

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

České dějiny

Disertační práce

*Kapucínský řád a jeho působení v Čechách a na Moravě
(1673–1783)*

*Capuchin Order and its activities in Bohemia and Moravia
between 1673–1783*

vedoucí práce: Prof. PhDr. Jiří Mikulec, CSc.

2019

PhDr. Marek Brčák

Rád bych poděkoval všem, kteří mi byli nápomocni při vypracování mé disertační práce. Především děkuji vedoucímu práce prof. PhDr. Jiřímu Mikulcovi, CSc., za odborné vedení a cenné rady. Dále děkuji svým kolegům PhDr. Aleně Bočkové, Ph.D., PhDr. Kateřině Bobkové-Valentové, Ph.D., PhDr. Marku Ďurčanskému, Ph.D., PhDr. Jarmile Hlaváčkové, Ph.D., PhDr. Vojtěchu Kesslerovi, Ph.D. a PhDr. Zdeňku Orlitovi, Ph.D. za vstřícnost, se kterou se mnou konzultovali problémy spojené s touto disertační prací. Nelze opomenout ani mé přátele, kteří mi pomáhali s obtížnými překlady některé zahraniční literatury a s korekturami, P. Romanu Dvořákovi, Mgr. Davidu Pavlorkovi, Mgr. Anděle Skoupilové, PhDr. Lence Vaškové, PhDr. Zdeňku Vaškovi, Ph.D. a Mgr. Elišce Pavláskové, Ph.D., jimž taktéž patří můj vděk. Rovněž bych chtěl poděkovat všem pracovníkům archivů a knihoven, z jejichž fondů jsem vycházel při psaní práce, zejména pak vedoucí Kapucínské provinční knihovny Mgr. Vlastě Scheuflerové, a archivářkám prvního oddělení Národního archivu, za ochotu při vyhledávání a zpřístupňování potřebných historických pramenů. V neposlední řadě rovněž děkuji své ženě Martině a synovi Františkovi za trpělivost a pochopení, které projevovali v době, kdy jsem psal disertační práci.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem disertační práci napsal samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 29. 4. 2019

.....
PhDr. Marek Brčák

Klíčová slova

kapucíni; monasteriologie; řeholní řády; Čechy a Morava; česko-moravská kapucínská provincie; 1673–1783; řeholní historiografie; kolektivní paměť; konvent a šlechta; konvent a městská společnost; vztah kapucínů s církevními institucemi; členové řádu; terciáři

Key words

Capuchins; history of monasticism; religious orders; Bohemia and Moravia; Czech-Moravian Capuchin province; 1673–1783; historiography of the Order; Collective memory; Convent and nobility; Convent and urban society; the relationship of the Capuchins with church institution; members of the Order; third Order

Abstrakt

Disertační práce se zabývá historií kapucínského řádu v Čechách a na Moravě v letech 1673–1783. Rok 1673 je datem vzniku česko-moravské kapucínské provincie. Horní mezník tvoří rok 1783, kdy se tento správní celek rozděluje na českou a moravskou část, čímž jsou ustanoveny dvě nové samostatné provincie tohoto řádu. Zároveň se horní časová hranice kryje s náboženskými reformami Josefa II., které měly zásadní vliv na činnost kapucínského řádu.

První kapitola práce se věnuje zhodnocení dosavadní odborné literatury vztahující se k tématu a rozboru metodologických přístupů v ní použitých. Druhá kapitola se zaměřuje na historiografickou a archivní praxi pěstovanou v česko-moravské kapucínské provincii, skrze niž lze sledovat formování její kolektivní paměti. V rámci této kapitoly jsou mj. též představeny jednotlivé instituce, které ve svých fondech uchovávají prameny k dějinám kapucínského řádu.

V třetí kapitole jsou vyličený samotné dějiny česko-moravské kapucínské provincie, které jsou v této době ve znamení velkého rozvoje, a to z pohledu nárůstu počtu členů a konventů v provincii. Dále je zde popsán vývoj složení osazenstva zdejší provincie z hlediska geografického původu a sociální stratifikace. V neposlední řadě je zde pojednáno o bezprostředních důvodech, které vedly ke vzniku nového kapucínského řeholního domu.

Poslední čtvrtá kapitola se zabývá úspěšnou interakcí kapucínů s jednotlivými složkami společnosti (panovníkem, šlechtou, městy atd.), díky které se mohl řád tak zdařile etablovat a působit v Čechách a na Moravě. V této části práce jsou ukázány i mechanismy, které kapucíni používali při navazování a prohlubování sociálních kontaktů. Dále je zde rekonstruována síť kapucínských podporovatelů, ale rovněž jsou zde přiblíženy i konflikty soužití kapucínů s některými složkami společnosti (především řeholními řády a diecézním klérem), které tento řád vnímaly jako konkurenci.

Disertační práce je doplněna o celou řadu příloh, z nichž největší podíl tvoří biografické medailonky řeholníků, kteří v ní byli zmíněni.

Abstract

This dissertation deals with the history of the Capuchin order in Czech-Moravian territory during 1673–1783. The year of the establishment of the Czech-Moravian Capuchin province is 1673. In 1783, this province was divided into a Czech and a Moravian province; this led to the establishment of two new independent provinces of the Capuchin order. At the same time the upper time limit coincided with the religious reforms of Joseph II., which had essential influence on activities of the Capuchin order.

The first chapter introduces a review of the existing secondary literature that deals with this theme, analysing and explaining the methodology used in the thesis. The second chapter describes historiography and archival databases that existed in the Czech-Moravian Capuchin province, which contributed to the formation of collective memory. This chapter also portrays concrete institutions which keep records in their archives on the history of the Capuchin order.

The history of the Czech–Austrian Capuchin province is covered in the third chapter. This period witnessed significant progress in admission of new members to the Capuchin order; therefore the thesis examines the national origin of the members and their social stratification. In this chapter, the thesis also analyses concrete and imminent reasons for founding a new Capuchin convent.

The last fourth part of this thesis focuses on the successful activities of the Capuchin order among various parts of the society (the monarch, the nobility, towns etc.). Thanks to this interaction, the order could settle down in the area and develop its activities across Bohemia and Moravia. The means used to create and deepen social contacts are presented. The thesis describes network of the benefactors of the Capuchin order, but also some conflicts with several groups in the society, mainly with other religious orders and diocesan priests who considered the Capuchin order to be their rivals.

A number of attachments is appended to the thesis, of which the largest amount consists of biographies of friars mentioned in the thesis.

Obsah

Úvod.....	9
1. Zhodnocení odborné literatury a metodologické přístupy	13
1.1 Odborná literatura	13
1.2 Metodologické přístupy a metody disertační práce	21
2. Historická paměť česko-moravské kapucínské provincie	26
2.1 Nejvýznamnější tištěné prameny	27
2.2 Archivní fond Kapucíni – provincialát a konventy, Praha	30
2.3 Archivní fondy jednotlivých kapucínských konventů	33
2.4 Knihovna Provincie kapucínů v České republice	34
2.5 Ostatní archivní fondy a instituce nacházející se v České republice	35
2.6 Zahraniční fondy a instituce	39
2.7 Historiografické prameny	42
2.7.1 Pamětní knihy	44
2.7.2 Paměti (memoáry).....	49
2.7.3 Diária	50
2.7.4 Historia domestica conventus	53
2.7.5 Anály (letopisy)	55
2.7.5.1 Annales Patrum Capucinatorum Provinciae Boemiae.....	56
2.7.6 Knihy poznámek kvardiánů	62
2.7.7 Kroniky konventů	64
2.7.8 Historie.....	66
3. Dějiny česko-moravské kapucínské provincie (1673–1783).....	70
3.1 Výchozí situace kapucínského řádu v roce 1673.....	70
3.2 Zlatý věk česko-moravské kapucínské provincie (1673–1740)	78
3.2.1 Vnější misie v Uhrách a Polsku	92
3.3 Krize česko-moravské kapucínské provincie (1740–1783).....	97
3.3.1 Válečné dopady.....	98
3.3.2 Slezská kustodie a generální ministr Serafín Melcher z Gluchołaz.....	100
3.3.3 Dobudování kapucínské klášterní sítě v Čechách a na Moravě.....	101
3.3.4 Misie v carském Rusku, Gruzii a Persii.....	104
3.3.5 Reformy řeholního života za Marie Terezie a Josefa II.....	111
3.3.6 Rozdělení česko-moravské provincie	114
3.3.7 Rušení kapucínských klášterů.....	115
3.4 Členové česko-moravské provincie 1673–1783	118
4. Mezi konventem a světem	125
4.1 Caritas	130

4.2 Kazatelství	140
4.3 Třetí řády a náboženská bratrstva	152
4.3.1 Terciáři	153
4.3.2 Náboženská bratrstva	159
4.3.2.1 Bratrstvo Utrpení Ježíše Krista	160
4.3.2.2 Arcibratrstvo Ježíš, Marie a Josef za zesnulé	164
4.3.2.3 Bratrstvo Božího těla	167
4.4 Zpovědníci a duchovní doprovázení	169
4.5 Poutní místa ve správě kapucínů	176
4.6 Kaplanská služba u vojska	183
Závěr	189
Seznam použitých zkratek	193
Seznam pramenů a literatury	195
I. Seznam pramenů	195
A. Prameny nevydané (archivní)	195
B. Prameny vydané	222
II. Seznam literatury	229
Seznam příloh	253

Úvod

Dějiny řeholních řádů působících v českých zemích v období raného novověku se po roce 1989 zařadily mezi vyhledávaná témata, která historikům nabízejí široké pole k bádání, protože v období vlády komunistické strany probíhal jejich výzkum v dosti omezené míře. Studium této tematiky je velmi žádoucí také proto, že kláštery hrály ve společnosti po většinu raného novověku významnou úlohu, byly nejen důležitými náboženskými, ale i kulturními centry.

Problematika působení řeholních řádů na jejich okolí¹ byla moderní historiografií již několikrát úspěšně zkoumána, byť se její pozornost dosud soustřeďovala především na řád pro raně novověké období nejvýznamnější – na Tovaryšstvo Ježíšovo.² Studium ostatních řeholních společenství přitom zůstává poněkud neprávem stranou. Disertační práce by měla přispět k rozšíření monasteriologického bádání, jelikož pojednává o kapucínském řádu, který se co do rozsahu působení jezuitskému řádu do určité míry vyrovnával, a to přinejmenším počtem členů a domů.

Již samotný titul disertační práce odkazuje k regionu, v němž se budeme pohybovat. Toto geografické vymezení však není z hlediska historického rozsahu česko-moravské kapucínské provincie zcela úplné, protože vedle českých a moravských konventů k této provincii náležely také řeholní domy ve Slezsku. Působení kapucínského řádu ve Slezsku je opomenuto především proto, že v této vedlejší zemi Koruny české v námi sledovaném období byla tolerována jak katolická, tak i luteránská konfese. Z toho důvodu zde fungovala interakce řádu a společnosti zcela jinak, než jak bude nastíněna v této práci na příkladu českých a moravských konventů. V neposlední řadě byl důvodem vynechání slezských klášterů také stránkový rozsah disertační práce, který by se neúnosně rozšířil. Ani prostorové vymezení na Čechy a Moravu však nebylo možné vždy dodržet, jelikož při sledování této problematiky je třeba hned z několika důvodů vykročit i za hranice těchto zemských celků. Zaprvé základy české kapucínské provincie byly položeny v širším územním rámci, který vedle českých zemí zahrnoval i Horní a Dolní Rakousy. Zadruhé úspěšné etablování kapucínského řádu v české a moravské společnosti v 17. a 18. století bylo výrazně spjato s jeho dobrými vazbami na panovníka a jeho dvůr, který však po většinu tohoto období sídlil ve Vídni. A zatřetí členové

---

¹ Obecně k problematice klášterů a společnosti Jiří MIKULEC, *Klášter a barokní společnost. K vlivu řeholního prostředí na spiritualitu laiků*, in: Ivana Čornejová – Hedvika Kuchařová – Kateřina Bobková-Valentová (eds.), *Locus pietatis et vitae, Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13.–15. září 2007*, Praha 2008, s. 281–300.

² Nejnověji a nejobsáhleji k dějinám jezuitů v českých zemích Petronila ČEMUS – Richard ČEMUS (edd.), *Bohemia Jesuitica 1556–2006*, tom. I–II, Praha 2010.

česko-moravské provincie ve velkém množství působili i mimo české království, např. v Uhrách, Polsku, Rusku a dokonce i v Gruzii a Persii.

Z časového hlediska je disertační práce vymezena léty 1673–1783. Rok 1673 je datem ustanovení česko-moravské provincie kapucínského řádu. Horní mezník tvoří rok, kdy se tato provincie rozdělila a vznikla samostatná česká a moravská provincie kapucínů. Nicméně toto časové ohraničení není zcela absolutní. Z důvodu přesnějšího objasnění některých jevů jsem byl nucen několikrát využít i starší prameny, jež ale popisují tendence a problémy, které lze zcela aplikovat na mnou zkoumané období, a zároveň mají v předcházejícím období často i své kořeny. Horní časová hranice není zase vždy dodržena kvůli tomu, že rozdělení česko-moravské provincie je potřeba vysvětlit v souvislosti s osvícenskými náboženskými reformami Josefa II., které zásadně změnily dosavadní fungování kapucínského řádu v Habsburské monarchii.

Disertační práce navazuje na můj předchozí výzkum v rámci diplomové³ a rigorózní⁴ práce, kde jsem se zevrubně zabýval historií kapucínského řádu v českých zemích od jeho příchodu v roce 1599 do roku 1673, tj. do doby ustanovení česko-moravské provincie. V těchto pracích čtenáře seznamuji též s obecnou charakteristikou a počátečními dějinami kapucínského řádu. Tyto pasáže jsou nezbytné k pochopení směřování a spirituality řádu, proto zde na ně odkazuji.

S historií kapucínského řádu v českých zemích v raném novověku je spojena celá řada témat, která lze v jejím rámci studovat, ať už se jedná například o jedince v řádu, jeho řeholní každodennost (s níž souvisí řádová formace), literární produkci jednotlivých kapucínů, kult řádových světců atd. Věnovat pozornost všem těmto problémům není v rámci disertační práce možné, a proto jsem si vybral pouze tři konkrétní oblasti, jimiž se budu zabývat a jež pokládám z různých důvodů za stěžejní.

První oblastí, na kterou se zaměřím v kapitole *Historická paměť česko-moravské kapucínské provincie*, je historiografická a archivní činnost zdejších kapucínů. Tuto problematiku pokládám za stěžejní zejména proto, že podrobně ilustruje formování kolektivní paměti, což je v současné době jedno z nejdiskutovanějších témat v historickém bádání.⁵ V rámci této kapitoly též představuji širokou škálu institucí, které ve svých fondech

---

³ Marek BRČÁK, *Kapucínský řád a společnost v Čechách a na Moravě v letech 1618–1673*, Diplomová práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2013.

⁴ TÝŽ, *Působení kapucínského řádu v Čechách a na Moravě (1618–1673)*, Rigorózní práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2014.

⁵ Ke konceptu kolektivní paměti obecně Maurice HALBWACHS, *Kolektivní paměť*, Praha 2009; v historickém bádání např. Jacques LE GOFF, *Paměť a dějiny*, Praha 2007; Peter BURKE, *Historie jako sociální paměť*, in: TÝŽ (ed.), *Variety kulturních dějin*, Praha 2006, s. 50–67; Pierre NORA, *Mezi pamětí a historií. Problematika míst*, in: Alban Bensa (ed.), *Politika paměti. Antologie francouzských společenských věd*, Praha 1998, s. 7–31.

uchovávají prameny k dějinám kapucínského řádu. V budoucnu mohou tuto část využít i další historici a badatelé, jež budou ochotní zabývat se tímto tématem, které není zdaleka vyčerpáné.

Druhou oblastí, kterou v disertaci podrobněji rozebírám, je historický vývoj kapucínské provincie v česko-moravském prostoru ve výše zmíněném časovém období. Zaměřuji se především na základní kvantitativní měřítka (počty řeholníků a klášterů), podle kterých lze sledovat případný rozvoj či regresi provincie. Dále se věnuji kritériím, která byla určující při výběru lokalit, při nichž měly být založeny nové kláštery. Zároveň se zabývám okolnostmi spojenými se vznikem těchto domů, zejména tím, kdo všechno do procesu založení vstupoval (provinční kapitula a představení, fundátor, panovník, ordináři diecézí, farní klérus či městské rady). Na druhou stranu poukazuji také na důvody, které nejčastěji zabránily realizaci záměru vybudovat nové kapucínské fundace. Pozornost je zaměřena i na misijní aktivity členů česko-moravské provincie, které patří k nejzákladnějším posláním řádu. To vše nám totiž pomáhá lépe pochopit zdejší činnost kapucínů.

Poslední oblastí, kterou se v disertační práci zabývám, je otázka vzájemných interakcí kapucínů s okolním světem. Jedná se o téma, bez kterého dle mého názoru nelze interpretovat dějiny tohoto mendikantského společenství, jehož rozkvět či úpadek byl přímo závislý na získávání nových řeholníků a dobrodinců. Otázka mechanismů, které kapucíni používali při navazování a prohlubování sociálních kontaktů, je nejen u nich, ale i u dalších žebravých řádů úzce spjata s péčí o pozitivní obraz řádu. Z tohoto důvodu se v disertaci zabývám jednotlivými možnostmi sebeprezentace řádu, a to zejména skrze sběr almužen, kazatelství, náboženská bratrstva a terciářské komunity, zповědní činnost atd.

Z hlediska pramenné základny práce jsem si vědom, že vycházím především z pramenů kapucínské provenience a že prameny z druhé strany interakce (např. ze šlechtických fondů či městských archivů) využívám v mnohem menší míře. Vzhledem k množství těchto pramenů ale považuji tento krok za nutný. Stejně postupovali i někteří další historici, kteří se ve svých disertačních pracích zabývali vztahem jiných řeholních řádů ke společnosti, např. Martin Elbel,⁶ Jakub Zouhar⁷ a Adéla Šmilauerová.⁸

---

⁶ Martin ELBEL, *Bohemia Franciscana: františkánský řád a jeho působení v českých zemích v 17. a 18. století*, Olomouc 2001.

⁷ Jakub ZOUHAR, *Česká dominikánská provincie v raném novověku (1435–1790)*, Praha 2010.

⁸ Adéla ŠMILAUEROVÁ, *Bosí augustiniáni v Čechách jako objednavatelé uměleckých děl v 17. a 18. století*, Praha 2018.

Jména kapucínských řeholníků nejsou v disertační práci zmiňována jednotně. Nejčastěji jsou uváděna v podobě: řeholní jméno,⁹ příjmení¹⁰ a lokalita narození,¹¹ například →Serafín Melcher z Glucholaz.¹² Tato varianta byla zvolena proto, že respektuje řádovou tradici psaní jmen řeholníků, kdy v souvislosti s ideály řádové skromnosti nebylo u kapucínů běžně užíváno příjmení a místo něj se používalo k určení řeholníka jeho místo narození. Nicméně to neplatí vždy, někdy se lze setkat s tím, že při identifikování řeholníků bylo používáno příjmení, z toho důvodu uvádím jména řeholníků s oběma variantami. Kapucína lze tedy dohledat jak podle geografického přídomku, tak i příjmení.¹³ Od praxe užívání lokality původu místo příjmení bylo v česko-moravské provincii upuštěno v průběhu 19. století, proto kapucíni, kteří v provincii působili v posledních dvou staletích, jsou uváděni už bez něj, například →Vavřinec Rabas.

Citace z latinských a německých pramenů jsou v disertační práci uváděny v českých překladech. Není-li zmíněno jinak, překlad je dílem autora. Názvy latinských rukopisů a tisků jsou přepisovány dle edičních pravidel pro vydávání latinských raněnovověkých textů, která používá naše současná přední neolatinistka Alena Bočková.¹⁴

---

⁹ Křestní jména řeholníků jsou převážně uváděna v českém překladu z latiny. U těch křestních jmen, která buď vůbec nemají český ekvivalent, nebo není běžně užíváno, je jméno řeholníka ponecháno v originálním latinském znění (např. Elzearius).

¹⁰ Příjmení řeholníků vstoupivších před ustanovením česko-moravské provincie (1673) lze zjistit jen výjimečně (není v pramenech zmiňováno), proto jsou někteří kapucíni uváděni v disertaci bez něj, např. →Markvard z Halberstadtu.

¹¹ Názvy zeměpisných lokalit jsou ponechány v dnešním originálním znění, jen u několika málo zažitých jmen zahraničních měst používám české ekvivalenty (např. Vídeň, Benátky, Vratislav). Zeměpisné lokality, jež se bohužel z latinské formy nepodařilo identifikovat, jsou uvedeny v originálním znění kurzívním písmem, např. →Wolfgang Temel *Brithalensis* – jak je patrné, jedná se především o polatinštěné zeměpisné přídomky řeholníků.

¹² Za účelem nepřetěžování textu poznámkovým aparátem jsou životopisy jednotlivých kapucínů zmíněných v této disertační práci připojeny v příloze č. 1. Řeholníci, kteří mají svůj medailonek v příloze, jsou označeni šipkou (→). Příloha je řazena abecedně, přičemž jména řeholníků jsou uváděna v latinské podobě, a to ve formě řeholní jméno a geografický přídomek (*Seraphinus Capricollensis*), což je forma, kterou lze nejčastěji nalézt v pramenech.

¹³ U kapucínů, jejichž jména se v odborné literatuře objevují v ustálené podobě, je tato forma jména převzata i v této disertační práci. Např. →Valerián Magni (bez geografického přídomku z Milána); →Vavřinec z Brindisi (bez příjmení Russo) či →Martin z Cochemu (bez příjmení Linius).

¹⁴ Alena BOČKOVÁ, *Historia S. Joannis Nepomuceni. Zpráva historická o životě sv. Jana Nepomuckého aneb Podoby barokního překladu*, Praha 2015, s. 146–153.

1. Zhodnocení odborné literatury a metodologické přístupy

1.1 Odborná literatura

Jak již bylo řečeno v úvodu práce, kapucíni se sice významně zapsali do historie českých zemí v raném novověku, tomu ale neodpovídá prostor, který jim je věnován v české historiografii. Studium raně novověkých dějin česko-moravské kapucínské provincie začali rozvíjet už v průběhu 19. století samotní kapucíni. Zde je na prvním místě potřeba uvést →Mořice Šrutku, který je autorem celé řady rukopisů vztahujících se k naší problematice.¹⁵

Na M. Šrutku navázal další řádový historik Vavřinec Rabas, který je autorem prozatím nejdůležitější monografie k našemu tématu: *Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století*.¹⁶ Kniha se zabývá především událostmi spojenými s uvedením řádu do českých a rakouských zemí (1599–1600), dále popisuje vnější rozvoj česko-rakouské provincie, přičemž velká pozornost je věnována okolnostem vedoucím k jejímu rozdělení na česko-moravskou a rakouskou provincii (1673). V dalších kapitolách V. Rabas uvádí základní informace k jednotlivým kapucínským konventům (rok založení, hlavní fundátory atd.) nacházejícím se v českých zemích. Autor též částečně nastiňuje vnitřní poměry v provincii či se zmiňuje o nejvýznamnějších „českých“ kapucínech. V neposlední řadě shrnuje veškerou činnost řádu v tomto časovém úseku.

V. Rabas kromě jiných řádových funkcí působil jako dlouholetý knihovník kapucínské provinční knihovny v Praze na Hradčanech, díky čemuž byl výborným znalcem provinčních letopisů z 18. století, které se staly primárním zdrojem¹⁷ informací k jeho publikacím.¹⁸

---

¹⁵ M. Šrutka zastával úřad provinčního historika velice svědomitě, a to i přes vytížení z důvodu dalších řádových funkcí, což nám dokládají jeho četné rukopisy a poznámky historického charakteru, které po sobě zanechal, dnes jsou součástí fondu: ZA Opava, pob. Olomouc, Kapucíni Olomouc, inv. č. 34–40, 82–89. M. Šrutka napsal například dějiny kapucínského hospice a poutního místa v Mariánské u Jáchymova či konventu v Praze na Hradčanech. Dále sestavil celou řadu statistik a seznamů, např. katalogy členů česko-moravské provincie, přehledy provinčních a generálních kapitul (zde uvedl jména kapucínů, kteří zastávali během 16.–18. století nejružnější řádové funkce), seznamy kvardiánů konventů česko-moravské a rakouské provincie, index kapucínů, kteří v důsledku reformy Josefa II. odešli do diecézní správy, atd. Zabýval se též kapucínskými misemi v Rusku, Africe, Asii a Americe (sestavil jejich podrobný přehled a to pro období 2. pol. 18. stol. – 1. pol. 19. stol.). M. Šrutka se ve svém bádání nevěnoval pouze kapucínským dějinám, ale sepsal mj. i historii města Dobrušky, farnosti Opočno (spolu s podrobným místopisem) či panství Nového Města nad Metují. V jeho pozůstalosti nalezneme též řadu opisů pramenů ze 17. a 18. století vztahujících se k dějinám kapucínů v Mělníku, Sušici (korespondence Ferdinanda III. z let 1650–1651 týkající se založení zdejšího konventu) a Opočně. Miloš KOUŘIL, *Inventář – Kapucíni Olomouc*, Olomouc 1972, s. 20–21, 33–35, 48–50.

¹⁶ Vavřinec RABAS, *Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století*, Praha 1938.

¹⁷ Dále čerpal z *Annalecta Ordinis Minorum Capuccinorum*, což je interní kapucínský časopis vycházející od roku 1883 v Římě, jehož hlavní funkcí je informovat všechny provincie o dění v celém řádu, proto obsahuje např. předpisy generálních představených, statistiky řádového dorostu, zprávy o misii atd. Původně byl vydáván pouze latinsky, dnes především italsky, přičemž řádové dokumenty zde uveřejněné jsou uváděny i v ostatních světových jazycích. Pro zájemce o dějiny kapucínů v období raného novověku je však významný oddíl *monumenta antiqua*, který pojednává o řádové historii a často obsahuje i edici historických pramenů např. papežských bul. Řada zde uveřejněných příspěvků se týká přímo dějin česko-moravské provincie, např. Eduardo [LECORNEY] D'ALENCON, *De S. Laurentio a Brundusio*, *Annalecta Ordinis Minorum Capuccinorum* (dále jen AOMC) 25, 1909, s. 79–86, 136–141, 187–190, 210–214, 246–249, 295–300, 351–355;

Rabasovo dílo je však kvůli tomu velice subjektivní, z pochopitelných důvodů straní kapucínskému řádu. Další nevýhodou jeho publikací je i to, že jsou pojaty přísně pozitivisticky, věnují se pouze faktograficky dějinám česko-moravské provincie, přičemž jsou opomíjena další důležitá témata spojená s působením kapucínů v českých zemích, například sebe prezentace řádu, interakce kapucínů a společnosti či řádová každodennost. To však jeho pracím neubírá na významu, protože i pozdější autoři (→Bernard Bartoň, Milan Buben, Pacifik Matějka) píšící o kapucínském řádu v českých zemích vycházeli především z nich.

Kapucínské tematické se nevěnovali pouze samotní kapucíni, ale v průběhu první poloviny 20. století se přidali též odborní historici. Zaprvé to byli někteří čeští němečtí historici, kteří tehdy byli soustředěni kolem periodik *Mitteilungen des Vereins für die Geschichte der Deutschen in Böhmen* a *Zeitschrift des Deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens* Edmund Schebek,¹⁹ Emanuel Schwab²⁰ a Otto Kamshoff. Z výčtu uvedených osobností je nejdůležitější poslední uvedený, který se na rozdíl od ostatních věnoval především kapucínské problematice.²¹

Dále pak jde o české historiky, kteří byli v této době stejně jako jejich němečtí kolegové do značné míry ovlivněni pozitivismem a ve svých pracích se věnovali našemu tématu: Max Dvořák st., Josef Vítězslav Šimák, Hynek Kollman a František Tischer. Lobkovický archivář Max Dvořák st. sepsal pojednání o pražské kapucínské loretě.²² J. V. Šimák, profesor českých dějin na Karlově univerzitě, přinesl příspěvek o významné

26, 1910, s. 154–157. Autoři těchto příspěvků byli řádoví historici či archiváři působící při kapucínském historickém institutu v Římě, jehož součástí je generální archiv řádu, z něhož především čerpali. Kompletní řada jednotlivých ročníků tohoto časopisu je uložena v pražské pobožce kapucínské provinční knihovny.

¹⁸ V. Rabas totiž své výzkumy nejdříve zveřejňoval v řadě dílčích studií – Vavřinec RABAS, *Prvopočátky řádu kapucínského*, ČKD 71, 1930, s. 63–71, 569–609; TÝŽ, *Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století*, ČKD 77, 1936, s. 217–238, 329–349, ČKD 78, 1937, s. 25–41, s. 393–406; TÝŽ, *Kapucíni a katolická restaurace v Čechách*, ČKD 79, 1938, s. 16–38; TÝŽ, *Valerianus de Magni, nejslavnější muž českomoravské provincie*, ČKD 79, 1938, s. 289–338; TÝŽ, *Stručný přehled činnosti kapucínů v XVII. století*, ČKD 79, 1938, s. 369–384. – a teprve následně je shrnul ve své životní monografii o kapucínském řádu. Zmíněný později ještě napsal dvě práce menšího rozsahu: TÝŽ, *Průvodce po Loretě v Praze na Hradčanech*, Praha 1937; TÝŽ, *Svatý Vavřinec z Brindisi, zakladatel Česko-moravské provincie řádu kapucínského*, Olomouc 1941.

¹⁹ Edmund SCHEBEK, *Die Schweden und die Kapuziner im dreißigjährigen Kriege*, Oesterreichisch-Ungarische Revue 14, 1886, Juni, s. 1–7.

²⁰ Emanuel SCHWAB, *Der Iglauer Kapuziner – Necrolog*, Zeitschrift des Deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens 38, 1938, s. 107–118.

²¹ Otto KAMSHOFF, *Bunte Bilder aus der Kapuzinerwelt*, Varnsdorf 1905; TÝŽ, *Die Passionsbruderschaft bei den Kapuzinern in Köln*, Varnsdorf 1909 (kniha o kapucínském mrskačském bratrstvu v Kolíně nad Rýnem); TÝŽ, *Zur Geschichte der Kapuziner in Böhmen*, MVGDB 47, 1909, s. 247–252 (článek se věnuje nejvýznamnějším „českým“ ve smyslu provinčním kapucínům např. Valerianu Magnimu atd.); TÝŽ, *Eine Geislerbruderschaft in Prag*, MVGDB 48, 1910, s. 54–59 (zde píše o kapucínském flagelantském bratrstvu fungujícími při konventu v Praze na Hradčanech); TÝŽ, *Aus der böhmischen Kapuzinerprovinz*, MVGDB 48, 1910, s. 496–506 (článek pojednává o rozdělení česko-rakouské provincie na její českou a moravskou část); TÝŽ, *Schriftsteller der böhmischen Kapuzinerprovinz*, MVGDB 50, 1912, s. 281–286 (seznam kapucínů literárně činných v 17.–18. století); TÝŽ, *Die Provinziale der böhmischen Kapuzinerprovinz*, MVGDB 50, 1912, s. 445–450 (výčet provinčních ministrů česko-rakouské a následně česko-moravské provincie, někdy se stručnými charakteristikami osobností).

²² Max DVOŘÁK, *Maria Loreto am Hradschin zu Prag*, Prag 1883.

podporovatelce řádu Marii Markétě z Valdštejna, rozené Černínové z Chudenic (1687–1728),²³ na němž lze velmi dobře ukázat, jak fungovala vzájemná interakce mezi řádem a šlechtickým dobrodincem.²⁴ Hynek Kollmann, ředitel zemského archivu v Praze, jehož celoživotním dílem byla edice *Acta Sacrae Congregationis de Propaganda Fide res gestas Bohemicas illustrantia*, se věnoval výzkumu kapucínských misí v českých zemích v 17. století.²⁵ František Tischer ml., archivář pražského arcibiskupského archivu, zase velmi dobře zdokumentoval příchod kapucínů do Čech, konkrétně do Prahy (1599), na základě korespondence (na závěr připojena edice těchto dopisů) pražského arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé, jenž se o uvedení řádu velice zasloužil.²⁶

Slibný badatelský a vědecký zájem o kapucínské téma byl uměle přerušen politickými událostmi roku 1948. Za období vlády komunistické strany (1948–1989) nebylo možné kapucínské dějiny kriticky studovat, natož o nich publikovat odborné práce. Z této doby jsou známy jen dva tituly,²⁷ monografie Stanislava Sousedíka o Valeriánu Magni,²⁸ která je zaměřená především na jeho filozofické dílo, což je dáno i tím, že autor je povoláním filozof, a v samizdatu vyšla práce dalšího kapucína B. Bartoně, která se zabývá dějinami celého řádu, v pasážích o česko-moravské provincii povětšinou čerpá opět z V. Rabase.²⁹

Po sametové revoluci (1989) bylo možné zahájit opět studium kapucínské problematiky. V 90. letech u nás vzniklo nejprve několik obecných přehledových příruček k řeholním řádům: Luďka Jiráska,³⁰ Mirjam Hrudníkové³¹ a kolektivu autorů pod vedením

---

²³ Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Máti kapucínů*, in: Od pravěku k dnešku (sborník prací z dějin československých k šedesátým narozeninám Josefa Pekaře), Praha 1930, s. 163–183.

²⁴ J. V. Šimák ještě napsal několik krátkých článků zabývajících se kapucínskou tematikou: TÝŽ, *Kapucínské letopisy*, Národní listy 68/312, 10. 11. 1928, s. 1–2; TÝŽ, *Několik zpráv k dějinám barokního umění v Čechách*, Památky archeologické 36, 1928–1929, s. 138–141; TÝŽ, *Kapucínská zpráva o selské bouři r. 1775 v severních Čechách*, Bezděz 1, 1930, s. 2–4; TÝŽ, *Kdo stavěl kapli sv. Anny při kapucínském klášteře v Mn. Hradišti r. 1724?*, Od Ještěda k Troskám 16, 1937–1938, s. 31; Dále v jeho jedné z pozůstalostí (SOkA Mladá Boleslav, Šimák Josef Vítězslav, PhDr.) naleznete přípravný materiál k druhému dílu *Dějinné paměti okresu Mnichovohradištského*, který nikdy nevyšel a jenž obsahuje řadu poznámek a výpisků pramenů k historii kapucínského konventu v Mnichově Hradišti.

²⁵ Hynek KOLLMANN, P. *Bonaventura z Kolína, kapucín, reformátor města Fulneku. Studie z archivu Sv. kongregace de propaganda fide*, SHK 3, 1894, s. 87–105.

²⁶ František TISCHER ml., *Uvedení řádu kapucínů do Čech okolo roku 1600*, Věstník Královské české společnosti nauk 8, 1907, s. 1–55.

²⁷ V roce 1970 vyšla ještě studie Josefa Svátka, která přináší základní údaje k charakteristice kapucínského řádu. Kromě toho nás dále informuje o primárních archivních fondech a některé odborné literatuře, vztahující se k dějinám kapucínů v českých zemích. Josef SVÁTEK, *Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy*, SAP 2, 1970, s. 505–624, s. 551–553.

²⁸ Stanislav SOUSEDÍK, *Valerián Magni. Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*, Praha 1983.

²⁹ Bernard BARTOŇ, *Dějiny řádu kapucínského se zřetelem na českomoravskou provincii*, samizdat 1980 (strojopis). Kapucínská provinční knihovna (dále jen KPK) Praha, sign. PK 06164.

³⁰ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v českých zemích*, Praha 1991. Ke kapucínskému řádu s. 58–59.

³¹ Mirjam HRUDNÍKOVÁ, *Řeholní život v českých zemích*, Kostelní Vydří 1997. Ke kapucínskému řádu s. 71–75. V obou posledně uvedených pracích naleznete pouze základní charakteristiku řádu.

Dušana Foltýna.³² V současné době se dějinami kapucínského řádu u nás zabývá další jeho člen, a to Pacifik Matějka (OFM Cap.), autor řady popularizačních prací,³³ ale i prvních odborných sond³⁴ a především editor seznamů kapucínských řeholníků česko-moravské provincie.³⁵ P. Matějka sice přináší řadu nových informací ke kapucínské tematice, bohužel ale s častými chybami.³⁶ Kromě toho se v jeho tvorbě objevují i jiné problémy. Jde zejména o skutečnost, že se někdy nejedná o jeho původní výzkum, ale pouze o překlady cizích prací, z nichž přebírá P. Matějka i jejich poznámkový aparát (zřejmě je to zejména na pramenech, které jsou uváděny podle starých signatur), aniž by dostatečně citoval původní zdroj. Například článek *Střípek z pobělohorské rekatolizace (...)*,³⁷ je z velké části překlad studie Jerzy Cygana.³⁸

Ze současnějších prací je třeba zmínit ještě pasáž, pojednávající o kapucínech, z knihy Milana Bubna o žebravých řádech,³⁹ který zde přehledně shrnul dějiny celého kapucínského řádu. Závěrem lze s potěšením konstatovat, že v česky psané historiografii posledních třech dekad kontinuálně stoupá zájem o studium kapucínské tematiky. Znovu vzniká řada studií

---

³² Dušan FOLTÝN – Petr SOMMER – Pavel VLČEK, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997; Dušan FOLTÝN a kol, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005. Obě „klášterní“ encyklopedie jsou značným přínosem, protože v nich lze najít základní poznatky k dějinám jednotlivých kapucínských konventů a hospiců v Čechách a na Moravě. Bohužel zmíněné práce se často zaměřují pouze na stavební vývoj klášterů, což platí hlavně o české encyklopedii, dějiny kapucínských řeholních komunit zde zůstávají poněkud stranou.

³³ Pacifik MATĚJKA, *Ne mečem a měšcem, ale bezbranností lásky*, Praha 1999; TÝŽ, *Milostná socha Panny Marie v klášteře kapucínů na Hradčanech*, Poutník 7/1999, s. 16–18; TÝŽ, *Vzpomínka na jednu z velkých postav galerie staropražských hudebníků*, Poutník 8/1999, s. 22–23; TÝŽ, *Počátek kapucínské reformy a br. Matouš z Bascia (Matteo da Bascia)*, Poutník 5/2000, s. 17–19, 6/2000, s. 16–17; TÝŽ, *Kapucíni a astronomie*, Poutník 5/2002, s. 32.

³⁴ TÝŽ, *Prvopočátky kapucínského řádu*, Praha – Olomouc 2002 (tato kniha pojednává o okolnostech vzniku kapucínského řádu a o prvním půlstoletí jeho existence v Itálii, a to především na základě italsky psané literatury; TÝŽ, *Střípek z pobělohorské rekatolizace, P. František z Rozdražewa*, in: Ivana Čornejová (ed.), *Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci*. Sborník příspěvků z pracovního semináře konaného ve Vranově u Brna ve dnech 4.–5. 6. 2003, Praha 2003, s. 111–151; TÝŽ, *Literárně činní členové a příznivci kapucínského řádu v Čechách*, *Paginae historiae* 18, 2010, s. 217–264; TÝŽ, *Pamětní spis De rebus Austriae et Bohemiae kapucínského kazatele sv. Vavřince z Brindisi*, in: Petr Hlaváček (ed.), *Františkánský kontext teologického a filosofického myšlení (= Historia Franciscana IV.)*, Praha 2012, s. 356–387.

³⁵ TÝŽ, *Seznamy představených kapucínských klášterů podřízených provincialátu v Praze (1599–2005)*, *Paginae historiae* 13, 2005, s. 140–267; TÝŽ, *Seznam provinciálů, definitorů a ostatních představených správních jednotek kapucínského Řádu s historickým sídlem v Praze (a Vidni)*, *Paginae historiae* 14, 2006, s. 259–343; Opravy a doplňky údajů z posledních dvou článků publikovány v *Paginae historiae* 16, 2008, s. 582–587; TÝŽ (ed.), *Necrologium Capucinatorum Provinciae Boemo-Moraviae*, Praha 2009.

³⁶ Na nepřesnosti je průběžně upozorňováno v rámci disertační práce.

³⁷ P. MATĚJKA, *Střípek z pobělohorské rekatolizace (...)*, *P. František z Rozdražewa*, in: I. Čornejová (ed.), *Úloha církevních řádů*, s. 111–151.

³⁸ Jerzy CYGAN, *Franz von Polen, Kapuzinermissionar in Böhmen und Mähren 1625–1649*, *Collectanea Franciscana* 55, 1985, s. 225–254.

³⁹ Milan BUBEN, *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, tom. III/I, Praha 2006, s. 359–453. M. Buben sice přehledně shrnul dějiny kapucínů v českých zemích, ale nevyvaroval se celé řady nepřesností. Na pravou míru uvedu alespoň dvě z nich. Mezi neúspěšné pokusy o osazení kapucínského konventu autor řadí snahu řádu založit konvent ve Fryštátě (německy Freistadt, dnes část Karviné) v roce 1639 (TAMTĚŽ, s. 386). Ve skutečnosti se zde kapucíni nikdy nepokusili zřídit svoji komunitu, jedná se totiž o počátek jednání, která vedla ke vzniku jejich konventu ve Freistadtu v Horních Rakousech, základní kámen položen 1643. Dále Valerián Magni zemřel v roce 1661 nikoli v Innsbrucku (TAMTĚŽ, s. 384), ale v Salcburku.

k jednotlivým tématům, která jsou spojena s činností kapucínského řádu, např. k působení v městském prostředí,⁴⁰ ke vztahu kapucínů k českým a moravským biskupům popřípadě arcibiskupům,⁴¹ k řádovým knihovnám a obsahu jejich fondů,⁴² k umělecké výzdobě jednotlivých domů a jejich kostelů⁴³ či k hrobkám nacházejícím se v kapucínských

---

⁴⁰ Michal TEJČEK, *Kapucíni v Brně v 17.–18. století*, Brno v minulosti a dnes 18, 2005, s. 145–200; Miroslava JOUZOVÁ, *Kapucíni a důležité vodní stavby kolínského konventu*, Archivní prameny Kolínska 9, 2004, s. 119–126; TÁŽ, *Kapucínský klášter v Kolíně a jeho knihovna*, Archivní prameny Kolínska 15, 2009, s. 3–46; Jan KILIÁN, *Die Melniker Kapuziner von der Gründung des Hospizes bis zu den Josephinischen Reformen*. in: Heidemarie Specht – Tomáš Černušák (edd.), *Leben und Alltag in böhmisch-mährischen und niederösterreichischen Klöstern in Spätmittelalter und Neuzeit (=Monastica Historia 1)*, St. Pölten – Brno 2011, s. 101–112; Zdeněk ORLITA, *Dům v zahradě Páně. Fulnecký kapucínský klášter v proměnách staletí*, Nový Jičín 2016; David NOVOTNÝ, *Stavební a historický vývoj kapucínského konventu v Chrudimi*, Chrudimský vlastivědný sborník 21, 2017, s. 155–201; TÝŽ, *Nad počátky kapucínského konventu v Chrudimi*, Sborník východočeských archivů 16, 2018, s. 33–64; Ze zdařilých kvalifikačních prací bych upozornil především na následující: Petr PETŘIVALSKÝ, *Počátky kapucínů v Olomouci ve světle řádových narativních pramenů*, Diplomová práce, Teologická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2007; Petr ADAM, *Působení řádu kapucínů v Českých Budějovicích v 18. století*, Diplomová práce, Historický ústav Jihočeské univerzity, České Budějovice 2001; Jiří KUNEŠ, *Kronika českobudějovického kapucínského konventu*, Diplomová práce, Historický ústav Jihočeské univerzity, České Budějovice 2003.

⁴¹ Alessandro CATALANO, *Die Funktion der italienischen Sprache während des Episkopats des Prager Erzbischofs Ernst Adalbert von Harrach (1623–1667) und die Rolle des Kapuziners Basilius von Aire (1591–1665)*, FHB 27/1, 2012, s. 99–134.

⁴² Stanislav PETR, *Rukopisy kláštera kapucínů v Litoměřicích*, Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků = Miscellanea Department of the Manuscript and Early Printed Books 10/1, 1993, s. 117–163; Karel PLETZER, *Josefínská likvidace knihovny kapucínů v Českých Budějovicích*, Jihočeský sborník historický 65, 1996, s. 65–72; Václav BOK, *Knihovna kapucínů v Sušici jako typická knihovna venkovského kláštera mezinárodního církevního řádu*, in: Jaroslav Radimská (ed.), *K výzkumu zámeckých měšťanských a církevních knihoven*, (= Opera Romanica I, Edice Universitatis Bohemiae Meridionalis), České Budějovice 2000, s. 225–238; Matyáš BAJGER, *Knihovny kapucínských klášterů v Čechách a na Moravě*, Diplomová práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2004; TÝŽ, *Česká františkánská knižní kultura. Knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí*, Rigorózní práce, Filozofická fakulta Ostravské univerzity, Ostrava 2007, s. 467–474; Své výzkumy z kvalifikačních prací shrnul v TÝŽ, *Knihovny kapucínských klášterů v Čechách a na Moravě*, Knihy a dějiny 11–15, 2004–2008, s. 44–62; Marta HRADLOVÁ, *Rukopisy knihovny kapucínského konventu Panny Marie Andělské v Praze na Hradčanech ve světle dochovaných knižních katalogů*, Studie o rukopisech 35, 2005, s. 99–114, 99–105; TÁŽ, *Italština v knihovně kapucínského konventu na Hradčanech*, in: Alena Císařová-Smítková – Andrea Jelínková – Milada Svobodová (eds.), *Libri magistri muti sunt. Pocta Jaroslavě Kašparové*, Praha 2013, s. 335–346; TÁŽ, *Neznámý středověký rukopis nedělní postily Hortulus reginae z knihovny kláštera kapucínů v Žatci*, in: Eva Doležalová – P. Sommer, *Středověký kaleidoskop pro muže s hůlkou. Věnováno Františku Šmahelovi k životnímu jubileu*, Praha 2016, s. 114–125; TÁŽ, *Knihovna kapucínského kláštera v Mnichově Hradišti (Historické knižní katalogy jako pramen pro studium klášterních knihoven)*, *Knihy a dějiny* 25/1-2, 2018, s. 68–81; Lenka MAŠKOVÁ, *Knihovna kapucínského kláštera v Sušici. I. charakteristika knižního fondu*, *Vlastivědný sborník Muzea Šumavy* 9, 2016, s. 225–248; TÁŽ, *Knihovna kapucínského kláštera v Sušici. II. Provenience*, *Vlastivědný sborník Muzea Šumavy* 10, 2018, s. 155–169; Erika JURÍKOVÁ – Ladislav TKÁČÍK, *Knihy jako obraz rehořnej komunity* in: Jaroslav Radimská (ed.), *K výzkumu zámeckých měšťanských a církevních knihoven (= Opera Romanica 16, Edice Universitatis Bohemiae Meridionalis)*, České Budějovice 2015, s. 82–93; Richard ŠÍPEK, *Několik slov k fragmentům starších knižních sbírek v Knihovně roudnických kapucínů*, *Acta Musei Nationalis Pragae – Historia litterarum* 63, 2018, s. 20–34.

⁴³ Pavel PREISS, *"Sola est invicto Caesare digna". Úvahy o Sandrartově Nalezení sv. Kříže v brněnském kapucínském kostele*, *Opuscula Historiae Artium Studia Minora Facultatis Philosophiae Universitatis Brunensis* F 40, 1996, s. 59–73; TÝŽ, *Kapucínský kostel v Chrudimi. Obrazy z hlavního oltáře*, Chrudim 2002; TÝŽ, *České královny z rodu Gonzagů a kapucíni. K habsburskému kultu sv. Heleny jako předobrazu císařoven a sv. Josefa a Svaté rodiny v Čechách*, in: TÝŽ (ed.), *Kořeny a letorosty výtvarné kultury baroka v Čechách*, Praha 2008, s. 126–152; Alice NEDBALOVÁ, *Hlavní inspirační zdroje v díle kapucínského bratra malíře Paola Piazzzy na příkladu pražského oltáře kostela Panny Marie Andělské*, in: Magdaléna Nová – Marie Opatrná (edd.), *Cultural Transfer. Umělecká výměna mezi Itálií a střední Evropou. Sborník příspěvků mezinárodní konference studentů doktorských studijních programů*, Praha 2014, s. 147–152; TÁŽ, *Paolo Piazza pinxit. Kapucínský bratr malířem*

kostelech.⁴⁴ V neposlední řadě několika tituly ke studiu problematiky přispěl i autor této disertační práce.⁴⁵

V zahraničí se výzkum dějin kapucínského řádu těší pozornosti především v německojazyčných zemích a v kolébce kapucínů, v Itálii.⁴⁶ Z německy psané produkce je nutno nejdříve zmínit již klasická⁴⁷ díla Maxe Heimbuchera,⁴⁸ Heriberta Holzapfla⁴⁹ a Anny Coreth,⁵⁰ z novější literatury pak práce Hilarda von Thiessena,⁵¹ Rodericha Geyera,⁵² Jana

---

na sklonku rudolfínské doby, Praha 2017; Štěpán VÁCHA, *Joachim von Sandrarts Keuzauffindung in Brünn im Lichte neuer Erkenntnisse*, Umění 65/5–6, 2017, s. 514–530.

⁴⁴ Petr BAŠTA – Markéta BAŠTOVÁ, *Ars Moriendi. Loretánské krypty. Z historie pohřbívání v kapucínských konventech*, Katalog z výstavy *Ars Moriendi* konané v Praze ve dnech 4. 5. – 30. 9. 2012, Praha 2012.

⁴⁵ Marek BRČÁK, *Ustavení české kapucínské provincie v první polovině 17. století. Obraz kapucínského řádu v letech 1599–1618 v narativních pramenech a korespondenci podporovatelů řádu*, Bakalářská práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2010; TÝŽ, *Annales Patrum Capucinatorum provinciae Boemiae: Písemné prameny k dějinám kapucínského řádu v českých zemích v 17. století a možnosti jejich využití*, *Historica Olomucensia* 41, 2012, s. 143–169; TÝŽ, *Kapucínský řád a společnost v Čechách a na Moravě v letech 1618–1673*, Diplomová práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2013; TÝŽ, *Kroniky českých a moravských kapucínských řeholních domů ze 17. a 18. století*, FHB 29/2, 2014, s. 383–407; TÝŽ, *Působení kapucínského řádu v Čechách a na Moravě (1618–1673)*, Rigorózní práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2014; TÝŽ, *Strategie kapucínského řádu při zakládání řeholních domů v českých zemích v raném novověku*, FHB 33/1, 2018, s. 217–237; TÝŽ, *Působení kapucínského řádu v českých zemích během stavovského povstání (1618–1620)*, in: Marie Koldinská (ed.), *Dveře všech béd*, Praha (v tisku); TÝŽ, *Kapucíni*, in: Hedvika Kuchařová – Jana Opletová (edd.), *Historiam scribere. Nástin řádové historiografie*, tom. II, Praha – Olomouc (v tisku); TÝŽ, *Kapuziner und Stadt. Die Wirkung des Kapuzinerordens in böhmischen und mährischen Städten in der zweiten Hälfte des 17. und der ersten Hälfte des 18. Jahrhunderts*, in: Tomáš Černušák – Jarmila Hlaváčková – Karl Kollerman (eds.), *Orden und Stadt, Orden und ihre Wohltäter (= Monastica Historia, Band 4)*, Praha – St. Pölten (v tisku); TÝŽ, *Kdo jsou praví synové sv. Františka? Soužití františkánů-observantů a kapucínů v českých zemích v 17. a 18. století*, in: Petr Hlaváček (ed.), *Proměny františkánské tradice (= Europaeana Pragensia 11 – Historia Franciscana VII.)*, Praha (v tisku).

⁴⁶ Předem upozorňuji, že německy a italsky psaná literatura k našemu poli výzkumu je natolik bohatá, že zde uvádím jen ty nezákladnější či dle mého názoru inovativní díla, která výzkum posunula dalším směrem. Další literatura bude v práci postupně zmiňována v souvislosti s konkrétními tématy.

⁴⁷ Z dalších klasických děl například: Angelikus EBERL, *Geschichte der Bayrischen Kapuziner-Ordensprovinz (1593–1902)*, Freiburg 1902; Agapit HOHENEGGER – Peter ZIELER *Geschichte der Tirolischen Kapuziner-Ordensprovinz (1593–1893)*, Bd. I–II, Innsbruck 1913–1915; Magnus KÜNZLE (ed.), *Die schweizerische Kapuzinerprovinz. Ihr Werden und Wirken. Festschrift zur vierten Jahrhundertfeier des Kapuzinerordens*, Einsiedeln 1928; Cubhert [WILLÖCHER] von BRIGHTON, *Die Kapuziner. Ein Geschichtsbild aus Renaissance und Restauration*, München 1931; Arsenius JACOBS, *Die Rheinischen Kapuziner 1611–1725. Ein Beitrag zur Geschichte der katholischen Reform*, Münster 1933; Raimund LINDEN, *Die Regelsobservanz in der Rheinischen Kapuzinerprovinz von der Gründung bis zur Teilung (1611–1686)*, Münster 1936; Bonaventura [DICKERS] von MEHR, *Das Predigtwesen in der Kölnischen und Rheinischen Kapuzinerprovinz im 17. und 18. Jahrhundert*, Rom 1945; Theophil GRAF, *Die Kapuziner*, Freiburg 1955; Konradin ROTH, *Kapuziner in Süddeutschland 1596–1851*, Koblenz 1978; Georg MANZ, *Die Kapuziner im rechtsrheinischen Gebiet des Bistums Speyer im 17. und 18. Jahrhundert*, Freiburg 1979. Autoři těchto prací jsou většinou kapucínští řeholníci či historici stranící z různých příčin (nejčastěji konfesní důvod) kapucínskému řádu, uvedená díla proto často mají až apologický charakter a jsou zaměřena pouze na faktografii.

⁴⁸ Max HEIMBUCHER, *Die Orden und Kongregationen der Katholischen Kirche*, II. Band, reprint, Paderborn – München – Wien 1933, s. 728–729. Autor zde velmi dobře popisuje celkovou charakteristiku, organizaci a dějiny řádu, které jsou popsány z hlediska rozšiřování kapucínských konventů po celém světě.

⁴⁹ Heribert HOLZAPFEL, *Handbuch der Geschichte des Franziskanerordens*, Freiburg im Breisgau 1909. Tato monografie velmi podrobně popisuje vývoj celé františkánské řeholní rodiny, od založení františkánského řádu na poč. 13. století až do konce 19. století, přičemž je zde věnována pozornost postupně všem novým řádům a větvím, které se od něj v průběhu této dlouhé epochy odštěpily, a to v souvislosti s „věčným“ bojem o dodržování Františkovy řehole v jejím přísném výkladu (*sine glosa*), což zapříčinilo i vznik kapucínského řádu (1528).

⁵⁰ Anna CORETH, *Das Eindringen der Kapuziner-Mystik in Österreich*, *Jahrbuch für mystische Theologie* 3, 1957, s. 9–95.

Bernda Elperta⁵³ či Susann Hehenberger.⁵⁴ Z italských titulů pak práce historiků, kteří jsou většinou spojeni s Kapucínským historickým institutem (*Istituto Storico Cappuccini*) v Římě: Melchiorra Turrada,⁵⁵ Callisto Urbanelli,⁵⁶ Constanza Cargnoniho,⁵⁷ Leonarda Lottiho,⁵⁸ Francesca Saveria Toppiho⁵⁹ a Vincenza Criscuola.⁶⁰

Z francouzsky psané literatury nelze neuvést alespoň publikaci Bernarda Dompniera,⁶¹ ze španělských děl práci Lazáro Iriarteho,⁶² z anglických titulů práce Andrew J. G. Drenase⁶³

---

⁵¹ Hillard von THIESEN, *Die Kapuziner zwischen Konfessionalisierung und Alltagskultur. Vergleichende Fallstudie am Beispiel Freiburgs und Hildesheims (1599–1750)*, Freiburg im Breisgau 2002. Práce přináší řadu nových metodologických přístupů, např. vnímání působení řádu v souvislosti s konfessionalizačním paradigmatem, vytváření kapucínského řeholního ideálu samotným řádem či k roli a vlivu řádu ve městě; TÝŽ, *Intendierte Randständigkeit und die „Macht der Schwachen“*. *Zur Wahrnehmung des erneuerten Armutsideals der Kapuziner in der Gesellschaft der Frühen Neuzeit*, in: Heinz-Dieter Heimann – Angelica Hulsebein – Bernd Schmies (edd.), *Gelobte Armut. Armutskonzepte der franziskanischen Ordensfamilie vom Mittelalter bis in die Gegenwart*, Paderborn – München – Wien 2012, s. 423–447.

⁵² Roderich GEYER, *Wovon lebten die Kapuziner? Die Finanzgebarung eines Kleinstädtischen Bettelordensklosters im 17. und 18. Jahrhundert am Beispiel des Kapuzinerklosters in Tulln*, in: Thomas Aigner (ed.), *Abgekommene Stifte und Klöster in Niederösterreich*, St. Pölten 2001, s. 212–219. Příspěvek pojednává o hospodářské základně kapucínských konventů na příkladu dolnorakouského řádového konventu v Tullnu.

⁵³ Jan Bernd ELPERT, *Kein Bruder soll sich anmaßen, ein eigentliches Studium zu verfolgen. Die Kapuziner und die Philosophie - Ein Streifzug durch die intellektuelle, philosophische Entwicklung des Kapuzinerordens im 16. und frühen 17. Jahrhundert*, in: Sabrina Ebbesmeyer – Helga Pimer-Pareschi – Thomas Ricklin (edd.), *Sol et homo. Mensch und Natur in der Renaissance. Festschrift zum 70. Geburtstag für Eckhard Keßler*, Paderborn 2008, s. 349–393. Autor zde představuje filozofickou soustavu pěstovanou v kapucínském řádu, která měla zásadní vliv na formaci řádu.

⁵⁴ Susanne HEHENBERGER, *Armut und Vertrauen. Die Kapuziner am Neuen Markt in Wien als Hüter eines kaiserlichen Schatzes*, in: H. D. Heimann – A. Hulsebein – B. Schmies (eds.), *Gelobte Armut*, s. 477–501. Příspěvek velmi dobře rekonstruuje vytvoření habsburské rodové tradice, která spočívala v podpoře kapucínského řádu, a to na příkladu péče řádu o místo posledního odpočinku této panovnické rodiny.

⁵⁵ Melchiorre [TURRADO] DE PODLABURA, *Historia generalis Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum*, tom. I–IV, Romae 1947–1951.

⁵⁶ Callisto URBANELLI, *Storia dei cappuccini delle Marche*, tom. I–III, Ancona 1978–1984.

⁵⁷ Constanza CARGNONI (ed.), *I Frati Cappuccini. Documenti e testimonianza del primo secolo*, tom. I–V, Perugia 1988–1993. Do češtiny byla zásluhou Tomáše Parmy například přeložena jeho práce o kapucínských světcích: TÝŽ, *Po stopách kapucínských svatých: kapucínský kalendář svatých, blahoslavených, ctihodných a služebníků Božích*, Kostelní Vydří 2007.

⁵⁸ Leonardo LOTTI, *San Lorenzo da Brindisi. Dottore della Chiesa*, Terlizzi 2005.

⁵⁹ Francesco Saverio TOPPI, *Marie Laurencie Longo*, Roma 1993.

⁶⁰ Vincenzo CRISCUOLO (ed.), *I Cappuccini. Fonti documentarie e narrative del primo secolo (1525–1619)*, Roma 1994; TÝŽ (ed.), *Ludovico da Fossombrone e l'Ordine dei Cappuccini*, Roma 1994; TÝŽ, *Tre diplomatici cappuccini al „Kurfürstentag“ di Regensburg del 1636–1637: Valeriano Magni, Francesco Rozdrzewski e Diego de Quiroga*, Laurentianum 45, 2004, s. 59–107.

⁶¹ Bernard DOMPNIER, *Enquête au pays des frères des anges: les Capucins de la province de Lyon aux XVIIe et XVIIIe siècles* (=CERCOR, Travaux et recherches 3), Saint-Étienne 1993.

⁶² Lázaró IRIARTE, *Historia Franciscana*, Valencia 1979. Monografie je přeložena do dalších jazyků, já pracoval s jejím německým překladem – TÝŽ, *Der Franziskusorden. Handbuch der franziskanischen Ordensgeschichte*, Altötting 1984 (konkrétně ke kapucínským raně novějším dějinám s. 150–172, 177–180, 186–270). Autor kromě základních řádových dějin, velmi dobře popsal strukturu, geografické rozšíření, s čímž souvisí početní nárůst bratří, a formaci řádu. Věnoval se i rekatolizační činnosti řádu v Evropě a kapucínským misiím v Americe, Africe, Asii a Oceánii. Neopomněl ani spisovatelské, kazatelské a vědecké aktivity kapucínů.

⁶³ Andrew J. G. DRENAS, *Lorenzo da Brindisi's Commentariolum de rebus Austriae et Bohemiae. An Introduction to, and Translation of, the Document in English*, *Collectanea Franciscana* 85, 2015, s. 595–629; TÝŽ, „A ‚Spiritual War of Words‘: Lorenzo da Brindisi and Capuchin Polemical Preaching in Early-Modern Prague“, *The Catholica Historical Review* 103, 2017, č. 1, s. 50–72; TÝŽ, *The Standard-bearer of the Roman Church: Lawrence of Brindisi and Capuchin Missions in the Holy Roman Empire (1599–1613)*, Hardcover 2018.

a z polských prací monografie Marka Budziarka⁶⁴ a Kazimierza Doly⁶⁵ či biografický slovník Jana Ludwika Gadacze.⁶⁶ V současné době se historií kapucínského řádu soustavněji začínají zabývat též na Slovensku, kde od roku 2014 vychází časopis *Studia Capuccinorum Boziniensia*. Ze zahraničních titulů věnujících se dějinám kapucínského řádu jsou dále významné práce slovinského kapucína Metoda Benedika⁶⁷ a J. Cygana (1924–2006), polského kapucína, historika a dlouholetého ředitele Kapucínského historického institutu v Římě (1969–1989), který publikoval především v němčině a italštině, jeho monografie jsou ale překládány do všech hlavních světových jazyků.⁶⁸

Pokud zhodnotíme odbornou literaturu k působení kapucínského řádu v českých zemích v 17. a 18. století, lze dojít k závěru, že tato část naší historie je stále neuspokojivě zpracována. Naše znalosti jsou zde více než torzovité a v porovnání se zahraniční odbornou literaturou zcela neuspokojivé. Určitou výjimku v tomto ohledu představují pouze kapucínské lorety, zejména ta pražská, která se dočkala již řady zpracování (převážně uměleckohistorických)⁶⁹ a postava Valeriána Magni, která historiky přitahuje kvůli jeho konfliktům s jezuitským řádem.⁷⁰

---

⁶⁴ Marek BUDZIAREK, *Kapucyni w Lublinie. Dzieje klasztoru w latach 1721–1864*, Warszawa – Lublin 1996.

⁶⁵ Kazimierz DOLA, *Kapucyni w Nysie 1658–1810*, Opole 2012.

⁶⁶ Jan Ludwik GADACZ, *Słownik polskich kapucynów*, tom. I–II, Wrocław 1985–1986.

⁶⁷ Metod BENEDIK, *Die Kapuziner in Slowenien 1600–1750*, Roma 1974. Tato monografie, která je excerpty disertační práce autora obhájené na papežské univerzitě Gregoriana v Římě, popisuje velice zdařile metody (zejména je kladen důraz na kazatelství) misijního a rekatolizačního působení kapucínů na území tehdejší štyrské provincie (*provincia Styriae*), která zahrnovala konventy na území dnešního Rakouska (Štýrsko, Korutany), Slovinska a Chorvatska. Z dalších autorových titulů např. TÝŽ, *Kapucini v notranjeavstrijskih deželah*, in: France Martin Dolinar – Maximilian Liebmann – Helmut Rumppler (eds.), *Katholische Reform und Gegenreformation in Innerösterreich 1564–1628*, Klagenfurt – Ljubljana – Wien 1994, s. 85–98.

⁶⁸ Z mnoha titulů uvádíme pouze ty nejznámější anebo ty vztahující se k dějinám kapucínů v českých zemích. Jerzy CYGAN, *Das Verhältnis Valerian Magnis zu Galileo Galilei und seinen wissenschaftlichen Ansichten*, *Collectanea Franciscana* 38, 1968, s. 135–166; TÝŽ, *Der Anteil Valerian Magni an der Verteidigung des Piaristenordens*, *Collectanea Franciscana* 38, 1968, s. 364–372; TÝŽ, *Zum Übertritt des kalviner Pastors Batholomäus [sic] Nigrin zur katholischen Kirche (1636–1643): ein Beitrag zur Geschichte des Ökumenismus in Polen*, *Collectanea Franciscana* 39, 1969, s. 282–303, 40, 1970, s. 97–152; TÝŽ, *Opera Valeriani Magni velut manuscripta tradita aut typis impressa*, *Collectanea Franciscana* 42, 1972, s. 119–178, 309–352; TÝŽ, *Vita prima Valeriani Magni a Nicolao de Lucca et Ludovico de Salice descripta*, *Collectanea Franciscana* 45, 1975, s. 213–249; TÝŽ, *Franz von Polen, Kapuzinermissionar in Böhmen und Mähren 1625–1649*, *Collectanea Franciscana* 55, 1985, s. 225–254; TÝŽ, *I tentativi di Sigismondo III Wasa per l'introduzione dell'ordine dei cappuccini in Polonia (1617–1627)*, *Collectanea Franciscana* 56, 1986, s. 303–317; TÝŽ (ed.), *Valerianus Magni (1586–1661)*. „Vita prima“, *operum recensio et bibliographia*, Romae 1989.

⁶⁹ Zde je třeba na prvním místě uvést již zmíněnou práci M. Dvořáka st. – M. DVOŘÁK, *Maria Loreto am Hradschin zu Prag*, Prag 1883 – následně pak alespoň výběrově: Jan DIVIŠ, *Pražská loreta*, Praha 1972; Milada VILÍMKOVÁ, *Stavebně historický průzkum Prahy. Hradčany č. p. 100/IV blok č. 1228a, Loretánská ul., Kapucínská ul a Loretánské náměstí*, Praha 1974; František EKERT, *Posvátná místa král. hl. města Prahy. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého*, tom. I, reprint, Praha 1996, s. 153–163; Jan BUKOVSKÝ, *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*, Praha 2000, passim; Petr BAŠTA – Markéta BAŠTOVÁ (edd.), *Skrytá tvář loretánského pokladu*, Praha 2016.

⁷⁰ S. SOUSEDÍK, *Valerián Magni*, Praha 1983; J. CYGAN (ed.), *Valerianus Magni (1586–1661)*, Romae 1989. Osobou V. Magni se nutně museli zabývat i všichni historikové píšící o kardinálu Arnoštu Vojtěchovi z Harrachu, jehož byl Magni osobním sekretářem a jehož politiku do velké míry ovlivňoval. Např. Alessandro

Při studiu kapucínské problematiky v českých zemích se tedy nelze opřít o moderní historiografické zpracování, které by pokrývalo dějiny kapucínů v barokním období a navíc by nabízelo inspirativní podněty. Z metodologického hlediska se lze alespoň částečně inspirovat v historických pracích, které se zabývají dějinami jiných mendikantských řádů, především u františkánů-observantů (publikace M. Elbela,⁷¹ P. Hlaváčka⁷²), jejichž působení v českých zemích vykazuje mnohé společné rysy s vývojem kapucínů.

1.2 Metodologické přístupy a metody disertační práce

Disertační práce zapadá tématem, o němž pojednává, do církevních dějin, v užším vymezení do oboru bádání, který v českém prostředí nazýváme *monasteriologie*. Není bez zajímavosti, že v zahraniční odborné literatuře se s tímto termínem nelze setkat. Němečtí historici používají jiné dosti široké pojmy, nejčastěji „Ordensgeschichte“, méně často pak „Klosterforschung“, v anglickém historickém bádání se setkáme s termíny „history of monasticism“ nebo „monastic history“, ve francouzském „histoire des ordres religieux“ či „histoire du monachisme“ („histoire monastique“), ve španělském pak „historia del monacato“ a v italském „storia monastica“. Za skutečností, že pojem *monasteriologie* se v zahraniční odborné literatuře příliš nevyskytuje, stojí fakt, že v raném novověku se tento termín užíval v jiném kontextu jako označení soupisů a popisů klášterů.⁷³

Problematická je i definice *monasteriologie*, naposledy se o ní v českém odborném diskursu pokusil Jan Zdichynec, který použil velice široké vymezení.⁷⁴ Dle něho se jedná o interdisciplinární, ale v první řadě historické bádání, které se tematicky zaměřuje na řeholní život, monastické instituce a jejich všestranné působení a na řeholníky samotné. Studium dějin řeholních řádů by se tedy mělo týkat duchovních obsahů a kulturního odkazu klášterního světa, jeho sociálních, ekonomických či politických vazeb.⁷⁵ Spadat sem tedy mohou nejrůznější práce a studie pojednávající například o posedlých jeptiškách,⁷⁶ znakové

CATALANO, *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598–1667) a protireformace v Čechách*. Praha 2008; František KRÁSL, *Arnošt hrabě Harrach, kardinál sv. církve římské a kníže arcibiskup pražský*, Praha 1886.

⁷¹ M. ELBEL, *Bohemia Franciscana*, Olomouc 2001; TÝŽ, *Město a klášter. Františkánský konvent v raně novověké Olomouci*, Praha 2017.

⁷² Petr HLAVÁČEK, *Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku*, Praha 2005.

⁷³ Jan ZDICHYNEC, *Monasteriologie a klášterní problematika v raném novověku*, in: Marie Šedivá-Koldinská – Ivo Cerman (edd.), *Základní problémy studia raného novověku* Praha 2013, s. 230–267, zde s. 249.

⁷⁴ Jako první v českém prostředí publikoval příspěvek k monasteriologii Josef Svátek, který ji zde sice primárně *verbis expressis* nedefinoval, ale z vyznění celého textu je jasné, že ji autor chápal stejně široce jako J. Zdichynec. Velkým přínosem článku je představení základní terminologie používané v monasteriologickém bádání. J. SVÁTEK, *Organizace řeholních institucí*, SAP 2, 1970, s. 505–624.

⁷⁵ TAMTÉŽ, s. 250.

⁷⁶ Michel DE CERTEAU, *Sœur Jeanne des Anges, Supérieure du couvent des Ursulines de Loudun (XVIIIe siècle). Autobiographie d'une hystérique possédée*, Montbonnot – St. Martin 1985.

řeči používané v některých řeholních společenstvích,⁷⁷ školských aktivitách řeholníků⁷⁸ či třeba hospodářsky zaměřená díla o klášterních panstvích.⁷⁹

Monasteriologické bádání lze rozdělit na dva základní směry: konzervativní, který lpí na výčtu faktů a klade důraz na institucionální vývoj a významné řeholníky či řeholnice, a moderní, jenž je více metodicky zakotven, zabývá se především ekonomickými a sociálními tématy. Giles Constable používá v této souvislosti termín „monastická ekologie“ (monastic ecology),⁸⁰ jež se primárně zabývá studiem vzájemných interakcí mezi kláštery a jejich okolím.

Směrem „monastické ekologie“ jsem se rozhodl jít i já ve své disertační práci, a to vzhledem k tomu, že otázku interakce kapucínů a společnosti pokládám za klíčovou, bez níž dle mého názoru nelze interpretovat dějiny tohoto řádového společenství. Kdyby totiž kapucíni jakožto žebravý řád nezískali ve společnosti své podporovatele, nebyli by dlouhodobě vůbec životaschopní. A naopak právě díky převážně výborným vazbám na jednotlivé složky společnosti dosáhl kapucínský řád v českých zemích v 17. a 18. století velkého rozkvětu srovnatelného s Tovaryšstvem Ježíšovým.

Otázka získávání a oslovování podporovatelů u mendikantů je úzce spjata s formováním a péčí o pozitivní obraz řádu, jak ukázali ve svých monografiích M. Elbel⁸¹ a Veronika Čapská.⁸² Koncept sebe prezentace, rozpracovaný původně kanadským sociologem Ervingem Goffmanem (1922–1982),⁸³ se v historickém badání prosadil zejména při studiu společenských elit (panovník a šlechta),⁸⁴ což platí i pro české prostředí.⁸⁵ Domnívám se v návaznosti na teze V. Čapské,⁸⁶ že lze tento koncept s úspěchem aplikovat i

---

⁷⁷ Radka LOMÍČKOVÁ, *Znaková řeč cisterciáků kolem roku 1300*, in: TÁŽ (ed.), *Sedlec. Historie, architektura a umělecká tvorba sedleckého kláštera ve středoevropském kontextu kolem roku 1300 a 1700*, Mezinárodní sympozium Kutná Hora, 18.–20. září 2008, Praha 2009, s. 263–275.

⁷⁸ Kateřina BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*, Praha 2006.

⁷⁹ Jaroslav ČECHURA, *Die Struktur der Grundherrschaften im mittelalterlichen Böhmen unter besonderer Berücksichtigung der Klosterherrschaften*. Stuttgart – Jena – New York 1994.

⁸⁰ Giles CONSTABLE, *The Study of Monastic History Today*, in: Vaclav Mudroch – G. S. Couse (edd.), *Essays on the Reconstruction of Medieval History*, Montreal – London 1974, s. 21–51, 29–30.

⁸¹ M. ELBEL, *Bohemia Franciscana*, s. 62–70.

⁸² Veronika ČAPSKÁ, *Představy společenství a strategie sebe prezentace. Řád servitů v habsburské monarchii (1613–1780)*, Praha 2011.

⁸³ Erving GOFFMAN, *Všichni hrajeme divadlo. Sebe prezentace v každodenním životě*, Praha 1999. Poprvé byla práce vydána v roce 1959 pod názvem *The Presentation of Self in Everyday Life*.

⁸⁴ Peter BURKE, *Sebe prezentace v renesančním portrétu – obraz jako jeviště*, in: TÝŽ (ed.), *Žebráci, šarlatáni, papežové. Historická antropologie raně novověké Itálie. Eseje o vnímání a komunikaci*, Praha 2007, s. 224–244.

⁸⁵ Srov. Václav BŮŽEK (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků* (= Opera historica 13), České Budějovice 2009.

⁸⁶ V. ČAPSKÁ, *Představy společenství*, s. 12–14; TÁŽ, *Das Kloster als Hinterbühne? Die Problematik der Selbstrepräsentation eines Mendikantenordens am Beispiel der Serviten*, in: H. Specht – T. Černušák (edd.), *Leben und Alltag*, s. 125–135, s. 126–127.

na řeholní řády,⁸⁷ jejichž rozvoj a hmotné zabezpečení se odvíjelo od schopnosti získávat řeholní dorost a světské podporovatele, které řád dokázal přesvědčit právě díky svému propagovanému řeholnímu ideálu, respektive svou sebe prezentací v rámci každodenního působení.

Pojetí E. Goffmana můžeme použít nejen ke studii projevů a strategií sebe prezentace, opět v návaznosti na monografii V. Čapské,⁸⁸ ale analogii divadelní scény lze aplikovat i na klášterní prostředí, přičemž konvent, jako prostor soukromí a vykonávání biologických potřeb (stravování, spánek, hygiena), má ráz zákulisí. Obdobně klášterní kostel, ať už farní, poutní či pouze filiální (konventní), byl pro mendikanty hlavním ohniskem jejich pastorační aktivity, a tudíž má povahu spíše jeviště (scény). Charakter obou prostorů však nelze chápat striktně.⁸⁹ S tím počítal i E. Goffman, který zákulisí chápal jako pohyblivé,⁹⁰ podle chování aktérů v něm se zákulisí může měnit na jeviště a naopak. Prostory konventu se například staly jevištěm v době návštěvy fundátora,⁹¹ který se mohl účastnit komunitních modliteb či poobědvat s řeholníky. Použit tuto divadelní analogii (konvent = zákulisí; klášterní kostel = scéna) v této práci jsem se rozhodl i já, a to z důvodu obecně častých divadelních aspektů v barokní kultuře.⁹²

---

⁸⁷ Potvrzuje to též výzkum Dany Jakšičové, který se týká sebe prezentace tří ženských kongregací věnujících se školské činnosti v českých zemích (Kongregace Chudých školských sester Naší Paní, Kongregace školských sester de Notre Dame, Kongregace Školských sester svatého Františka) v době 1850–1950. Dana JAKŠIČOVÁ, *Kolektivní sebe prezentace řeholnic a reakce vnějšího světa na sklonku podunajské monarchie a v éře první republiky*, in: Václav Bůžek – Jaroslav Dibelka (edd.), *Utváření identity ve vrstvách paměti (=Opera historica 15)*, České Budějovice 2011, s. 365–405.

⁸⁸ V. ČAPSKÁ, *Představy společenství*, s. 118–122.

⁸⁹ Přestože klášterní zeď v barokním období poměrně pevně oddělovala klášter od světského okolí. Jiří MIKULEC, *Poznámky ke vnímání řeholního života mezi barokem a osvícenstvím*, *Theatrum historiae* 3, 2008, s. 275–287, zde s. 284–286.

⁹⁰ E. GOFFMAN, *Všichni hrajeme divadlo*, s. 108–139.

⁹¹ Česko-moravští kapucíni u papežské kurie mj. zařídili i řadu dispenzů pro šlechtičny, které materiálně podporovaly řád, umožňující jim opakované návštěvy jejich konventů, a to včetně klausurovaných prostorů. Tento dispenz například získala v roce 1718 a 1724 Marie Markéta z Valdštejna (1687–1728) s platností vždy na 6 let. Na základě nich směla dvanáctkrát do roka vstoupit do klauzury kapucínských konventů, jejichž byla dobrodincem, a to vždy v doprovodu čtyř vážených mužů a žen v počestném oděvu, a opustit ji před západem sluncem (SOA Praha, Rodinný archiv Valdštejnů, inv. č. 3365, kart. č. 30, sign. II-2/V/7; J. V. ŠIMÁK, *Máti kapucínů*, s. 179). Další šlechtičny disponující povoleními umožňující jim vstupovat do kapucínských konventů byly například Eleonora ze Schwarzenberka (1682–1741) pro konvent v Českých Budějovicích (povolení udělila Kongregace pro řeholní řády roku 1719) či Anna Marie Antonie z Lichtenštejna (1699–1753) pro konvent v Kyjově (dispenz vydal Benedikt XIII. roku 1728). O. KAMSHOFF, *Aus der böhmischen Kapuzinerprovinz*, s. 498.

⁹² Rudolf ZUBER, *Osudy moravské církve v 18. století*, tom. II, Olomouc 2003, s. 231–233; Veronika ČAPSKÁ, *Misionářky mikrosvěta. Řeholní ideál v kázáních při příležitosti vstupu žen do olomouckých klášterů*, in: Martin Elbel – Ondřej Jakubec (edd.), *Olomoucké baroko. Proměny ambic jednoho města*, tom. I, Olomouc 2010, s. 197–203, 201; Vít VLNAS, *Česká fůma. Divadlo, divadelnost a umění slavností v barokních Čechách*, in: TÝŽ (ed.), *Sláva barokní Čechie. Umění, kultura a společnost 17. a 18. století*, Praha 2001, s. 63–66.

Poměrně málo byly kláštery v období raného novověku zohledněny v souvislosti s konfesionalizačním paradigmatem,⁹³ což pokládám za určitý nedostatek. V návaznosti na práci Hillarda von Thiessena⁹⁴ zkoumám i roli kapucínského řádu v procesech katolické reformy, protireformace⁹⁵ a utváření barokní zbožnosti.⁹⁶

V disertaci pracuji s několika historickými metodami, v návaznosti na primární monasteriologické postupy v ní používám především komparaci, kterou využívám při srovnávání kapucínského řádu s ostatními řeholními společenstvími. Dále pracuji pomocí metod historické biografie,⁹⁷ prosopografie a statistiky,⁹⁸ které mi umožnily sledovat

---

⁹³ Na přelomu 70. a 80. let minulého století přišli Wolfgang Reinhard a Heinz Schilling s konfesionalizační teorií podle níž protestantský a katolický svět procházel obdobným vývojem. Po krátké fázi prudkých změn (kterou W. Reinhard nazývá „evangelické hnutí“) následovalo dlouhé stádium postupné konfesionalizace, během níž se šířily a uplatňovaly nové náboženské normy (velkou roli zde hrála cenzura a propaganda), docházelo k „zvnitřnění“ nového řádu prostřednictvím výuky a osvojování normovaných rituálů. Katolická církev nabízel panovníkům svůj dohlížecí aparát nad poddanými, který představoval vhodný prostředek k dosažení ideologické uniformity, čímž došlo k posílení doposud slabých národních identit a hlavně k sociálnímu „ukázkování“ či disciplinaci (*Socialdisziplinierung*) obyvatelstva. Wolfgang REINHARD, *Konfession und Konfessionalisierung in Europa*, in: TÝŽ (ed.), *Bekenntnis und Geschichte. Die Confessio Augustana im historischen Zusammenhang*, München 1981, s. 165–189; TÝŽ, *Zwang zur Konfessionalisierung? Prolegomena zu einer Theorie des konfessionellen Zeitalters*, *Zeitschrift für historische Forschung* 10, 1983, s. 257–277; Heinz SCHILLING, *Konfessionskonflikt und Staatsbildung. Eine Fallstudie über das Verhältnis von religiösem und sozialem Wandel in der Frühneuzeit am Beispiel der Grafschaft Lippe*, (= Quellen und Forschungen zur Reformationsgeschichte 48), Gütersloh 1981; Wolfgang REINHARD – Heinz SCHILLING (edd.), *Die katholische Konfessionalisierung*, Münster 1995; Teorii dále rozpracována v Joachim BAHLCKE – Arno STROHMEYER (edd.), *Konfessionalisierung in Ostmitteleuropa. Wirkungen des religiösen Wandels im 16. und 17. Jahrhundert in Staat, Gesellschaft und Kultur*, Stuttgart 1999. K shrnutí diskuze ke konceptu konfesionalizace blíže Jörg DEVENTER, „*Confessionalisation – a Useful Theoretical Concept for the Study of Religion, Politics and Society in Early Modern East-Central Europe?*“, *European Review of History* 11/3, 2004, s. 403–425; Olga FEJTOVÁ, „*Já pevně věřím a vyznávám ...*“ *Rekatolizace na Novém Městě pražském v době pobělohorské*, Praha 2012, s. 18–67.

⁹⁴ H. THIESSEN, *Die Kapuziner*, Freiburg im Breisgau 2002.

⁹⁵ Tyto dva pojmy chápu dle definic, které použil Hubert Jedin ve své slavné práci z roku 1946. Dle H. Jedina je katolická reforma sebereflexí, kterou římská církev provádí za účelem ideálu katolického života dosažitelného prostřednictvím vnitřní obnovy, kdežto protireformace je sebeprosazením katolické církve v zápase proti protestantství. Hubert JEDIN, *Katholische Reformation oder Gegenreformation? Ein Versuch zur Klärung der Begriffe nebst einer Jubiläumsbetrachtung über das Trienter Konzil*, Luzern 1946. Později přišli historici s řadou alternativních termínů (katolická obnova, raně novověké katolictví, reformované křesťanství) a teoriemi, jak tyto pojmy definovat, např. W. Reinhard přišel s dosti provokativní tezí o protireformaci coby modernizačním procesu podobnému protestantské reformaci. Wolfgang REINHARD, *Gegenreformation als Modernisierung? Prolegomena zu einer Theorie des konfessionellen Zeitalters*, *Archiv für Reformationsgeschichte* 68, 1977, s. 226–252.

⁹⁶ Blíže k barokní zbožnosti Anna CORETH, *Pietas Austriaca. Österreichische Frömmigkeit in Barock*, Wien 1982 (2 rozšířené vydání, kniha poprvé vyšla v roce 1959, český překlad: TÁŽ, *Pietas Austriaca. Fenomén rakouské barokní zbožnosti*, Roma – Velehrad 2013); R. ZUBER, *Osudy moravské církve*, tom. II, s. 177–224; Marie Elisabeth DUCREUX, *Několik úvah o barokní zbožnosti a rekatolizaci Čech*, FHB 22, 2006, s. 143–177; Naposledy Jiří MIKULEC, *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*, Praha 2013.

⁹⁷ K biografické metodě například Thomas WINKELBAUER (ed.), *Vom Lebenslauf zur Biographie. Geschichte, Quellen und Probleme der historischen Biographik und Autobiographik. Referate der Tagung "Vom Lebenslauf zur Biographie" am 26. Oktober 1997 in Horn*, Horn – Waidhofen an der Thaya 2000; Olaf HÄHNER, *Historische Biographik: Die Entwicklung einer geschichtswissenschaftlichen Darstellungsform von der Antike bis ins 20. Jahrhundert*, Frankfurt am Main – Bern 1999.

⁹⁸ K prosopografické metodě v historickém bádání blíže Lawrence STONE, *Prosopography*, *Daedalus* 100, 1971, s. 46–79; Wilhelm Heinz SCHRÖDER, *Kollektive Biographien in der historischen Sozialforschung*, in: TÝŽ (ed.), *Lebenslauf und Gesellschaft*, Stuttgart 1985, s. 7–17; Werner ECK (ed.), *Prosopographie und Sozialgeschichte. Studien zur Methodik und Erkenntnismöglichkeit der kaiserzeitlichen Prosopographie*, Köln

například značnou dynamiku v řádových funkcích, migraci mezi konventy, průměrnou délku působení řeholníka na jednom místě, průměrný věk kapucína při jeho vstupu do řádu či jeho geografický a částečně i sociální původ. V neposlední řadě jsou v disertační práci akceptovány přístupy používané v historické antropologii,⁹⁹ s nimiž pracuji, když popisuji kapucínskou každodennost. Nezapomínám přitom, že studium každodennosti s sebou kromě pramenných limitů¹⁰⁰ přináší také metodologická úskalí, především přílišné lpění na maličkostech a romantizaci minulosti.¹⁰¹

1993; Jana BOROVIČKOVÁ – Jiří STOČES, *Nové metody – prosopografie*, in: Hana Barvíková – David Pazdera (eds.), *K dějinám vědy a vědeckých institucí, Práce z Archivu Akademie věd, řada A, 7*, Praha 2002, s. 47–53; K využití prosopografických metod při studiu řeholních řádů Dana JAKŠIČOVÁ, *Dcery své doby? Školské sestry v českých zemích v letech 1851–1938 (1950)*, tom. II, Jihočeský sborník historický 81, 2012 – supplementum 5, České Budějovice 2012, s. 368–437.

⁹⁹ Blíže k používání přístupů a metod historické antropologie v monasteriologickém bádání Jan ZDICHYNEC, *Přístupy k výzkumu ženských klášterů kontemplativních řeholí v raném novověku*, in: Martin Nodl – Daniela Tinková (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2008, s. 95–135.

¹⁰⁰ K vizitačním protokolům jakožto pramenům studia řeholní každodennosti blíže Jan ZDICHYNEC, *Ad vitiorum correctionem et caritatis conservationem? Proměny řeholní vizitace v raném novověku na příkladu cisterciáckého řádu*, in: Dušan Foltýn – Kateřina Charvátová – Petr Sommer (edd.), *Historia Monastica I, Sborník z kolokvií a konferencí pořádaných v letech 2002–2003 v cyklu „Život ve středověkém klášteře“ (=Colloquia mediaevalia Pragensia 3)*, Praha 2003, s. 103–132.

¹⁰¹ Blíže ke slabým stránkám studia každodennosti např. Alf LÜDTKE, *Einleitung. Was ist und wer treibt Alltagsgeschichte?*, in: TÝŽ (ed.), *Alltagsgeschichte. Zur Rekonstruktion historischer Erfahrungen und Lebensweisen*, Frankfurt am Main – New York 1989, s. 9–47.

2. Historická paměť česko-moravské kapucínské provincie

Pramenů, které dokumentují působení kapucínského řádu v Čechách a na Moravě v období raného novověku, existuje poměrně velké množství,¹⁰² z tohoto důvodu bude pramenná základna popsána hlavně obecně v rovině jednotlivých historických fondů, které jsou relevantní při studiu této tematiky, a podrobněji se zaměřím pouze na tištěné prameny obecnější povahy a historiografické prameny, jež pokládám za jedny z nejdůležitějších při studiu této problematiky. V řadě případů jsou totiž jedinými dochovanými zdroji k dějinám některých klášterů, jejichž archivy byly nenávratně ztraceny (Český Brod, Chrudim, Jihlava, Kolín, Mnichovo Hradiště, Praha-Nové Město, Náměšť nad Oslavou, Roudnice nad Labem, Vyškov). Zároveň ukazují formování kolektivní paměti česko-moravské kapucínské provincie.¹⁰³

V této kapitole budou zodpovězeny primární otázky spojené s historickou pamětí, a to zejména s jakými typy pramenů se v kapucínském řádu setkáme, pro koho byly určeny (kdo měl být jejich čtenářem, tj. kdo měl přístup k řádové paměti), za jakým účelem vznikaly, na základě jakých normativních pramenů byly zakládány, jaké druhy informací obsahují, jaké byly zásady péče o archiv (ať už provinční či konventní) atd.

Historiografické a archivní zvyklosti v česko-moravské kapucínské provincii v 18. století byly dány především nařízením tehdejšího provinčního vikáře a historika provincie Serafina Melchra z Glucholaz vydaného dne 24. 11. 1737.¹⁰⁴ Tento latinsky psaný předpis začíná větou, která v překladu zní *Pozdrav a požehnání od Pána všem, kdo sepisují a čtou dějiny konventů*. Norma primárně stanovovala, že kromě dosavadních pamětních knih

---

¹⁰² Tato skutečnost vyniká zejména při srovnání se situací s jinými řeholními řády, jejichž archivy byly více poškozeny, a to zejména v důsledku rušení klášterů – nejdříve za vlády Josefa II. a pak za komunistického režimu na počátku 50. let 20. století. V důsledku dvou výše uvedených příčin byly značně poškozeny například archivní fondy paulánů či servitů. Jiří MIHOLA, *FRATRES MINIMI. Německo-česká provincie řádu paulánů v 16.–18. století (s hlavním zřetelem k dějinám moravských konventů)*, Disertační práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2007, s. 14–20; V. ČAPSKÁ, *Představy společnosti*, s. 17.

¹⁰³ Ke kolektivní paměti v řeholních řádech například Heidemarie BACHHOFER – Kateřina BOBKOVÁ-VALENTOVÁ – Tomáš ČERNUŠÁK (eds.), *Ordenshistoriographie in Mitteleuropa. Gestaltung und Wandlung des Institutionalen und Persönlichen Gedächtnisses in der Frühen Neuzeit* (=Monastica Historia 2), St. Pölten – Praha 2015; Veronika ČAPSKÁ, *Členové servitského řádu mezi anonymitou a věhlasem. Možnosti a meze biografického studia servitského řeholníka*, FHB 26/2, 2011, s. 335–354; Stefan BENZ, *Geschichtsschreibung der Frauenklöster Zentraleuropas im 18. Jahrhundert*, in: Veronika Čapská – Ellinor Forster – Jaine Christina Maegraith – Christine Schneider (eds.), *Between Revival and Uncertainty. Monastic and Secular Female Communities in Central Europe in the Long Eighteenth Century / Zwischen Aufbruch und Ungewissheit. Klösterliche und weltliche Frauengemeinschaften in Zentraleuropa im „langen“ 18. Jahrhundert*, Opava 2012, s. 241–265; Jan ZDICHYNEC, *Narativní prameny vybraných klášterů cisterciáček v českých zemích*, FHB 29/2, 2014, s. 347–370; Jarmila KAŠPÁRKOVÁ, *„Und ist zur Gedächtnus, daß...“ Ženské františkánské kláštery a utváření paměti v kontextu nároků řádového dějepisce*, FHB 30/2, 2015, s. 369–386.

¹⁰⁴ Doslovné znění předpisu nalezneme opsané například na začátku diáře konventu Mnichovo Hradiště. NK Praha, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. IX C 25, *Diarium domesticum Conventus Capucinatorum Hradistensis*, s. V–VI (viz příloha č. 9, obr. č. 1–2); Normu před jejím vydáním projednala a schválila provinční kapitula, která se konala dne 30. 8. 1737 v Olomouci. TAMTĚŽ, s. V.

v každém klášteře budou nově vedena ještě diária domu, a dále, že z každé komunity do ústředí provincie budou každoročně zasílány výroční zprávy (tzv. *Historiae domesticae conventuum*) informující ho o zdejších dění. Kromě toho výnos upravoval i systém třídění archiválií v konventních archivech a sekundárně zapříčinil i vznik nové řady pamětních knih. V neposlední řadě určil také, jaké druhy informací se mají v historiografických pramenech zaznamenávat či které archiválie se mají v archivech uchovávat. Tím vlastně vymezil základnu pramenů k našemu tématu.

2.1 Nejvýznamnější tištěné prameny

Na prvním místě je třeba uvést dobové několika svazkové dějiny celého řádu *Annales seu Sacrae historiae* (...), jejichž autory jsou →Zachariáš Boverius ze Saluzzy,¹⁰⁵ →Marcellinus De-Pise z Mâconu¹⁰⁶ a →Silvestr Draghetta z Milána.¹⁰⁷ Tyto anály popisují dějiny kapucínského řádu v letech 1525–1634,¹⁰⁸ přičemž od druhého svazku je pozornost věnována i historii kapucínů v českých zemích,¹⁰⁹ která se začala psát roku 1599, kdy do Prahy přišli první bratři.¹¹⁰ Anály jsou napsány v latinském jazyce, ale dočkaly se překladů i do ostatních evropských jazyků, což platí zejména pro první dva svazky.¹¹¹

¹⁰⁵ Zacharia BOVERIUS SALUTI, *Annalium seu Sacrarum historiarum Ordinis Minorum S. Francisci, qui Capucini nuncupantur*, tom. I–II, Lugduni 1632–1639. První díl popisuje dějiny kapucínského řádu v letech 1525–1580 a druhý v letech 1580–1612.

¹⁰⁶ Marcellino DE-PISE MATISCONENSIS, *Annalium seu Sacrarum historiarum Ordinis Minorum S. Francisci, qui Capucini nuncupantur*, tom. III, Lugduni 1676. Třetí díl líčí historii kapucínského řádu v letech 1613–1634.

¹⁰⁷ Silvestro A MEDIOLANO, *Annales Ordinis Minorum Capuccinorum. Appendicis ad Tomum Tertium, Pars I–II*, Mediolani 1737. Jedná se o dodatky ke třetímu dílu análů, který popisuje dějiny řádu v letech 1613–1634, přičemž první část se věnuje období 1613–1624 a druhá 1625–1634.

¹⁰⁸ V 70. a 80. letech 19. století pokračoval v psaní řádových análů kapucín →Peregrino Zattoni z Forlí, který dovedl dějiny řádu do roku 1725. Tyto novodobé anály se liší od předešlých svazků tím, že jsou psány v italštině a nikoli v latině. Peregrino [ZATTONI] DA FORLÌ, *Annali dell'Ordine dei frati minori cappuccini*, tom. I–IV, Milano 1882–1885.

¹⁰⁹ Viz indexy jednotlivých svazků análů: *Annalium seu Sacrarum historiarum Ordinis Minorum S. Francisci, qui Capucini nuncupantur*, tom. II, s. LXIII–LXX; tom. III, s. XXXIII–XXII.

¹¹⁰ K příchodu kapucínů do českých zemí v roce 1599 – F. TISCHER, *Uvedení řádu kapucínů*, s. 1–55; M. BRČÁK, *Ustavení české kapucínské provincie*, s. 45–58.

¹¹¹ Do italštiny je přeložil Benedikt Sanbenedetti z Milána (1605–1679) a poprvé byly vytištěny pod názvem *Annali de' frati minori cappuccini, composti dal m.r.p. Zaccaria Bouerio, da Saluzzo, e tradotti in volgare dal padre f. Benedetto Sanbenedetti da Milano predicatore cappuccino* v Turíně v roce 1641 (tom. I) a Benátkách v roce 1643 (tom. II). Francouzsky letopisy poprvé vyšly jako *Les Annales des Frères Mineurs Capucins* v Paříži v roce 1675 (tom. I) a 1677 (tom. II) a přeložil je Antonín Caluze z Paříže (1618–1678). Španělsky poprvé byly vydány pod titulem *Chronicas De Los Frailes Menores Capuchinos De N. P. S. Francisco* v Madridu v roce 1644 (tom. I) a 1646 (tom. II) a jejich překladatelem byl František Antonín Moncado z Madridu (1593–1644). Německý překlad, jehož autorem Maxmilián Münchsmair z Deggendorfu (†1670), poprvé vyšel pod názvem *Seraphischen Paradyß – Gartens, oder Jahrs – Geschichten, und Lebens – Beschreibungen, Deren in Tugenden und Wunderwercken vortrefflichen Männer deß Seraphischen Ordens der Mindern Brüder die Capucciner genannt*, tom. I–II, Salzburg 1664–1666. Polské znění *Roczne dzieje zakonu braci mniejszych św. Franciszka kapucynów* bylo poprvé vydáno ve Varšavě v roce 1780 (tom. I) a 1790 (tom. II) a jeho překladatelem byl Chrysantho z Braslawi (†1827). M. HEIMBUCHER, *Die Orden und Kongregationen*, s. 724; M. TURRADO, *Historia generalis*, tom. I, s. 437–439; Giunluca CRUDO, *Padre*

S anály celého kapucínského řádu úzce souvisí dílo →Karla Arenberga z Bruselu *Flores Seraphici (...)*,¹¹² které obsahuje podrobná elogia¹¹³ významných kapucínských řeholníků, a to včetně jejich vyobrazení, přičemž text biogramů je z velké části převzat z Boveriových prvních dvou svazků letopisů, jež jsou samy o sobě velmi biografické, dalo by se dokonce říci, že jsou spíše dějinami předních kapucínských řeholníků¹¹⁴ než historií samotného řádu.¹¹⁵

Důležitým pramenem pro poznání daného tématu je rovněž několiksvazková edice *Bullarium Ordinis (...) Capucinatorum*,¹¹⁶ jejímž redaktorem je →Michal Wickart z Zugu, jež obsahuje nejvýznamnější dokumenty vztahující se ke kapucínskému řádu, které vydali jednotliví papežové či kongregace římské kurie.

Zaccaria Boverio da Saluzzo e le sue annotazioni sui frati cappuccini della Calabria (1525–1612), Italia Franciscana 85, 2010, s. 499–530, 506.

¹¹² Carolus DE ARENBERG, *Flores Seraphici ex amoenis Annalium hortis Adm. R. P. F. Zachariae Boverii Ord. FF. Minorum S. Francisci Capucionorum Definitoris Generalis collecti sive Icones vitae et gesta virorum illustrium, qui ab anno 1525 usque ad annum 1580 in eodem ordine miraculis et vitae sanctimonia claruere, compendiose descripta*, Coloniae Agrippinae 1640; TÝŽ, *Flores Seraphici ex amoenis Annalium hortis Adm. R. P. F. Zachariae Boverii Ord. FF. Minorum S. Francisci Capucionorum Definitoris Generalis collecti sive Icones vitae et gesta virorum illustrium, qui ab anno 1580 usque ad annum 1612 in eodem ordine miraculis et vitae sanctimonia claruere, compendiose descripta*, Coloniae Agrippinae 1642, Obě knihy pak dohromady vyšly pod titulem: TÝŽ, *Vitae et gesta virorum illustrium, qui in Ordine Fratrum Minorum Sancti Francisci Capucinatorum ab anno 1525 usque ad annum 1612 virtutibus, signis, miraculis ac vitae sanctimonia claruerunt. Ex Annalibus Boverianis compendiose descripta*, Praegae 1694.

¹¹³ Na základě elogií lze představit kapucínský řeholní ideál, přičemž ale je problematické rovinu řeholního ideálu oddělit od biografického popisu, jelikož obě části se zde velmi prolínají, jak ve své práci ukázal H. THIESEN, *Die Kapuziner*, s. 285–317.

¹¹⁴ Mezi „illustres“ byli řazeni ti řeholníci, již žili "svatý" způsob života s veškerou pestrostí jeho projevu, zastávali vyšší řádové úřady, vynikli svou učeností (teologové, spisovatelé, kazatelé). V prostředí servitského řádu mezi věhlasné byl řazen stejný typ řeholníků. V. Čapská v této souvislosti správně upozorňuje, že dobové představy o výjimečných členech řádu strukturovaly kolektivní paměť v řádu. V. ČAPSKÁ, *Členové servitského řádu*, s. 347–349.

¹¹⁵ Podobné tituly byly psány i v jiných řeholních řádech, např. u jezuitů. Mathias TANNER, *Societas Jesu usque ad sanguinis et vitae profusionem militans, in Europa, Africa, Asia et America, contra gentiles, Mahometanos, Judaeos, Haereticos, impios, pro Deo, fide, ecclesia, pietate sive Vita et mors eorum, qui ex Societate Jesu in causa fidei et virtutis propugnatae violenta morte toto orbe sublatis sunt*, Praegae 1678 (německy Prag 1683); TÝŽ, *Societas Jesu apostolorum imitatrix sive Gesta praeclara et virtutes eorum, quae Societate Jesu in procuranda salute animarum, per apostolicas missiones, conciones, sacramentorum ministeria, evangelii inter fideles et infideles propagationem ceteraque munia apostolica, per totum orbem terrarum speciali zelo desudarunt. Pars prima Societatis Jesu Europaeae*, Praegae 1694. K tisku blíže Martin SVATOŠ, *Mathias Tanner: Societas Jesu militans, imitans, laborans. Slavné skutky, ctnosti i mučednictví jezuitů v podání Matěje Tannera TJ., Karla Škréty a Johanna Georga Heinsche*, LF 118, 1995, s. 288–305.

¹¹⁶ Michael [WICKART] A TUGIO (ed.), *Bullarium Ordinis FF. Minorum S. P. Francisci Capucinatorum, seu Collectio bullarum, brevium, decretorum, rescriptorum oraculorum etc, quae a Sede Apostolica pro Ordine Capucino emanarunt*, tom. I–VII, Romae 1740–1752 (viz příloha č. 9, obr. č. 3). V 19. století pak vyšly další tři novodobé svazky obsahující papežská nařízení pro kapucíny z 2. pol. 18. století a z převážné většiny 19. století. Petrus DAMIANUS A MÜNSTER (ed.), *Bullarium Ordinis FF. Minorum S. P. Francisci Capucinatorum, seu Collectio bullarum, brevium, decretorum, rescriptorum oraculorum etc, quae a Sede Apostolica pro Ordine Capucino emanarunt*, tom. I–III, Oeniponte 1883–1884.

V neposlední řadě bych chtěl také zmínit tištěné konstituce kapucínského řádu,¹¹⁷ které představují ideální řádovou normu pro chování bratří. Po celou dobu námi sledovaného období byly v platnosti konstituce *Constitutiones Fratrum Minorum S. Francisci Capucinatorum*, Romae 1643, které byly potvrzeny papežem Urbanem VIII.¹¹⁸ Zmíněné konstituce vycházejí z prvních závazných konstitucí,¹¹⁹ které byly vyhlášeny na třetí generální kapitule kapucínů v Římě v roce 1536 (poprvé vytištěny v italštině v Neapoli v roce 1537).¹²⁰ Znění konstitucí se od roku 1536 v zásadě nezměnilo. K drobným úpravám došlo v letech 1552,¹²¹ 1575,¹²² 1609,¹²³ 1638, 1643,¹²⁴ 1909 a 1925.¹²⁵ Nicméně podstatnější změna proběhla až v roce 1968.¹²⁶

---

¹¹⁷ K vývoji a rozboru kapucínských konstitucí: M. HEIMBUCHER, *Die Orden und Kongregationen*, s. 728–729; P. MATĚJKA, *Prvopočátky kapucínského řádu*, s. 21–26; 38, 75–82. Důvody vedoucí k vydání jednotlivých verzí kapucínských konstitucí jsou uvedeny v jejich předmluvách.

¹¹⁸ Text těchto konstitucí v originálním latinském znění lze nalézt v moderní edici: [Fidel ELIZONDO (ed.)], *Constitutiones Ordinis Fratrum Minorum Capucinatorum saeculorum decursu promulgatae*, tom. I, *Constitutiones antiquae (1529–1643)*, Romae 1980, s. 565–674. Tato edice obsahuje rovněž znění všech předcházejících konstitucí z let 1529, 1536, 1552, 1575, 1609 a 1638. Německé vydání těchto konstitucí: *Regula und Testament sambt denen Constitutionibus der Mindern Brüder des heiligen Francisci Ordens, die Capuciner gennant*, Preßburg 1735.

¹¹⁹ Hlavním autorem těchto konstitucí je druhý generální vikář kapucínského řádu →Bernardin Palli z Asti (1484–1557). M. TURRADO, *Historia generalis*, tom. I, s. 44–48, 51–52, 214–222; L. IRIARTE, *Der Franziskusorden*, s. 154–166.

¹²⁰ K těmto konstitucím existuje celá řada edic a překladů s podrobnými kritickými poznámkovými aparáty. Jako příklad uvádím dvě práce: Franco CATALANO – Constanzo CARAGNONI – Giuseppe SANTARELLI (eds.), *Le prime Costituzione dei frati minori Cappuccini, Roma – S. Eufemia 1536*, Roma 1982, jehož výhodou je přepis do moderní italštiny; Paul HANBRIDGE (ed.), *The Capuchin Constitutions of 1536. A New Translation in English*, Roma 2007, anglický překlad těchto konstitucí vydaný Collegiem San Lorenzo da Brindisi.

¹²¹ V roce 1552 byly konstituce revidovány na základě usnesení generálních kapitul z let 1549 a 1552, přičemž byla snaha z nich vypustit především ty články, které byly nejvíce inspirovány poustevnickou spiritualitou kamaldulů. První generace bratří (Matouš z Bascia, Ludvík a Rafael Tenagli z Fossembrone) se musela ukrývat po nějakou dobu v kamaldulském klášteře v Grotte di Massaccio, jelikož kapucínský řád tehdy (1526) nebyl oficiálně schválen a podle církevního práva byli tito řeholníci odpadlíky, jelikož bez svolení svých představených opustili své domovské františkánské-observantské kláštery. Tato verze konstitucí byla poprvé vytištěna v roce 1552 v Benátkách (v italštině). Burchardus [MATHIS] A WOLFENSCHIESSEN, *De influxu legislationis camaldulensium in ordinem*, Collectana Franciscana 1, 1931, s. 59–78; M. HEIMBUCHER, *Die Orden und Kongregationen*, s. 728; P. MATĚJKA, *Prvopočátky kapucínského řádu*, s. 38, 75, 82.

¹²² Tehdy byly konstituce změněny z rozhodnutí generální kapituly v Římě (1575), a to v souvislosti s reformou řeholního života, kterou skrze své dekrety vyhlásil tridentský koncil (1545–1563). K tomu blíže Jean DELUMEAU, *Le Catholicisme entre Luther et Voltaire*, Paris 1971, s. 90–91. Tato verze konstitucí byla poprvé vydána tiskem v roce 1577 v Benátkách (v italštině) – *Incominciano le Costituzioni de' Frati Minori Cappuccini di San Francesco. Corrette et riformate*, Vinegia 1577; M. HEIMBUCHER, *Die Orden und Kongregationen*, s. 728; P. MATĚJKA, *Prvopočátky kapucínského řádu*, s. 38.

¹²³ Znovu byly kapucínské konstituce drobně upravovány na generální kapitule v roce 1608, kdy do nich byla inkorporována nařízení Klementa VIII. o řeholních řádech (*Nullus omnino regularis disciplina* z roku 1599, které primárně upravovalo dodržování klausury a *Cum ad regularem disciplinam* z roku 1603, které stanovovalo minimální věk pro přijetí do řeholního řádu na 19 let). Tento papež se totiž snažil pokračovat v reformě katolické církve v duchu tridentského koncilu, i když nebyl tak úspěšný jako Pius V., Řehoř XIII. a Sixtus V. K tématu blíže Agostino BORROMEO, *Clemente VIII.*, in: Girolamo Arnaldi a kol. (eds.), *Enciclopedia dei Papi*, tom. I, Roma 2000, s. 249–269. Závěr tohoto vydání konstitucí tvoří apoštolská konstituce ECCLESIAE MILITANTIS papeže Pavla V. z 15. 10. 1608 (*Bullarium Ordinis (...) Capucinatorum*, tom. I, s. 57), která nejen že potvrdila, že konstituce jsou v naprostém souladu s řeholí sv. Františka, ale také uvedla, že kapucíni jsou praví "synové" sv. Františka. Tato verze konstitucí byla poprvé vytištěna v roce 1609 v Římě (v italštině) – *Constitutioni de Fratri Minori Cappuccini di s. Francesco*, Roma 1609.

2.2 Archivní fond Kapucíni – provincialát a konventy, Praha

Tento fond obsahuje stěžejní materiál pro studium dějin kapucínského řádu v českých zemích. Uložen je v prvním oddělení Národního archivu v Praze a je v současné době skoro celý přístupný. Volně nelze studovat pouze osobní složky jednotlivých členů kapucínské provincie (označované jako *personalia*), dále prameny týkající se receptury kapucínského balzámu, jenž se vyráběl v kapucínské lékárně v Praze na Hradčanech, část účetního materiálu z 19. a 20. století, spisy a rukopisy, které se vážou k pražskému loretánskému pokladu a bohužel také veškeré vizitační protokoly. Přístup k těmto volně nevydávaným archiváliím lze získat jen se souhlasem archiváře Provincie kapucínů v České republice.

Fond obsahuje hlavně písemnosti z rozmezí let 1599–1950, tj. od příchodu prvních bratří kapucínů do českých zemí do dočasného zrušení jednotlivých kapucínských klášterů během *Akce K*.¹²⁷ Fond má poměrně velký rozsah, jeho metráž je 62,85 běžných metrů. Obsahuje celkem 175 listin, 326 rukopisů, 630 inventarizačních čísel spisového materiálu uloženého ve 450 kartonech a 83 "map". K lepší orientaci slouží dva podrobné inventáře, které navíc obsahují detailní místní, jmenný a věcný rejstřík.¹²⁸

Při převzetí fondu v roce 1950 z něj byly vyňaty listiny, které od té doby tvoří samostatnou část fondu. Vlastní fond byl dále dle tehdejších zvyklostí rozčleněn na rukopisy,

---

¹²⁴ K dalšímu vydání konstitucí došlo v letech 1638 a 1643, v návaznosti na rozhodnutí Urbana VIII., který blíže upřesnil předchozí výnos Klementa VIII. vztahující se k fungování řeholních řádů, a stanovil, aby text tohoto nařízení, na jehož znění se podílela i Kongregace pro biskupy a řeholní řády (*Congregatio episcoporum et regularium*), byl připojen na závěr jako příloha ke konstitucím všech řeholních řádů. Výjimkou nebyly ani konstituce u kapucínů. Obě nové verze konstitucí byly poprvé vytištěny v Římě, a to v tiskárně apoštolské komory v letech 1638 a 1643, ale tentokrát již v latinském znění – *Constitutiones Fratrum Minorum Sancti Francisci Capuccinorum*, Roma 1638. Jeho součástí je i velice zajímavá iluminace, na níž je ztvárněn motiv, že konstituce nejsou dílem světským, ale že byly dány od Boha (viz příloha č. 9, obr. č. 4).

¹²⁵ V roce 1908 byla na generální kapitule schválena dlouho připravovaná revize konstitucí (např. v roce 1896 zůstalo jen u kapitulních návrhů). K ní bylo přikročeno proto, že bylo potřeba reagovat na změny, které s sebou přinesl technologický pokrok 19. století. Tato verze konstitucí byla poprvé vytištěna v roce 1909 v Římě. V roce 1925 byly vydány nové konstituce, protože po roce 1917 do nich bylo potřeba zapracovat změny, které musely být učiněny z důvodu vydání Kodexu církevního práva (*Codex Iuris Canonici*). Znění obou těchto konstitucí lze nalézt v *Constitutiones Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum saeculorum decursu promulgatae*, tom. II, *Constitutiones recentiores* (1909–1925), Romae 1986 (editor neuveden).

¹²⁶ Roku 1968 proběhla mimořádná generální kapitula, která zahájila dlouholetý proces jejich celkového přepracování tak, aby odpovídaly požadavkům II. vatikánského koncilu (1962–1965). Dále v roce 1983 vstoupil v platnost nový Kodex církevního práva, díky čemuž musely být v konstitucích provedeny další změny. – P. MATĚJKA, *Prvopočátky kapucínského řádu*, s. 38, 75. Nové přepracované konstituce proto vyšly v roce 1990 (drobně upravovány v letech 2002 a 2013). Současné znění konstitucí: *Constitutiones Fratrum Minorum Capuccinorum una cum Regula et Testamento Sancti Francisci*, Romae 2013.

¹²⁷ *Akce K* je název pro násilnou likvidaci klášterů a mužských katolických řeholních řádů, která proběhla v komunistickém Československu v dubnu 1950. Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc 2004; Jiří HANUŠ – Jan STRÍBRNÝ, *Stát a církev v roce 1950*, Brno 2000, s. 30–31, 50–67; Václav VAŠKO, *Neumlčená*, tom. II, Praha 1990.

¹²⁸ Karel BERÁNEK – Věra UHLÍŘOVÁ, *Inventář – Řádový archiv kapucínů, díl I. – Listiny (1364–1906)*, Praha 1969; Pavla BURDOVÁ – Marie ČERMÁKOVÁ, *Inventář – Řádový archiv kapucínů, díl II. – Akta (16.–20. století)*, Praha 1957.

spisy a mapy.¹²⁹ Rukopisy jsou rázu historiografického,¹³⁰ liturgického,¹³¹ teologického,¹³² účetního¹³³ či biografického.¹³⁴ Dále mezi nimi nalezneme konvoluty svázané korespondence¹³⁵ či opisy nejrůznějších nařízení.¹³⁶

Spisy se dále člení na další podskupiny: *Ordo, Ecclesia* a *Provinciae*, přičemž při jejich pořádání se respektovalo historické uspořádání archivu,¹³⁷ které proběhlo v roce 1770.¹³⁸ Část

---

¹²⁹ K uspořádání archivního fondu ŘK blíže P. BURDOVÁ – M. ČERMÁKOVÁ, *Inventář*, s. 13–15.

¹³⁰ Např. NA, ŘK, Rkp., inv. č. 3, *Protocollum Capucinatorum Monasterii Colinensis*, Pamětní kniha konventu v Kolíně 1660–1727 (z 18.in); inv. č. 4, *Liber Conventus Suticensis Capucinatorum isto anno e variis notatis noviter conscriptus, ut sequitur*, Pamětní kniha konventu v Sušici 1649–1727 (z roku 1715); inv. č. 56, *Notanda quaedam pro Conventu Pragensi in Hradschin ad S. Mariam Angelorum anno 1743*, Kniha poznámek hradčanských kvardiánů (z roku 1743). Nejstarší pamětní knihy jednotlivých konventů se do provinčního archivu dostaly v době sepisování provinčních letopisů (2. pol. 20. let 18. století), jimž sloužily jako podklady.

¹³¹ Jde o nejrůznější seznamy odsloužených mší, k nimž kapucíni byli zavázáni především na základě zbožných nadání, např. NA, ŘK, Rkp., inv. č. 57, *Consignatio Missarum cuiuslibet mensis quotidie celebratarum, instructa cum ordinatione et divisione tam in nostris ecclesiis, quam extraneis anno 1762*, Seznam bohoslužeb odsloužených členy konventu v Praze na Hradčanech (1762–1773); inv. č. 58, *Consignatio Missarum quotidie in nostra et Lauretana ac in extraneis ecclesiis celebratarum earumque divisio pro faciando computu mensili, instructa anno 1773*, Seznam bohoslužeb odsloužených členy konventu v Praze na Hradčanech (1773–1787).

¹³² Např. NA, ŘK, Rkp., inv. č. 119, *Tractatus summulisticus sive Brevis in logicam Aristotelicam introductio*, Traktát o Aristotelově logice (z 17.2), inv. č. 121, *Offitiosus pietatis fasciculus cultu Divino Magnae Matri Mariae debitus*, Pojednání o kultu P. Marie (z roku 1770).

¹³³ Tyto rukopisy představují většinou deníky vydání, např. NA, ŘK, Rkp., inv. č. 69, *Verzeichnisz desz jenigen Geldte, so ausz Befehl Ihro Gräfl. Gnaden Herrn Herrn Ferdinand Christoph Poppel von Lobkowitz et Herrn Obristen Landt Hofmeister Königreichs Böhmeiben, durch den Herrn Haubtman Johann Jacobum Buz, zu unser Lieben Frauen Loretau ist ausgeben worden, nach der Gotseel. Frauen Mutter Todt*, Deník vydání pražské lorety 1654–1736; inv. č. 70, *Die Heiligen Allmosen denen Wohl Ehrwürdigen. PP. Capuciner in Münchengratz*, Deník vydání konventu Mnichovo Hradiště 1750–1800.

¹³⁴ Jedná se především o nejrůznější katalogy členů (např. NA, ŘK, Rkp., inv. č. 34, 35, 36, 37, 37a, 43, 139, 140, 143, 144 atd.), nekrologia (např. NA, ŘK, Rkp., inv. č. 33, 44), seznamy kandidátů vstupu (např. NA, ŘK, Rkp., inv. č. 38, 53), profesní knihy (např. NA, ŘK, Rkp., inv. č. 45, 47, 51, 52, 54, 298, 299, 300, 301, 305, 306, 312, 314 atd.) či knihy posudků na novice (NA, ŘK, Rkp., inv. č. 46, 49, 50). Uváděny jsou biografické rukopisy pouze z námi sledovaného období.

¹³⁵ Např. NA, ŘK, Rkp., inv. č. 5, Korespondence s řádovým ústředím (částečně opisy) týkající se etablování kapucínského řádu v českých zemích 1597–1663; inv. č. 122, Opisy korespondence s řádovým ústředím 1726–1749.

¹³⁶ Např. NA, ŘK, Rkp., inv. č. 129, *Protocollum provinciae R. P. Procopii Nicolasburgensis pro tempore Ministri Provinciae*, Provinční nařízení 1780–1783; inv. č. 134, *Decisiones et ordinationes in variis capitulis generalibus*, Nařízení generálních kapitul ze 17. a 18. století.

¹³⁷ Provinční archiv byl poprvé uspořádán na počátku 18. století, přičemž archiválie byly na rubu pouze očíslovány, ale nebyly dále blíže řazeny. Podruhé byl archiv utříděn roku 1770, kdy již byly archiválie rozděleny tematicky dle obsahu, a to buď pod tituly jednotlivých konventů, anebo mezi tzv. *Communia*, která se dále dělila na *Communia Bohemiae*, *Communia Moraviae*, *Communia Silesiae*, *Communia Ordinis*, *Communia Ecclesiae*, *Communia Provinciae* a *Acta regia et alia saecularia*. V roce 1781 Viktor Lippert z Karlových Varů roztřídil archiválie, které se dostaly do provinčního archivu mezi léty 1770–1781 (NA, ŘK, Spisy, inv. č. 74, kart. č. 221–223). K dalšímu uspořádání došlo v roce 1844, kdy byla nejnovější akta přidána k tematickým stejným starším spisům (dle registraturního plánu z roku 1770). Poté byl na základě rozhodnutí německých úřadů archiv částečně uspořádán spolu s dalšími klášterními archivy v Praze v roce 1941 (zároveň v této době byly do fondu vloženy další starší archiválie z různých konventních archivů), a to poprvé odbornými archiváři, kteří provedli řadu přípravných kroků k modernímu utřídění archivu. Na jejich práci pak navázaly v 50. letech 20. století archivárky tehdejšího Státního ústředního archivu Pavla Burdová a Marie Čermáková, které jej uspořádaly do současné podoby, přičemž opět vycházely z registraturního pořádku z roku 1770 a provedly manipulaci spisů z let 1844–1950. Pavel KNESPL, *Dějiny archivu české provincie řádu kapucínského*, Praha 1949, s. 12; P. BURDOVÁ – M. ČERMÁKOVÁ, *Inventář*, s. 10–13.

¹³⁸ Viz dobový inventář KPK Praha, Rkp, inv. č. 139, *Catalogus omnium instrumentorum originalium et aliorum scriptorum singulos Boemiae, Moraviae et Silesiae Conventus in particulari necnon totam Boemiae Provinciam et Ordinem nostrum PP. Capucinatorum in communi concernentium*, in *Archivio Provinciali Prageno*

Ordo obsahuje všeobecně řádové materiály.¹³⁹ Oddíl nazvaný *Ecclesia* se týká obecně církevních věcí (papežská nařízení k liturgii, vzdělání kněží atd.), ale najdeme zde i prameny vztahující se k řádovým slavnostem¹⁴⁰ a řeholní kázni.¹⁴¹ A konečně nejdůležitější podskupina *Provincie* zahrnuje materiály k provinčním kapitulám,¹⁴² nařízení provinčních ministrů,¹⁴³ zprávy z misí v Polsku¹⁴⁴ a Rusku,¹⁴⁵ jichž se účastnili členové česko-rakouské provincie, nebo výroční katalogy provincie.¹⁴⁶ Dále zde lze nalézt personálie (řazeno dle jednotlivých řeholníků)¹⁴⁷ a korespondenci s církevními a světskými úřady.¹⁴⁸ K tomuto spisovému materiálu je řazeno i soubor grafik, kreseb, hudebnin a tisků. Oddíl *Provincie* pak uzavírají prameny k jednotlivým kapucínským konventům a hospicům, které byly součástí česko-moravské provincie, přičemž jsou řazeny v abecedním pořádku.¹⁴⁹ Značnou část těchto archiválií tvoří vůbec nejstarší prameny k těmto klášterům týkající se převážně jejich založení a výstavby, jež se do provinčního archivu, dostaly v době sepisování provinčních análů. Další raně novověké archiválie z konventních archivů se do tohoto fondu dostaly během 2. světové války, kdy byl fond poprvé pořádan odborníky. Další podstatnou část materiálů pak tvoří tzv. *Historiae domesticae conventuum*, což jsou "výroční" zprávy o dění v jednotlivých konventech.¹⁵⁰

Poslední oddíl "Mapy" tvoří plány jednotlivých konventů, mapy kapucínských provincií a několik novějších map fyzických a politických. Členění fondu, které jsem zde nyní nastínil, není vždy stoprocentní, zejména co se týče spisového materiálu, a místy se překrývá.

Hradschinensi repositorem ac secundum signaturas literarum et numerorum facile inveniendorum, concinnatus anno 1770.

¹³⁹ Např. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 1, kart. č. 1, Katalog generálních ministrů (17. století); inv. č. 2, kart. č. 1, Volby generálních představených a seznam generálních kapitul (1581–1947); inv. č. 3, kart. č. 2–3, Nařízení generálních ministrů a kapitol tzv. *Ordinationes generales* (1618–1943), inv. č. 4–5, kart. č. 4–5, Odpustková privilegia udělaná kapucínskému řádu (1622–1775); inv. č. 6, kart. č. 5, Papežské buly a dekryty týkající se česko-moravské provincie (1599–1776); inv. č. 7, kart. č. 5, Papežské buly týkající se třetího řádu (1675–1782); inv. č. 8, kart. č. 6, Papežské buly a dekryty vztahující se obecně kapucínskému řádu (1528–1925); inv. č. 9, kart. č. 6, Generální vizitace česko-moravské provincie (1646–1927).

¹⁴⁰ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 12, kart. č. 8, Slavnosti a jubilea slavená v česko-moravské provincii (1657–1929).

¹⁴¹ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 13, kart. č. 9, Řeholní kázeň a tresty (1602–1774).

¹⁴² NA, ŘK, Spisy, inv. č. 24, kart. č. 113–115, Provinční a konventní kapituly (1642–1785).

¹⁴³ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 25, kart. č. 120–121, Nařízení provinčních ministrů tzv. *Ordinationes provinciales* (18. století).

¹⁴⁴ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 20, kart. č. 15–16, Misie v Polsku (1680–1762).

¹⁴⁵ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 21, kart. č. 16–17, Misie v Rusku (1723–1779).

¹⁴⁶ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 131–135, Výroční katalogy česko-rakouské a česko-moravské provincie (1618–1779).

¹⁴⁷ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 31, kart. č. 139–194.

¹⁴⁸ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 32, kart. č. 195, Korespondence s jinými kapucínskými provinciemi (1689–1884); inv. č. 51, kart. č. 205, Korespondence s řádovým ústředím (1604–1760); inv. č. 78, kart. č. 225–227, Korespondence s českými a moravskými arcibiskupy a biskupy a jednotlivými konzistory (1727–1950), inv. č. 83, kart. č. 232, Korespondence s panovníkem a jeho dvorem (1698–1841); inv. č. 85–87, kart. č. 234–235, Korespondence se světskými úřady, např. českým a moravským guberniem (1726–1837).

¹⁴⁹ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 126–630, kart. č. 299–458.

¹⁵⁰ Viz kapitola 2.7.4 *Historia domestica conventus*.

2.3 Archivní fondy jednotlivých kapucínských konventů

Archivy jednotlivých českých a moravských kapucínských konventů jsou uloženy v Moravském zemském archivu v Brně,¹⁵¹ Zemském archivu v Opavě¹⁵² a příslušných státních oblastních archivech.¹⁵³ Výjimku tvoří fond kapucínského hospice v Mělníku, jenž je uložen ve Státním okresním archivu Mělník,¹⁵⁴ a archiv konventu sv. Anny v Českých Budějovicích, jehož pozůstatek se v důsledku zrušení tohoto konventu za vlády Josefa II. dostal do fondu *Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II.*¹⁵⁵ Výše jsem uvedl, že archivy kapucínských konventů nejsou tolik poškozeny jako archivy jiných řeholních řádů. Přesto jsou některé fondy konventů nenávratně ztraceny. V době vlády Josefa II., Leopolda II. a Františka I. (II.) byly v důsledku zrušení kláštera rozchváčeny archivy řeholních domů Český Brod, Mnichovo Hradiště, Náměšť nad Oslavou, Praha-Nové Město, Jihlava a Vyškov.¹⁵⁶ Během rušení řeholních komunit za komunistického režimu (1950) byly nenávratně ztraceny archivy konventů v Chrudimi,¹⁵⁷ Kolíně¹⁵⁸ a Roudnici nad Labem. Pro úplnost dodávám, že konvent v Praze na Hradčanech nikdy neměl samostatný fond, archiválie, jež se k nim vztahovaly, byly ukládány v provinčním archivu, kde jsou uloženy dodnes.¹⁵⁹

Třídění pramenů u kapucínů v rámci jejich konventních archivů¹⁶⁰ souvisí s jejich historiografickou praxí, jelikož archiválie byly uspořádávány dle stejných témat (*Fundatio et Fabrica, Ecclesia, Capitula Provincialia et Ordinationes Provinciales, Lista Familiae,*

---

¹⁵¹ MZA Brno uchovává fondy těchto kapucínských konventů a hospiců: Brno, Mikulov (do fondu Kapucíni Mikulov se zásluhou moravského archiváře J. P. Cerroniho dostala i podstatná část archivu prostějovského konventu. Tento fond je v porovnání s fondy jiných konventů poměrně rozsáhlý a obsahuje řadu důležitých listin a nařízení papežů, generálních ministrů a olomouckých biskupů vztahujících se obecně k působení kapucínů na Moravě, díky čemuž je jedním z důležitějších fondů pro tuto problematiku), Třebíč, Znojmo, Prostějov, Kyjov.

¹⁵² V ZA Opava se nachází fondy konventů Olomouc (uložen v pobočce v Olomouci) a Fulnek.

¹⁵³ SOA Plzeň spravuje fondy klášterů Horšovský Týn, Mariánská u Jáchymova (uložen v pobočce Klášter u Nepomuku), Sokolov (uložen v pobočce Klášter u Nepomuku) a Sušice; SOA Litoměřice má na starosti fondy řeholních domů Liberec, Litoměřice, Most, Rumburk, Zákupy a Žatec; SOA Zámrska uchovává fond konventu Opočno.

¹⁵⁴ SOKA Mělník, Kapucínský klášter Mělník (1775–1949).

¹⁵⁵ NA, Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II., inv. č. 2501, *Protocollum disciplinae temporalis et externae ad mandatum Suae Caesareo-Regiae et Apostolicae Maiestatis Josephi II.*, Kniha normálí kapucínského konventu v Českých Budějovicích (1781–1787); inv. č. 2728–2729, kart. č. 46, Pozůstatek archivu konventu kapucínů v Českých Budějovicích (1628–1787).

¹⁵⁶ Archivy hospice v Českém Brodě a Praha-Nové Město se nedostaly vůbec do tehdejší univerzitní knihovny. Archiv Národní knihovny Praha, Veřejná a univerzitní knihovna Praha (1777–1918), inv. č. 508, Dopis ředitele knihovny Františka Posselta (1753–1825) zemskému guberniu ze dne 10. 6. 1811.

¹⁵⁷ Archiv konventu v Chrudimi byl dle PhDr. Václava Pitucha, dlouholetého archiváře v SOKA Chrudim, nenávratně zničen v roce 1949, kdy kapucíni konvent opustili a jeho správu svěřili městu Chrudimi. P. PREISS, *Kapucínský kostel v Chrudimi*, s. 5.

¹⁵⁸ M. JOUZOVÁ, *Kapucínský klášter v Kolíně*, s. 21–22. Materiály ze 17. a 18. století byly mj. z větší části nenávratně zničeny již při požáru konventu v roce 1796. TAMTĚŽ, s. 18.

¹⁵⁹ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 354–408, kart. č. 362–382 (Praha-Hradčany), inv. č. 409–443, kart. č. 383–396 (Hradčanská loreta).

¹⁶⁰ Stejným způsobem podle uvedených témat jsou řazeny i archiválie vztahující se k jednotlivým řeholním domům v provinčním archivu v oddíle *Provincie* (NA, ŘK, Spisy, inv. č. 126–630, kart. č. 299–458).

Fratres Defuncti, Parentes Spirituales, Eleemosyna, Obsequia, Miscellanea atd.,¹⁶¹ podle nichž byly řazeny pamětní knihy, diária a výroční zprávy (tzv. *Historiae domesticae conventuum*) konventů.

2.4 Knihovna Provincie kapucínů v České republice

Tato knihovna je jednou z nejdůležitějších institucí pro zkoumání dějin kapucínského řádu a její sídlo je při konventu P. Marie Andělské v Praze na Hradčanech.¹⁶² Fond knihovny, který je velice rozsáhlý, se začal vytvářet už při příchodu prvních kapucínů do Čech (1599).¹⁶³ Na provinční kapitule v roce 1997 bylo rozhodnuto znovu vytvořit Provinční knihovnu Provincie kapucínů v České republice, která od té doby zahrnuje veškeré navrácené staré tisky a rukopisy z knihoven všech kapucínských konventů zabraných komunistickým režimem v roce 1950.¹⁶⁴ Hlavní část fondu knihovny se dnes nachází v hradčanském klášteře, menší část je umístěna v brněnské pobočce zřízené při kapucínském konventu sv. Kříže. V současné době obsahuje provinční knihovna na Hradčanech 545 středověkých a raně novověkých rukopisů,¹⁶⁵ cca 33 000 starých tisků,¹⁶⁶ cca 5 000 knih z 19.–20. století a rozsáhlou sbírku časopisů. V brněnské pobočce se nachází dalších cca 8 000 svazků (z toho je cca 6 500 starých tisků).¹⁶⁷

---

¹⁶¹ KPK Praha, Rkp., inv. č. 114, *Archivum Conventus Patrum Capucinatorum Teinicii redactum in ordinem cura et opera P. Victorii Carolo-Thermensis p. t. Guardiani anno MDCCLXVI*, Inventář archivu konventu Horšovský Týn z roku 1766, jehož autorem je V. Lippert; KPK Praha, Rkp., inv. č. 117, *Compendium rerum notabilium in archivio existentium in ordinem concinnatum iuxta ordinationem novam A. R. P. Min. Provincialis Vito-Fontani P. Abdonis anno Domini MDCCLXXVII. ab Adm. V. Patre Bartholomaeo Niemczicensi p. t. Guardiano*, Inventář archivu konventu Sokolov z roku 1777, jehož autorem je →Bartoloměj Smrz z Němčic.

¹⁶² Kapucínská provinční knihovna, Loretánské náměstí 99/6, 11800 Praha 1 – Hradčany.

¹⁶³ K historii knihovny a k rozboru jejího fondu blíže: M. BAJGER, *Česká františkánská knižní kultura*, s. 467–474; TÝŽ, *Knihovny kapucínských klášterů*, s. 44–62; M. HRADILOVÁ, *Rukopisy knihovny*, s. 99–105.

¹⁶⁴ Kromě knihovny kapucínského konventu v Brně, ta po navrácení zůstala na svém původním historickém místě, v Sušici, která je dnes součástí sbírek Městského musea v Sušici (Muzeum Šumavy), a v Roudnici nad Labem, která je součástí sbírek Národního muzea. M. BAJGER, *Knihovny kapucínských klášterů*, s. 60; V. BOK, *Knihovna kapucínů v Sušici*, s. 229.

¹⁶⁵ Z nichž nejdůležitější z hlediska našeho výzkumu jsou rukopisy historiografického charakteru. Jedná se v první řadě o 24 svazků provinčních letopisů *Annales Patrum Capucinatorum Provinciae Boemiae*, dále o pamětní knihy, diária, kroniky a historie jednotlivých kapucínských řeholních domů (viz kapitola 2.7 Historiografické prameny). Výběrově k nejvýznamnějším rukopisům kapucínské provinční knihovny: Marie TOŠNEROVÁ (ed.), *Původce po rukopisných fondech v České republice*, tom. IV, *Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven v České republice*, Praha 2004, s. 205–209; M. HRADILOVÁ, *Rukopisy knihovny*, s. 105–113; TÁŽ, *Italština v knihovně*, s. 335–346; TÁŽ, *Neznámý středověký rukopis*, s. 114–125.

¹⁶⁶ K nejvýznamnějším starým tiskům uložených v kapucínské provinční knihovně viz kapitola 2.1 Nejvýznamnější tištěné prameny.

¹⁶⁷ <<http://knihovna.kapucini.cz/cz/praha.html>>, nahlíženo dne 15. 2. 2019.

2.5 Ostatní archivní fondy a instituce nacházející se v České republice

Další prameny se nacházejí mj. ve fondech českých a moravských diecézí (*Archiv pražského arcibiskupství*,¹⁶⁸ *Archiv arcibiskupství Olomouc*,¹⁶⁹ *Biskupská konzistoř Litoměřice I.*,¹⁷⁰ *Biskupský archiv Hradec Králové*¹⁷¹). Mezi těmito materiály většinou najdeme spisy týkající se výstavby a vysvěcení jednotlivých kapucínských konventů, konání sbírek a vymezení žebavých obvodů (tzv. Terminebezirk), případů poskytnutí azylu atd. V archivu pražského arcibiskupství kromě těchto obvyklých pramenů navíc nalezneme například materiály ke sporům mezi jezuitou a kapucínou kvůli zpovídání odsouzců na smrt¹⁷²

¹⁶⁸ NA, APA, inv. č. 2071, sign. B65/18, *Regula und Testament (...)*, Preßburg 1735; inv. č. 3058, kart. č. 1287, Materiály týkající se výstavby kapucínského hospice v Českém Brodě (1744); inv. č. 3460, kart. č. 2099, Spisy ke kapucínským klášterům: Praha-Hradčany (mj. zde najdeme korespondenci, jež se týká uvedení řádu do českých zemí, konkrétně do Prahy v roce 1599. Část této korespondence je publikována jako příloha článku: F. TISCHER, *Uvedení řádu kapucínů*, s. 1–55. Konvolut opisů této korespondence také nalezneme v kapucínském provinčním archivu NA, ŘK, Rkp., inv. č. 5), Praha-Nové Město, České Budějovice, Roudnice nad Labem, Kolín Opočno, Sokolov a Sušice (1597–1709); inv. č. 3677, sign. C131/5a,b, kart. č. 2173–2174, dokumenty k pražským konventům v Praze na Hradčanech a na Novém Městě (1597–1847).

¹⁶⁹ ZA Opava, pob. Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2044, sign. Bb62, Exempce kapucínských konventů z pravomocí biskupů, visitace konventů, seznamy členů a představených konventů, řádové sliby; inv. č. 2045, sign. Bb63, kapucíni Brno (kromě obvyklých pramenů navíc prameny ke kopii obrazu P. Marie Pomocné (Pasovské); inv. č. 2046, sign. Bb64, kapucíni Fulnek; inv. č. 2047, sign. Bb65, kapucíni Jihlava; inv. č. 2048, sign. Bb66, kapucíni Kyjov; inv. č. 2049, sign. Bb67, kapucíni Mikulov; inv. č. 2050, sign. Bb68, kapucíni Náměšť nad Oslavou; inv. č. 2051, sign. Bb69, kapucíni Olomouc; inv. č. 2052, sign. Bb70, kapucíni Prostějov; inv. č. 2053, sign. Bb71, kapucíni Vyškov (navíc dokumenty k opravě kostela a poskytovanému deputátu konventu z biskupského velkostatku), inv. č. 2054, sign. Bb71, kapucíni Třebíč; inv. č. 2055, sign. Bb72, kapucíni Znojmo. Ve fondu dále nalezneme: dispens kapucínskému řeholníkovi Antonínovi Gröslvi ze Strakonic (1746–1813) kvůli předčasnému udělení kněžského svěcení (23. 8. 1769, Řím) – inv. č. 573, sign. AIIIc11a6; Testament Štěpána Unterholzera, biskupského stolníka, ve prospěch kapucínů v Brně (23. 5. 1667 Brno) – inv. č. 4303, sign. FIIIb30/1c; Dopis pražského arcibiskupa Matouše Ferdinanda Sobka olomouckému biskupovi Karlu II. z Lichtenštejna, v němž se vyjadřuje k návrhu rozdělení česko-rakouské provincie (22. 3. 1671) – inv. č. 528, kart. č. 83.

¹⁷⁰ Fondy spojené s činností litoměřického biskupství v 17. a 18. století jsou velice torzovitě dochovány. Na základě konzultace s jejich archivním správcem Mgr. Danielou Brokešovou je možné, že nějaké doklady k interakci kapucínského řádu a litoměřického biskupství by se mohly dochovat v knihách emenat a v protokolech ze zasedání konzistoře. Pro naše časové období jsou relevantní tyto: SOA Litoměřice, Biskupská konzistoř Litoměřice I, inv. č. 5–28, 35–51, 54–69. Nicméně výsledek hledání, který by byl velmi časově náročný, je silně nejistý, z toho důvodu od něj bylo upuštěno, a to i vzhledem k tomu, že v ostatních archivech diecézí, jež fungovaly v námi sledovaném období, tento problém neexistuje. Z ostatních fondů spojených s litoměřickým biskupstvím je třeba ještě upozornit na tzv. Valdštejnskou sbírku, kde se též nachází několik archiválií týkajících se dějin kapucínského řádu SOA Litoměřice, Valdštejnská sbírka, inv. č. 4780, Materiály týkající se podmínek správy kazatelny ve farním kostele sv. Martina v Třebíči kapucíny (z let 1687–1697); inv. č. 4812, Výroční katalog česko-moravské provincie z roku 1779; inv. č. 4816, Spisy a korespondence k přestupu minority Jana Nepomuka Deyma ke kapucínům (z let 1764–1766). V ostatních fondech spojených s litoměřickým biskupstvím (Biskupství Litoměřice – Sbírká Listin, Kapitula Litoměřice, Biskupství Litoměřice – Ordinariát, tzv. Schlenzova sbírka) se dle jejich inventářů a prozatímních soupisů k našemu tématu žádné archiválie nenacházejí.

¹⁷¹ Např. SOkA Hradec Králové, Biskupský archiv Hradec Králové, inv. č. 860, sign. i 35 (BB 6), Poskytnutí azylu v klášteře kapucínů v Opočně Antonínovi Fuxovi, výběřcímu berní z Trutnova, a Leopoldovi Dankemu, inspektorovi berní z Trutnova, kteří byli stíháni za zpronevěru peněz (1766).

¹⁷² NA, APA, inv. č. 5504, kart. č. 4491, Spor jezuitů s kapucínou pro zpovídání odsouzců na smrt (1696).

či zajímavou skupinu dopisů adresovaných arcibiskupovi Arnoštovi Vojtěchovi z Harrachu (1598–1667), jejichž obsahem jsou spory týkající se jeho sekretáře Valeriána Magniho.¹⁷³

Dále bych chtěl upozornit na skutečnost, že prameny ke kapucínské tematice, lze nalézt i v rodinných archivech řady šlechtických rodů, protože mnoho z nich (Lobkovicové, Ditrichštejnové, Trauttmansdorffové, Valdštejnové, Colloredové, Nosticové atd.) bylo s kapucíny v blízkém kontaktu. Jedná se nejčastěji o nejrůznější zbožné nadace učiněné ve prospěch tohoto řádu,¹⁷⁴ ale vyskytují se zde i další prameny, například pamětní knihy¹⁷⁵ a diára¹⁷⁶ konventů, oslavné spisy na šlechtické podporovatele,¹⁷⁷ jejichž autory byli kapucínští řeholníci, či materiály týkající se vstupu jednotlivých šlechticů do řádových terciářských komunit.¹⁷⁸ Ze všech archivních fondů šlechtických rodů, které byly v přímé interakci s kapucíny, je obzvláště důležitý Rodinný archiv Lobkoviců, Roudnice nad Labem,¹⁷⁹ který obsahuje prameny k fungování jejich nejvýznamnějšího poutního místa v českých zemích k hradčanské loretě či k historii konventu v Roudnici nad Labem, jelikož členové roudnické větve Lobkoviců vystupovali jako patroni obou těchto institucí.¹⁸⁰ S rodinnými archivy šlechtických rodů, jež materiálně podporovaly kapucínský řád, úzce souvisejí i archivní fondy¹⁸¹ týkající se správy jejich panství a velkostatků.¹⁸² Prameny

¹⁷³ NA, APA, inv. č. 4107, sign. D151/2a, kart. č. 2734, Korespondence z let 1629–1667 adresovaná arcibiskupovi Harrachovi týkající se jeho spolupracovníka Valeriána Magniho.

¹⁷⁴ Např. SOA Praha, Rodinný archiv Valdštejnů, Mnichovo Hradiště, inv. č. 4436, kart. č. 261, sign. VI-4, Zbožné nadání Marie Markéty z Valdštejna (1687–1728) ve prospěch kapucínské loretě v Praze na Hradčanech ve výši 30 000 zl. (1725); MZA Brno, Rodinný archiv Chorynských, Veselí nad Moravou, inv. č. 256, Dekret, kterým se kapucínský klášter v Brně zavazuje vzpomenout v modlitbách a bohoslužbách na rod Walldorffů (1731).

¹⁷⁵ MZA Brno, Rodinný archiv Ditrichštejnů, inv. č. 605, *Monumenta Familiae Niclasburgensis Ordinis Minorum S. P. Franc. Capucinatorum in ordinem congesta anno 1769*; Lobkowiczské sbírky Nelahozeves, Rodinný archiv Lobkoviců, Roudnice nad Labem (dále jen RALR), sign. R5/25a, *Protocollum Conventus Roudnicensis*, Pamětní kniha konventu Roudnice nad Labem (1615–1771), zal. 1734.

¹⁷⁶ TAMTÉŽ, sign. R5/25b, *Diarium Conventus Raudnicensis*, Diárium konventu Roudnice nad Labem (1737–1751); sign. R5/25c, *Ephemeris Conventus Raudnicensis, pars II*, Diárium konventu Roudnice nad Labem (1752–1775); sign. R5/25d, *Diarium Conventus Raudnicensis, pars III*, Diárium konventu Roudnice nad Labem (1776–1778).

¹⁷⁷ Např. SOA Zámorsk, Rodinný archiv Černínů-Morzinů, Vrchlábí, inv. č. 245, Pamětní spis o morzinské nadaci ve prospěch kláštera kapucínů v Sušici (18.ex); SOA Praha, Rodinný archiv Valdštejnů, Mnichovo Hradiště, inv. č. 338, *CLarer MarCt VnD safft oder Ein kostbahrer in dem Waldt hell leuchender Stein*, Oslavný německy psaný spis na Vincence z Valdštejna (1731–1797), jehož autorem je neznámý kapucínský řeholník (1755).

¹⁷⁸ Např. SOA Zámorsk, Rodinný archiv Černínů-Morzinů, Vrchlábí, inv. č. 568, Jan Rudolf Morzin spolu s manželkou a syny byli přijati mezi terciáře kapucínského řádu (28. 11. 1695, Brno); SOA Zámorsk, Rodinný archiv Lesliů, Nové Město nad Metují, inv. č. 264, Jakub Arnošt Leslie s manželkou byli přijati mezi terciáře kapucínského řádu (5. 1. 1701, Praha-Hradčany).

¹⁷⁹ Tento fond mimo jiné obsahuje Loretánský hudební archiv, ale bohužel je v současné době obtížně zpřístupňován odborné veřejnosti.

¹⁸⁰ Např. RALR, sign. E9/132 (Lobkovicová hrobka v kapucínském kostele v Roudnici nad Labem); R5/24 (Založení a stavba kapucínského kláštera v Roudnici nad Labem, jeho rozšiřování a opravy); R7/43–49 (Pražská loretta – patronát a opravy).

¹⁸¹ Samozřejmě se nejedná pouze o fondy šlechtických velkostatků, ale relevantní mohou být i církevní velkostatky (biskupství, kapituly, řeholních řádů atd.), pokud jejich majitelé hmotně podporovali kapucínský řád. Např. ZA Opava, Velkostatek Sovinec-Dolní Dlouhá Loučka, inv. č. 851, Dokumenty, jejichž původci jsou Balthazar Schindler, správce panství a Melchior Riedl, důchodní písař, kteří píšou vrchnosti (Řádu německých

z těchto fondů se většinou vztahují k předávání pravidelných deputátů¹⁸³ či jednotlivých finančních vydání učiněných k zajištění provozu jednotlivých kapucínských konventů či potních míst.¹⁸⁴

Prameny k dějinám kapucínů se ukrývají i v archivech měst, v nichž kapucíni působili, jak velmi dobře ukázali ve svých člancích M. Tejček a D. Novotný, kteří popsali působení kapucínského řádu v Brně¹⁸⁵ a Chrudimi,¹⁸⁶ přičemž vycházeli především z úředních městských knih (městského rychtáře, testamentů, počtů atd.), ale i bohatého aktového materiálu městské provenience.

V důsledku zrušení některých kapucínských konventů za vlády Josefa II. se několik rukopisů¹⁸⁷ z knihoven a archivů přináležejícím k těmto klášterům dostalo především do Národní knihovny České republiky v Praze,¹⁸⁸ Knihovny Národního muzea¹⁸⁹ a do Vědecké

---

rytířů) ve věci předání deputátního dřeva kapucínům v Prudniku (1660); ZA Opava, pobočka Olomouc, Metropolitní kapitula Olomouc, inv. č. 4445, sign. HIIIa105, kart. č. 558, Pivní deputát pro olomoucké kapucíny (1758–1794).

¹⁸² Např. SOA Zámorsk, Ústřední správa šlikovských velkostatků Jičíněves, inv. č. 13, Opisy testamentů Jindřicha (†1650), Františka Arnošta (†1675) a Františka Josefa Šlika (†1740), v nichž testátor pamatovali i na kapucínský řád; ZA Opava, Velkostatek Kobylá, inv. č. 24, Jan Kryštof z Wimmersbergu, jeho choť Marie Anna a jejich potomci byli přijati mezi terciáře kapucínského řádu (14. 7. 1756, Řím).

¹⁸³ Např. SOA Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, Starý archiv do roku 1793, inv. č. 222, kart. č. 6, sign. I 3K beta No 1, Materiály k pravidelnému deputátu (60 sáhů palivového dřeva z lesů hlubockého panství), který dostávali českobudějovíckí kapucíni od roku 1630 až do zrušení jejich konventu roku 1786.

¹⁸⁴ Např. ZA Opava, Velkostatek Fulnek, inv. č. 1956, sign. XXII/2, kart. č. 73. Zde najdeme souvislou řadu účtů z jednotlivých vrchnostenských úřadů z fulneckého velkostatku (důchodní, purkrabský, lesní) z období let 1720–1753 a 1755–1773, jež nám ilustrují hmotnou podporu, kterou kapucíni ve Fulneku pravidelně čerpali od svých zdejších hlavních dobrodinců, a to členů šlechtického rodu Bruntálských z Vrba.

¹⁸⁵ M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 145–200.

¹⁸⁶ D. NOVOTNÝ, David, *Stavební a historický vývoj kapucínského konventu v Chrudimi*, s. 155–201; TÝŽ, David, *Nad počátky kapucínského konventu v Chrudimi*, s. 33–64.

¹⁸⁷ Několik rukopisů z těchto zaniklých knihoven se dostalo i do dalších fondů, např. MZA Brno, Sběrka Historického spolku Brno, inv. č. 270, *Historia Conventus Gajensis ab anno 1746*, Diárium konventu Kyjov (1710) 1760–1785; MZA Brno, Sběrka rukopisů, inv. č. 327, *Necrologium Conventus Capucinatorum Iglaviae*, Nekrologium česko-moravské provincie 1600–1787 (z roku 1769), uchovávané v konventu Jihlava; inv. č. 397, *Catalogus Patrum et Fratrum pie in Domino defunctorum ordinatione A. V. P. Romedii Teinicensis p. t. Gvardiani conscriptus in ordinem redactus in Conventu Viscoviensi anno 1770*, Nekrologium česko-moravské provincie 1600–1787 (z roku 1770), uchované v konventu Vyškov.

¹⁸⁸ NK Praha, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. I A 31, *Protocollum Conventus FF. Minorum Seraphici Patriarchae S. Francisci Capucinatorum loci hujus Bõemo-Budvicensis ad S. Annam ab initio foundationis, erectionis, consecrationis, clausurae etc. etc. instructum et inchoatum sub Superioratu A.V.P. Polycarpi Neo-Coliensis eiusdem loci p. t. Gvardiani et Novitiorum Magistri anno reperatae Salutis M.D.CC.XXXVIII.*, Pamětní kniha konventu v Českých Budějovicích 1614–1785 (z roku 1738); IX C 25, *Diarium domesticum Conventus Capucinatorum Hradistensis*, Diárium konventu v Mnichově Hradišti (1737–1782); XII G 18b, *Necrologium Fratrum Minorum Capucinatorum Provinciae Austriacae spectans ad saec. XII. et XIII.*, Nekrologium česko-moravské a rakouské provincie 1600–1767 (z roku 1767); XIII G 21, *Necrologium ordinis Capucinatorum Provinciae Austriacae saec. XVII. et XVIII.*, Nekrologium česko-moravské a rakouské provincie 1600–1749 (z 18.in); XIV C 5, *Syllabus Patrum et Fratrum nec non Parentum, qui in Domino obiverunt*, Katalog česko-moravské provincie 1763–1802 (z roku 1765); XIV H 34, *Catalogus Fratrum Minorum Capucinatorum*, Katalog česko-moravské provincie 1681–1781 (z roku 1750).

¹⁸⁹ Knihovna Národního muzea, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. VIII. D 33, *Protocollum Conventus Hradistiensis PP. Capucinatorum*, Pamětní kniha konventu v Mnichově Hradišti 1690–1803 (z roku 1714).

knihovny v Olomouci.¹⁹⁰ Dále řada pramenů kapucínské provenience z archivních fondů těchto nuceně zaniklých řeholních domů se zásluhou sběratelské činnosti moravských archivářů Jana Petra Cerroniho¹⁹¹ a Antonína Bočka¹⁹² nachází v jejich archivních sbírkách.

V neposlední řadě mohou k poznání této problematiky posloužit fondy českého (Publicum,¹⁹³ Fundační komise;¹⁹⁴ Duchovní komise,¹⁹⁵ Komise pro likvidaci náboženských bratrstev¹⁹⁶) a moravského (Gubernium¹⁹⁷ a Gubernium církevní oddělení¹⁹⁸) gubernia, kde

---

¹⁹⁰ Vědecká knihovna Olomouc, sign. M I 67, *Catalogus Fratrum Capucinatorum in Boemia, Moravia, Silesia et Austria ab anno 1606 defunctorum et anno 1714 in mense Iunio Nicolspurgi neo-descriptus*, Nekrologium česko-moravské a rakouské provincie 1606–1757 (z roku 1714).

¹⁹¹ Jedná se o opisy pramenů a poznámky k historii jednotlivých kapucínských konventů: MZA Brno, Cerroniho sbírka I, inv. č. 28a, fol. 18v, Poznámky k dějinám knihovny konventu v Mikulově; inv. č. 73, fol. 57v, Poznámky k dějinám konventu v Brně; Cerroniho sbírka II, inv. č. 58, fol. 8r, Opis pramene popisujícího vyhnání kapucínů z Olomouce v roce 1619; inv. č. 249/9, fol. 9r, Poznámky k dějinám konventu kapucínů v Třebíči, zejména k jeho založení a k zdejší hrobce podporovatelů.

¹⁹² MZA Brno, Bočkova sbírka, inv. č. 5248, Inventář archivu konventu Mikulov (18.med); inv. č. 5249–5251, Korespondence a výpis z jihlavské městské knihy týkající se rozšíření konventu (zvětšoval se především chór) v Jihlavě, stavbě muselo ustoupit část opevnění města (1638); inv. č. 5252, *Historia domestica Conventus Trebitschensis* (18. med).

¹⁹³ Např. NA, České gubernium – Publicum, inv. č. 2259, sign. 145/145-154, kart. č. 2744, Dotace řádu kapucínů a františkánů-observantů (1786); inv. č. 2358, sign. 96/8, Záležitosti jmění arcibratrstva Ježíš, Maria a Josef fungujícího při hradčanské loretě (1786–1795).

¹⁹⁴ NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 74, sign. KI/1–12, Nadace a inventáře majetku konventu a loretu v Praze na Hradčanech (1734–1782); inv. č. 79, sign. KVI/1–4, Nadace při konventu v Praze na Novém Městě (1684–1780); inv. č. 107, sign. S VII/2, Spisy týkající se využití kapucínských řeholníků v duchovní správě (1779); inv. č. 142, sign. B6/3, 5, 9–10, 13, Nadace a majetek hospice v Českém Brodě (1728–1776); inv. č. 143, sing. B 7/17, 22, 31–32, Nadace a majetek konventu v Mostě (1761–1778); inv. č. 150, sign. B14/21,25, Nadace při konventu v Českých Budějovicích (1682–1773); inv. č. 160, sign. B24/2, 6–7, Nadace při konventu v Horšovském Týně (1662–1776); inv. č. 208, sign. C12/13, Nadace při konventu v Chrudimi (1668–1775); inv. č. 269, sign. E7/1, Nadace na vydržování kapucína, člena sušického konventu, v Nalžovech (1763); inv. č. 274, sign. F5/1–2, Nadace při konventu v Sokolově (1754–1775); inv. č. 351, sing. J 1/2, 5, Nadace při hospici a poutním místu v Mariánské u Jáchymova (1752–1775); inv. č. 367, sign. K3/8, Nadace při konventu v Kolíně (1691–1775); inv. č. 445, sign. L3/7, Nadace při konventu v Litoměřicích (1629–1761); inv. č. 490, sign. M1/7–9, Nadace při hospici v Mělníku (1750–1776); inv. č. 491, sign. M2/3, 7, Nadace a inventáře majetku při konventu v Mnichově Hradišti (1710–1815); inv. č. 559, sign. O2/2–3, Nadace při konventu v Opočně; inv. č. 627, sign. R2/53, Fasse konventu v Zákupch (1763); inv. č. 632, sign. R7/2, 5, Nadace při konventu v Roudnici nad Labem (1677, 1772); inv. č. 641, sign. R16/1, Fasse, nadace, inventáře majetku ke konventu a loretě v Rumburku (1761–1768); inv. č. 667, sign. S4/7–8, Nadace při konventu v Žatci (1760–1772); inv. č. 683, sign. S20/2, 5–6, Nadace při konventu v Sušici (1668–1775).

¹⁹⁵ Např. NA, České gubernium – Duchovní komise, inv. č. 16 (materiály ke klášterům v Českých Budějovicích a Praha-Nové Město); inv. č. 44 (Mělník); inv. č. 48 (Žatec); inv. č. 50 (Litoměřice); inv. č. 52 (Horšovský Týn); inv. č. 61 (Mnichovo Hradiště); inv. č. 66 (Mariánská u Jáchymova).

¹⁹⁶ Např. NA, České gubernium – Komise pro likvidaci náboženských bratrstev (dále jen NB), inv. č. 66, kart. č. 22, sign. II/37, terciáři v Zákupch; inv. č. 244, kart. č. 55, sign. VII/7, terciáři v Chrudimi; inv. č. 655, kart. č. 133, sign. XVII/55, Arcibratrstvo Ježíše, P. Marie a sv. Josefa.

¹⁹⁷ Např. MZA Brno, Gubernium, inv. č. 1138, sign. F 10/5, Nadace kapucínských klášterů na Moravě, zkoumání pravosti listin (1747); inv. č. 1138, sign. F10/7, Nadace bývalého plukovníka Františka barona Trenka pro kapucínský klášter v Brně (1753–1776); inv. č. 1277, sign. G13/10, Vizitace kapucínských klášterů na Moravě (1726–1761); inv. č. 1277, sign. G13/16, Povolení pro generálního ministra či jím pověřeného kapucína provádět vizitace moravských klášterů (1667–1780); inv. č. 1285, sign. G21, Žádost kustoda česko-moravské provincie o dispenz k intabulaci obligace Zikmunda Petřvaldského z Petřvaldu ve výši 1000 zl. pro klášter v Kyjově (1751); inv. č. 1329, sign. G65, Materiály k výstavbě kapucínského konventu v Kyjově (1708–1723); inv. č. 1420, sign. G157, Nařízení týkající se zrušení řádových klášterů kapucínů – provádění soupisů majetku, zaopatření řeholníků atd. (1782–1783); inv. č. 2614, sign. N27, Udělení souhlasu hraběti Vilému Haugvicovi k zřízení hospice pro kapucíny při zámku v Náměšti nad Oslavou (1762); inv. č. 2873, sign. P8, Materiály k vzniku hospice kapucínů v Prostějově při kapli sv. Anny – povolení k výstavbě, dále spisy ke koupi stavebního místa, korespondence mezi provinčním ministrem a moravským guberniem v této záležitosti (1749–1763);

těž lze získat prameny popisující působení kapucínů v námi sledovaném období. Tyto prameny se většinou týkají jednotlivých nadací učiněných ve prospěch kapucínských konventů, povolení nutných k výstavbě těchto domů a následně pak i rušení některých řádových klášterů v josefínském období.¹⁹⁹

2.6 Zahraněční fondy a instituce

Na prvním místě je potřeba zmínit instituce sídlící na území dnešního Rakouska, z nichž nejdůležitější je provinční archiv kapucínské provincie Rakousko-Jižní Tyrolsko s centrem v Innsbrucku (*Provinzarchiv der Kapuzinerprovinz Österreich-Südtirol*),²⁰⁰ jehož součástí jsou historické archivy všech provincií,²⁰¹ které byly do této současné velké provincie postupně sloučeny, díky čemuž obsahuje i provinční archiv bývalé vídeňské kapucínské provincie (*Abteilung Provinzarchiv der ehem. Wiener Provinz*). V tomto archivu lze nalézt i řadu pramenů k raně novověkým dějinám kapucínů v českých zemích, a to především z let 1599–1673,²⁰² jelikož české, moravské a slezské konventy byly tehdy součástí tzv. česko-rakouské provincie,²⁰³ jejíž centrum se v letech 1612–1673 nacházelo ve Vídni.²⁰⁴

---

inv. č. 3862, sign. T148, Spisy týkající se vymezení žebavého obvodu pro kapucínský klášter v Třebíči (1703–1712); inv. č. 4212, sign. Z42, Korespondence k vydání zločince Jakuba Czacha z asyly v klášteře kapucínů ve Znojmě (1758–1759).

¹⁹⁸ Např. MZA Brno, Gubernium církevní oddělení, inv. č. 60, Stížnost ovdovělé Marie Anny Baierové na kapucínského zpovědníka, že pořídil falešný testament její sestry Doroty Kuntové, která zemřela v alžbětinském klášteře v Brně (1782–1784); inv. č. 508, 533, 600, 606, 611, 630, 645, 650, 661, 671, 674, 1386, 1867, 2020: Nadace ve prospěch kapucínů v Brně (1760–1784); inv. č. 536, 1391: Nadace ve prospěch kapucínů v Mikulově (1764–1776); inv. č. 838, 907, 1900: Nadace ve prospěch kapucínů v Olomouci (1773–1780); inv. č. 1204, 1597: Nadace ve prospěch kapucínů ve Znojmě (1776–1777); inv. č. 1294, 1296, 1918: Nadace ve prospěch kapucínů v Kyjově (1764–1780); inv. č. 1449: Materiály týkající se zrušení kapucínských klášterů v Prostějově, Kyjově, Mikulově a Náměšti nad Oslavou (1784–1785); inv. č. 2127: Nadace Josefů z Valdštejna, roz. z Trauttmansdorffů ve prospěch kapucínů v Třebíči ve výši 400 zl. ročně.

¹⁹⁹ K využití těchto pramenů při studiu řeholních řádů blíže Rudolf SANDER, *České zemské gubernium a církevní záležitosti v době josefínské*, SAP 45, 1995/1, s. 73–130.

²⁰⁰ Provinční archiv kapucínské provincie Rakousko-Jižní Tyrolsko sídlí při provinční centrále v Innsbrucku (Kaiserjägerstraße 6, A-6020 Innsbruck), ale má další dvě pobočky ve Vídni (Tegetthoffstraße 2, A-1010 Wien), kde lze nalézt historický archiv vídeňské provincie, a Brixenu (Runggadgasse 23, I-39042 Brixen).

<<https://www.kapuziner.at/kapuziner/verwaltung/provinzarchiv/>>, nahlíženo 15. 2. 2019;

<http://www.kapuziner.at/fileadmin/user_upload/Organisation/Archiv/PDF/Kapuziner_Provinzarchiv_Bestandsuebersicht.pdf>, nahlíženo 15. 2. 2019 – Zde je seznam archivních fondů a sbírek, které se nacházejí v ústředním archivu z Innsbrucku.

²⁰¹ Například ve fondu bývalé tyrolské provincie lze najít oslavný životopis Valeriána Magniho či opis relace →Františka z Rozdražova určené Kongregaci pro šíření víry o kapucínských misiích v českých zemích v letech 1624–1649. Provinzarchiv der Kapuzinerprovinz Österreich-Südtirol (dále jen PAKÖS), Niederlassung Innsbruck, Abteilung Provinzarchiv der ehem. Nordtiroler Kapuzinerprovinz (dále jen PANTP), sign. Fasc. 36b/45, *Valeriani Magni Mediolanensis Ordinis Fratrum Minorum Capucinatorum Provinciae Bohemo-Austriacae provincialis et misionarii apostolici vita et gesta a R. P. Nicolao Lucensis, eiusdem Ordinis concionatore, collecta anno 1662 et a F. Ludovico de Salice, eiusdem Ordinis sacerdote, aucta et locupletata anno 1664*; PAKÖS, Niederlassung Innsbruck, PANTP, sign. Fasc. 36a/13, *Relatio P. Francisci a Polonia de missione sua in Bohemia ad S. Congr. de Prop. fide 1624–1649*. Originál relace uložen v *Archivio della S. Congregazione de Propaganda Fide*.

²⁰² Tuto skutečnost na několika místech sděluje i V. Rabas, jež měl možnost studovat v tomto archivu ve 30. letech 20. století. V. RABAS, *Řád kapucínský*, s.114, 117, 132–134. Dále mi to potvrdila provinční

Dále bych chtěl upozornit, že řadu doplňujících dokumentů k raně novověké historii česko-moravské provincie, jež se především týkají interakce řádu s panovnickou rodinou Habsburků, lze nalézt i v *Österreichisches Staatsarchiv Wien*.²⁰⁵ V Rakousku se nachází ještě jedno důležité badatelské centrum, jímž je Provinční knihovna rakouských kapucínů v Innsbrucku (*Provinzbibliothek der Kapuzinerprovinz Österreich-Südtirol*).²⁰⁶

K poznání kapucínských konventů ve Slezsku, které rovněž bývaly součástí česko-moravské kapucínské provincie, slouží především fondy a sbírky vědeckých institucí sídlících v dnešní Vratislavi. Jedná se hlavně o *Archiwum Państwowe we Wrocławiu*, kde jsou uloženy archivní fondy čtyř²⁰⁷ ze šesti²⁰⁸ kapucínských řeholních domů nacházejících se ve Slezsku

---

archivářka rakousko-jihotyrolské provincie Mirjam Trojer, nicméně studium v tomto soukromém archivu i přes opakovanou snahu mi zatím nebylo umožněno. Mj. jsou zde například uloženy trojdílné *Annales PP. Capucinatorum Provinciae Boemo-Austriacae*, které popisují dějiny česko-rakouské a následně již jen rakouské provincie v letech 1600–1699, jejichž hlavním autorem je →Meinrad z Mnichova. Ten na nich pracoval s jistotou od poloviny 80. let 17. století zřejmě až do své smrti roku 1693. P. Meinrad dovedl dějiny této provincie od jejích prvopočátků až téměř do své současnosti, a to konkrétně do roku 1691. PAKÖS, Niederlassung Wien, Abteilung Provinzarchiv der ehem. Wiener Provinz; Provinzchroniken (bez signatury).

²⁰³ V roce 1600 byl nejprve ustanoven česko-rakouský-štyrský generální komisariát, jehož součástí byly i konventy nacházející v českých zemích. V roce 1608 se oddělily štyrské a kraňské řeholní domy, čímž vznikl česko-rakouský generální komisariát. Ten byl v roce 1618 povýšen na samostatnou česko-rakouskou provincii, která se v roce 1673 rozdělila na dva další celky – česko-moravskou a rakouskou provincii. V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 23–37. Generální komisariát je organizační forma správního svazku užívaná v kapucínském řádu, která se zřizuje v oblastech, kde nemůže být ustanovena samostatná provincie, a to například z důvodu malého počtu konventů a řeholníků či nezabezpečené formace na tomto územním celku. Bratři žijící v komisariátu si na rozdíl od provincie nemůžou sami zvolit svého představeného. Generálního komisaře jim určuje generální ministr. *Lexicon Capuccinum. Promptuarium historico-bibliographicum Ordinis Fratrum Minorum Capuccinatorum (1525–1950)*, Romae 1951, s. 431–432.

²⁰⁴ Původně se centrum česko-rakouského-štyrského a později česko-rakouského generálního komisariátu nacházelo v Praze, což bylo dáno tím, že zde sídlil i císařský dvůr za vlády Rudolfa II. Situace se změnila za vlády Matyáše, který svůj dvůr přenesl zpátky do Vídně, díky čemuž se sem přesunulo i řádové ústředí pro česko-rakouskou oblast. M. BRČÁK, *Ustavení české kapucínské provincie*, s. 64, 72; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 19.

²⁰⁵ Např. Österreichisches Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Unterricht und Kultus, Alter Kultus, Katholischer Kultus, Akten, inv. č. 845-2, Kapuziner in genere und in Prag (1676–1848); inv. č. 872-4, Kapuziner in genere und in Brünn (1652–1848); inv. č. 873-2, Kapuziner zu Breslau, Fulnek, Gaja und Iglau – Protokollabschriften (1674–1709); inv. č. 873-3, Kapuziner zu Namiest, Nikolsburg und Prossnitz (1756–1799); inv. č. 873-4, Kapuziner zu Olmütz, Schweidnitz, Trebitsch, Wischau und Znaim (1784–1847); Stiftungshofbuchhaltung, Fasc. 435 – přehled majetku kapucínů v Praze na Hradčanech a na Novém Městě (1783–1784); Fasc. 437 – přehled majetku kapucínů v Českých Budějovicích a Sušici (1783–1784); Fasc. 446, inventáře majetku klášterů Praha-Hradčany, Praha-Nové Město, Litoměřice, České Budějovice, Český Brod (1786); Fasc. 470 – inventář majetku zrušeného konventu v Praze na Novém Městě (1795); Familienarchive, Familienarchiv Trauttmansdorff, Alte Reihe, kart. č. 46, sign J1/17–19, Prameny k založení konventu v Horšovském Týně (1646–1666); Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Diplomatie und Außenpolitik vor 1848, Österreichische Geheime Staatsregistratur, inv. č. 12-6, Prameny k rozdělení česko-rakouské provincie (1671–1679); Finanz- und Hofkammerarchiv, Alte Hofkammer, Höfffinanz, Niederösterreichische Herrschaftsakten, W 61/B/22 Wien, Kirchen und Klöster: Kapuziner (1600–1732).

²⁰⁶ Provinční knihovna kapucínské provincie Rakousko-Jižní Tyrolsko sídlí při provinční centrále v Innsbrucku (Kaiserjägerstraße 6, A–6020 Innsbruck), ale má pobočku i v Brixenu (Runggadgasse 23, I–39042 Brixen). <<https://www.kapuziner.at/kapuziner/verwaltung/bibliothek/>>, nahlíženo 15. 2. 2019.

²⁰⁷ *Klasztor Kapucynów w Nysie, Klasztor Kapucynów w Świdnicy, Klasztor Kapucynów w Brzegu, Klasztor Kapucynów we Wrocławiu*, z nichž jsou obzvláště důležité fondy konventů Vratislav (216 inventárních čísel) a Nisa (112 inventárních čísel), které jsou v porovnání s fondy klášterů Brezg (21 inventárních čísel) a Świdnice (12 inventárních čísel) mnohem obsáhlejší. Fondy těchto dvou konventů jsou významnější i z toho důvodu, že se při nich střídavě nacházelo centrum slezské kustodie.

v době, o níž pojednává tato disertační práce. Všechny fondy lze v současné době volně studovat, ale bohužel jen ke dvěma z nich (Svídnice, Brzeg) existuje moderní inventář. Fondy klášterů Vratislav a Nisa čekají stále na své moderní uspořádání. Při jejich studiu je tedy třeba použít historické inventáře,²⁰⁹ které se nacházejí ve zdejší sbírce rukopisů.²¹⁰ Ve vratislavském státním archivu lze ještě nalézt opisy dokumentů vztahujících se k usazení kapucínů ve Vratislavi, které bylo doprovázeno odporem místní městské rady. Autorem těchto opisů je Samuel Benjamin Klose (1730–1798),²¹¹ který je vložil do své sbírky.²¹² Dalšími Vratislavskými institucemi, které spravují materiály k působení kapucínů ve Slezsku v období 17. a 18. století, jsou *Archiwum Archidiecezjalne we Wrocławiu*²¹³ a *Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu*.²¹⁴

Prameny k dějinám česko-moravské kapucínské provenience samozřejmě lze nalézt též v Římě. Na prvním místě je třeba uvést generální archiv kapucínského řádu (*Archivio Generale Cappuccini*),²¹⁵ který je spravován Kapucínským historickým institutem v Římě (*Istituto Storico dei Cappuccini*).²¹⁶ Ten je vůbec nejdůležitější institucí, která se věnuje studiu

---

²⁰⁸ Archivy konventu Prudnik a hospice Wierch u Prudniku byly nenávratně ztraceny během rušení klášterů v pruském Slezsku v roce 1810.

²⁰⁹ Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Zbiór rekopisów archiwalnych, inv. č. 55 (Rep. 62), Inhaltsverzeichnis aus den Urkunden des Kapuzinerklosters zu Breslau; inv. č. 67 (Rep. 69), Archiv der Kapuzinerklosters zu Brieg; inv. č. 96 (Rep. 101), Inhalts-Verzeichniss des Urkunden Kapuzinerklosters zu Neisse; inv. č. 111 (Rep. 118), Archiw der Kapuzinerklosters zu Schweidnitz. Rep. (62, 69, 101, 118) je označení mikrofilmů, na něž se nachází nafocený rukopis, ke studiu těchto rukopisů totiž nejsou většinou poskytovány originály, ale pouze kopie na mikrofilmech.

²¹⁰ Ta obsahuje mj. též opis rukopisu Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Zbiór rekopisów archiwalnych, inv. č. 410, *Fidelis Reverendorum Patrum seraphici Ordinis Sancti Francisci Minorum Capuccinorum in Provinciam Silesiae ingressa Relatio per Patrem Iovitam de Dola Burgundiae Sequanum, eiusdem Ordinis Concionatorem, accurate descripta anno 1660*, který je však neúplný a silně poškozený. K rukopisu podrobněji viz kapitola 2.7.8 Historie.

²¹¹ K životu a dílu Samuela Benjamina Kloseho blíže Lucyna HARC, *Samuel Benjamin Klose (1730–1798). Studium historiograficzno-źródłoznawcze*, Wrocław 2012.

²¹² Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Zbiór S. B. Klosego, inv. č. 93, Bernardiner und Capuciner in Breslau Abschriften von Roppen 1669–1670. Jedná se celkem o 59 dopisů, které čítají 235 ff.

²¹³ Archiwum Archidiecezjalne we Wrocławiu, *Archiwum Archidiecezjalne we Wrocławiu*, sign. V B. 18 Kapucyni (1754–1858). Tato signatura obsahuje celkem tři inventární čísla, z nichž pouze dvě jsou relevantní pro tento výzkum vzhledem k časovému vymezení disertační práce: 1) dokumenty týkající se zbožného nadání Petra Antonína Zambraschena, který byl kanovníkem vratislavské kapituly, učiněného ve prospěch konventu v Prudniku (28. 9. 1792); 2) opis listiny z 16. 8. 1754, kterou vydal generální ministr S. Melcher, jež ustanovovala oddělení slezských konventů od česko-moravské provincie. Ty od té doby tvořily až do svého zrušení v roce 1810 samostatnou generální kustodii podřízenou přímo generálnímu ministru.

²¹⁴ V oddělení rukopisů a starých tisků univerzitní knihovny ve Vratislavi lze nalézt originál rukopisu *Fidelis Reverendorum Patrum (...) Relatio* – Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Oddział Rękopisów, sign. IV Q 198d – k rukopisu podrobněji viz kapitola 2.7.8 Historie. Kromě tohoto významného rukopisu se v těchto sbírkách nachází řada nejrůznějších rukopisů a starých tisků, jež sice nepopisují historii kapucínů, ale dříve byly součástí jednotlivých knihoven kapucínských slezských konventů. Často také na předsádkách obsahují informaci o tom, kdy a kdo rukopis či tisk kapucínské knihovně daroval, např. IV F 21, I Q 20a, I D 38.

²¹⁵ Ke generálnímu archivu kapucínů blíže M. BRČÁK, *Kapucini*, in: H. Kuchařová – J. Opletová (edd.), *Historiam scribere*, tom. II (v tisku).

²¹⁶ Istituto Storico Cappuccini, Colegio San Lorenzo di Brindisi, Circonvallazione Occidentale n. 6850, 00163 Roma (Bravetta), <<http://www.istcap.org>>, nahlíženo 15. 2. 2019.

kapucínských dějin.²¹⁷ Pramenů k dějinám česko-moravské provincie (signatura G24) je v archivu sice poměrně velké množství, ale drtivá většina z nich pochází z 19. a 20. století, jen několik inventárních čísel obsahuje archiválie ze 17. a 18. století.²¹⁸ K misijní činnosti českých kapucínů v zahraničí je pak důležitá ještě signatura H=*Acta Missionum*, pod níž bychom například našli relace českých misionářů zasílané z Ruska v 2. polovině 18. století.

Z dalších římských archivů je potřeba zmínit archiv Kongregace pro šíření víry (*Archivio della S. Congregazione de Propaganda Fide*) v Římě,²¹⁹ který je důležitý především pro téma kapucínských misí, a to nejen vnitřních v rámci pobělohorské rekatolizace, ale i vnějších (Uhry, Polsko, Rusko) na nichž se česko-moravská provincie podílela.²²⁰ Odkazy v odborné literatuře naznačují, že prameny k této tematice by se měly nacházet i ve vatikánském tajném archivu (*Archivio Segreto Vaticano*)²²¹ a vatikánské apoštolské knihovně (*Biblioteca Apostolica Vaticana*).²²²

2.7 Historiografické prameny

Než bude přikročeno k popisu samotných kapucínských historiografických pramenů, je třeba se alespoň v krátkosti zastavit u klasifikace písemných narativních pramenů vznikajících v řeholním prostředí. Zatímco pro středověké narativní prameny obecné

---

²¹⁷ Institut se mj. stará i o vydávání pramenů, které se nacházejí především v generálním archivu, viz řada Monumenta Historica Ordinis Minorum Capuccinorum. Například nejnověji vydal dokumenty generálních prokurátorů z let 1698–1701: Giuseppe AVARUCCI (ed), *Registrum scripturarum della procura generale dell'ordine cappuccino, 1698–1701* (=Monumenta Historica Ordinis Minorum Capuccinorum 40), Roma 2018, které zahrnují jejich komunikaci s římskou kurií, s kardinály protektory, biskupy, arcibiskupy, jednotlivými řádovými provinciemi, řeholními řády, městskou samosprávou atd. Dále bych alespoň upozornil na edici zápisů z generálních kapitul Vincenzo CRISCUOLO (ed.), *Acta Ordinis. Tabulae capitulorum generalium Fratrum Minorum Capuccinorum*, tom. I. 1529–1623 (=Monumenta Historica Ordinis Minorum Capuccinorum 32), Romae 2008.

²¹⁸ Archivio Generale Cappuccini, sign. G24/I: Dva dekry Kongregace pro šíření víry (z roku 1627) a šest opisů listin o odpustkových privilegiích, které se vztahují k jednotlivým oltářům v konventních kostelech při klášterech v Praze a v Brně z let 1774–1778; G24/II: Konsvetudinář česko-rakouské provincie z roku 1621; G24/V: Korespondence z let 1631, 1644, 1647 mezi generalátem a konventem v Pasově, týkající se fungování zdejšího poutního místa (konvent v Pasově byl totiž do roku 1673 součástí česko-rakouské provincie – P. MATĚJKA, *Seznamy představených*, s. 246–248); G24/VII: Zápisy (včetně korespondence s řádovým vedením) z jednání jednotlivých provinčních kapitul (1709–1783), které se povětšinou týkají voleb provinčních ministrů a definitorů; G24/VIII: *Nomina Fratrum Provinciae Boemiae, Austriae et Moraviae cum tempore, quo habitum sumpserunt (1642)*, Katalog česko-rakouské provincie z roku 1642.

²¹⁹ Archivio della S. Congregazione de Propaganda Fide, Palazzo di Propaganda Fide, Piazza di Spagna, 48, 00187 Roma. Např. je zde uložen originál relace Františka z Rozdražova o jeho misionářské činnosti v českých zemích v letech 1625–1649 (APF, SOCG, vol. 217, fol. 141r–151v). Edičně vydáno v J. CYGAN, *Franz von Polen*, s. 236–251 či P. MATĚJKA, *Strípek z pobělohorské rekatolizace*, s. 130–151.

²²⁰ Hynek KOLLMANN, *O archivu Sv. Kongregace de propaganda fide*, Časopis Musea Království českého 66, 1892, s. 423–442; TÝŽ, *P. Bonaventura z Kolína*, s. 87–105; TÝŽ (ed.), *Acta Sacrae Congregationis de Propaganda Fide res gestas Bohemicas illustrantia*, Praha 1939, passim.

²²¹ Archivio Segreto Vaticano, Cortile del Belvedere, V-00120 Città del Vaticano.

²²² Biblioteca Apostolica Vaticana, Cortile del Belvedere, V-00120 Città del Vaticano.

provenience existuje v českém prostředí alespoň základní žánrová charakteristika,²²³ pro stejné prameny z období raného novověku podobné rozčlenění prozatím není k dispozici. Částečně se o něj sice pokusil na začátku 90. let 20. století Zdeněk Beneš ve své knize o humanistickém dějepisectví,²²⁴ nicméně svou klasifikaci historických textů z období 16. a první poloviny 17. století vytvořil spíše zorným úhlem literárního vědce, a tudíž je využití této typologie velmi limitované.

Významný příspěvek k tomuto problému přinesla ve své dosud nepublikované disertační práci olomoucká historička Jana Oppeltová,²²⁵ která v ní nastínila základní systematický přehled raně novověkých historiografických pramenů klášterní provenience. Později ve spolupráci s Filipem Hradilem tuto typologii ještě více rozpracovala a následně představila historické veřejnosti na konferenci *Locus pietatis et vitae II.*²²⁶ Tato koncepce byla dále zpřesňována badatelským týmem soustředěným kolem grantového projektu *Zdroje, formy a funkce monastické historiografie.*²²⁷ Nakonec se stala hlavním podkladem při určování typů historiografických pramenů řeholní provenience v rámci výše uvedeného grantu, jehož cílem bylo mj. vytvořit databázi narativních pramenů klášterní provenience vzniklých v českých zemích v období raného novověku.²²⁸

Uvedená klasifikace²²⁹ vychází při žánrovém zařazování pramenů ze tří základních kritérií (1. časový vztah mezi dobou vzniku pramene a událostmi, které popisuje; 2. formální členění pramene; 3. autor či šíře zaznamenaných událostí). Dílčí kritéria této typologie²³⁰ budou blíže rozvedena v následujících podkapitolách, jelikož se tato klasifikace ve své

---

²²³ Marie BLÁHOVÁ, *Klasifikace předhusitských narativních pramenů české provenience*; in: Lubomír Věbr (ed.), *200 let pomocných věd historických na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy*, Praha 1988, s. 165–199. Autorka při vytváření této klasifikace vycházela z francouzské ediční řady: „*Typologie des Sources du Moyen Âge occidental*“, která se věnuje systematizaci nejrůznějších druhů historických pramenů, a to nejenom písemných.

²²⁴ Zdeněk BENEŠ, *Historický text a historická skutečnost. Studie o principech českého humanistického dějepisectví*, Praha 1993, s. 17–24 (Kapitola dosavadní stav a podoba bádání o české humanistické historiografii). Z. Beneš rozděluje raně novověké prameny na analistický záznam (prosté konstatování historické skutečnosti), fabulární narativní text (rozvinutý obraz dějinné skutečnosti, který je z nejrůznějších důvodů zkreslený) a teoretický text (nemá informovat o dějinné události, ale zabývá se zásadami a způsobem utváření historického textu).

²²⁵ Jana OPPELTOVÁ, *Tempus scribendi. Narativní prameny vzniklé v prostředí premonstrátských kanonií v Čechách a na Moravě*, Disertační práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2005, s. 30–47.

²²⁶ Konference s názvem *Locus pietatis et vitae II.* byla věnována problematice církevních řádů v raném novověku a konala se ve Vranově u Brna 20.–22. září 2010. Tuto typologii představila J. Oppeltová spolu s Filipem Hradilem v diskusním příspěvku nazvaném *Narativní prameny českých a moravských řeholních domů v období raného novověku*, který však opět nebyl publikován, jelikož konference byla primárně zaměřena na biografické prameny vyskytující se v řeholním prostředí.

²²⁷ GA ČR, 14-05167S, nositel: Historický ústav AV ČR, spolunositel Univerzita Palackého Olomouc, řešitel: K. Bobková-Valentová, spoluřešitel: J. Oppeltová, délka trvání 2014–2016.

²²⁸ Přístupné na adrese: <<http://reholnici.hiu.cas.cz/katalog/l.dll?htm~baze.htm>>, nahlíženo 15. 2. 2019.

²²⁹ Viz příloha č. 2.

²³⁰ Podrobněji k této typologii Kateřina BOBKOVÁ-VALENTOVÁ – Jana OPPELTOVÁ, *Historiografické a biografické prameny v prostředí českých, moravských a slezských řeholních domů raného novověku. K formám zpřístupňování rukopisů a metodám jejich formálního a obsahového popisu*, FHB 30/1, 2015, s. 197–219.

upravené podobě stala i východiskem při třídění a popisu žánrů²³¹ historiografických pramenů kapucínské provenience v rámci této disertační práce.

2.7.1 Pamětní knihy

Nejčastějším typem historiografických pramenů,²³² s nímž se setkáme v prostředí kapucínského řádu, jsou pamětní knihy konventů.²³³ Tyto tzv. pamětnice obvykle začínají popisem nejstarších a nejdůležitějších historických událostí spojených s konventem, k nimž jsou postupně připisovány aktuální události. Z hlediska časového vztahu mezi dobou svého vzniku a popsány událostmi zachycují jednak minulost, jednak současnost. Po formální stránce jsou pamětní knihy členěny na jednotlivé kapitoly, přičemž některé jsou děleny jen na několik kapitol,²³⁴ jiné na desítky oddílů.²³⁵ Struktura je ovlivněna nařízením, podle kterého byla pamětní kniha založena, anebo pečlivostí autora, který konkrétní rukopis zakládal.

Autory pamětních knih byli z drtivé většiny kvardiáni jednotlivých konventů, kteří ovšem trvale nepůsobili na jednom místě.²³⁶ Z tohoto důvodu pamětní knihy obvykle nemají jednoho autora, ale hned několik. V psaní pamětní knihy totiž po odchodu starého kvardiána pokračoval jeho nástupce.²³⁷ V ojedinělých případech pověřil kvardián konventu vedením

---

²³¹ V řeholním prostředí se kromě všech níže uvedených historiografických žánrů (viz názvy podkapitol 2.7.1–2.7.8) vyskytují ještě tzv. *gesta*, která zachycují historii na pozadí působení jednotlivých představených (např. opatů, provinčních ministrů atd.), a *kalendária* (např. řádu, provincie, konventu atd.), jež obsahují výročí různých událostí a jsou řazena dle data od 1. ledna do 31. prosince. V prostředí kapucínského řádu jsem se prozatím s těmito druhy pramenů nesetkal. K těmto dvou žánrům blíže K. BOBKOVÁ-VALENTOVÁ – J. OPPELTOVÁ, *Historiografické a biografické prameny*, s. 206–207, 209.

²³² Pamětní knihy jsou hlavním narativním pramenem většiny žebravých řádů. Výjimku představuje např. řád servitů, u kterého jsou stěžejním historiografickým pramenem diára jednotlivých konventů. J. OPPELTOVÁ, *Tempus scribendi*, s. 55–66; V. ČAPSKÁ, *Představy společenství*, s. 112–117; K. BOBKOVÁ-VALENTOVÁ – J. OPPELTOVÁ, *Historiografické a biografické prameny*, s. 215.

²³³ Problematice pamětních knih jednotlivých konventů jsem se věnoval i v článku M. BRČÁK, *Kroniky*, s. 384–407, kde jsem ovšem pamětní knihy řadil mezi tematické kroniky. TAMTĚŽ, s. 391–392.

²³⁴ Například pamětní kniha konventu Kyjov z roku 1722 je rozčleněna pouze do sedmi základních oddílů. MZA Brno, Kapucíni Kyjov, Knihy, inv. č. 1, *Historia et Prothocollum Conventus Gajensis*.

²³⁵ Například dvoudílná pamětní kniha konventu Most z roku 1754 – SOA Litoměřice, Kapucíni Most, Knihy, inv. č. 5–6, *Historia domestica Conventus Pontensis juxta seriem annorum et materiarum occurrentium varietates ordine alphabetico sub suis titulis digesta*, tom. I–II – je rozdělena do 97 kapitol. Tato dvoudílná pamětní kniha je velice podrobná a má vůbec největší rozsah ze všech pamětních knih kapucínské provenience (čítá dohromady cca 2100 pagin). Podobně rozsáhlou a stejně podrobně roztríděnou pamětní knihou je pouze další pamětní kniha mosteckého konventu, která má také dva díly a je opět z roku 1754 (SOA Litoměřice, Kapucíni Most, Knihy, inv. č. 3–4, *Protocollum PP. Capucinatorum Conventus Pontensis sub titulo et patrocinio Beatae Virginis Mariae in coelos Assumptae, partim ex veteri protocollo et partim ex nostri archivii scriptis concinnatum et in suos titulos ac paragraphos distributum*, tom. I–II). Liší se pouze jiným rozčleněním, zápisy jsou téměř identické s předešlým rukopisem, což je dáno i tím, že obě pamětní knihy mají stejného, pro nás bohužel anonymního, autora.

²³⁶ V kapucínském řádě totiž neplatí zásada *stabilitatis loci*, takže členové tohoto řádu za svůj život vystřídají několik působišť. M. HRUDNÍKOVÁ, *Řeholní život*, s. 71–75; L. JIRÁSKO, *Církevní řády*, s. 58–59.

²³⁷ Například pamětní kniha vyškovského konventu *Protocollum Conventus Viscoviensis* (MZA Brno, Kapucíni Vyškov, inv. č. 1), která byla založena roku 1714, obsahuje přibližně 27 písařských rukou, což odpovídá i počtu kvardiánů, kteří se vystřídali ve zdejší konventu v rozmezí let 1714–1784, tedy po dobu, kdy byla vedena tato pamětní kniha.

pamětní knihy někoho jiného, nejčastěji vikáře konventu. Takovou výjimku představuje pamětní kniha kláštera Fulnek *Protocollum Conventus Fulnecensis (...)*,²³⁸ kterou společně založili a vedli →Robert Urban z Budišova jako kvardián řeholního domu, a →Antonín Grimm z Brna jako vikář kláštera. Zde se naskytá otázka, zda kvardiáni nařízení opravdu dodržovali, tj. zda sami psali pamětní knihy, či zda pověřovali jejich správou jiné členy konventu, přičemž tuto skutečnost v prameni zamlčeli. Odpověď by mohla poskytnout pouze podrobná analýza písařských rukou, která nebyla cílem této práce.

Pamětní knihy kapucínských konventů se obvykle označují termínem *Protocollum* či *Archivum*, což je běžný název²³⁹ pro tento typ pramene ve františkánském řeholním prostředí.²⁴⁰ Objevují se však i další pojmenování těchto pramenů, například *Liber conventus (Liber monasterii)*, *Historia conventus (Historia monasterii)* či *Descriptio conventus (monasterii)*.²⁴¹ Kapucínské pamětní knihy byly vedeny latinsky, přičemž pozdější příписy z 19. či 20. století jsou psány převážně německy, což je dáno tím, že kapucínské konventy se tehdy většinou nacházely v německy mluvících oblastech Čech a Moravy. V menší míře jsou tyto příписy psány v češtině. V pamětnicích se často vyskytují také přepisy pramenů, které jsou opsány v originálním jazyce písemnosti, tedy opět hlavně latinsky a německy a výjimečně česky.

Základní uspořádání všech pamětních knih se shoduje, jelikož tyto rukopisy vznikaly na základě nařízení provinčních ministrů či kapitul, která přesně stanovovala jejich tematické a formální členění.²⁴² Pamětní knihy kapucínské provenience lze na základě doby jejich vzniku rozdělit do tří skupin. Do první skupiny patří nejstarší pamětní knihy, které vznikly

---

²³⁸ ZA Opava, Kapucíni Fulnek, Knihy, inv. č. 3, *Protocollum Conventus Fulnecensis Congestum et Restauratum ab A.V.P. Roberto Budischoviensi loci Guardiano et A.V.P. Antonino Brunensi Vic: anno Christi 1749*.

²³⁹ Zároveň je třeba předeslat, že tyto "tradiční názvy" (*Protocollum*, *Archivum* atd.) rukopisů mohou být někdy zavádějící. Například rukopis SOA Litoměřice, Kapucíni Litoměřice, Knihy, inv. č. 2, *Protocollum Conventus Litomericensis continuatio anno 1764*, by dle názvu měl být pamětní knihou konventu v Litoměřicích. Při bližším studiu se ukáže, že se ve skutečnosti jedná o diárium konventu. Tento matoucí název knihy vznikl proto, že dílo navazuje na předešlý rukopis *Protocollum Conventus Litomericensis*, tom. I, který byl roku 1718 původně založen jako pamětní kniha, záhy však změnil svou strukturu a stalo se z něj diárium konventu. Tím se dostáváme k dalšímu problému, který komplikuje žánrové zařazování jednotlivých kapucínských historiografických rukopisů. Řada kapucínských rukopisů totiž není "čistým typem", ale kombinací více žánrů. Na obě zmíněné problémové skutečnosti časté u narativních pramenů řeholní provenience správně upozornila již ve své disertační práci J. Opeltová. Srov. J. OPPELTOVÁ, *Tempus scribendi*, s. 30, 35; K. BOBKOVÁ-VALENTOVÁ – J. OPPELTOVÁ, *Historiografické a biografické prameny*, s. 203–205.

²⁴⁰ Srov. pamětní knihy české františkánské-observantské provincie M. ELBEL, *Bohemia Franciscana*, s. 98.

²⁴¹ Viz příloha č. 3.

²⁴² Podobná nařízení ohledně vedení pamětních knih lze nalézt i v jiných kapucínských provinciích, např. v bavorské provincii existuje obdobný předpis z roku 1725. Vyskytují se i v ostatních řeholních společenstvích, např. v české františkánské provincii byly vydány dva významné předpisy tohoto druhu v roce 1678 a 1745. P. PETŘIVALSKÝ, *Počátky kapucínů v Olomouci*, s. 20; M. ELBEL, *Bohemia Franciscana*, s. 98; J. KAŠPÁRKOVÁ, „*Und ist zur Gedächtnus, daß...*“, s. 372–373.

v roce 1714 či v nejbližších následujících letech.²⁴³ Tehdy totiž v chrudimském konventu proběhla provinční kapitula (13. 7. 1714),²⁴⁴ na níž byl provinčním ministrem zvolen →Ludvík Antonín Czepany z Jihlavy. I díky snaze tohoto muže přijala kapitula rozhodnutí o povinnosti kvardiánů zajistit, aby každý konvent vedl svoji pamětní knihu.²⁴⁵ Provinciál zároveň určil osm témat, jež by v pamětních knihách neměla chybět a podle kterých mají být řazeny: 1. založení a stavební vývoj konventu, 2. seznam kvardiánů a kazatelů působících při konventu, 3. soupis kapucínských řeholníků žijících v konventu, 4. výčet dobrodinců konventu, 5. nařízení celořádkové a provinční povahy vztahující se ke konventu, 6. soupis řeholníků zemřelých v konventu, 7. dějiny konventu a Českého království, 8. tzv. *Miscellanea*, což jsou různé drobné zprávy vztahující se k životu komunity, které se nehodí do předešlých vyjmenovaných oddílů.²⁴⁶ Některé pamětní knihy z tohoto období obsahují navíc i další oddíly, které byly zařazeny z rozhodnutí zakladatele rukopisu.²⁴⁷

Druhou skupinu tvoří pamětní knihy vzniklé nepřímo z popudu S. Melchra na základě již citovaného jeho nařízení ze dne 24. 11. 1737.²⁴⁸ Tyto pamětnice jsou mnohem podrobnější, jsou děleny do více kapitol (podle témat, o nichž zmíněný předpis nařizoval informovat v diářiích)²⁴⁹ a mají tzv. korálkovou podobu. To znamená, že na časovou osu jsou „zavěšovány“ krátké, tematicky uzavřené narativní texty.²⁵⁰

²⁴³ Výčet pamětních knih, které vznikly v tomto období (1714–1736), viz příloha č. 3.

²⁴⁴ NA, ŘK, Rkp., inv. č. 98, *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 230r.

²⁴⁵ KPK Praha, *Liber seu Protocollum totius Provinciae Boëmo-Austriacae Styriacae Ordinis Fratrum Minorum Capucinatorum*, s. 15 (KPK Praha, Rkp., inv. č. 390–412, Provinční anály, tom. I–XXIV, dále jen jako *Kapucínské letopisy* a příslušný díl).

²⁴⁶ Viz předmluvy pamětních knih konventů Chrudim (z roku 1714) a Sušice (z roku 1715), v nichž jsou přesně vyjmenovány oddíly, které má pamětní kniha dle nařízení provinčního ministra L. A. Czepanyho obsahovat. NA, ŘK, Rkp., inv. č. 101, *Memoriale memorabilium seu Liber, in quem omnia, quae in Archivio Monasterii Chrudimensis inventa sunt*, s. 37 (viz příloha č. 9, obr. č. 6); NA, ŘK, Rkp., inv. č. 4, *Liber Conventus Suticensis Capucinatorum*, s. I–II.

²⁴⁷ Např. pamětní kniha konventu Litoměřice (z roku 1714), která navíc obsahuje navíc seznamy generálních a provinčních ministrů, nebo pamětnice kláštera Horšovský Týn (z roku 1722), která zahrnuje navíc oddíly: dějiny česko-moravské provincie a seznamy držitelů nejvyšších provinčních úřadů. SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, inv. č. 3, *Protocollum huius Conventus Ziattecensis auspiciatum anno 1714 ex mandato Adm. Reverendi Patris Ludovici Antonii neo-electi Ministri Provincialis et Multum Reverendae Definitionis in Capitulo Chrudimensi 13. Julii celebrato* (viz příloha č. 9, obr. č. 7); KPK Praha, Rkp., inv. č. 83, *Protocollum Monasterii Teinicensis Fratrum Capucinatorum sive Annotationes rerum memorabilium ad utilitatem posterorum in hoc libro consignatarum ex mandato A.R.P. Ludovici Antonii Iglaviensis Ministri Provincialis noviter conscriptae opera A. V. Patris Vitalis Tynensis pro tempore gvardiani loci*.

²⁴⁸ Do této skupiny jsou řazeny pamětní knihy (viz příloha č. 3) konventů: České Budějovice (z roku 1738), Fulnek (z roku 1749), Most (z roku 1754), Sušice (z roku 1763). NK Praha, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. I A 31, *Protocollum Conventus FF. Minorum Seraphici Patriarchae S. Francisci Capucinatorum loci hujus Bëmo-Budvicensis (...)*; ZA Opava, Kapucíni Fulnek, Knihy, inv. č. 3, *Protocollum Conventus Fulnecensis (...)*; SOA Litoměřice, Kapucíni Most, inv. č. 3–4, *Protocollum PP. Capucinatorum Conventus Pontensis (...)*; SOA Litoměřice, Kapucíni Most, inv. č. 5–6, *Historia domestica Conventus Pontensis (...)*, tom. I–II; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 538, kart. č. 428, *Historia Conventus Sutticensis PP. Capucinatorum* (viz příloha č. 9, obr. č. 8).

²⁴⁹ Viz kapitola 2.7.3 Diária

²⁵⁰ K tzv. korálkové podobě textu (viz příloha č. 9, obr. č. 9) – Z. BENEŠ, *Historický text*, s. 67. – Tzv. korálkovou podobu textu mají i provinční dějiny řádu servitů. Srov. V. ČAPSKÁ, *Představy společenství*, s. 114.

Poslední řada pamětních knih vznikla na základě nařízení tehdejšího provinčního ministra → Abdona Hauera ze Sedlce z roku 1774. Na základě tohoto předpisu zcela určitě vznikly pamětní knihy konventů Znojmo (z roku 1774),²⁵¹ což se dozvídáme z její předmluvy,²⁵² a Sokolov (z roku 1777),²⁵³ kde se na nařízení A. Hauera odvolává titulní list.²⁵⁴ Do této třetí skupiny lze zařadit i pamětní knihy konventů Olomouc (z roku 1768),²⁵⁵ Mikulov (z roku 1769)²⁵⁶ a Brno (z roku 1773).²⁵⁷ Olomoucká, mikulovská a brněnská pamětnice by sice svou dobou založení do této kategorie nepatřily, ale jejich zakladatelem a převážným autorem byl patrně²⁵⁸ A. Hauer,²⁵⁹ který této autorské zkušenosti později jistě využil při formulaci výše zmíněného předpisu o pamětních knihách. Z tohoto důvodu mají všechny tři knihy podobnou strukturu, dokonce lze říci, že se staly vzorem pro ostatní pamětnice založené dle citovaného nařízení.

Pamětní knihy této třetí řady z hlediska struktury vždy začínají předmluvou a obsahem. Následně jsou knihy rozčleněny do několika základních oddílů:²⁶⁰ založení a stavební vývoj konventu (*Fundatio conventus et Fabrica*), kostel (*Ecclesia et Devotio*)²⁶¹ a beatifikace a svatořečení kapucínských řeholníků (*Beatificatio et Canonizatio*). Po těchto třech kapitolách následují pasáže věnující se předpisům a výnosům, které se vztahují buď k celému řádu, nebo k provincii či pouze k danému konventu, přičemž jsou řazeny do oddílů dle původce: papež a jednotlivé římské kongregace (*Pontificia*), arcibiskup, biskup a diecézní

---

²⁵¹ MZA Brno, Kapucíni Znojmo, Knihy, inv. č. 1, *Archivum PP. Capucinatorum Conventus Znoymensis*.

²⁵² „Tato pamětní kniha znojemského konventu otců kapucínů byla zřízena v souladu s blahodárným ustanovením veledůstojného otce Abdona [Hauera] ze Sedlce, současného provinciála.“ TAMTÉŽ, fol. 2r.

²⁵³ SOA Plzeň, pob. Klášter u Nepomuku, Kapucíni Sokolov, Knihy, inv. č. 1, *Archivium Falkenaviense in ordinem concinatum iuxta ordinationem novam A. R. P. Ministri Provincialis Patris Abdonis Vito-Fontani anno Domini MDCCLXXVII A. V. Patre Batholomeo Niemczicensi p. t. Guardiano*. Zakladatelem a převážným autorem pamětní knihy je B. Smrž.

²⁵⁴ Viz příloha č. 9, obr. č. 10.

²⁵⁵ ZA Opava, pob. Olomouc, Kapucíni Olomouc, inv. č. 6, *Historia domestica a prima Olumucensis monasterii fundatione*.

²⁵⁶ MZA Brno, Rodinný archiv Ditrichštejnů, inv. č. 605, *Monumenta Familiae Niclasburgensis Ordinis Minorum S. P. Franc. Capucinatorum in ordinem congesta anno 1769*.

²⁵⁷ KPK Praha, Rkp., inv. č. 609, *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. I; KPK Praha, Rkp., inv. č. 614, *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. II.

²⁵⁸ V případě pamětní knihy konventu Mikulov je autorství A. Hauera potvrzeno i rukopisnou poznámkou na předsádce této pamětnice: „P. Abdon Vitofontanus Capucinus Guardianus.“

²⁵⁹ To lze dovodit ze skutečnosti, že A. Hauer byl kvardiánem uvedených konventů v době, kdy pamětní knihy vznikly. Jak bylo uvedeno výše, k povinnostem kvardiána patřilo mj. vedení pamětních knih, což tedy naznačuje, že A. Hauer je zakladatelem všech tří pamětních knih. Dále srovnání písarských rukou zmíněných pamětních knih ukazuje, že rukopisy jsou patrně napsány stejnou rukou, což opět nepřímo potvrzuje autorství A. Hauera.

²⁶⁰ Viz příloha č. 9, obr. č. 11–12.

²⁶¹ Zde se nevěnuje pozornost jeho stavebnímu vývoji, ten je popsán v předešlé kapitole, ale pisatelé se zde zaměřují na spirituální záležitosti spojené s kostelem. Věnují se odpustkovým privilegiím vztahujícím se k celému kostelu a následně k jeho jednotlivým oltářům. Dále se zaměřují na relikvie a ostatky svatých, které se v něm nacházejí a jež jsou povětšinou vloženy do jednotlivých oltářů. Pokud se v kostele nacházela milostná socha či obraz, byla jim v tomto oddílu samozřejmě věnována patřičná pozornost s tím, že důraz je kladen na mimořádné události a zázraky spojené s těmito předměty. Dále se zde vyskytuje také seznam votivních darů věnovaných kostelu a uveden je i úmysl, s jakým byl votivní dar poskytnut.

konzistoř (*Episcopalia*),²⁶² panovník a zemské úřady (*Imperatores et Regia*), generální ministr a kapitula (*Generalia* či *Generales horum Ordinationes et Capitula Generalia*),²⁶³ provinční ministr a kapitula (*Provincialia* či *Provinciales horum Ordinationes, Capitula et Congregationes*).²⁶⁴

Následují seznamy kvardiánů a řeholníků působících při konventu (*Guardiani et Familia*), apoštolských syndiků kláštera (*Parentes Spirituales*) a seznam jeho dobrodinců (*Benefactores*)²⁶⁵ V posledním zmíněném oddílu jsou často uvedena i tzv. zbožná nadání (*Fundationes piae*), jež učinili *benefactores* a z nichž plynuly konventu pravidelné každoroční výnosy z úroků příslušné fundační sumy. Dobrodinci mohli konventu darovat nejen trvalou finanční almužnu, ale i pravidelnou materiální almužnu, tzv. deputát (obilí, ryby, pivo, víno, sůl, svíčky, tabák atd.). Pokud řeholníci čerpali tuto pomoc, je zde též povětšinou uvedena, v rámci oddílu tykající se přehledu almužen (*Eleemosyna*).²⁶⁶

Pamětní knihy obsahují i další různé seznamy: zemřelých kapucínských řeholníků a dobrodinců pochovaných v místní konventní hrobce (*Defuncti patres, fratres et benefactores*), konvertitů obrácených na katolickou víru (*Conversi ad fidem*), jednotlivých případů poskytnutí azylu v konventu (*Asylantes*), odsouzených k trestu smrti, které kapucíni připravovali na setkání s Kristem (*Deliquentes*)²⁶⁷ či míst, kam měli kapucíni povinnost chodit sloužit mši svatou, kázat či vysílat zpovědníka (*Obsequia*).²⁶⁸

Další tematický okruh tvoří různé dějiny: konventu (*Historia conventus*), celého řádu (*Historia ordinis*), česko-moravské provincie (*Historia provinciae*), českého království (*Historia domestica* či *Historia diversa*) a měst (*Historiae civitatis*), kde se konvent nacházel. Posledním oddílem pamětních knih jsou většinou tzv. *Miscellanea*.

Některé pamětní knihy z tohoto období obsahují oddíly, které v jiných pamětnicích nelze najít. Například pamětní kniha olomouckého konventu (z roku 1768) a brněnského konventu (z roku 1773) mají ještě zvláštní úsek věnovaný kazatelským úřadům, jež kapucíni drželi v těchto městech (*Cathedra* či *Concionatores*).²⁶⁹ Brněnská pamětní kniha má nadto

²⁶² Připojen i seznam představených diecéze, na jejímž území se kapucínský konvent nacházel.

²⁶³ Uveden rovněž výčet generálních kapitul a zde zvolených generálních ministrů a definitorů.

²⁶⁴ Připojen i seznam provinčních kapitul a zde zvolených provinčních ministrů a definitorů.

²⁶⁵ Zde jsou často uvedeny i jednorázové konkrétní finanční částky (nejčastěji byly konventu odkázány v rámci závěti) či materiální dary (např. dřevo), které dobrodinci přímo poskytli konventu.

²⁶⁶ Zde jsou také přepsána povolení, na jejichž základě mohli řeholníci v uvedených lokalitách konat sbírku. Dále tento oddíl obsahuje seznam vsí a měst, kde řeholníci žebřali (někdy uváděno v samostatné kapitole *Circae*).

²⁶⁷ Kapucíni se totiž (jak v raném novověku, tak i v dnešní době) cíleně zaměřují na duchovní službu ve věznicích (viz kapitola 4.4 Zpovědníci a duchovní doprovázení).

²⁶⁸ Tato povinnost však nebyla celoroční, vázala se na konkrétní neděle a slavnosti.

²⁶⁹ Olomoučtí kapucíni vykonávali kazatelskou službu v 17. a 18. století kromě svého konventu i v metropolitním kostele (*Historia domestica a prima Olomucensis monasterii fundatione*, fol. 164r–v). Kapucíni byli kazateli v Brně v kostelech sv. Jakuba (farní), u sv. Tomáše (řeholní, obutí augustiniáni),

dva samostatné oddíly, první se týká valchovny, která fungovala při obou brněnských konventech (*Lanificio et Fullonum*),²⁷⁰ a druhý seznamu apostatů (*Apostatae*),²⁷¹ kteří bez dovolení opustili zdejší konvent. Pamětnice znojenského konventu (z roku 1774) obsahuje navíc index novoknězů (*Primitiantes*), jež sloužili primiční mše ve znojenském konventním kostele.²⁷² Pamětní kniha konventu Mikulov zahrnuje navíc kapitoly *Fundatores*, která je tvořena medailonky jednotlivých členů ditrichštejského rodu počínaje Františkem z Ditrichštejna (1570–1636) konče Walterem Xaverem z Ditrichštejna (1664–1738), a *Lauretum*, kde je popsána historie a fungování mikulovské lorety.

Kromě pamětních knih jednotlivých konventů se v kapucínském řádu setkáme ještě s pamětními knihami celých provincií. Za pamětní knihu česko-moravské provincie lze označit za současného stavu bádání pouze jeden rukopis, a to *Protocollum Provinciae (...)*,²⁷³ jehož autorem je →Viktor Lippert z Karlových Varů, který jej napsal v letech 1778–1780. Dále v knize nebylo pokračováno. Obsahová datace rukopisu je tedy stejná jako datace vzniku. Dílo je rozčleněno do těchto základních kapitol: *Generalia*, *Provincialia*, *Pontificia*, *Caesarea*, *Consistorialia* (řazeny dle jednotlivých biskupství nacházejících se na území česko-moravské provincie), *Politica* a *Miscellanea*. Většinu těchto oddílů obvykle najdeme i v pamětních knihách jednotlivých kapucínských konventů. Dále má každý řeholní dům provincie v pamětní knize svou samostatnou kapitolu (např. *Pragae in Hradschin*, *Neo-Pragae* atd.), přičemž jsou zde zaznamenány události, které se v něm staly ve výše uvedeném období. Rukopis, který je psán v latině, je na závěr opatřen generálním rejstříkem, dle kterého se v něm lze snadno orientovat.

2.7.2 Paměti (memoáry)

Dalším typem historiografického pramene, který stejně jako pamětní knihy popisuje nejprve minulost, ale postupně může zachytit i pisatelovu současnost, jsou paměti.²⁷⁴ V prostředí kapucínského řádu se tento žánr příliš nevyskytuje. Bylo totiž v rozporu s ideály skromnosti sv. Františka z Assisi (1182–1226), aby jakýkoliv kapucín zpětně zachytil svůj život v písemné podobě. Jistou výjimku v tomto ohledu představuje Vavřinec z Brindisi, který

---

a u sv. Leopolda (řeholní, milosrdní bratři). *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. I, fol. 161r–180v.

²⁷⁰ TAMTÉŽ, fol. 458r–463v.

²⁷¹ TAMTÉŽ, fol. 499r–501r.

²⁷² *Archivum PP. Capucinatorum Conventus Znoymensis*, oddíl Q (*Primitiantes*) (nečíslováno).

²⁷³ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 135, *Protocollum Provinciae Admodum Reverendi in Christo Obsequentissimi ac Religiosissimi Patris Victorii Carolo-Thermensis Ordinis Minorum S. Francisci Capucinatorum per Bohemiam et Moraviam actualis Ministri Provincialis Vicarii pro annis 1778, 1779 et 1780*.

²⁷⁴ Některé zde reflektované typy historiografických pramenů kapucínské provenience jsou též běžně zařazovány mezi ego-dokumenty. Týká se to zejména pamětí a osobních deníků.

ovšem své osobní vzpomínky sepsal v roce 1612 nikoli z vlastní vůle, ale z příkazu generálního prokurátora →Michaela Angela a Rimini (1570–1625).²⁷⁵ Tyto paměti, které jsou napsány v italštině, jsou známé pod názvem *Commentariolus de rebus Austriae et Bohemiae* a popisují Vavřincovy zážitky spojené s působením ve střední Evropě v letech 1599–1612.²⁷⁶ Edici těchto pamětí s rozsáhlými komentáři poprvé vydal řádový historik →Eduardo Lecorney ab Alenconio v roce 1910.²⁷⁷ Moderněji a kritičtěji byly vydány v roce 1956 v rámci edice tzv. *Opera omnia*.²⁷⁸ Nejnověji text přeložil do angličtiny a okomentoval Andrew J. G. Drenas (2015).²⁷⁹ Do češtiny text přeložil P. Matějka v roce 2012.²⁸⁰

2.7.3 Diária

Po pamětních knihách je druhým nejčastějším typem historiografického pramene kapucínské provenience diárium, v němž jeho pisatel zachycuje výhradně svou současnost, nikoliv už minulost.²⁸¹ Základní jednotkou z hlediska formálního členění tohoto pramene je denní záznam. V kapucínském řádu se setkáme především s deníky konkrétních řeholních domů, jež vznikly z úředního rozhodnutí. V mnohem menší míře pak s osobními deníky, které byly napsány čistě ze soukromé potřeby. Na pomezí mezi těmito dvěma druhy diárií stojí

---

²⁷⁵ Vavřinec z Brindisi dokonce generální prokurátorovi doslovně píše (9. 6. 1612, Řím): "Velmi důstojný Otče v Pánu, abych vykonal, co mi Vaše ctihodnost uložila zaznamenat, co by mohlo posloužit ke kompilaci kronik pro Provincie Čech a Rakouska, vyhradil jsem si trochu času a zaznamenal jsem pár věcí, abych pravdu řekl, musel jsem se červnat, jelikož se tam sotva jedná o něčem jiném, než o bratru Vavřinci. Avšak vykonal jsem, jak mi Vaše Ctihodnost řekla, když jsem byl zde v Římě, na způsob Caesarova komentáře. Vaše Paternita ať posoudí, zda je tam něco v tom smyslu [co požadovala], s pozhnáním našeho Pána; jinak spalte tento spisek, který jsem pro Vás vlastnoručně sepsal, aby ho druzí neviděli, protože se stydím za sám sebe. Jsou příkladnější [kapucíni] apod." P. MATĚJKA, *Pamětní spis*, s. 360.

²⁷⁶ Originál rukopisu uložen v provinčním archivu kapucínské lombardské provincie v Miláně. Archivio Provinciale dei Cappuccini lombardi Milano, sign. A338, *Commentario Manuscritto Originale Fatto per Ubbidienza dal Venerabile Servo di Dio il P. Lorenzo da Brindisi, Predicator Cappuccino della Provincia Veneta; Esprovinciale di Toscana, di Venezia, di Genova; Esdiffinitore; ed Es generale di tutt'Ordine*. P. Matějka chybně uvádí, že se rukopis nachází v archivu Kapucínské knihovny v Bergamu. P. MATĚJKA, *Pamětní spis*, s. 359.

²⁷⁷ Eduardo [LECORNEY] D'ALENCON (ed.), *S. Laurentii Brundusini Ord. Min. Cap. De Rebus Austriae et Bohemiae 1599–1622 Commentariolum Autographum*, Romae 1910.

²⁷⁸ *Laurentii a Brundusio Ordinis FF. Min. S. Francisci Capuccinorum opera omnia a Patribus Min. Capuccinis Provinciae Venetae e textu originali nunc primum in lucem edita notisque illustrata, Summo Pontifici Pio XII. dicata*, tom. X/II. *Sermones de tempore. Adiectis opusculis* (I. *De rebus Austriae et Bohemiae*), Paduae 1956, s. 353–415 (editor neuveden).

²⁷⁹ Andrew J. G. DRENAS, *Lorenzo da Brindisi's Commentariolum de rebus Austriae et Bohemiae*, s. 595–629.

²⁸⁰ P. MATĚJKA, *Pamětní spis*, s. 360–386.

²⁸¹ Některá diária kapucínských klášterů (např. diárium konventu Kyjov 1760–1785) sice začínají krátkou úvodní pasáží, v níž je stručně popsána předešlá historie řeholního domu od jeho založení do doby, kdy se začalo psát diárium, ale tento jev je však spíše výjimkou. Úvodní část rukopisu je dle charakteristiky zvolené v této disertační práci kronikou, nikoli diáriem. A to navzdory tomu, že jsou zde záznamy řazeny podle dnů. To opět dokládá, že kapucínské historiografické prameny často nejsou „čistým typem“. *Historia Conventus Gajensis ab anno 1746*, fol. 2r–20v.

deníky představených (kvardiánů, novicmistrů atd.), které v prostředí řeholních řádů mohly vzniknout jak z úřední povinnosti, tak i z osobní potřeby.²⁸²

Doposud jsem se setkal pouze s jedním osobním deníkem kapucínského řeholníka, a to s diáriem →Beáta Rudovského z Horšovského Týna, v němž jsou popsány pražské události ve dnech 1. 10. 1741 – 2. 1. 1743.²⁸³ V převážné části této doby byla česká metropole obsazena spojenou armádou Bavorů, Sasů a Francouzů. I z tohoto důvodu B. Rudovský v deníku popisuje především vojenskou správu města a přesuny cizích vojsk v rámci Prahy, ale i celých českých zemí. V mnohem menší míře se pak dotýká běžného života v kapucínském konventu na Hradčanech,²⁸⁴ jehož byl tehdy členem.²⁸⁵

Deníky představených reprezentuje taktéž pouze jeden příklad, a to diárium, které nese název *Res memorabiles (...)*,²⁸⁶ jehož zakladatelem je V. Lippert, jenž byl tehdejším kvardiánem brněnského konventu a zároveň provinčním definitorem a kustodem moravské kustodie.²⁸⁷

Diária jednotlivých konventů,²⁸⁸ jak už bylo uvedeno výše, vznikala na základě již zmíněného nařízení S. Melchra z 24. 11. 1737. Na základě tohoto předpisu byla i nově ustanovena funkce historika konventu²⁸⁹ (*Historicus conventus*),²⁹⁰ který měl povinnost

---

²⁸² K. BOBKOVÁ-VALENTOVÁ – J. OPPELTOVÁ, *Historiografické a biografické prameny*, s. 207–208.

²⁸³ Rukopis má dvě části, které na sebe navazují (NA, ŘK, Spisy, inv. č. 364, kart. č. 366). První část nese název *Brevis annotatio ingressus Gallorum, Bavarorum, Saxorum in Regnum Boemiae* a má rozsah 12 ff. (popsány jsou zde události od 1. 10. 1741 do 27. 5. 1742). Druhá část nese název *Diarium P. Beati 1742* a má rozsah 23 ff. (denní záznamy od 5. 6. 1742 do 2. 1. 1743).

²⁸⁴ B. Rudovský zároveň v tomto období sepsal dvě diária konventu Praha-Hradčany, což bylo dáno tím, že byl tehdy ve funkci historika tohoto kláštera. Zde je více popsán každodenní život v hradčanském konventu, i když zmíněná úřední diária jsou i tak velice podobná osobnímu deníku. Některé části textu jsou téměř identické. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 364, kart. č. 366, *Diarium Conventus Hradschinensis anno 1741*; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 364, kart. č. 366, *Diarium Conventus Hradschinensis anno 1742*.

²⁸⁵ Zde se naskytá otázka, zda pramen byl psán současně s událostmi, o nichž pojednává. Je možné, že byl napsán až dodatečně, jelikož B. Rudovský se dlouhodobě podílel na psaní a tvorbě provinčních letopisů, a tak mohl chtít zachytit zmíněné „pohnuté“ období co nejpřesněji, za účelem jeho budoucího zaznamenání v kapucínských letopisech.

²⁸⁶ KPK Praha, Rkp. inv. č. 546, *Res memorabiles et notatu dignae pro Conventu Brunensi PP. Capucinatorum conscriptae a P. Victorio Carolo-Thermense Guardiano Definitore et Custode Moraviae anno 1773*.

²⁸⁷ Nelze s jistotou říci zda diárium vzniklo ze soukromé iniciativy V. Lipperta, který je autorem celé řady historických rukopisů nebo zda se jedná o úřední diárium konventu, které by ale správně měl vést historik kláštera. Po odchodu V. Lipperta z Brna do Prahy v září 1774 bylo v diáriu pokračováno a to až do roku 1804. Nelze určit, zda jsou pisatelé této další části textu kvardiáni konventu či jeho historici. Rozsah diária je 94 pp. a V. Lippert je autorem prvních 18 stran.

²⁸⁸ Seznam dochovaných diárií konventů viz příloha č. 4.

²⁸⁹ Obdobný úřad existoval i v jiných řeholních řádech, například u jezuitů Kateřina BOBKOVÁ-VALENTOVÁ – Markéta HOLUBOVÁ, *Ad quae ministeria talentum habet? Pro historico domus*, in: H. Bachhofer – Kateřina Bobková-Valentová – Tomáš Černušák (eds.), *Ordenshistoriographie in Mitteleuropa*, s. 192–218.

²⁹⁰ Funkce historika konventu byla často spojena s úřadem vikáře tj. zástupce kvardiána konventu a knihovníka konventu. Úřad knihovníka konventu byl ustanoven na základě nařízení generální kapituly z roku 1733, které stanovovalo, aby každý konvent měl svého knihovníka, k jehož povinnostem patřilo mj. udržovat knihovnu, poskytovat knihy ostatním řeholníkům, zapisovat tyto výpůjčky, případně povolit přístup ke knižnímu fondu konventu lidem mimo řád. M. BAJGER, *Česká františkánská knižní kultura*, s. 145.

založit a následně vést diárium konventu.²⁹¹ Diária konventů dle předpisu S. Melchera byla zřízena i proto, aby se v budoucnu usnadnila práce na provinčních letopisech, pro které měly deníky konventů sloužit jako potenciální prameny.²⁹² Zároveň byl vydán jako příloha k tomuto nařízení seznam témat,²⁹³ o nichž mělo být v diáriích referováno.²⁹⁴

Historici konventu na základě tohoto indexu do diárií zaznamenávali například: stavební opravy konventu (*Aedificii innovationes, amplificationes, reparationes*); okolnosti spojené s výstavbou vodovodů (*Aqua*), při jejichž budování často docházelo ke sporům s majiteli pozemků, přes které měly vést; jména apostatů (*Apostatae*); případy poskytnutí azylu (*Asylantes*); stav klášterní knihovny (*Bibliothecae*); dny konání provinčních a generálních kapitul, a jména zde zvolených řádových představených (*Capitula Generalia et Provincialia*); jména kandidátů, žádajících o vstup do řádu (*Candidati*); události spojené s kazatelnami, které kapucíni drželi v jednotlivých městech (*Cathedrae* či *Concionatores*); data smrti členů konventů (*Defuncti Fratres*) či podporovatelů kláštera (*Defuncti Benefactores*).

Dále se zaznamenávalo množství a typy přijatých almužen (*Eleemosynae*); v konventu slavené svátky (*Festa*); popis klášterní zahrady, včetně údaje, jaké se v ní nacházejí stromy (*Horti*); životní jubilea členů konventu, např. 50 let od svěcení či od složení slibů (*Jubilaeum*); seznamy řeholníků (vč. jejich funkcí – například kvardián, vikář, historik atd.) působících v konventu v jednotlivých letech (*Lista Familiae*); obměny personálního složení městské rady, kde se konvent nacházel (*Magistratus*); z konventu uskutečněné misie (*Missionarii et eorum Operatio*); jména přijatých noviců, pokud se při konventu nacházel noviciát (*Novitii*); procesí, konající se ve městě (*Processiones*); události týkající se řádových studií, pokud se nacházela při konventu (*Studium Philosophiae et Theologiae*); jména přijatých terciářů (*Tertiarii*); informace o testamentech, v nichž jejich autor pamatoval na kapucínský konvent (*Testamenta*); či datum a průběh vizitace konventu (*Visitatio*) atd.²⁹⁵

---

²⁹¹ Ke struktuře diárií konventů: obvykle začínají titulním listem, nemají většinou předmluvu, pokud ano, tak jen velmi krátkou, po níž skoro vždy následuje opis předpisu S. Melchera, na jehož základě tyto rukopisy vznikaly, a teprve pak následují denní záznamy, viz příloha č. 9, obr. č. 14–15.

²⁹² *Diarium domesticum Conventus Capucinatorum Hradistensis*, s. V. – Informace z diárií měli být zasilány provinčním analistům skrze tzv. *Historiae domesticae conventuum* (viz kapitola 2.2.4 *Historia domestica conventus*).

²⁹³ *Index generalis titulorum et materiarum, de quibus Historia conventus conscribenda*

²⁹⁴ V nařízení se doslovně píše: „Pokud by některé věci z indexu vypadaly jako méně závažné, pak ať historici konventu zvědí, že jsme nařídili, že hodné zapsání jsou nejen zázraky, ale také další věci spojené s konventem, které jsou též hodny paměti. (...) Záznamy ať jsou vedeny pečlivě, a nikoli bez užitku je zaznamenávání věcí menšího významu.“ *Diarium domesticum Conventus Capucinatorum Hradistensis*, s. VI.

²⁹⁵ Zde je uveden pouze výčet nejčastějších témat, která se v diáriích objevují, jelikož *Index generalis titulorum et materiarum, de quibus Historia conventus conscribenda* obsahuje celkem 96 témat. Opis tohoto pramene lze nalézt například v diáriu konventu Mnichovo Hradiště (z let 1737–1782) – *Diarium domesticum Conventus Capucinatorum Hradistensis*, s. VII–XII (viz příloha č. 9, obr. č. 16) či v diáriu konventu Třebíč (z let 1753–

2.7.4 *Historia domestica conventus*

S úředními diáři konventů úzce souvisí další historiografický pramen *Historia domestica conventus*, což je vlastně „výroční zpráva“ konventu. Její založení opět nařizoval již několikrát zmíněný předpis S. Melchra z 24. 11. 1737, který stanovoval, že historici konventu mají rovněž každoročně povinnost sepsat zprávu o dění v konventu za uplynulý rok²⁹⁶ a zaslat ji vedení provincie do Prahy.²⁹⁷ Dělo se tak vždy před provinční kapitulou či congregatiem, podle toho které z těchto dvou setkání zástupců provincie zrovna bylo svoláváno. Události uvedené ve zprávě měli opsat z kapucínských diáří (z hlediska typu informací se tedy v *Historiae domesticae conventuum* objevují stejná témata jako v diářích konventů), a po straně k jednotlivým záznamům přiřadit znaky, např. „Dne 24. ledna [1762] provinční ministr P. Firminián přišel do Chrudimi a následující den začal vizitaci konventu, kontroloval dodržování kanonických hodinek (...) – V4“²⁹⁸ či „dne 28. srpna [1762] slavena provinční kapitula v Praze na Hradčanech (...) – C3.“²⁹⁹ Přiřazování „archivních“ znaků k záznamům nebylo vždy dodržováno a souvisí se systémem třídění archiválií v kapucínském řádě. *Historia domestica Conventus* před jejím odesláním na provinční ústředí ještě podepsali historik a kvardián konventu.³⁰⁰

Ze srovnání textů diáří a jednotlivých *Historiae domesticae conventuum* vyplývá, že jsou opravdu identické, ale zároveň také to, že historici konventu do „výročních zpráv“ neopsali vždy všechny záznamy, které zapsali do diáří. Vybírali pouze události, které považovali za nejdůležitější. Rozsah těchto historiografických zpráv tedy záležel na pečlivosti historika konventu.³⁰¹

Relace byly psány v latině, ale často obsahují i menší pasáže v němčině, zejména díky přepisům originálních pramenů, které do nich byly obvykle vkládány. Například výroční

1761). KPK Praha, Rkp., inv. č. 89, *Protocolli Conventus Trebitzensis (...) Pars secunda ab anno MDCCLIII.*, s. III–XV.

²⁹⁶ *Historia domestica conventus* obsahovala události, které se staly v konventu vždy od minulé provinční kapituly či congregatia k další provinční kapitule či congregatiu. Provinční představení se nescházeli vždy ve stejnou dobu, ale setkání se konala většinou v období od května do září, tudíž někdy každoroční výroční zpráva popisuje úsek o pár měsíců delší než jeden rok, jindy naopak o něco kratší. Často se také stávalo, že historik konventu neposlal *Historia domestica conventus* za daný rok na provinční kapitolu či congregatio. Následující došla zpráva pak tedy zahrnovala informace za dva a více roků, např. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 174, kart. č. 312, *Historia domestica Conventus Fulnecensis* (1756–1759), což ukazuje, že nařízení z 24. 11. 1737 nebylo vždy přísně dodržováno.

²⁹⁷ *Diarium domesticum Conventus Capucinatorum Hradistensis*, s. IV.

²⁹⁸ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 190, kart. č. 316, *Historia domestica Conventus Chrudimensis* (1761–1762), fol. 1v.

²⁹⁹ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 190, kart. č. 316, *Historia domestica Conventus Chrudimensis* (1762–1763), fol. 1r.

³⁰⁰ *Diarium domesticum Conventus Capucinatorum Hradistensis*, s. IV.

³⁰¹ Rozsah výročních zpráv *Historia domestica conventus* se pohybuje mezi 4 až 12 stranami.

zprávy z konventu v Českých Budějovicích³⁰² téměř vždy obsahují přepisy německy psané korespondence týkající se vydání každoročního deputátu ze schwarzenberského panství Hluboká.

Pramen *Historia domestica conventus* je řazen chronologicky, po denních záznamech,³⁰³ čímž se liší od podobného pramene z prostředí jezuitského řádu. Šlo o tzv. *Litterae annuae*, což jsou výroční zprávy jednotlivých jezuitských domů (kolejí, rezidencí atd.), které však byly řazeny po tématech (personální obsazení, výsledky práce členů, duchovní růst, vnější působení, škola, protivenství proti řádu atd.).³⁰⁴

Důvodem vzniku pramene *Historia domestica conventus* dle nařízení z 24. 11. 1737 bylo také usnadnění práce na provinčních letopisech. Pisatelům analů se takto dostávaly pravidelně informace o dění v provincii.³⁰⁵ Dle mého názoru sloužil tento pramen zároveň k tomu, aby představení provincie byli lépe informováni o dění v jednotlivých konventech a hospicích. Jednalo se tedy i o jistý druh kontroly řeholních domů.

Historiae domesticae conventuum měly být poté, co je již nepotřebovali pisatelé provinčních letopisů, dobře uloženy v provinčním archivu. Neměly však být bratřím veřejně přístupné, k jejich zapůjčení byl nutný souhlas provinčního ministra.³⁰⁶ Četnost dochovaných zpráv však ukazuje, že tato praxe nebyla vždy dodržována. Dochování *Historiae domesticae conventuum* je totiž velice mezerovité. Pro žádný kapucínský klášter neexistuje souvislá kompletní řada pokrývající celé sledované období.³⁰⁷ Pro některé konventy se dokonce nedochovaly žádné exempláře tohoto pramene, pro jiné pouze jeden či dva.³⁰⁸

---

³⁰² Např. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 173, kart. č. 311, *Historia domestica Conventus Budvicensis* (1765–1766), fol. 5r–7r; TAMTĚŽ, *Historia domestica Conventus Budvicensis* (1766–1767), fol. 1v–3r; TAMTĚŽ, *Historia domestica Conventus Budvicensis* (1768–1769), fol. 2r–4r.

³⁰³ Viz příloha č. 9, obr. č. 17.

³⁰⁴ K těmto pramenům blíže Martin SVATOŠ, *Jezuitské litterae annuae a jejich podání náboženského života v Kutné Hoře v morovém roce 1680*, in: Vojtěch Vaněk – Jiří Kroupa (edd.), *Kutná Hora v době baroka*, Praha 2005, s. 168–196. V jezuitském řádu byl systém kontroly a sdělování informací ještě propracovanější než v kapucínském, jelikož existují každoroční *Litterae annuae*, které informují o celkovém stavu jednotlivých provincií a jež byly zasilány na generální ústředí řádu do Říma. U jezuitů se dále lze setkat s *Litterae annuae*, které pojednávají o tehdejší současné situaci v celém řádu. Tyto zprávy byly naopak rozesílány z Říma do provincií a následně do jednotlivých řeholních domů. Kateřina BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, *Litterae annuae provinciae Bohemiae 1623–1755*, FHB 25/1, 2010, s. 23–49; TÁŽ – J. OPPELTOVÁ, *Historiografické a biografické prameny*, s. 206.

³⁰⁵ *Diarium domesticum Conventus Capucinatorum Hradistensis*, s. IV.

³⁰⁶ TAMTĚŽ, s. IV.

³⁰⁷ Jistou výjimku představuje konvent České Budějovice, který má nejlépe dochovanou řadu těchto výročních zpráv pro roky 1757–1770 (NA, ŘK, Spisy, inv. č. 173, kart. č. 311, *Historiae domesticae Conventus Budvicensis*). Na základě této řady pramenů vznikly i dvě diplomové práce k dějinám kapucínů v Českých Budějovicích v 18. století. P. ADAM, *Působení řádu kapucínů*, České Budějovice 2001; J. KUNEŠ, *Kronika českobudějovického kapucínského konventu*, České Budějovice 2003. Přesto, že oba diplomanti tento pramen mylně považují za volné listy nesvázané kroniky, jsou jejich diplomové práce velice přínosné. Především druhá ze jmenovaných prací se důkladně zabývá obsahovým a jazykovým rozbořem tohoto pramene.

³⁰⁸ Viz příloha č. 5.

2.7.5 Anály (letopisy)

Vedle diáří a *Historiae domesticae conventuum* je zachycena pisatelova současnost či jeho nepříliš vzdálená minulost také v análech. Text zde však není členěn po dnech, ale po rocích. V kapucínském řádu se lze setkat hlavně s anály celé provincie.³⁰⁹ V mnohem menší míře se objevují letopisy jednotlivých kapucínských konventů či hospiců. Tento jev je dán skutečností, že samostatné anály řeholních domů jako druh historiografického pramene v česko-moravské kapucínské provincii neexistovaly. Pouze některé části úředních diáří konventů mají charakter análů, což je způsobeno tím, že pisatel diárium nevedl svědomitě, ale zapsal události za celý rok najednou.³¹⁰ Za letopisy lze také označit některé části rukopisů, které byly původně založeny jako kroniky konventů. V okamžiku, kdy jejich pisatelé začali popisovat svou přítomnost, změnily však svůj historiografický žánr na anály.

Jistou výjimku představuje rukopis *Vinea de colle Melnik (...)*³¹¹ popisující dějiny hospice v Mělníku (z roku 1757), který začal psát →Symphorianus Čermák z Rychnova nad Kněžnou, jenž má z převážné většiny charakter análů. V knize je zachycena historie kláštera od roku 1749, kdy kapucíni byli oficiálně pozváni do města, do roku 1851. Začátek knihy, jejímž autorem je S. Čermák, má čistě charakter análů. Tato část popisuje dějiny konventu v letech 1749–1756.³¹² Pozdější zápisy popisující dějiny konventu v období 1760–1851 do rukopisu učinili buď jeho následovníci v úřadu superiora anebo historici konventu. Z hlediska námi zvoleného žánrového vymezení má tato část rukopisu charakter střídavě análů a diária konventu, jelikož v nich autoři zaznamenávají svoji současnost či nepříliš vzdálenou minulost, přičemž někdy je text členěn po denních záznamech, jindy po ročních zápisech.³¹³

---

³⁰⁹ Za anály v pravém slova smyslu lze označit vlastně jen část XXII. dílu a XXIII. díl provinčních letopisů, jelikož zde pisatelé zachycovali svou současnost či nepříliš vzdálenou minulost. Zbylé svazky I.–XXI. a výrazná část XXII. dílu jsou tedy spíše kronikou či historií provincie, jelikož zde autoři análů popisují vzdálenou minulost. Například první díl letopisů byl napsán v letech 1727–1729 a přitom líčí dějiny provincie v letech (1597) 1599–1638.

³¹⁰ Například diárium konventu Zákupy (1777–1804) či diárium konventu Opočno (18. med–1848), což opět souvisí s tím, že řada kapucínských historiografických pramenů není z hlediska žánru tzv. čistým typem. SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, Knihy, inv. č. 4, *Historia domestica loci Capucinatorum Reichstadii*; SOA Zámorsk, Kapucíni Opočno, Knihy, inv. č. 3, *Protocollum Conventus Oppocznensis*, tom. I.

³¹¹ NA, ŘK, Rkp., inv. č. 303, *Vinea de colle Melnik, in qua botrus cypri dilectus, scilicet dulcis Iesus, exivit et effloruit pro Domo Patribus Capucinis oblata seu Protocollum fidelis pennae de Hospitio Melnicense graetae posteritati scribentis*.

³¹² *Vinea de colle Melnik*, s. 1–53.

³¹³ Kodikologický a obsahový rozbor rukopisu viz <<http://reholnici.hiu.cas.cz/katalog/l.dll?cll~P=158915>>, nahlíženo 15. 2. 2019 (autor popisu M. Brčák).

2.7.5.1 *Annales Patrum Capucinatorum Provinciae Boemiae*³¹⁴

Kapucínské provinční letopisy jsou rozčleněny do dvaceti čtyř svazků a líčí události z let 1597–1787.³¹⁵ Vytvoření všech těchto svazků letopisů trvalo celkem šedesát jedna let (1726–1787). Počátkem 18. století byl nejprve uspořádán archiv české kapucínské provincie, což lze vnímat jako první přípravný krok k vytvoření provinčních letopisů.³¹⁶ Jejich sepsání pak nařídila brněnská provinční kapitula roku 1726.³¹⁷ Úkolem pověřila tehdejšího prvního definitora provincie a hradčanského kvardiána →Luciana Hlawáčzka z Prahy. Ten se mu věnoval z funkce provinčního kronikáře či historika (v pramenech označován jako *chronista provinciae*) až do své smrti v roce 1736.

Podle předmluvy kapucínských letopisů si L. Hlawáček před vlastní prací na análech prostudoval provinční řádový archiv uložený v Praze na Hradčanech a dále si vyžádal pamětní knihy a nejstarší archiválie ze všech konventů, které tehdy byly součástí česko-moravské provincie.³¹⁸ Opatřil si rovněž opisy pramenů týkajících se provincie z pražské arcibiskupské konzistoře, z desek zemských a od hradčanského magistrátu. Dále Lucian přiznal, že získával informace i z orální tradice, která se udržovala v provincii, jelikož čerpal ze svědectví pamětníků – starších spolubratrů.³¹⁹ Samotné psaní prvního dílu letopisů bylo zahájeno na svátek Proměnění Páně 6. 8. 1727.³²⁰ Lucian však letopisy přímo nepsal. Tuto činnost přenechal provinčnímu archiváři B. Rudovskému, jehož rukopisem je psáno prvních dvanáct svazků letopisů a část třináctého svazku,³²¹ tj. Rudovský zapisoval výsledky Hlawáčzkova

---

³¹⁴ Tématu provinčních letopisů jsem se věnoval i ve své rigorózní práci (M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu*, s. 24–31) a v článku TÝŽ, *Annales Patrum Capucinatorum*, s. 151–155.

³¹⁵ I. (1599–1638), II. (1639–1651), III. (1652–1657), IV. (1658–1665), V. (1666–28. 4. 1673), VI. (28. 4. 1673–1678), VII. (1679–1682), VIII. (1683–1685), IX. (1686–1689), X. (1690–1694), XI. (1695–1698), XII. (1699–1700), XIII. (1701–1705), XIV. (1706–1710), XV. (1711–1715), XVI. (1716–1720), XVII. (1721–1725), XVIII. (1726–1734), XIX. (1735–1742), XX. (1743–1750), XXI. (1751–1765), XXII. (1766–1782), XXIII. (1783–1786), XIV. je generální rejstřík všech předešlých dílů letopisů. Kodikologický a obsahový rozbor jednotlivých svazků provinčních análů viz <<http://reholnici.hiu.cas.cz/katalog/l.dll?cl~P=158914>>, nahlíženo 15. 2. 2019 (autor popisu M. Brčák).

³¹⁶ P. KNESPL, *Dějiny archivu*, s. 10.

³¹⁷ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. XV, tom. XVIII, s. 29; F. TISCHER, *Uvedení řádu kapucínů*, s. 15; J. V. ŠIMÁK, *Kapucínské letopisy*, s. 1; P. KNESPL, *Dějiny archivu*, s. 6.

³¹⁸ Tuto skutečnost potvrzuje i předmluva pamětní knihy konventu Roudnice nad Labem. Tehdejší kvardián →Fabián Macháček z Chrástu v ní sděluje, že pamětní knihu začal psát roku 1734, poté co jako nově přichozí představený přišel do konventu a nenašel zde žádnou pamětní knihu, ačkoliv každý konvent měl povinnost pamětní knihu vést. Navíc v klášteře nenalezl ani žádné archiválie. Tato situace byla způsobena tím, že veškeré prameny z konventu, tedy i původní pamětní knihu, jeho zdejší spolubratři před jeho příchodem zaslali dle pokynů do hradčanského konventu. Zde na jejich základě sepisoval L. Hlawáček provinční dějiny, což Fabián Macháček v předmluvě též uvádí. *Protocollum Conventus Roudnicensis*, s. 1.

³¹⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. XV–XVI; Srov. F. TISCHER, *Uvedení řádu kapucínů*, s. 15; P. MATĚJKA, *Literárně činní členové*, s. 223.

³²⁰ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. XV.

³²¹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. XVI; F. TISCHER, *Uvedení řádu kapucínů*, s. 15; J. V. ŠIMÁK, *Kapucínské letopisy*, s. 1.

bádání. Po dobu kdy byl L. Hlawáček provinčním historikem (1726–1736),³²² bylo sepsáno prvních deset dílů letopisů.³²³

Hlawáčkovu práci převzal po jeho smrti 29. 4. 1736³²⁴ tehdejší provinční definitor S. Melcher, který byl pověřen touto činností na congregatio konaném v Brně (1. 6. 1736).³²⁵ Jmenovaný zastával funkci provinčního historika, a tudíž i redaktora provinčních letopisů v letech 1736–1740.³²⁶ Na rozdíl od svého spolubratra Luciana však nebyl v sepisování tak aktivní. Patrně mu to neumožňovaly řádové funkce, jež zastával v provincii. Zpočátku ani velkou aktivitu vyvíjet nemusel, materiál i předlohu pro jedenáctý a dvanáctý svazek mu stačil z velké části připravit ještě jeho předchůdce L. Hlawáček.³²⁷ Tuto skutečnost dokládají předmluvy zmíněných svazků³²⁸ a fakt, že jedenáctý díl se začal psát 4. 5. 1736,³²⁹ tedy v době, kdy S. Melcher nebyl ještě úkolem redaktora pověřen.

S. Melcher je tedy redaktorem jedenáctého a dvanáctého dílu a samostatným autorem pouze části třináctého svazku letopisů,³³⁰ který popisuje události pro léta 1700–1702.³³¹ Následně byl do letopisů vložen nový titulní list spolu s další předmluvou (z roku 1755),³³² který oznamuje čtenářům, že novým autorem letopisů se stal →Klétus Kresta z Příbora.

---

³²² *Kapucínské letopisy*, tom. XVIII, s. 14, 308, 20 (1733), 28 (1734) – od r. 1733 (tj. od XVIII. dílu) je každý rok v kapucínských letopisech většinou počátkem nové číselné řady, např. poslední strana vztahující se k roku 1732 má číslo 322, první strana týkající se roku 1733 má číslo 1. Proto je při citaci pramene nejdříve uvedeno číslo strany a v závorce lepočet, ke kterému se váže; *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 269v, 271r, 272v, 274v, 275v, 277r, 278v.

³²³ Desátý svazek byl dokončen 1. 3. 1736. *Kapucínské letopisy*, tom. X, s. 618.

³²⁴ *Kapucínské letopisy*, tom. XIII, s. 211, tom. XIX, s. 6 (1736); P. KNESPL, *Dějiny archivu*, s. 11.

³²⁵ *Kapucínské letopisy*, tom. XIII, s. V–VI.

³²⁶ *Kapucínské letopisy*, tom. XIX, s. 14 (1736), 26 (1737), 23 (1738), 16 (1739); *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 280r, 282r, 283r, 285r.

³²⁷ L. Hlawáček byl velmi pracovitým analistou. Vytváření letopisů ho naplňovalo a patřilo k jeho oblíbené činnosti, věnoval se mu proto i po svém zvolení provinčním ministrem, což dokládá i skutečnost, že za pouhých deset let připravil podklady pro 12 svazků letopisů, které čítají celkem 9654 stran. F. TISCHER, *Uvedení řádu kapucínů*, s. 16

³²⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. XI, s. III–VI, tom. XII, s. III–V. Dále zmíněnou informaci potvrzuje ve své práci ke kapucínům i František Tischer (F. TISCHER, *Uvedení řádu kapucínů*, s. 15). Nasvědčuje tomu i fakt, že dvanáctý svazek letopisů má pouze 456 stran, což je v porovnání s ostatními díly velice málo. Příčinu toho, že zmíněný svazek není tak objemný, můžeme vidět ve smrti jeho autora L. Hlawáčka.

³²⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. XI, s. VI.

³³⁰ Pacifik Matějka uvádí ve svém článku (P. MATĚJKA, *Literárně činní členové*, s. 224): „Jako kronikář byl [S. Melcher] činný patrně v letech 1736–1740. Již předtím byl ale redaktorem osmi svazků Análů počínaje od roku 1705.“ S. Melcher sice byl v letech 1736–1740 provinčním historikem, tím ale pravdivost tohoto tvrzení končí. Protože rok 1705 je součástí třináctého svazku letopisů, byl by tedy S. Melcher dle citace P. Matějky autorem třináctého až dvacátého dílu letopisů. To však být nemohl, protože tyto díly byly zcela určitě sepsány až po roce 1755. To odporuje i době, do které P. Matějka svazky datuje. P. Matějka dokládá zmíněnou citaci odkazem na pramen (*Kapucínské letopisy*, tom. XIII, s. 211), ale na uvedené straně lze najít pouze předmluvu, kterou do letopisů vložil K. Kresta. Předmluva však neobsahuje žádné informace, které by P. Matějkovu tezi potvrzovaly.

³³¹ *Kapucínské letopisy*, tom. XIII, s. 1–209.

³³² Za titulním listem (*Kapucínské letopisy*, tom. XIII, s. 210) následuje nejdříve dopis K. Kresty generálnímu ministrovi kapucínského řádu, kterým byl tehdy S. Melcher (TAMTĚŽ, s. 210a). V dopise K. Kresta informuje S. Melchera o plánovaném postupu prací na provinčních análech. Pak následuje vlastní (v pořadí již druhá) předmluva K. Kresty (TAMTĚŽ, s. 211–212).

Vzhledem k nedochování podstatné části úvodní předmluvy tohoto svazku bohužel nevíme, kdy se třináctý díl začal psát. Jisté je, že to bylo někdy po 1. 2. 1737,³³³ což je datum dokončení dvanáctého svazku, a před rokem 1755, do kterého se datuje nový titulní list a předmluva K. Kresty. Výše jsem uvedl, že S. Melcher je autorem úvodních pasáží třináctého svazku letopisů, neboť v době, kdy byl svazek sepsán, zastával úřad provinčního historika,³³⁴ jehož hlavním úkolem bylo pracovat na provinčních letopisech.³³⁵ Dne 12. 9. 1740 však byl S. Melcher zvolen provinčním ministrem česko-moravské provincie, a tudíž již nadále nemohl zastávat úřad provinčního historika. Tento post po něm převzal →Andronik Gedeck z Nového Jičína, který ho střídavě zastával mezi léty 1740–1755.³³⁶ To znamená, že posledně jmenovaný mohl být též spoluautorem úvodních pasáží třináctého dílu letopisů.³³⁷

Důvodem, proč byl mezi léty 1737–1755 zpracován tak malý úsek kapucínských dějin, jsou patrně zmatky, kterými byla zasažena česko-moravská provincie v důsledku válek o rakouské dědictví, a opět angažovanost analistů v mnoha předních řádových funkcích.

S. Melcher ani A. Gedeck také nepsali letopisy sami, ale touto prací pověřili již zmíněného B. Rudovského. Poznamenejme ještě, že analisté (Hlawáček, Gedeck i Melcher) patřili k předním osobnostem řádové hierarchie. Hlawáček a Gedeck dosáhli úřadu provinciála, Melcher dokonce generála celého kapucínského řádu. Je zřejmé, že stejně jako v jiných řádech, tak i u kapucínů se historickému sepisování věnovali významní, vzdělaní a nepochybně schopní řeholníci, stojící na důležitých příčkách řádové hierarchie.³³⁸

---

³³³ *Kapucínské letopisy*, tom. XII, s. 421.

³³⁴ S. Melcher vykonával úřad provinčního historika v letech 1736–1740. Jako jeden z provinčních kronikářů-historiků je S. Melcher znovu uváděn i v letech 1743–1746 a 1749–1752. V těchto letech nezastával totiž v provincii nejvyšší úřad provinčního ministra, takže měl patrně znovu čas podílet se na psaní provinčních letopisů. *Kapucínské letopisy*, tom. XX, s. 657, 732; *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 282v, 294r, 295r, 302r, 303r, 304v.

³³⁵ V případě třináctého dílu provinčních letopisů autorství S. Melchra potvrzují i zmínky v samotných letopisech. *Kapucínské letopisy*, tom. XIII, s. V–VI, 211.

³³⁶ Provinčním historikem uváděn pro léta 1740–1743, 1746–1747, 1752–1755. *Kapucínské letopisy*, tom. XIX, s. 9 (1740), 11 (1741), tom. XX, s. 23, 353; *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 287r, 288v, 290r, 296v, 302r, 303r, 304v. P. Matějka mylně uvádí, že Andronik Gedeck byl provinčním historikem v letech 1740–1751. Jako zdroj této informace cituje provinční letopisy, ty však pouze potvrzují mnou uváděná data. P. MATĚJKA, *Literárně činní členové*, s. 224.

³³⁷ *Kapucínské letopisy*, tom. XIII, s. 1–209.

³³⁸ Např. dějiny zaalpských servitů napsal Augustin Romer, který zastával v řádu úřad provinčního definitora. Augustin ROMER, *Servitus Mariana auspiciis Austriacis in Germaniae, Hungariae et Bohemiae Regnis reparata seu Historia Ordinis Servorum Beatae Mariae Virginis medium saeculum a sui reductione continens*, Viennae Austriae 1667 – V. ČAPSKÁ, *Představy společenství*, s. 47. Dějiny české františkánské provincie zase napsal Bernard Sannig (1637–1704), který zastával úřad jejího provinčního ministra. NA, ŘF, Knihy, inv. č. 20, *Chronica de origine et constitutione Provinciae Bohemiae Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci Reformatorem ejusdemque conventuum. Tomus I. Auctore F. Bernardo Sannig SS. Theologiae Lectore Jubilato, praefatae provinciae p.t. Ministro Provinciale et totius ordinis Diffinitore Generale ab anno millesimo ducesimo 24 usque ad annum 1678*; Martin ELBEL, *Bernardus Sannig*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

K. Kresta vykonával úřad provinčního kronikáře v letech 1746–1759.³³⁹ Součástí předmluvy z roku 1755, kterou K. Kresta vložil do letopisů, je i jemu určené povolení k psaní analů vydané provinčním ministrem S. Melchrem dne 3. 6. 1747 v Římě. Zároveň byl K. Krestovi udělen dispens, který mu z důvodu časové náročnosti poslání analisty umožňoval nezúčastňovat se modliteb v chóru, aby se tak mohl soustavněji věnovat práci na provinčních dějinách.³⁴⁰ K. Kresta byl prvním provinčním kronikářem-historikem, který v provincii nezastával nejvyšší řádové funkce. Řádoví představení patrně pochopili, že autorem provinčních letopisů se musel stát někdo, kdo nebyl časově vyčerpáván nejvyššími provinčními úřady, a navíc mu i dispensem poskytl na tuto práci více času.

K. Kresta patrně též nepsal letopisy sám. Svědčí o tom fakt, že předmluva je napsána jinou písařskou rukou než následující text, a dále také to, že následující pasáže a svazky letopisů jsou psány několika písařskými rukama.³⁴¹ Původci těchto rukopisů jsou patrně provinční archiváři. Tomu napovídá skutečnost, že v době kdy byl autorem (redaktorem) provinčních letopisů L. Hlawáček či S. Melcher, zapisoval do letopisů B. Rudovský z funkce provinčního archiváře. Pro zmíněnou dobu, kdy byl analistou K. Kresta, byli provinčními archiváři³⁴² →Elzearius Matiegka z Poříčí a →Rembertus Tichý ze Skutče.

K. Kresta byl posledním analistou, který nám prozradil své jméno a rok začátku své práce. Ostatní jména analistů, až na jednu výjimku, zatím neznáme. Hledat je patrně můžeme mezi provinčními historiky a archiváři. V následujícím období jimi postupně byli Rembert Tichý ze Skutče, →Ivan Jaksch z Olomouce, →Pavel Rákos z Prahy, →Heřman Schneider z Postoloprta, →Auxilián Starcke z Velenic, →Petronius Frühauf z Března a →Kvirín Grundt z Pyšné. Tuto domněnku potvrzuje i již zmíněná výjimka, kterou je A. Stracke, o němž s jistotou víme, že byl autorem provinčních letopisů, a to na základě poznámky v kronice

---

³³⁹ V letech 1746–1747 uváděn jako druhý provinční historik spolu se S. Melchrem, 1747–1749 uváděn samostatně, 1749–1752 opět spolu s S. Melchrem, 1752–1755 spolu s A. Gedeckem, 1755–1759 opět samostatně. *Kapucínské letopisy*, tom. XX, s. 353, 457, 557, 657, 752, tom. XXI, s. 23, 157, 239, 400, 473, 520, 566; *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 296v, 298v, 300r, 302r, 303r, 304v, 306v, 308r, 309v.

³⁴⁰ *Kapucínské letopisy*, tom. XIII, s. 211–212.

³⁴¹ Jelikož není známa přesná doba vzniku XIV.–XVIII. svazku letopisů, nelze s jistotou určit kolika z nich je autorem K. Kresta. Jisté je pouze to, že zmíněný je autorem části XIII. svazku letopisů, jak vyplývá z předmluvy, kterou do něj vložil. Změny písařských rukou mohou tedy znamenat i časté střídání autorů letopisů.

³⁴² V provinčních katalogích lze nalézt kromě provinčního archiváře (*archivarius provinciae*) ještě archiváře lorety (*archivarius Lauretanus*). Poprvé je ve výročních katalogích uváděn roku 1753. Nabízí se otázka, jak se tato funkce archiváře lorety lišila od úřadu provinčního archiváře či zda se archivář lorety podílel též na psaní provinčních letopisů. Na tyto otázky bohužel zatím neznáme odpověď. První kdo je uváděn jako archivář lorety je →Rogát Plech z Mikulova, který tento úřad zastával v letech (1753–1770). KPK Praha, Rkp. inv. č. 105, *Catalogus Patrum et Fratrum Minorum Capucinatorum Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae (1753)*, fol. 1r; NA, RK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 134, Katalogy česko-moravské provincie 1754–1770; *Kapucínské letopisy*, tom. XXI, s. 520, 566, 606, 683, 716, 741, 765, 796, tom. XXII, s. 2, 40, 87, 138, 192.

hradčanského konventu,³⁴³ která mu přiznává jak provinčních letopisů, tak kroniky hradčanského konventu.³⁴⁴ Tuto poznámku zapsal pro nás dosud anonymní pokračovatel hradčanské kroniky, který ji učinil jako svůj první zápis, až poté pokračoval v psaní tohoto rukopisu.

Pokus o tematické rozřídění letopisů přináší poslední, dvacátý čtvrtý svazek,³⁴⁵ který je vlastně generálním rejstříkem kapucínských letopisů. Jeho autorem je dle P. Petřivalského již zmíněný A. Starcke. Tento svazek je rozdělen do šesti základních částí, do kterých byly události tematicky řazeny od třináctého dílu letopisů. První pojednává o *pamětihodných věcech, které se sebehly mimo náš řád*, je to tedy jakási světová historie.³⁴⁶ Druhá část vykládá o *veškerém našem řádu*, tj. podává dějiny řádu jako celku.³⁴⁷ Oddíl třetí o *naší české provincii* nás seznamuje s děním v tomto prostoru.³⁴⁸ Čtvrtá část obsahuje soupisy *noviců, zemřelých bratří, obrácených na víru a pohřbených za zásluhy v kapucínských řádových hrobkách*.³⁴⁹ Pátý oddíl nazvaný *Paměti jednotlivých konventů a hospiců* je seřazen podle doby založení jednotlivých řeholních domů. Najdeme zde zprávy týkající se založení, výstavby a výzdoby konventů, osob zakladatelů, slavností, které proběhly v konventech (spojených například s kanonizací řádových světců), fundací, ale i divotvorných „dábelských úkazů“ či přírodních katastrof lokálního charakteru atd. Poslední, šestá část, je věnován lořetám, které byly zřizeny při kapucínských klášterech (Mikulov, Praha, Rumburk, Fulnek a Chrudim). Generální index je pro snadnější hledání opatřen záložkami.

---

³⁴³ KPK Praha, Rkp., inv. č. 544, *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. II, s. 134. S touto informací poprvé přišel ve své diplomové práci Petr Petřivalský. P. PETŘIVALSKÝ, *Počátky kapucínů v Olomouci*, s. 14, 31.

³⁴⁴ Na základě porovnání písařských rukou objevujících se v jednotlivých dílech provinčních letopisů a prvním díle kroniky hradčanského konventu, jejímž autorem je zcela jistě Auxilián Starcke, mu P. Petřivalský připočítává autorství části XVIII. dílu (indexů tohoto dílu), dále XIX–XXI. dílu, úvodních pasáží XXII. svazku a téměř celého generálního rejstříku (tom. XXIV). P. PETŘIVALSKÝ, *Počátky kapucínů v Olomouci*, s. 14.

³⁴⁵ *Index rerum totius archivi* s podtitulem *Index annalium Patrum Capucinatorum Provinciae Boemiae; Kapucínské letopisy*, tom. XXIV, s. 1–2; J. V. ŠIMÁK, *Kapucínské letopisy*, s. 1–2.

³⁴⁶ Události spojené s papežem a vůbec světové dění, jež se řádu nějak týkalo (válka o španělské dědictví, války o rakouské dědictví, války s Turky), korunovační slavnosti, neobyčejné úkazy v přírodě se širším dosahem (např. komety) atd.

³⁴⁷ Celková kapucínská organizace, generální kapituly, volená hierarchie řádu, zakládání nových řádových provincií, misionářské zprávy z jiných zemí a v neposlední řadě celořádová nařízení.

³⁴⁸ Obdobně jako v předešlé části informuje nejdříve o celkovém dění, tj. o provinčních kapitulách, jejich usneseních a nařízeních, o rozdělení funkcí v rámci provincie (viz příloha č. 9, obr. č. 22–24). Dále zde najdeme výsledky zkoušek kapucínských řeholníků z kazatelské činnosti (posuzoval se sloh, hlas, výslovnost, vřelost a způsob projevu), logiky, filozofie a teologie (viz příloha č. 9, obr. č. 21). Tyto zkoušky kapucíni skládali na řádových studiích v rámci své formace. Třetí oddíl dále poskytuje zprávy z misí, které vykonávali čeští kapucíni (např. na Kavkaze v 18. století). Ke sdělení o misiích autoři letopisů přiložili i „noviny“ z evropského východu.

³⁴⁹ O *novicích* – obsahuje jména světská i klášterní, rodiče, původ, data narození a vstupu (datum oblačky) či u špatných „ovcí“ důvody propuštění.

O *zemřelých* – u významnějších členů najdeme jejich životopisy.

O *obracených na víru* – zde se uvádějí i důvody konverze, kmotří a jejich podrobné osobní údaje.

O *pohřbených za zásluhy* – informuje o důvodech této pocty.

Analisté vycházeli hlavně z materiálů provinčního archivu, z pamětních knih jednotlivých domů, které si vyžádali k zapůjčení a tzv. *Historicae domesticae conventuum*. V pasážích pojednávajících o obecných dějinách celého řádu analisté čerpali z dobových tištěných historií kapucínského řádu *Annales seu Sacrae historiae (...)*. Tuto inspiraci potvrzuje srovnání textů obou těchto pramenů. Další zdrojem autorů letopisů bylo i *Bullarium Ordinis (...) Capucinatorum*, které využívali při přepisování papežských nařízení vztahujících se ke kapucínskému řádu, což potvrzují časté citace z něj. Kromě toho dle názoru Františka Tischera autoři letopisů čerpali své poznatky také z rukopisu *Protocollum sive Liber provinciae*,³⁵⁰ přičemž jedním z jeho autorů je →Julián Wallensheimb z Durynska.³⁵¹

Kapucínské letopisy mají poměrně ustálenou formu a schéma. První až dvanáctý díl je členěn tak, že za titulní stranou každého svazku, která je ozdobena barevnými iluminacemi,³⁵² následuje předmluva, která oznamuje jméno autora a datum začátku práce na jednotlivých dílech. Dále informuje o členění historických událostí každého svazku. Poté jsou chronologicky zaznamenány jednotlivé události, a to tak, že text je strukturován po letech a má tzv. korálkovou podobu. Závěr každého dílu letopisů tvoří indexy³⁵³ a poděkování Bohu, ze kterého se dozvídáme dataci dokončení jednotlivých svazků.

Od třináctého svazku se struktura psaní provinčních letopisů zcela změnila. Události jsou od tohoto svazku zaznamenávány i na základě tematického hlediska, ne pouze čistě chronologicky jako u předchozích svazků. Každý rok má totiž zápisy rozloženy do šesti základních oddílů (dle nichž je uspořádán i generální rejstřík), to potvrzuje i změnu autora, kterým byl nově S. Melcher. Od čtrnáctého dílu neobsahují jednotlivé svazky letopisů předmluvy ani poděkování, což značně komplikuje určení autora a doby jejich vzniku.

Text letopisů je opatřen čísly stránek a zároveň je členěn do tematicky jednotných, uvnitř číslovaných oddílů, přičemž každý z nich má své číslo, které doplňují na okrajích poznámky, umožňující lepší orientaci v díle a tvořící vlastně obsah knihy.³⁵⁴ Nadpisy,

---

³⁵⁰ NA, ŘK, Rkp., inv. č. 98, *Protocollum sive Liber provinciae*. K tomuto rukopisu podrobněji viz kapitola 2.7.8 Historie.

³⁵¹ Dle F. Tischera J. Wallensheimb rukopis založil a je autorem pasáží popisujících dějiny provincie v letech 1599–1674. F. TISCHER, *Uvedení řádu kapucínů*, s. 14–16.

³⁵² Např. první díl letopisů začíná vyobrazeními řádového světce Vavřince z Brindisi, panovníka Rudolfa II., pražského arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé, milostné sochy P. Marie Rottenburské na Hradčanech a obrazu z hlavního oltáře kapucínského kostela v Praze na Hradčanech (P. Marie Královny Andělů). Viz příloha č. 9, obr. č. 18–19.

³⁵³ Např. u prvního svazku nalezneme tyto indexy: abecedně řazený věcný rejstřík, index událostí řazený po jednotlivých letech, index zaměřený na dějiny jednotlivých konventů, seznam vícekomisařů, komisařů a provinciálů provincie, seznam kvardiánů jednotlivých kapucínských konventů a seznam zemřelých členů řádu. *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 793–930. Indexy chybí u XXII. a XXIII. svazku.

³⁵⁴ Viz příloha č. 9, obr. č. 20.

označující většinou rok³⁵⁵ či slavení provinční kapituly, jsou psány červeným inkoustem, ostatní text černým. Délka jednotlivých zápisů se pohybuje v rozmezí od několika řádků po několik stran. Na začátku každého zápisu analista představuje své téma. Text bývá často doprovázen přiloženým prepisem pramene, z něhož se při psaní vycházelo. Díky tomu najdeme v letopisech opisy listin, korespondence, dekretů, veřejných vyhlášek, pamfletů, smluv (např. s umělci či sousedy konventů) atd., které často nahrazují dnes již nedochované originální prameny.³⁵⁶ Někdy jsou vloženy kreslené i ryté plány, mapy či obrázky (např. rytina nosorožce, jehož mohli Pražané poprvé na vlastní oči spatřit roku 1751).³⁵⁷ Prameny jsou opisovány v originálním znění, což znamená, že se v letopisech vedle převažující latiny objevuje i němčina a čeština.³⁵⁸

Listy letopisů jsou papírové čistopisy, které byly svázány do bílé kůže nebo do desek potažených pergamenem. Jejich velikost je většinou 30 x 43 cm. Počet folií jednotlivých svazků se pohybuje přibližně okolo 800.³⁵⁹ Dnes chybějící vyřezané či přelepené strany můžeme přičíst řádové cenzuře v 19. století.³⁶⁰ Na hřbetu každého svazku nalezneme nápis *Annales Patrum Capucinatorum Provinciae Boemiae* a číslo příslušného svazku.

2.7.6 Knihy poznámek kvardiánů

Posledním typem historiografického pramene kapucínské provenience, v němž jeho pisatel zaznamenává výhradně svou současnost, jsou knihy poznámek konkrétních řeholníků. Tento pramen se liší od diáří konventů tím, že chronologická posloupnost a pravidelnost zápisů přestává být důležitá a nahrazuje ji důraz na obsah.³⁶¹ Knihy poznámek si v řeholním prostředí většinou psali představení, např. opati, novicmistři, provisoři atd.³⁶² V kapucínském řádu tomu nebylo jinak, lze se tu setkat s knihami poznámek kvardiánů.

---

³⁵⁵ Např. rok 1605. Letopočet je napsán velkými červenými literami a je doplněn velkým nadpisem (černým inkoustem): „*anno 1605, totius Ordinis anno 81., Clementis Papae Octavi 13. et ultimo, Leonis Papae Undecimi anno uno et Pauli Papae Quinti anno primo, hujusque provinciae anno sexto.*“ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 80.

³⁵⁶ Prepisy vložených pramenů, pokud to bylo možné, jsem se snažil vždy zkontrolovat s originály. Shoda obou textů se ve všech případech potvrdila. Opisy vložených pramenů lze tedy bezpečně využít, aniž bychom se obávali zkreslení historické skutečnosti.

³⁵⁷ *Kapucínské letopisy*, tom. XXII, s. 53. Viz příloha č. 9, obr. č. 13.

³⁵⁸ J. V. ŠIMÁK, *Kapucínské letopisy*, s. 1–2.

³⁵⁹ Výraznou výjimku, co se rozsahu týče, představuje XXIII. svazek, kterým líčení dějin provincie končí. Tento díl má jen 250 folií.

³⁶⁰ J. V. ŠIMÁK, *Kapucínské letopisy*, s. 2.

³⁶¹ Blíže k charakteristice tohoto pramene K. BOBKOVÁ-VALENTOVÁ – J. OPPELTOVÁ, *Historiografické a biografické prameny*, s. 206.

³⁶² TAMTÉŽ, s. 208.

Knihy poznámek kvardiánů se dochovaly pro konventy Praha-Hradčany (z roku 1743),³⁶³ Litoměřice (z roku 1772),³⁶⁴ Brno (z roku 1774)³⁶⁵ a Sušice (z roku 1730,³⁶⁶ 1746³⁶⁷ a 1753³⁶⁸). Důvodem vzniku těchto pramenů, vzhledem k velké peregrinaci kvardiánů v kapucínském řádu, bylo usnadnění práce budoucím kvardiánům, po odchodu stávajícího představeného konventu na nové působiště. Knihy proto obvykle obsahují různé tzv. *Obsequia* povinnosti, které měl buď kvardián či jemu podléhající řeholníci vykonávat v různou dobu během roku.³⁶⁹ Dále zahrnují informace o pohledávkách konventu, ať už aktivních či pasivních, seznamy almužen a deputátů, které konvent pravidelně dostával, a často i vzory dopisů určené různým institucím, s nimiž konvent opakovaně přicházel do kontaktu (například vzory dopisů určené české komoře či šlechtickým podporovatelům XY kvůli čerpání deputátu atd.).³⁷⁰

V knihách poznámek sušických kvardiánů založených v letech 1730 a 1746 lze navíc nalézt záznamy, které popisují běžné události spojené s konventem a jeho nejbližším okolím. Tyto pasáže mají charakter diáří konventů a obsahují stejný typ informací. Vyskytují se zde například údaje o personálním obsazení konventu,³⁷¹ městské rady či děkanského úřadu

---

³⁶³ NA, ŘK, Rkp., inv. č. 56, *Notanda qvaedam pro Conventu Pragensi in Hradschin ad S. Mariam Angelorum anno 1743*. Kniha poznámek byla vedena v době 1743–18.ex. Rukopis založil kvardián → Ondřej Keller z Brna.

³⁶⁴ SOA Litoměřice, Kapucíni Litoměřice, Knihy, inv. č. 35, *Notata scitu necessaria pro directiones Guardiani Litomericensis*. Kniha poznámek kvardiánů v Litoměřicích 1772–18.ex.

³⁶⁵ MZA Brno, Kapucíni Brno, inv. č. 2, *Directorium R. P. Guardiani Brunensis*. Kniha poznámek byla vedena v letech 1774–18.ex. Rukopis založil s velkou pravděpodobností kvardián → Isaurus Richter z Butovic.

³⁶⁶ NA, ŘK, Rukopis inv. č. 100, *Notata pro Conventu Sutticensi*. Kniha poznámek byla vedena v letech 1730–1746. Rukopis založil kvardián → Hilarion Wlasatý z Litoměřic.

³⁶⁷ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 538, kart. č. 428, *Liber memorabilium Conventum Sutticenum concernentium ab anno Domini 1746 usque ad annum 1754*. Kniha poznámek byla vedena v letech 1743–1788. Rukopis založil kvardián → Ubald Streit z Lanškrouna.

³⁶⁸ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 538, kart. č. 428, *Directorium Adm. V. Patris Gvardiani Conventus Sutticensis compilatum anno 1753*. Kniha poznámek byla vedena v letech 1753–1768. Rukopis založil kvardián → Gandolphus Steckl z Hradce Králové.

³⁶⁹ Tyto povinnosti nejčastěji zahrnují slavení mší svatých či pronášení slavnostních kázání (ty měl pronášet osobně kvardián či jiný nadaný kapucínský kazatel z konventu), např. brněnský kvardián pravidelně sloužil mši svatou na svátek Františka z Pauly v kostele paulánů ve Vranově u Brna *Directorium R. P. Guardiani Brunensis*, fol. 3v. Častým hostem byl brněnský kvardián i u premonstrátů v Zábřovicích, u kartuziánů na Králově poli, u cisterciáčků na Starém Brně atd. TAMTÉŽ, fol. 2r–10r. Informace se dále týkají duchovní výpomoci členů konventů, např. dva kapucínští zpovědníci z brněnského konventu měli být na slavnost Petra a Pavla k dispozici v pět hodin v hlavním brněnském kostele, který nese toto zasvěcení (TAMTÉŽ, fol. 4v) či dva hradčanští kapucínští zpovědníci měli vypomáhat se zpovídáním na svátek sv. Anny v kostele benediktinek na pražském hradě. *Notanda qvaedam pro Conventu Pragensi in Hradschin ad S. Mariam Angelorum anno 1743*, s. 16. Dále jsou zde obsaženy různé pokyny, např. co je potřeba v domácím konventu a kostele připravit před slavením hlavních kapucínských svátků (např. před Portiunculou – *Directorium R. P. Guardiani Brunensis*, fol. 5r). Mj. jsou zde také uvedena procesí, jichž se kapucíni účastnili, např. v Sušici bylo konáno na sv. Josefa procesí z farního kostela sv. Václava do kapucínského kostela sv. Felixe z Cantalice, kde kapucínský kazatel pronesl kázání. *Directorium Adm. V. Patris Gvardiani Conventus Sutticensis compilatum anno 1753*, fol. 7r.

³⁷⁰ *Notanda qvaedam pro Conventu Pragensi in Hradschin ad S. Mariam Angelorum anno 1743*, s. 79–152.

³⁷¹ *Liber memorabilium Conventum Sutticenum concernentium ab anno Domini 1746 usque ad annum 1754*, fol. 8v (1746), 15v–16r (1748), 24v (1750), 26r (1751) atd.

v Sušici v určitém roce.³⁷² Naopak tyto knihy neobsahují povinnosti, které kvardián a členové konventu měli vykonávat, a vzory dopisů.

Kvardián, který knihu poznámek založil, do ní obvykle napsal i většinu záznamů. Pozdější kvardiáni do této knihy napsali pouze pár marginálních zápisů, aby tak aktualizovali její obsah (např. tato pohledávka vůči konventu již splacena, tato duchovní výpomoc se již neuskutečňuje, nebo zaznamenali novou povinnost kvardiána atd.). Výjimku představují již zmíněné knihy poznámek sušických kvardiánů založené v letech 1730 a 1746, ty totiž obsahují i denní záznamy spojené s konventem, které byly psány více kvardiány. Zde ale záleželo na osobní aktivitě kvardiána, který mohl velmi aktivně zapsat větší množství denních či ročních zápisů,³⁷³ anebo nemusel učinit vůbec žádný takovýto záznam.

2.7.7 Kroniky konventů

Kroniky jsou žánrem historiografického pramene, ve kterém jeho autoři zachycují výhradně vzdálenější minulost, text je přitom členěn po jednotlivých letech.³⁷⁴ V následujícím výčtu kronik, uvádím i ty, které byly původně založeny jako kroniky, postupem času se změnilly na anály.

Nejstarší dochovanou kronikou kapucínské provenience je *Liber memorabilium notatu dignorum (...)* z roku 1685, která popisuje dějiny konventu v Olomouci.³⁷⁵ Ve své předmluvě mj. dosti zajímavým způsobem informuje o tehdejší kapucínské historické a archivní praxi a důvodech vzniku rukopisu. Zakladatel kroniky →Demetrius z Günzburgu, který v době jejího sepisování zastával v Olomouci úřad kvardiána, v ní sděluje: „Častěji jsem přemýšlel, proč by věci, které se staly, události, jež jsou hodny uchování v paměti a zaznamenání, měly být pouze zapsány ve společném archivu provincie a nikoli v každém klášteře, kde se přihodily, jak je to ve zvyku u mnohých jiných řeholníků, a tak aby byly příštím pokolením předloženy v jedné knize.“³⁷⁶ Nelze s jistotou určit, která jiná řeholní společenství měl Demetrius na mysli, ale lze předpokládat, že mohl znát situaci v české františkánské provincii, kde provinciál Bernard Sannig důsledně v sedmdesátých letech 17. století dbal na dodržování

---

³⁷² *Notata pro Conventu Sutticensi*, fol. 7v–8r (1731).

³⁷³ V tomto směru byl například velice aktivní E. Matiegka, který byl kvardiánem v Sušici (1747–1750) a později vykonával úřad provinčního archiváře (jeho aktivita tedy mohla být motivována jeho osobním zájmem o historii), a G. Steckl, jenž byl sušickým představeným v letech 1750–1753. *Liber memorabilium Conventum Sutticenum concernentium ab anno Domini 1746 usque ad annum 1754*, fol. 8v–31r.

³⁷⁴ Ke kronikám řeholní provenience blíže K. BOBKOVÁ-VALENTOVÁ – J. OPPELTOVÁ, *Historiografické a biografické prameny*, s. 205–206; J. OPPELTOVÁ, *Tempus scribendi*, s. 42–43.

³⁷⁵ ZA Opava, pob. Olomouc, Kapucini Olomouc, inv. č. 5, *Liber memorabilium notatu dignorum, quae contigerunt a prima nostri Olomouensis monasterii fundatione*.

³⁷⁶ *Liber memorabilium notatu dignorum, quae contigerunt a prima nostri Olomouensis monasterii fundatione*, s. 3; překlad převzat z P. PETŘIVALSKÝ, *Počátky kapucínů v Olomouci*, s. 7.

nařízení, aby každý františkánský konvent vedl svou kroniku.³⁷⁷ Dále P. Demetrius v předmluvě uvádí, že informace uchované v této knize jsou „objektivní“, nemají nikomu stranit, a k tomu vyzývá i své pokračovatele.³⁷⁸

Demetrioiva "kronika" popisuje dějiny kapucínů v Olomouci v rozmezí let 1613–1782,³⁷⁹ přičemž rozsáhlé pasáže jsou věnovány i celkovému dění v provincii v tomto období. V kronice lze také nalézt řadu opisů pramenů: např. dopisů olomouckých biskupů, rozhodnutí olomoucké konzistoře, císařských dekretů či dokumentů provinčního charakteru. Dílo je zakončeno dvěma soupisy – seznamem podporovatelů řádu z let 1699–1741 a indexem vizitátorů provincie z let 1621–1782, přičemž u každého vizitátora je uvedeno datum jeho pobytu.³⁸⁰

Kromě olomoucké kroniky se dochovaly ještě kroniky dvou pražských konventů – Nové Město (z roku 1724)³⁸¹ a Hradčany (z roku 1772).³⁸² Kroniku novoměstského konventu začal psát →Oliverius Samuelis z Loučné na příkaz jeho přímého nadřízeného L. Hlawácza, tehdejšího kvardiána konventu, což se dozvídáme z předmluvy rukopisu.³⁸³ Kronika, která byla psána v letech 1724–1725,³⁸⁴ popisuje dějiny kapucínů v Praze na Novém Městě od založení konventu v roce 1630 až do roku 1725, tedy do současnosti O. Samuelise. Autor při práci na této kronice zcela jistě čerpal z pramenů uložených v provinčním archivu, především z listin zde uchovávaných, protože si na jejich rubu dělal poznámky. Rukopis těchto poznámek se shoduje s písařskou rukou autora kroniky novoměstského konventu.³⁸⁵ Kronika je zakončena abecedně řazeným jmenným/věcným rejstříkem.

Kroniku hradčanského konventu začal psát A. Starcke na příkaz →Eduarda Göbla z Mikulovic, tehdejšího kustoda české kustodie a hradčanského kvardiána, což se lze

---

³⁷⁷ M. ELBEL, *Bohemia Franciscana*, s. 97–98.

³⁷⁸ *Liber memorabilium notatu dignorum que contigerunt a prima nostri Olomouensis monasterii fundatione*, s. 3. Další autory bychom pravděpodobně našli mezi následujícími olomouckými kvardiány. P. MATĚJKA, *Seznamy představených*, s. 157–159; P. PETŘIVALSKÝ, *Počátky kapucínů v Olomouci*, s. 9.

³⁷⁹ Část rukopisu (*Liber memorabilium notatu dignorum, quae contigerunt a prima nostri Olomouensis monasterii fundatione*, s. 29–134), v níž jsou popsány události spojené s konventem po roce 1685, není z hlediska zvoleného žánrového vymezení kronikou, ale vlastně se jedná o anály konventu, jelikož v nich autoři popisují nedávnou minulost či svoji současnost.

³⁸⁰ Blíže ke kronice: M. BRČÁK, *Annales Patrum Capucinatorum provinciae Bohemiae*, s. 150–151; P. PETŘIVALSKÝ, *Počátky kapucínů v Olomouci*, s. 7–11. Kodikologický a obsahový rozbor rukopisu viz <<http://reholnici.hiu.cas.cz/katalog/l.dll?cll~P=158933>>, nahlíženo 15. 2. 2019 (autor popisu M. Brčák).

³⁸¹ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 15b, kart. č. 11, *Liber Conventus FF. Minorum Capucinatorum in Civitate Neo-Pragensi ad S. Josephum*.

³⁸² KPK Praha, Rkp., inv. č. 543–545, *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I–III.

³⁸³ *Liber Conventus FF. Minorum Capucinatorum in Civitate Neo-Pragensi ad S. Josephum*, fol. 2v.

³⁸⁴ Dataci lze přesně určit i díky tomu, že si autor do dolního pravého rohu psal poznámky o tom, kdy jednotlivé části kroniky dokončil.

³⁸⁵ K. BERÁNEK – V. UHLÍŘOVÁ, *Inventář*, s. 4.

dozvědět z titulního listu prvního dílu.³⁸⁶ Jedná se o třísvazkové dílo popisující dějiny hradčanského konventu od prvních pokusů o jeho založení roku 1597 až po rok 1785.³⁸⁷ A. Starcke je autorem celého prvního dílu kroniky a části druhého svazku, v nichž je představena historie konventu do roku 1780. Jméno jeho nástupce bohužel neznáme. Hradčanská kronika, stejně jako ostatní kapucínské kroniky či provinční anály, je psána velmi vzletnou latinou, na níž jsou dobře patrné nejen typické znaky barokního dějepiscectví,³⁸⁸ ale i tendenčnost, jež se snaží co nejvíce oslavit kapucíny, např. za úlohu, kterou se hráli při rekatolizaci nejen českých zemí, ale i celé střední Evropy.³⁸⁹ Z textu kroniky je zřejmé, že její autoři používali jako hlavní zdroj informací provinční letopisy, na které se i často odvolávají. Spojitost s provinčními letopisy se projevuje i ve stejném členění textu nebo označení roků. Navíc některé pasáže kroniky jsou doslovným přepisem provinčních letopisů. Tyto souvislosti jsou zřejmě dány i tím, že jeden z autorů hradčanské kroniky (A. Starcke) byl zároveň autorem provinčních letopisů. Není vyloučeno, že i jeho dosud anonymní pokračovatel se mohl též podílet na psaní provinčních análů. První a druhý díl kroniky je zakončen řadou indexů.³⁹⁰

2.7.8 Historie

S historiografickým žánrem historie, tedy s dílem, které má promyšlenou koncepci, jasnou periodizaci a zároveň popisuje dějiny řeholní instituce v dlouhodobém vývoji,³⁹¹ se

---

³⁸⁶ „Zápis neboli dějiny hradčanského konventu u Panny Marie Andělské, podle análů české provincie otců kapucínů, obsahující důležité a potřebné pamětihodnosti kláštera, české kustodie a provincie, které se udály od založení provincie a kláštera do roku 1769, zapsané k poznání a jako směrnice pro R. P. hradčanského kvardiána a českého kustoda [Eduard Göbel z Mikulovic] roku 1772.“

³⁸⁷ První díl, který byl napsán v roce 1772, je doveden do roku 1769. Z hlediska historiografického žánru se jedná čistě o kroniku. Druhý díl obsahuje dějiny konventu v letech 1770–1783 a z hlediska žánru je kronikou jen menší část díla (1770–1774) a převážná část rukopisu (1774–1783) jsou pak anály. Poslední třetí díl popisuje dějiny konventu v letech 1783–1785, z hlediska žánru se jedná o anály konventu. M. BRČÁK, *Annales Patrum Capucinatorum provinciae Bohemiae*, s. 155.

³⁸⁸ K českému baroknímu dějepiscectví blíže Jan KUČERA – Jiří RAK, *Bohuslav Balbín a jeho místo v české kultuře*, Praha 1983; František KUTNAR – Jaroslav MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepiscectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*, Praha 2009, s. 113–118, 124–130. K baroknímu historismu obecně například Mojmir HORYNA, *Jan Blažej Santini-Aichel*, Praha 1998, s. 23–28; Viktor KOTRBA, *Česká barokní gotika. Dílo Jan Santiniho-Aichla*, Praha 1976; Zdeněk KALISTA, *Česká barokní gotika a její žďárské ohnisko*, Brno 1970; Valentin URFUS, *Jan Tomáš Vojtěch Berghauer 1684–1760*, Kostelní Vydří 1997, s. 7–18. K jazykovým a stylistickým znakům latinských barokních textů blíže Alena BOČKOVÁ, *Historia S. Joannis Nepomuceni*, s. 111–116.

³⁸⁹ Tento zde popsáný styl velmi dobře prezentuje předmluva prvního dílu hradčanské kroniky (*Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 1–3), jejíž edici a překlad jsem vydal jako přílohu svého článku M. BRČÁK, *Kroniky českých a moravských kapucínských řeholních domů*, s. 395–402.

³⁹⁰ Seznamem provinčních ministrů; hradčanských kvardiánů; členů konventu, u nichž je uvedeno datum oblačky a úmrtí (zvláště pro kněze, k nimž jsou přiřazeni i klerikové, a zvláště pro laiky); tabulkou, informující o počtu žijících řeholníků v hradčanském konventu v letech 1661–1798; věcným, jmenným a místním rejstříkem.

³⁹¹ Blíže k charakteristice tohoto pramene K. BOBKOVÁ-VALENTOVÁ – J. OPPELTOVÁ, *Historiografické a biografické prameny*, s. 206–207, 209.

v kapucínském řádu příliš nesetkáváme. Souvisí to se skutečností, že kapucíni se historiografické činnosti většinou věnovali pouze v rámci výkonu svých řádových funkcí, a nikoli z osobního zájmu. V kapucínském řádu nenajdeme podobné řeholníky, jako byli jezuité Bohuslav Balbín, Jan Kořínek, Jiří Crugerius, Jan a Matěj Tannerovi, Jan Miller³⁹² či premonstrát Alois Jan Hackenschmidt atd.³⁹³ Literárně činní členové česko-moravské kapucínské provincie psali totiž především náboženskou literaturu, která byla většinou určena nejširší laické veřejnosti.³⁹⁴

I přes tyto uvedené skutečnosti někteří kapucíni napsali díla, která lze z žánrového hlediska označit za historie. Na prvním místě je potřeba zmínit →Jovitu Coquard z Dole, který roku 1660 sepsal rukopis s názvem *Fidelis Reverendorum Patrum (...) Relatio*.³⁹⁵ Autor se v něm zabývá působením kapucínů ve Slezsku od roku 1629, tj. od doby prvního neúspěšného etablování v této vedlejší zemi Koruny české, až do roku 1660, tedy do své současnosti. Tento rukopis je vůbec nejstarším historiografickým dílem popisujícím dějiny kapucínů v českých zemích.

Dále lze uvést autory, kteří se ve svých dílech věnovali pražské loretě. Tyto tištěné publikace byly určeny poutníkům, kteří sem přicházeli, a z hlediska žánrového vymezení tak mají smíšenou povahu na pomezí historie a náboženské literatury. Čtenář se jejich prostřednictvím měl seznámit s loretánskou legendou, s historií zdejší sochy P. Marie a s neznámějšími zázraky spojenými s pražskou loretou. Dále se autoři věnovali zevrubnému popisu lorety, tj. zasvěcení a umístění jednotlivých oltářů, invokací a představení výzdoby vůbec, a to v kontextu základního historicko-stavebního vývoje lorety. Poutník se také seznámil s hlavními zde uchovávanými votivními dary, tj. s loretánským pokladem, který v této době postupně vznikal. Nechyběly ani texty určené k zamyšlení či modlitbě, které byly spojeny s loretánským kultem.

První známé dílo o pražské loretě *Ein kurzer Bericht (...)*³⁹⁶ je z roku 1670 a jeho autorem je →Anastázium z Prahy. Autorem tisku z roku 1694 nazvaného *Prager Lauretanen*

---

³⁹² K historiografické činnosti těchto vyjmenovaných jezuitů např. J. KUČERA – J. RAK, *Bohuslav Balbín*, Praha 1983; Milan KOPECKÝ, *Bratři Tannerové*, SCeH 23, 1993, s. 72–82; Ivana ČORNEJOVÁ, *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*, Praha 1995, s. 151–160.

³⁹³ K A. J. Hackenschmidtovi např. Jana OPPELTOVÁ, *Aloysius a s. Balbino. Život a dílo Aloise Jana Hackenschmidta, tepelského analyty a přítele Bohuslava Balbína*, Acta Universitatis Carolinae. Historia Universitatis Carolinae Pragensis 50/1, 2010, s. 85–98.

³⁹⁴ V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 155–162, zejména 155–156; P. MATĚJKA, *Literárně činní členové*, s. 217–264.

³⁹⁵ *Fidelis Reverendorum Patrum (...) Relatio* – Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Oddział Rękopisów, sign. IV Q 198d.

³⁹⁶ [ANASTASIUS PRAGENSIS], *EIN KURZER BERICHT von der Kapell Loreth genant bei denen PP. Kapuzinern zu Prag auf dem Hradschin*, Prag 1670. Dílo vydal Tomáš Pěřina a bylo vytisknuto v jezuitské tiskárně v Praze na Starém městě. V tisku není autor přímo uveden, ale L. Hlawáček označuje v letopisech z autora této publikace Anastázia z Prahy. *Kapucínské letopisy*, tom. IV, s. 599. S touto informací poprvé přišla

Büchlein (...),³⁹⁷ je Martin z Cochemu. Posledním z autorů "historií" věnovaných pražské loretě je →Josef Wittaschek z Bíliny. Jeho poměrně obsáhlý tisk z roku 1700 s řadou rytin nese název *Lauretanischer Blumengarten (...)*.³⁹⁸ Dílo bylo natolik populární, že již tři roky poté, co spatřilo světlo světa, se dočkalo vydání ve zkrácené verzi.³⁹⁹

Kromě loretánských tisků lze do historiografického žánru historie zařadit ještě dva rukopisy. Jedná se o *Protocollum sive Liber provinciae*, který se věnuje dějinám celé provincie a jedním z jeho autorů je J. Wallensheimb.⁴⁰⁰ Druhým rukopisem je *Saeculum*

M. Baštová (P. BAŠTA – M. BAŠTOVÁ, *Ars Moriendi*, s. 20). Tisk kromě výše zmíněných témat navíc obsahuje kapitolu, v níž se autor vypořádává s dobovou protestantskou kritikou loretánského kultu a obhajuje jej, a to hlavně s poukazem na dekrety tridentského koncilu, např. *De invocatione, veneratione, reliquiis Sanctorum, sacris imaginibus* z roku 1563 (k tématu podrobněji Jan ROYT, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, 2. vyd., Praha 2011, s. 18–37). V podrobném popisu loretě se autor zaměřuje na oltáře a obrazy, které se nacházely v ambitech, k nimž uvádí konkrétní zázraky, které se k nim váží v rozmezí let 1653–1670. Na rozdíl od dalších uvedených autorů, nezařadil P. Anastázus do svého tisku žádné modlitební texty. Částečný obsahový rozbor tohoto tisku lze nalézt v P. BAŠTA – M. BAŠTOVÁ, *Ars Moriendi*, s. 19.

³⁹⁷ MARTIN VON COCHEM, *Prager Lauretanen Büchlein, Darin neben einer Ausführlichen Beschreibung der heiligen Lauretanischen Capellen und des Creuzgangs bey denen Capuzinern auff dem Hradschin. Andächtige Gebähter In der heiligen Laureta und vor allen Kapellen und Altärlein in dem Kreuzgang zu sprechen enthalten seynd. Zur Beförderung der Ehr Mariä und ihrer lieben Loreta-Capellen beschreiben durch P. Martin von Cochem Capuciner Ordens*, Prag 1694. Tisk je zajímavý tím, že oddíl, který líčí vnitřní uspořádání loretě, je velice podrobný, například v rámci popisu vybavení ambitové chodby autor uvádí i tvary rámu oltářních obrazů či počty klekátek. Detailně se též zaměřuje na vyobrazení obrazů s loretánskými invokacemi, tzn. loretánských litaní, které byly tehdy rozvěšeny na sloupech ambitu. Poutník měl také možnost seznámit se s medailonky světců, kteří byli vyobrazeni v prostorách loretě, a s množstvím textů loretánských modliteb, které tvoří podstatnou část tohoto tisku. Na protějšku titulní strany je mědiryt znázorňující pražskou loretu s nárožními kaplemi (viz příloha 9, obr. č. 25), avšak bez pozdějšího průčelí, jehož staviteli byly Kryštof a Kilián Ignác Dientzenhoferovi. K tisku blíže též P. BAŠTA – M. BAŠTOVÁ, *Ars Moriendi*, s. 20.

³⁹⁸ JOSEPHUS [WITTASCHEK] BILINENSIS, *Lauretanischer Blumengarten, das Aussergewöhnliche Gebetter wie man die ohne Mackem empfangene und von den Heiligen Ertzengel benente Mutter Mariam und Die Glorwürdige heiligen deren liebreiche Bildnussen als sonderbahren Nothelfer in dem Gnaden-vollen-Orths des H. Lauretanischen Haus zu Prag auff dem Hratschin fürgestellt seyñ zu verehren*, Prag 1700. P. Josef si obecně kapitoly vypůjčil z obou předchozích děl (loretánská legenda, historie sochy P. Marie, popis uspořádání loretě, votivní dary). Přínosem tisku jsou informace praktického rázu jako pořad bohoslužeb a texty písní pro zdejší chrámovou hudbu. Nově informuje čtenáře též o fungování arcibratrstva Ježíše, Marie a Josefa, které při pražské loretě působilo. Tisk obsahuje 29 mědirytin týkajících se loretánské legendy, vyobrazení pražské loretě a sochy P. Marie zde uchovávané. K tisku blíže též J. ROYT, *Obraz a kult*, s. 69, 361; P. BAŠTA – M. BAŠTOVÁ, *Ars Moriendi*, s. 20.

³⁹⁹ Výtah vyšel pod názvem JOSEPHUS [WITTASCHEK] BILINENSIS, *Sonderliche Verehrung und Andachten zu der seeligsten Lauretanischen Jungfrauen Mariae, Dero Liebstens Gesponß Josephi, des h. Seraphischen Vatters Francisci, Antonii von Padua, des seeligen Felicis, deren hl. Anna, Wilgefertis oder Kummernuß, Agathae, Barbarae, Lidvinae, und Viertzeñ Noththelffern. Gezogen auß dem Lauretanischen Blumen-Garten*, Prag 1703.

⁴⁰⁰ NA, ŘK, Rkp., inv. č. 98, *Protocollum sive Liber provinciae*. Tento rukopis, který byl napsán v 17. med–18. ex, popisuje dějiny česko-moravské provincie a jí předcházejících správních celků v letech 1599–1777. Dílo je rozčleněno do několika kapitol: seznam provinčních představených (*Nomina RR. PP. Commisariorum et Vice-Commisariorum Generalium et PP. Provincialium*), seznam provinčních kapitul a congregací (*Ordo Capitulum Provincialium, quo anno et die mensis unumquodque fuit celebratum cum Congregationibus intermediis*), přičemž po každém z těchto provinčních setkání je představeno personální obsazení provincie (provinční ministr, definitoři, kustodí, stavitelé, historik, dále je zde soupis kvardiánů, lektorů, novicmistrů, misionářů působících mimo provincii atd.), seznam vizitací provincie generálními ministry či jimi pověřenými osobami (*Nomina Adm. RR. PP. Ministrorum Generalium, qui hanc provinciam visiterunt*), soupis kvardiánů jednotlivých konventů a hospiců (*Specificatio omnium totius provinciae adhuc unitae conventuum secundum seriem annorum*), základní informace k jednotlivým konventům, jako je datum položení základního kamene, jména fundátorů, datum vysvěcení konventního kostela a jméno konsekrátorů, který tento akt vykonal (*Compilatio omnium monasteriorum totius provinciae, quando aedificata, a quibus fundata et a quibus*

primum Monasterii Teinicensis (...),⁴⁰¹ tento rukopis, který napsal →Jan Reitenberger ze Všerub v roce 1751 u příležitosti oslav 100. výročí založení kláštera, popisuje dějiny kapucínského konventu v Horšovském Týně.

Episcopis vel Suffraganeis eorundem Ecclesiae sint consecratae) a opisy pramenů vztahujících se k pražské loretě (*Copia und Abschrift des Sriftbriefts wegen der Capellen unser Lieben Frauen Loreto*).

⁴⁰¹ KPK Praha, Rkp., inv. č. 502, *Saeculum primum Monasterii Teinicensis Patrum et Fratrum S. P. Francisci Seraphici Capuccinorum*. Dílo lze rozdělit na dvě části, v první je popsána historie kapucínů v Horšovském Týně od jejich příchodu do města (1650) do roku 1750. V druhé části, která tvoří většinu rukopisu, je vyličen průběh oslav konaných při příležitosti 100. výročí založení konventu, které proběhly v roce 1750, mj. jsou zde zaznamenána kázání, která byla pronesena v rámci těchto festivit. Rukopis obsahuje barevnou iluminaci, na níž je znázorněn zakládací akt tohoto kláštera (viz příloha č. 9, obr. č. 27).

3. Dějiny česko-moravské kapucínské provincie (1673–1783)

3.1 Výchozí situace kapucínského řádu v roce 1673⁴⁰²

Dne 28. 4. 1673 byla do Vídně svolána provinční kapitula česko-rakouské kapucínské provincie, na níž byla tato středoevropská provincie rozdělena na dva na sobě nezávislé celky, česko-moravskou a rakouskou⁴⁰³ provincii. Slavnostní akt rozdělení vykonal samotný generální ministr kapucínského řádu →Stefano Chiaramonti z Ceseny, jenž v předcházejících měsících provedl generální vizitaci kapucínských konventů v Horních a Dolních Rakousech. Ve stejnou dobu proběhla i generální vizitace kapucínských řeholních domů nacházejících se v českých zemích, kterou z časových důvodů uskutečnil zmocněnec generálního ministra →Angelus z Borgomanero. Účelem generální vizitace bylo zjistit, zda rozdělení provincie nebrání nějaké faktické překážky, přičemž žádné zjištěny nebyly.⁴⁰⁴

K rozdělení však vedla dlouhá cesta (první snahy se objevily již ve 40. letech 17. století)⁴⁰⁵ a to i přesto, že provincie dlouhodobě splňovala obě základní podmínky, tj. dostatečný počet řeholníků⁴⁰⁶ a klášterů.⁴⁰⁷ Navíc správa tak rozsáhlého celku byla velice problematická. Nejdlehlší konvent ve Vratislavi byl od konventů v horních Rakousech vzdálen cca 500 km vzdušnou čarou, jež při tehdejších dopravních možnostech nebylo snadné překonat, přičemž kapucínští řeholníci nadto měli dle řádových pravidel cestovat pouze pěšky. Velké vzdálenosti mezi jednotlivými konventy, které se nacházely v Čechách, na

---

⁴⁰² K předcházejícím dějinám kapucínského řádu v česko-rakouském prostoru, od jeho příchodu do Prahy v roce 1599 F. TISCHER, *Uvedení řádu kapucínů*, s. 1–55; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 1–37; M. BRČÁK, *Ustavení české kapucínské provincie*, Praha 2010; TÝŽ, *Kapucínský řád a společnost*, Praha 2013; TÝŽ, *Přísobení kapucínského řádu*, Praha 2014.

⁴⁰³ Od čtvrté čtvrtiny 17. století se objevuje nový název této provincie *Provincia Austriaco-Hungarica* či *Austro-Hungarica* a to v souvislosti se založením prvních kapucínských řeholních domů v Uhrách (viz oddíl 3.2.1 Vnější misie v Uhrách a Polsku).

⁴⁰⁴ *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 1003; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 33–34.

⁴⁰⁵ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 9, kart. č. 6, Zpráva o vykonané vizitaci česko-moravské provincie, kterou provedl generální ministr →Inocenc Marcinno z Caltagirone (16. 7. 1646); V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 27.

⁴⁰⁶ I přes válečné události, opakující se morové epidemie a hladomory během třicetileté války (v letech 1624–1626, 1631–1635, 1639–1640, 1648–1649) se počet členů česko-rakouské provincie v průběhu 17. století neustále zvyšoval. Eduard MAUR a kol., *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1995, s. 103. V roce ustanovení česko-rakouské provincie (1618) v ní působilo 202 (214) členů (20 kazatelů, 69 kněží, 49 kleriků, 64 laiků, 12 noviců), v roce 1630 – 274 (309) členů (110 kněží, 80 kleriků, 84 laiků, 35 noviců), v roce 1640 – 377 (400) členů (195 kněží, 64 kleriků, 118 laiků, 23 noviců), v roce 1650 – 435 členů (226 kněží, 49 kleriků, 126 laiků, 34 noviců), v roce 1661 – 637 členů (301 kněží, 97 kleriků, 189 laiků, 50 noviců) a v roce 1671 – 804 členů (423 kněží, 129 kleriků, 241 laiků, 11 noviců). V závorce uváděné číslo je součet bratří se složenými sliby a noviců, kteří se ale do celkových statistik nepočítali, jelikož mohli řád kdykoliv beztretně opustit. *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 242, 456, tom. II, s. 71, 630, tom. IV, s. 294–295, tom. V, s. 770; *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 82v, 100r, 115r, 134r, 156r.

⁴⁰⁷ I počet řeholních domů se v česko-rakouské provincii neustále zvyšoval, v roce 1618 čítala 13 klášterů, 1630 – 20 klášterů, 1640 – 25 klášterů (z toho 21 konventů a 4 hospice), 1650 – 31 klášterů (z toho 25 konventů a 6 hospiců), 1661 – 33 klášterů, 1672 – 38 klášterů. *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 240–242, 456, tom. II, s. 70–71, 629–630, tom. IV, s. 292–295, tom. V, s. 900–902; *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 82r–v, 100v, 115v–116r, 133r–134r, 158r–v.

Moravě, ve Slezsku, v Horních a Dolních Rakousech, komplikovaly i svolávání provinčních kapitul, přemístování řeholníků v rámci jednotlivých konventů či vizitace klášterů.

Sporná byla otázka konkrétního rozdělení provincie. Na provinční kapitule, jež se konala 28. 8. 1671 ve Vídni-Město, byly vypracovány tři konkrétní návrhy, jak tento akt provést. První respektoval hranice Českého království, a tudíž navrhoval spojit řeholní domy nacházející se v českých zemích v jednu provincii a kláštery v Horních a Dolních Rakousech v druhou. Druhá verze počítala se sloučením konventů v Čechách a Horních Rakousech v jednu provincii a řeholních domů v Dolních Rakousech, na Moravě a ve Slezsku v druhou provincii. Třetí možnost nabízela sjednotit kláštery v Čechách a ve Slezsku v jednu provincii a konventy na Moravě a v obou Rakousech v druhou.⁴⁰⁸

Nakonec byla generálním ministrem zvolena první verze, mj. i proto, že umožnila rozdělit konventy a v nich žijící řeholníky co možná nejspravedlivěji. V roce 1673 česko-rakouská provincie čítala celkem 808 členů působících při 38 řeholních domech, na česko-moravskou provincii při jejím rozdělení připadlo 21 klášterů (11 v Čechách, 7 na Moravě a 3 ve Slezsku),⁴⁰⁹ v nichž působilo 401 (414) kapucínů (223 kněží, 59 kleriků, 119 laiků, 13 noviců – 9 noviců-kleriků a 4 novici-laici).⁴¹⁰ Navíc na vídeňské provinční kapitule, na níž proběhlo rozdělení česko-rakouské provincie, bylo rozhodnuto o vybudování dalšího nového konventu v Opočně, který měla v budoucnu spravovat česko-moravská provincie.⁴¹¹ Z předešlých údajů mj. též vyplývá, že v 70. letech 17. století kapucíni patřili spolu s jezuitami⁴¹² a františkány-observanty⁴¹³ k nejrozšířenějším řeholním řádům tehdy působícím v českých zemích.

---

⁴⁰⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 757–758.

⁴⁰⁹ Z dochované korespondence pražského arcibiskupa Matouše Ferdinanda Sobka z Bílenberka, který se též vyjadřoval k rozdělení provincie, se dozvídáme, že původně měly být konventy rozděleny přesně rovnoměrně (19 jich mělo připadnout česko-moravské provincii a 19 rakouské provincii) a nikoli 21 ku 17, jak se nakonec stalo. Konventy ve Znojmě a Mikulově (dokonce v některých návrzích se uvažovalo připojit k rakouské provincii i konvent v Českých Budějovicích) i přesto, že se nacházely na území Moravy, měly připadnout rakouské provincii, protože byly do roku 1673 součástí dolnorakouské kustodie a nikoli moravské. Navíc velká část jejich žebrových obvodů se nacházela na území Dolních Rakous. S tímto řešením, ale pražský arcibiskup nesouhlasil a ve věci úspěšně intervenoval. ZA Opava, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 528, kart. č. 83, Dopis M. F. Sobka z Bílenberka olomouckému biskupovi Karlovi z Lichtenštejna z 22. 3. 1671; ASV, Fondo Favoriti-Casoni, tom. XXXV, Dopis F. M. Sobka z Bílenberka kardinálovi Agostinovi Favoritimu (1624–1682), tehdejšímu osobnímu sekretáři papeže Klementa X., ze 4. 4. 1671 v Praze (za upozornění na pramen děkuji PhDr. Jiřímu Havlíkovi, PhD.). Tomuto významnému činiteli římské kurie psal pražský arcibiskup proto, že proces rozdělení provincie musel schválit kromě kapucínských generálních představených i samotný svatý otec, který tak učinil bulou 22. 3. 1673. *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 956–958.

⁴¹⁰ ÖNB Wien, Sammlung von Handschriften und alten Drucken, sign. 306596-B, *Decretum divisionis totius Provinciae Boemo-Austriacae FF. Capucinatorum in duas, scilicet Boemicam et Austriacam, factae auctoritate Pontificia, a Reverendissimo Patre Stephano a Cesena, Ministro Generali, in Comitibus Provincialibus, habitis in loco nostro Viennae intra urbem, anno Domini 1673, die 28. Aprilis, et typis mandatum in eadem Civitate, Viennae 1673*, fol. 4r–4v; *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 1013–1014; Srov. V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 34.

⁴¹¹ *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 1001–1005; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 56.

⁴¹² Jezuité v této době byli vůbec nejrozšířenějším řeholním řádem v českých zemích, jejich česká provincie v roce 1673 čítala celkem 43 řeholních domů (1 profesní dům, 25 kolejí, 17 rezidencí), v nichž působilo 1030

Řádové ústředí v Římě dlouho bránilo rozdělení zejména proto, že by se zvýšil už tak dost velký počet neitalských provincií, čímž by automaticky vzrostl i počet neitalských volitelů na generální kapitule. Hrozilo tedy, že by italští kapucíni ztratili v řádu rozhodovací většinu, kterou měli od jeho založení.⁴¹⁴ Česko-rakouská provincie byla sice po dlouhých jednáních roku 1673 rozdělena,⁴¹⁵ ale nově vzniklé provincie získaly na generální kapitule v Římě prozatím jen poloviční zastoupení, než jaké jim podle řádových konstitucí příslušelo.⁴¹⁶ Obě se s tím, tak jako i další německé provincie (rýnská, vestfálská, bavorská, tyrolská, Přední Rakousy), jež měly taktéž neplnohodnotné zastoupení na generální kapitule,⁴¹⁷ však odmítaly smířit a s podporou císaře Leopolda I. se snažily prosadit své zrovnoprávnění. Neustále se obracely na řádové ústředí a papežskou kurii do Říma,⁴¹⁸ dokud roku 1679 konečně nedosáhly svého cíle. Dne 10. 1. 1679 Inocenc XI. vydal breve,⁴¹⁹ kterým

---

členů. NK Praha, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. XXIII C 105/8, fol. 327r, *Litterae annuae Provinciae Bohemiae Societatis Jesu anni 1673*, MZA Brno, Cerroniho sbírka II., inv. č. 80, fol. 140r–156v, *Catalogus brevis SJ. Bohemia 1673/1674*.

⁴¹³ Česká františkánská-observantská provincie v roce 1658 čítala 332 řeholníků, kteří žili v 15 konventech. Do roku 1673 se františkánům-observantům podařilo založit ještě dalších 5 nových řeholních domů v Turnově, Slaném, Dačicích, Opavě a Hájku u Prahy. Rozšíření františkánů-observantů v českých zemích v tomto období tedy bylo přibližně stejné jako u kapucínů. Klemens MINAŘÍK, *Provinciál P. Bernard Sannig, učenc, spisovatel a organizátor františkánské provincie (1637–1704)*, ČKD 61, 1920, s. 81–91, 83; Martin ELBEL, *Česká františkánská provincie sv. Václava (1570–1790)*, *Historica Olomucensia* 29, 2000, s. 83–96, 88; TÝŽ, *Bohemia Franciscana*, s. 122–123.

⁴¹⁴ V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 27. Podobný odpor řádového vedení zakusily i další zaalpské provincie (např. tyrolsko-bavorská či rýnská), když usilovaly o své rozdělení. A. EBERL, *Geschichte der Bayrischen Kapuziner-Ordensprovinz*, s. 188; A. HOHENEGGER – P. ZIELER, *Geschichte der tilerer Kapuzinerordensprovinz*, s. 435; A. JACOBS, *Die Rheinischen Kapuziner*, s. 26.

⁴¹⁵ Podrobněji k dlouhodobé snaze česko-rakouské provincie o své rozdělení M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu*, s. 71–79.

⁴¹⁶ Ve výsledku však kroky řádového centra bránící dělení neitalských provincií brzdily rozvoj a působení kapucínského řádu, a proto si generální ministr Inocent Marcinno z Caltagirone v roce 1643 obstaral u papeže Urbana VIII. breve, na jehož základě v případě nutnosti mohl rozdělit velké zaalpské provincie s tím, že nově vzniknuvší provincie se o své dosavadní zastoupení na generální kapitule rozdělí, což ale odporovalo řádovým konstitucím. Dle nich totiž každou provincii zastupoval na generální kapitule její provinční ministr a podle počtu jejích členů až dva římské kustodi, takže dvě nové mimoitalské provincie X a Y, vzniklé rozdělením původní provincie XY, měly právo, aby byly na generální kapitule reprezentovány dohromady šesti hlasy. Nicméně podle výše uvedeného breve hájili jejich zájmy pouze tři volitelé, a sice jejich provinční ministři a jeden římský kustod, který byl střídavě určen z jedné z nově vzniklých provincií. *Bullarium Ordinis (...) Capucinatorum*, tom. IV, s. 7–8; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 28–30.

⁴¹⁷ L. IRIARTE, *Der Franziskusorden*, s. 170.

⁴¹⁸ Österreichisches Staatsarchiv Wien, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Diplomatie und Außenpolitik vor 1848, Österreichische Geheime Staatsregistratur, inv. č. 12-6, Prameny k rozdělení česko-rakouské provincie (1671–1679); NA, ŘK, Spisy, inv. č. 8, kart. č. 6, Papežské buly a dekrety vztahující se obecně kapucínskému řádu (1528–1925), sign. Fasc. L19, Dokumenty týkající se zrovnoprávnění česko-moravské a rakouské provincie z hlediska jejich zastoupení na generální kapitule (1671–1679); *Bullarium Ordinis (...) Capucinatorum*, tom. IV, s. 218–220, tom. V, s. 14–16.

⁴¹⁹ *Bullarium Ordinis (...) Capucinatorum*, tom. IV, s. 20–21; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 8, kart. č. 6, Papežské buly a dekrety vztahující se obecně kapucínskému řádu (1528–1925), sign. Fasc. L9, Tisk papežského breve Inocence XI. z 10. 1. 1679.

nařídil udělit všem kapucínským provinciím stejné hlasovací právo, které jim náleželo dle řádových konstitucí.⁴²⁰

Řádové ústředí česko-moravské provincie bylo zřízeno při konventu v Praze na Hradčanech, kde se nachází dodnes (s výjimkou období vlády komunistické strany, kdy neexistovalo vůbec, jelikož byla činnost řádu násilně potlačena). Česko-moravská provincie byla z organizačních důvodů rozdělena na tři kustodie: českou,⁴²¹ moravskou⁴²² a slezskou.⁴²³ Prvním provinčním ministrem česko-moravské kapucínské provincie byl zvolen →Martin Geyroar z Příbora a prvními definity se stali →Berthold Hoffman ze Slezska, který působil i jako první provinční vikář, →Markvard z Halberstadtu, →Pavлін z Třebíče a →Klétus Widman z Mnichova. Řádová učiliště filozofie se nacházela v konventech v Olomouci, kde byl lektorem →Marián z Dillingenu, a Nise, kde lektorský úřad zastával →Crescentius Pramhoffer z Českého Krumlova. Teologie byla vyučována v Praze na Hradčanech, kde lektorskou funkci vykonával →Nikefor Skalský z Kutné Hory, a v Praze na Novém Městě, kde působil jako lektor →Prokop Grinding z Mostu. Noviciát pro kleriky fungoval při mosteckém konventu a zdejším novicmistrem byl →Rafaél z Chomutova. Noviciát pro laiky byl zřízen při konventu v Nise a post novicistra zde zastával →Symphorianus z Tyrolska.⁴²⁴

Rozdělení česko-rakouské provincie mělo též za následek, že v nově ustanovené česko-moravské provincii získali většinu řeholníci narození v českých zemích (66%), kteří předtím v rámci česko-rakouské provincie měli menšinové zastoupení, i když se jejich procentuální podíl po celou dobu její existence zvyšoval.⁴²⁵ V menšině byli naopak řeholníci, kteří se narodili na území dnešního Německa (20%) a Rakouska (11%).⁴²⁶ Procentuální

---

⁴²⁰ Podrobněji k boji o zrovnoprávnění česko-moravské a rakouské provincie na generální kapitule: V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 35–37; O. KAMSHOFF, *Aus der böhmischen Kapuzinerprovinz*, s. 504–506.

⁴²¹ Do české kustodie s centrem v Praze na Hradčanech spadaly konventy: Praha-Hradčany (47), Praha-Nové Město (32), České Budějovice (23), Sušice (18), Litoměřice (17), Sokolov (17), Roudnice nad Labem (16), Chrudim (16), Horšovský Týn (14), Kolín (13) a Most (11). Prvním představeným česko-moravské provincie se stal Markvard z Halberstadtu. *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 1015–1017. V závorce uvedená čísla označují počet bratří žijících v jednotlivých řeholních domech. Na základě těchto údajů si lze udělat i jistou představu o velikosti a významu jednotlivých klášterů.

⁴²² Do moravské kustodie s tehdejšími ústředím v Olomouci náležely konventy: Brno (27), Olomouc (25), Mikulov (18), Znojmo (18), Jihlava (16), Vyškov (15) a hospic ve Fulneku (4). První hlavou moravské kustodie se stal Pavлін z Třebíče. TAMTÉŽ, s. 1015–1017.

⁴²³ Slezský kustod, který tehdy sídlil v Nise, spravoval konventy: Nisa (27), Prudnik (17) a hospic ve Vratislavi (10). Úkolem vést tyto řeholní domy byl pověřen P. Berthold ze Slezska. TAMTÉŽ, s. 1015–1017.

⁴²⁴ Informace, které blíže popisují uspořádání česko-moravské provincie v roce 1673 (provinční ministr, definity, řádová učiliště, noviciáty), jsou čerpány z *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 1013–1015; Srov. V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 34–35.

⁴²⁵ Viz příloha č. 8, grafy č. 1–3. Podrobněji ke geografickému původu členů česko-rakouské provincie v letech 1618–1673 M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu*, s. 50–51, 60, 68–71, 259–262.

⁴²⁶ Ze statistiky místa původu vyplývá, že ze 401 kapucínů, kteří se stali v roce 1673 členy česko-moravské kapucínské provincie, pocházelo 268 (167 Čechy, 64 Morava, 35 Slezsko, 2 z Horní Lužice) z území spadajících přímo pod Českou korunu. Valná většina ostatních přicházela ze Svaté říše římské národa německého, konkrétně

zastoupení členů, kteří pocházeli z českých zemí, se neustále zvětšovalo i v dalších letech,⁴²⁷ díky čemuž se od počátku ustanovení česko-moravské provincie objevily požadavky na zrovnoprávnění češtiny s němčinou,⁴²⁸ která byla dosud úřední řečí provincie.

Česky mluvící bratři si přáli, aby korespondence s kláštery, ve kterých existuje česky mluvící komunita, byla vedena nejen německy, ale i česky. Dále chtěli, aby se v těchto konventech při četbě v chórech a jídelně užívala vedle němčiny i čeština. Když se k jejich žádostem první provinční ministři česko-moravské provincie →Martin Geyroar z Příbora, Markvard z Halberstadtu a →Ondřej z Brna stavěli odmítavě, neváhali se obrátit roku 1685 přímo na řádové ústředí do Říma, ale generální ministr →Karel Maria Mandirola z Macerata je odmítl.⁴²⁹ Česky mluvící bratři se ale nevzdali a na přelomu let 1686/1687 využili generální vizitace česko-moravské provincie, již prováděl generální vikář Vincenc z Mercatello sul Metauro, na něhož během vizitace konventů naléhali se svými jazykovými požadavky. Ten je sice nezamítl a částečně s jejich argumenty souhlasil, ale rozhodnutí nechal v rukou provinčního ministra Ondřeje z Brna, jenž po poradě se svými definity svůj názor nezměnil.⁴³⁰

Vznik samostatné česko-moravské provincie byl umožněn nejen díky dostatečnému personálnímu zajištění kapucínských konventů, ale přispěly k němu i další okolnosti. Jedním z hlavních faktorů, který napomáhal rozvoji kapucínského řádu v Čechách a na Moravě, byla velká podpora, kterou řád obdržel od panovnické rodiny. Habsburkové se zasloužili svou autoritou či finančními subvencemi (často byli přímo hlavními donátory kapucínských řeholních domů) o založení konventů v Brně, Olomouci, Českých Budějovicích, Mostě, Znojmě, Praze na Novém Městě, Sušici a Chrudimi. Zároveň napomohli uvedení kapucínů do Slezska, kde se podíleli na zřízení klášterů v Nise a Vratislavi. Podpora Habsburků však nebyla samozřejmostí a kapucíni ji získali jen za dlouholetou úspěšnou službu panovnické

---

z území dnešního Německa 77 (především z Bavorska a Horních Frank) a 41 z území dnešního Rakouska. Ze zbylého počtu členů jich 6 pocházelo z Apeninského poloostrova, 3 z území tehdejšího raně novověkého Lucemburska, 3 z habsburského jižního Nizozemí a 2 ze Švýcarska. U P. Iva *Brithalensis* neznám lokalitu jeho původu. NA, ŘK, Rkp., inv. č. 36, *Catalogus Patrum et Fratrum Capucinatorum Provinciae Boemiae*, s. 3–22; 161–169.

⁴²⁷ Viz příloha č. 8, grafy č. 4–8.

⁴²⁸ Skutečnost, že se kapucín narodil v českých zemích, ještě automaticky neznamenalo, že jeho rodnou řečí byla čeština, jelikož rozsáhlé oblasti v Čechách a na Moravě byly jazykově převážně německé (zejména pohraničí a velká královská města). Dále kapucíni pocházející ze Slezska z drtivé většiny hovořili též německy a v mnohem menší míře polsky (polština byla výrazněji zastoupená na venkově a to především v okolí Vratislavi a Nisy). Ponechme stranou Kladsko a oboje Lužice, kde se narodilo jen velmi malé množství kapucínských řeholníků, kteří se stali členy česko-moravské provincie (viz příloha č. 8, graf č. 10). E. MAUR, *Dějiny obyvatelstva*, s. 113–114; Ivana ČORNEJOVÁ – Jiří KAŠE – Jiří MIKULEC – Vít VLNAS, *Velké dějiny zemí koruny české*, tom. VIII, Praha – Litomyšl 2008, s. 233.

⁴²⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. VIII, s. 535–537; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 73.

⁴³⁰ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 9, kart. č. 6, Dopis Vincence z Mercatello sul Metauro generálnímu ministrovi →Karlovi Mariovi z Macerata, jež byl napsán dne 14. 11. 1686 ve Vídni. Jeho přepis lze též najít v *Kapucínské letopisy*, tom. IX, s. 241–242; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 73–74.

rodině. Kapucínští řeholníci působili jako jejich zpovědníci, důvěrníci, diplomaté, úředníci (mj. i jako tajní radové), vojenští kaplanové a v neposlední řadě byli strážci jejich rodové hrobky.⁴³¹

Když porovnáme osobnosti fundátorů jednotlivých kapucínských konventů založených v Čechách a na Moravě před rokem 1673,⁴³² zjistíme, že vedle Habsburků se o úspěšné usazení kapucínů v českých zemích velice zasloužily také některé šlechtické rody zejména Lobkovicové, Ditrichštejnové, Trauttmansdorffové, Valdštejnové atd. Díky podpoře šlechty (nezahrnujeme duchovní šlechtického stavu) bylo ve sledovaném období a prostoru založeno hned 15 kapucínských konventů.⁴³³ Uvědomíme-li si, že v Čechách a na Moravě existovalo v roce 1673 celkem 21 kapucínských řeholních domů, pak nám jasně vyplývá určující význam šlechtického kapitálu pro rozvoj kapucínského řádu.

Důležitá byla též podpora, kterou řádu prokázali čeští a moravští arcibiskupové a biskupové,⁴³⁴ a která se stala takřka tradicí, což dokládá i význam kapucínského řádu pro rekatolizaci.⁴³⁵ Dalším rozhodujícím faktorem velkého rozmachu kapucínů u nás byla jejich malá finanční náročnost, díky které snadněji získávali donátory. Důležitým aspektem při výstavbě kapucínských konventů byla rovněž stavební jednoduchost,⁴³⁶ s níž souvisela i rychlost práce.

První desetiletí působení kapucínů v česko-rakouském prostoru neprobíhala jenom ve znamení budování konventů, jednalo se také o dobu přizpůsobování jejich řeholního života podmínkám, jež panovaly za Alpami. Kapucíni působili v prostoru, kde se situace katolické církve především v první polovině 17. století jevila jako komplikovaná. Zatímco v kolébce

---

⁴³¹ M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu*, s. 80–89; Magdalena HAWLIK-VAN DE WATER, *Der schöne Tod. Zeremonialstrukturen des Wiener Hofes bei Tod und Begräbnis zwischen 1640–1740*, Wien –Basel – Freiburg 1989, s. 42–43, 69–74; TÁŽ, *Die Kapuzinergruft. Begräbnisstätte der Habsburger in Wien*, Freiburg – Basel – Wien 1993, s. 24–31; S. HEHENBERGER, *Armut und Vertrauen*, s. 479–486; P. PREISS, *České královny z rodu Gonzagů a kapucíni*, s. 127–129.

⁴³² Viz příloha č. 6.

⁴³³ U 12 z nich byl šlechtický mecenáš hlavním fundátorem konventu a u zbylých tří byl vedlejším fundátorem. M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu*, s. 89.

⁴³⁴ TAMTÉŽ, s. 126–130.

⁴³⁵ K významu kapucínského řádu pro rekatolizaci českých zemí. TAMTÉŽ, s. 104–108.

⁴³⁶ Podrobněji ke kapucínské architektuře (výběrově): Justinian (příjmení neuvedeno), *Das Kapuzinerkloster als Ausdrucksform des franziskanischen Gedankens*, in: Chrysostomus Schulte (ed.), *Aus dem Leben und Wirken des Kapuziner-Ordens: Mit besonderer Berücksichtigung der deutschsprachigen Provinzen: Festschrift zum 400 jährigen Jubiläum des Ordens*, München 1928, s. 62–67; Karl Suso FRANK, *Gebaute Armut. Zur südwestdeutsch-schweizerischen Kapuzinerarchitektur des 17. Jahrhunderts*, Franziskanische Studien 58, 1976, s. 55–77; Francesco CALLONI, *Interpretazione iconologica della architettura cappuccina. Le case die preghiera nella storia e spiritualità francescana*, Studi scelti di francescanesimo 7, 1978, s. 151–157; Walter HÜMMERICH, *Anfänge des kapuzinischen Klosterbaues, Untersuchungen zur Kapuzinerarchitektur in der rheinischen Ordensprovinzen*, Mainz 1987; D. FOLTÝN – P. SOMMER – P. VLČEK, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 49–57; Petr PETŘIVALSKÝ, *Kapucínská krajina*, HG 36, 2010, s. 147–149; Tanja MARTELANC, *Kapucínska architektura v slovenskem etničnem prostoru do nastanka Ilirskih provinc*, Disertační práce, Filozofická fakulta Univerzity v Mariboru, Maribor 2016. V této velice zdařilé disertační práci lze nalézt další podrobně vyjmenovanou a rozebranou sekundární literaturu k tomuto tématu. TAMTÉŽ, s. 10–16.

řádu v Itálii kapucíni působili v poměrně kompaktním katolickém prostředí, kde ho ohrožovaly spíše výstřelky jeho členů⁴³⁷ či nevráživost tradičních, zavedených řeholních společenství, především františkánů-observantů, v českých zemích⁴³⁸ a v obou Rakousech⁴³⁹ narážel v první řadě na nekatolické skupiny obyvatelstva.

V době vzniku řádu (1528) a v prvních letech jeho existence se například nepočítalo s tím, že se budou kapucíni věnovat velice aktivně i pastoračnímu působení.⁴⁴⁰ Proto také neměli z počátku povoleno zpovídat laické osoby, jelikož v Itálii, kolébce řádu, byl dostatek katolických kněží. Navíc udělení práva zpovídat osoby světského stavu kapucínům by jistě vyvolalo velký odpor ostatních řádů a diecézního kléru.⁴⁴¹ V českých a rakouských zemích však panovala úplně jiná situace. Vzhledem k nedostatku katolických kněží dostávali kapucíni svolení přijímat zpovědi laiků. Spatřujeme tu tedy modifikaci původního směřování řádu vzhledem k lokálním poměrům a aktuálním potřebám, jež je ostatně pozorovatelná a známější

---

⁴³⁷ Na příklad roku 1542 otrásl existenci řádu generální představený kapucínů Bernardino Ochino ze Sieny, který byl podezřelý z šíření bludařských myšlenek, z nichž se měl zpovídat u římské kurie, což ale neučinil. Místo toho utekl z Itálie a stal se kalvinistickým knězem v Ženevě. Kapucínský řád se díky tomuto excesu nesměl až do roku 1574 šířit mimo území Itálie, přičemž bylo zvažováno i jeho zrušení. V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 6–7; T. GRAF, *Die Kapuziner*, s. 106–113; L. IRIARTE, *Der Franziskusorden*, s. 155–157; Mariano D'ALATRI, *I Cappucini. Storia d'una famiglia francescana*, Roma 1994, s. 28–30; Ronnie Po-chia HSIA, *The World of Catholic Renewal 1540–1770*, Cambridge 1998, s. 29; P. MATĚJKA, *Prvopočátky kapucínskému řádu*, s. 48–50.

⁴³⁸ K náboženské situaci v českých zemích v první polovině 17. století, která se nesla ve znamení postupné rekatolizace, blíže Zikmund WINTER, *Život církevní v Čechách I–II*, Praha 1895–1896; Rudolf ŘÍČAN, *Dějiny Jednoty bratrské*, Praha 1957; František KAVKA – Anna SKÝBOVÁ, *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepcie Habsburské rekatolizace v Čechách*, Praha 1968; Josef HANZAL, *Rekatolizace v Čechách – její historický smysl a význam*, Sborník historický 37, 1990, s. 37–91; Jiří MIKULEC, *31. 7. 1627 – Rekatolizace šlechty v Čechách. Či je země, toho je i náboženství*, Praha 2005; A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, Praha 2008; I. ČORNEJOVÁ – J. KAŠE – J. MIKULEC – V. VLNAS, *Velké dějiny země koruny české*, tom. VIII, s. 90–102, 288–327; Jiří JUST – Zdeněk NEŠPOR – Ondřej MATĚJKA, *Luteráni v českých zemích v proměnách staletí*, Praha 2009, s. 87–101, 131–135.

⁴³⁹ K náboženské situaci a postavení katolické církve v první polovině 17. století v Horních a Dolních Rakousech alespoň uvádím Karl VOCELKA, *Geschichte Österreichs. Kultur-Gesellschaft-Politik*, 6. vyd., München 2002, s. 107–119. Jinak bibliografie, především německy psaná, týkající se rekatolizace rakouských zemí je velice bohatá a přehledně ji lze nalézt Marie-Elizabeth DUCREUX, *Affrontements et reconquêtes, églises et étos: dans les États des Habsbourgs*, in: Marc Venard (ed.), *Histoire du Christianisme 9, L'âge de raison, 1620–1750*, Paris 1997, s. 12–44, 152–153.

⁴⁴⁰ Jádrem jejich poslání spočívalo spíše v bratrském a kontemplativním životě, ostatně kapucínská reforma se z počátku nazývala „*Menší bratři poustevnického života*“. Nicméně již v průběhu 30. let 16. století v řádu získali převahu bratři, kteří si přáli, aby se možnosti jejich apoštolátu co nejvíce rozšířily. Kapucíni tedy nově zaměřili své aktivity nejen na kazatelství, péči o nemocné a vězněné, ale i na kaplanskou činnost u vojska či na oblast vědy. V roce 1574 bylo řádu povoleno šířit se mimo Itálii, a proto k hlavním aktivitám řádu přibyla ještě misijní a protireformační činnost. L. IRIARTE, *Der Franziskusorden*, s. 218–222; Mathias ILG, *Die Kapuziner*, in: Friedhelm Jürgensmeier – Regina Elizabeth Schwerdtfeger (edd.), *Orden und Klöster im Zeitalter von Reformation und katholischer Reform (1500–1700)*, Band III (=Katholisches Leben und Kirchenreform im Zeitalter der Glaubensspaltung 67), Münster 2007, s. 214–237, 228–230; Dieter WEIS, *Katholische Reform und Gegenreformation*, Darmstadt 2005, s. 79–80, 87, 96, 146, 148, 156, 158, 167, 172–173; T. GRAF, *Die Kapuziner*, s. 153–155; Achim FUCHS, *Die Durchführung der Gegenreformation in der Oberpfalz*, in: Karl Otto Ambronn (ed.), *Die Oberpfalz wird bayerisch. Die Jahre 1621 bis 1628 in Amberg und der Oberpfalz*, Amberg 1978, s. 49–60, s. 52; R. P. HSIA, *The World of Catholic Renewal*, s. 27–31, 65, 68, 70–71, 76, zejména s. 29–30; P. MATĚJKA, *Prvopočátky kapucínskému řádu*, s. 20–38.

⁴⁴¹ První závazné řádové konstituce z roku 1536 dovolují kapucínům zpovídat světské osoby jen z vážných důvodů (např. zaopatření duše věřícího, pokud je v ohrožení života) či s výslovným svolením generálního ministra. F. ELIZONDO (ed.), *Constitutiones Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum*, s. 58.

u jezuitů.⁴⁴² Potřebná povolení k vykonávání zpovědní činnosti jim opatřovali u řádového ústředí představení diecézí a arcidiecézí, kde kapucínský řád působil.⁴⁴³

Úpravy, respektive zmírňování původních řeholních pravidel, se netýkaly jenom pastorační činnosti, ale také každodenního klášterního života. Řádová pravidla, která byla vytvořena v příjemném podnebí Apeninského poloostrova, se pochopitelně musela přizpůsobit podstatně drsnějším středoevropským klimatickým podmínkám.⁴⁴⁴ V první řadě byla adaptována řádová pravidla pro stavbu řeholních domů, aby byly zdejší kláštery lépe chráněny před vlivy místního studenějšího podnebí.⁴⁴⁵ V případě konventu v Praze na Hradčanech, který byl postaven ještě před přijetím těchto zmírňujících modifikací, došlo

---

⁴⁴² I. ČORNEJOVÁ, *Tovaryšstvo Ježíšovo*, s. 132.

⁴⁴³ Od roku 1602 na základě breve Klementa VIII. měl generální představený řádu možnost povolit kapucínům vykonávat zpovědní činnost. Pražský arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé (1551–1606) jim roku 1603 získal povolení k zpovědní službě nejdříve pro území Prahy a o rok později pro oblast celých Čech. *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 67, 71. Pro moravskou diecézi jim povolení vykonávat zpovědní činnost obstaral kardinál František Ditrichštejn (1570–1636). TAMTÉŽ, s. 144, 146; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 80–81. Obdobná povolení k vykonávání zpovědní činnosti obdrželi kapucíni i v dalších provinciích za Alpami, kde byl též nedostatek katolických kněží. Srov. A. JACOBS, *Die Rheinischen Kapuziner*, s. 77–78; C. WILLÖCHER, *Die Kapuziner*, s. 186; Eduardo [LECORNEY] D'ALENCON, *De confessione saecularium in ordine nostro*, AOMC 19, 1903, s. 251–255, 279–284, 370–373; 20, 1904, s. 27–30, 125–128, 150–152.

⁴⁴⁴ Stejný problém řeší piaristé po příchodu do českých zemí, k přizpůsobení jejich řeholních pravidel klimatickým podmínkám panujícím za Alpami. Milan SKŘIVÁNEK, *K počátkům piaristického školství*, in: Emil Kordiovský – Metoděj Zemek (edd.), *Pokrokové proudy ve výchově a vzdělávání na jižní Moravě v uplynulých 350 letech*. XI. mikulovské sympozium 16. a 17. října 1981, Praha 1982, s. 203–208, s. 206. M. ZEMEK – Jan BOMBERA – Aleš FILIP, *Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950*, Prievidza 1992, s. 18–19.

⁴⁴⁵ Řeholní domy v kapucínském řádu se stavěly dle jednotných pravidel, která byla velice podrobně stanovena v řádových konstitucích (architektuře klášterů se věnuje celá šestá kapitola – F. ELIZONDO (ed.), *Constitutiones Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum*, s. 597–599), a to v duchu přísných výkladů řehole sv. Františka z Assisi. V roce 1603 řádový stavitel (tzv. *fabrericus*) →Antonín z Pordenone tato stavební pravidla ještě více rozvedl a specifikoval v rukopise *Libri tre, nè quali si scuopre modi si puo edificare un monasterio sia la chiesa situla verso qual parte del sole si uogli che quiui si ritrouera col suo disegno. Conforme all'uso della nostra Religione a beneficio della quale sono stati composti da frate Antonio da Pordenon Sacerdote Capuccino. Della provincia di Santo Antonio ouero Venetia. Libro Primo 1603* (Bibliotheca Nazionale Marciana Venezia, Manoscritti, sign. It. IV 139). Toto dílo o čtyři roky později modifikoval pro stavbu konventů v zemích se studenějším klimatem, viz rukopis *Libri tre nei quali si scuopre in quanti modi si puo edificare vn Monasterio sia la Chiesa situata uerso qual delle IV. parti del Mondo si uogli, che quiui la si trouera col suo disegno, conforme all'uso della Nostra Religione à beneficio della quale sono stati composti da Frate Antonio da Pordenon Sacerdote Capuccino Della Prouintia di Santo Antonio ouero Venetia, et in particolare per li paesi frigidi come di Germania, doue con le stuffe, ò Refetteria si scaldano le Celle, nelqual paese sono stati composti nel luogo di Rosnam. Prouintia del Tirol sotto il Ducato di Bauiera l'anno 1607. Et questa è la secunda parte* (PAKÖS, Niederlassung Innsbruck, PANTP, Fasc. 19). Podle této práce pak byly stavěny i konventy v českých zemích, přičemž autor v něm vytvořil dvě základní schémata kapucínských klášterů: většího, určeného až pro 61 řeholníků, a menšího, v němž měla žít komunita o maximálně 14 členech, jež se převážně stavěl v českých zemích (viz příloha č. 9, obr. č. 28–29). Tanja MARTELENC, "*Libri tre nei quali si scuopre in quanti modo si puo edificare vn Monast.o sý la Chiesa*": *arhitektural treatise of Capucin friar Antonio da Pordenone*, in: Michaela Rosso (ed.), *Investigating and Writing Architectural History Subjects, Methodologies and Frontiers*, Torino 2014, s. 1058–1071, zejména s. 1059–1061; TÁŽ, *Arhitekturni traktat beneškega kapucina Antonia da Pordenone in njegov vpliv na kapucinsko arhitekturo srednje Evrope. Primer nekdanjega kapucinskega samostana na Ptuj (The Architectural Treatise of the Venetian Capuchin Antonio da Pordenone and Its Influence on the Architecture of Central Europe. The Slovenian Capuchin Monastery in Ptuj as an Example)*, *Acta historiae artis slovenica* 20/2, 2015, s. 31–56.

alespoň k vybudování druhého, podzemního, tzv. zimního chóru, který byl menších rozměrů, a byl lépe chráněn před mrazem.⁴⁴⁶

Lze tedy konstatovat, že kapucíni byli v roce 1673 v habsburském soustátí dobře etablovaným řádem, jelikož disponovali silnými mecenáši a podporovateli, z nichž samozřejmě nejvýznamnější byla panovnická rodina. Úspěšně se vyrovnali s negativními dopady třicetileté války na zdejší oblast, což nejlépe dokládá počet konventů a v nich žijících bratří.⁴⁴⁷ Navíc přizpůsobili svůj řeholní život náboženským potřebám a klimatickým podmínkám panujícím v českých zemích. Dále díky úspěšně dovršené rekatolizaci, na níž měli nemalý podíl, působili s výjimkou Slezska již v katolickém prostředí, které bylo v duchu tehdejší barokní zbožnosti nakloněno podpoře řeholních řádů. Výchozí situace česko-moravské kapucínské provincie byla v roce jejího ustavení více než slibná, což umožnilo i následný další rozvoj provincie.

3.2 Zlatý věk česko-moravské kapucínské provincie (1673–1740)

Období 1673–1740 je bezesporu zlatým věkem⁴⁴⁸ česko-moravské kapucínské provincie, což nejlépe dokazuje skutečnost, že v této době bylo založeno celkem deset kapucínských konventů: v Opočně (1674), Fulneku (1674),⁴⁴⁹ Žatci (1675), Svídnici (1680), Zákupěch (1681), Brzegu (1682), Rumburku (1683), Třebíči (1687), Mnichově Hradišti (1690) a Kyjově (1713). Oproti roku 1673 se tedy navýšil počet řeholních domů, které spravovala česko-moravská provincie, téměř o třetinu.⁴⁵⁰ Rozvoj provincie se neodrážel

---

⁴⁴⁶ Protože toto opatření neodpovídalo původnímu přísnému řádovému výkladu řehole sv. Františka, museli si čeští kapucíni získat povolení ke stavbě zimního chóru přímo u papežské kanceláře. Na jeho základě pak hradčanští kapucíni sice směli v zimním období sloužit oficiem v podzemním chóru svého kostela, ale s následujícími výjimkami: každodenní nešpory a kompletář, modlitby matutina v noci Kristova narození a o velikonočním tridniu se musely konat v horním chóru, což platilo i pro hodinky o jedné, třetí, šesté a deváté hodině o nedělích a slavnostech, pokud se k nim shromáždilo větší množství věřících. – NA, ŘK, Listiny, inv. č. 7a.

⁴⁴⁷ Blíže k dopadům třicetileté války na kapucínské řeholní domy v českých zemích M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu*, s. 54–60.

⁴⁴⁸ Poprvé takto označil toto období dějin česko-moravské provincie řádový historik Vavřinec Rabas. V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 38.

⁴⁴⁹ Základní kámen ke konventu ve Fulneku byl položen 11. 10. 1674, ale řádová komunita o velikosti 4 bratří (od roku 1676 již 6 členná) ve městě fungovala již od roku 1668, když prozatímne bydlela nejdříve na zámku u donátora konventu hraběte Jan Františka Bruntálského z Vrbna (1634–1705), později ve městě v domě malíře Christiana Sturma, přičemž bohoslužby se konaly ve hřbitovní kapli sv. Rocha. V roce 1676 se kapucíni přestěhovali do tehdy ještě rozestavěného konventu, v roce 1677 přenesli svatostánek, o který se starali ve Fulneku, z kaple sv. Rocha do klášterního chóru, kde se provizorně začaly sloužit bohoslužby. V roce 1680 došlo k dokončení stavby konventu a v roce 1683 byl slavnostně vysvěcen konventní kostel. Vzhledem k tomu, že řád působil ve Fulneku už před rokem 1673, nejedná se o zcela nové založení, které lze zcela řadit ke konventům vzniklým po roce 1673. *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 248–249, 319, 321, 389, 395, 397, 469–472, 486, 901, 1016, tom. VI, s. 132, 254, 435, 671 tom. VII, s. 154, tom. XXIV, s. 445, *Protocolum sive Liber provinciae*, fol. 154r, 156r; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 55; D. FOLTÝN, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, s. 297; Stov. Z. ORLITA, *Dům v zahradě Páně*, s. 37–45, 99.

⁴⁵⁰ Z 21 v roce 1673 na 30 v roce 1740. *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 1015–1017; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 133, *Catalogus Patrum et Fratrum Minorum Capucinatorum Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae in*

pouze v budování nových klášterů, ale také v rozšiřování těch stávajících. Mezi lety 1673–1740 byly zvětšeny o celá nová křídla budovy konventů v Brně,⁴⁵¹ Vyškově,⁴⁵² Jihlavě,⁴⁵³ Mikulově,⁴⁵⁴ Roudnici nad Labem,⁴⁵⁵ Mostu,⁴⁵⁶ Znojmě⁴⁵⁷ a Olomouci,⁴⁵⁸ čímž došlo k navýšení počtu žijících řeholníků v těchto komunitách.

Bezprostřední důvody, jež vedly k vzniku nového domu v této době, byly ovšem různé. Obecně se kapucíni snažili co nejvíce zefektivnit chod provincie (zlepšit cestování mezi konventy, sběr almužen atd.) a zároveň zakládat nové konventy v místech, kde bylo obyvatelstvo vystavováno většímu působení nekatolických duchovních, a proto se kapucíni v této době orientují především na Slezsko a na příhraniční oblasti⁴⁵⁹ Čech a Moravy sousedící se zeměmi, jejichž obyvatelé byli většinou protestanti, což je trend,⁴⁶⁰ který začal již po roce 1648 a nyní se v něm pouze pokračovalo.⁴⁶¹

Slezsko bylo jednou ze zemí, kde si podle vestfálského míru a v souladu se složitou strukturou země zachovaly poměrně významné pozice nekatolické konfese.⁴⁶² Navíc díky

---

Conventu nostro Pragae ad S. Mariam Angelorum in Capitulo die 2. mensis Septembris anno 1740 auspiciato et sequentibus diebus celebrato a RR. PP. concinnatus, fol. 1r–12v.

⁴⁵¹ V letech 1687–1690 vzniklo nové křídlo při klášteře v Brně. *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. I, fol. 35v–36r; *Kapucínské letopisy*, tom. IX, s. 376–377, 551–552, 694–695, tom. X, s. 79. M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 173.

⁴⁵² V letech 1706–1707 byl rozšířen konvent ve Vyškově. *Kapucínské letopisy*, tom. XIV, s. 267; D. FOLTÝN, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, s. 761.

⁴⁵³ V roce 1708 došlo k zvětšení řeholního domu v Jihlavě. *Kapucínské letopisy*, tom. XIV, s. 425; D. FOLTÝN, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, s. 357.

⁴⁵⁴ V roce 1715 byl na náklady Ditrichštejnů rozšířen konvent v Mikulově. MZA Brno, Hlavní registratura Ditrichštejnů v Mikulově, inv. č. 8418, kart. 1528; Miroslav SVOBODA (ed.), *Mikulov*, Praha 2013, s. 141.

⁴⁵⁵ V letech 1717–1720 byl klášter v Roudnici nad Labem doplněn o dva nové trakty. *Protocollum Conventus Roudnicensis*, s. 7–8; NA, ŘK, Mapy, sign. M38, kart. č. 459, D. FOLTÝN – P. SOMMER – P. VLČEK, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 625.

⁴⁵⁶ V roce 1723 byl přistavěn další trakt, v němž se nacházelo především infirmary, při konventu v Mostu. *Historia domestica Conventus Pontensis*, tom. I, oddíl A III *Aedificii innovationes amplificationes et reparationes* (nečíslováno); D. FOLTÝN – P. SOMMER – P. VLČEK, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 384.

⁴⁵⁷ V letech 1724–1726 byly přistaveny nové budovy ve Znojmě. *Archivum PP. Capucinatorum Conventus Znoymensis*, oddíl A *Fundatio conventus et Fabrica* (nečíslováno); D. FOLTÝN, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, s. 789.

⁴⁵⁸ V roce 1737 bylo vystavěno nové křídlo, kde se nacházelo sedm nových cel, při řádovém domě v Olomouci. *Liber memorabilium notatu dignorum, quae contigerunt a prima nostri Olomoucensis monasterii fundatione*, s. 52; D. FOLTÝN, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, s. 506.

⁴⁵⁹ Zdejší obyvatelé totiž mohli být snadněji v kontaktu s luteránskými duchovními nejen díky geografické poloze, ale i většinou dlouhodobé nepřítomnosti vrchnosti, jelikož tato panství byla příliš vzdálena od Prahy a Vídně. Problémem byla i hrozba útěku obyvatelstva z hlediska kvalifikované pracovní síly (horníci) za hranice a její hospodářské dopady na majitele panství. I. ČORNEJOVÁ – J. KAŠE – J. MIKULEC – V. VLNAS, *Velké dějiny země Koruny české*, tom. VIII, s. 105; Edita ŠTĚŘÍKOVÁ, *Exulantská útočiště v Lužici a Sasku*, Praha 2014, s. 17–44; J. JUST – Z. NEŠPOR – O. MATĚJKA, *Luteráni v českých zemích*, s. 136; Jiří HAVLÍK, *Jan Fridrich z Valdštejna. Arcibiskup a mecenáš doby baroka*, Praha 2016, s. 56.

⁴⁶⁰ Argument vytvoření ochranné hráze proti pronikání luteránství se uvádí při založení řeholních domů v Mostě, Litoměřicích, Sokolově, Zákupech, Rumburku, Žatci, Opočně, Fulneku a Mariánské u Jáchymova. V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 46–47; P. PETŘIVALSKÝ, *Kapucínská krajina*, s. 148.

⁴⁶¹ M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu*, s. 61–63.

⁴⁶² Józef MANDZIUK, *Historia Kościoła katolickiego na Śląsku*, tom. II (*Czasy reformacji, reformy katolickiej i kontrreformacji*), Warszawa 1995; s. 107–168; Radek FUKALA, *Slezsko – neznámá země Koruny české: knížecí a stavovské Slezsko do roku 1740*, České Budějovice 2007, s. 189–200; Jörg DEVENTER,

uzavření Altranstädtské konvence (1707) byly dosavadní rekatolizační úspěchy ve Slezsku silně zpochybněny, jelikož slezským evangelíkům byly navráceny kostely, které byly zabrány katolickou stranou po roce 1648 a navíc byly pro protestanty nově zbudovány další tzv. "kostely milosti",⁴⁶³ kde lidé ve velkém počtu mohli naslouchat pietistickým⁴⁶⁴ kázáním, z nichž některé vznikly i poblíž hranic Čech a Moravy (např. kostel v Těšíně). Tím se staly relativně snadno dostupné i pro tajné nekatolíky ze severních oblastí českých zemí.⁴⁶⁵ Ve Slezsku se tedy otvíralo nejen kapucínům, ale i dalším řeholním řádům, jež se zabývaly protireformační činností, široké pole působnosti, a to i vzhledem k tomu, že zdejší katolická farní síť byla v této době ve špatném stavu⁴⁶⁶ a kláštery její funkci do značné míry suplovaly,⁴⁶⁷ díky čemuž měly zdejší kapucínské konventy po celé 17. století a 18. století charakter misijních stanic. To znamená, že kapucíni odcházeli ze svého konventu do blízkého okolí konat misie, při nichž prováděli jak rekatolizační činnost (především pomocí kázání, katecheze a osobního příkladu), tak běžné pastorační působení (sloužili mše svaté, udělování svátostí atd.).⁴⁶⁸

Tyto misie byly dvojího typu, přičemž se rozlišují podle délky trvání. Dlouhodobé, jež trvaly několik týdnů (max. 10-12 týdnů), jelikož stále bylo potřeba dodržovat pravidla společného řeholního života. Kapucínští představení byli proti tomu, aby řeholníci dlouhodobě pobývali mimo svůj konvent, protože by tím mohla být ohrožena jejich řeholní kázeň. Bratři, kteří konali misie, proto museli být po nějaké době buď vystřídáni jinými kapucíny, nebo se stejní řeholníci mohli vrátit na místo, kde předtím již misijně působili, až po určité době strávené opět v konventu. Kapucín nesměl konat misii mimo konvent nikdy

---

Gegenreformation in Schlesien. Die habsburgische Rekatolisierungspolitik in Glogau und Schweidnitz 1526–1707, Köln – Weimar – Wien 2003, s. 246–252. Na základě výzkumu vizitací organizovaných vratislavskou diecézí ve 20. letech 18. století bylo zjištěno, že i přes postupující rekatolizaci se k luterské víře na počátku 18. století oficiálně hlásila stále takřka polovina obyvatel (44%) Slezska. V jeho dolní části nekatolíci převažovali, například na Lehnicku či Hlohovsku měli více jak dvou třetinové zastoupení, naopak v horním Slezsku, měli většinu katolíci, přičemž luteránství zůstávala věrná především šlechta. Józef PATER (ed.), *Schematismus des Fürstentums Breslau 1724 und 1738*, Forschungen und Quellen zur Kirchen- und Kulturgeschichte Ostdeutschlands 26, Köln – Weimar – Wien 1994; Zdeněk JIRÁSEK (ed), *Slezsko v dějinách českého státu*, tom. II, Opava 2012, s. 295.

⁴⁶³ Jaroslav GOLL, *Der Vertrag von Alt-Ranstaedt. Oesterreich und Schweden 1706–1707. Ein Beitrag zur Geschichte der österreichischen Politik während des nordischen Krieges*, Prag 1879, s. 32–35; Pavel BĚLINA – Jiří KAŠE – Jiří MIKULEC – Irena VESELÁ – Vít VLNAS, *Velké dějiny země Koruny české*, tom. IX, Praha – Litomyšl 2011, s. 68–71.

⁴⁶⁴ K pietismu blíže například Martin BRECHT (ed.), *Geschichte der Pietismus, I. Der Pietismus vom siebzehnten bis zum frühen achtzehnten Jahrhundert*, Göttingen 1993. Podrobný seznam literatury k tomuto tématu je uveden v Johannes WALLMANN, *Der Pietismus*, Göttingen 2005, s. 9–20.

⁴⁶⁵ P. BĚLINA – J. KAŠE – J. MIKULEC – I. VESELÁ – V. VLNAS, *Velké dějiny země Koruny české*, tom. IX, s. 184–185; J. JUST – Z. NEŠPOR – O. MATĚJKA, *Luteráni v českých zemích*, s. 130, 146–147.

⁴⁶⁶ Johann HEYNE, *Dokumentierte Geschichte des Bisthums und Hochstiftes Breslau. Aus Urkunden, Aktenstücken, älteren Chronisten und neueren Geschichtsschreibern*, tom. III, Breslau 1868, s. 561–691.

⁴⁶⁷ Z. JIRÁSEK (ed), *Slezsko v dějinách*, tom. II, s. 241–253, 283–286.

⁴⁶⁸ K. DOLA, *Kapucyni w Nysie*, s. 181, 193–194, 203–205.

sám,⁴⁶⁹ ale musel mít sebou vždy alespoň jednoho spolubratra. Misijní činnost kromě jejího časového ohraničení komplikovalo také to, že kapucínští misionáři mohli cestovat pouze pěšky a po celou dobu museli dodržovat i modlitbu hodinek.⁴⁷⁰ Naopak to, co pomáhalo kapucínským misionářům snadněji a fundovaněji vykonávat jejich činnost, byla opakovaná povolení studovat tzv. *libri prohibiti*, která jim udělovala papežská kurie.⁴⁷¹

Krátkodobé misie trvaly dva až tři dny, při nich se buď v pátek, nebo v sobotu ráno odebrali kněží, kteří byli určeni k vykonávání misijní činnosti, do okolních měst a vesnic. V sobotu kapucíni nejdříve kázali a pak zpovídali do nočních hodin. V neděli dopoledne sloužili mši svatou a pronesli kázání. Odpoledne pak měli obvykle promluvu pro určitou skupinu obyvatelstva (např. pro příslušníky nějakého cechu). V neděli na večer se kapucíni pak vrátili do domovských konventů.⁴⁷² Tyto misie se v Čechách a na Moravě v důsledku úspěšného dovršení rekatolizace v průběhu druhé poloviny 17. století změnilly v náboženské duchovní obnovy, při nichž byla prohlubována víra obyvatelstva pomocí výuky katechismu.⁴⁷³ Od počátku 18. století měly však konzistoře jednotlivých českých a moravských diecézí a arcidiecézí tendence tyto náboženské misie omezovat, a to z toho důvodu, že při nich kapucíni spíše sbírali almužny, místo toho, aby vzdělávali prostý lid v náboženských otázkách.⁴⁷⁴ Na druhou stranu pobyt žebravých řeholníků, tedy i kapucínů,

---

⁴⁶⁹ Toto pravidlo se týkalo nejen misí i dalších činností, např. kapucíni konající sbírku almužen též museli chodit minimálně ve dvojicích. Opakovaná nařízení v těchto záležitostech ukazují, že často nebyla dodržována, což dokládá i dopis Isaura Richtra z Butovic, provinčního vikáře, →Metodějovi Johnovi z Hustopečí, superiorovi v Prostějově (10. 1. 1775, Znojmo). MZA Brno, Kapucíni Mikulov, inv. č. 232, sign. H2.

⁴⁷⁰ Kapucíni, kteří byli zároveň misionáři Kongregace pro šíření víry, výše zmíněná pravidla dodržovat nemuseli. H. KOLLMANN, *P. Bonaventura z Kolína*, s. 89–90. Ke Kongregaci pro šíření víry jsou nejdůležitější práce Josepha Metzlera a z nich především: Joseph METZLER (ed.), *Sacrae Congregationis de Propaganda Fide memoria rerum*, tom. I–III, Roma – Freiburg – Wien 1971–1976. Z české provenience práce historika Hynka Kollmanna: H. KOLLMANN, *O archivu*, s. 423–442; TÝŽ (ed.), *Acta Sacrae Congregationis*, Praha 1939. Ke kooperaci kapucínů a Kongregace pro šíření víry v českých zemích před rokem 1673 blíže M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu*, s. 130–132.

⁴⁷¹ Například NA, ŘK, Listiny, inv. č. 36, 43, 48, 62.

⁴⁷² V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 77; *Kapucínské letopisy*, tom. VI, s. 378. Zde uvedeny směrnice pro kapucínské misionáře konající krátkodobé misie, které jsou v literatuře někdy označovány též pojmem „*létařské misie*“. Srov. Burchard MATHIS, *In der Volksseelsorge*, in: Magnus Künzle (ed.), *Die schweizerische Kapuzinerprovinz*, s. 209–226; R. P. HSIA, *The World of Catholic Renewal*, s. 200–201.

⁴⁷³ Krátkodobé misijní činnosti se hojně věnoval v česko-moravské provincii Antonín z Luccy, o němž víme, že během let 1709–1710 navštívil v Čechách a na Moravě na 283 měst a vesnic. *Kapucínské letopisy*, tom. XIV, s. 87, 219–220, 367–380, 540–550, 652–665; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 77–78. V kronice mělnického měšťana Jana Josefa Albrechta (1740–1802) se nám dochoval popis jedné jeho misie uskutečněné v Mělníku ve dnech 11. 5. – 14. 5. 1710. Během ní dvakrát denně kázal latinsky. Pro velký počet lidí se kázání nekonala v děkanském kostele, ale na prostranství před hřbitovem. Jednu homilii pronesl též před městkou radou přímo na radnici, přičemž do češtiny a němčiny tlumočili spolubratři z česko-moravské provincie, kteří ho doprovázeli. Dále denně sloužil zpívanou mši, kterou zakončoval litaniemi a požehnáním, které věnoval jak přítomným, tak i jejich zahradám a vinicím, od nichž měl „zahánět“ škodlivé bouře. Mezitím laikům udílel plnomocné odpustky, platné pro smrtelnou hodinku, na přinesené křížky, medailonky a růžence. Částečné odpustky obdrželi mělnické kříže nacházející se před hřbitovem a radniční kapli sv. Barbory. Jan KILIÁN (ed.), *Mělnická kronika Jana Josefa Albrechta ze sklonku baroka*, Mělník 2005, s. 41–43, 188–189; TÝŽ (ed.), *Mělník*, Praha 2010, s. 225–226.

⁴⁷⁴ R. ZUBER, *Osudy moravské církve*, tom. II, s. 429–431.

byl představitelem diecézní správy v jednotlivých farnostech někdy i vítán, jelikož místní kněz ho obvykle využil k vykonání exercicií či k odcestování, např. za svými příbuznými, jelikož měl zastupování.⁴⁷⁵ V rámci těchto působení se kapucíni nevěnovali pouze náboženským záležitostem, například na přelomu 17. a 18. století učili obyvatelstvo v okolí Mnichova Hradiště plést z orobince košíky, ošatky, klobouky atd.⁴⁷⁶

Kapucíni v roce ustanovení česko-moravské provincie (1673) působili ve Slezsku pouze na třech místech v Prudniku, Nise a Vratislavi, přičemž první dva konventy byly již poměrně dobře etablovány, jelikož byly založeny již v 50. letech 17. století.⁴⁷⁷ Poslední jmenovaný však nikoli, jelikož pro odpor místní městské rady,⁴⁷⁸ která byla výhradně luteránská,⁴⁷⁹ došlo k položení základního kamene až v roce 1671, přestože kapucíni se snažili o založení konventu od roku 1654.⁴⁸⁰ Díky tomuto malému zastoupení kapucíni

---

⁴⁷⁵ Od pontifikátu Benedikta XIV. (1740–1758) bylo doporučeno kléru vykonat každoroční duchovní cvičení (*exercitia spiritualia, recollectiones*). Od roku 1746 se museli kněží z pražské arcidiecéze každoročně prokazovat splněním tohoto úkolu na vikariátním úřadě a zmínka o něm se zapsala i do relace o kanonické vizitaci. Diecézní kněží si ale často stěžovali, že nemají na tento úkon pro množství práce dostatek času, jak víme z korespondence mezi vikáři a tehdejším generálním vikářem pražské arcidiecéze Antonínem Vokounem (1691–1757). Ten tuto situaci vyřešil doporučením, že duchovní cvičení se mají vykonat v době pobytu žebrových řeholníků ve farnosti. V pozdějších letech již s touto novou povinností nebyl problém a valná většina farářů se vykazovala potvrzením o vykonání exercicií. Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát 1676–1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004, s. 200–201, 222.

⁴⁷⁶ *Kapucínské letopisy*, tom. XI., s. 155–156; Jiří HRBEK, *Proměny valdštejské reprezentace. Symbolické sítě valdštejského rodu v 17. a 18. století*, Praha 2015, s. 345.

⁴⁷⁷ Mezi léty 1654–1659 se kapucínský řád snažil založit ve Slezsku několik svých řeholních domů ve Vratislavi, v Zieloné Góře, Prudniku, Nise a Hlohově. Ale úspěšného osazení docílil pouze v Prudniku (1654) a Nise (1659). Ve zbylých místech pokus o založení z nejruznějších důvodů ztroskotal. V Zieloné Góře nedošlo k usazení kapucínů především pro odpor katolického diecézního kléru, který kapucíny vnímal jako konkurenci odvádějící mu farníky. Bez zajímavosti není, že zdejší děkan si nepřál uvedení kapucínů do města i v době, kdy převážná část jeho obyvatelstva byla protestantského vyznání (hlavní farní kostel sv. Hedviky byl navrácen do katolických rukou teprve roku 1651, tedy jen tři roky před příchodem kapucínů do Zieloné Góry – J. HEYNE, *Dokumentierte Geschichte des Bisthums und Hochstiftes Breslau*, tom. III, s. 630). V Hlohově se založení nezdařilo díky protestům zdejšího františkánského-observantského konventu, které podpořila i místní městská rada. *Kapucínské letopisy*, tom. III, s. 270–279, 281–303, 315–327, 346–370, 380–399. Ve Vratislavi probíhalo jednání o založení konventu kapucínů již od roku 1654, ale pro odpor městské rady, která byla z velké části luteránská, byl základní kámen zdejšího konventu položen až v roce 1671. *Fidelis Reverendorum Patrum (...)* *Relatio*, fol. 6r–40r; *Kapucínské letopisy*, s. 279–281, 699–702, tom. IV, s. 40, 69–70, 112, 186–195, 289, 309–317, 432, 526, 560, 749–757, 822, tom. V, s. 4–13, 49, 86–87, 251–258, 363–379, 431–451, 539–572, 664; K. DOLA, *Kapucyni w Nysie*, s. 11–30. Srov. Zdzisław KOMOSIŃSKI, *Rekatholisierungsversuche in Schlesien durch Ansiedlung von Kapuzinern in den Jahren 1629–1654*, *Collectanea Franciscana* 48, 1978, s. 77–104.

⁴⁷⁸ Místní městská rada s poukazem na výsledky vestfálského míru dokonce poslala do Vídně r. 1669 zvláštní poselstvo, jehož primárním cílem bylo zabránit výstavbě kapucínského konventu. Obdobné překážky kladli vratislavští měšťané i františkánům-observantům, kteří se ve stejné době snaží o návrat do slezské metropole. *Archiwum Państwowe we Wrocławiu*, Zbiór S. B. Klozego, inv. č. 93, *Bernardiner und Capuciner in Breslau Abschriften von Roppen 1669–1670*; M. ELBEL, *Bohemia Franciscana*, s. 15.

⁴⁷⁹ V osnabrúcké mírové smlouvě je totiž slezská metropole jmenována jako privilegované teritorium s garancí náboženských svobod. Luteráni proto mají ve městě mezi obyvatelstvem výraznou většinu (cca 75%) v druhé polovině 17. a první polovině 18. století, a to i mezi zámožnějšími vrstvami obyvatelstva. Vratislavští měšťané si dokonce udrželi možnost politicky se angažovat, takže městská rada ve Vratislavi byla vždy složena výhradně z evangelíků. Z. JIRÁSEK (ed), *Slezsko v dějinách českého státu*, tom. II, s. 289.

⁴⁸⁰ Tomuto úsilí o založení konventu ve Vratislavi předcházela ještě jedna snaha, která je spojena s prvním pokusem kapucínů o proniknutí do Slezska (1629–1631), při níž hrál rozhodující roli Karel Hanibal z Donína (1588–1633), zemský fojt v Horní Lužici a prezident královské komory ve Slezsku, který se měl stát donátorem jejich konventu ve Vratislavi, ale kvůli válečným událostem nebyl tento projekt uskutečněn. *Fidelis*

usilovali v tomto období rozšířit své zdejší působení o další řeholní domy. Úspěchem je dokončení problematické výstavby konventu ve Vratislavi (1675).⁴⁸¹ Dále se jim však podařilo založit již jen dva další konventy ve Svídnici (1680)⁴⁸² a Brzegu (1682).⁴⁸³ Přestože etablování kapucínů ve Slezsku probíhalo s podporou vratislavských biskupů,⁴⁸⁴ kteří si uvědomovali jeho význam pro obnovu katolictví v jejich diecézi, a habsburských panovníků, a to především Ferdinanda III., jenž podnítil příchod řádu,⁴⁸⁵ a jeho následníka Leopolda I., který umožnil jeho zdejší rozvoj, neboť se stal zakladatelem hned dvou slezských klášterů ve Vratislavi a Brzegu,⁴⁸⁶ tak k většímu rozšíření řádu zde nedošlo, a to i v porovnání s jinými řeholními řády.⁴⁸⁷

O vybudování nového kláštera, jak už bylo řečeno, dále rozhodovaly i čistě pragmatické důvody. Předtím než provinční kapitula vůbec projednávala, zda dá souhlas ke vzniku nového konventu, vyžádala si velmi podrobný popis místa, kde má být budoucí nový dům kapucínského řádu postaven, a to i s jeho širokým okolím.⁴⁸⁸ Provedením šetření a sestavením zprávy pro provinční kapitulu byli provinčním ministrem pověřováni řádoví stavitelé, tzv. *fabricerii* či *fabricatores*. Ve zprávě se kladl důraz především na skutečnost, zdali v místě i okolí nového kláštera bude možno mezi věřícími získat dostatečně velkou

---

Reverendorum Patrum (...) Relatio, fol. 1v–5v; Srov. *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 435–437, 449–450, 489–491; *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 83–84, 90–91.

⁴⁸¹ K slavnostnímu vysvěcení konventního kostela ve Vratislavi došlo 21. 4. 1675 a konsekrátorem byl vratislavský pomocný biskup Karel František Neander (1626–1693). *Kapucínské letopisy*, tom. VI, s. 202–203.

⁴⁸² Zakladatelem konventu je Kryštof Václav z Nostic (1648–1712), tehdejší hejtman lehnického panství, který kapucínům za účelem výstavby konventu daroval zdejší nevyužívaný vévodský hrad (darovací smlouva je ze 7. 3. 1676). Konvent byl stavěn v letech 1680–1688. J. DEVENTER, *Gegenreformation in Schlesien*, s. 266; *Kapucínské letopisy*, tom. VI, s. 494–497.

⁴⁸³ Zakladateli konventu jsou císař Leopold I. a Kryštof z Schaffgotsche (1623–1703), prezident zemské komory ve Slezsku. Konvent byl stavěn v letech 1682–1706. *Kapucínské letopisy*, tom. VII, s. 639; K. DOLA, *Kapucyni w Nysie*, s. 21.

⁴⁸⁴ M. BRČÁK, *Strategie kapucínského řádu*, s. 234–235.

⁴⁸⁵ Ferdinand III. podpořil příchod kapucínů do vratislavské diecéze dopisem provinčnímu ministrovi Samuelovi z Plzně, ve kterém mu sdělil, že si přeje zapojení kapucínů do protireformačního úsilí i v rámci slezských knížectví. *Kapucínské letopisy*, tom. III, s. 219–223; *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 150–151.

⁴⁸⁶ *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 431–439, tom. VI, s. 661–662, tom. VII, s. 390–394, 474–500.

⁴⁸⁷ Největší rozšíření ve Slezsku v raném novověku dosáhli jezuité, kteří zde měli 14 řeholních domů (koleje v Nise, Opavě, Hlohově, Zaháni, Vratislavi, Svídnici, Lehnici, Brzegu, Opoli, rezidence ve Vartenberku, Tarnovicích, Těšíně, Hirschberku-Jelenia Góra, Piekarech). Úspěšnější než kapucíni byli dále i františkáni-observanti, kteří v této vedlejší zemi Koruny české spravovali 12 konventů (Hlohov, Nisa, Javor, Opava, Glubczyce, Namysłów, Vratislav, Ratiboř, Lehnice, Goltperk-Złotoryja – česká provincie; Gliwice, Góra Świętej Anny – polská provincie); minoriti-konventuálové s 11 domy (Vratislav, Šroda Śląska, Svídnice, Lwówek Śląski – česká provincie; Hlohov, Opava, Krnov, Kędzierzyn-Koźle, Wodzisław Śląski – moravská provincie; Opole, Bytom – polská provincie) a dominikáni, kteří ve Slezsku měli 10 klášterů (Vratislav, Těšín, Hlohov, Ratiboř, Opava, Svídnice, Opole, Frankenštejn – Ząbkowice Śląskie, Boleslawiec, Nisa). Ivana ČORNEJOVÁ, *Rekatolizace ve Slezsku v 17. a na počátku 18. století (na příkladu jezuitského řádu)*, in: Helena Dáňová – Jan Klípa – Lenka Stolárová (eds.), *Slezsko – země Koruny české. Historie a kultura 1300–1740*, Praha 2008, s. 69–78; M. ELBEL, *Bohemia Franciscana*, s. 122–124; J. ZOUHAR, *Česká dominikánská provincie*, s. 70–74; Zdeněk JIRÁSEK (ed), *Slezsko v dějinách českého státu*, tom. II, Opava 2012, s. 248–252.

⁴⁸⁸ Například *Kapucínské letopisy*, tom. VII, s. 97–100 (podrobný popis města Rumburku s jeho okolní krajinou), tom. IX, s. 525–527 (podrobný popis města Mnichovo Hradiště s jeho okolní krajinou).

finanční i materiální almužnu (obilí, ryby, dříví atd.) nutnou k přežití nové řeholní komunity. Dále bylo důležité, zda donátor nabízí dostatečné finance na vybudování konventu. Finanční zdroje neměly totiž pokrýt jen náklady na stavební materiál a interiér konventu, ale také se z nich měli zaplatit dělníci najatí na výstavbu konventu a přilehlého kostela, jelikož kapucíni odmítali, aby výstavbu jejich konventů provádělo obyvatelstvo v rámci své robotní povinnosti, což bylo i prozřetelné vzhledem k budoucímu působení v tomto místě.⁴⁸⁹ Důležitým faktorem bylo i to, zda potencionální donátor nabízí nějaký deputát (potravin, sukno, svíčky atd.) umožňující snadnější přežití budoucí komunitě konventu.

Dalšími okolnostmi, které ovlivňovaly osazení nového řeholního domu, byla snaha snížit velké vzdálenosti mezi konventy, které komplikovaly sběr almužen. Cesta na okraj žebrového obvodu (německy *Termeini* či *Terminierbezirk*)⁴⁹⁰ byla dosti náročná a zabrala mnoho času. Kvardiáni i vedení provincie považovali za nevhodné, aby sbírku konající členové řádu byli mimo konvent příliš dlouho. Za druhé velká vzdálenost komplikovala cestování mezi kapucínskými domy. Provinční představení, vizitátoři či obyčejní kapucíni,⁴⁹¹ kteří přecházeli do jiné komunity, tak často museli přespávat v cizích kláštorech či dokonce v hostincích, což bylo velmi problematické.⁴⁹²

Tento důvod byl patrně také klíčovým, proč se kapucíni rozhodli na provinční kapitule v roce 1661 přijmout nabídku městské rady v Kolíně a souhlasili s uvedením svého řádu do jejich města, ačkoliv se zpočátku nenašel nikdo, kdo by výstavbu zdejšího konventu financoval.⁴⁹³ Kapucíni dokonce roku 1664 z vlastních prostředků prostřednictvím svých syndiků zakoupili pozemky pro budoucí řeholní dům.⁴⁹⁴ Vznik kláštera v Kolíně totiž usnadnil cestování z Prahy nejen do moravských komunit a dále do Vídně (Praha – Kolín – Jihlava – Znojmo – Hollanbrunn – Korneuburg – Vídeň). Usnadnění těchto spojení je také

---

⁴⁸⁹ V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 47; M. JOUZOVÁ, *Kapucínský klášter v Kolíně*, s. 6.

⁴⁹⁰ K pojmu Bruno PRIMETSHOFER, *Terminieren*, in: Walter Kasper (ed.), *Lexikon für Theologie und Kirche*, tom. IX, Freiburg – Basel – Rom – Wien 2000, s. 1339–1340; K problematice žebrových obvodů u mendikantů je poměrně široká literatura, která se ale většinou vztahuje k období středověku. Např. Anastasio DA MONTECASTELLI, *Il diritto di questua negli ordini mendicanti dal suo sorgere fino al codice di diritto canonico*, *Collectanea Franciscana* 21, 1951, s. 241–354; Kaspar ELM, *Termeineien und Hospize der westfälischen Augustiner-Eremitenklöster Osnabrück, Herford und Lippstadt*, *Jahrbuch für Westfälische Kirchengeschichte* 70, 1977, s. 11–49; Matthias VÖCKLER, *Einige Anmerkungen zur Entstehung und Bedeutung der Termeineien der Bettelorden im mittelalterlichen Thüringen*, *Mitteilungen des oberhessischen Geschichtsvereins. Neue Folge* 76, 1991, s. 1–11; Nověji k této tematice: H. THIESSEN, *Die Kapuziner*, s. 225–226; Arend MINDERMANN, *Das franziskanische Termeinesystem*, in: Volker Honemann (ed.), *Von den Anfängen bis zur Reformation (= Geschichte der Sächsischen Franziskanerprovinz von der Gründung bis zum Anfang des 21. Jahrhunderts, Bd. 1)*, Paderborn 2015, s. 195–263; M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 76–83.

⁴⁹¹ V kapucínském řádě totiž neplatí zásada *stabilitatis loci*, takže členové tohoto řádu za svůj život vystřídají několik působišť.

⁴⁹² Stejně problémy se objevují i ve františkánském-observantském řádu. M. ELBEL, *Bohemia Franciscana*, s. 13.

⁴⁹³ *Kapucínské letopisy*, tom. IV, s. 288–289; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 54.

⁴⁹⁴ *Kapucínské letopisy*, tom. IV, s. 649–654; M. JOUZOVÁ, *Kapucíni a důležité vodní stavby kolínského konventu*, s. 119–120

důvodem, proč se kapucíni před vznikem řeholního domu v Kolíně opakovaně snažili založit konvent v Kutné Hoře (1624, 1641).⁴⁹⁵ Dále zájem o zřízení kláštera v Havlíčkově Brodě (1641)⁴⁹⁶ je třeba vnímat rovněž v těchto souvislostech.

Stejně důvody mělo i založení kláštera v Opočně (1674), jež vycházelo z iniciativy samotných kapucínů,⁴⁹⁷ kteří si dobře uvědomovali skutečnost, že je to jeden z mála konventů žebavých řádů v královéhradecké diecézi, čímž byl zaručen lepší sběr almužen. Řádový dům v Opočně dále zjednodušil cestu z Prahy do Vratislavi. Ze stejných důvodů se kapucíni pokoušeli o založení komunity v Bruntále (1670, 1729, 1766)⁴⁹⁸ a v Gródkowě (1676),⁴⁹⁹ neboť by se tím lépe propojily moravské a slezské konventy (Olomouc – Bruntál – Prudnik – Nisa – Gródkow – Brzeg – Vratislav).

Usnadnění spojení mezi konventy a snazší sběr almužen byly významnými motivy založení i později zřízených řeholních domů v Českém Brodě (1747)⁵⁰⁰ a v Náměšti nad Oslavou (1759),⁵⁰¹ jež v konečném důsledku výrazně usnadnily cestu mezi Prahou a Brnem (Praha – Český Brod – Kolín – Jihlava – Třebíč – Náměšť nad Oslavou – Brno). Dále i založení hospice v Prostějově (1756) lze opět plně vnímat právě v uvedených souvislostech, jelikož tato fundace umožnila ulehčení cesty mezi Brnem a Olomoucí (Brno – Vyškov – Prostějov – Olomouc).⁵⁰²

Dalším důležitým faktorem ovlivňujícím založení některých řeholních domů byla skutečnost, zda v místě či jeho nejbližším okolí, kde měl vzniknout nový konvent, působil klášter jiného žebavého řádu, jehož existence by mohla způsobit, že se kapucínským bratrům nebude dostávat dostatečné almužny.⁵⁰³ Ve světle této skutečnosti musíme vnímat odpor

---

⁴⁹⁵ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 305–306, tom. II, s. 90, 96–97, 99.

⁴⁹⁶ *Kapucínské letopisy*, tom. II, s. 90, 96, 99; NA, ŘK, Listiny, inv. č. 23.

⁴⁹⁷ *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 1001–1005; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 56.

⁴⁹⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 641, tom. VII, s. 119–120. Bez zájmovosti není, že ve stejné době se zde rovněž neúspěšně snaží o založení svého konventu také františkáni-observanti. Místní vrchnost, řeholní řád německým rytířů, se založením jejich konventu i přes počáteční úspěšná jednání nakonec nesouhlasila. M. ELBEL, *Bohemia Franciscana*, s. 13, 126.

⁴⁹⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. VI, s. 417.

⁵⁰⁰ Přítomnost hospice v Českém Brodě ulehčila cestování mezi Prahou a Kolínem. *Kapucínské letopisy*, tom. XX, s. 497–498. Skutečnost, že hlavním důvodem zřízení hospice v Českém Brodě bylo vylepšení spojení mezi konventy a snazší sběr almužen, dokládá i listina Marie Terezie, kterou panovnice dává souhlas k jeho založení. V ní je totiž odůvodněno souhlasné stanovisko panovnice, které zcela odpovídá výše zmíněným faktorům (kapucíni z Českého Brodu měli povoleno od panovnice žebrot, ale pouze ve vesnicích, kde dříve konali sbírku pražští a kolínští spolubratři). – NA, ŘK, Listiny, inv. č. 137.

⁵⁰¹ Tento hospic se nacházel na půli cesty mezi Třebíčí a Brnem. *Kapucínské letopisy*, tom. XXI, s. 632.

⁵⁰² Prostějovský hospic zjednodušil cestu mezi Vyškovem a Olomoucí. *Kapucínské letopisy*, tom. XXI, s. 453, 503.

⁵⁰³ Otázka sběru almužen byla pro kapucíny, ale i další žebrové řády, opravdu velmi důležitá, což dokládají i dlouhodobé spory (1675–1710) mezi samotnými kapucíny, a to jednak mezi česko-moravskou a rakouskou kapucínskou provincií o právo sběru almužen na jižní Moravě a v Dolních Rakousech – NA, ŘK, Spisy, inv. č. 614, kart. č. 456, sign. B4–B5; *Archivum PP. Capucinatorum Conventus Znoymensis*, oddíl M (*Eleemosyna*) a N (*Obsequia*); *Monumenta Familiae Niclasburgensis Ordinis Minorum S. P. Franc. Capucinatorum in ordinem congesta anno 1769*, oddíl P (*Eleemosyna et loca mendicationis*) a X (*Obsequia*),

kapucínů proti stavbě kláštera bosých augustiniánů v Čáslavi v roce 1679, a to s ohledem na kolínský klášter.⁵⁰⁴ A naopak vznik kapucínského konventu v Trutnově (1676) nebyl umožněn kvůli protestům františkánů-observantů, jež v této době budují svůj řeholní dům v nedalekém Hostinném.⁵⁰⁵

Nesmíme však přeceňovat fakt, že založení nového kláštera kapucínů bylo výsledkem zájmu a potřeb samotné provincie.⁵⁰⁶ Bez podpory dobrodinců ochotných hradit výstavbu konventu by bylo jakékoliv nové založení nemožné. I v případě konventu v Kolíně, kde kapucíni z vlastních prostředků zakoupili pozemky (1664), na nichž měl stát budoucí konvent, se ještě tři roky čekalo s jeho výstavbou (do r. 1667), jelikož chyběl vhodný donátor či skupina dobrodinců.⁵⁰⁷

Do procesu založení nového kapucínského konventu zasahovaly kromě dobrodinců ochotných financovat jeho výstavbu a vedení provincie (provinční kapituly) také další světské (panovník, zemské úřady, městské rady, vrchnost) a církevní (biskup či arcibiskup, diecézní klérus a další řeholní řády) authority. Se vznikem nového kapucínského domu však vždy museli souhlasit místní hlava diecéze,⁵⁰⁸ pozemková vrchnost a panovník,⁵⁰⁹ kteří zároveň rozhodovali i o řešení případných protestů výše uvedených subjektů. Pokud např. nesouhlasil se zřízením konventu kapucínů místní diecézní klérus či řeholní řád již v lokalitě působící, řešil jejich protesty místní biskup či arcibiskup, který mohl věc rozhodnout ve prospěch

---

rukopisy nejsou číslovány – a jednak opakované konflikty mezi dvěma kapucínskými konventy nacházejícími se v Praze na Hradčanech a v Praze na Novém Městě o právo sběru almužen. Původně totiž hradčanství kapucíni sbírali almužny ve všech čtyřech pražských městech, ale po vzniku konventu v Praze na Novém Městě směli sbírat almužnu pouze na levém břehu Vltavy (Hradčany, Malá Strana) a na pravém břehu (Staré a Nové Město) konali sbírku kapucíni z konventu při kostele sv. Josefa, což ale způsobilo, že hradčanský konvent měl problém s užitím svých členů, mj. i proto že se jeho komunita po celé 17. století zvětšovala. Otázku sběru almužen v pražských městech sice vyřešila provinční kapitula v Pasově roku 1655, která povolila jakožto většinu konventu v Praze na Hradčanech dle počtu řeholníků sbírat almužnu i na Starém Městě, ale pouze v řeholních domech jezuitů, křížovníků s červenou hvězdou a dvou domech uzavírajících prostor mezi těmito dvěma kláštery a Karlovým mostem. Zde měli naopak výslovný zákaz konat sbírku novoměstští kapucíni. Toto opatření však bylo stejně porušováno. *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 151.

⁵⁰⁴ *Kapucínské letopisy*, tom. VII, s. 106; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 48.

⁵⁰⁵ *Kapucínské letopisy*, tom. VI, s. 251, 332.

⁵⁰⁶ Výše uvedené pragmatické důvody byly důležité při zakládání kapucínských klášterů i v jiných provinciích, například v Porýní či Předních Rakousech. Srov. H. THIESEN, *Die Kapuziner*, s. 224–251; G. MANZ, *Die Kapuziner*, s. 96–100.

⁵⁰⁷ V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 54–55; M. JOUZOVÁ, *Kapucíni a důležité vodní stavby*, s. 119–120.

⁵⁰⁸ Jako příklad uvádím povolení olomouckého biskupa Karla z Lichtenštejna s výstavbou konventu v Třebíči (NA, ŘK, Listiny, inv. č. 52–53 – listina je vyhotovena ve dvou shodných exemplářích a je vydána 6. 7. 1677 na hradu Mírov; NA, ŘK, Listiny, inv. č. 54 – vydána 26. 5. 1679 v Kroměříži). Korespondenci vedenou v této záležitosti lze nalézt v ZA Opava, pob. Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2054, sign. Bb 72, Kapucíni Třebíč, fol. 1r–26v.

⁵⁰⁹ Pro ukázkou, jak vypadalo toto panovníkovo povolení, odkazujeme například na listiny povolující výstavbu řeholních domů v Žatci (NA, ŘK, Listiny, inv. č. 47 – vydána Leopoldem I., 28. 11. 1674 ve Vídni), v Brzegu (Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Klasztor Kapucynów w Brzegu, inv. č. 1 – vydána Leopoldem I., 5. 2. 1681 v Linzi), v Rumburku (NA, ŘK, Listiny, inv. č. 66 – vydaná Leopoldem I., 5. 10. 1682 v Ebersdorfu) či v Mariánské u Jáchymova (NA, ŘK, Listiny, inv. č. 148 – vydaná Marií Terezií, 13. 1. 1754 ve Vídni).

kapucínského řádu.⁵¹⁰ Pokud se založením nesouhlasila místní městská rada,⁵¹¹ rozhodovala v případě poddanského města vrchnost a v případě královského města panovník.⁵¹²

Vzájemné vztahy a pravomoci mezi kapucíny a výše uvedenými institucemi pak přesně vymezovala zakládací listina, která proto řešila např. majetkové otázky,⁵¹³ práva na pohřby, zvonění, termíny bohoslužeb⁵¹⁴ a kázání (důležitá zde byla i otázka v jakém jazyce budou pronášena) atd. Tyto podmínky se většinou řešily v případě vzniku konventu v královském městě.⁵¹⁵ Naopak zakládací listina řeholního domu v poddanském městě navíc kromě již uvedených záležitostí řešila materiální (pivo, ryby, dřevo, obilí atd.) a finanční almužnu, kterou řád bude od fundátora, tj. místní vrchnosti pobírat, dále počet odsloužených mší, jež se budou sloužit za spásu duše zakladatele, správu zámecké kaple a udržování rodinné hrobky, jež často byla zřízena v konventním kostele.⁵¹⁶

---

⁵¹⁰ Například ve Fulneku se snažili uvedení kapucínů do města zabránit místní augustiniáni, kteří zároveň byli zdejšími faráři, z obavy ze ztráty příjmů. ZA Opava, Augustiniáni ve Fulneku, inv. č. 35, sign. D-4, kart. č. 1; ZA Opava, Kapucíni Fulnek, Spisy, inv. č. 41, sign. 18, kart. č. 3; ZA Opava, pob. Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2046, sign. Bb 64, fol. 1r–44v; Z. ORLITA, *Dům v zahradě Páně*, s. 41–45.

⁵¹¹ Jako příklady pozitivních stanovisek městské rady s výstavbou kapucínského konventu lze uvést: Archiv města Brna, AI/10 Stará tereziánská registratura ekonomická, inv. č. 82, kart. č. 37, sign. C44, fol. 8r–v, Brněnská městská rada povoluje výstavbu konventu kapucínů (10. 2. 1646). M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 160; MZA Brno, Kapucíni Prostějov, sign. A7, kart. č. 1, Prostějovská městská rada dává souhlas k založení hospice v Prostějově (6. 4. 1756, Prostějov).

⁵¹² Například Ferdinand III. v první polovině 50. let 17. století opakovaně řešil spory související se zřízením kapucínských klášterů s patriciátem královských měst Sušice (*Kapucínské letopisy*, tom. II, s. 213–214, 221–222, 579–580; ZA Opava, pob. Olomouc, Kapucíni Olomouc, inv. č. 87, kart. č. 13, Kapucínský konvent Sušice – opisy korespondence Ferdinanda III. k založení konventu 1650–1651) a Olomouce (*Kapucínské letopisy*, tom. II, s. 611, 688–690, tom. III, s. 12, 151–153) ve prospěch kapucínů.

⁵¹³ Například s uvedením kapucínů do Žatce vydala souhlas (28. 11. 1674) místní městská rada s tím, že se město nebude podílet na stavbě konventu a ani jeho provozu. Petr HOLODŇÁK – Ivana EBELOVÁ (edd.), *Žatec*, Praha 2004, s. 260.

⁵¹⁴ V Kyjově si místní diecézní kněz Jan František Pupík (†1726) vydobyl podmínku, že kapucíni budou kázat a sloužit své bohoslužby až po skončení těch ve farním kostele. *Historia et Prothocollum Conventus Gajensis*, s. 50–51.

⁵¹⁵ Např. NA, ŘK, Listiny, inv. č. 28–29 (dva exempláře zakládací listiny olomouckého konventu, 1. 7. 1651 v Olomouci); inv. č. 30–31 (dva exempláře zakládací listiny konventu v Brně, 26. 1. 1652 v Brně); inv. č. 32 (ujednané podmínky fundace v Brně byly ještě potvrzeny listinou Ferdinandem III. vydanou 5. 5. 1652 ve Vídni); Srov. Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Klasztor Kapucynów w Brzegu, inv. č. 3 – listina (27. 10. 1681 v Brzegu) stanovující podmínky působení kapucínů v Brzegu, jež byla uzavřena mezi kapucíny, které zastupoval jejich apoštolský syndik Jan Adrián von Plencken (1635–1719) a radou města Brzegu.

⁵¹⁶ Jako vzorový pramen, který řeší všechny výše zmíněné okolnosti týkající se vzniku kláštera kapucínů v poddanském městě, uvádím zakládací listinu hospice v Náměšti nad Oslavou. NA, ŘK, Listiny, inv. č. 153 – vydaná hrabětem Bedřichem Vilémem Haugwitz z Biskupic (1702–1765), 10. 9. 1761 v Náměšti nad Oslavou. Dohodnuté podmínky působení se mohly i někdy změnit, například v případě konventu v Opočně byla vydána znovu jeho „zakládací“ listina. Ta vznikla v důsledku sporu o dědictví po Ludvíkovi Colloredovi (1631–1693), který kapucínský konvent založil. Z iniciativy dědice opočenského fideikomisu Jeronýma Colloreda (1674–1726) proto vznikla nová fundační listina (13. 12. 1701, Opočno), kterou podepsali všichni dědici po L. Colloredovi. SOA Zámorsk, Rodinný archiv Colloredů, kart. č. 36 (provizorní číslování, fond není zpracován), NA, ŘK, Spisy, inv. č. 336, kart. č. 348, sign. B3 a B4. Jiří KUBEŠ, *Colloredové z Wallsee a jejich pokus o integraci do prostředí panovnického dvora v habsburské monarchii. Edice instrukcí Jeronýma Colloreda o výchově jeho nejstaršího syna z let 1723–1725*, Sborník prací východočeských archivů 11, 2007, s. 37–63, s. 40, 55. Srov. k fundačním listinám klášterů bosých augustiniánů v poddanských městech A. ŠMILAUEROVÁ, *Bosí augustiniáni*, s. 61–62, 70.

Cesta vedoucí k takovéto dohodě však byla někdy velmi trnitá, pokud vůbec byla úspěšná, a k položení základního kamene nového řeholního domu kapucínů často došlo až po dlouholetých jednáních.⁵¹⁷ Ne vždy se podařilo dovést jednání k zdárnému konci.⁵¹⁸ Mezi léty 1673–1740⁵¹⁹ můžeme jenom v českých zemích uvést devět neúspěšných pokusů o zřízení kapucínského konventu: Kosmonosy (1674),⁵²⁰ Trutnov (1676),⁵²¹ Grodków (1676),⁵²² Lehnice (1685),⁵²³ Zásmyky (1690),⁵²⁴ Krasonice u Jihlavy (1694),⁵²⁵ Ledec nad Sázavou (1694),⁵²⁶ Lanškroun (1712)⁵²⁷ a Bruntál (1729).⁵²⁸

Příčiny nezdaru založení byly různé.⁵²⁹ Například v Kosmonosech nebyla nabídka Jana Černína z Chudenic přijata, jelikož konvent měl vzniknout již při existujícím barokním kostele Povýšení sv. Kříže, který neodpovídal pravidlům skromné řádové architektury kapucínů.⁵³⁰ V Trutnově stojí za neúspěchem odpor františkánů-observantů, kteří měli konvent v nedalekém Hostinném.⁵³¹ V Bruntále nedošlo opakovaně k založení vzhledem ke krachu jednání s místní vrchností, kterou byl řád německých rytířů. Jednotlivé provinční kapituly opakovaně schválily výstavbu konventu (1670,⁵³² 1729⁵³³) či hospice (1766),⁵³⁴ ale

---

⁵¹⁷ Například o zřízení vratislavského konventu se jednalo sedmáct let. Podobně dlouhá jednání vedli i františkáni-observanti při zakládání či obnovování svých konventů srov. M. ELBEL, *Bohemia Franciscana*, s. 15.

⁵¹⁸ Na druhou stranu je potřeba říci, že i jiné řeholní řády měly velké množství neúspěšných pokusů o založení svých klášterů, například piaristé (M. ZEMEK – J. BOMBERA – A. FILIP, *Piaristé*, s. 96) či františkáni-observanti (M. ELBEL, *Bohemia Franciscana*, s. 124–126).

⁵¹⁹ Pro srovnání lze uvést, že v předcházejícím období mezi léty 1618–1673 v českých zemích došlo k dalším 20 neúspěšným pokusům o založení kapucínského řeholního domu. M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu*, s. 66–67.

⁵²⁰ *Kapucínské letopisy*, tom. VI, s. 121.

⁵²¹ *Kapucínské letopisy*, tom. VI, s. 251, 332.

⁵²² *Kapucínské letopisy*, tom. VI, s. 417.

⁵²³ *Kapucínské letopisy*, tom. VIII, s. 629.

⁵²⁴ *Kapucínské letopisy*, tom. X, s. 79.

⁵²⁵ *Kapucínské letopisy*, tom. X, s. 570.

⁵²⁶ *Kapucínské letopisy*, tom. X, s. 572.

⁵²⁷ D. FOLTÝN, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, s. 248.

⁵²⁸ TAMTÉŽ, s. 400.

⁵²⁹ Viz příloha č. 6, zde uvedeny přehledně okolnosti neúspěšných založení. K důvodům, jež zabránily výstavbě těchto klášterů blíže M. BRČÁK, *Strategie kapucínského řádu*, s. 227–232.

⁵³⁰ Tato příčina neúspěchu byla poměrně častá, například v roce 1630 kapucíni odmítli nabídku Gundakera z Lichtenštejna (1580–1658), aby vznikl jejich konvent v Moravském Krumlově, jelikož ten měl být vystaven při již existujícím gotickém kostele, který původně spravovali obutí augustiniáni, což bylo pro kapucíny vzhledem k jejich striktním pravidlům popisující řádovou architekturu nepřijatelné. *Kapucínské letopisy*, tom. III, s. 464; D. FOLTÝN, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, s. 446–447. Obdobně v roce 1650 nedošlo k dohodě s Ottaviem Piccolomini (1599–1656) o konventu v Náchodě, kde měli kapucíni zároveň spravovat i poutní místo. Vedení provincie to však odmítlo s tím, že fundátorův velkolepý stavební projekt (plány vytvořil Carlo Lurago) neodpovídá řádové architektuře a zvyklostem. D. FOLTÝN – P. SOMMER – P. VLČEK, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 385; Zdeněk WIRTH, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Náchodském XXXIV*, Praha 1910, s. 116–117.

⁵³¹ Odpor jiného žebřavého řádu je častým motivem neúspěchu založení kapucínského konventu či hospice viz příloha č. 6.

⁵³² *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 641.

⁵³³ K výstavbě konventu v roce 1730 byly vypracovány i stavební plány. NA, ŘK, Mapy, sign. M62, kart. č. 461.

⁵³⁴ Viz kapitola 3.3.3 Dobudování kapucínské klášterní sítě v Čechách a na Moravě.

nakonec nebyly úspěšně dohodnuty podmínky, a to jak finanční a majetkové věci tykající se fundace, tak i okolnosti působení (kázání ve farním kostele, kde držel patronátní práva řád německých rytířů atd.). Pokus o založení z roku 1729 pak definitivně zmařilo rozhodnutí velmistra německých rytířů Františka Ludvíka von Pfalz-Neuburg (1694–1732), který z důvodu intervence místních měšťanů dal přednost výstavbě koleje piaristů, a to kvůli jejich školské činnosti.⁵³⁵ V Ledči nad Sázavou nebyl konvent vystaven z důvodu náhle smrti plánovaného donátora Michaela Osvalda Thuna (1631–1694), který sice ještě stačil ve svém testamentu zavázat dědice toho panství svého bratra Konstantina Romedia Thuna (1641–1700) k tomu, aby ho po jeho smrti klášter kapucínů v tomto městě založil.⁵³⁶ Tomu však bránil vleklý soudní spor, jenž vypukl vzápětí po jeho smrti, další dědicové totiž tuto závěť napadli, což jakoukoli fundaci znemožňovalo.⁵³⁷

Řadu nabídek k založení konventu odmítli samotní kapucíni, například v Zásnukách se kapucíni zdráhali přijmout nabízenou fundaci od Adolfa Vratislava ze Štenberka (1627–1703) z důvodu blízkosti svého kláštera v Kolíně, který by tím přišel o část almužen. Ten však v dalších jednáních nepokračoval a raději povolal do Zásnuk jiný žebravý řád, a to františkány-observanty.⁵³⁸ V Krasonicích nabízenou příležitost od manželů Karla Maxmiliána (1653–1716) a Anny Doroty z Thurnu a Valsassiny (1652–1724) kapucíni nepřijali, a to z důvodu, že toto sídlo bylo příliš malé a řád preferoval působení ve městech. Nabídku Jana Adama I. Ondřej z Lichtenštejna (1662–1712), který ve svém testamentu odkázal 30 000 zlatých na výstavbu konventu v Lanškrouně, kapucíni uvítali, ale přáli si, aby peníze byly použity na výstavbu jejich řeholního domu v Kyjově, kde jim pro stavbu kláštera dlouhodobě chyběly prostředky, což jim jeho dědicové po dlouhých jednáních nakonec umožnili.⁵³⁹

---

⁵³⁵ Augustin Alois NEUMANN, *Piaristé a český barok*, Přerov 1933, s. 123; M. ZEMEK – J. BOMBERA – A. FILIP, *Piaristé*, s. 65.

⁵³⁶ Konvent dle jeho testamentu měl být postaven do 5 let od jeho smrti, mělo v něm žít 12 až 14 řeholníků a měl být zajištěn i pravidelným dostatečným deputátem z ledečského panství. Testament Michala Osvalda z Thunu je součástí obsáhlého tisku, který se týká soudního sporu o jeho dědictví viz Landesarchiv Salzburg, Geheimes Archiv, sign. XXV. T 7, s. 4–9, s. 6 (za upozornění na pramen děkuji Mgr. Jakubu Pátkovi, Ph.D.).

⁵³⁷ Jakub PÁTEK, *Umělecké objednávky Michaela Osvalda Thuna jako nedílná součást reprezentace českého aristokrata ve 2. polovině 17. století*, Disertační práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2013, s. 96–98, 239–240.

⁵³⁸ D. FOLTÝN – P. SOMMER – P. VLČEK, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 694–695.

⁵³⁹ Testament jim totiž umožňoval, pokud se ukáže, že kapucínský konvent nebude možné vystavět v Lanškrouně, aby byly peníze určené na jeho výstavbu použity na stavbu kapucínského kláštera na některém jiném z jeho moravských panství, a kdyby ani to nebylo možné, měly být peníze použity na vytvoření zbožného nadání, z jehož úroků, které by byly vypláceny jako almužna, měly mít zisk stávající moravské řeholní domy kapucínů. Hausarchiv der regierenden Fürsten von Liechtenstein Wien, sign. SL-HA, kart. č. 358, Johann Adam Andreas von Liechtenstein-Testamente, *Copia Testament Johann Adam Andreas Fürsten und Regierern des Hauses ad Wienn den 17. Julii anno 1711*, fol. 3v–4r (čtvrtý bod závěti se věnuje kapucínské fundaci). Dcera Maria Antonie (1687–1750), provdaná Czobor z Czoborszentmihály, která byla jednou z dědiček Jana Adama I. z Lichtenštejna, dlouhou dobu požadovala, aby prostředky určené jejím otcem na stavbu kapucínského konventu byly využity na stavbu kláštera toho řádu v Hodoníně, což bylo panství, které jí po otcově smrti připadlo,

I přes tyto neúspěšné pokusy prožívá česko-moravská kapucínská provincie v letech 1673–1740 zlatý věk, jelikož dochází po celou dobu ke konstantnímu růstu počtu členů působících v provincii,⁵⁴⁰ a to hlavně díky silnému domácímu dorostu.⁵⁴¹ V řech čísel k roku 1690 působilo v česko-moravské provincii 511 kapucínů⁵⁴² (266 kněží, 83 kleriků, 162 laiků),⁵⁴³ v roce 1717 přesáhl počet kapucínů v provincii již hranici 600 (616 členů, z toho 355 kněží, 85 kleriků a 176 laiků).⁵⁴⁴ Hranice 700 je překročena v roce 1734, kdy pod pravomoc provinčního ministra česko-moravské provincie spadalo už 713 členů, z toho 427 kněží, 94 kleriků a 192 laiků.⁵⁴⁵ V roce 1740 měla česko-moravská provincie již 744 členů⁵⁴⁶ (476 kněží, 73 kleriků – z toho 28 trvalých kleriků a 45 kleriků-studentů, 195 laiků).⁵⁴⁷

Tempo růstu počtu členů pouze dočasně zpomalily dvě velké morové rány, které se prohnaly českými zeměmi v letech 1679–1680 a 1713–1715.⁵⁴⁸ Při nich totiž zemřelo velké množství kapucínů, a to i v důsledku obětavé péče o nakažené touto chorobou. Například v době konání provinčního kapituly dne 28. 4. 1679, tj. těsně před rozšířením nákazy černé smrti v českých zemích, provincie čítala 439 řeholníků (251 kněží, 65 kleriků a 123 laiků),⁵⁴⁹ následně během roku 1679 zemřelo 7⁵⁵⁰ a hlavně v roce 1680 zemřelo 57⁵⁵¹ kapucínů v důsledku onemocnění morem, dohromady 64, tj. bezmála každý šestý řeholník. V letech 1713–1715 podlehl černé smrti celkem "pouze" 15⁵⁵² členů provincie. Rozvoj provincie v tomto období neohrožily ani přírodní pohromy, a to především požáry, při nichž byly

---

a nikoli v Kyjově, k čemuž však nedošlo. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 240, kart. č. 326, sign. A16. Srov. D. FOLTÝN, *Encyklopedie*, s. 302, 400–401.

⁵⁴⁰ Viz příloha č. 7 a č. 8, graf č. 15.

⁵⁴¹ S velkým zájmem o kapucínský řeholní život samozřejmě souvisí v této době i velký počet noviciátů (obvykle fungovaly na sobě nezávisle až 4 noviciáty, které v této době byly zřízeny většinou při konventech v Mostě – zde jak pro novice-kleriky, tak i novice-laiky, Mnichově Hradišti, v Českých Budějovicích a v Prudniku) a řádových filozofických a teologických studií v provincii, jichž bylo většinou 8–10 a jsou spojeny hlavně s konventy v Praze na Hradčanech, Praze na Novém Městě, Opočně, Chrudimi, Olomouci, Brně, Mikulově, Vratislavi a Nise, což bylo dáno i kapacitními možnostmi těchto konventů, které patřily k největším řeholním domům v provincii. *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 159r–340r.

⁵⁴² Výroční katalogy provincie se v údajích někdy rozcházejí s pamětní knihou provincie (*Protocollum sive Liber provinciae*) a provinčními letopisy, uvádějí převážně o něco málo vyšší údaje, dle nich totiž hranici 500 řeholníků provincie překročila již v roce 1688, když čítala 507 řeholníků (239 kněží, 63 kleriků-studentů, 40 trvalých kleriků a 165 laiků). NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 131, *Dispositio Familiarum facta in Capitulo Brunae die 27. Augusti anno 1688 celebrato*, fol. 1r.

⁵⁴³ *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 200r; *Kapucínské letopisy*, tom. X, s. 52.

⁵⁴⁴ *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 235r.

⁵⁴⁵ *Kapucínské letopisy*, tom. XVIII, s. 37 (1734); *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 278r.

⁵⁴⁶ Dle výročního katalogu z roku 1740 čítala provincie dokonce 753 kapucínů, z toho připadalo 374 na českou, 232 na moravskou a 123 slezskou kustodii. Dále 24 kapucínů tehdy hostovalo v polské kustodii. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 133, *Catalogus Patrum et Fratrum Minorum Capucinatorum Provinciae Boemiae (...) anno 1740 (...)*, fol. 1r–13v.

⁵⁴⁷ *Kapucínské letopisy*, tom. XIX, s. 9 (1740); *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 287r.

⁵⁴⁸ E. MAUR, *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, s. 115–123; Eliška ČAŇOVÁ, *Mor v Čechách v roce 1680*, SAP 31, 1980, s. 265–339 (zde statistický výčet oblastí zasažených morem i s počty zemřelých).

⁵⁴⁹ *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 176v.

⁵⁵⁰ *Kapucínské letopisy*, tom. VII, s. 273–274.

⁵⁵¹ *Kapucínské letopisy*, tom. VII, s. 273–276.

⁵⁵² *Kapucínské letopisy*, tom. XV, s. 270–274; 302–327; 418–424; 482–484; 532–533.

kompletně zničeny i celé konventy, například ve Fulneku (1694)⁵⁵³ či v Opočně (1733),⁵⁵⁴ přičemž v obou případech došlo k jejich pozdějšímu obnovení.⁵⁵⁵

Během období 1673–1740 se dále výrazně mění složení česko-rakouské kapucínské provincie z hlediska geografického původu kapucínů, přičemž se neustále navyšuje zastoupení kapucínů, kteří se narodili v českých zemích.⁵⁵⁶ V roce 1693 měla provincie 560⁵⁵⁷ členů, z nichž 436⁵⁵⁸ pocházelo z českých zemí, 62 z území dnešního Německa (především z Bavorska), 42 z území dnešního Rakouska a 20⁵⁵⁹ z dalších území Evropy.⁵⁶⁰ Oproti roku 1673 se navýšilo procentuální zastoupení řeholníků pocházejících z českých zemí (z 66% na 78%), naopak pokles podíl kapucínů z území dnešního Německa (z 20% na 11%) a Rakouska (z 11% na 7%).⁵⁶¹ Za dalších dvacet let (1714)⁵⁶² se opět navýší zastoupení bratří pocházejících z českých zemí, a to již na 87%, naopak bratří, kteří do provincie přišli z území dnešního Německa (5%) a Rakouska (6%) pomalu vymírají, což je způsobeno tím, že po roce 1673 do česko-moravské provincie nepřicházejí skoro žádní noví kapucíni z těchto území.⁵⁶³ Tento trend, tj. zvyšování zastoupení kapucínů, kteří se narodili v českých zemích, v provincii bude pokračovat až do poloviny 18. století, ovšem s tím, že zvětšování podílu kapucínů z českých zemí bude již velmi pozvolné, jelikož od roku 1714 do roku 1753⁵⁶⁴ se zastoupení těchto kapucínů navýší již jen o 6% na 93% na úkor bratří z území dnešního Rakouska a Německa, jejichž procentuální zastoupení klesne na 3% u obou těchto skupin. V druhé

---

⁵⁵³ D. FOLTÝN, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, s. 297–298; Z. ORLITA, *Dům v zahradě Páně*, s. 100–101.

⁵⁵⁴ D. FOLTÝN – P. SOMMER – P. VLČEK, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 401–402.

⁵⁵⁵ Plány k výstavbě nového konventu v Opočně NA, ŘK, Mapy, sign. M36, kart. č. 459.

⁵⁵⁶ Není bez zajímavosti, že složení česko-moravské kapucínské a jí předcházející česko-rakouské provincie dle geografického původu řeholníků vykazuje v této oblasti mnoho společných rysů a znaků s českou piaristickou provincií a jí předcházejícím správním útvarům. Což je dáno tím, že piaristé do českých zemí přišli přibližně ve stejnou dobu jako kapucíni a že též jako kapucíni z počátku byli silně podporováni z Itálie, kolébky svého řádu. Jan BOMBERA, *Počet a původ piaristů v českých zemích do r. 1748*, Jižní Morava 10/2, 1974, s. 92–94, s. 92.

⁵⁵⁷ *Kapucínské letopisy*, tom. X, s. 434; *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 203v.

⁵⁵⁸ 220 z Čech, 115 z Moravy, 88 ze Slezska, 8 z Horní a Dolní Lužice a 5 z Kladska.

⁵⁵⁹ 7 z tehdejšího polského království, 5 z apeninského poloostrova, 2 z habsburského jižního Nizozemí, 2 z území tehdejšího raně novověkého Lucemburska, 2 ze Švýcarska, 1 z Uher a 1 z Francie.

⁵⁶⁰ Zjištěno na základě výročního katalogu provincie z roku 1693 NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 131, *Catalogus Patrum et Fratrum Minorum Capucinatorum Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae 1693*.

⁵⁶¹ Viz příloha č. 8, graf č. 5.

⁵⁶² Česko-moravská provincie v roce 1714 čítala celkem 580 členů, z toho pocházelo 513 z českých zemí (266 z Čech, 121 z Moravy, 110 ze Slezska, 5 z Kladska a 1 z Horní Lužice), 37 z území dnešního Rakouska, 28 z území dnešního Německa, 5 z Apeninského poloostrova, 4 z tehdejšího polského království, 1 z území tehdejšího raně novověkého Lucemburska, 1 z Francie a 1 z území dnešního Slovinska – *Kapucínské letopisy*, tom. XV, s. 382–390; *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 231r.

⁵⁶³ Viz příloha č. 8, grafy č. 6 a 9.

⁵⁶⁴ Česko-moravská provincie v roce 1753 čítala celkem 809 členů, z toho pocházelo 746 z českých zemí (486 z Čech, 185 z Moravy, 86 ze Slezska, 7 z Horní a Dolní Lužice a 4 z Kladska), 26 z území dnešního Rakouska, 25 z území dnešního Německa, 4 z Uher, 2 z území tehdejšího raně novověkého Lucemburska, 2 z Apeninského poloostrova a 1 z Francie. *Kapucínské letopisy*, tom. XXI, s. 239–241; *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 308v; KPK Praha, Rkp., inv. č. 105, *Catalogus Patrum et Fratrum Minorum Capucinatorum Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae 1753*.

polovině 18. století se následně ustálí toto geografické složení provincie, které bude víceméně neměnné až do roku 1783, kdy se změní v důsledku rozdělení česko-moravské provincie.⁵⁶⁵

3.2.1 Vnější misie v Uhrách a Polsku

Členové česko-moravské provincie se v letech 1673–1740 nezaměřovali pouze na vnitřní misie, které probíhaly především ve Slezsku a v menší míře v pohraničních oblastech Čech a Moravy, jež sousedily se zeměmi, jejichž obyvatelé vyznávali protestantské konfese⁵⁶⁶ (Karlovarsko⁵⁶⁷ a Šluknovsko⁵⁶⁸ atd.), ale nově i na vnější misie. Kapucíni z česko-moravské provincie v tomto období totiž působili v Uhrách, kde pomáhali svým spolubratrům z rakouské provincie při etablování se v tomto prostoru,⁵⁶⁹ a Polsku, kde spolu s bratry italských provincií se podíleli na vybudování zdejší provincie.

První snahy o uvedení kapucínů do Uherského království se objevily v roce 1646, kdy kapucíni na provinční kapitule v Linci přijali nabídku Pavla Pállfyho z Erdödu (1580–1653) na založení konventu kapucínů na jednom z jeho bohužel blíže nespecifikovaném panství v Horních Uhrách.⁵⁷⁰ K jeho založení však nedošlo, dle V. Rabase tomu zabránilo tehdejší válečné události.⁵⁷¹ Úspěšné etablování kapucínů v Uhrách je spojeno až se vznikem

⁵⁶⁵ Viz příloha č. 8, grafy č. 7–8.

⁵⁶⁶ V předcházejícím období kapucínští misionáři působili v těchto oblastech při hranici se Saskem: Frýdlantsko (1653), Duchcovsko (1667–1671), Českolipsko (1670) a Kraslicko (1671). Podrobněji k těmto misiím: NA, Sběrka přepisů z italských a vatikánských archivů, Acta Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, inv. č. 714, kart. č. 144 (jmenný seznam obrácených poddaných duchcovského panství); *Kapucínské letopisy*, tom. III, s. 146, tom. V, s. 194, 343–345, 573–577, 633–639, 806–813; *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 174–175, 177–178, 180; *Historia domestica Conventus Pontensis*, tom. II, oddíl H1 (*Haereticorum obstinatio et contra Catholicos odia, persecutiones, novi errores, simulationes, emissarii eorum, conversio, cum circumstantiis* (nečíslováno); NA, RK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 131, *Catalogus familiarum Provinciae Boemiae, Austriae, Moraviae et Silesiae 1671*, fol. 4r; TAMTĚŽ, inv. č. 516, kart. č. 418, sign. C8; M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu*, s. 108, 135; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 92–95; Jiří WOLF, *Katolické misie u luteránů ve východní části Krušných hor mezi léty 1660 – 1730*, in: Zdeněk Nešpor (ed.), *Čeští nekatolíci v 18. století, Ústí nad Labem 2007*, s. 220–231, 223–226; J. HAVLÍK, *Jan Fridrich z Valdštejna*, s. 55–57.

⁵⁶⁷ V 70. letech 17. století fungovala misijní stanice kapucínů v Karlových Varech, kterou roku 1671 založili Julius Albrecht Libštejnský z Kolovrat (1633–1683) a Josef Daniel ze Zedtwitz (1616–1676). Kapucíni misijně nepůsobili pouze v Karlových Varech, ale v celém loketském kraji. NA, RK, Spisy, inv. č. 516, kart. č. 418, sign. C4; Zřízení misijní stanice svými reskripty schválil jak Leopold I., tak i pražský arcibiskup Matouš Ferdinand Sobek z Bílenberka, prostřednictvím svého kancléře Jindřicha z Meckenbrugu. Při misijní stanici působili nejdříve 2 řeholníci a od roku 1672 již 4. O obživu řeholníků se na příkaz Leopolda I. starala Česká komora. *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 182–183; *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 677–679. Kapucíni tuto stanici využívali i k léčebným lázeňským pobytům svých řeholníků, například v roce 1671 zde za tímto účelem pobýval →Crescentius Mösserer z Rohrbachu, tehdejší provinční defínitor česko-rakouské provincie.

⁵⁶⁸ Misie probíhala v roce 1689 a to především ve vesnicích Kamenický Šenov a Mikulášovice. *Kapucínské letopisy*, tom. IX, s. 610; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 92.

⁵⁶⁹ Konventy v Uhrách byly nejprve součástí dolnorakouské kustodie a od počátku 18. století tvořily samostatnou kustodii, jež byla podřízena rakouské (rakousko-uherské) provincii. Marta DOBROTKOVÁ, *Verum an falsum*, *Středočeský sborník historický* 41, 2015, s. 241–262, s. 247.

⁵⁷⁰ *Kapucínské letopisy*, tom. II, s. 381–382; *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 110v.

⁵⁷¹ V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 95.

konventů v Pezinoku (1674)⁵⁷² a v Bratislavě (1676). Další řeholní domy v uherském království, v Budě (1687), Móru (1695), Mosonmagyaróváru (1697) a Pécsi (1699), mohly být založeny až díky úspěšnému znovudobytí uherských území během tzv. Velké turecké války (1683–1699).⁵⁷³ V průběhu 18. století zde byly založeny ještě konventy ve městech Osijek (1703), Tokaj (1712), Oradea–Nagyvárad (1727), Hatvan (1729), Bodajk (1741), Tata (1744), Holíč (1756) a Máriabesnyőn (1763).⁵⁷⁴ Kromě těchto klášterů patřily k rakousko-uherské provincii ještě tři misijní stanice v Bělehradu (1718), Palance (1727) a Zemunu (1729), jež se nacházely na území dnešního Srbska.⁵⁷⁵ Tyto fundace byly umožněny díky dalším habsburským územním ziskům na Balkáně během tzv. šesté rakousko-turecké války (1716–1718), jejich fungování nebylo dlouhé, jelikož zanikly během následující rakousko-turecké války (1735–1739).⁵⁷⁶

Působení členů česko-moravské provincie v Uhrách máme doloženo v letech 1674–1712, kdy se jich zde postupně vystřídalo celkem 11. Češi byli přizváni k této misii z důvodu blízkosti českého a slovenského jazyka, i proto pobývali zejména v Horních Uhrách, a to při konventech v Pezinku a v Bratislavě. V katalozích rakousko-uherské provincie se často u jejich jména objevuje poznámka *concionator Sclavorum*.⁵⁷⁷

Do dějin uherské provincie se dle kroniky konventu v Pezinku z Čechů zapsali především →Cyril Kramarzik z Čech, který byl úspěšný misionář v tomto městě a jeho okolí. Během svého zdejšího působení (1674–1679) měl na katolickou víru obrátit nejméně 250

---

⁵⁷² Erika JURÍKOVÁ, *Správa o stave apoštolskej misie v Uhorskom kráľovstve z roku 1675*, Studia Capuccinorum Boziniensia 1, 2014, s. 79–88, s. 82–83.

⁵⁷³ K tomuto válečnému konfliktu blíže Vít VLNAS, *Princ Evžen Savojský. Život a sláva barokního válečníka*, Praha – Litomyšl 2001, s. 28–117.

⁵⁷⁴ Za vlády Josef II. byly zrušeny konventy v Bodajku, Hatvanu, Holíči, Mosonmagyaróváru, Pécsi a Tokaji. Konvent v Osijeku byl připojen k nově ustanovené chorvatské provincii (1783).

⁵⁷⁵ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 8, kart. č. 6, Papežské buly a dekrety vztahující se obecně kapucínskému řádu (1528–1925), sign. Fasc. 35, Mapa rakousko-uherské provincie z roku 1766.

⁵⁷⁶ K dějinám kapucínských klášterů v Uhrách v 17. a 18. století blíže Andrej BOTEK, *Kapucínska rehoľa a jej rozšírenie na Slovensku*, Zborník slovenského národného múzea 98, 2004, História 44, s. 5–40, András EMÓDI, *Kapucinusok és könyvtárak Nagyváradon a 18. században (1727–1785)*, Nagyvárad – Budapest 2006, s. XXXIX–XL; *Lexicon Capuccinum*, s. 276, 774–775, 1177, 1195, 1351, 1814–1815; Marián BABIRÁT, *Uvedenie kapucínov do Pezinka v roku 1674*, in: Tomáš Konc – Ladislav Tkačík (edd.), *Dejiny kapucínov na Slovensku*, Pezinok 2007, s. 14–26; Erika JURÍKOVÁ – Nicol SIPEKIOVÁ, *Kronika pezinského kapucínského kláštora z 18. storočí*, in: Rostislav Krušínský – Tereza Vintrová (ed.), *Bibliotheca Antiqua 2012. Sborník z 21. konferencie 7.–8. listopadu 2012 Olomouc*, Olomouc 2012, s. 177–182, s. 178–181; Erika JURÍKOVÁ – Ladislav TKAČÍK, *Rovnaké no predsa rôzne. Komparatívna analýza kroník kapucínskych kláštorov*, Studia Capuccinorum Boziniensia 2 – Supplémentum, 2016, s. 25–35; M. DOBROTKOVÁ, *Verum an falsum*, s. 246–260.

⁵⁷⁷ Viz prepisy výročních katalogů rakouské provincie ze 70. a 80. let 17. století, které jsou součástí výročních katalogů česko-moravské provincie ze stejného období, např. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 131, *Familiae Provinciae Boemiae 1676*, fol. 21r; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 131, *Dispositio Familiarum facta in Capitulo Brunae die 27. Augusti anno 1688 celebrato*, fol. 31r.

lidí.⁵⁷⁸ Velkou osobní odvalu zase prokázali →Pavln Segmiller de Hohenfurth z Prahy a →Jan František Weissenregner z Prachatic, kteří jako jediní ze zdejší kapucínské komunity v roce 1683 odmítli opustit pezinovský konvent, i když město následně obsadilo vojsko sedmihradského knížete Imricha Tökoli (1657–1705). Dokonce ho při osobní audienci požádali, zda by je nevzal pod ochranu, aby tak mohla být zajištěna katolická duchovní správa ve městě, místo toho však byli vypovězeni.⁵⁷⁹ J. F. Weissenregner ze všech českých kapucínů v Uhrách pobýval nejdéle, a to dohromady 31 let (1681–1712). Po většinu této doby zastával úřad faráře v Pezinku.

První pokusy o usazení kapucínů v Polsku souvisí s neúspěšným diplomatickým posláním V. Magniho v Polsku (1645–1648), kterým ho pověřila Kongregace pro šíření víry. Jeho účelem bylo vyjednat připojení zbylé části zdejší pravoslavné církve, která se v roce 1596 odmítla připojit k brestlitevské unii. Během této doby se zde V. Magni dle provinčních letopisů měl opakovaně snažit vyjednat též příchod kapucínů do polského království, k čemuž nakonec nedošlo, patrně i kvůli osobním animozitám, jež měl s částí zdejšího episkopátu.⁵⁸⁰ Úspěšné usazení kapucínskému řádu v Polsku je spojeno až s polským králem Janem III. Sobieským (1629–1696). V roce 1679 přišli do Varšavy na základě jeho pozvání první čtyři kapucíni pod vedením →Jakuba Merini z Raveny. V roce 1680 byl ustanoven polský generální komisariát⁵⁸¹ a v letech 1683–1694 byl vybudován konvent ve Varšavě (patrocinium kostela je Proměnění Páně), který byl prvním kapucínským klášterem v Polsku a jeho fundátorem byl právě Jan III. Sobieský, mj. jeho srdce je uloženo ve zdejší královské kapli.⁵⁸² Postupem času byly v Polsku zakládány i další konventy v Krakově (1695), Lvově (1708), Lublinu (1724) a v Lubartówě (1737).⁵⁸³ Patronát nad polským generálním komisariátem měly na starosti v této době tři italské provincie (boloňská 1679–1687, toskánská 1692–1726, Marche 1726–1728, toskánská 1728–1731, Marche a toskánská 1731–1738),⁵⁸⁴ které do něj posílaly desítky svých členů. Jejichž úkolem bylo zajistit celkové fungování komisariátu a umožnit jeho další rozvoj tj. zabezpečit formaci pro kandidáty

---

⁵⁷⁸ Knihovna kláštera kapucínů v Pezinku (bez signatury), *Archivium summarium seu Acta memorabilia Familiae Baziniensis Patrum Capucinatorum ex omnibus dispersis scriptis ab anno MDCLXXIV in unum congesta et conscripta per Patrem Severum Modrensem Capucinatorum annis 1746 et 1747 usque ad annum MDCCXXXVIIII*, s. 16.

⁵⁷⁹ TAMTÉŽ, s. 20.

⁵⁸⁰ *Kapucínské letopisy*, tom. II, s. 348; S. SOUSEDÍK, *Valerián Magni*, s. 71–78; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 96, 128–129; J. CYGAN, *I tentativi di Sigismondo III Wasa*, s. 303–317.

⁵⁸¹ *Bullarium Ordinis (...) Capucinatorum*, tom. IV, s. 350–353.

⁵⁸² Jozef MARECKI – Roland PREJS, *Zarys historii kapucynów w Polsce*, Kraków 2004, s. 20–27; M. BUDZIAREK, *Kapucyni w Lublinie*, s. 24–32.

⁵⁸³ M. BUDZIAREK, *Kapucyni w Lublinie*, s. 35–41; J. MARECKI – R. PREJS, *Zarys historii kapucynów*, s. 27–28, 31; *Lexicon Capuccinum*, s. 905, 984–985, 1010.

⁵⁸⁴ *Lexicon Capuccinum*, s. 1879–1880; J. MARECKI – R. PREJS, *Zarys historii kapucynów*, s. 32–33.

kapucínského řeholního života pocházející z území tehdejšího Polska. V roce 1738 na příkaz tehdejšího generálního ministra →Bonaventury Barberiniho z Ferrary převzala tento úkol česko-moravská provincie.⁵⁸⁵ Tehdy komisariát tvořilo celkem 5 řeholních domů, v nichž působilo pouze cca 50 kapucínů polského původu.⁵⁸⁶

Provinční ministři česko-moravské provincie svěřený úkol plnili velmi svědomitě. V roce 1738 bylo posláno do Polska hned 14 členů⁵⁸⁷ česko-moravské provincie v čele s →Liborem Winckelhoffem z Kraslic, který byl ustanoven novým generálním komisařem.⁵⁸⁸ Přičemž přisun bratří nepolevoval ani v následujících letech, ba naopak zesiloval. Ve 40. a 50. letech 18. století jich zde každoročně působilo mezi 20 až 25. V roce 1739 je zrušen polský generální komisariát a zdejší kláštery jsou přiřčeny k česko-moravské provincii, přičemž tvoří jí podřízenou kustodii.⁵⁸⁹ Působení českých kapucínů v Polsku, kteří na rozdíl od svých italských spolubratrů neměli problém s dorozumíváním, neslo velmi rychle pozitivní účinky, jelikož během následujících patnácti let bylo nově založeno dalších 13 klášterů ve městech Olesko (1739), Sędziszów (1739), Rozwadów (1741), Mariampol (1742), Zbrzyż (1744), Winnica (1745), Uściług (1747), Rywałd (1748), Ostróg (1750), Dunajowce (1751), Kutkorz (1753), Stary Konstantynów (1753) a Krosno (1753). Tato nová založení a velmi silný domácí dorost (oproti roku 1738 se více než čtyřikrát znásobil počet domácích řeholníků)⁵⁹⁰ umožnily povýšení polské kustodie v roce 1754 na provincii.⁵⁹¹ Slavnostní akt povýšení pak provedl jakožto generální komisař →Firminián Beer z Neustadtu an der Waldnaab, který byl členem česko-moravské provincie. Jehož tímto úkolem pověřil tehdejší generální ministr Serafín Melcher z Gluchołaz, na provinční kapitule konané 4. 6. 1755 v Krakově. Prvním provinčním ministrem se stal zdejší dosavadní kustod →Jan Petr Wostroczy z Puclic.⁵⁹² I přes povýšení byla polská provincie stále závislá na česko-

---

⁵⁸⁵ V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 96. Správa komisariátu na česko-moravskou provincii přešla i kvůli dlouhodobě trvajícím sporům mezi italskými a polskými kapucíny. M. BUDZIAREK, *Kapucyni w Lublinie*, s. 38–39.

⁵⁸⁶ Michał BALIŃSKI, *Pisma historyczne*, tom. IV, Varšava 1843, s. 42–43.

⁵⁸⁷ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 133, *Catalogus Patrum et Fratrum Minorum Capucinatorum Provinciae Boemiae Moraviae et Silesiae in Conventu nostro Chrudimii ad S. Josephum in Congregatione die 29. Augusti anno 1738 auspiciata et sequentibus diebus celebrata a Reverendis Patribus concinnatus*, fol. 11v.

⁵⁸⁸ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 20, kart. č. 15, sign. F3.

⁵⁸⁹ *Lexicon Capuccinum*, s. 1379–1380.

⁵⁹⁰ V roce 1754 čítala polská kustodie celkem 18 klášterů (9 konventů a 9 hospiců), v nichž působilo celkem 231 kapucínů (127 kněží, 31 kleriků a 73 laiků), z nichž 14 bylo členů česko-moravské provincie. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 134, *Catalogus Patrum et Fratrum Ordinis Minorum S. P. Francisci Capucinatorum Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae in Congregatione anno 1754 die 13. Septembris celebrata concinnatus*, fol. 12r; J. MARECKI – R. PREJS, *Zarys historii kapucynów*, s. 35.

⁵⁹¹ K dlouholetému vyjednávání o zřízení polské provincie (1738–1754) viz NA, ŘK, Spisy, inv. č. 20, kart. č. 15, sign. F4.

⁵⁹² Povýšení polské kustodie na provincii nejdříve projednala a schválila generální kapitula 31. 5. 1754 v Římě a následně ho potvrdil i papež Benedikt XIV. a to brevem QUAECUMQUE AD MAIOREM ze dne 5. 10. 1754. Není bez zajímavosti, že diplomaticky se o povýšení polské kustodie na provincii u papežské kurie velice zasadil

moravské provincii, jelikož provinční ministři nebyli voleni ale dosazováni z Čech. Dalšími dvěma provinčními ministry byli →Primus Dietl z Roudnice nad Labem a →Rajmund Tempel z Kyjova. Teprve na základě breve SUPREMA APOSTOLICAE POTESTATIS⁵⁹³ papeže Klementa XIII. ze dne 14. 7. 1761 získala provincie plnou nezávislost. V roce 1762 proběhla první řádná volba provinčního ministra, kterým se stal →Antonín Przedwojewski ze Żdzanne. Toho roku odešli též poslední čeští kapucíni z polské provincie.⁵⁹⁴

Kapucíni, kteří byli členy česko-moravské kapucínské provincie, se ojediněle vyskytují v Polsku již před rokem 1738. V letech 1683–1684 zde působil →František Petroni z Itálie,⁵⁹⁵ jenž pomáhal budovat konvent ve Varšavě. Poté v letech 1717–1726 máme doložen pobyt šesti českých kapucínů na dvoře Jakuba Ludvíka Sobieského (1667–1737),⁵⁹⁶ který v tomto období střídavě pobýval hlavně v Oławě a v Żokve.⁵⁹⁷ Hlavním úkolem těchto kapucínů bylo zajistit základní duchovní servis knížeti a jeho rodině.

V době budování polské provincie, tj. v letech 1738–1762, se jich zde postupně vystřídal dalších 76.⁵⁹⁸ Čeští kapucíni v Polsku stejně tak jako předtím jejich italská spolubratři zde zastávali vedoucí funkce: kustodů, vizitátorů, stavitelů, kvardiánů a vikářů konventů. Kapucíni polského původu neměli k takovému poslání ještě dostatečné zkušenosti. Dále měli na starosti chod formace, díky čemuž vykonávali úřady lektorů teologie a filozofie a novicistrů. Čeští „ostřílení“ řeholníci měli polským spolubratřím předat zkušenosti jak správně žít zasvěcený kapucínský život. Stejně poslání na počátku 17. století v českých zemích vykonávali kapucíni z benátské provincie, když naopak vychovávali první generaci českých kapucínů.⁵⁹⁹

---

tehdejší polský král August III. (1696–1796), který v Sasku vládnul jako Fridrich II. August, jenž byl původně luteránského vyznání; M. TURRADO, *Historia generalis*, tom. II/1, s. 60–61; P. DAMIANUS A MÜNSTER, (ed.), *Bullarium Ordinis (...) Capucinatorum*, tom. I, s. 224–227.

⁵⁹³ TAMTÉŽ, s. 317–318.

⁵⁹⁴ J. MARECKI – R. PREJS, *Zarys historii kapucynów*, s. 36–37.

⁵⁹⁵ *Kapucínské letopisy*, tom. VII, s. 365.

⁵⁹⁶ Jeho trvalou náklonnost pak řád získal během jeho uvěznění Augustem II. (1670–1733) na Königsteinu v letech 1704–1706, kde mu duchovní útěchu poskytovali dva čeští kapucíni (→Jan Koblowski z Vyškova a →Ludvík Schuch z Mostu). *Kapucínské letopisy*, tom. XIII, s. 456.

⁵⁹⁷ *Kapucínské letopisy*, tom. XVIII, s. 19; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 132, *Catalogus omnium Sacerdotum, Clericorum et Laicorum Ordinis Fratrum Minorum Capucinatorum Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae dispositus Pragae in Hradschin die 21. Mai 1717*, fol. 14r; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 132, *Catalogus Patrum et Fratrum Capucinatorum Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae sub Capitulo Provinciali in Conventu Nostro Chrudimensi ad S. Josephum die 11. mensis Junii anno 1723 auspiciato et sequentibus diebus celebrato P. Reverenda Definitorum concinnatus*, fol. 12r; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 132 *Catalogus Patrum et Fratrum Capucinatorum Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae 1725*, fol. 9v.

⁵⁹⁸ Viz výroční katalogy provincie z let 1738–1762. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 133–134; KPK Praha, Rkp., inv. č. 102–105; ZA Opava, pobočka Olomouc, Kapucíni Olomouc, inv. č. 88, kart. č. 13.

⁵⁹⁹ M. BRČÁK, *Annales Patrum Capucinatorum provinciae Bohemiae*, s. 162–163

3.3 Krize česko-moravské kapucínské provincie (1740–1783)

Vláda Marie Terezie (1740–1780) a Josefa II. (1780–1790) měla zásadní dopad na dějiny česko-moravské provincie. V první polovině tohoto období se zdejší kapucínské domy musely opět vyrovnat s válečnými událostmi, které nepocítily od roku 1648, tj. od uzavření vestfálského míru. Následně po skončení těchto konfliktů Marie Terezie a Josef II. vydali řadu norem, které měnily dosavadní náboženské poměry v monarchii,⁶⁰⁰ přičemž zasahovaly i do principů řeholního života typických pro potridentský katolicismus. Navíc v 80. letech z rozhodnutí Josefa II. došlo k rozdělení česko-moravské provincie (1783) a k zrušení třetiny kapucínských klášterů, což spolu s ostatními reformami nastartovalo hlubokou krizi řádu v našich zemích, která trvala po celé 19. století.⁶⁰¹

S reformami řeholního života souvisí celková změna názorů společnosti na zasvěcený život. Osvícenští autoři chápali řeholní domy jako místo zahálčivého života, zdroj pověr a náboženského fanatismu.⁶⁰² Kláštery již tedy nebyly pokládány za útočiště, kam se uchylují lidé velmi zbožní a ctnostní. V barokní literatuře býval řeholník zobrazován jako příklad mírnosti a pokory⁶⁰³ a je dáván do kontrastu vůči světským velmožům, kteří jsou naopak panovační, překypují pýchou a mají násilnou povahu.⁶⁰⁴ Naproti tomu v osvěcenských kritikách je řeholník dokonce přirovnáván k odpudivému hmyzu,⁶⁰⁵ tuto paralelu ve známém dílu *Specimen monachologiae* (německy *Neueste Naturgeschichte des Moenchtums*) použil v roce 1783 přírodovědec Ignác Antonín Born (1742–1791). Ten v něm satiricky třídí řeholníky dle taxonomie od Carla Linného (1707–1778). Kapucín je popsán následovně: „je po celém těle ježatý jako ježek, má vousy na bradě, tvářích i nad ústy pod nosem; hlava je ostříhána, s chlupatým, křivým vlasovým kartáčkem, vpředu přerušeným, obut je jenom na

⁶⁰⁰ J. MIKULEC, *Náboženský život*, s. 325–333.

⁶⁰¹ V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 40–43.

⁶⁰² Tuto osvěcenskou kritiku velmi dobře představuje *Kniha Josefova*, jejímž účelem bylo co nejvíc oslavit osobu panovníka Josefa II. a zároveň vysvětlit jeho reformy (v češtině ji vydal Václav Matěj Kramerius v roce 1784), která ve své 13. a 14. kapitole silně pranýřuje řeholní život. Michal NOVOTNÝ (ed.), *Kniha Josefova*, Praha 1941, s. 170–177. Pro ukázkou, jak osvěcenská kritika vypadala, uvádím z těchto pasáží následující citace: „Když zemi obcházejí [žebraví řeholníci], jsou lišky, jež na lov vybíhají; částku dává jim lid z nábožnosti a dvě moci na lidech vyloudí svou svatou mnohomluvností a platí svěceným kořením, amulety, růženci a obrázky; tak jedí jako ptáci v povětrí, z cizích užitků“ TAMTÉŽ, s. 171; „A modlitba zahaleče nepřináší požehnání shůry a zpěv jeho nebývá píseň chvály před ušima Hospodinovýmá.“ TAMTÉŽ, s. 172.

⁶⁰³ P. Bohumír Hynek Bílovský ve svém kázání (*Nový cherubín léta 1491 od Boha všemohoucího stvořený a léta 1539 před rájem katolické církve postavený, to jest svatý Ignacius z Loyoly, Tovaryšstva Ježíšova zakladatel*, které vyšlo tiskem v Opavě 1724) přirovnává řeholníky, konkrétně členy Tovaryšstva Ježíšova, k nikomu menšímu než k samotným andělům. Miloš SLÁDEK (ed.), *Svět je podvodný verbíř aneb Výbor z českých jednotlivě vydaných svátečních a příležitostných kázání konce 17. a prvních dvou třetin 18. století*, Praha 2005, s. 67–87.

⁶⁰⁴ J. MIKULEC, *Poznámky ke vnímání řeholního života*, s. 275–287.

⁶⁰⁵ „(...) [řeholník] je stejně ohavný, odporný, roztahovačný, plíží se stejně rád temnotou jako každá jiná havěť, jen v tom se liší, že hmyzí havěť škodí v malém, ale mnich ve velkém a naprosto.“ Zdeněk GINT (ed.), *Nejnovější přírodopis mnišstva*, Praha 1934, s. 16.

šlapadlech. Zadnice i krk jsou holé, nosí kutnu z hnědého hrubého sukna; vpředu, v obvodu šádelnatého břicha má dva tuhé záhyby, aby břicho nebylo tísněno a mohlo se nadýmati. (...) Spodního oděvu nenosí, aby mohl být co nejšpinavější. Vzhled mnicha kapucína je žalostný a bídný, chod vleklý a líný, obličej vzdorovitý a zdivočelý, velmi podobný orangutanu. Vychází z něho otravný, děs vzbuzující zápach. V kápi a v kapsách ukrytých po stranách kutny ukrývá všemožné věci; jsou to také jeho spižírny. (...) Ve styku s bratry klášterníky je velmi hašteřivý, bojovný a neúprosný. Je-li zuřiv, nebo má-li vztek, upokojí se nejlépe hlazením po vousech, které pěstuje s velikou pečlivostí. V určitých hodinách denních a nočních vyje nepřijemným, skuhravým, nosovým hlasem. Žera a chlastá všechno, co mu přijde pod nos, často mlčí, ale téměř nikdy nemyslí. Má-li hlad, vychází a žebře o jídlo (...).⁶⁰⁶

Obdobným satirickým pojednáním, které je negativně zaměřené proti baroknímu řeholnímu životu, je *Obrazová galerie klášterních nešvarů* od publicisty Josefa Richtera (1749–1813), který ve dvaceti obrazech popsal jednotlivá specifika klášterního života, například noviciát, vizitace řeholních domů, poskytování azylu, klášterní vězení, knihovnu a lékárnu atd. Poslední kapitola je věnována sbírání almužen žebravými řády. Zde autor sděluje, že mendikanti představují v tomto ohledu velkou zátěž pro společnost (dokonce je zde napsáno, že jako vampýři vysávají krev prostého lidu). Almužny získávají jak sladkými řečmi, tak i výhrůzkami, obyčejní lidé se bojí jim podporu odříci, jelikož by je celá vesnice odsoudila. Opět je zdůrazněno, že za almužny platí cetkami.⁶⁰⁷ Obdobnou kritiku lze najít i v dalších osvícenských dílech.⁶⁰⁸

3.3.1 Válečné dopady

Během konfliktů, které jsou v odborné literatuře nazývány jako tzv. slezské války (první 1740–1742, druhá 1744–1745 a třetí 1756–1763, která je známější pod označením sedmiletá válka),⁶⁰⁹ byla poničena řada kapucínských klášterů česko-moravské provincie. Například byl opětovně zasažen dělostřeleckou palbou konvent na Hradčanech, a to nejdříve od spojeného vojska Francouzů, Sasů a Bavorů, když město krátce obléhali v listopadu

⁶⁰⁶ TAMTÉŽ, s. 53–56.

⁶⁰⁷ OBERMAYER [= Josef RICHTER], *Bildergalerie klösterliche Misbräuche eine nöthige Beylage zur Bildergalerie katholischer Misbräuche*, Frankfurt – Leipzig 1784, s. 249–262.

⁶⁰⁸ Například přímo na "lenivé a nehodné" kapucínské řeholníky jsou zaměřeny tyto knihy: Joseph SPINDELHAUER, *Beichtkind und Beichtvater oder Kapuziner und Dorfpfarrer*, Rom 1786; *Die Rekreationszeiten der Kapuziner*, Nurnberg 1783. Z obdobných pozic útočili na žebravé řády již dříve protestanští teologové John BOSSY, *Křesťanství na západě 1400–1700*, Praha 2008, s. 181.

⁶⁰⁹ K těmto válkám například blíže František STELLNER, *Fridrich Veliký. Cesta Pruska k velmocenskému postavení*, Praha 1998, s. 117–206, 283–357; TÝŽ, *Sedmiletá válka v Evropě*, Praha 2010; Victor Lucien TAPIÉ, *Marie Terezie a Evropa. Od baroka k osvícenství*, Praha 1997, s. 59–105, 173–208; Pavel BĚLINA – Jiří KAŠE – Jan Pavel KUČERA, *Velké dějiny zemí Koruny české*, tom. X, Praha – Litomyšl 2001. Zde odkazy i na další literaturu k tématu.

1741,⁶¹⁰ následně od císařských, když metropoli osvobozovali v prosinci 1742,⁶¹¹ největší újmu pak utrpěl při obležení Prahy Prusy v roce 1757.⁶¹² Při něm byl též poškozen řeholní dům na Novém Městě.⁶¹³ Během sedmileté války byl silně pobořen i klášter v Olomouci, a to během jejího obklíčení Prusy v roce 1758.⁶¹⁴ Nejvíce však byly postiženy válečnými dopady řádové domy ve Slezsku, a to zejména Brzeg, Nisa, Svídnice a Vratislav, které byly opakovaně poničeny v rámci všech tří výše uvedených válečných kampaní.⁶¹⁵

Nicméně na druhou stranu je třeba uvést, že v některých případech, například v Mělníku během jeho obsazení v roce 1757, se pruský král a důstojníci chovali ke kapucínům i velice zdvořile. Od 24. 6. 1757 a po několik následujících dní pobýval ve městě na soutoku Labe a Vltavy Fridrich II. se svým vojskem po prohrané bitvě u Kolína. Mělnický superior Symphorianus Čermák z Rychnova nad Kněžnou se s pruským králem osobně setkal hned po jeho vjezdu do města. Během rozhovoru mu předal květiny a požádal ho, aby kapucínský hospic vzal pod svou ochranu. Pruský král jeho žádosti vyhověl a přidělil do kláštera kapucínů důstojníka se stráží, kteří opakovaně zabránili jeho vyrabování a uchránili ho i před kontribucí. Na oplátku řeholní dům s kostelem v této době sloužil jako pruský lazaret. Na rozdíl od ostatních mělnických domů či zámku, tak příbytek kapucínů neutrpěl skoro žádnou škodu, bratři přišli pouze o měděné kuchyňské nádobí, které na rozdíl od ostatních cenností zapomněli schovat.⁶¹⁶ Není bez zajímavosti, že podobně se chovali k českým kapucínům někdy i švédští důstojníci během třicetileté války.⁶¹⁷

---

⁶¹⁰ *Diarium Conventus Hradschinensis anno 1741*, fol. 6r–6v; *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 376–377.

⁶¹¹ *Diarium Conventus Hradschinensis anno 1742*, fol. 4r–8r; *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 378–382. Marie LIŠKOVÁ, *Praha za války o země Koruny české (1741–1742)*, Pražský sborník historický 4, 1967–1968, s. 58–81, s. 70, 72. Z vojenských důvodů došlo ke stržení spojovací chodby mezi hradčanským konventem a loretou. V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 22.

⁶¹² *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 408–410; F. EKERT, *Posvátná místa*, tom. I, Praha 1996, s. 150.

⁶¹³ *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 409; F. EKERT, *Posvátná místa* tom. II, Praha 1996, s. 41.

⁶¹⁴ Během obležení byl klášter zasažen dvěma výbušnými granáty, první pronikl zdi kostela u oltáře sv. Antonína, roztříštil zpovědnici a přilehlé lavice, rozbil všechna chrámová okna a poškodil kazatelnu. Druhý poničil zdivo kostela na evangelní straně. Dále několik koulí zasáhlo dormitář a strhlo klášterní zeď. Mnoho kulí (cca 150) dopadlo do zahrady, kde vyvrátily stromy. Silným bombardováním byla poškozena střecha kláštera a byly strženy tři komíny. *Liber memorabilium notatu dignorum, quae contigerunt a prima nostri Olomouensis monasterii fundatione*, s. 92–93.

⁶¹⁵ Dále výstavbě nového opevnění města Nisy, které bylo budováno Prusy ve 40. letech 18. století, musela ustoupit například klášterní zeď obklopující zdejší kapucínskou konventní zahradu. K. DOLA, *Kapucyni w Nysie*, s. 70.

⁶¹⁶ J. KILIÁN (ed.), *Mělnická kronika*, s. 49–50, 194–195; TÝŽ, *Die Melniker Kapuziner*, s. 109–110.

⁶¹⁷ M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu*, s. 60–61.

3.3.2 Slezska kusteodie a generální ministr Serafín Melcher z Glucholaz

V důsledku prohrané první slezské války ztratila habsburská monarchie většinu Slezska a Kladsko. Na tomto území, které po uzavření tzv. vřatislavského míru (1742) nově připadlo Prusku, se nacházely všechny slezské kapucínské kláštery. Marie Terezie se snažila tento stav zvrátit v následující tzv. druhé a třetí slezské válce, ale její snaha byla neúspěšná. Fridrich II. nově nabyté Slezska začal ihned začleňovat do pruského království, což se v případě katolických institucí působících v zemi projevovalo tím, že jim byl zakázán jakýkoliv kontakt se zeměmi, v nichž nadále vládla Marie Terezie, přestože se zde nacházela jim nadřizená centra. Postupně tak nebyla možná korespondence s provinčním ústředím, dále bylo zdejšími kláštery nařizeno přijímat novice pouze z pruského Slezska a Kladska,⁶¹⁸ jakákoliv peregrinace byla možná pouze v rámci tohoto celku,⁶¹⁹ mendikantům bylo zakázáno konat sbírku v žebravých obvodech, které se nenacházely v této oblasti.⁶²⁰ Všechny tyto kroky připravovaly cestu k oddělení zdejších klášterů od českých mateřských provincií, které proběhlo v letech 1754–1755. V tomto směru byl Fridrichu II. nápomocný vřatislavský biskup Filip Gotthard Schaffgotsch (1715–1795), který se v této věci zasazoval u papeže Benedikta XIV. (1675–1758) a u generálních a provinčních ministrů.⁶²¹

Dne 31. 5. 1754 byl zvolen generálním ministrem kapucínského řádu Serafín Melcher z Glucholaz, tehdejší provinční ministr česko-moravské provincie,⁶²² která v této době patřila k největším řádovými provinciím, dle počtu domů a členů.⁶²³ Ironií osudu je, že právě S. Melcher, rodák ze Slezska, musel jakožto generální ministr provést dne 17. 8. 1754

---

⁶¹⁸ Kapucínům vyvstal i problém v tom, že se jim nedostávali hábity pro nové kandidáty, jelikož řádové provozy, které je vyráběly, se nacházely v Brně a Českých Budějovicích. K. DOLA, *Kapucyni w Nysie*, s. 79. Slezska kusteodie v důsledku omezeného přijímání noviců pouze z pruského Slezska a Kladska začala také postupně vymírat, což souviselo i s tím, že obyvatelstvo těchto zemí se pod vládou Hohenzollernů stalo opět většinově luteránské. TAMTÉŽ, s. 84–88.

⁶¹⁹ Nově tak nemohli přicházet do místních domů řeholníci z českých a moravských komunit a naopak dosavadní řeholníci působící ve Slezska nemohli být překládáni do zbytku českého království. To způsobovalo problémy i v rámci formace, nově tak bylo nutné, aby ve Slezska fungovaly oba typy noviciátů, jak pro novice-kleriky, tak i novice-laiky, a oba stupně řádových studií (filozofické, teologické). Snížena byla i variabilita přeložení, jelikož i mezi řeholníky dost často panovali napjaté vztahy. TAMTÉŽ, s. 82.

⁶²⁰ V případě kapucínů se to týkalo jejich klášterů v Prudniku, v Nise a v Kapellenbergu (Góra Kapliczna), kterým tak byl snížen vybrané almužny. TAMTÉŽ, s. 78–80.

⁶²¹ Pod pruským nátlakem byly v této době odděleny nejen kláštery kapucínů, ale i jezuitů, dominikánů či františkánů-observantů, nacházejících se v pruském Slezska a Kladsku, které původně byly součástí české provincie. K. BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, *Každodenní život*, s. 59; J. ZOUHAR, *Česká dominikánská provincie*, s. 74; M. ELBEL, *Bohemia Franciscana*, s. 18, K. DOLA, *Kapucyni w Nysie*, s. 78–82.

⁶²² V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 38–39.

⁶²³ Poté co došlo k zřovnoprávnění neitalských provincií v roce 1679 (viz kapitola 3.1 Výchozí situace kapucínského řádu v roce 1673), bylo snadnější zvolit generálním ministrem i kapucína nepocházejícího z italských provincií. P. Serafín byl druhým ne Italem po →Hartmannovi Hiltprandovi z Brixenu, který se stal generálním ministrem. M. TURRADO, *Historia generalis*, tom. II/1, s. 35. V roce 1754 měl kapucínský řád 32 821 členů žijících v 1 715 řeholních domech, které byly členěny v rámci 63 provincií, z toho 28 z nich bylo řazeno k italským, 14 k německým, 14 k francouzským, 6 k španělským. Mimo tento systém pak stála irská provincie. L. IRIARTE, *Der Franziskuorden*, s. 179.

oddělení slezských konventů od česko-moravské provincie.⁶²⁴ Na jeho obranu je potřeba říci, že už jako provinční ministr a později i jako generální ministr se snažil tomuto aktu zabránit. Oponoval vratislavskému biskupovi, napsal dopis Fridrichovi II., kde shrnoval argumenty bránící rozdělení, ale jeho snaha byl marná.⁶²⁵ Slezské domy nově vytvořily samostatnou kustodii⁶²⁶ podřízenou přímo římskému ústředí, která čítala celkem 6 klášterů, z toho bylo 5 konventů: Prudnik, Nisa, Vratislav, Svídnice, Brzeg a 1 hospic Kapellenberg (Góra Kapliczna) u Prudniku, ve kterých působilo 142 kapucínů (91 kněží, 17 kleriků, 34 laiků).⁶²⁷ Slezská kustodie (*Silesiae Custodia*) si nemohla svobodně volit svého představeného, který užíval titul *minister custos*, toho jmenovával generální ministr. Prvním takto pověřeným byl →Felicissimus Hosper z Nowe Rudy. Centra kustodie byla dvě: Vratislav a Nisa, v nichž střídavě sídlil její představený. Ten pobýval ve Vratislavi v zimních měsících a naopak v letních působil v Nise, kde se konaly i všechny "provinční" kapituly, na nichž se volili 4 konzultori, kteří spolu s kustodem tvořili radu kustodie.⁶²⁸

3.3.3 Dobudování kapucínské klášterní sítě v Čechách a na Moravě

Česko-moravská provincie zažívala i přes válečné události a ztrátu části konventů a členstva (v důsledku oddělení slezské kustodie) až do poloviny 60. let 18. století stále rozvoj. Ten byl umožněn zejména díky nepřetržitému nárůstu počtu řeholníků.⁶²⁹ V roce 1740 měla česko-moravská provincie celkem 744 členů.⁶³⁰ Po deseti letech, tedy v roce 1750, čítala 806 kapucínů (514 kněží, 95 kleriků, 197 laiků).⁶³¹ Svého absolutního vrcholu dle počtu řeholníků dosáhla v roce 1752, kdy v ní působilo 816 kapucínů (541 kněží, 86 kleriků, 189 laiků).⁶³² Po oddělení slezské kustodie v roce 1754 měla česko-moravská provincie 697 členů (472 kněží, 61 kleriků, 164 laiků).⁶³³ V následujícím desetiletí příliv nových noviců nepolevoval, což napomohlo zacelit ztrátu řeholníků přidělených do slezské kustodie, a tak v roce 1765 v provincii žil téměř stejný počet kapucínů jako před odloučením slezských

---

⁶²⁴ Dekret, na jehož základě proběhlo oddělení konventů lze nalézt v P. DAMIANUS A MÜNSTER (ed.), *Bullarium Ordinis (...) Capucinatorum*, tom. I, s. 222–223.

⁶²⁵ Podrobněji k tomu K. DOLA, *Kapucyni w Nysie*, s. 79–81.

⁶²⁶ Tomu, aby byla zřízena provincie, bránil příliš malý počet klášterů. M. TURRADO, *Historia generalis*, tom. II/1, s. 106–107; K. DOLA, *Kapucyni w Nysie*, s. 81.

⁶²⁷ *Kapucínské letopisy*, tom. XXI, s. 331; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 39.

⁶²⁸ K. DOLA, *Kapucyni w Nysie*, s. 83–85.

⁶²⁹ Viz přílohy č. 7 a 8 (graf č. 15)

⁶³⁰ *Kapucínské letopisy*, tom. XIX, s. 9 (1740); *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 287r. Dle výročního katalogu z roku 1740 čítala provincie dokonce 753 kapucínů. *Catalogus Patrum et Fratrum Minorum Capucinatorum Provinciae Boemiae Moraviae et Silesiae (...) anno 1740 (...)*, fol. 1r–13v.

⁶³¹ *Kapucínské letopisy*, tom. XX, s. 735; *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 303v.

⁶³² *Kapucínské letopisy*, tom. XXI, s. 159; *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 307r.

⁶³³ *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 310r.

domů, konkrétně 804 (409 kněží-seniorů,⁶³⁴ 102 kněží-studentů, 49 kleriků-studentů, 45 kleriků-trvalých, 199 laiků).⁶³⁵ Poté již počet řeholníků začal postupně klesat. Zásadní dopad na členskou základnu měly totiž výnosy Marie Terezie a Josefa II. stanovující tzv. *numerus clausus*, tj. maximální počet řeholníků, který směl v jednotlivých kláštorech pobývat. Tyto normy byly opakovaně vydávány, poprvé byly ustanoveny v roce 1767. V roce 1775 čítala provincie celkem 742 řeholníků (450 kněží-seniorů, 85 kněží-studentů a kleriků-studentů, 35 kleriků-trvalých, 174 laiků).⁶³⁶ A konečně v roce 1783, tj. těsně před tím, než byla rozdělena na dvě samostatné provincie (českou a moravskou), měla již jen 688 kapucínů (453 kněží-seniorů, 34 kněží-studentů, 35 kleriků-studentů, 21 kleriků-trvalých, 146 laiků).⁶³⁷

Rozvoj provincie ve 40. a 50. letech se projevoval nejen početním nárůstem bratří, ale i zřizováním nových klášterů, což neovlivnila ani válečná léta. Postupně v této době tak byly založeny hospice v Českém Brodu (1747), Mělníku (1753), Kappellenbergu u Prudniku (1753, polsky Góra Kapliczna), Mariánské u Jáchymova (1754), Prostějovu (1756) a Náměšti nad Oslavou (1759). Fundace v Mělníku, Českém Brodu, Náměšti nad Oslavou a Prostějovu zapadají do řádové strategie, podle níž kapucíni zakládali své řeholní domy (zlepšit spojení a sběr almužen mezi konventy), jelikož umožnily dobudování provinční klášterní sítě. Například hospic v Mělníku zjednodušil cestování nejen mezi Prahou a Roudnicí nad Labem, ale propojil řádové centrum lépe i s konventy v Zákupích a Rumburku. Do této koncepce naopak nezapadá vybudování hospiců v Kapellenbergu u Prudniku a v Mariánské u Jáchymova, kde se kapucíni ujali správy tamních poutních míst. Zde sehrála svoji roli snaha řádu působit tam, kde se obyvatelstvo mohlo dostávat do častějšího kontaktu s nekatolickými duchovními. Všechna uvedená založení jsou pouze hospice, tj. menší kláštery, v nichž žije malý počet bratří. To je dáno jednak tím, že vedení provincie nechtělo ohrozit příjmy již zavedených konventů, které se musely zříct části svých žebrevých obvodů, a dále i celkovou velikostí měst, v nichž nový klášter vznikal.⁶³⁸

Kromě toho bylo kapucínům nabídnuto založit své kláštery v Manětíně (1743),⁶³⁹ Javorné u Ondřejovic (1751–1759),⁶⁴⁰ Teplicích nad Metují (1753),⁶⁴¹ Novém Boru

---

⁶³⁴ K jednotlivým kategoriím kněz-senior, kněz-student, klerik-student, klerik-trvalý viz kapitola 3.4 Členové česko-moravské provincie 1673–1783.

⁶³⁵ *Kapucínské letopisy*, tom. XXI, s. 798; *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 328r.

⁶³⁶ *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 338r.

⁶³⁷ *Kapucínské letopisy*, tom. XXIII, s. 28, 30.

⁶³⁸ Viz zprávy provinčních stavitelů ke vzniku těchto hospiců: *Kapucínské letopisy*, tom. XIX, s. 116 (Český Brod); tom. XX, s. 666 (Prostějov), s. 704 (Mělník); tom. XXI, s. 90–99 (Kapellenberg), s. 197 (Mariánská u Jáchymova), s. 632–633 (Náměšť nad Oslavou).

⁶³⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. XX, s. 103;

⁶⁴⁰ *Kapucínské letopisy*, tom. XXI, s. 30.

⁶⁴¹ *Kapucínské letopisy*, tom. XXI, s. 312.

(1761),⁶⁴² Javorníku (1762)⁶⁴³ a Bruntále (1766–1767),⁶⁴⁴ kde však k výstavbě domů nedošlo. V Javorné (Latzdorf) u Ondřejovic přišli s nabídkou fundace páni z Wimmersbergu. Není bez zajímavosti, že v případě této fundace byli kapucíni ochotni slevit z některých svých pravidel týkajících se výběru míst působení. Konkrétně Serafínovi Melcherovi z Glucholaz, tehdejšímu provinčnímu staviteli, nevadila skutečnost, že se jednalo o příliš malé sídlo. Naopak ve své zprávě z 24. 8. 1751 pro provinční kapitulou zdůrazňoval možnou výhodu lepšího propojení moravských a slezských klášterů. Kapitula mu dala v dubnu 1752 za pravdu, a nechala proto zhotovit plány hospice, který měli trvale obývat tři kněží a jeden laik.⁶⁴⁵ Hospic však nevznikl pro odpor vřatslavského biskupa Gottharda Filipa Schaffgotsche, jelikož ten chtěl kapucíny povolát na své nedaleké panství Javorník (konvent měl stát v blízkosti zámku na Jánském vrchu) či do Jeseníku. K tomu ale vzhledem k dlouhým jednáním také nedošlo, po uzákonění tzv. *numerus clausus* pro osazení hospice již chyběly lidské zdroje.⁶⁴⁶

V Bruntále neměl klášter stát přímo ve městě, ale měl být založen při poutním kostele Panny Marie Pomocné na Uhlířském vrchu a řád kapucínů se měl podílet na správě poutního místa. Jeho donátorem měl být řád německých rytířů, jehož jménem vyjednával o fundaci Maxmilián Xaver von Riedheim (1723–1798), komtur jejich bruntálské komendy. Fakt, že hospic měl být zřízen již při existujícím kostele (měli v něm žít čtyři kněží a jeden laický bratr) komplikoval jeho vznik, jelikož představitelé česko-moravské provincie až na jednu výjimku, a to v případě hospice v Mariánské u Jáchymova (1754), nepřijali nabídku na výstavbu svého řeholního domu u kostela, který by neodpovídal pravidlům jejich řádové architektury. V Mariánské byl ostatně i kvůli tomuto pravidlu postaven vedle již existujícího poutního kostela ještě druhý kostel, odpovídající jejich stavebním pravidlům, který sloužil převážně řádovým účelům.⁶⁴⁷ Kapucíni i přes to byli ochotni nabídku přijmout, převážilo již několikrát zmíněné hlavní pozitivum, a to zlepšení spojení mezi moravskými a slezskými domy. Byly vypracovány i stavební plány hospice,⁶⁴⁸ ale s tím, že se při něm později dostaví ještě jejich řádový kostel, což byl nakonec i jeden z důvodů krachu jednání. Na odpor proti hospici v Bruntále se postavil i konvent v Prudniku, který by jeho vznikem přišel o hmotnou

---

⁶⁴² M. ZEMEK – J. BOMBERA – A. FILIP, *Piaristé*, s. 75.

⁶⁴³ *Kapucínské letopisy*, tom. XXI, s. 720.

⁶⁴⁴ *Kapucínské letopisy*, tom. XXII, s. 12, 43–45.

⁶⁴⁵ Srov. D. FOLTÝN, *Encyklopedie*, s. 533–534; M. BUBEN, *Encyklopedie řádů*, tom. III/1, s. 443.

⁶⁴⁶ Srov. D. FOLTÝN, *Encyklopedie*, s. 327; M. BUBEN, *Encyklopedie řádů*, tom. III/1, s. 447–448.

⁶⁴⁷ D. FOLTÝN – P. SOMMER – P. VLČEK, *Encyklopedie*, s. 266–267.

⁶⁴⁸ NA, ŘK, Mapy, sign. M63, kart. č. 461.

podporu čerpající od řádu německých rytířů a též o část svého žebravého obvodu, což by ohrozilo přežití zdejší komunity.⁶⁴⁹

Do Nového Boru nebyli kapucíni uvedeni, jelikož fundátor Josef Kinský (1705–1780) dal nakonec přednost piaristům.⁶⁵⁰ Konkurence tohoto řádu zřejmě neumožnila i založení v Manětíně. Zakladatelkou zdejšího hospice plánovaného pro šest bratří měla být Marie Gabriela Lažanská z Bukové (1690–1758). Nicméně i piaristé zde byli ve své snaze o vybudování kláštera též neúspěšní.⁶⁵¹

Některé fundace, tak jako v předcházejícím období (1673–1740), odmítli samotní kapucíni, v Teplicích nad Metují dostali nabídku od Jana Maxmiliána Edlera z Peytersbergu (†1763), doktora medicíny a filosofie, působit v poustevně postavené při poutním kostele P. Marie Pomocné, jejíž byl fundátor. Tu však odmítli, jelikož tento stavební projekt neodpovídal jejich řádovým pravidlům.⁶⁵²

3.3.4 Misie v carském Rusku, Gruzii a Persii

Česko-moravská provincie byla ve 40. až 60. letech 18. století natolik personálně zajištěná, že mohla pokračovat ve velké míře v zahraniční misijní činnosti, což je opět známka jejího dosud trvajících rozkvětu v tomto období. V roce 1755 se od česko-moravské provincie oddělila polská kustodie, která se stala samostatnou provincií, a v roce 1762 se z Polska vrátili poslední zde hostující čeští kapucíni. To však neznamená, že by po tomto roce skončilo angažmá českých kapucínů v zahraničí, neboť od roku 1747 začali působit jako misionáři v Rusku.

První⁶⁵³ neúspěšná jednání ohledně příchodu kapucínů do Ruska proběhla v letech 1705–1706. Petr I. (1672–1725) v prosinci 1705 nejdříve vydal listinu,⁶⁵⁴ na základě níž povolil v Moskvě výstavbu kapucínského konventu a kostela, který měl nést zasvěcení sv. Petra. Kapucínské římské vedení pozvání vyhovělo a poslalo do carství 12 bratrů z italských provincií. Mezitím se ale uvedení kapucínů do Moskvy snažilo zabránit již zde

⁶⁴⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. XXII, s. 43–45; Srov. D. FOLTÝN, *Encyklopedie*, s. 254.

⁶⁵⁰ M. ZEMEK – J. BOMBERA – A. FILIP, *Piaristé*, s. 75.

⁶⁵¹ Srov. Pavel PREISS, *Jak nebyl v Manětíně založen kapucínský klášter*, in: Jiří Fák (ed.), *Městské památkové zóny Manětín a Rabštejn. Sborník příspěvků ze semináře pořádaného v Manětíně 15. – 17. května 1996*, Mariánská Týnice 1997, s. 71–72.

⁶⁵² *Kapucínské letopisy*, tom. XXI, s. 312.

⁶⁵³ Na základě pramenů z archivu Kongregace pro šíření víry víme, že o možnosti působení kapucínů v Rusku se uvažovalo již v roce 1700, s tím že tato misie by měla být svěřena česko-moravské provincií, která byla z tehdy existujících řádových provincií Rusku nejbližší. Čeští kapucíni měli být zvoleni také z důvodu příbuznosti slovanských jazyků a spřáteleným vztahům, které tehdy fungovaly mezi rakouskými Habsburky a ruským carem. Antonín Vasilejič FLOROVSKÝ, *Čeští jezuité na Rusi. Jezuité české provincie a slovanský východ*, Praha 1941, s. 328, 382–383.

⁶⁵⁴ P. [ZATTONI] DA FORLÌ, *Annali dell'Ordine dei frati minori cappuccini*, tom. IV, s. 282; *Bullarium Ordinis (...) Capucinatorum*, tom. VII, s. 272–279.

působící Tovaryšstvo Ježíšovo, které se obávalo ztráty hegemonie v oblasti pastorační u zdejších katolíků. Jezuité díky intervenci římského císaře Josefa I. dosáhli toho, že car povolení týkající založení kapucínského kláštera v Moskvě anuloval. Veškerá privilegia, která chtěl Petr I. poskytnout kapucínům ve věci působení u místních katolíků, včetně možnosti výstavby prvního kamenného katolického kostela v Rusku, byla následně převedena na jezuitský řád. Skupina 12 kapucínů, která byla vyslána z Říma, aby uskutečnila fundaci v Moskvě, se o nově nastalé situaci dozvěděla až v dubnu 1706, kdy byla již více jak za polovinou cesty, konkrétně se tehdy nacházela v Gdaňsku.⁶⁵⁵

Příznivější podmínky umožňující příchod kapucínů do ruských metropolí (Moskvy a Petrohradu) nastaly až v roce 1719, a to v souvislosti s vypovězením jezuitů ze země v důsledku zhoršení vztahů habsburské monarchie a ruského mocnářství.⁶⁵⁶ Místo jezuitů do Ruska Petr I. povolal členy františkánských řeholních řádů: kapucíny, františkány-reformáty a františkány-observanty (často pocházeli z české provincie),⁶⁵⁷ kteří se měli nově starat o místní katolíky. Z obavy, aby nepotkal kapucíny stejný osud jako jezuitů z české provincie, generální ministr kapucínského řádu v souladu s rozhodnutím papežské kurie svěřil ruskou (moskevskou) misií švýcarské provincii, tj. zástupcům neutrálního národa,⁶⁵⁸ u jejichž členů byl předpoklad znalosti jak německého a francouzského, tak i italského jazyka, což byla nesporná výhoda vzhledem k tomu, že katolíci v Rusku byli příslušníci cizích národů, kteří hovořili těmito jazyky.⁶⁵⁹ Katolíci, kteří v Rusku v této době dlouhodobě pobývali a o které se kapucíni po duchovní stránce měli starat, byli totiž velvyslanci jednotlivých evropských katolických zemí s rodinami,⁶⁶⁰ dále obchodníci, důstojníci, nejrůznější odborníci (např. architekti, stavitelé lodí apod.), řemeslníci atd., které Petr I. pozval do Ruska. Pod trestem smrti bylo kapucínům však zakázáno obracet zdejší pravoslavné obyvatelstvo na katolickou víru.⁶⁶¹

---

⁶⁵⁵ A. V. FLOROVSKÝ, *Čeští jezuité na Rusi*, s. 266–267.

⁶⁵⁶ TAMTÉŽ, s. 320–327.

⁶⁵⁷ TAMTÉŽ, s. 334–341.

⁶⁵⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. XVI, s. 20.

⁶⁵⁹ A. V. FLOROVSKÝ, *Čeští jezuité na Rusi*, s. 329–330.

⁶⁶⁰ Velvyslanci Habsburků patřili i k významným mecenášům a podporovatelům kapucínských misí v Rusku v 18. století, například Štěpán Vilém Kinský (1679–1749) a Josef Maria Karel z Lobkovic (1724–1802). TAMTÉŽ, s. 342, 347. Habsburští panovníci ostatně svým legacím v Rusku i nařizovali podporovat zdejší kapucíny po všech stránkách, viz reskript Karla VI. z 26. 5. 1723 zasláný Nikolasu Sebastianovi Hochholzerovi, legačnímu sekretáři habsburského velvyslanectví v Rusku. *Kapucínské letopisy*, tom. XX, s. 680. Kromě toho kapucíni od Habsburků dostávali pro cara doporučující dopisy. *Kapucínské letopisy*, tom. XVI, s. 23 (1720). Kapucíni, kteří odcházeli na misie do Ruska, byli dále vybavováni císařskými pasy. Srov. A. V. FLOROVSKÝ, *Čeští jezuité na Rusi*, s. 331, 346, 350. K habsburské diplomacii v Rusku blíže Vítězslav PRCHAL, *Střet s jinou kulturou: císařská diplomacie v Rusku*, in: Jiří Kubeš (ed.), *V zastoupení císaře. Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640–1740*, Praha 2018, s. 318–349.

⁶⁶¹ Kapucíni zde měli stejné poslání jako jezuité při jejich prvním usazení v letech 1685–1689. Srov. Jiří DAVID, *Novodobý stav Velké Rusi neboli Moskevská: přijetí a vyhnání Tovaryšstva Ježíšova, zburcované*

Švýcarští kapucíni pod vedením Venusta z Fribourgu dorazili do Ruska v roce 1720, přičemž začali působit v Petrohradě, kde dostali povolení k výstavbě hospice a kostela (k realizaci projektu nakonec nedošlo), a v Moskvě, kde přebrali zázemí katolické misie po jezuitěch.⁶⁶² Tím byla oficiálně zřízena kapucínská moskevská misie. Mezitím spolubratři z kapucínské misie v Gruzii založili v roce 1710 klášter v Astrachani, který v roce 1722 přešel pod správu moskevské misie.⁶⁶³ Tím se dostáváme k druhému úkolu, který ruský car kapucínům svěřil, a to byla duchovní služba u katolických kolonistů, kteří během jeho vlády osidlovali úrodné, ale dosud neobydlené oblasti Ruska, zejména v Povolží.⁶⁶⁴ Doosidlování Ruska evropskými kolonisty, a to nejen v Povolží, ale i na Ukrajině, pak bude probíhat zejména v 60. až 80. letech za vlády Kateřiny II. (1729–1796).⁶⁶⁵ V této souvislosti pak nastane největší rozkvět zdejší kapucínské misie. Opět i zde byla řádu přísně zakázána rekatolizační činnost u pravoslavných obyvatel.⁶⁶⁶

Spolupráce mezi františkánskými řády v oblasti pastorační v oblaci však vřbec nefungovala, docházelo k řadě sporů,⁶⁶⁷ které ruská vláda rozhodla v roce 1725 tak, že kapucíni působili v Moskvě⁶⁶⁸ a františkáni-observanti, ve spolupráci s františkány-reformáty, v Petrohradu.⁶⁶⁹

---

převraty a revoluce, mravy a ctnosti lidu, jak politické, tak církevní, krátce popsane (přeložil Josef Koláček), Olomouc 2008.

⁶⁶² A. V. FLOROVSKÝ, *Čeští jezuité na Rusi*, s. 352.

⁶⁶³ M. TURRADO, *Historia generalis*, tom. II/1, s. 304.

⁶⁶⁴ Petr I. od roku 1702 zval do Ruska ve velkém nové kolonisty z Evropy, kterým nabízel buď velice úrodnou půdu, anebo obchodní příležitosti, což je případ Astrachaně, která byla významným přístavem při ústí Volhy. Nově přichozímu obyvatelstvu byla zaručena kromě jiných výhod (nemuseli po nějakou dobu platit daně, nehrozila jim služba v armádě, měli právo svobodného obchodu atd.) i náboženská svoboda. Zdeněk VYDRA – Miloš ŘOUTIL – Jitka KOMENDOVÁ – Kateřina HLOUŠKOVÁ – Michal TĚRA, *Dějiny Ruska*, Praha 2017, s. 442.

⁶⁶⁵ Milan ŠVANKMAJER, *Kateřina II. Lesk a bída impéria*, Praha 2001, s. 138–139.

⁶⁶⁶ Z výročních katalogů provincie, které obsahují oddíl *Fructus spiritualis unius anni*, z něhož se dozvídáme, že tento zákaz do určité míry porušovali, a to zejména v oblasti Astrachaně a Kavkazu, kde obraceli na katolickou víru zdejší Armény, Tatary a Gruzínce, což s velkou nelibostí nesla pravoslavná církev. Otázka obracení těchto menšin v Rusku na víru nebyla zcela vyřešena v tom smyslu, zda carův zákaz platí i pro uvedené menšiny. A. V. FLOROVSKÝ, *Čeští jezuité na Rusi*, s. 349–350; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 82; Například výroční katalog provincie z roku 1772 udává, že v tomto roce udělili kapucíni svátost bířmování v rámci moskevské misie 72 obyvatelům carského Ruska. NA, ŘK, Rkp. inv. č. 35, *Catalogus Patrum et Fratrum Ordinis Capucinatorum Provinciae Bohemiae et Moraviae facta studiorum mutatione anno 1772 concinnatus*, fol. 25r.

⁶⁶⁷ A. V. FLOROVSKÝ, *Čeští jezuité na Rusi*, s. 330–331. Představený kapucínské misie P. Venustus se nastalé problémy rozhodl na podzim 1723 řešit návratem do střední Evropy, kde za pomoci vídeňského dvora chtěl zvrátit situaci ve prospěch kapucínů, mj. vedl v této záležitosti i četnou komunikaci s Kongregací pro šíření víry. Tehdy pobýval i v Praze. Není bez zajímavosti, že pobyt P. Venesta velmi nelibě nesl tehdejší provinční ministr česko-moravské provincie → Koloman Kerner z Olomouce, po jehož protestu byl P. Venustus nucen provincii opustit a vrátit se do Švýcar. TAMTĚŽ, s. 342.

⁶⁶⁸ M. TURRADO, *Historia generalis*, tom. II/1, s. 304.

⁶⁶⁹ K prvotnímu působení kapucínů v Rusku blíže Zacharie D'HAARLEM, *Les premières tentatives d'une mission des Capucins en Russie*, *Collectanea Franciscanae* 11, 1941, s. 223–255; TÝŽ, *Le premier diplôme concédé par Pierre le Grand aux Capucins*, *Collectanea Franciscanae* 11, 1941, s. 438–473; TÝŽ, *L'expédition des Capucins en Russie*, *Collectanea Franciscanae* 12, 1942, s. 41–65; TÝŽ, *Les Capucins à Saint-Petersbourg (1720–1725)*, *Collectanea Franciscanae* 12, 1942, s. 201–245, 351–376; TÝŽ, *Les Capucins à Astrakhan (1710–1725) et à Moscou (1720–1725)*, *Collectanea Franciscanae* 12, 1942, s. 530–551.

Uzavření spojenectví mezi Romanovci a Habsburky v roce 1726 umožnilo do Ruska vysílat i kapucíny z provincií podléhajících vládě ve Vídni, tudíž i z česko-moravské provincie.⁶⁷⁰ V letech 1737 a 1738 generální prokurátor →Petr Maria Pieri z Luccy žádal poprvé, aby česko-moravská provincie, vzhledem k blízkosti slovanských jazyků a geografické blízkosti, vypomohla švýcarské (té již pomáhali rakouské a italské provincie) s osazením moskevské misie, konkrétně požadoval dva kněze, kteří měli být znalí jak německého, tak i českého jazyka. Tehdy se však ještě misie neuskutečnila.⁶⁷¹ K tomu došlo až v roce 1747, kdy na základě žádosti generálního prokurátora →Zikmunda Guidotti z Ferrary ze dne 26. 3. 1746 byli z česko-moravské provincie vysláni →Boleslav Müller z Jindřichova Hradce a →Hyginus Langer z Olomouce.⁶⁷²

Čeští a moravští kapucíni podporovali moskevskou misi i v dalších letech. Celkem jich tam dle výročních katalogů⁶⁷³ provincie odešlo 42,⁶⁷⁴ přičemž od 50. let až po 80. léta 18. století jich zde v každém roce působilo vždy mezi 7 až 19 (nejvíce jich zde působilo v letech 1767–1771, kdy byla misie každoročně obsazena 15 a více českými kapucíny).⁶⁷⁵ Poslední dva kapucíni →Venustus Rohr z Prahy a →Elizeus Schütz z Českých Budějovic byli vysláni do Ruska v roce 1779. Po tomto roce se již čeští kapucíni z ruské misie pouze vraceli či zde postupně umírali. Poslední, kdo zde působil, byl právě P. Elizeus, který zemřel v Tobolsku v roce 1798.⁶⁷⁶ Co se stalo s kapucínskými misemi v Rusku poté, co je přestala v 80. letech podporovat lidskými a hmotnými zdroji česko-moravská provincie, která toho v důsledku josefínských náboženských reforem již nebyla schopná, není zcela zřejmé. Zda

---

⁶⁷⁰ P. BĚLINA – J. KAŠE – J. MIKULEC – I. VESELÁ – V. VLNAS, *Velké dějiny země Koruny české*, tom. IX, s. 137.

⁶⁷¹ Listy z 26. 10. 1737 a 26. 4. 1738. *Kapucínské letopisy*, tom. XIX, s. 27–28, 33–34.

⁶⁷² NA, ŘK, Spisy, inv. č. 21, kart. č. 16, sign. G3; *Kapucínské letopisy*, tom. XX, s. 273, 376–378.

⁶⁷³ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 133–136, Výroční katalogy česko-rakouské, česko-moravské, české a moravské provincie 1747–1798.

⁶⁷⁴ V. Rabas, který dokládá české misionáře v tehdejší carské Rusku a na Kavkazu dle kapucínských letopisů, jich napočítal celkem 45, přičemž poslední zprávu o jejich působení má z roku 1779. V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 96; Římský řádový historik na základě studia materiálů z generálního archivu uvedl jména 40 kapucínů z česko-moravské provincie působících v rámci moskevské a gruzínské misie, přičemž poslední rok jejich doložení je 1779. AOMC 21 (1905), s. 284–285, 318–320, 22 (1906), s. 59–60; A. V. Florovský jich na základě akt Kongregace pro šíření víry (vycházel, ale pouze z opisů – NA, Sbírnka přepisů z italských a vatikánských archivů, Acta Sacrae Congregationis de Propaganda Fide) napočítal celkem 40, a ti zde měli být činní až do roku 1803; A. V. FLOROVSKÝ, *Čeští jezuité na Rusi*, s. 344–346, 351–352. Údaj o době působení do roku 1803 je třeba brát s rezervou, jelikož sice vychází z výročních katalogů (NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 137, *Catalogus Patrum et Fratrum Capucinatorum Provinciae Boemiae 1803*, fol. 6r), ale sekretáři provincie, kteří jsou jejich autory, od 90. let 18. století neměli aktuální informace o spolubratrech působících v Rusku. Takže jsou v nich uváděni prokazatelně dávno mrtví kapucíni, což je i příklad Elizea Schütze z Českých Budějovic, který dle A. V. Florovského měl v roce 1803 působit v Chersonu, ale přitom byl již několik let mrtvý († 25. 11. 1798 v Tobolsku). Václav Š. KRONUS, *Apoštolská činnost kapucína P. Elisea na Sibiři*, Serafínské květy 7, 1907–1908, s. 182–183.

⁶⁷⁵ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 133–136, Výroční katalogy česko-rakouské, česko-moravské, české a moravské provincie 1747–1798.

⁶⁷⁶ V. Š. KRONUS, *Apoštolská činnost kapucína P. Elisea*, s. 182–183.

postupně vymřely, či ji po nějakou dobu podporovaly nadále i další provincie, není jasné. Nabízely by se geograficky nejbližší polské provincie (krakovská a varšavská).⁶⁷⁷ Dalšímu působení kapucínů v Rusku také nenahrávala celková změna postavení katolíků v carství. Po připojení východních částí polského království k Rusku začala katolická církev silně podléhat státnímu dozoru a do určité míry byla protistátním prvkem, jelikož byla oporou polského nacionalismu. Konečně důležitý byl patrně i fakt, že Rusko se po roce 1773, kdy bylo zrušeno Tovařšstvo Ježíšovo, znovu otevřelo působení jezuitů,⁶⁷⁸ není tedy vyloučeno, že ti kapucíny i postupně vytlačili.⁶⁷⁹

Je potřeba zdůraznit, že kapucíni, kteří odcházeli z provincie na misie do Ruska, se hlásili dobrovolně.⁶⁸⁰ Jejich průměrný věk v době odchodu na východ byl 32 let. Ne všichni přihlášení kandidáti se ale automaticky stali misionáři. Kandidáti nejdříve museli složit zkoušky, jichž se účastnili kromě provinčních představených i pražští arcibiskupové a olomoučtí biskupové, či jimi pověřeni zástupci, na základě kterých získali doporučení pro generálního prokurátora kapucínského řádu. Ten pak měl konečné slovo při výběru kandidátů. Kromě toho do procesu výběru promlouvali dále i vídeňský či polský nunciatus.⁶⁸¹

Vybrané misionáře na závěr ještě potvrzovala Kongregace pro šíření víry, jelikož kapucínští misionáři nemohli dodržovat předepsaná přísná pravidla řeholního života, proto pro ně bylo nezbytné získat jmenování apoštolskými misionáři.⁶⁸² Jmenovací dekrety, které měly částečně předtištěnou formu, se nám dochovaly v provinčním archivu, například dekret z 27. 5. 1767 pro →Altmanna Neitznera z Českých Budějovic. Kromě jmenovacích dekretů získávali kapucínští misionáři od kongregace i finanční podporu na cestu do Ruska ve výši 250–300 zlatých.⁶⁸³

---

⁶⁷⁷ Koncem 18. století vznikla na území carství dokonce ruská provincie, která se někdy nazývala též ukrajinská. Po rozpadu Polska se totiž 11 konventů nově nacházelo na území, kde vládnul ruský car. Když pak ruská vláda přísně zakázala jakoukoli komunikaci s představenými mimo ruskou říši, generální ministr →Nicolás Alvarez z Bustilla tyto konventy sloučil v novou provincii (1796). Zda tato provincie navázala nějak na činnost českých kapucínů v Rusku však není vůbec zřejmé, navíc měla sama mnoho vlastních problémů ohrožujících její přežití (zanikla 1888). J. MARECKI – R. PREJS, *Zarys historii kapucynów*, s. 66–77; Piotr Paweł GACH, *Straty kapucynów w XIX wieku*, in: *Trzysta lat kapucynów w Polsce (1681–1981)*, Zakroczym–Warszawa–Kraków 1987, s. 97–123.

⁶⁷⁸ I. ČORNEJOVÁ, *Tovařšstvo Ježíšovo*, s. 142, 209.

⁶⁷⁹ A. V. FLOROVSKÝ, *Čeští jezuité na Rusi*, s. 352–353.

⁶⁸⁰ V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 96.

⁶⁸¹ A. V. FLOROVSKÝ, *Čeští jezuité na Rusi*, s. 332–333, 343, 346.

⁶⁸² Kapucíni, jakožto apoštolští misionáři Kongregace pro šíření víry, se mohli na cesty vydat sami a používat při nich povozy (jinak bratři měli dle konstitucí nakázáno cestovat pouze pěšky a v doprovodu spolubratra), nemuseli dodržovat modlitby hodinek, nevztahovala se na ně maximální doba pobytu mimo klášter, dále měli rozsáhlou zpovědní pravomoc atd. Obecně tedy nemuseli dodržovat přísná řeholní pravidla, která by jim znemožňovala misijní činnost, a navíc dostávali privilegia, která jim měla ulehčit pastorační a kterými nedisponovali běžní diecézní a řeholní kněží. M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu*, s. 104–105; 131.

⁶⁸³ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 21, kart. č. 16, sign. G8. Zde najdete i další jmenovací dekrety pro další kapucíny spolu s potvrzeními o vyplacení finanční odměny.

Kapucíni, kteří nakonec byli vybráni jako misionáři do Ruska, se na tento úkol, soustavně připravovali. Dokládá to mj. i velké množství literatury vztahující se k ruské zemi a kultuře v jejich klášterních knihovnách.⁶⁸⁴ Z hlediska jazykových dovedností, kdy znalost němčiny byla povinností, se kromě tolik potřebné ruštiny, učili hlavně francouzštině, ale i východním jazykům (arménštině, turečtině, tatarštině) dle rukověti a slovníků, které doporučovala Kongregace pro šíření víry. Současně měli mít základní vzdělání v oblasti lékařství a lékárnictví, řádoví představení i proto vybírali za misionáře členy, kteří byli vystudovaní lékaři, například →Romuald Zepl z Mostu. Dále se dbalo na to, aby misionáři měli obecnou povědomost v mechanice či astronomii.⁶⁸⁵

Jak už bylo uvedeno, čeští kapucíni odcházeli do Ruska ve větším počtu i v následujících letech, proto se provinční představení česko-moravské provincie v letech 1754–1755 pokusili získat výhradní právo obsazovat kapucínskou misii v Rusku pouze svými členy a zároveň ji převzít do své správy skrze získání úřadu prefekta moskevské misie.⁶⁸⁶ Nicméně i přes toto úsilí, které podpořili intervencí u římské kurie římský císař František Štěpán Lotrinský (1708–1765) spolu s Marií Terezií, si generální prokurátor řádu ponechal pravomoc ohledně výběru misionářů do Ruska, s tím že většina z nich bude pocházet z česko-moravské provincie, ale nadále budou vysíláni i kapucíni z dalších provincií.⁶⁸⁷ Ve věci získání představeného misie byli čeští provinční ministři již více úspěšní, jelikož od roku 1758 až do roku 1778 je prefektem kapucínské apoštolské moskevské misie vždy misionář z česko-moravské provincie.⁶⁸⁸

Kapucíni z česko-moravské provincie působili v carském Rusku na několika místech, kromě již uvedených (Moskva, Astrachaň) dále v ukrajinské oblasti (Nižyn,⁶⁸⁹ Jelizavetgrad,

---

⁶⁸⁴ M. BAJGER, *Knihovny kapucínských klášterů*, s. 53.

⁶⁸⁵ *Kapucínské letopisy*, tom. XX, s. 678; A. V. FLOROVSKÝ, *Čeští jezuité na Rusi*, s. 350–351.

⁶⁸⁶ Tuto snahu potvrzuje i zpráva Firminiána Beera z Neustadtu ze dne 24. 4. 1755 (z Říma), který v této věci intervenoval u Kongregace pro šíření víry. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 21, kart. č. 16, sign. G6.

⁶⁸⁷ *Kapucínské letopisy*, tom. XXI, s. 426–430 (zde přepisy dopisů Františka Štěpána Lotrinského a Marie Terezie, odpověď papeže Benedikta XIV. a generálního prokurátora kapucínského řádu →Amáta Landehena z Lamballe; A. V. FLOROVSKÝ, *Čeští jezuité na Rusi*, s. 332–333; 351.

⁶⁸⁸ M. TURRADO, *Historia generalis*, tom. III, s. 573–574; K. GADACZ, *The mission of the Czech Capuchins in Russia during the 18th Century*, *Collectanea Franciscana* 55, 1985, s. 289–312, s. 293.

⁶⁸⁹ O misijním působení českých kapucínů v Nižynu existují podrobné zprávy. Z nich nejvýznamnější je rukopis *Notata Ecclesiae ac Missionis Nischinensis hinc inde ab anno 1732 in cista archivii per chartulas dispensa anno 1772 a P. Nicasio Ostrovjensi, secundum numerum in ordinem redacta et manu propria hic descripta*, jehož autorem je →Nicasius Jarzik z Ostrova. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 21, kart. č. 16, sign. G14. Kostel s hospicem, který sloužil zároveň jako fara, byl vybudován na základě testamentů generála Johanna Bernharda z Weisbachu (†1733) a jeho ženy Anny Juliany, roz. Schack. J. B. z Weisbachu, příslušník slezského panského rodu, působil jak ve službách ruského, tak i rakouského dvora, přičemž Karel VI. ho povýšil do hraběcího stavu. Původně v Nižynu působili jezuité, ale ti byli carevnou Annou Ivanovnou (1693–1740) obviněni ze spiknutí s Tatory a na jejich místo tak byli povoláni kapucíni. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 21, kart. č. 16, sign. G5, soubor dokumentů vztahujících se k uvedeným testamentům; MZA Brno, Kapucíni Mikulov, sign. F3–F10, materiály k testamentu J. B. z Weisbachu (F4 je testament z 3. 7. 1733); *Kapucínské letopisy*, tom. XX, s. 474, 574, 679–680, 801–802, tom. XXI, s. 180, XXII, s. 52.

neboli Kropyvnyckyj, Hluchiv, Cherson, Zelenivka v Černihovské oblasti),⁶⁹⁰ v Povolží (Saratov,⁶⁹¹ Kazaň), na Kavkaze (Mozdok, Kizljar) či v Pobaltí (Talinn, Riga).⁶⁹² Jejich činnost se samozřejmě neodehrávala pouze na těchto zmíněných místech, ale také v přílehlých oblastech, hlavně v Povolží střídavě působili v různých zdejších německých koloniích. Českou stopu v některých z uvedených měst (Astrachaň, Nižyn) dodnes připomínají kostely, které tu čeští kapucíni vybudovali.⁶⁹³

Členové česko-moravské provincie ve 2. polovině 18. století kromě Ruska misijně působili ještě v Persii (provincie Gílán, Rašt,⁶⁹⁴ kde vystavěli katolický kostel)⁶⁹⁵ a v Gruzii (Achalchiche), která v této době byla pod nadvládou Osmanů, kde vypomáhali svým italským spolubratrům se správou zdejší kapucínské apoštolské gruzínské misie. Italští kapucíni jsou zde doloženi od 60. let 17. století.⁶⁹⁶ Z kapucínů činných v Gruzii lze uvést →Sotera Kuczerku z Kozlí (Kozle), →Aleše Rössla z Liberce a →Aloise Strause z Prahy.⁶⁹⁷ Poslední uvedený, který byl i prefektem gruzínské misie v letech 1766–1770 měl být dle kapucínských pramenů otráven arménským knězem, který nelibě snášel odchod svých věřících ke kapucínům.⁶⁹⁸

Kapucínští misionáři zasílali do domácí česko-moravské provincie podrobné relace o svém zdejším působení. Nalezneme z nich zprávy z cest,⁶⁹⁹ v nichž bratři vždy

---

⁶⁹⁰ Další varianty, pod kterými lze lokalitu najít, jsou Verder, Wielikij Werder či Grosswerder.

⁶⁹¹ Zde docházelo v 60. letech 18. století ke sporům s františkány-observanty, kteří ve městě též působili. Kapucíni v tomto sporu využili pomoc rakouského velvyslance v Rusku Josefa Maria Karla z Lobkovic. *Kapucínské letopisy*, tom. XXI, s. 804–805.

⁶⁹² NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 133–136, Výroční katalogy česko-rakouské, česko-moravské, české a moravské provincie 1747–1798. Kapucínské letopisy ve své souhrnné zprávě o misiích v Rusku v roce 1767 uvádějí, že čeští kapucíni působili ještě v severním Rusku (Archangelsk, Novgorod). *Kapucínské letopisy*, tom. XXII, s. 52.

⁶⁹³ K. GADACZ, *The mission of the Czech Capuchins*, s. 291–292.

⁶⁹⁴ *Kapucínské letopisy*, tom. XXII, s. 52; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 134, *Catalogus Patrum et Fratrum Ordinis Capucinatorum Provinciae Moravico-Bohemiae in Congregatione Coliniensi ad SS. Trinitatem anno MDCCLXVII die XXVIII Augusti celebrata concinnatus*, fol. 32r; A. V. FLOROVSKÝ, *Čeští jezuité na Rusi*, s. 344, 347, 351.

⁶⁹⁵ NA, Sběrka přepisů z italských a vatikánských archivů, Acta Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, inv. č. 740, kart. č. 170, List prefekta apoštolské kapucínské moskevské misie ze dne 21. 6. 1766.

⁶⁹⁶ M. TURRADO, *Historia generalis*, tom. II/2, s. 331–335.

⁶⁹⁷ A. V. FLOROVSKÝ, *Čeští jezuité na Rusi*, s. 343–344; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 97; Vojtěch KUBEC, *Vivimus hic quasi extra mundo? Gruzínské písmácké zápisky z Achalciche (2. pol. 18. stol.) jako kontrapunkt k misionářským relacím kapucínů české provincie*, in: Věra Lendělová – Michal Řoutil (edd.), *"Rýžoviště zlata a doly drahokamů"*. Sborník pro Václava Huňáčka, Červený Kostelec 2006, s. 135–145. V. Kubeč srovnává kapucínské relace z Gruzie se zápisky místních písmáků a dochází k závěru, že kapucíni situaci pravidelně „přihoršovali“, což je asi běžná součást topiky misionářských relací a sebe prezentace řádu (té patrně ještě více přidali autoři letopisů, když zprávy z misí do nich přepisovali), proto je třeba brát s rezervou informace o tom, že byli neustále v ohrožení života (uprostřed konfliktů), nedostávalo se jim potravy (strádali), ustavičně prožívali zkoušky stálosti a správnosti svého počinání atd.

⁶⁹⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. XXII, s. 282–283; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 21, kart. č. 17, sign. G16.

⁶⁹⁹ Například relace kapucína →Tertia Straky z Přehýšova ze dne 26. 1. 1760, v níž popsal svoji cestu do Ruska. Z Brna se vydal do Ratiboře (pokud vycházeli z Prahy, cestovali přes Vratislav), odtud do Krakova, dále pak do Varšavy, potom do Toruně a Elblągu, Královce a Rigy, následně do Petrohradu, Moskvy a Astrachaně. K zmíněnému popisu cesty je připojen tabulkový přehled vzdáleností, týkající se úseků Riga – Petrohrad,

upozorňovali na velké vzdálenosti, které není lehké překonat, ale zmiňovali i jejich nebezpečnost, opakovaně se obávali vlků, kterých byly v Rusku plné lesy. Dále informovali o zdejších počasí (leitmotivem v této souvislosti jsou třesuté mrazy), psali o stavu zdejších katolických obcí, popisovali svou činnost soustředěnou hlavně na farní správu, kázání, katechezi, ale i výuku zdejší mládeže (v Astrachani a Nižynu vyučovali děti Arménů, Tatarů a Řeků, nikoliv však Rusů),⁷⁰⁰ kterou učili nejen základům víry, ale i čtení, psaní a počítání či základům humanitních věd. Žádali o věci, které by jim usnadnily činnost, například požadovali knihy, léky či chtěli, aby do jejich misie přišli další bratři splňující jistá nadání, třeba měli ovládat i jiné cizí jazyky kromě němčiny (francouzského kazatele opakovaně požadovali v 70. letech do Moskvy), hrát na varhany (organista byl žádán do Astrachaně v roce 1775) či mít malířské schopnosti (Boleslav Müller z Jindřichova Hradce se podílel na výzdobě kostela v Nižynu). Líčili i konflikty, které občas nastávaly mezi nimi a františkány-observanty, ale i s cizineckou obcí věřících, například v roce 1765 odmítli pohřbít Francouze, poněvadž žil hříšný život, a nadto byl i nekatolické konfese. Další konflikty vznikly v 70. letech 18. století ohledně otázky vlivu obce věřících na správu a organizaci farnosti, což kapucíni nelibě nesli jako zásah do svých kompetencí. K vyřešení napjaté situace jistě též nepřispěla vznětlivá povaha tehdejšího apoštolského prefekta misie →Bricitia Sazawského z Polné.⁷⁰¹

3.3.5 Reformy řeholního života za Marie Terezie a Josefa II.

Obecně církevní reformy vydané v druhé polovině 18. století, a to nejen ty, co upravovaly dosavadní pravidla řeholního života, sledovaly cíl plně uplatnit státní svrchovanost nad církevními institucemi a v souvislosti se snahou co nejvíce omezit zahraniční vliv na církevní život v zemi. V ekonomické oblasti byla snaha odstranit překážky, které církevní majetek znamenal pro rozvoj volného trhu. Hranice vztahu státu a církve, tedy meze státních zásahů do církevních věcí, byla vyjadřována josefínskou zásadou, že v církvi všechno (kromě osobního duchovního života) podléhá státní svrchovanosti.⁷⁰² Je třeba uvést,

---

Petrohrad – Moskva a Moskva – Astrachaň. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 21, kart. č. 16, sign. G9. Dle cestovního plánu tedy urazil bezmála 4 300 km, které jistě nebylo jednoduché překonat, přihlédneme-li k tehdejšímu dopravním možnostem.

⁷⁰⁰ *Kapucínské letopisy*, tom. XXI., s. 265.

⁷⁰¹ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 21, kart. č. 17, sign. G16 (relace Aleše Rössla z Liberce z 24. 12. 1775, 26. 4. 1776, 30. 4. 1777), G 21 (relace z 11. 1. 1775); *Kapucínské letopisy*, tom. XX, s. 174, 272, 378, 474, 569–574, 677–680, 681–682, 801, tom. XXI, s. 48, 179, 264–265, 426, 619, 694, 725, 804–805, XXII, s. 16, 52, 152, 201. Pro srovnání lze uvést jezuitskou relaci z ruských misí z 80. let 17. století, jejímž autorem je Jiří David ze Zdic. Ten v ní informoval o stejných tématech, ale navíc se mnohem více věnoval politické situaci (tu kapucíni skoro vůbec nepopisují) a ruským reáliím (státnímu zřízení, pravoslavné církvi, právu, lékařství, vojsku, mravům a zvykům či kalendáři). J. DAVID, *Novodobý stav Velké Rusi*, Olomouc 2008.

⁷⁰² R. SANDER, *České zemské gubernium*, s. 74.

že tato církevní politika není záležitost, která přišla nově až s osvícenskými panovníky Marií Terezií a Josefem II., ale v menší míře ji začali prosazovat už předešlí Habsburkové (od Ferdinanda II. až po Karla VI.).⁷⁰³

Z mnoha reforem upravující nově řeholní život v českých zemích zde uvádím pouze ty, které výrazněji změnilы způsob života kapucínských řeholníků.⁷⁰⁴ V první řadě je třeba poukázat na opakovaně vydávané dekrety omezující přijímání noviců skrze pevný počet členů tzv. *numerus clausus* či *fixus* (například 1767,⁷⁰⁵ 1770,⁷⁰⁶ 1781⁷⁰⁷), čímž bylo znemožněno nejen zakládání nových klášterů, ale i nárůst osazenstva stávajících. Počet noviců, který byl přijat, se řídil dle počtu zemřelých bratří v provincii za minulý rok. Roku 1770 se zvýšila věková hranice pro složení slibů na 24 let.⁷⁰⁸

V roce 1780 bylo zakázáno řeholníkům před složením slibů odkazovat v rámci testamentu majetek církvi, tj. i svému řeholnímu řádu,⁷⁰⁹ kromě již povoleného věna ve výši 1500 zl.⁷¹⁰ V následujícím roce bylo znemožněno spojení s kláštéry v zahraničí⁷¹¹ (mj. byly

---

⁷⁰³ P. BĚLINA – J. KAŠE – J. MIKULEC – I. VESELÁ – V. VLNAS, *Velké dějiny země Koruny české*, tom. IX, s. 171–181. Problematiky řeholních řádů se týkají hlavně opakovaně vydávané zákazy vizitování domácích klášterů představenými z ciziny, které však byly opakovaně porušovány. TAMTĚŽ, s. 173, 178–179. Povolení k vykonání vizitace konventů česko-moravské provincie generálním ministrem či jím pověřenou osobou lze například najít v MZA Brno, Gubernium, inv. č. 1277, sign. G13/16; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 32. V roce 1724 pak byla založena fundáční komise, která měla dohlížet na hospodaření se zbožnými nadacemi, z jejichž úroků například platili zádušní mše. Pavel PUMPR, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách. Na příkladu panství Třeboň na přelomu 17. a 18. století*, Brno 2010, s. 20.

⁷⁰⁴ Výčet osvícenských reforem habsburských panovníků upravující řeholní život lze najít: J. ZOUHAR, *Česká dominikánská provincie*, s. 77–81; M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 151–155; Eduard WINTER, *Josefinismus a jeho dějiny: Příspěvek k duchovním dějinám Čech a Moravy 1740–1848*, Praha 1945, s. 118–119; P. BĚLINA – J. KAŠE – J. P. KUČERA, *Velké dějiny země Koruny české*, tom. X., s. 72–76, 102–106.

⁷⁰⁵ SOKA Hradec Králové, Biskupský archiv Hradec Králové, inv. č. 508, 523.

⁷⁰⁶ TAMTĚŽ, inv. č. 565, 591.

⁷⁰⁷ [Joseph KROPATSCHEK] (ed.), *Handbuch aller unter der Regierung des Kaisers Joseph II. für die k.k. Erbländer ergangenen Verordnungen und Gesetze in einer systematischen Verbindung*, tom. II, Wien 1785, s. 224; *Historia Hradschinensis*, tom. II., s. 155. Počet řeholníků působících v českých kláštřech byl stanoven na 450 a na Moravě na 250.

⁷⁰⁸ SOKA Hradec Králové, Biskupský archiv Hradec Králové, inv. č. 588.

⁷⁰⁹ Testamenty majetnějších kapucínů byly i důležitým zdrojem příjmů řádu, před složením slibů musel mít každý novic vyřízeny záležitosti svého světského majetku (pokud nějaký vlastnil – F. ELIZONDO (ed.), *Constitutiones Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum*, s. 575), který často odkazoval i řádu. Například Ludvík Bonaventura Marradas (řeholním jménem →Dominik z Vídně), který byl příbuzný (v pramenech není uveden přesný příbuzenský vztah) Baltasara Marradase (1560–1638), říšského hraběte a generála císařské armády, odkázal řádu 6000 zl. těsně před složením profese (1609). *Kapucínské letopisy*, tom. III, s. 667, tom. IX, s. 37–38; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 63. Dále třetí konvent v Olomouci (1653) byl vystavěn z peněz Jakuba Serty de Plurs, které řádu odkázal před vstupem do řádu, kde přijal řádové jméno →Elektus z Rakouska. *Liber memorabilium notatu dignorum, quae contigerunt a prima nostri Olomouensis monasterii fundatione*, s. 14; D. FOLTÝN, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, s. 506. Také konvent v Kolíně byl postaven mj. částečně i z peněz, které řádu před vstupem do řádu darovali →Alexandr z Friedbergu (1450 zl.), Jovita Coquard z Dole (2000 zl.) a Martin Geyroar z Příbora (1800 zl.). *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 79; M. JOUZOVÁ, *Kapucínský klášter v Kolíně*, s. 9. Dále lze uvést testament novice →Primitiva Bayera z Českých Budějovic (ze dne 14. 11. 1744), v němž kapucínským konventům v Mostě, Českých Budějovicích, Praze na Hradčanech a Praze na Novém Městě daroval dohromady 540 zl. P. ADAM, *Působení řádu kapucínů*, s. 55.

⁷¹⁰ NA, Sbirka patentů, inv. č. 2004 (pro Čechy), 2005 (pro Slezsko) a 2006 (pro Moravu).

⁷¹¹ Kapucíni měli být dekretem z 15. 6. 1782 dokonce nuceni pod pokutou 50 zl. vypustit ve svých generálních konstitucích, které uchovávali ve svých kláštřech, pasáže odporující zákazu spojení s generálním ústředím

zakázány cesty řeholníků do Říma, ale i veškerá komunikace),⁷¹² tedy i s řádovým ústředím v Římě,⁷¹³ a byly zrušeny veškeré papežské exempce, pomocí nichž byly kláštery vyňaty ze soudní pravomoci arcibiskupů a biskupů.⁷¹⁴ V roce 1782 bylo dočasně zakázáno zcela přijímat žebravým řádům (tento zákaz byl v platnosti až do roku 1802),⁷¹⁵ tedy i kapucínům, nové novice.⁷¹⁶ Dále činnost řádu ovlivnilo zrušení terciářských komunit,⁷¹⁷ náboženských bratrstev⁷¹⁸ a řádových teologických a filozofických učilišť v roce 1783.⁷¹⁹ Od 1. 11. 1783 kapucíni nestudovali filozofii a teologii v rámci formace na řádových seminářích,⁷²⁰ ale na tzv. generálním semináři (pro Čechy byl zřízen v Praze v Klementinu a pro Moravu v bývalém premonstrátském klášteře v Hradisku u Olomouce), kde výuka podléhala zásadám josefinismu.⁷²¹ V neposlední řadě se každodenního života kapucínů též dotkly i opakovaně vydávané dekrety (z let 1781–1784) zakazující tradiční barokní poutě,⁷²² což zasáhlo hlavně konventy napojené na poutní místa, které tím přišly i o značnou část příjmů.

V roce 1784 byla dále změněna pravidla pro volbu a jmenování představených v řeholních řádech. Na základě těchto nových norem volbu provinčních ministrů nově potvrzoval pražský arcibiskup, byla zrušena funkce provinčního definitora a řeholníci žijící v jednotlivých kláštorech si mohli svobodně zvolit svého kvardiána, který si vybral z bratří v komunitě svého zástupce, tj. vikáře konventu, a rozdělil funkce v klášteře. O tom, kdo bude představeným v komunitách, již nerozhodoval provinční ministr po poradě s definitory.⁷²³ Tyto změny byly i v rozporu s řádovými konstitucemi kapucínů. Ve stejném roce bylo vydáno nařízení zakazující pohřby v kostelních kryptách, tím se narušila tradiční vazba mezi živými a zemřelými řeholníky, kteří spolu sdíleli konventní kostel.⁷²⁴

---

v Římě. [J. KROPATSCHEK] (ed.), *Handbuch aller unter der Regierung des Kaisers Joseph II.* tom. II, s. 241–243.

⁷¹² Písemná komunikace s generálním ústředím v Římě byla možná pouze přes česko-rakouskou kancelář, a to pouze ve výjimečných případech, například v případě oznámení volby nového provinčního ministra pomocí tzv. notifikačního listu. TAMTÉŽ, s. 202–203.

⁷¹³ NA, Sbirka patentů, inv. č. 2013.

⁷¹⁴ TAMTÉŽ, inv. č. 2053.

⁷¹⁵ *Catalogus Patrum et Fratrum Capucinatorum Provinciae Boëmiaë*, s. 91–92.

⁷¹⁶ [J. KROPATSCHEK] (ed.), *Handbuch aller unter der Regierung des Kaisers Joseph II.*, tom. II, s. 225; *Historia Hradschinensis*, tom. II., s. 303; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 40.

⁷¹⁷ TAMTÉŽ, s. 273; Jiří MIKULEC, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000, s. 132.

⁷¹⁸ Peter Karl JAKSCH (ed.), *Gesetzlexikon im Geistlichen-, Religions- und Toleranzsache wie auch in Güter-, Stiftungs-, Studien- und Zensursachen für das Königreich Böhmen vo 1600 bis Ende 1800*, tom. I, Prag 1828, s. 341; J. MIKULEC, *Barokní náboženská bratrstva*, s. 132–133.

⁷¹⁹ [J. KROPATSCHEK] (ed.), *Handbuch aller unter der Regierung des Kaisers Joseph II.*, tom. II, s. 15–18.

⁷²⁰ *Kapucínské letopisy*, tom. XXIII, s. 25, 29, 172–173.

⁷²¹ Daniela TINKOVÁ, *Jakobíni v sutaně: neklidní kněží, strach z revoluce a konec osvícenství na Moravě*, Praha 2011, s. 42–44. K osvícenské představě kněze blíže; E. WINTER, *Josefinismus a jeho dějiny*, s. 123–135; R. ZUBER, *Osudy moravské církve*, tom. II, s. 138–138, 150–153.

⁷²² Markéta HOLUBOVÁ, *Panna Marie Svatohorská. Příspěvek k barokním vazbám jezuitské rezidence a poutního místa*, Praha 2015, s. 136.

⁷²³ [J. KROPATSCHEK] (ed.), *Handbuch aller unter der Regierung des Kaisers Joseph II.*, tom. VI, s. 525–528.

⁷²⁴ TAMTÉŽ, s. 564.

Dále došlo k zrušení klášterních vězení (1771, 1785)⁷²⁵ a práva na poskytnutí azylu v kostelích (1787).⁷²⁶ Nejvýznamnější dekret, který zcela změnil způsob života kapucínů, je ze dne 4. 8. 1789.⁷²⁷ Ten totiž s platností od 1. 11. 1789 kapucínům a františkánům-observantům⁷²⁸ zrušil jejich výjimku, která jim na rozdíl od ostatních žebravých řádů, na něž se vztahoval zákaz už z roku 1782,⁷²⁹ umožňovala stále sbírat almužny. Jako kompenzaci za ušlé příjmy dostávali kapucíni s platností od 1. 2. 1790 čtvrtletně finanční příspěvek z pokladny Náboženského fondu.⁷³⁰ Zákaz žebrání narušil každodenní vazby s okolím, jelikož ty byly vytvářeny a udržovány právě hlavně skrze výběr almužen, navíc pravidelný příjem byl v rozporu s nejzákladnějším řádovým ideálem chudoby.⁷³¹

3.3.6 Rozdělení česko-moravské provincie

Na základě nařízení Josefa II. došlo i k rozdělení česko-moravské provincie na českou a moravskou provincii. Dne 29. 8. 1783 se v Brně⁷³² konala provinční kapitula, na níž byl přečten reskript Josefa II., který účastníkům kapituly uložil povinnost rozdělit česko-moravskou provincii na dvě samostatné provincie, na českou a moravskou. Kapucíni dle provinčních letopisů o tomto úkolu vedli dlouhou dobu velmi rušnou debatu. Část bratří chtěla neuposlechnout, jelikož správně předpokládali, že obě nově vzniklé provincie budou nedostatečně personálně zajištěné, čímž by se situace řádu v českých zemích ještě zhoršila. Plánovali panovníkovi napsat prosebný list, v kterém chtěli uvést argumenty bránící rozdělení. Ty měly Josefa II. přesvědčit, aby své rozhodnutí zrušil. Vyhledky na změnu názoru však byly mizivé a navíc z obavy, že by provincií vladař stejně rozdělil, a to pomocí dosazených komisařů, kteří by jistě nebrali ohledy na potřeby nových provincií, se nakonec rozhodli požadavku císaře podvolit. K tomuto kroku přikročili i vzhledem k okolnosti, že většinová část zástupců z moravské kustodie se s přáním císaře i ztotožnila, byť předtím se žádné takové hlasy neobjevily, a o vznik samostatné moravské provincie na kapitule přímo usilovala.⁷³³

⁷²⁵ R. ZUBER, *Osudy moravské církve*, tom. II, s. 109–110.

⁷²⁶ J. ZOUHAR, *Česká dominikánská provincie*, s. 79.

⁷²⁷ P. K. JAKSCH (ed.): *Gesetzlexikon*, tom. I, s. 74.

⁷²⁸ Vybírání almužen bylo výrazně omezeno již v roce 1749, kdy byly kapucínům a františkánům-observantům pevně stanoveny komodity, které smějí vybírat, a navíc předepsané i časové období, kdy tak mohou činit, po zbytek roku jim to bylo zakázáno. TAMTÉŽ, s. 65–66.

⁷²⁹ TAMTÉŽ, s. 72.

⁷³⁰ [J. KROPATSCHEK] (ed.), *Handbuch aller unter der Regierung des Kaisers Joseph II.*, tom. XVII, s. 671–672.

⁷³¹ Srov. M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 154–155.

⁷³² V. Rabas uvádí mylně datum 28. 5. V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 41.

⁷³³ *Kapucínské letopisy*, tom. XXIII, s. 21; V. RABAS, s. 41–42.

Při dělení provincie bylo zcela respektováno zemské hledisko, tudíž provincie nemohla být rozdělena rovnoměrně. Česká provincie s centrem v Praze na Hradčanech, jejímž prvním provinčním ministrem byl zvolen →Alipius Slanina z Litoměřic,⁷³⁴ čítala celkem 19⁷³⁵ klášterů a 442 kapucínů (277 kněží-seniorů, 6 kněží-misionářů, 6 kněží-vojenských kaplanů, 27 kněží-studentů, 11 kleriků-studentů, 21 kleriků-trvalých, 94 laiků). Moravská provincie s ústředím v Brně, které se stal prvním provinčním ministrem →Prokop Schubert z Mikulova,⁷³⁶ zahrnovala 11⁷³⁷ domů a 246 řeholníků (158 kněží-seniorů, 3 kněze-misionáře, 2 kněze-vojenské kaplany, 7 kněží-studentů, 24 kleriků-studentů, 52 laiků). Na rozdíl od roku 1673, kdy se dělila česko-rakouská provincie, nemusela být řešena otázka noviciátů, vzhledem k zákazu přijímat novice, a řádových učilišť, a to kvůli vzniku generálního semináře.⁷³⁸

3.3.7 Rušení kapucínských klášterů

Součástí církevních reforem Josefa II. bylo i výrazné omezení počtu klášterů a v nich žijících řeholníků, podle znění patentu z 29. 11. 1781 byly sepsány veškeré „neužitečné“ kláštery v habsburské monarchii, tj. ty, které nevykonávaly vědeckou, pedagogickou, charitativní a pastorační činnost. Tyto řeholní domy pak byly během 80. let v několika vlnách postupně rušeny.⁷³⁹ Z kapucínských klášterů byly v této době uzavřeny konventy v Českých Budějovicích,⁷⁴⁰ Jihlavě, Kyjově, Mikulově,⁷⁴¹ Mnichově Hradišti⁷⁴² a Vyškově; hospice

---

⁷³⁴ Provinční definitoři: →Vendelín Schlach von Hřiwitz z Rakovníka, →Micheáš Kanheiser ze Žlutic, →Sulpitius Charius z Rakovníka a →Venantius Gregoriades ze Sušice.

⁷³⁵ Konventy: Praha-Hradčany (62); Praha-Nové Město (41); České Budějovice (24); Roudnice nad Labem (21), Most (20), Litoměřice (22); Horšovský Týn (22), Sušice (19), Chrudim (27), Sokolov (23), Kolín (21), Opočno (19), Žatec (24), Zákupy (23), Rumburk (20), Mnichovo Hradiště (19), hospice: Český Brod (6), Mělník (4), Mariánská u Jáchymova (9).

⁷³⁶ Provinční definitoři: Abdon Hauer z Mikulova, →Alfons Kopfinger z Mikulova, →Qvartus Schneider z Kučerova a →Zosim Niemetz z Kyjova.

⁷³⁷ Konventy: Brno (34), Olomouc (46), Mikulov (26), Vyškov (26), Znojmo (25), Jihlava (19), Fulnek (22), Třebíč (19), Kyjov (20), hospice: Prostějov (3), Náměšť nad Oslavou (7).

⁷³⁸ K znovusjednocení české a moravské provincie došlo v roce 1827, a to na základě předchozího povolení Františka I. (ze dne 23. 12. 1826). NA, ŘK, Listiny, inv. č. 167; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 42.

⁷³⁹ K rušení klášterů za Josefa II. například Karel BERÁNEK – Věra BERÁNKOVÁ, *Rušení klášterů v Čechách za Josefa II.*, in: Zdeňka Hledíková – Jaroslav Polc (edd.), *Pražské arcibiskupství 1344–1994. Sborník statí o jeho působení a významu v české zemi*, Praha 1994, s. 209–224; Ondřej BASTL, *Rušení klášterů v Čechách a na Moravě za Josefa II.*, HG 28, 1995, s. 155–173.

⁷⁴⁰ K zrušení konventu v Českých Budějovicích blíže K. PLETZER, *Josefínská likvidace knihovny kapucínů*, s. 65–71.

⁷⁴¹ Dne 14. 9. 1784 kapucínský konvent s loretou spolu s většinou města zcela vyhořel. Rozsah škod byl tak velký, že se kapucíni nijak nesnažili o opravu domu (chyběly jim prostředky), z toho důvodu se kapucíni nijak nebránili zrušení konventu, k čemuž definitivně došlo 30. 11. 1784, a ještě před ním Mikulov opustili. M. SVOBODA (ed.), *Mikulov*, s. 148–149, 165; D. FOLTÝN, *Encyklopedie moravských klášterů*, s. 427–428.

⁷⁴² Valdštejnovo zrušení kláštera uvítali, jelikož nechtěli již kapucínům vyplácet pravidelné almužny, přesto dovolili stávajícím kapucínům ve zdech kláštera dožít. Po smrti posledního řeholníka 1813 se budova přeměnila na ubytovnu pro vrchnostenské úředníky. NA, ČG – FK, inv. č. 491, sign. M2/3, kart. č. 306; J. HRBEK,

v Českém Brodě, Prostějově a Náměšti nad Oslavou. Za vlády Leopolda II. došlo ještě k zániku konventu v Praze na Novém Městě.⁷⁴³ Dohromady bylo zrušeno 10 řeholních domů, tj. jedna třetina domů v Čechách a na Moravě, při nichž ještě v roce 1783 působilo na 191 kapucínů.

Restrikce kapucínských klášterů v Čechách a na Moravě měla být původně mnohem větší, a to na základě dekretů z 26. 6. 1784 (ten rušil navíc moravské konventy v Brně, Olomouci a Znojmě),⁷⁴⁴ a z 24. 9. 1785 (tím měly být uzavřeny ještě české řeholní domy v Horšovském Týně, Litoměřicích, Mariánské u Jáchymova,⁷⁴⁵ Mělníku, Mostu, Praze na Hradčanech⁷⁴⁶ a Žatci).⁷⁴⁷ K jejich rozpuštění však nakonec nedošlo, původně se tedy dokonce uvažovalo o zrušení dvou třetin (20 z 30) kapucínských řeholních domů nacházejících se v Čechách a na Moravě, přičemž zánik měl postihnout i provinční hradčanské a brněnské ústředí.

Kapucíni s pomocí svých podporovatelů však dokázali zrušení jedné třetiny domů zabránit. Například v Žatci nedošlo k zániku kláštera na základě opakovaných přímluv městské rady, která zdůrazňovala potřebnost kapucínů v běžné pastoraci města (tehdy zde žilo již 5 000 obyvatel), což potvrdil i místní děkan.⁷⁴⁸ Ze stejného důvodu, tj. kvůli zapojení kapucínů do farní služby nedošlo k rozpuštění hospice v Mělníku. Kapucíni totiž působili jako tzv. *operarii*⁷⁴⁹ při mělnické farnosti, přičemž pravidelně zaopatřovali duchovní službu při filiálním kostele v Záboří, který byl od roku 1784 farním chrámem.⁷⁵⁰ Zrušení konventů v Brně, Olomouci a Znojmě by de facto znamenalo zánik moravské provincie (ostatně z 11 domů jich skutečně bylo zrušeno 6), což byl jeden z hlavních důvodů, kterým kapucíni

---

Proměny valdštejnské reprezentace, s. 346–347; D. FOLTÝN – P. SOMMER – P. VLČEK, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 376.

⁷⁴³ D. FOLTÝN – P. SOMMER – P. VLČEK, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 495.

⁷⁴⁴ Österreichisches Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Unterricht und Kultus, Alter Kultus, Katholischer Kultus, Akten, inv. č. 872-4 (Kapuziner in genere und in Brünn), inv. č. 873-4 (Kapuziner zu Olmütz, Schweidnitz, Trebitsch, Wischau und Znaim).

⁷⁴⁵ To, že se o zrušení hospice skutečně uvažovalo, dokládá i inventář knihovny kapucínského hospice z roku 1786. Archiv Národní knihovny Praha, Veřejná a univerzitní knihovna Praha (1777–1918), inv. č. 560.

⁷⁴⁶ K. R. Ungar (1744–1807), ředitel knihovny Univerzity Karlovy, přijal zrušení kláštera kapucínů v Praze na Hradčanech s velkým nadšením, dokonce chtěl osobně převzít zdejší konventní knihovnu. *Kapucínské letopisy*, tom. XXIII, s. 182; M. BAJGER, *Knihovny kapucínských klášterů*, s. 56–57; M. HRADILOVÁ, *Rukopisy knihovny*, s. 103.

⁷⁴⁷ R. SANDER, *České zemské gubernium*, s. 101–103.

⁷⁴⁸ P. HOLODŇÁK – I. EBELOVÁ (edd.), *Žatec*, s. 282.

⁷⁴⁹ K jeho povinnostem patřilo sloužení mší svatých a kazatelská a zpovědní služba ve farnosti, přičemž ale neměl suplovat povinnosti faráře, například neměl pravidelně oddávat, křtít či zabezpečovat pohřby. Srov. k funkci tzv. operaria v jezuitském řádu: Miroslav HEROLD, *Operarius a příbuzné funkce v jezuitském řádu*, FHB 26/1, 2011, s. 105–115.

⁷⁵⁰ J. KILIÁN (ed.), *Mělník*, s. 227; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 135, *Catalogus Patrum et Fratrum Ordinis Minorum Sancti Patris Francisci Capucinatorum Provinciae Boemiae et Moraviae in Congregatione Viscoviae ad Sanctam Mariam Angelorum die 24. Augusti Reparationis Salutis anno 1781 celebrata concinnatus*, fol. 4r; *Syllabus Capucinatorum Provinciae Bohemiae 1785*, fol. 1v.

argumentovali, navíc byla opět zdůrazňována jejich výpomoc ve farní správě, což zabránilo nakonec jejich zrušení, avšak pod podmínkou, že v Olomouci měla při konventu být zřízena fara.⁷⁵¹ Na druhou stranu je potřeba uvést, že snaha o záchranu konventu nebyla vždy úspěšná, například agitace novoměstských měšťanů u panovníka nebyla vyslyšena.⁷⁵²

Zánik řádových domů nebyla jediná rána pro nově ustanovenou českou a moravskou provincii. Ve většině zbylých klášterů byl totiž výrazně snížen maximální povolený počet řeholníků zde působících.⁷⁵³ Tento limit měl být i pravidelně kontrolován krajskými úřady.⁷⁵⁴ V důsledku zrušení konventů a snížení maximálního povoleného počtu řeholníků v kláštřích musela řada kapucínů opustit řádové domy a hledat uplatnění jinde, nejčastěji v diecézní správě (jako faráři, kaplani, kooperátoři, katecheti, zpovědníci; laičtí bratři jako kostelníci), což bylo státní mocí zvláště preferováno. V takovém případě kněží čerpali roční penzi ve výši 300 zl. do doby, než získali nějaké beneficium, to se ale netýkalo laických bratrů, kteří měli nárok pouze na roční penzi ve výši 150 zl.⁷⁵⁵ Celkem jich takto v 80. a 90. letech působilo na 195 (z toho 8 laiků).⁷⁵⁶ Kromě toho se v menší míře vydávali na cestu vojenských kaplanů, těch máme doloženo celkem 15.⁷⁵⁷ O přestupu kapucínů k jiným řádům, o odchodech do zahraničních provincií či laicizaci nemáme v pramenech zprávy.

V důsledku uvedených reforem v roce 1794 čítala česká kapucínská provincie 338 kapucínů, z toho 234 působilo při 15 řeholních domech (160 kněží, 2 klerikové, 66 laiků)⁷⁵⁸ a 104 v diecézní správě (z nichž 64 kooperátoři, 21 kaplanů, 13 farářů, 2 katechetové, 2 zpovědníci a 2 kostelníci – bývalí laičtí bratři). Moravská provincie ve stejném roce měla

---

⁷⁵¹ Osterreichisches Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Unterricht und Kultus, Alter Kultus, Katholischer Kultus, Akten, inv. č. 873-4 (Kapuziner zu Olmütz, Schweidnitz, Trebitsch, Wischau und Znaim).

⁷⁵² TAMTÉŽ, inv. č. 845-2 (Kapuziner in genere und in Prag), Dopis pražských novoměstských měšťanů přimlouvající se za zachování zdejšího kapucínského kláštera ze dne 12. 10. 1788, v němž shrnují důvody jeho prospěšnosti, hlavní argument je zapojení kapucínů do pastorační činnosti.

⁷⁵³ Česká provincie: Horšovský Týn (z 21 na 13), Chrudim (z 26 na 14), Kolín (z 19 na 14), Litoměřice (z 19 na 11), Mariánská u Jáchymova (zůstal na 9), Mělník (zůstal na 4), Most (z 23 na 17), Opočno (z 18 na 12), Praha-Hradčany (ze 70 na 35); Roudnice nad Labem (z 21 na 12), Rumburk (z 21 na 14), Sokolov (z 21 na 12), Sušice (z 24 na 14), Zákupy (z 20 na 12), Žatec (z 22 na 20). R. SANDER, *České zemské gubernium*, s. 98–103; NA, ŘK, Rkp., inv. č. 40, *Catalogus Fratrum Minorum S. P. Francisci Capucinatorum Provinciae Bohemiae anno 1791*; Moravská provincie: Brno (z 45 na 19), Olomouc (ze 37 na 10), Znojmo (z 25 na 13), Fulnek (z 23 na 18), Třebíč (z 20 na 18). Osterreichisches Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Unterricht und Kultus, Alter Kultus, Katholischer Kultus, Akten, inv. č. 873-4, Dekret z 26. 6. 1784; *Catalogus Fratrum Minorum S. P. Francisci Capucinatorum (...) anno 1794*, fol. 6r–10r.

⁷⁵⁴ [J. KROPATSCHEK] (ed.), *Handbuch aller unter der Regierung des Kaisers Joseph II.*, tom. XVIII, s. 632.

⁷⁵⁵ R. SANDER, *České zemské gubernium*, s. 88; O. BASTL, *Rušení klášterů*, s. 158.

⁷⁵⁶ NA, ŘK, Rkp., inv. č. 40–42, Výroční katalogy české a moravské provincie 1791, 1794, 1797; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 135–136, Výroční katalogy české a moravské provincie 1799–1806; ZA Opava, pob. Olomouc, Kapucíni Olomouc, inv. č. 89, kart. č. 13.

⁷⁵⁷ NA, ŘK, Rkp., inv. č. 40–42, Výroční katalogy české a moravské provincie 1791, 1794, 1797; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 135–136, Výroční katalogy české a moravské provincie 1799–1806.

⁷⁵⁸ V roce 1797 bude při českých kláštřích působit už jen 181 a při moravských 65 kapucínů. *Catalogus Fratrum Minorum S. Patris Francisci in Provincia Bohemiae, Moraviae et Custodiae Silesiae professorum concinnatus 23. Iunii anno 1797*, fol. 5v, 8v.

159 řeholníků, ale jen 74 (43 kněží, 1 klerik, 31 laiků) z nich žilo při 5 zdejších kláštorech, většina kapucínů (85) působila v diecézní správě (55 kooperátorů, 14 kaplanů, 6 kostelníků – bývalí laičtí bratři, 6 farářů, 2 zpovědníci, 2 katechetové).⁷⁵⁹

Rušení kláštera probíhalo tak, že se do něj dostavila úřední komise, která informovala řeholníky o zrušení domu a zavázala je ke spolupráci. Dále se přistoupilo k evidenci majetku, byl pořízen jeho podrobný soupis⁷⁶⁰ a došlo k jeho zevrubnému ocenění.⁷⁶¹ Archivy a knihovny klášterů byly převzaty univerzitními knihovnami, s přednostním právem výběru vídeňské dvorské knihovny.⁷⁶² Později byly zaslány pouze inventáře knih, podle kterých si knihovna vybírala.⁷⁶³ Ostatní jmění (nábytek, sochy, obrazy, knihy, které si nevybrala univerzitní knihovna,⁷⁶⁴ atd.) bylo rozprodáno v dražbě,⁷⁶⁵ a to i za dosti nízké ceny, kvůli čemuž byly často ztraceny mnohé historické prameny a památky.⁷⁶⁶

3.4 Členové česko-moravské provincie 1673–1783⁷⁶⁷

Mezi léty 1673–1783 do česko-moravské provincie vstoupilo celkem 2282 kapucínů (1696 do noviciátu pro kněze a 586 do noviciátu pro laiky). Co se týče profesního složení,

---

⁷⁵⁹ NA, ŘK, Rkp., inv. č. 41, Výroční katalog české a moravské provincie 1794.

⁷⁶⁰ Viz například popis postupu při rušení konventu v Mnichově Hradišti. *Kapucínské letopisy*, tom. XXIII, s. 135 (1785), s. 192–193. Srov. M. HRADILOVÁ, *Knihovna kapucínského kláštera v Mnichově Hradišti*, s. 76.

⁷⁶¹ Například náboženský fond získal zrušením kapucínských domů v Praze na Novém Městě 30 540 zl. 13 kr. (z toho 26 760 zl. tvořili jistiny fundací), v Jihlavě 8772 zl. 40 kr. (z toho jistiny fundací 2000 zl.), v Náměšti nad Oslavou 5489 zl. 30 kr., v Kyjově 5267 zl. 13 kr. (z toho jistiny fundací 2850 zl.), Prostějově 4503 zl., Českých Budějovicích 3661 zl. 49 kr. (z toho jistiny fundací 1169 zl. 50 kr.) a Mikulově 1671 zl. (nízká hodnota dáno vyhořením objektu). Österreichisches Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Unterrichts und Kultus, Alter Kultus, Katholischer Kultus, Akten, inv. č. 873-2 (Kapuziner zu Breslau, Fulnek, Gaja und Iglau), inv. č. 873-3 (Kapuziner zu Namiest, Nikolsburg und Prossnitz). Srov. T. V. BÍLEK, *Statky a jmění*, s. 235, 295, 364 (v případě konventu v Kyjově uvádí T. V. Bílek chybnou hodnotu kláštera ve výši 30 000 zl.). Když porovnáte majetek kapucínských klášterů s domy ostatních řeholních řádů, zjistíte, že patřili k nejhudším. K vůbec nejbohatším se naopak řadili kláštery jezuitů, cisterciáků, premonstrátů a benediktinů, jejichž hodnoty se pohybovaly ve stotisícových částkách. Naopak podobnou cenu měly při zrušení konventy žebravých řádů. TAMTĚŽ, s. 294–296, 364–365; M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 157–158.

⁷⁶² Archiv Národní knihovny, Veřejná a univerzitní knihovna Praha (1777–1918), inv. č. 145/23, Dekret Josefa II. ze dne 20. 5. 1782, který stanovuje, že archiválie a knihy ze zrušených klášterů se mají předávat univerzitním knihovnám; M. BAJGER, *Knihovny kapucínských klášterů*, s. 56; M. HRADILOVÁ, *Knihovna kapucínského kláštera v Mnichově Hradišti*, s. 69.

⁷⁶³ K. PLETZER, *Josefínská likvidace knihovny kapucínů*, s. 67–68; M. HRADILOVÁ, *Knihovna kapucínského kláštera v Mnichově Hradišti*, s. 69–70.

⁷⁶⁴ Například 96% fondu knihovny konventu v Českých Budějovicích bylo prodáno obchodníkům s papírem (knihy se prodávaly po koších – celkem bylo naplněno 21 koší a ty zpeněženy za méně jak 30 zlatých), kteří většinu knih dali do papírenské stoupy. TAMTĚŽ, s. 68, 71.

⁷⁶⁵ MZA Brno, Hlavní registratura Ditrichštejnů v Mikulově, inv. č. 6906, kart. č. 1110; M. SVOBODA (ed.), *Mikulov*, s. 148–149.

⁷⁶⁶ R. SANDER, *České zemské gubernium*, s. 89–91; O. BASTL, *Rušení klášterů*, s. 157–158. Srov. M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 155–157.

⁷⁶⁷ K tomu jaké prameny využít při sestavování životopisů jednotlivých kapucínských řeholníků, kteří byli členi česko-moravské provincie blíže M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu*, s. 143–147.

laičtí bratři v této době dosahovali konstantně téměř 30% zastoupení v rámci provincie.⁷⁶⁸ Podíl kapucínů, kteří již složili sliby, ale ještě neukončili řádovou formaci⁷⁶⁹ a zároveň jim ještě nebylo uděleno kněžské svěcení,⁷⁷⁰ představovalo každoročně vždy mezi 10 až 12% (řazení v rámci kategorie kleriků či někdy uváděni zvlášť jako klerici-studenti). Zastoupení trvalých kleriků (tzv. *clerici perpetui*)⁷⁷¹ bylo 2 až 3%. Kněží pak bylo kolem 55%, přičemž jednu pětinu z nich tvořili tzv. kněží-studenti, tj. kapucíni, kteří již obdrželi kněžské svěcení, ale neměli dokončeny poslední ročníky teologie. Kromě toho se v pramenech setkáme ještě s dalšími kategoriemi kněží: *sacerdos simplex*, *sacerdos confessarius*,⁷⁷² *sacerdos senior*,⁷⁷³

---

⁷⁶⁸ Vysoký počet laiků v kapucínském řádu, a to i ve srovnání s jinými řády, který dosahoval v raném novověku vždy téměř třetinového podílu, je dán i díky vnitřní snaze řádu usilující o co nejrovnoprávnější postavení mezi *patres* a *fratres*. Ta má svou tradici v osobách „zakladatelů“ kapucínského řádu, v sourozencích Ludvíkovi (kněz) a Rafaelovi (laik) Tenaglia z Fossombrone. V počátcích řádu laici teoreticky mohli zastávat nižší řádové funkce, např. úřad kvardiána, což ale změnil tridentský koncil, který řád více hierarchizoval. P. MATĚJKA, *Prvopočátky kapucínského řádu*, s. 20–21; L. IRIARTE, *Der Franziskuorden*, s. 178; H. HOLZAPFEL, *Handbuch der Geschichte des Franziskanerordens*, s. 616–623; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 61; M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu*, s. 153, 256–257, 264.

⁷⁶⁹ Po absolvování ročního noviciátu kapucíni skládali řádové sliby. Ti co, směřovali ke kněžskému svěcení, následně absolvovali klerikální praxi, tzv. *exercitia laborum clericalium*, která trvala 2–4 roky, při níž se měli věnovat prohloubení svého duchovního života a připravovat na další studium. Po ní se kapucíni podrobovali zkoušce z gramatiky, která měla ověřit především jejich znalost latiny. Pokud při ní uspěli, tak pokračovali ve formaci tříletým studiem filozofie. Po prvním ročníku se absolvovala zkouška z logiky, v pramenech byl kapucín označován jako klerik-student. Na závěr filozofického studia měli vykonat zkoušku z veškeré filozofie. Ti, co ji splnili, dále postupovali ve formaci studiem teologie, které bylo čtyřleté. V jehož průběhu jim bylo uděleno kněžské svěcení, k jeho získání tedy nebylo potřeba dokončit teologii. Na závěr teologického studia skládali zkoušku z teologie. Studium filozofie a teologie probíhalo na řádových učilištích pod vedením tzv. *lektora*. Podrobněji k řádové formaci Hilarin [FELDER] VON LUZERN, *Die Studien im ersten Jahrhundert des Kapuzinerordens*, in: Melchior [Pineda Capo] a Benisa (ed.), *Liber Memorialis Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci Capuccinorum Quarto Jam Pleno Saeculo ab Ordine Condito (1528–1928) (=Supplementum ad AOMC 44)*, Romae 1928, s. 79–130; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 64–70; M. ILG, *Die Kapuziner*, s. 214; J. B. ELPERT, *Kein Bruder*, s. 349–393; M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu*, s. 147–153.

⁷⁷⁰ Kněžské svěcení bylo kapucínům udělováno nejčastěji v druhém či třetím ročníku čtyřletého teologického cyklu, tj. ještě před dokončením formace, z tohoto důvodu se setkáváme s kategorií kněz-student. Dle nařízení generální kapituly z roku 1608 nesměl být kapucín vysvěcen dříve než v osmém roce po složení slibů. V česko-moravské provincii dodržováno toto pravidlo od počátku 18. století. Dříve docházelo k vysvěcení v průběhu studia filozofie (tj. v pátém či šestém roce po profesi). V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 69). Datum kněžského svěcení lze najít v tzv. knihách svěcenců jednotlivých diecézí. Pro námi sledované období se dochovaly následující knihy svěcenců: pražská arcidiecéze: NA, APA, inv. č. 1218–1224, 1226–1228, sign. B3/9–B3/15, B4/1–B4/3; olomoucké biskupství: Za Opava, pob. Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, Knihy, inv. č. 6–17, 110–112; vratislavské biskupství: Archiwum Archidiecezjalne we Wrocławiu, Archiwum Archidiecezjalne we Wrocławiu, sign. II c 4 – edičně zpracováno Stanisław JUJECZKA – Henrik GERLIC – Waldemar KÖNIGHAUS (eds.), *Katalog duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego na podstawie ksiąg święceń biskupów wrocławskich 1650–1810/12*, Wrocław 2014; hradecká diecéze: SOkA Hradec Králové, Biskupský archiv Hradec Králové, Knihy, inv. č. 20–21. Pro litoměřickou diecézi se knihy svěcenců z raného novověku nedochovaly.

⁷⁷¹ Kapucíni, kteří propadli u zkoušky z gramatiky či logiky, se stali trvalými kleriky, což znamenalo, že ztratili naději na dosažení kněžství a v klášterech pak vesměs vykonávali manuální práce jako laikové. V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 67; M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu*, s. 148–149. Studium logiky nelze chápat v dnešním slova smyslu, ale studenti se během prvního ročníku filozofie, kdy ji probírali, seznamovali s Aristotelovými spisy známými jako "*Organon*". Hedvika KUCHAROVÁ, *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, Praha 2011, s. 141.

⁷⁷² Kapucíni, kteří neuspěli u zkoušky z filozofie, a řádoví představení přesto usoudili, že mají alespoň průměrné nadání, byli přefazeni na studium morálky, které trvalo dva roky. Když v jeho závěru řeholník úspěšně složil zkoušku, byl vysvěcen a stal se knězem zpovědníkem (*confessarius*). V případě, že u zkoušky neuspěl, byl rovněž vysvěcen, ale zůstal jen tzv. *sacerdos simplex*, jehož duchovní činnost byla omezena jen na sloužení mše

sacerdos concionator či *praedicans*. Tomuto přirozenému profesnímu složení provincie, které odpovídalo generační výměně bratří,⁷⁷⁴ pak zasadily těžkou ránu reformy Marie Terezie a Josefa II., které se týkaly řeholního života. V jejich důsledku česká a moravská provincie od 90. let 18. století výrazně stárly, jelikož jim chyběl řádový dorost, a zároveň tak vymíraly. K tomu téměř velká část kapucínů působila mimo konventy, nejčastěji jako diecézní kněží.⁷⁷⁵

Co se týče geografického původu kapucínů, kteří vstoupili do česko-moravské provincie,⁷⁷⁶ jich nejvíce pocházelo z českých zemí, a to 2100 (1260 z Čech, 530 z Moravy, a 282 ze Slezska, 16 z Horní Lužice a 12 z Kladska).⁷⁷⁷ Dále z území dnešního Rakouska (77) a Německa (72). Ostatní kapucíni přišli do provincie z tehdejšího polského království (9), z apeninského poloostrova (8), z Uher (7), z území tehdejšího raně novověkého Lucemburska (5), z území dnešní Francie (2), z území dnešního Slovinska (1) a Dánska (1).⁷⁷⁸ Jen u 2 řeholníků se bohužel nepodařilo určit lokalitu jejich původu.⁷⁷⁹

Obtížně sledovatelný je sociální původ kapucínů. Zjistit ho lze jen u některých jedinců. Zejména pokud pocházeli ze šlechtického stavu, je to v pramenech zaznamenáno.⁷⁸⁰ Na základě geografického původu lze říci, že většina bratří pocházela z měšťanského prostředí, často přímo z míst, kde řád působil. Dále víme, že ke vstupu do řádu musel mít adept dostatečný věk⁷⁸¹ a musel pocházet z řádné rodiny.⁷⁸² K tomu, aby byl uchazeč zařazen

---

svaté (věnovali se hlavně celebrování tzv. zádušních mší, které byly slouženy na základě zbožných nadání), a jinak ho představení zaměstnávali podle potřeby, někdy i manuální prací. V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 68; M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu*, s. 149.

⁷⁷³ Do této kategorie kněží byli řazeni kapucíni, kteří složili zkoušku z filozofie, díky čemuž mohli absolvovat teologická studia, ale dále již nepokračovali ve vzdělávání, jelikož měli nejčastěji špatné výsledky u zkoušky z teologie.

⁷⁷⁴ Viz příloha č. 8, graf č. 12.

⁷⁷⁵ V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 40; Viz příloha č. 8, grafy č. 13–14.

⁷⁷⁶ Viz příloha č. 8, graf č. 9.

⁷⁷⁷ Viz příloha č. 8, graf č. 10.

⁷⁷⁸ Viz příloha č. 8, graf č. 11.

⁷⁷⁹ Wolfgang Temel *Brithalensis* a →Josef z Leonisse Klammert *Durchlassensis*.

⁷⁸⁰ Těch bylo ve sledovaném období (1673–1783) pouze 14 a na rozdíl od předcházejícího úseku dějin provincie (1599–1673), kdy do ní vstoupilo celkem 17 řeholníků šlechtického původu, mezi nimiž bychom našli členy rodů Colloredo, Magni, Marradas, Thun-Hohenstein, Vratislavové z Mitrovic či z Talmberka, nepocházeli až na několik málo výjimek ani z tak významných rodů, i když i tehdy mezi kapucíny šlechtického původu byla zastoupena většinou pouze nobilita rytířská či dokonce pouze erbovnícká. V letech 1673–1783 oblékli kapucínský řeholní oděv tito příslušníci vyšší aristokracie: Leopold Lažanský z Bukové (→Rupertus PRAGENSIS); František Leopold Sedlnický z Choltic (→Franciscus Ludovicus SILESIUS), Jan Jiří Cyriacus Troyer z Troyersteinu (→Maximus MILBACENSIS); František Jiří z Valdštejna (→Ioannes Iosephus PRAGENSIS) a František Arnošt z Valdštejna (1705–1748), který však zemřel během noviciátu. V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 62–63; M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu*, s. 70; *Catalogus Patrum et Fratrum Capucinatorum Provinciae Boëmiae*, s. 3–4, 11, 15, 18, 20–22, 27–29, 35, 39, 43, 51, 74.

⁷⁸¹ Průměrný věk kapucína při vstupu do česko-moravské provincie v letech 1673–1783 byl 20,8 let (19,8 u noviců-kleriků a 23,7 u noviců-laiků – u nichž ale častěji není uveden v katalozích rok narození). Naopak průměrný věk dožití u kněží 55,8 a u laiků 58,7 let. Údaje vypočítány na základě katalogu NA, ŘK, Rkp., inv. č. 36, *Catalogus Patrum et Fratrum Capucinatorum Provinciae Boëmiae*. Pro srovnání u piaristů byl průměrný věk vstupu nižší, a to 18 let. M. ZEMEK – J. BOMBERA – A. FILIP, *Piaristé*, s. 199.

⁷⁸² V provinčním archivu se nám zachovala řada pramenů potvrzující řádný původ jednotlivých kapucínů, například NA, ŘK, Listiny, inv. č. 121, Purkmistr a rada města Tovačova vydávající rodný a zachovací list

do noviciátu pro kleriky a měl tudíž šanci stát se knězem, byla nutná znalost latiny, takže jedinec musel předtím studovat na univerzitě či alespoň některé z městských škol, např. jezuitském či piaristickém gymnáziu, což opět ukazuje spíše na měšťanský původ jednotlivých adeptů.⁷⁸³

Z hlediska dosaženého vzdělání se většina kapucínů (novici-kněží) česko-moravské provincie (1673–1783) před vstupem do řádu nacházela v nejrůznějším stádiu studia na filozofické fakultě (1. ročník – *Logicus* 22,92%; 2. ročník – *Metaphysicus* 6%; 3. ročník – *Physicus* 17,5%; absolventi filozofie – *Philosophus absolvens* 1,53%; u 14,11% – *Philosophus* nelze rozpoznat v jaké fázi studia filozofie – celkem 62,06%). Dále jedna třetina z nich absolvovala alespoň nějakou městskou školu či gymnázium 32,18% – *Rhetor*. V menšině pak byli novicové, kteří se pro kapucínský řád rozhodli během studia teologie 4,34% – *Theologus*. Minoritní je zastoupení kapucínů, jež měli dokončenou právní nebo lékařskou fakultu či byli v nejrůznějším stádiu studia na těchto fakultách (1,02% – *Iurista*, *Medicus*), předtím než vstoupili do kapucínského řádu. V ojedinělých případech vstoupili do řádu diecézní kněží či k nim přestoupili členové jiných řeholních řádů (0,38%).⁷⁸⁴

Kapucínští laičtí bratři před vstupem do řádu vykonávali nejrůznější profese. Těch bylo mezi nimi zastoupeno na 59, nejčastější mezi nimi byli zastoupeni soukeníci (74; 12,6%), krejčí (56; 9,5%), ševci (39; 6,6%), truhláři (33; 5,6%) a tkalci (20; 3,4%).⁷⁸⁵

Dále se lze dozvědět, který ze dvou užívaných jazyků (český, německý) v českých zemích v období raného novověku kapucíni ovládali, jelikož tato informace se objevuje v katalozích kandidátů⁷⁸⁶ vstupu.⁷⁸⁷ V kategorii *utriusque*, tj. kapucíni hovořící jak česky tak

---

Antonínovi Lieboswarskymu (14. 12. 1726, Tovačov), v řádu je uváděn jako Bernardus TOVACZOVIENSIS; inv. č. 123, Jan František Josef Rivola, probošt v Hradišti sv. Hypolita u Znojma, vydává rodný list Janu Wilibaldovi Simonikovi (3. 2. 1731, Hradiště sv. Hypolita), v řádu je uváděn jako Maxentius ZNOYMENSIS.

⁷⁸³ Sociální původ je obtížně zjistitelný i v jiných řeholních řádech či u diecézního kněžstva. Srov. k sociálnímu původu jezuitů (Ivana ČORNEJOVÁ – Anna FECHTNEROVÁ, *Životopisný slovník pražské univerzity. Filozofická a teologická fakulta 1654–1773*, Praha 1986, s. XXIII–XXIV.), piaristů (J. BOMBERA, *Počty a původ piaristů*, s. 93), moravských diecézních kněží (R. ZUBER, *Osudy moravské církve*, tom. II., s. 141–143) či českých diecézních kněží Zdeňka KOKOŠKOVÁ – Marie RYANTOVÁ, *Sociální a kulturní úroveň nižšího kléru ve druhé polovině 17. století a v prvních desetiletí 18. století*, in: Zdeňka Hledíková – Jaroslav Polc (edd.), *Pražské arcibiskupství 1344–1994*, s. 150–163, s. 151–152; P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 230–231.

⁷⁸⁴ Údaje získány na základě katalogu *Catalogus Patrum et Fratrum Capucinatorum Provinciae Boemiae*, s. 22–91. K přestupům řeholníků ke kapucínům například NA, ŘK, Listiny, inv. č. 156.

⁷⁸⁵ Údaje získány na základě *Catalogus Patrum et Fratrum Capucinatorum Provinciae Boemiae*, s. 169–194.

⁷⁸⁶ Kapucíni nepřijímali automaticky každého kandidáta v tomto období, například v letech 1720–1735 ze 1118 žadatelů vzali pouze 360 (32,2%), tj. bezmála jednoho ze tří. Žadatelé obvykle nebyli přijati ihned, ale až na druhý a třetí pokus, řada z adeptů tak nakonec vstoupila do jiného řeholního řádu (nejčastěji zastoupeni františkáni-observanti, bosí augustiniáni, premonstráti), který je pak uveden v poznámce. V té je někdy sdělen i důvod odmítnutí, nejčastěji nedostatečné studijní výsledky či fyzická zdatnost. Zjištěno na základě NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 132, *Nomina Candidatorum pro Clericatu Provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae Ordinis Minorum Capucinatorum*, Katalog kandidátů vstupu do česko-moravské provincie pro období 1720–1735.

⁷⁸⁷ *Nomina Candidatorum pro Clericatu Provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae (...)*, Katalog kandidátů vstupu do česko-moravské provincie pro období 1720–1735; NA, ŘK, Rkp. inv. č. 38, *Catalogus Candidatorum Capucinatorum Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae*, Katalog kandidátů vstupu do česko-moravské

i německy, byla téměř polovina řeholníků (49 %), dále mluvících pouze německy (28 %) a pouze česky (12 %).⁷⁸⁸ Zastoupení částečně bilingvních je 11 %, z toho s preferencí němčiny 6 %, naopak s preferencí češtiny pak 5 %.⁷⁸⁹ U několika kapucínů se uvádí, že ovládali i další jazyky, znalost francouzštiny je doložena u čtyř, italštiny u dvou a maďarštiny u jednoho kapucína.⁷⁹⁰ Tato statistika potvrzuje výše uvedenou skutečnost,⁷⁹¹ že v provincii byli čeští kapucíni, z hlediska národnosti v menšině.⁷⁹²

Z hlediska peregrinace byla průměrná délka působení řeholníka na jednom místě 4,9 let (u kněží 4,5 let, u laických bratrů 5,8 let), migrace mezi konventy byla tedy docela značná. První či druhý pobyt kapucína po dokončení formace trval velmi krátce (obvykle do dvou let, obzvláště v případě prvního působiště). Až v dalších lokalitách pobýval řeholník déle, u *sacerdotes seniores* není neobvyklé působení trvajícím 10 až 20 let, hlavně v závěru života, ještě ve větší míře to pak platí pro laické bratry. V případě kvardiánů a vikářů konventů byla průměrná délka zastávání těchto úřadů 2,8 let. Velmi podobné číslo platí i pro *concionatores*, průměr na jedno působiště je 3,1 let, opět až v závěru života nedochází k jejich překládání a jsou tak doloženi trvale při jednom domu. Naopak dlouhodobější délka působení pak byla u misionářů, kteří pobývali mimo provincii v průměru 7,1 let.⁷⁹³

Další všeobecné informace o členech česko-moravské bohužel nemáme. Z kapucínských letopisů lze zjistit například průměrné hodnocení, které kapucíni získávali při jednotlivých zkouškách v rámci formace a při tzv. kazatelských zkouškách, jelikož jsou zde přepsány protokoly z těchto examínací. Klasifikace při zkouškách nebyla zcela jednotná

---

provincie pro období 1719–1744; inv. č. 53, *Catalogus Candidatorum Ordinis FF. Minorum S. Francisci Capucinatorum Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae, anno 1749 conscriptus*, Katalog kandidátů vstupu do česko-moravské provincie pro období 1749–1755; KPK Praha, Rkp. inv. č. 601, *Catalogus Candidatorum Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci Capucinatorum Provinciae Boemiae et Moraviae renovatus anno 1758 dies primo Februarii*, Katalog kandidátů vstupu do česko-moravské provincie pro období 1758–1760. I další řeholní řády (například piaristé, jezuité) si v této době pečlivě vybíraly své kandidáty, srov. M. ZEMEK – J. BOMBERA – A. FILIP, *Piaristé*, s. 193–194, 197; K. BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, *Každodenní život*, s. 18.

⁷⁸⁸ Znalost jednoho jazyka, a to buď němčiny či češtiny, se většinou uvádí u laických bratrů.

⁷⁸⁹ Viz příloha č. 8, graf č. 16.

⁷⁹⁰ Zjištěno na základě *Nomina Candidatorum pro Clericatu Provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae (...)*, Katalog kandidátů vstupu do česko-moravské provincie pro období 1720–1735. Vzorek 360 (270 noviců-kleriků a 90 noviců-laiků) kapucínů. K národnostní a jazykové otázce diecézních kněží srov. R. ZUBER, *Osudy moravské církve*, tom. II, s. 114–118; Marie RYANTOVÁ, *Jazyková otázka v církevní správě pražské arcidiecéze kolem roku 1700*, FHB 27/1, 2012, s. 135–154.

⁷⁹¹ Viz kapitola 3.1 Výchozí situace česko-moravské provincie.

⁷⁹² Nedostatek česky mluvících kapucínů, dokládá i situace v Mikulově, kde od 40. let 17. století v duchovní službě při zdejší loretě jako zpovědníci pomáhají kapucínům česky mluvícím piaristům. Žádost o výpomoc přišla od samotných kapucínů, jejichž představení si uvědomovali, že zdejší českou zpovědní službu nedokážou pokrýt z vlastních zdrojů. A. NEUMANN, *Piaristé a český barok*, s. 50; M. ZEMEK – J. BOMBERA – A. FILIP, *Piaristé*, s. 85.

⁷⁹³ Údaje získány na základě studia výročních katalogů česko-moravské provincie 1673–1783. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 131–135. Pomocí nichž by bylo možné zrekonstruovat i typickou kariéru nejvyšších provinčních představených, tuto časově náročnou problematiku, která není primárním cílem této disertace, však nechávám prozatím nezodpovězenou.

a závisela na zkoušejících.⁷⁹⁴ Doloženy jsou tyto známky: *omnium optime, optime, bene, satis bene, mediocriter, vix mediocriter, debiliter, satis debiliter, valde debiliter*.⁷⁹⁵ V neposlední řadě by bylo možné velmi částečně rekonstruovat povahové vlastnosti a fyzickou zdatnost kapucínů,⁷⁹⁶ tyto informace se objevují v posudkách na novice a částečně v elogiích. Posudky na novice vznikaly dle nařízení provinčního ministra →Václava Pfeffra ze Strakonice ze dne 8. 9. 1737,⁷⁹⁷ na jehož základě měl novicmistr povinnost na každého novice napsat během jeho ročního noviciátu postupně tři hodnocení. Součástí těchto posudků byl i výsledek hlasování řeholní komunity (vyjadřovala se též třikrát), která žila při noviciátu, o tom, zda má být příslušnému novicovi umožněno složit sliby, či má být propuštěn.⁷⁹⁸ Tyto zprávy byly zasílány provinčnímu ministrovi, který jako poslední instance pak rozhodoval o tom, zda se z novice stane řádný kapucín. Součástí posudků je právě i hodnocení povahových vlastností jednotlivých kapucínů.⁷⁹⁹ Elogia kapucínských řeholníků⁸⁰⁰ sice informují o povahových vlastnostech kapucínů, ale téměř vždy jsou uvedené jen ty kladné,⁸⁰¹ které dle mého názoru

---

⁷⁹⁴ Těmi byli lektori z jiných provinčních řádových učilišť (zcela záměrně kandidáti nebyli známkováni domácími vyučujícími) či bývalí lektori (funkci lektora kapucín nezastával celoživotně, ale většinou několik let po dokončení formace, maximálně 10 let). Často zastoupen i někdo z definatorů provincie (ti též bývalí lektori, vynikající studijní výsledky v rámci formace totiž předurčovaly kapucíny nejen k lektorské funkci, ale i k úspěšné řeholní kariéře).

⁷⁹⁵ Například *Kapucínské letopisy*, tom. XXII, s. 12–15. Zde uvedeny výsledky zkoušek kleriků-studentů a kněží-studentů v roce 1766.

⁷⁹⁶ V raném novověku mohl být do kapucínského řádu, tak jako dnes, přijat jen dostatečně fyzicky a duševně zdatný uchazeč. Toto kritérium bylo velice zdůrazňováno v kapucínských konstitucích i v období raného novověku (F. ELIZONDO (ed.), *Constitutiones Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum*, s. 573–574; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 64) a je shodné pro více řeholních řádů. Především u Tovaryšstva Ježíšova se na něj velice dbalo. K formaci jezuitského řádu blíže K. BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, *Každodenní život*, s. 9–11.

⁷⁹⁷ Text normy lze najít NA, ŘK, Rkp., inv. č. 50, *Protocollum votationum super vita et idoneitate Novitiorum pro Admodum Reverendo P. Historico domestico*, fol. 2r–4r.

⁷⁹⁸ Obdobný systém fungoval například i v piaristickém řádu M. ZEMEK – J. BOMBERA – A. FILIP, *Piaristé*, s. 196–197.

⁷⁹⁹ Například NA, ŘK, Rkp., inv. č. 46, *Catalogus Fratrum Novitiorum pro Admodum Reverendo Patre Magistro Novitiorum Hradistium ab anno 1737 usque 1782*; inv. č. 49, *Ordinationes pro Capitulis Novitiatuum super vita et idoneitate Novitiorum recte instituendis, factae in Definitorio Capitulari Olomoucensi die 8. Septembris anno 1737, desumptae in Convento nostro Budvicensi*; inv. č. 50, *Protocollum votationum super vita et idoneitate Novitiorum pro Admodum Reverendo P. Historico domestico*.

⁸⁰⁰ Elogia významných členů česko-rakouské a české-moravské provincie lze najít v kapucínských provinčních letopisech. Například *Kapucínské letopisy*, tom. IV, s. 330–426 (Valerián Magni), 665–675 (→Samuel Greifenfels z Plzně); tom. VI, s. 803–806 (Martin Geyroar z Příbora); tom. VII, s. 341–346 (Iovita Coquard z Dole).

⁸⁰¹ Viz ukázka z elogia Samuela Greifenfels z Plzně: „*Tento muž z celé provincie nejzasloužilejší spatřil poprvé světlo tohoto světa v Čechách, v Plzni roku 1597. Narodil se do rodiny urozené, zbožné a prosycené katolickou vírou. Již od kolébky se mu dostalo té nejlepší výchovy a vzdělání od jeho oddaných a zbožných rodičů. Již jako mladík prokazoval jak svým udiveným rodičům, tak i svým spoluobčanům, zvláštní skromnost a uhlazenost mravů. Zatímco ostatní jinoši v tomto mladém a křehkém věku měli ve zvyku se obracet k nejrůznějším marným pošetilostem a neužitečným požitkům z duchovního hlediska, tak však tento mladík Samuel byl již tehdy prý u všech proslulý neobvyklou přísností. Dále prokazoval neobvyklou pílí a horlivost při modlitbách k Bohu a při veškerém zbožném díle. Během toho, co mu přibývala léta, jeho velké a očividné nadání bylo pěstěno a třibeno vědami a studiem. Byl poslán ke studiu do gymnázií a jiných škol, kde byl úspěšně vzdělán a kde také v sobě pocítil plamen božského povolání. Toho času vešel ve známost velký věhlas kapucínského řádu a roznesl se po celém Českém království, protože kapucíni prý vedli život spíše andělský než lidský.*“ *Kapucínské letopisy*, tom. IV, s. 665–666.

zcela jistě zrcadlí ideál kapucínského řeholníka, jenž byl v této době řádem vytvářen,⁸⁰² než skutečnou povahu zemřelého.⁸⁰³

---

⁸⁰² Hillard von Thiessen ve své monografii přímo na elogiích představuje kapucínský řeholní ideál, přičemž ale správně upozorňuje na to, že je problematické rovinu řeholního ideálu oddělit od biografického popisu, jelikož obě části se zde velmi prolínají. H. THIESSEN, *Die Kapuziner*, s. 285–317.

⁸⁰³ Například oslavný životopis Valeriána Magniho, který vykresluje povahu tohoto kapucína pouze v superlativech (mírný, nastavující druhou tvář, pokorný), přičemž je zdůrazňováno, že měl vlastnosti katolického světce. Tento popis charakteru vůbec neodpovídá realitě, jelikož z jiných pramenů je doloženo, že P. Valerián byl bouřlivé povahy, vznětlivý, urážlivý, a dokonce i pomstychtivý. *Valeriani Magni Mediolanensis Ordinis Fratrum Minorum Capucinatorum (...)*, PAKÖS, Niederlassung Innsbruck, PANTP, sign. 36b/45; Jeho opis lze najít v *Kapucínské letopisy*, tom. IV, s. 330–426. Edice životopisu viz J. CYGAN (ed.), *Valerianus Magni (1586–1661)*, Romae 1989; J. CYGAN, *Vita prima Valeriani Magni*, s. 213–249.

4. Mezi konventem a světem

Kapucínský řád zaměřoval téměř od svého založení v roce 1528 svou činnost výhradně na městské prostředí. Výjimkou bylo počáteční období, kdy se velkých sídel stranil. Ostatně kapucínská reforma se z počátku jmenovala „*Menší bratři poustevnického života*.“⁸⁰⁴ Nicméně již v průběhu druhé poloviny 30. let 16. století se směřování řádu posunulo k aktivnějšímu působení ve společnosti a kapucíni se začali orientovat především na města, ve kterých stavěli své řeholní domy a která tudíž byla hlavním polem jejich působnosti. To však neznamená, že by bratři nepřicházeli pravidelně do styku i s venkovským obyvatelstvem. S ním byli v kontaktu hlavně během sběru potravin,⁸⁰⁵ například brněnští kapucíni každoročně v rámci organizovaného žebření navštívili celkem 315 sídel v širokém okolí města.⁸⁰⁶ Nejbližší sídlo Vítochov je od Brna 55 km, některá i opakovaně, a to podle výnosnosti žebřavého obvodu.⁸⁰⁷ Velikost žebřavých obvodů náležících ke klášteru byla dána jednak jejich bohatostí a vzdáleností jiných řádových domů, jednak počtem řeholníků žijících při jednotlivých konventech.⁸⁰⁸

Dále kapucíni působili na venkově v rámci duchovní výpomoci,⁸⁰⁹ ať už pravidelně jako tzv. *operarii*,⁸¹⁰ či příležitostně v rámci tzv. *obsequia* závazků, kdy v konkrétní dny

---

⁸⁰⁴ M. TURRADO, *Historia generalis*, tom. I, s. 28–41; P. MATĚJKA, *Prvopočátky kapucínského řádu*, s. 20–38; T. GRAF, *Die Kapuziner*, s. 76–95.

⁸⁰⁵ H. THIESSEN, *Die Kapuziner*, s. 224–233.

⁸⁰⁶ Brněnští kapucíni sbírali viktualie ve třech žebřavých obvodech: směrem "do hor" [na Bystřici nad Pernštejnem a Letovice] – 157 lokalit, na Židlochovice – 98 lokalit a na Klobouky u Brna – 60 lokalit. Na sběr vína byly stanoveny čtyři obvody: v bezprostředním okolí města – 19 lokalit, směrem na Dolní Kounice – 26 lokalit, na Židlochovice – 9 lokalit a Klobouky u Brna – 7 lokalit. *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. I, fol. 415r–417v; Srov. M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 177–178 (M. Tejček chybně uvádí jeden žebřavý obvod pro sběr vína směrem na Kanice, ve skutečnosti se ale tato sídla nacházejí směrem na Dolní Kounice – německy Kanitz). Dle fassé z roku 1754 zasláné olomouckému biskupovi žebřali ve 358 lokalitách. ZA Opava, pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2045, kart. č. 422, sign. Bb63, fol. 130r–131r.

⁸⁰⁷ Pro srovnání olomoučtí kapucíni sbírali potraviny dokonce v 546 městech a vesnicích, a to v rámci 9 obvodů, směrem na: Litovel – 163 lokalit; Tovačov a Kroměříž – 66 lokalit, z toho pak 8 sídel po vzniku hospice v Prostějově (1756) předáno do jeho žebřavého obvodu; Přerov – 116 lokalit; Konice a Moravskou Třebovou – 81 lokalit, "do hor" [na Libavou] – 15 lokalit, z Přerova na Holešov a Lukov – 27 lokalit, z Přerova na Lipník nad Bečvou – 37 lokalit, z Přerova na Bystřici pod Hostýnem – 25 lokalit. Víno sbírali na panství Uherský Ostroh – 16 lokalit, které bylo od Olomouce vzdálené na 80 km. *Historia domestica a prima Olomucensis monasterii fundatione*, fol. 218r–230v; Dle fassé z roku 1754 zasláné olomouckému biskupovi žebřali v 516 lokalitách. ZA Opava, pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2051, kart. č. 423, sign. Bb69, fol. 306r–307v. Srov. k žebřavým obvodům olomouckého konventu františkánů-observantů M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 77–78.

⁸⁰⁸ Pro srovnání kapucíni z rakouské provincie žijící při konventu v Tullnu (komunita 20–25 členů) konali sbírku ve 130 sídlech. R. GEYER, *Wovon lebten die Kapuziner?*, s. 215.

⁸⁰⁹ Kapucíni mj. též přechodně zajišťovali duchovní správu ve farnostech v době, kdy se hledal nový duchovní správce na uprázdněné beneficium, například v Bartošovicích u Fulneku v roce 1754. ZA Opava, Kapucíni Fulnek, Knihy, inv. č. 2, *Liber historicus Coenobii Fulnecensis PP. Capucinatorum ab A. V. P. Onuphrio erectus*, s. 62; Z. ORLITA, *Dům v zahradě Páně*, s. 94.

⁸¹⁰ Kapucíni z česko-moravské provincie jsou ve sledovaném období doloženi jako dlouhodobí operátoři ve Štětí (Roudnice nad Labem), ve Vejvanovicích a Hrochově Týnci (Chrudim), v Hustopečích (Vyškov), ve Vřesovicích (Olomouc), v Polné (Jihlava), v Retzu (Znojmo), v Bruntále (Prudník) a v Zábobí (Mělník).

v roce v okolních farnostech sloužili bohoslužby, vykonávali zpovědní činnost či pronášeli kázání. Za tímto účelem například znojemští kapucíni⁸¹¹ pravidelně navštěvovali kostely na české i rakouské straně hranice.⁸¹² V neposlední řadě na venkov kapucíni zamířili i v rámci duchovních obnov, které v průběhu druhé poloviny 17. století v Čechách a na Moravě postupně nahradily jejich krátkodobé rekatolizační misie.⁸¹³

Důležitými prostředníky mezi kapucínským řádem a společností byli tzv. apoštolští syndikové, kteří hospodařili s řádovými penězi získanými skrze odkazy a fundace. Kapucíni podle svých řeholních pravidel totiž nesměli peníze ani vlastnit, ani je mít v držení. Výkup pozemků pro stavbu kláštera, jeho následná výstavba či jakékoliv další opravy s ním spojené se ale neobešly bez disponování penězi, proto byla zřízena funkce apoštolského syndika,⁸¹⁴ který jménem řádu prováděl nezbytné finanční transakce. Tyto peníze, stejně jako klášterní budovy, dle nařízení tridentského koncilu formálně nebyly majetkem kapucínského řádu, nýbrž papežského stolce.⁸¹⁵ Každý kapucínský konvent měl svého syndika zastupujícího jeho zájmy, jenž byl jmenován provinčním ministrem na návrh kvardiána konventu. Za služby prokázané řádu se syndikovi dostávalo čestných privilegií, vztahovaly se na něj všechny odpustky a jiná dobrodiní, kterých se dostávalo běžně pouze členům kapucínského řádu. Samozřejmostí byl jeho pohřeb v řádovém hábitu v kryptě kapucínského kostela.⁸¹⁶

NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, 131–135, Výroční katalogy česko-moravské provincie (1675–1781). V závorce uváděn konvent, odkud byl tzv. *operarius* vyslán k duchovní výpomoci.

⁸¹¹ Pro srovnání mikulovští kapucíni pastoračně vypomáhali na české straně v Podivíně, Litobratřicích, Starovicích, Hraběticích, Hostimu, Drnholeci, Hrušovanech nad Jevíčkem, Milovicích, Perné, Popicích, Dolních Věstonicích, Mušově, Pasohlávkách, Horních Bojanovicích, Pavlově, Březí, Novosedlech; na rakouské straně v Drasenhofenu a Valticích. *Monumenta Familiae Niclasburgensis Ordinis Minorum S. P. Franc. Capucinatorum in ordinem congesta anno 1769*, oddíl Obsequia (nečíslováno).

⁸¹² Na české straně: v Louce, Lechovicích, Dyji, Hradišti, Jaroslavicích, Bítově, Jaroměřicích nad Rokytnou, Šatově, Oleskovicích; na rakouské straně: v Unterretzbachu a Unternalbu. *Archivum PP. Capucinatorum Conventus Znoymensis*, oddíl Obsequia (nečíslováno).

⁸¹³ Srov. k pastorační činnosti františkánů-observantů ve farnostech Robert R. NOVOTNÝ, *Turnovští františkáni a (re)katolizace regionu v 17. století*, in: Petr Hlaváček, *Františkánství v kontaktech s jiným a cizím (= Historia Franciscana III – Europaea Pragensia 1)*, Praha 2009, s. 244–265, s. 257–258.

⁸¹⁴ Kapucíni zpočátku tuto funkci odmítali jakožto zastánci přísného dodržování chudoby. M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 91; H. HOLZAPFEL, *Handbuch der Geschichte des Franziskanerordens*, s. 614; Nicméně od druhé poloviny 17. století se s ní běžně setkáváme i v rámci českých a moravských konventů. První dosud známý případ ustanovení apoštolského syndika souvisí se založením kláštera v Kolině (1664), kdy tuto funkci vykonávali dva místní radní Jiří Ebert a Jiří Formandl. Souvislá řada apoštolských syndiků se při jednotlivých konventech objevuje od počátku 18. století, jak dokládají kapitoly *Parentes Spirituales* v pamětních knihách konventu. KPK Praha, Rkp. inv. č. 143, *Protocollum Conventus Coliniensis*, oddíl *Parentes Spirituales* (nečíslováno); *Protocollum Conventus Fulnecensis Congestum et Restauratum ab A.V.P. Roberto Budischoviensi loci Guardiano et A.V.P. Antonino Brunensi Vic: anno Christi 1749*, s. 559–560; *Historia domestica a prima Olomucensis monasterii fundatione*, fol. 102r–v.

⁸¹⁵ Viz hlava 3 dekretu o řeholnicích a mniškách z 25. zasedání tridentského koncilu, ze dne 3. 12. 1563. Ignác Antonín HRDINA, *Dokumenty Tridentského koncilu*, Praha 2015, s. 246–247.

⁸¹⁶ F. ELIZONDO (ed.), *Constitutiones Ordinis Fratrum Minorum Capucinatorum*, s. 593–594; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 71–72; Stejná funkce s obdobnými povinnostmi fungovala i u františkánů-observantů. M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 90–91.

Působení kapucínského řádu v městském prostředí ve sledovaném období a prostoru s sebou přinášelo velké množství interakcí, například vztahy řádu s členy šlechtického rodu, kteří byli patrony či dobrodinci kláštera, městskou radou a jednotlivými měšťany, diecézním klérem či s jinými řeholními společenstvími působícími ve stejném městě atd. Sociální sítě jednotlivých klášterů byly podmíněny i tím, zda byl dům zřízen ve velkém královském městě či v poddanském městě, které často bylo zároveň šlechtickým sídlem. Navazování a udržování sociálních kontaktů bylo úzce spjato s formováním a péčí o pozitivní obraz řádu. Ten kapucíni denně vytvářeli především svou sebe prezentací v rámci každodenního sběru almužen a pastoračního působení, při němž kladli velký důraz zejména na kazatelství, zpovědní činnost a kaplanskou službu u lidí na okraji společnosti (v městských špitálech, v žalářích, u vojenských posádek). Všechny výše uvedené základní možnosti sebe prezentace řádu jsou následně podrobně rozebrány v rámci jednotlivých oddílů této závěrečné kapitoly.

System fungoval ale i obráceně, kdy se kapucínský řád stával nástrojem sebe prezentace dobrodinců. Kapucíni totiž umožňovali fundátorům, obzvláště těm šlechtického původu, i propojení dobových projevů zbožnosti s rodovými zájmy,⁸¹⁷ což je dobře viditelné z trendu budovat při kapucínských konventech rodové hrobky. Ty byly zřízeny například při řádových kostelech v Roudnici nad Labem (roudnická větev Lobkoviců), Horšovském Týně (Trauttmansdorffové), Sokolově (Nosticové), Opočně (Collaredové) či při loretánských svatyních například v Mikulově (Ditrichštejnové) nebo v Praze na Hradčanech (bílinská větev Lobkoviců). V době expanze kapucínů v českých zemích, tj. v 17. a 18. století, se právě menší kláštery mendikantů, při nichž často vznikala rodová hrobka patrimoniální vrchnosti, staly nepostradatelným atributem menších rezidenčních měst.⁸¹⁸ Kapucíni si podpory od dobrodinců velice vážili, a proto ji zviditelňovali a potvrzovali různými symboly, nejčastěji erbem podporovatele nacházejícím se buď v kostele, zpravidla na šlechtické oratoři, anebo na jiném předním místě konventu, například nad vchodem do chrámu či v jeho průčelí.⁸¹⁹ Kapucíni rovněž uchovávali paměť na

---

⁸¹⁷ To potvrzuje i výzkum Jiřího Hrbka a Petra Kopicčky na příkladu rodů Valdštejnů a Lobkoviců. J. HRBEK, *Proměny valdštejnské reprezentace*, s. 250, 286–287; Petr KOPIČKA, *Listy Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic sestře Johance z Lobkovic z roku 1612. "Lux in tenebris" poznání světa rodiny nejvyššího českého kancléře, 1609–1617*, SAP 62/1, 2012, s. 41–83, s. 55–57.

⁸¹⁸ Na specifika zahušťování klášterní sítě v poddanských městech na Moravě v pobělohorském období přehledně ukazuje Josef VÁLKA, *Dějiny Moravy*, tom. II, Morava renesance, reformace a baroka, Brno 1995, s. 158–162.

⁸¹⁹ Například oratoř v řádovém kostele ve Fulneku je ozdobena znakem zdejších donátorů (pánů z Vrbna). Nad vchodem do třebíčského, pražského-novoměstského a kyjovského kostela lze vidět znak zdejších patronů kláštera, a to rodu Valdštejnů, Questenberků a Lichtenštejnů. Znak fundátorů lze najít i v konventním kostele v Roudnici nad Labem. Stanislav KASÍK, *Znaková aliance Lobkowicz-Pernštejn v kostele sv. Václava při kapucínském klášteře v Roudnici nad Labem*, Podřipský muzejník 3, 2007, s. 67–70.

patrony pomocí zádušních mší či oslavných elogií, která vkládali do kronik a pamětních knih konventů a provinčních letopisů.⁸²⁰

Dalším rozhodujícím faktorem, jenž kapucínům pomáhal v rozšiřování, byla jejich finanční nenáročnost. Důležitost ekonomických kalkulací potvrzuje například i založení hospice v Mariánské (1752), kde si z finančních důvodů fundátoři stavby, radní města Jáchymova, pro osazení tohoto poutního místa raději vybrali kapucínský řád než Tovaryšstvo Ježíšovo.⁸²¹ O finančních aspektech výmluvně svědčí i dopisy knížat Gundakera z Lichtenštejna (1580–1658) a Jana Ferdinanda z Lichtenštejna (1622–1666) z 30. až 50. let 17. století, v nichž se řeší uvedení nějakého řeholního řádu do Moravského Krumlova, lichtenštejnského poddanského města. Jejich vzájemná korespondence dokládá, že si oba nepřáli uvést do města například jezuity či benediktiny, ale spíše některý žebravý řád. Nejprve si zvolili kapucíny a následně servity, nakonec zde byl založen klášter pavlínů poustevníků (1657), jelikož fundace mendikantských klášterů pokládali za levnější.⁸²² Dalším kritériem, podle něž si šlechta vybírala řeholní řád, který hodlala podporovat, byla i nákladnost zabezpečení jeho další existence,⁸²³ což potvrzuje i kázání Františka Palia, administrátora v Lipnici nad Sázavou, které pronesl o pouti v kostele sv. Václava ve Světlé nad Sázavou v roce 1695: „*Dříve knížata a králové čeští zakládali kláštery benediktinské, premonstrátské, cisterciácké... Nyní, páni zakládají jen kláštery kapucínů a jiných žebravých řádů, jichž udržování nic nestojí, protože tito mniši se živí almužnami, které jim dávají jiní.*“⁸²⁴

Na druhou stranu je potřeba zmínit i konflikty, tj. meze sebezprezentace, ke kterým docházelo při působení kapucínů ve městech a které naopak ohrožovaly postavení řádu.

---

⁸²⁰ V rámci elogia obvykle řádoví historiografové vyzdvihli dobrodincevy vynikající vlastnosti a jeho zbožnost. Následně uvedli výčet skutků, jimiž se zasloužil o rozvoj kapucínského řádu, a datum jeho smrti, s tím že ve výročí úmrtí má být na dobrodince pamatováno v modlitbách. *Monumenta Familiae Niclasburgensis Ordinis Minorum S. P. Franc. Capucinatorum in ordinem congesta anno 1769*, oddíl A *Fundatores* (nečíslováno). Jako příklad lze uvést začátek elogia Polyxeny z Lobkovic: „*Poté co prožila nejjasnější paní paní Polyxena kněžna z Lobkovic, manželka Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic, svatě a zbožně svůj život, dosáhla konečně i svatého a blaženého konce. Polyxena z Lobkovic, která byla velmi aktivní ve společenském životě, přitom ale vedla neposkvrněný život, byla velkou mecenáškou kapucínského řádu a velmi štedrou matkou roudnického konventu. Po smrti svého manžela nejjasnějšího knížete Zdeňka z Lobkovic vedla život ve svatosti a spravedlnosti, byla příkladem ctnosti. Byla ženou bez poskvrny a nenalezli bychom nikoho, kdo by o ní mluvil špatně. Nejen pro vzorný příklad zbožnosti a laskavosti vůči řádu stojí za zapamatování.*“ *Kapucínské letopisy*, tom. II, s. 110.

⁸²¹ D. FOLTÝN – P. SOMMER – P. VLČEK, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 266.

⁸²² Kapucíni odmítli fundaci (1630), jelikož jejich konvent měl vzniknout již při existujícím kostele, což bylo pro ně vzhledem k jejich pravidlům týkajících se řádové architektury nepřijatelné (viz kapitola 3.2 Zlatý věk česko-moravské provincie). Veronika ČAPSKÁ, *Vytváření prostoru pro působení servitů v českých zemích v 17. a 18. století*, in: I. Čornejová (ed.), *Úloha církevních řádů*, s. 152–164, s. 160–162.

⁸²³ Opět se nabízí srovnání s řádem františkánů-observantů, tomu se například podařilo v roce 1666 založit konvent v Hostinném, jen díky tomu, že Tovaryšstvo Ježíšovo nabízenou částku (15 000 zl.) od hraběte Viléma Lamboya (†1660) pokládalo za nedostatečnou k tomu, aby zde mohla být založena jejich rezidence. M. ELBEL, *Bohemia Franciscana*, s. 14; D. FOLTÝN – P. SOMMER – P. VLČEK, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 232.

⁸²⁴ Antonín PODLAHA, *Dějiny arcidiecéze pražské od konce století XVII. do počátku století XIX.*, tom. I, Doba arcibiskupa Jana Josefa hraběte Breunera (1694–1710), Praha 1917, s. 252.

Rozpory obecně zpochybňovaly dobré jméno a pověst řádu, což v konečném důsledku mohlo znamenat ztrátu přízně dobrodinců. Zdaleka nejčastějšími spory byly běžné sousedské půtky, například kvůli podkopání klášterní zdi⁸²⁵ či přívodu vody.⁸²⁶ Až po této skupině sousedských rozepří následují z hlediska četnosti žaloby diecézních kněží na to, že jim kapucíni odvádějí věřící z jejich farních kostelů, čímž je připravují o příjmy ze sbírek a štolových poplatků. Pominout nelze ani pře s řeholními řády, které se odvíjely od toho, jak moc si vzájemně konkurovaly. Proto kapucíni měli špatné vztahy především s ostatními mendikanty⁸²⁷ a jezuiti.⁸²⁸ Naopak velmi dobré vztahy udržovali s odlišnými typy řeholních společenství,⁸²⁹

---

⁸²⁵ Například hradčanští kapucíni vedli v letech 1672–1673 spor s řezníkem Václavem Kohoutem, který vlastnil dům v těsné blízkosti jejich zdejší zahrady. Ten při stavební úpravě svého domu zatížil trámy z krovu klášterní zahradní zeď, čímž jí hrozilo zřícení. Navíc Václav Kohout, jelikož byl povoláním řezník, potřeboval velký sklep, který ale nevybudoval pouze pod svým domem, ale i pod kapucínskou zahradou, čímž ještě více byla ohrožena stabilita již tak narušené zdi. Kapucíny situace velmi znepokojovala a žádali o nápravu městský magistrát, který nakonec rozhodl v jejich prospěch, jelikož nařídil Václavu Kohoutovi opravit zeď, odstranit z ní trámy a zakázal mu dále rozšiřovat sklep. Viz přepis rozhodnutí z dnes již nedochovaných městských knih města Hradčan. *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, s. 185–186. Obdobný spor vedli v Českých Budějovicích, kdy si místní kapucíni stěžovali na svého souseda ševce Armingera kvůli tomu, že si zvýšil dům o jedno patro. Jeho nově postavená okna byla ale výše než klášterní zeď o 3 lokty, a tak švec mohl volně pozorovat dění v konventu, což se samozřejmě řeholníkům nelíbilo. Po dlouhých protestech nakonec dosáhli kapucíni snížení stavby. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 173, kart. č. 311, *Historiae domesticae Conventus Budvicensis* (1760–1770); J. KUNEŠ, *Kronika českobudějovického kapucínského konventu*, s. 69–70. Ze stejných důvodů si ve 20. letech 18. století stěžovali hradčanští kapucíni na nově postavený sousední klášter voršílek. *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, s. 313–315.

⁸²⁶ Například přívod vody do konventu v Kyjově vyvolal dlouholetý spor (1715–1722) s Karlem Antonínem Serényi (1681–1746), milotickou vrchností, přes jehož pozemky měl vodovod vést. MZA Brno, Kapucíni Kyjov, inv. č. 2–9.

⁸²⁷ Spory s mendikanty byly dány celkovou konkurencí, a to nejen v rámci sbírání almužen. Viz případ soužití kapucínů a milosrdných bratří ve slezském Prudniku. Maksymilian KUŠKA, *Historia konventu prudnickiego w latach 1764–1781*, in: Lucyna Rotter – Andrej Giza (edd.), *Krajobraz i dziedzictwo kulturowe Evropy*, Kraków 2017, s. 244–262. Z obavy o přežití svých komunit si žebravé řády navzájem snažili zabránit ve výstavbě klášterů ve stejných lokalitách (viz kapitola 3.2 Zlatý věk česko-moravské provincie). Z mendikantů vycházeli kapucíni obzvláště špatně s františkány-observanty, což bylo dáno tím, že oba řády oslovovali společnost pomocí velmi podobné spirituality a i stejnými metodami. Jak kapucíni, tak františkány-observanti se proto snažili podporovatelům dokázat, že právě oni jsou praví pokračovatelé odkazu sv. Františka z Asissi. M. BRČÁK, *Kdo jsou praví synové sv. Františka?* (v tisku); M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 60; TÝŽ, *The Making of a Perfect Friar. Habit and Reform in the Franciscan Tradition*, in: Jaroslav Miller – Laszlo Kontler (edd.), *Friars, Nobles and Burghers-Sermons, Images and Prints, Studies of Culture and Society in Early Modern Europe*, Budapest 2010, s. 149–175, s. 149–155.

⁸²⁸ Napjaté vztahy mezi kapucíny a jezuiti byly dány tím, že tehdejší společnost po nich požadovala podobné úkoly. Oba řády se zaměřovaly na rekatolizační činnost, na niž ale měly většinou dosti odlišné názory. Další společnou oblastí, na kterou soustřeďovaly oba řády svou pozornost, bylo dvorské prostředí. Jak jezuité, tak kapucíni byli zpovědníky či alespoň politickými poradci členů tehdejších panovnických rodin a jejich nejbližších spolupracovníků, s čímž souvisí i zapojení členů obou řádů do diplomatických služeb panovníků. Kromě toho se oba řády střetávaly kvůli kazatelské činnosti, flagelantským procesům či kaplanské službě ve věznicích (viz kapitoly 4.2, 4.3.2.3 a 4.4). M. BRČÁK, *Die Kapuziner und die Stadt* (v tisku). Není bez zajímavosti, že ačkoli jezuiti a kapucíni mezi sebou často vedli vleklé spory, tak koleje Tovaryšstva Ježíšova neodmítaly poskytovat kapucínům almužny.

⁸²⁹ To však neplatí bez výjimky, například vztahy s piaristy, které byly z počátku tj. v 17. století velmi dobré a kapucíni stáli na jejich straně ve sporech s jezuiti. Situace se však změnila v následujícím století, kdy si již oba řády vzájemně konkurovaly v osazování nových lokalit, tím jak se zahušťovala klášterní síť v českých zemích. Kapucíni se snažili zabránit i příchodu piaristů do měst, v nichž již měli své kláštery (například v Českých Budějovicích a Kyjově), jelikož se obávali zkrácení almužen. M. ZEMEK – J. BOMBERA – A. FILIP, *Piaristé*, s. 5, 73; Ester VRATISLAVSKÁ, *Piaristické školství v Kyjově v letech 1760–1775*, Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně, 2000, s. 43–53; Václav BARTUŠEK, *Šíření piaristických kolejí a škol*

zejména s těmi, které patřily do kategorie mnišských řádů a řeholních kanovníků. Tyto řeholní řády poskytovaly kapucínům velmi často také nemalou finanční a materiální podporu.⁸³⁰ Poslední skupinou sporů, která bude zmíněna, jsou pak pře vznikající kvůli hospodářským provozům, které obvykle byly součástí některých kapucínských konventů. Tyto provozovny ale byly trnem v oku místním cechům a obchodníkům, kteří je vnímali jako svoji konkurenci, jelikož kapucíni ne vždy vyráběli produkty (jednalo se především o textilie a léky) pouze pro svou potřebu.⁸³¹ Další konflikty jsou podrobně rozebrány v následujících oddílech popisujících jednotlivé oblasti pastoračního působení kapucínů.⁸³²

4.1 Caritas

Kapucínský řád byl v období baroka jak příjemce, tak i poskytovatel křesťanské lásky, pro niž se v latině používá pojem *Caritas*.⁸³³ Vzhledem k faktu, že vlastní hospodaření⁸³⁴ mělo z pohledu řádové ekonomiky marginální význam, a k zaměření a poslání řádu, byl kapucínský řád zcela závislý na přijímání křesťanského dobrodiní od druhých. Bratři měli žít ze dne na den, spoléhat na boží milosrdenství a na vyžebnané almužny. Při jejich sběru kapucíni nenavštěvovali pouze samotné město, kde fungoval řádový dům, ale i jeho široké okolí. Potravinu byly sbírány podle ročního období a předem připraveného itineráře, v pamětních knihách lze nalézt popisy jednotlivých žebrevých obvodů a tras (oddíl *Circae*),⁸³⁵

---

v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v 17. a 18. století, *Paginae historiae* 11, 2003, s. 32–68, s. 45, 48, 50; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 173, kart. č. 311, *Historiae domesticae Conventus Budvicensis* (1762–1768); J. KUNEŠ, *Kronika českobudějovického kapucínského konventu*, s. 58–59.

⁸³⁰ Například premonstrátské kanonie poskytovaly pravidelné deputáty klášterům ve Znojmě (z Louky) a v Brně (ze Zábřovic). *Archivum PP. Capucinatorum Conventus Znoymensis*, oddíl M (*Eleemosyna*) (nečíslováno); *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. I, fol. 413v. Cisterciácká opatství materiálně podporovala například konventy v Kolíně (ze Sedlce) a Českých Budějovicích (ze Zlaté Koruny). *Protocollum Capucinatorum Monasterii Colinensis*, fol. 64v; *Protocollum Conventus FF. Minorum Seraphici Patriarchae S. Francisci Capucinatorum loci hujus Böemo-Budvicensis*, s. 155; Opati z Plas jsou zase doloženi jako knižní dárci. L. BERNÁTKOVÁ, *Knihovna kapucínského kláštera*, s. 164–167.

⁸³¹ K takovýmto sporům například docházelo opakovaně v 17. století v Brně. M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 152.

⁸³² Z dalších sporů lze například uvést stížnosti městských rad na to, že vybudováním kapucínského konventu bylo město připraveno o příjmy z domů, na jejichž místě vznikl klášter. O. FEJTOVÁ, „*Já pevně věřím a vyznávám*“, s. 176–177.

⁸³³ K barokní *caritas* například Tomáš MALÝ, *Konec barokní caritas? Od tradiční strategie spásy k racionální charitě*, in: Martina Ondo Grečenková – Jiří Mikulec (edd.), *Církev a zrod moderní racionality, Víra – pověra – vzdělanost – věda v raném novověku (= FHB Supplementum II)*, Praha 2008, s. 165–182.

⁸³⁴ Jednalo se především o užitkové zahrady, kde pěstovali hlavně zeleninu, a ovocné sady, které byly součástí každého konventu. Dále při některých konventech fungovaly lékárny (Praha-Hradčany, Brno, Olomouc), valchovna (Brno, České Budějovice), sádky (Brno, Sušice, Třebíč, Kyjov), soukenické (Brno, České Budějovice) a truhlářské dílny (Praha-Hradčany, Brno). V Brně a Českých Budějovicích se vyráběly řeholní hábity a jiné textilie pro potřeby česko-moravské provincie. Karel NESMĚRÁK – Jana KUNEŠOVÁ, *Farmaceutická historie kapucínského kláštera v Praze na Hradčanech. Část I. Klášterní lékárna*, Česká a slovenská farmacie 64, 2015, s. 79–94, s. 82; M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 151–152, 171–173.

⁸³⁵ Například *Protocollum Conventus Viscoviensis*, s. 71–78; *Protocollum Conventus Fulnecensis Congestum et Restauratum ab A.V.P. Roberto Budischoviensi loci Guardiani et A.V.P. Antonino Brunensi Vic: anno Christi 1749*, s. 291–295.

kteřé sběrači almužen při svých cestách absolvovali. Rovněž se zde nachází seznam skladovacích míst, sloužících k uložení shromážděné almužny, odkud se pak svázela povozem do kláštera. Komodity, které kapucíni na venkově vyžebřali, jednalo se například o přepuštěné máslo tzv. Schmalz, obilí, vejce, víno atd., byly doplňovány každodenními sbírkami konanými v samotném městě a nejbližším okolí, kde byl zřícen kapucínský klášter. Zde ale byly některé almužny dlouhodobě smluveny dopředu, například brněnští kapucíni⁸³⁶ pravidelně dostávali následující podporu: každé pondělí dva bochníky chleba od cisterciacek na Starém Brně, stejný den v týdnu dostávali potraviny od místních mlynářů, každou středu 60 bochníčků od benediktinů v Rajhradě, každý pátek 60 bochníčků chleba od premonstrátů ze Zábřovic, každou sobotu tři bochníky chleba od obutých augustiniánů od sv. Tomáše a šest chlebů od jezuitů při koleji u kostela Nanebevzetí Panny Marie a konečně jednou za 14 dní v neděli od kartuziánů z Králova Pole 40 bochníčků chleba.⁸³⁷

Většinu pravidelných almužen tvořily tzv. deputáty ze šlechtických, církevních a komorních velkostatků, které většinou čerpaly řeholní domy nacházející se v poddanském městě. Jejich poskytovatel byl často patron kláštera a majitel panství. Například fulneckí kapucíni ročně ze zdejšího vrbovského dominia⁸³⁸ postupně dostávali: 30 zlatých na koláče, 100 liber olivového oleje pro lampu věčného světla, 30 sudů starého rakouského vína, 60 sudů piva, 30 měřic žitné mouky, 3 měřice bílé jemné pšeničné mouky, 4 měřice krupice, 16 beček soli, 30 liber vosku, 30 liber loje na svícení, 8 centýřů hovězího masa, 6 telat, 6 beranů, 4 kopy kaprů, 2 kopy štik,⁸³⁹ 210 liber másla, 6 mladých krocanů, 40 slepic, 6 hus, 10 kachen, 4 kopy vajec, 120 loktů lněného plátna, 120 loktů konopného plátna, 120 loktů koudelky, 3 kameny vlny a kůží na podešve.⁸⁴⁰ Dokonce o něco větší deputát dostávali kapucíni v Mnichově Hradišti ze zdejšího dominia Valdštejnů, což bylo ale dáno tím, že bratři měli na jejich panstvích zakázáno žebřat.⁸⁴¹

---

⁸³⁶ Mosteckí kapucíni dostávali ze zámku v Bílině každé pondělí 15 bochníčků chleba. *Kapucínské letopisy*, tom. II, s. 405; *Protocollum PP. Capucinatorum Conventus Pontensis*, tom. II, s. 73.

⁸³⁷ *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. I, fol. 413v; M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 177.

⁸³⁸ Srov. k výčtu viktualií a komodit, které kapucíni v rámci deputátů dostávali od rodiny Nosticů v Sokolově (*Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 53) a Colloredů v Opočně (*Kapucínské letopisy*, tom. VI, s. 55–56).

⁸³⁹ V létě každý pátek a sobotu dostávali ještě blíže nespecifikované množství potočních ryb.

⁸⁴⁰ *Protocollum Conventus Fulnecensis Congestum et Restauratum ab A.V.P. Roberto Budischoviensi loci Guardiano et A.V.P. Antonino Brunensi Vic: anno Christi 1749*, s. 309; *Kapucínské letopisy*, tom. VIII, s. 251–252; ZA Opava, Kapucíni Fulnek, Spisy, inv. č. 39, kart. č. 2; Z. ORLITA, *Dům v zahradě Páně*, s. 45.

⁸⁴¹ *Kapucínské letopisy*, tom. XII, s. 106–107; SOA Praha, Ústřední správa valdštejnských velkostatků, Mnichovo Hradiště, Bělá pod Bezdězem, Doksy, inv. č. 2381, kart. č. 97, sign. XLVII-77-9 (výše deputátu z roku 1699); TAMTÉŽ, inv. č. 2553, kart. č. 101, sign. L-80-27 (navýšení deputátu v roce 1720).

Deputáty mohly čerpat i konventy nacházející se v královských městech, například hradčanští kapucíni dostávali od Černínů z Chudenic⁸⁴² od roku 1716 následující pravidelnou podporu: měsíčně velký sud piva, který mimořádně spolu s jedním tučným teletem obdrželi ještě na Boží hod vánoční, velikonoční a svatodušní, dále o Vánocích 6 kapounů, o Velikonocích 4 berany, o Letnicích 1 kopy vajec. K tomu v obilí ročně 15 korců žita, 6 korců ječmene, 4 korce pšenice, 2 korce hrachu, 2 centýře másla, 1 centýř sýru, 1 centýř tresek a každou sobotu 3 zlaté, jež měly být použity na nákup potravin do kuchyně.⁸⁴³ Pro srovnání českobudějovičtí kapucíni⁸⁴⁴ získali od svých dobrodinců dokonce devět deputátů, a to od města,⁸⁴⁵ z panství Český Krumlov (Eggenberkové, po roce 1719 Schwarzenberkové),⁸⁴⁶ Hluboká nad Vltavou (Schwarzenberkové),⁸⁴⁷ Nové Hrady (Buquoyové),⁸⁴⁸ Týn nad Vltavou (pražské arcibiskupství),⁸⁴⁹ Třeboň (Schwarzenberkové)⁸⁵⁰ od cisterciáků ze Zlaté Koruny,⁸⁵¹ od augustiniánů-kanovníků z Třeboně⁸⁵² a z Borovan.⁸⁵³

⁸⁴² Vazby Černínů na hradčanské kapucíny byly dány jednak geografickou polohou jejich pražského paláce a jednak rodinnými vazbami skrze Marii Markétu z Valdštejna, která byla rozená Černínová z Chudenic.

⁸⁴³ J. V. ŠIMÁK, *Máti kapucínů*, s. 168.

⁸⁴⁴ Pro srovnání kapucíni v Kolíně si vyjednali u dobrodinců dokonce 11 deputátů, a to z panství: Kolín (Česká komora), Veltruby (páni z Götzenů), Konárovice (Šofmanové z Hemrlesu), Zdechovice (Paarové), Cerhenice (Šternberkové – do roku 1691), Žehušice (Thunové), Chlumeck nad Cidlinou (Kinští), Libodřice (Kustošové ze Zubří, pouze v letech 1716–1726), dále pak od cisterciáků ze Sedlce, jezuitů z Kutné Hory a města Kutné Hory. M. JOUZOVÁ, *Kapucínský klášter v Kolíně*, s. 9–12.

⁸⁴⁵ Každou druhou sobotu maso v hodnotě 1 zlatý a 30 krejcarů; 4 centýře kaprů a 1 sud piva na výročí vysvěcení kostela; při jarním výlovu 1 džber ryb; na Vánoce 6 kaprů a 6 svíček; na svátek sv. Anny, P. Marie Andělské a sv. Františka peněžní almužnu 3x10 zlatých. *Protocollum Conventus FF. Minorum Seraphici Patriarchae S. Francisci Capucinatorum loci hujus Böhemo-Budvicensis*, s. 151–153. Pro srovnání město Sušice ročně poskytovalo 2,5 sudu piva, tele v den svátku Panny Marie Bolestné, sv. Antonína a Panny Marie Královny Andělů a finanční hotovost u příležitosti slavností (sv. Antonína, sv. Felixe z Cantalice, sv. Františka z Assisi, Panny Marie Královny Andělů, Panny Marie Bolestné) ve výši 30 až 55 zlatých. Jan LHOTÁK, *Město Sušice a jeho poddaní. K úloze a významu vrchnostenského hospodaření královských měst v raném novověku*, Praha 2018, s. 347, 398. V letech 1701–1778 byl roční průměr celkového příspěvku města kapucínům ve výši 63 zlatých, což představovalo 3,2% z celkových výdajů města. TAMTÉŽ, s. 491.

⁸⁴⁶ Ročně 50 sudů piva a blíže neurčené množství vypáleného vápna. *Protocollum Conventus FF. Minorum Seraphici Patriarchae S. Francisci Capucinatorum loci hujus Böhemo-Budvicensis*, s. 153.

⁸⁴⁷ Ročně dostávali 60 sáhů palivového dřeva a k tomu ještě přepuštěné máslo, pivo a ryby. Deputát měl hodnotu v rozmezí od 50 do 100 zlatých TAMTÉŽ, s. 153–154, 158; SOA Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, Starý archiv do roku 1793, inv. č. 222, kart. č. 6.

⁸⁴⁸ Na svátek Všech Svatých 2 sudy piva a půl centýře másla, k tomu 15 zlatých ročně na olej do lampy u hlavního oltáře. *Protocollum Conventus FF. Minorum Seraphici Patriarchae S. Francisci Capucinatorum loci hujus Böhemo-Budvicensis*, s. 154.

⁸⁴⁹ Na Vánoce 2 sudy piva a 50 liber másla. TAMTÉŽ, s. 156.

⁸⁵⁰ 3 džbery ryb za pomoc při zpovídání ve farním kostele v Doudlebech (na Letnice, na sv. Barboru – patronku tamní kaple, sv. Vincenze – patrona zdejšího kostela a na svátek Narození Panny Marie – slavnost místního bratrstva Ježíš, Maria a Josef), který byl v baroku lokálním poutním místem. TAMTÉŽ, s. 157–158; Výpomoc kapucínů se kryje se svátky, kdy farníci a návštěvníci kostela v Doudlebech mohli získat odpustky, k čemuž ale bylo nutné podstoupit svátost smíření. P. PUMPR, *Beneficia, záduší a patronát*, s. 110.

⁸⁵¹ Ročně 1 sud piva, 20 bochníků chleba a 1 džber ryb při výlovu. *Protocollum Conventus FF. Minorum Seraphici Patriarchae S. Francisci Capucinatorum loci hujus Böhemo-Budvicensis*, s. 155. Českobudějovičtí kapucíni byli s cisterciáky ze Zlaté Koruny v intenzivním kontaktu, opatové byli častými hosty na jejich slavnostech, obzvláště Bohumír Bylanský (1724–1788). Šárka BĚLŠÍKOVÁ – Martin GAŽI – Jarmila HANSOVÁ, *Opat Bylanský a obrazy zlatokorunské školy. Osvícenství zdola v Okrsku světa*, České Budějovice 2013, s. 18. Kapucíni spolu s dominikány na svátek Navštívení Panny Marie organizovali i procesi z Českých Budějovic do poutního místa v Kájově, jehož byli tamní cisterciáci patroni. Zdeňka PROKOPOVÁ, *Každodenní*

Na základě uvedených výčtů si čtenář jistě udělal rámcovou představu o velikosti a rozmanitosti deputátu, které kapucíni čerpali. Je potřeba též uvést, že kapucíni s vymáháním dříve dojednaných deputátů měli také velké starosti, jelikož dědicové⁸⁵⁴ či nové městské rady⁸⁵⁵ je brali jako zátěž svého hospodářství a nechtěli je často vyplácet v takové výši.

Žebrání almužen bylo nejčastější interakcí mezi kapucíny a místním obyvatelstvem. O samotném průběhu sběru potravin bohužel nic bližšího nevíme, například nelze doložit, jak probíhala komunikace při žebvání či motivace dárců.⁸⁵⁶ Bohužel neznáme ani množství vyžebvaných almužen a ani jaký podíl představovaly v celkových příjmech konventů, nutných k přežití jednotlivých komunit.⁸⁵⁷ Co ale víme s jistotou, že při žebvání o potraviny a další komodity docházelo k zřejmé sebezpantaci řádu. Kapucíni konali sbírku vždy ve dvou, sběrači almužen byli pečlivě vybíráni, například nebylo vhodné, aby byli zvoleni k této činnosti příliš tlustí kapucíni. Při žebvání byl samozřejmě velmi důležitý i vzhled a oblečení řeholníků. Kapucíni měli nakázáno dbát o své vousy⁸⁵⁸ a stav své tonsury, která měla být obnovována každé dva měsíce. Hábit měl být záplatovaný, ale zároveň neměl být příliš rozedraný, aby nedocházelo k pohoršení. Řeholníci nesměli nosit střevíce (povoleny byly pouze sandále), čepice, rukavice, šátky kolem krku a punčochy. Kříže a růžence, jež byly součástí jejich hábitu, měly být jen dřevěné. Kapuce, která dala záminku k pejorativním

---

život mariánského poutního místa Kájov v letech 1656–1725, Jihočeský sborník historický 66–67, 1997–1998, s. 51–63, s. 59.

⁸⁵² Na svátek sv. Františka z Assisi: 1 vědro starého vína, 4 sudy dobrého piva, 2 strychy ječmene, 1 strych hrachu, půl centýře sádla, půl centýře přepuštěného másla. K tomu 1 džber ryb při podzimním výlovu. *Protocollum Conventus FF. Minorum Seraphici Patriarchae S. Francisci Capucinatorum loci hujus Böhemo-Budvicensis*, s. 155–156. Almužna byla čerpána od roku 1732, a patrně začala být udělována i v souvislosti s uzavřením konfraternity mezi kapucíny a zdejší kanonií, kterou dojednali dne 7. 1. 1727 generální ministr kapucínů Hartman Hiltprand z Brixenu, který v česko-moravské provincii zrovna prováděl generální vizitaci, a opat Vojtěch Prechtl (†1744). Jaroslav KADLEC, *Kláster augustiniánských kanovníků v Třeboni*, Praha 2004, s. 211.

⁸⁵³ 6 sudů piva na svátek Navštívení Panny Marie (titulární slavnost klášterního kostela), na oplátku kapucíni posílali v tento den do Borovan dva zpovědníky. *Protocollum Conventus FF. Minorum Seraphici Patriarchae S. Francisci Capucinatorum loci hujus Böhemo-Budvicensis*, s. 155.

⁸⁵⁴ Příkladem je Vincenc z Valdštejna, který poté co se ujal správy panství v Mnichově Hradišti, zmenšil deputát, kteří jeho předkové kapucínům udělili. J. HRBEK, *Proměny valdštejnské reprezentace*, s. 346.

⁸⁵⁵ Českobudějovičtí kapucíni měli s městem o dříve udělený deputát spory od 50. let 18. století, v roce 1754 došlo k jeho zmenšení o polovinu. *Extractus ex Protocollo Conventus Budvicensis ad Sanctam Annam ab anno 1740 usque ad annum 1762*, fol. 10v–11v; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 173, kart. č. 311, *Historiae domesticae Conventus Budvicensis* (1757–1770); J. KUNEŠ, *Kronika českobudějovického kapucínského konventu*, s. 69.

⁸⁵⁶ Stejná situace panuje u františkánů-observantů. M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 84 (autor zde uvádí pravděpodobné motivace obyvatel k poskytnutí almužen, například křesťanská povinnost, dobrý skutek ulehčující cestu ke spáse, ale i strach z odsouzení okolím v případě neposkytnutí milodaru).

⁸⁵⁷ Zde lze pouze využít komparaci s řádem františkánů-observantů, například františkáni-observanti v Olomouci, jejichž klášter byl obdobně velký jako místní kapucínský konvent, v rámci žebvání v roce 1773 získali: 46 centýřů (2839 kg) hovězího masa, 4 centýře svíček (247 kg), 4 libry kadidla (2 kg), 104 měřic (7280 l) pšenice, 220 měřic (15400 l) žita, 80 měřic (5600 l) ječmene, 14 měřic (980 l) luštěnin, 15 centýřů (926 kg) přepuštěného másla, 3 centýře (185 kg) soleného másla, z drůbeže 150 hus, 200 kachen, 320 kuřat a 300 kop vajec. TAMTÉŽ, s. 80. Vyžebvané almužny pak dle výzkumu M. Elbla přibližně 44% příjmu olomouckého konventu. TAMTÉŽ, s. 87.

⁸⁵⁸ Plnovous byl tehdy signifikantním řádovým znakem, vousy se směly holit pouze nad horním rtem.

označením kapucínů ze strany jejich odpůrců (například kuklíři),⁸⁵⁹ měla být pouze soukenná. Při cestování, tedy i v rámci konání sbírek, směli kapucíni chodit pouze pěšky, neměli používat žádných dopravních prostředků. Celkové vzezření řeholníka mělo tedy ukazovat chudobu a prostotu kapucínského řádu. Často zmiňovaným vzorem pro sběrače almužen byl život řádového světce Felixe z Cantalice (1515–1587).⁸⁶⁰

Milodary, které se řádu dostávaly, měly nejrůznější podoby, nešlo pouze o viktuálie.⁸⁶¹ Druhou nejvýznamnější skupinu tvoří tzv. mešní stipendia,⁸⁶² tedy "dobrovolný"⁸⁶³ příspěvek za odsloužení mše svaté na daný úmysl. K mešním stipendiím lze řadit peníze odkázané v rámci testamentů⁸⁶⁴ na zádušní mše, které mohly mít dvojí podobu. Mohlo se jednat buď o jednorázovou sumu peněz poskytnutých k odsloužení konkrétního počtu mší svatých za spásu duše testátora⁸⁶⁵ anebo o tzv. mešní fundaci, kdy dárce ve své závěti odkázal klášteru určitou sumu (kapitál), ze kterého měly být čerpány úroky, z nichž byly hrazeny zádušní mše.⁸⁶⁶ Vzhledem ke skutečnosti, že kanonické právo zakazovalo sdružovat několik intencí

---

⁸⁵⁹ Václav ŠUBERT (ed.), *Apologie druhá stavův království českého, tělo a krev Páně Ježíše Krista pod obojí způsobou přijímajících, která, roku 1618 na ospravedlnění Čechův před Evropou od týchž pánův stavův v českém i německém jazyku tiskem vydána*, Praha 1862, s. 215; Z. WINTER, *Život církevní v Čechách*, tom. II, s. 782.

⁸⁶⁰ *Rituale Romano-Capucinicum, praecipue ad usum Provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae, dispositum ac in duas partes divisum. In quarum prima agitur de ritibus certis anni temporibus tam in Sacrificio Missae, quam in Officio Divino servandis; deinde quomodo obscuriores rubricae tam Missalis, quam Breviarii intelligendae ac in praxim redigendae sint; demum qualiter Fratribus moribundis Sacramenta administranda ac subsidia ferenda defunctorumque corpora sepelienda, clare explicatur. In secunda vero parte tractatur de externis quibusdam ritibus ad Religionis politiam et domestica munia recte obeunda pertinentibus*, tom. II, Pragae 1696, s. 51–53; F. ELIZONDO (ed.), *Constitutiones Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum*, s. 578–581; Srov. Z. ORLITA, *Dům v zahradě Páně*, s. 81. K vizuálním aspektům prezentace skrze hábit a vzhled řeholníka u františkánů-observantů srov. M. ELBEL, *The Making of a Perfect Friar*, s. 149–175; TÝŽ, *Město a klášter*, s. 73–76.

⁸⁶¹ R. GEYER, *Wo von lebten die Kapuziner?*, s. 214–216.

⁸⁶² Opět na základě komparace s řádem františkánů-observantů lze odhadnout, že ve větších sídlech tj. v královských městech mešní stipendia mohla tvořit až dvě pětiny příjmů konventů. M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 87. V případě poddanských měst, jak mj. ukázal výzkum Z. Orlity, však mešní stipendia tvořila okrajový příjem řeholních domů, což lze ukázat na množství peněz zde odkázaných v rámci testamentů. V letech 1667–1746 odkázali fulnečtí měšťané zdejším kapucínům pouze 191 zl. (115 zl. na klášter a 76 zl. na loretu). Ve Fulneku v uvedeném období nevznikla ani žádná mešní fundace. Z. ORLITA, *Dům v zahradě Páně*, s. 147–154.

⁸⁶³ Poplatek za mešní intenci byl sice dobrovolný, ale i v případě mendikantů v raném novověku samozřejmostí, dokonce se ustálila i taxa odsloužení mše ve výši 30 krejcarů, tj. ½ zl. M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 86–87; Pavla JIRKOVÁ, *Od Sperata ke Strobachovi. Jihlava v převratech konfesionalizace v 16. až 17. století*, in: *Město v převratech konfesionalizace v 15. až 18. století (=Documenta Pragensia 33)*, Praha 2014, s. 159–184, s. 170.

⁸⁶⁴ Obecně k problematice výzkumu testamentů jakožto pramene pro studium barokní zbožnosti Tomáš MALÝ, *Smrt a spása mezi Tridentinem a sekularizací. Brněnští měšťané a proměny laické zbožnosti v 17. a 18. století*, Brno 2009.

⁸⁶⁵ Například chrudimští odkazovali místním kapucínům na tento účel 5–50 zlatých. Tomáš MALÝ, „Mentalita“, *zbožnost a smrt chrudimského měšťana v raném novověku (Chrudimské kšafy ze 16. –18. století)*, Chrudimský vlastivědný sborník 7, 2003, s. 19–70, s. 40. Stejně tomu bylo i v dalších městech, kde měli kapucíni své konventy, například v Českých Budějovicích či v Brně, jen ojediněle se lze setkat s odkazem ve výši stovek zlatých, který ale nepředstavoval mešní fundaci, takovouto výjimkou je například odkaz českobudějovického měšťana Franze Josepha Hiersche, který na zádušní mše odsloužené u kapucínů určil 400 zl. P. ADAM, *Působení řádu kapucínů*, s. 57, 90; T. MALÝ, *Smrt a spása*, s. 289.

⁸⁶⁶ Například konvent v Brně k roku 1789 disponoval 20 fundacemi ve výši 23 910 zlatých, z této částky plynul místním kapucínům ročně zisk cca 950 zlatých (úrok byl u většiny z nich 4%). T. MALÝ, *Smrt a spása*, s. 156,

do jedné mše svaté, kapucínský řád mešní stipendia velmi zavazovala a vyčerpávala,⁸⁶⁷ například kněží při konventu v Sušici odsloužili v letech 1770–1784 v průměru ročně 3900 mší svatých.⁸⁶⁸ Jejich spolubratři při hradčanském konventu celebrowali v letech 1767–1782 v průměru dokonce 10 000 ročně.⁸⁶⁹ K pokrytí takové poptávky nestačily ani všechny oltáře ve zdejší řádovém kostele a přilehlé lořetě a kapucíni tak často využívali i oltáře v sousedním kostele sv. Jana Nepomuckého, který fungoval při klášteřu voršilek.⁸⁷⁰

Existenci pouta mezi kapucíny a dobrodinci významným způsobem ustavovalo a potvrzovalo i vzájemné předávání nejrůznějších darů a poskytování protislužeb.⁸⁷¹ Udělení almužny nebylo pouze jednostranným aktem. Kapucíni věnovali svým podporovatelům nejčastěji drobné devocionálie, například posvěcené dřevěné růžence či křížky.⁸⁷² Službou na oplátku byly i jiné svátostiny,⁸⁷³ kapucíni mj. žehnali domům či pokrmům, zaříkávali proti bouřím a démonům atd.⁸⁷⁴ Samozřejmostí byly i modlitby na úmysl dářce, z nichž drtivou většinu tvořily prosby za spásu jeho duše, ale lze se setkat i s jinými důvody.⁸⁷⁵

202; M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 178–179. V menších městech se ale setkáme s mnohem nižším jměním v rámci fundačních jistin u jednotlivých domů, například v Kyjově (2850 zl.), Jihlavě (2000 zl.) či Českých Budějovicích (1169 zl 50 kr). Naopak konvent v Praze na Novém Městě disponoval fundacemi dokonce ve výši 26 760 zlatých. NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 79, sign. KVI/1–4; inv. č. 150, sign. B14/21, 25; Österreichisches Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Unterricht und Kultus, Alter Kultus, Katholischer Kultus, Akten, inv. č. 873-2 (Kapuziner zu Breslau, Fulnek, Gaja und Iglau); T. V. BÍLEK, *Statky a jmění*, s. 235.

⁸⁶⁷ Kapucínští představení dbali o to, aby všechny mše svaté, ke kterým se bratři zavázali, byly řádně odsloužené, viz nařízení provinční kapituly ze dne 2. 9. 1762, na jehož základě docházelo k jejich evidování. Opis jeho znění NA, ŘK, Rkp., inv. č. 58, *Consignatio Missarum quotidie in nostra et Lauretana ac in extraneis ecclesiis celebratarum earumque divisio pro faciēdo computu mensili, instructa anno 1773*, fol. 1r–v.

⁸⁶⁸ SOA Plzeň, Kapucíni Sušice, inv. č. 4–5.

⁸⁶⁹ V hradčanském konventu ve sledovaném období je doloženo, že členy zdejší komunity v průměru bylo vždy 25 kněží-seniorů a 15 kněží-studentů, takže na jednoho kněze připadalo zhruba 250 mší svatých ročně. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 134–135, Výroční katalogy česko-moravské provincie 1767–1782.

⁸⁷⁰ NA, ŘK, Rkp., inv. č. 57–58.

⁸⁷¹ Stejně tomu bylo i v dalších řeholních řádech, například u servitů či františkánů-observantů. V. ČAPSKÁ, *Představy společnosti*, s. 171–183; M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 84–86.

⁸⁷² Z toho důvodu kapucíni vysazovali ve svých zahradách měkké dřeviny, například keře klokočů, z nichž pak drobné devocionálie vyráběli. Z. ORLITA, *Dům v zahradě Páně*, s. 65.

⁸⁷³ Podrobněji k svátostinám v době baroka J. MIKULEC, *Náboženský život*, s. 117–118; Rudolf ZUBER, *Osudy moravské církve v 18. století*, tom. I, Praha 1987, s. 240–243.

⁸⁷⁴ H. THIESEN, *Die Kapuziner*, s. 428–449.

⁸⁷⁵ Například prosby za narození mužského potomka, šťastný porod či za uzdravení některého člena dobrodincovy rodiny. Dlouhodobá podpora kapucínů, která mohla být dokonce vyjádřena i fundací jejich konventu, mohla u jednotlivých šlechticů či celého jejich rodu vzniknout právě na základě takovýchto modliteb. Například Jan starší Kavka z Říčan (†1643) se zavázal těsně před porodem (1605) své ženy Kateřiny Benigny, rozené z Lobkovic (1569–1625) kapucínům slibem, že pokud se mu na přímělu sv. Františka z Assisi narodí syn, nechá jim ze svých finančních prostředků vystavět nový klášter. Po menším otálení slib splnil, když se stal donátorem prvního olomouckého konventu, jehož základní kámen byl položen roku 1615. *Liber memorabilium notatu dignorum, quae contigerunt a prima nostri Olomouensis monasterii fundatione*, s. 1; *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 169; Josef VÁVRA, *Jan st. Kavka z Říčan*, SHK 5, 1904, s. 79–82, 143–147.

Jednou z nejběžnějších protislužeb, kterou kapucíni svým nejvýznamnějším dobrodincům mohli poskytnout (kromě jejich zaopatření na poslední cestě),⁸⁷⁶ bylo pochování jejich tělesných ostatků v kryptě konventního kostela,⁸⁷⁷ a to i dle způsobu kapucínů, tj. v jejich řeholním oděvu⁸⁷⁸ bez rakve na holou zem. Zdánlivě bizarní způsob pohřbu z pohledu dnešní doby byl ale v raném novověku zcela běžný a symbolizoval maximální askezi a skromnost jedince. Naopak v tehdejší společnosti byl tento způsob posledního odpočinku vysoce ceněn.⁸⁷⁹ K protislužbám, které měly utvrdit vzájemné vztahy s dobrodinci, lze zařadit i sepsání oslavných děl na jejich adresu⁸⁸⁰ či dedikace knih, jejichž autory byli kapucínští řeholníci.⁸⁸¹ V neposlední řadě náklonnost významných podporovatelů byla udržována pomocí jejich pozvání do kapucínských konventů, například při příležitosti řádových festivít, které byly obvykle spojeny se slavnostní hostinou v refektáři.⁸⁸²

Kapucíni opláceli prokázané dobrodiní i jinými dary než devocionáliemi, například provinční ministr Ludvík Antonín Czepany z Jihlavy poslal roku 1722 blahopřání k svátku kapucínské dobrodince Marii Markétě z Valdštejna spolu s košem hrušek, což hraběnku

---

⁸⁷⁶ O tom jak vypadalo poslední rozloučení s významným šlechtickým dobrodincem zajišťované kapucínským řádem ukazuje pasáž o pohřbu Václava Ferdinanda z Lobkovic (1654–1697). „*Již v předešlém roce byla ohlášena smrt nejjasnějšího a nejvznešenějšího pána, pana Václava Ferdinanda hraběte Popela z Lobkovic, že totiž při návratu ze Španělska v Padově, užívaje zrovna lázni, 19. října s žalným nářkem v Pánu zesnul, jeho tělo po smrti bylo převezeno do Prahy a 31. prosince ve svatém domě Loretánském k jeho předkům v kryptě určené pro zakladatele Lorety následně uloženo (...). Dne 17. února, což bylo pondělí po první neděli postní, v pražském svatém domě Loretánském za (...) pána Václava Ferdinanda z Lobkovic byly konány po pět dní slavné pohřební obřady, pro kterýžto slavný pohřeb nejprve bylo ve svatém domě Loretánském zřízeno castrum doloris (...). Kapucínské letopisy, tom. XI, s. 511–513; Překlad převzat z P. BAŠTA – M. BAŠTOVÁ, *Ars moriendi*, s. 91–92. Podoba castra doloris zachycena v NA, ŘK, Spisy, inv. č. 100, kart. č. 257, fol. 39r (viz příloha č. 9, obr. č. 34). Srov. k pohřebním obřadům Filipa Hyacinta z Lobkovic (1680–1734), které zabezpečovali též kapucíni Eliška HELCLOVÁ, *Úmrtí a pohřební slavnost knížete Filipa Hyacinta z Lobkovic roku 1734*, Podřípský muzejník 2, 2006, s. 77–86.*

⁸⁷⁷ Seznamy dobrodinců pohřbených v kryptách řádových kostelů lze najít v jednotlivých pamětních knihách, a to v oddíle *Defuncti Benefactores*. Například *Archivium Falkenaviense*, s. 667–685; *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. I, fol. 475r–476v.

⁸⁷⁸ Privilegium pohřbu v konventních hrobkách velmi ostře napadali protestantští teologové, kteří obviňovali zejména františkány-observanty a kapucíny, že chodí za nemocnými pouze proto, aby jim za slib pochování v jejich řádovém kostele odkázali nějaký movitý či nemovitý majetek. Oblékání zemřelých do řeholního oděvu bylo jimi zase kritizováno jako snaha dostat hříšníka v přestrojení do nebe. M. ELBEL, *Bohemia Franciscana*, s. 65, 113.

⁸⁷⁹ P. BAŠTA – M. BAŠTOVÁ, *Ars moriendi*, s. 79–93; Pavel KRÁL, *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550–1650*, České Budějovice 2002, s. 94–95.

⁸⁸⁰ Například v roce 1755 nám dosud anonymní kapucín sepsal oslavný německy psaný spis na Vincence z Valdštejna u příležitosti jeho převzetí rodových statků. V rámci rukopisu je zdůrazňována úloha kapucínů jako prostředníků vyprošujících boží spásu pro rod Valdštejnů, dále jsou uvedena všechna dobrodiní, které řád od tohoto rodu obdržel. SOA Praha, Rodinný archiv Valdštejnů, Mnichovo Hradiště, inv. č. 338, *CLarer MarCt VnD safft oder Ein kostbahrer in dem Waldt hell leuchender Stein*; J. HRBEK, *Proměny valdštejnské sebe prezentace*, s. 207–209.

⁸⁸¹ Například Martin z Cochemu dedikoval své dílo o pražské loretě (MARTIN VON COCHEM, *Prager Lauretanen Büchlein*, Prag 1694, fol. 2v) Ludmile Evě Františce z Kolovrat (1616–1695), roz. Hýzrlové z Chodů.

⁸⁸² Například u příležitosti oslavy 50 let od slibů (23. 7. 1758) → Medarda Ebena z Hroznětína zavítal do českobudějovického konventu ke slavnostní tabuli Josef Adam ze Schwarzenberka (1722–1782). *Extractus ex Protocollo Conventus Budvicensis ad Sanctam Annam ab anno 1740 usque ad annum 1762*, fol. 13v; J. KUNEŠ, *Kronika českobudějovického kapucínského konventu*, s. 72.

velice potěšilo a darovala hradčanskému konventu z vděčnosti 6 pěkných vepřů v hodnotě 30 zlatých.⁸⁸³ Znáмым případem daru, který napomohl kapucínům urovnat poněkud napjaté vztahy s Rudolfem II., je obraz *Klanění tří králů* od řádového malíře →Kosmy Piazza z Castrofranco.⁸⁸⁴ Panovník jím byl velmi potěšen a zařadil ho do svých sbírek. Dokonce kapucínům na projev díky přispěl i 2000 zlatých na stavbu jejich konventu v Praze na Hradčanech.⁸⁸⁵ Kredit kapucínů u českobudějovických měšťanů zase výrazně stoupl v souvislosti s darováním ostatků sv. Auraciána městu v roce 1670, které jsou od té doby vystaveny ve zdejší kostele sv. Mikuláše.⁸⁸⁶

Kapucíni byly samozřejmě také příjemci darů, které netvořily komodity nutné k přežití jednotlivých konventů a hospiců. Ze širokého spektra darů (monstrance,⁸⁸⁷ kalichy,⁸⁸⁸ obrazy,⁸⁸⁹ sochy,⁸⁹⁰ knihy⁸⁹¹ atd.) uvádím blíže vzhledem k rozsahu disertační práce pouze jeden konkrétní příklad, který měl i dlouhodobější přínos pro jednotlivé kapucínské konventy. Jedná se o dar Polyxeny z Lobkovic, která těsně před svou smrtí roku 1642 věnovala česko-rakouské kapucínské provincii velké množství relikvií svatých, které se jí podařilo během života nashromáždit. Celkově se jednalo o 85 ostatků, které byly tvořeny zejména tělesnými pozůstatky různých světců (např. sv. Jana Křtitele, sv. Petra apoštola, sv. Ludmily, sv. Václava), ale také kusy předmětů s životem svatých spojenými (např. část z důtek Kristových, dřevo ze sv. Kříže, trn z trnové koruny Kristovy, kus ze zakrvácené suknice Kristovy, kus ze zavinovačky, v níž byl Kristus nošen P. Marií atd.).⁸⁹² Kapucíni pak těchto relikvií využili při rozvoji česko-rakouské kapucínské provincie, jelikož je vkládali do oltářů nově budovaných konventních kostelů. Významnější relikvie darované Polyxenou z Lobkovic

---

⁸⁸³ J. V. ŠIMÁK, *Máti kapucínů*, s. 177.

⁸⁸⁴ A. BARTUŠKOVÁ, *Paolo Piazza Pinxit*, s. 97–99.

⁸⁸⁵ *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 16; *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 47.

⁸⁸⁶ Ostatky původně pro českobudějovický konventní kostel sv. Anny získal v roce 1643 tehdejší generální definitor →Ludvík z Rosenheimu. NA, ŘK, Listiny, inv. č. 25; Karel REBAN, *Po stopách sv. Auratina, patrona Českých Budějovic*, ČKD 59, 1918, s. 422–437, 530–545.

⁸⁸⁷ Viz monstrance darované pražské loretě J. DIVIŠ, *Pražská loreta*, s. 76–102.

⁸⁸⁸ Viz kalichy darované pražské loretě TAMTÉŽ, s. 102–111.

⁸⁸⁹ Např. dar obrazu P. Marie Sušické viz kapitola 4.5 Poutní místa ve správě kapucínů.

⁸⁹⁰ Např. dar sochy P. Marie Rottenburské viz kapitola 4.5 Poutní místa ve správě kapucínů.

⁸⁹¹ Knižní dary poskytovali kromě šlechticů především diecézní kněží. Na základě současného výzkumu se dokonce dochází k závěru, že většina knižních darů pocházela právě od nich. Vladislav DOKOUPIL, *Dějiny moravských klášterních knihoven ve správě Universitní knihovny v Brně*, Brno 1972, s. 193–223; R. ŠÍPEK, *Několik slov k fragmentům*, s. 22–27; M. BAJGER, *Knihovny kapucínských klášterů*, s. 47–48; V. BOK, *Knihovna kapucínů v Sušici*, s. 231; M. JOUZOVÁ, *Kapucínský klášter v Kolíně*, s. 24; L. BERNÁTKOVÁ, *Knihovna kapucínského kláštera*, s. 155–160. 164; Stejným způsobem vznikaly fondy knihoven i dalších řeholních řádů například piaristů M. ZEMEK – J. BOMBERA – A. FILIP, *Piaristé*, s. 58.

⁸⁹² Polyxena z Lobkovic nechala ověřit i pravost relikvií pražským arcibiskupem Arnoštem Vojtěchem z Harrachu, než je předala kapucínům. NA, ŘK, Listiny, inv. č. 24; *Kapucínské letopisy*, tom. II, s. 111–112.

dokonce ovlivnily i patrocinium kapucínských konventních kostelů v Brně (Nalezení sv. Kříže)⁸⁹³ a Litoměřicích (sv. Ludmily).⁸⁹⁴

Kapucíni, jak už bylo řečeno, *Caritas* pouze nepřijímali, ale také jí projevovali, a to především v době morových epidemií,⁸⁹⁵ kdy řada řeholníků obětavě pečovala o nakažené. Kapucíni se o ně starali ve sledovaném období při obou největších morových ranách⁸⁹⁶ vypuknuvších v českých zemích v raném novověku, a to v letech 1679–1680 a 1713–1715. V letech 1679–1680 ošetřovalo nemocné nejméně 55 řeholníků⁸⁹⁷ působících v této službě například v Praze,⁸⁹⁸ Brně,⁸⁹⁹ Mostě,⁹⁰⁰ Kolíně⁹⁰¹ a Českých Budějovicích.⁹⁰² Na černou smrt v roce 1679–1680 zemřelo 64 kapucínů, z toho 14 z nich přímo v důsledku péče o nakažené.⁹⁰³ Stejně tak v roce 1713–1715 dobrovolně ošetřovali a poskytovali duchovní útěchu obyvatelstvu, které bylo stíženo morovou ránou.⁹⁰⁴ Tentokrát byly ztráty na životech mnohem nižší, zemřelo 15 řeholníků, z toho čtyři z nich přímo kvůli zaopatřování nemocných.⁹⁰⁵

---

⁸⁹³ MZA Brno, Kapucíni Brno, Listiny, inv. č. 1, Polyxena z Lobkovic daruje brněnským kapucínům ostatek sv. Kříže (Praha, 4. 1. 1636).

⁸⁹⁴ Marie RYANTOVÁ, *Polyxena z Lobkovic, obdivovaná i nenáviděná první dáma království*, Praha 2016, s. 431; Š. VÁCHA, *Joachim von Sandrarts*, s. 523–524.

⁸⁹⁵ Kapucíni zaopatřovali a ošetřovali morem nakažené nejen v česko-moravské provincii, ale i v dalších koutech Evropy. R. P. HSIA, *The World*, s. 30.

⁸⁹⁶ Před rokem 1673 je prokázána péče o nemocné v Praze při epidemii v roce 1613, kdy se deset kapucínů, kteří za tuto službu zaplatili vlastním životem, staralo o nakažené černou smrtí, dokonce jako lazaret poskytli vlastní hradčanský konvent. *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 139–144, 151. Během dalších morových ran (1624–1626, 1631–1635, 1639–1640, 1648–1649) nemáme tuto činnost kapucínů doloženou, i když ji lze předpokládat. Narativní prameny kapucínské provenience líčí pouze průběh morové epidemie ve městech, v nichž měli kapucíni své konventy, a zároveň informují o opatřeních, která se zde činila proti rozšíření nákazy, například, že mrtví byli pochováváni v noci do hromadných hrobů, že byly zakázány pohřby za účasti lidí atd. Prameny rovněž sdělují počty a jména kapucínských řeholníků, kteří zemřeli na mor, ale nespécifikují, jestli se tak stalo v důsledku péče o nakažené či z důvodu zavlečení černé smrti do konventů. *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 489; tom. II, s. 22, 34, 67, 304, 333, 556; *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 74–75, 84, 113, 138). Výjimku v tomto ohledu představují zápisy vztahující se k morové epidemii v rakouském městě Bruck an der Leitha v roce 1645, kde o nakažené obyvatelstvo aktivně pečovali dva laičtí bratři, kteří za tuto službu zaplatili životem. *Kapucínské letopisy*, tom. II, s. 333–337.

⁸⁹⁷ O. KAMSHOFF, *Zur Geschichte der Kapuziner*, s. 252.

⁸⁹⁸ Jednotlivá pražská města byla rozdělena do několika okrsků, z nichž každý byl svěřen jinému řeholnímu řádu (kromě kapucínů zmiňováni ještě jezuité, františkáni-observanti a milosrdní bratři). Karel ČERNÝ – Jiří HAVLÍK, *Jezuité a mor*, Praha 2009, s. 137, 152–153; *Kapucínské letopisy*, tom. VII, s. 218–222, 227–228, 234–237.

⁸⁹⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. VII, s. 139–142; M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 189.

⁹⁰⁰ Doložena péče o nemocné nejen v samotném městě, ale i přilehlých vesnicích, například v Souši a Třebušicích. *Historia domestica Conventus Pontensis*, tom. II, oddíl E2/5 *Extraordinaria gesta notatu digna*; *Kapucínské letopisy*, tom. VII, s. 352–353; Jiří WOLF, *Mor na Mostecku v roce 1680 a zdejší řeholníci. Heuristická poznámka k jejich misijnímu působení*, Ústecký sborník historický 14, 2005, s. 185–192.

⁹⁰¹ Konvent v Kolíně, v němž před vypuknutím morové epidemie působilo 18 řeholníků, vymřel na mor úplně a musel být znovu z Prahy osazen. *Kapucínské letopisy*, tom. VII, s. 256–257; M. JOUZOVÁ, *Kapucínský klášter v Kolíně*, s. 13.

⁹⁰² *Kapucínské letopisy*, tom. VII, s. 266.

⁹⁰³ TAMTÉŽ, s. 273–276.

⁹⁰⁴ *Kapucínské letopisy*, tom. XV, s. 305, 315–317; P. HOLODŇÁK – I. EBELOVÁ (edd.), *Žatec*, s. 262.

⁹⁰⁵ *Kapucínské letopisy*, tom. XV, s. 270–274; 302–327; 418–424; 482–484; 532–533; Petr KOPIČKA – Oldřich KOTYZA (edd.), *Paměti roudnických měšťanů z 18. století: Brodští & Jílkové*, Litoměřice – Praha 2009, s. 54.

Kapucíni při obou morových epidemiích docházeli do městských špitálů a provizorně zřízených lazaretů, kde řádoví kněží zaopatřovali svátostmi nakažené, které tak připravovali na setkání s Kristem. Dále laičtí bratři lékárníci⁹⁰⁶ vyráběli nejrůznější medikamenty,⁹⁰⁷ které podávali nemocným. Řádoví laičtí bratři pak poskytovali základní ošetrovací péči a pomáhali při pochovávání zemřelých. Toto chování kapucínů při morových epidemiích prokazatelně zvyšovalo renomé řádu, například z vděčnosti za jejich služby vykonané v době řádění černé smrti v Kutné Hoře byl kolínským kapucínům navýšen deputát, který dostávali od kutnohorského magistrátu.⁹⁰⁸

Při obou morových epidemiích se kapucíni snažili co nejvíce eliminovat ztráty na lidských životech v komunitách, a proto ve svých konventech dle nařízení provinčního ministra Ondřeje z Brna ze dne 5. 12. 1679⁹⁰⁹ zřizovali zvláštní karanténní prostory pro již nakažené řeholníky a pro spolubratry, kteří pečovali o nakažené.⁹¹⁰ V Praze na Hradčanech byla za tímto účelem vybudována dokonce klášterní nemocnice.⁹¹¹ V Brně byla k tomuto účelu využita zdejší soukenická dílna, která stála mimo samotný konvent.⁹¹²

Kapucíni v souladu se svým důrazem na chudobu a orientaci na pastorační práci mezi nejnižšími vrstvami obyvatelstva samozřejmě neprojevovali lásku k bližním pouze v době morových epidemií, ale celoročně, což dokládá jejich kaplanská služba u vojska,⁹¹³ v městských žalářích,⁹¹⁴ ale zejména pak v městských špitálech. Kaplanská a charitativní služba kapucínů ve špitálech je doložena ve sledovaném období téměř při všech českých a moravských lokalitách, v nichž byl zřízen kapucínský klášter. Nejpotřebnějším poskytovali kapucíni, stejně tak jako františkáni-observanti,⁹¹⁵ i jídlo a další komodity, v případě nadbytku vyžebraných almužen, doloženo například v roce 1710 ve Znojmě, kde takto podpořili zdejší

---

⁹⁰⁶ K laickým bratrům lékárníkům podrobněji K. NESMĚRÁK – J. KUNEŠOVÁ, *Farmaceutická historie*, s. 82–84.

⁹⁰⁷ Z čeho mohly být vyráběny tyto léky, ukazuje jeden kapucínský rukopis uložený v provinční knihovně, v němž za protimorové přípravky byly pokládány theriak, vlašské ořechy nebo česnek. V tom stejném rukopise (možná z třebíčského kapucínského konventu) lze najít následující český recept proti moru: „Vezmi 20 listků routových, ze 2 vlašských vořechů obloupaných jader, soli jak mnoho na 3 prsty vzítí můžeš a 2 bílé fíky, ztluč ty kusy spolu v mozdíři a jez na citronu, toho dne žádný jed tobě neuškodí.“ KPK Praha, Rkp., inv. č. 320, *Pestilenz*, fol. 1r, 17v. Za upozornění na pramen děkuji PhDr. Jirímu Wolfovi. K obdobným medikamentům užívaným v jezuitském řádu K. ČERNÝ – J. HAVLÍK, *Jezuité a mor*, s. 62–63.

⁹⁰⁸ M. JOUZOVÁ, *Kapucínský klášter v Kolíně*, s. 11.

⁹⁰⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. VII, s. 150.

⁹¹⁰ Srov. s uplatňovanou praxí v jezuitském řádu, který se rovněž aktivně staral o morem nakažené a též se snažil, co nejvíce zabránit proniknutí epidemie do svých řeholních domů. K. ČERNÝ – J. HAVLÍK, *Jezuité a mor*, s. 22–27.

⁹¹¹ V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 21–22.

⁹¹² M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 189.

⁹¹³ Viz kapitola 4.6 Kaplanská služba u vojska.

⁹¹⁴ Viz kapitola 4.4 Zpovědníci a duchovní doprovázení.

⁹¹⁵ M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 83.

špitál.⁹¹⁶ Dále laičtí bratři sloužící jako fortnýři dle provinčních pravidel měli nakázáno žebrákům, kteří zavítali do konventu, vždy poskytnout nějakou almužnu, kterou měli rozdělovat šikovně, aby se na všechny dostalo. Při jednání s nimi měli fortnýři přísně zakázáno jednat tvrdě a neomaleně.⁹¹⁷

4.2 Kazatelství

Kazatelská činnost měla ve františkánské řeholní rodině dlouhou tradici a řadila se zde vždy k prioritám. Již František z Assisi (1182–1226) byl úspěšný kazatel a v řádu, který založil, měl i mnoho neméně schopných pokračovatelů, například Antonína z Padovy (1195–1231), Bernardina ze Sieny (1380–1444) či Jana Kapistrána (1386–1456). Přímo v kapucínském řádu náleží k nejznámějším kazatelům například Vavřinec z Brindisi⁹¹⁸ či →Prokop z Templinu.⁹¹⁹ Oba spolu s dalšími dvěma věhlasnými řádovými kazateli, kteří stejně jako Vavřinec a Prokop působili v českých zemích, →Emerichem Sinellim z Komárna⁹²⁰ a Markem z Avianu,⁹²¹ pomáhali svými kázáními utvářet zdejší kapucínskou kazatelskou tradici.⁹²²

⁹¹⁶ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 614, kart. č. 456, sign. B6.

⁹¹⁷ *Rituale Romano-Capucinicum, praecipue ad usum Provinciae Bohemiae*, tom. II, s. 44; Z. ORLITA, *Dům v zahradě Páně*, s. 64.

⁹¹⁸ Mezi nejznámější řečnická vystoupení Vavřince z Brindisi se řadí jeho polemické kázání pronesené v Praze roku 1607, jímž reagoval na zdejší kazatelskou činnost protestanta Polykarpa Leysera (1552–1610), dvorního kazatele saského kurfiřta Kristiána II. (1583–1611). Ve svém kázání na přání papežského nuncia Antonia Caetaniho (1566–1624) působil u císařského dvora vyvracel luteránské teze o pravdě boží. Ve sporu dvou kazatelů jiných konfesí nakonec zvítězil Vavřinec, jelikož měl lepší jazykové schopnosti. Při kázání používal kromě řeckých, také hebrejské a aramejské citace z Písma svatého, čímž vyvrátil hlavní protivníkův argument, že katoličtí duchovní nečtou Bibli v originálních jazycích a že používají nepřesný a pro ně výhodný latinský překlad. V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 84–86; TÝŽ, *Svatý Vavřinec z Brindisi, zakladatel Česko-moravské provincie řádu kapucínského*, Olomouc 1941, s. 40–45; Tomáš ČERNUŠÁK, *Papežská politika v českých zemích za nunciatury Antonio Caetaniho (1607–1609)*, FHB 25/1, 2010, s. 7–22, s. 14.

⁹¹⁹ Prokop z Templinu, nebyl jen dlouholetým kazatelem ve Vídni při kostele P. Marie u Skotů (Schottenkirche) a v Pasově při poutním kostele P. Marie Pomocné, ale působil i v českých zemích, nejdříve v letech 1635–1642 jako "potulný" kazatel a misionář, dále v období 1644–1645 jako kazatel při konventu ve Znojmě, a naposledy jako kvardián v Českých Budějovicích (1652–1653). Veit GADIANT, *Procopius von Templin. Sein Leben und seine Werke*, Regensburg 1912, s. 19, 24.

⁹²⁰ Emerich Sinelli z Komárna působil jako kazatel nejen ve Vídni, kde se především proslavil (kázání pronášel z kazatelny kostela P. Marie u Skotů), ale i v Praze, v letech 1653–1659 zastával funkci nedělního a svátečního kazatele při katedrále sv. Víta. *Kapucínské letopisy*, tom. VIII, s. 540–550; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 88.

⁹²¹ Marek z Avianu pronesl několik kázání i v Praze, a to v roce 1691 v souvislosti s jeho zdejším diplomatickým posláním, kdy byl Leopoldem I. (1640–1705) pověřen, aby urovnal spory mezi panovníkem a pražským arcibiskupem Janem Bedřichem z Valdštejna (1642–1694), které mezi sebou vedli kvůli církevním imunitám a berním z církevních majetků. Je doloženo, že pravidelně kázal v řádovém kostele sv. Josefa (dle letopisů se na jeho kázání dostavovalo tolik lidí, že většinu z nich přednesl na náměstí před kostelem) na Novém Městě a dále, že opakovaně vystoupil na kazatelně v katedrále u sv. Víta. *Kapucínské letopisy*, tom. X., s. 219–221; *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 229–230; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 149; J. HAVLÍK, *Jan Fridrich z Valdštejna*, s. 197–200.

⁹²² H. THIESSEN, *Die Kapuziner*, s. 168–201. Velký inspirační vliv měli i další středoevropští spolubratři kazatelé z okolních provincií, například →Geminián z Mnichova, →Donát z Pasova a →Amandus ze Štýrského Hradce. Elfriede MOSER-RATH, *Dem Kirchengolk die Leviten gelesen. Alltag im Spiegel süddeutscher Barockpredigten*, Stuttgart 1991, s. 8–14; Jana MAROSZOVÁ (ed.), *Vera Mundi Lumina. Výbor*

Potridentská církev věnovala kazatelské činnosti velkou pozornost a snažila se, aby kázání měla odpovídající úroveň a plnila své hlavní funkce (motivační a vzdělávací).⁹²³ Proto se dbalo na to, aby kazatelé získali patřičné vzdělání. Jejich schopnosti byly od této doby také mnohem více kontrolovány. Z tohoto důvodu se kapucíni mohli věnovat kazatelské činnosti jen se svolením svých představených⁹²⁴ a měli při ní dodržovat přísná pravidla, která zároveň zabráňovala i poškození obrazu samotného řádu. Dle nich bylo totiž zakázáno za kázání přijímat nějaké odměny, obzvláště finanční, na homilie mohl kazatel dorazit pouze pěšky a při nich se měl vyhnout barvitým projevům. Dále se kladl důraz na to, aby kazatel mluvil především srozumitelně a témata promluv čerpal, pokud to bylo možné, hlavně z františkánské spirituality.⁹²⁵ V 17. století se v kazatelství začal objevovat nový směr, tzv. konceptuálního kazatelství, který mnohem více využíval symbolů, alegorií a exempel.⁹²⁶ Tento způsob kázání ovlivnil do značné míry i kapucínské kazatele, byť ti se měli dle výše zmíněných řádových pravidel tohoto způsobu kázání pokud možno vyvarovat.⁹²⁷ I výše uvedení slavní řádoví kazatelé, obzvláště Prokop z Templinu, ve svých promluvách ve velké míře využívali symbolů, exempel a alegorií, které měly nejrůznější motivy (biblické, přírodní, historické) a které navzájem propojovali s každodenní činností člověka, přičemž ale řečnili v jednoduchém, prostému člověku lehce srozumitelném stylu.⁹²⁸

V kapucínském řádu v raném novověku se každý vysvěcený kněz automaticky nestal kazatelem. Těmi se mohli stát pouze ti, kteří zvládli veškeré zkoušky v rámci řádové

---

dominikánských barokních kázání, Praha 2016, s. 31–39. Dokládá to především četnost výskytu jejich děl v Kapucínské provinční knihovně v Praze, která dnes mj. obsahuje většinu dochovaných historických knihovních fondů jednotlivých českých a moravských kapucínských klášterů založených v raném novověku.

⁹²³ Miloš SLÁDEK (ed.), *Malý svět jest člověk aneb výbor z české barokní prózy*, Praha 1995, s. 17–18; TÝŽ (ed.), *Svět je podvodný verbíř*, s. 14–15.

⁹²⁴ H. THIESSEN, *Die Kapuziner*, s. 145–146.

⁹²⁵ *Rituale Romano-Capucinicum, praecipue ad usum Provinciae Bohemiae*, tom. II, s. 38–42; F. ELIZONDO (ed.), *Constitutiones Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum*, s. 615–619; ZA Opava, pob. Olomouc, Kapucíni Olomouc, inv. č. 1–3, Ustanovení o správě a životě v kapucínských konventech, přijaté na generální kapitule 1709, 1712, 1719; ZA Opava, Kapucíni Fulnek, Spisy, inv. č. 57, sign 31, kart. č. 4, Ustanovení o správě a životě v kapucínských konventech, přijaté na generální kapitule (v inventáři vedeno jako nařízení generálních kapitul) přijaté na generální kapitule 1691, 1695, 1699, 1702, 1726; Nařízení provinčních kapitul z let 1740 a 1742. M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 181–182; Philip BRADY, *Prokop von Templin. „Redner“ und „Poet“*. *Zur volksbezogenen Praxis eines dichtenden Kapuziners*. in: Wolfgang Brückner (ed.), *Literatur und Volk im 17. Jahrhundert. Probleme populärer Kultur in Deutschland*, Wiesbaden 1985, s. 527–541, s. 527.

⁹²⁶ K problematice barokního konceptuálního kazatelství blíže např. Milan KOPECKÝ, *K české barokní homiletice*, in: TÝŽ (ed.), *O barokní kultuře*, Brno 1968, s. 61–74. Nejlépe a nejnověji k tomu M. Sládek v předmluvě edice *Svět je podvodný verbíř (...)*: M. SLÁDEK (ed.), *Svět je podvodný verbíř*, s. 30–41.

⁹²⁷ Robert PICHL, *Die Bedeutung des Kapuzinerordens für die neuere literaturwissenschaftliche Predigtforschung*, *Collectanea Franciscana* 50, 1980, s. 85–106, s. 88–89; P. BRADY, *Prokop von Templin*, s. 527–528.

⁹²⁸ Elfriede MOSER-RATH, *Münchener Volksprediger der Barockzeit*, in: TÁŽ, *Kleine Schriften zur populären Literatur des Barock*, Hgg. von Ulrich Marzolph – Ingrid Tomkowiak, Göttingen 1994, s. 76–105; Urs HERZOG, *„Der Beerin Ampt und Dienst“*, *geistlicherweise“: Zur emblematischen Predigt des Prokop von Templin*, *Simpliciana* 11, 1989, s. 149–159; P. BRADY, *Prokop von Templin*, s. 528–536.

formace,⁹²⁹ a to nejdříve s vynikajícími výsledky, později stačilo, že při examinacích pouze uspěli. To byla nezbytná podmínka k tomu, aby mohli být připuštěni k speciálním kazatelským zkouškám, při nichž prokazovali výborný projev (intonaci, výslovnost, hlasitost, nadšení) a potřebnou erudici.⁹³⁰ Z počátku se kazateli v souladu s ustanoveními tridentského koncilu stávalo jen velmi malé procento kapucínů. V roce 1578 bylo procentní zastoupení kazatelů mezi kněžími 14 %. Podíl kazatelů vzrostl až v průběhu 17. a 18. století, v roce 1618 – 29%, v roce 1702 – 61% a v roce 1761 tvořili kazatelé již 75% kněžského sboru.⁹³¹ Tomuto trendu podléhala i česko-rakouská a následně česko-moravská provincie.⁹³² V roce 1618 v česko-rakouské provincii působilo 89 kněží, z toho ale pouze 20 z nich bylo kazateli (22,5%).⁹³³ V roce 1780 bylo v česko-moravské provincii 440 kněží, z toho 362 kazatelů (82,27 %).⁹³⁴

Lze jen těžko spočítat, kolik pronesli kapucíni v Čechách a na Moravě v námi sledovaném období kázání, ale jejich množství by se jistě pohybovalo v řádech stovek tisíců.⁹³⁵ Je třeba si uvědomit, že při každém větším klášteře působilo hned několik kazatelů (nedělní, slavnostní, postní, mariánský atd.) a ti nekázali jen ve svých řádových kostelích. V době největšího rozkvětu řádu u nás, tj. kolem poloviny 18. století, čítala česko-moravská provincie až 36 řeholních domů, v nichž působilo cca 400 kapucínů, kteří měli svolení ke kazatelské činnosti. Pro srovnání: historik M. Elbel odhadl, že františkáni-observanti jenom v Olomouci v průběhu 17. a 18. století pronesli více jak 100 000 homilií.⁹³⁶ I přes tak velká čísla většinou nevíme, co bylo obsahem těchto promluv. To je známo jen výjimečně, pokud

---

⁹²⁹ Viz kapitola 3.4 Členové česko-moravské provincie 1673–1783.

⁹³⁰ Výsledky kazatelských zkoušek lze najít v NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 135, *Catalogus studiorum Capucinatorum Provinciae Bohemiae*, fol. 15r–52r; Zároveň byly zaznamenávány i do provinčních letopisů, například *Kapucínské letopisy*, tom. XIX, s. 59 (1742), kde jsou uvedeny výsledky budoucích řádových kazatelů z roku 1742 – viz příloha č. 9, obr. č. 21.

⁹³¹ L. IRIARTE, *Der Franziskusorden*, s. 178. Pro srovnání zastoupení kazatelů mezi kněžími v kolínském provincii v roce 1671 bylo 64,7 %, v roce 1702 bylo 77,9 % a v roce 1754 bylo již 83,7 %. H. THIESSEN, *Die Kapuziner*, s. 146.

⁹³² V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 80.

⁹³³ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 242.

⁹³⁴ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 135, *Catalogus Patrum et Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci Capucinatorum Almae Provinciae Boemiae et Moraviae in Provinciali Pragensi Capitulo die 25. Augusti anno 1780 auspiciato et sequentibus diebus celebrato concinnatus*, fol. 9r, 13r–v, 14v–16r.

⁹³⁵ V pamětní knize provincie či u některých výročních katalogů v oddíle *Fructus spiritualis unius anni* je uveden "přesný" (je otázkou na kolik jsou tyto údaje přesné) počet kázání, které za rok řádoví kazatelé pronesli, např. v roce 1761 (4 989), 1765 (5628); 1769 (5925); 1770 (4967); 1775 (4567). V letech 1760–1780 na základě těchto údajů v průměru kapucíni pronesli 5210 kázání ročně. *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 321v; 328r; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 134, *Catalogus Patrum et Fratrum Ordinis Capucinatorum Provinciae Bohemiae in Congregatione Trebitschii ad Transfigurationem Domini anno 1769 die 1. Septembris celebrata concinnatus*, fol. 22v; TAMTĚŽ, *Catalogus Patrum et Fratrum Ordinis Capucinatorum Provinciae Bohemiae et Moraviae in Congregatione Chrudimii ad S. Josephum anno MDCCLXX die 31. Augusti celebrata concinnatus*, fol. 22v; TAMTĚŽ, kart. č. 135, *Catalogus Patrum et Fratrum Ordinis Minorum S. P. Francisci Capucinatorum Provinciae Boemiae et Moraviae in Congregatione Multum Reverendorum Patrum Teinicii ad S. Vitum die 15. Septembris anno 1775 celebrata concinnatus*, fol. 6r.

⁹³⁶ M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 109.

byla vydána⁹³⁷ tiskem, například po Prokopovi z Templinu se takto dochovalo na 2 617 kázání.⁹³⁸ Publikována byla totiž většinou pouze ta, která byla pronesena při zvláštních⁹³⁹ příležitostech.⁹⁴⁰ O samotném průběhu a způsobu přednesu homilie (gesta atd.)⁹⁴¹ či jejich působení na posluchače už nevíme téměř nic.⁹⁴²

---

⁹³⁷ V některých případech se nám kázání dochovala i v rukopisech, například →Ezechiel Köhler z Brna po sobě zanechal rukopis, kam si zapisoval své homilie z let 1693–1694, přičemž si u nich poznamenal vždy datum a místo jejich pronesení. KPK Praha, Rkp., inv. č. 157, *Annalis Discursuum Praedicabilium Collatio per modum compendii conscripta. Conscripta infra unum annum, completa 13. Maii A. 1694, materiarum dispersarum ordo invenitur retro in indice juxta alphabetum disposito. F.M.M.C.S.*

⁹³⁸ P. MATĚJKA, *Literárně činní členové*, s. 235.

⁹³⁹ Nejvíce je dochováno pohřebních kázání, jako příklady lze uvést promluvy od Crescentia Mösserera z Rohrbachu (u příležitosti pohřbu strahovského opata Vincence Makaria Franka, 1617–1669) a →Bonifáce Ginthera z Prahy (u příležitosti pohřbu olomouckého biskupa Karla z Lichtenštejna-Kastelkornu, 1624–1695). CRESCENTIUS AUSTRIACUS, *Planctus Sion, daß ist: Wehe - Klagen des Sion, uber den Tödtlichen Hintritt, Weyland des Hochwürdigten, Hochgelährten, in Gott Andächtigen Herrn, Herrn Vincentii Macarii, des Heil. Praemonstratenser Ordens/ Königlichen Stiffts Strahoffs (oder des Bergs Sion in Prag) und zu Mühlhaußen Abbtens/in denen kayserl. Erbländern Visitatoris Perpetui Ihr Kays: und Königlicher May: Rath. Welches bey dessen Leichbegaengnuß vorgestellt Der Ehrwürdige P. Crescentius Austriacus Capucinus, Definitor und Custos Boëmiae, jetzt Ordinari Prediger bey S. Thomas der königl. Kleinen Stadt Prag. Von denen Wohl-Ehrwürdigen Patribus, gedachten bergs Sion, zur Kindlichen Liebs Erstrdung im Drunk verfertiget den 10. Ianuarii 1670*, Prag 1670; BONIFACIUS PRAGENSIS, *Abgefallene Und wiederumb Empor erhobene Cron, Das ist: Schuldigste und höchst-verdiente Lob- und Ehren-Rede Uber das Leben, rühmliche Thaten und Tugenden, Deß Weyland Hochgebohrnen Fürsten und Herrn, Herrn Caroli, Von Gottes Gnaden Bischoffen zu Ollmütz, Hertzogen deß Heil. Röm. Reichs-Fürsten, Der Königlichen Böheimbischen Capellen, und zu Liechtenstein Graffen. Welcher den 23. Septemb. 1695 das Zeitliche geseegnet und das Ewige angetreten. Vorgetragen Einem Hochwürdigsten und Betreuen Thumb-Capittel: Wie auch Einem Hoch-Adelichen und Volckreichen Auditorio, In deß Hohen Thumb-Stiffts Cathedral-Kirchen S. Wenceslai zu Ollmütz. Bey Dreytägiger Leich-Begängnuß den 26. Octobris anno 1695 / Durch Fr. Bonifacium, Pragensem Capucinum, Ordinarium Thumb-Prediger allda*, Ollmütz 1695. K problematice pohřebních kázání v raném novověku, viz práce Radmily Prchal Pavlíčkové, například R. PRCHAL-PAVLÍČKOVÁ, *Triumphus in mortem. Pohřební kázání nad biskupy v raném novověku*, České Budějovice 2008.

⁹⁴⁰ V konventní knihovně kapucínů v Brně je uložen konvolut tištěných kázání (KPK Brno, sign. 02F73), která řádoví kazatelé pronesli při nejrůznějších slavnostních příležitostech během 17. a 18. století, například Crescentius Mösserer z Rohrbachu a Josef Wittaschek z Bíliny. Dále například u příležitosti vysvěcení kaple sv. Jana Křtitele na vrchu Vysoká u Kolína (24. června 1697) pronesl kapucín →Štěpán Hagek z Horšovského Týna, tehdejší kazatel při pražském novoměstském konventním kostele, slavnostní kázání, které na své náklady vydal fundátor kaple František Antonín Špork (1662–1738). PETR ŠTĚPÁN Z TEYNCLE, *Vox clamantis in Deserto. Aneb Hlas wolagicýho na Pausstj. To gest: Na někdy gmenowaný Wysoký před Léty pustý / W Kragi Czáslawským / na Panstwj Malessowským ležjcy / nynj pak slawným Gednoho a Trogjo Boha Chrámem / spolu s Paustewnickým Přjbytkem ozdobený / a Swatého Jana Křtitele rčený Hoře prohlášená / a w Českém gazyku přednessená Chwála Téhož S° Jana Křtitele. Od Petra Sstěpána rozeného z Teyncle / Ržádu S° Frantisska Kapucýnského / Kazatele na ten čas v S° Jozeffa w Nowým Městě Pražským. Léta Páně gak se nInI přItomně VkazVge / Dne XXIII ČzerVVna. Cum Licentia Superiorum. Wytisstěno w Starém Městě Pražském w Welké Karlowé Kolegi / v Giřjho Labauna. Léta 1697*, Praha 1697.

⁹⁴¹ V 17. a 18. století kázání často připomínalo divadelní představení, obzvláště kapucíni byli známi tím, že ve velké míře používali nadměrnou gestiku, dále že při nich využívali pomůcky, které jim měly pomoci upoutat pozornost posluchačů (nástroje Kristova utrpení, lidskou lebku atd.). R. Po-chia HSIA, *The World*, s. 30, 200–201; Manuel MORÁN – José ANDRÉS-GALLEGO, *Kazatel*, in: Rosario Villari (ed.), *Barokní člověk a jeho svět*, Praha 2014, s. 127–158, s. 127; Ludwig Andreas VEIT – Ludwig LENHART, *Kirche und Volksfrömmigkeit im Zeitalter des Barocks*, Freiburg im Breisgau 1956, s. 91–92.

⁹⁴² Stejná situace panuje u františkánů-observantů M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 109. Jediné co lze z pramenů zrekonstruovat, jsou jména řádových kazatelů, u nichž lze doložit rok a místo jejich kazatelského působení. Tyto údaje se objevují nejen ve výročních katalogách provincie (NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 131–136, Výroční katalogy česko-rakouské, česko-moravské, české a moravské provincie ze 17.–18.století), ale i v pamětních knihách jednotlivých klášterů, například v pamětnicích konventů Horšovský Týn a Litoměřice. *Protocollum Monasterii Teinicensis*, s. 447–448; *Protocollum Conventus Litomericensis*, tom. I, s. 7–8.

Zajímavým svědectvím je proto v tomto ohledu zpráva pro Kongregaci pro šíření víry, v níž je zaznamenán průběh rekatolizačního kázání proneseného →Bonaventurou z Kolína nad Rýnem na Velký pátek dne 14. 4. 1623 ve Fulneku. Tento kapucín nejprve vystavil na kazatelně místního kostela nástroje utrpení Páně a velkopáteční obrady začaly tím, že vstoupil do kostela, který byl již zaplněn zdejším obyvatelstvem, s železným kruhem na krku, na němž byl řetěz a nápis Umučení Pána našeho Ježíš Krista. Ke kruhu měl pro ještě větší efekt provazem přivázané ruce a pro zdůraznění dramatického momentu při průchodu kostelem ke kazatelně třikrát⁹⁴³ zapěl mocným hlasem „*Vyjděte a pohleďte, dcery sionské na krále Šalomouna v koruně, kterouž ho korunovala matka jeho v den zasnoubení a den veselosti jeho.*“ Poté pronesl kázání na téma bičování Krista, které prokládal úryvky ze starozákonních knih Izaiáše a Jeremiáše, a následně vyzval lid k průvodu k soše blahoslavené Panny Marie, která se nacházela asi tisíc kroků od města. V čele průvodu šel P. Bonaventura, přičemž si rozhalil kutnu a svá záda přitom bičoval malým bičíkem.⁹⁴⁴

Popularitu⁹⁴⁵ kapucínských kazatelů dokládá i velké množství farních kazatelen, které jim byly svěřeny do správy.⁹⁴⁶ Kapucíny do farních chrámů většinou uvedla místní městská rada, neboť právě jí často náležela patronátní práva ke kostelu. Provinční letopisy vždy líčí uvedení kapucínského kazatele do farního kostela s velkou dávkou stylizace. Můžeme zde vidět vědomé budování obrazu kapucínů jako výborných kazatelů. Vždy, když někdo žádá kapucíny o kazatele do svého kostela, tak jen proto, že se doslechl o jejich skvělém kazatelském umění.⁹⁴⁷ Pravdou ovšem zůstává, že kapucíni se kazatelské službě, která se řadila k jejich hlavním činnostem, věnovali velice intenzivně.⁹⁴⁸

V roce 1673 působili kapucíni na obyvatelstvo Čech a Moravy z 33 kazatelen. Z toho pouze polovina z nich byla umístěna v řádových kostelech (16). Zbylých 17 se nacházelo ve

---

⁹⁴³ Ve vstupních dveřích kostela, u paty kazatelny a naposledy na kazatelně. Postupně taky kapucín zvyšoval intenzitu svého hlasu. H. KOLLMANN, *P. Bonaventura z Kolína*, s. 96.

⁹⁴⁴ TAMTĚŽ, s. 90, 95–96; Z. ORLITA, *Dům v zahradě Páně*, s. 27–28.

⁹⁴⁵ Na základě výzkumu M. Tejčka víme, že z rozmezí let 1647–1658 se dochovala řada listů brněnské městské rady, v nichž si stěžuje, že došlo k výměně kapucínského kazatele u sv. Jakuba, a žádá, aby ten či onen oblíbený zaběhlý kazatel byl ve městě ponechán, což svědčí o spokojenosti s kapucínskými kazateli. M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 181.

⁹⁴⁶ Setkáme se však i s případy, kdy kapucíni jakožto kazatelé příliš nezaujali své posluchače, což například dokládají stížnosti českobudějovické děkana zaslané pražské konzistoři z roku 1708, v nichž si stěžuje, že místní věřící chodí raději na kázání k dominikánům místo do farního kostela, kde vykonávali kazatelskou činnost kapucíni. A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecéze pražské*, s. 263–264.

⁹⁴⁷ Viz pasáže v letopisech líčící získání kazatelny v městském kostele sv. Jakuba v Brně (*Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 101) či ve farním kostele Všech Svatých v Litoměřicích (*Kapucínské letopisy*, tom. II, s. 612).

⁹⁴⁸ To dokládá i fakt, že homiletická literatura a tištěná kázání jsou nejvíce zastoupeny v knihovních fondech jednotlivých kapucínských konventních knihoven (tvoří obvykle jednu pětinu fondu). M. BAJGER, *Knihovny kapucínských klášterů*, s. 49; V. BOK, *Knihovna kapucínů v Sušici*, s. 233; M. JOUZOVÁ, *Kapucínský klášter v Kolíně*, s. 14; S. PETR, *Rukopisy kláštera kapucínů v Litoměřicích*, s. 139–140; R. ŠÍPEK, *Několik slov k fragmentům*, s. 20–21, 26–27; M. HRADILOVÁ, *Knihovna kapucínského kláštera v Mnichově Hradišti*, s. 79.

farních⁹⁴⁹ chrámech, které ve dvou případech⁹⁵⁰ byly zároveň i klášterní.⁹⁵¹ V roce 1781 hlásali slovo Boží kapucíni celkem z 51 kazatelen, z toho 30 jich bylo v konventních svatyních, 13 ve farních⁹⁵² a 8 ve filiálních⁹⁵³ kostelech.⁹⁵⁴ Počet kazatelů působících mimo řádové chrámy⁹⁵⁵ se tedy mírně navýšil, přičemž se ale proměnilo⁹⁵⁶ více jak z poloviny jejich složení, jelikož kapucínům byla v průběhu 17. a 18. století řada kazatelen, které měli v dlouhodobém užívání, odebrána.⁹⁵⁷

---

⁹⁴⁹ Praha: katedrála sv. Víta na Hradčanech a kostel sv. Štěpána na Novém Městě; Roudnice nad Labem: kostel Narození Panny Marie; České Budějovice: kostel sv. Mikuláše; Most: kostel Nanebevzetí Panny Marie; Litoměřice: kostel Všech Svatých; Sušice: kostel sv. Václava; Chrudim: kostel Nanebevzetí Panny Marie; Sokolov: kostel sv. Jakuba; Kolín: kostel sv. Bartoloměje; Brno: kostel sv. Jakuba; Olomouc: katedrála sv. Václava; Mikulov: kostel sv. Václava; Vyškov: kostel Nanebevzetí Panny Marie.

⁹⁵⁰ Jedná se o kostely v Praze na Malé Straně: sv. Tomáše (obutí augustiniáni) a Panny Marie pod řetězem (maltézští rytíři).

⁹⁵¹ *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 1015–1016.

⁹⁵² Roudnice nad Labem: kostel Narození Panny Marie; Štětí: kostel sv. Šimona a Judy (zaopatřováno z Roudnice nad Labem); České Budějovice: kostel sv. Mikuláše; Litoměřice: kostel Všech Svatých; Chrudim: kostel Nanebevzetí Panny Marie; Sokolov: kostel sv. Jakuba; Mnichovo Hradiště: kostel sv. Jakuba; Mělník: kostel sv. Petra a Pavla; Mikulov: kostel sv. Václava; Vyškov: kostel Nanebevzetí Panny Marie; Polná: kostel Nanebevzetí Panny Marie (obstaráváno z Jihlavy); Kyjov: kostel sv. Martina; Prostějov: kostel Povýšení sv. Kříže.

⁹⁵³ Praha: kostel Obrácení sv. Pavla při staroměstském špitále, který zároveň sloužil i jako chudobinec (v Karlíně) a kostel sv. Bartoloměje při novoměstském chudobinci (v Podskalí); Zahražany u Mostu: kostel Narození Páně (magdalenitky); Sušice: kaple svatých Andělů Strážných; Zábofi: kostel Narození Panny Marie (zaopatřováno z Mělníka); Brno: kaple sv. Alžběty (alžbětinky); Olomouc: kostel Nanebevzetí Panny Marie (kartuziáni); Mikulov: kaple sv. Šebestiána (Svatý kopeček).

⁹⁵⁴ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 135, *Catalogus Patrum et Fratrum Ordinis Minorum Sancti Francisci Capucinatorum Almae Provinciae Boemiae et Moraviae in Provinciali Prageno Capitulo die 25. mensis Augusti anno 1780 auspicato et sequentibus diebus celebrato concinnatus*; TAMTĚŽ, *Catalogus Patrum et Fratrum Ordinis Minorum Sancti Francisci Capucinatorum Almae Provinciae Boemiae et Moraviae in Viscoviensi Congregatione die 24. Augusti 1781 auspicata et sequentibus continuata concinnatus*.

⁹⁵⁵ Výše byly uváděny pouze kazatelny, které kapucíni měli ve své správě celoročně, nejsou zde tedy zmíněny ty, které jim byly propůjčovány jen párkrát do roka v rámci tzv. *Obsequia* závazků, a to za účelem slavnostního kázání. Například znojemští kapucíni pravidelně kázali u premonstrátů v Louce (kostel Nanebevzetí Panny Marie a sv. Václava) na svátek sv. Norberta, sv. Augustina a sv. Václava, u křížovníků s červenou hvězdou na Hradišti (kostel sv. Hypolita) na svátek Nalezení sv. Kříže a ve výroční den úmrtí sv. Anežky České (2. 3.) či v hlavním znojemském farním kostele (sv. Mikuláše) o jeho titulárním svátku. *Archivum PP. Capucinatorum Conventus Znoymensis*, oddíl N *Obsequia* (nečíslováno). Mikulovští kapucíni takto kázali zase v okolních vesnicích v den titulárního svátku zdejších kostelů, například v Podivíně, Drasenhofenu, Litobratřicích, Hraběticích, Milovicích a Dolních Věstonicích. *Monumenta Familiae Niclasburgensis Ordinis Minorum S. P. Franc. Capucinatorum in ordinem congesta anno 1769*, oddíl X *Obsequia* (nečíslováno).

⁹⁵⁶ Kapucínští kazatelé mj. působili při filiálním kostele sv. Vavřince v Litoměřicích, kazatelna jim byla potvrzena v roce 1676. SOA Litoměřice, Kapucíni Litoměřice, inv. č. 6, *Archivum, in quo gesta praeterita inserta inveniuntur, thesaurus est, posteritati conservandus*, oddíl F *Cathedra* (nečíslováno), NA, ŘK, Spisy, inv. č. 246, kart. č. 327, sign. B2. Dále od svého příchodu do Třebíče (1687) vykonávali kazatelskou službu při farním kostele sv. Martina. *Kapucínské letopisy*, tom. IX, s. 189–191; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 592, kart. č. 452, sign. C1. Od roku 1682 jsou uváděni jako kazatelé při kapli sv. Rozálie v Horních Věstonicích (spravováno z Mikulova). *Kapucínské letopisy*, tom. IX, s. 652. Velmi krátkou dobu měli v držení kazatelnu v Praze na Novém Městě u farního kostela sv. Vojtěcha (1690–1691). *Kapucínské letopisy*, tom. X, s. 62. V 70. letech 18. století jsou kapucínští kazatelé doloženi ještě u filiálního kostela sv. Leopolda v Brně (milosrdní bratři). *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. I, fol. 178r–180r; M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 186–187.

⁹⁵⁷ Například o kazatelnu při farním kostele svatého Tomáše na Malé Straně (augustiniáni-obutí), kterou spravovali od roku 1631, přišli v roce 1674. Obutí augustiniáni nejdříve v první třetině 17. století trpěli velkým nedostatkem řeholníků schopných vykonávat kazatelskou službu při jejich kostele na patřičné úrovni, proto ji propůjčili hradčanským kapucínům. Poté však obutí augustiniáni tuto vnitřní krizi překonali a převzali kazatelnu v řádovém kostele opět do svých rukou. *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I,

Z hlediska jazykové otázky kapucíni pronášeli kázání jak v němčině, tak i v češtině, což jen potvrzuje fakt, že kapucíni působících v Čechách a na Moravě během sledovaného období⁹⁵⁸ byli většinou bilingvní.⁹⁵⁹ Jakou řeč používali kazatelé, bylo dáno hlavně tím, zda hovořili v německém⁹⁶⁰ či českém⁹⁶¹ jazykovém prostoru. V jazykově smíšených městech pak působili jak německý tak i český kazatel,⁹⁶² přičemž systém byl většinou nastaven tak, že při farním⁹⁶³ či filiálním⁹⁶⁴ kostele bylo obsazení jazykově odlišné než při domácím řádovém.⁹⁶⁵ Počet německých kazatelů byl však dlouhodobě o jednu polovinu vyšší než českých kazatelů.⁹⁶⁶ Na druhou stranu je ale potřeba uvést, že v 18. století se již nesetkáme s opakovanými žádostmi městských rad o česky mluvící kazatele a zpovědníky, kterým provinční ministři nemohli vyhovět, jelikož jich v provincii nebylo dostatek, což bylo běžné po většinu 17. století.

Kazatelská činnost řádu přinášela často i řadu starostí a konfliktů. Například roku 1664 byla kapucínům odňata kazatelna v řádovém kostele cisterciáček na Starém Brně, kterou měli ve své správě od roku 1651, jelikož tehdejší kapucínský kazatel →Geminián Beyser z Reinu nebyl dle P. Kryštofa, probošta přílehlého kláštera, dostatečně fundovaný k vykonávání tohoto úřadu a ve svých kázáních často znepokojoval ctihodné panny obtížnými požadavky a rozkazy. Postup vůči kapucínskému řádu byl natolik tvrdý, že neumožnil řádovým představeným ani obvyklou výměnu kazatele, což byl tehdy zcela běžný postup při

---

s. 188. Dále kazatelna při farním kostele u P. Marie pod řetězem (maltézští rytíři), kterou měli ve správě od roku 1606, jim byla odebrána v roce 1755, a to z rozhodnutí nově zvoleného velkopřevora Emanuela Václava Krakovského z Kolovrat (1700–1769). TAMTĚŽ, s. 387, 406.

⁹⁵⁸ V počátečních letech působení kapucínů v českých zemích byl při hradčanském konventu až do konce 30. let 17. století pravidelně ustanovován ještě italsky mluvící kazatel. *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 100–101, 112–113; 120–121, 138–139, 156–157, 202–205, 218–220, 240.

⁹⁵⁹ Viz kapitola 3.4 Členové česko-moravské provincie 1673–1783.

⁹⁶⁰ Německy kázali při konventních kostelech: v Praze na Hradčanech, Brně, Mikulově, Olomouci, Roudnici nad Labem, Mostu, Českých Budějovicích, Znojmě, Jihlavě, Horšovském Týně, Sokolově, Žatci, Fulneku, Zákupěch, Rumburku a Mariánské u Jáchymova.

⁹⁶¹ Česky kázali při konventních kostelech v Praze na Novém Městě, Litoměřicích, Chrudimi, Kolíně, Sušici, Opočně, Třebíči, Kyjově, Českém Brodě, Mělníku a Prostějově.

⁹⁶² Jak německy tak i česky kázali při řádových kostelech Vyškově, Mnichově Hradišti (německý kazatel působil od roku 1720 – *Protocollum Conventus Hradistiensis PP. Capucinatorum*, s. 78), Náměšti nad Oslavou a v poutním kostele Narození Panny Marie při pražské loretě.

⁹⁶³ Například v Roudnici nad Labem při řádovém kostele od roku 1697 působil německý kazatel (poprvé ustanoven v roce 1697, *Kapucínské letopisy*, tom. XI, s. 421; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 463, kart. č. 407, sign. B2; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 150), ale při farním kostele český kazatel; v Českých Budějovicích při farním kostele sv. Mikuláše kázal česky mluvící kapucín, ale při konventním chrámu německy hovořící.

⁹⁶⁴ Například na Starém Brně při kapli sv. Alžběty kázali česky, ale při konventním kostele německy.

⁹⁶⁵ *Catalogus Patrum et Fratrum Ordinis Minorum Sancti Francisci Capucinatorum Almae Provinciae Boemiae et Moraviae in Viscoviensi Congregatione die 24. Augusti 1781 auspiciata et sequentibus continuata concinnatus*, fol. 15v–16v.

⁹⁶⁶ Vypočítáno na základě katalogu *Catalogus studiorum Capucinatorum Provinciae Bohemiae*, fol. 15r–52r, kde je uvedeno, že v letech 1744–1776 složilo kazatelské zkoušky celkem 618 kapucínů, z toho 390 bylo německých (63%) a 191 českých (31%). Pouze 36 z nich bylo zároveň jak čeští tak i němečtí kazatelé (6%). Zcela marginální je pak výskyt jednoho francouzského kazatele v provincii.

podobných konfliktech. Kazatelna jim byla rovnou odebrána, ve zdůvodnění⁹⁶⁷ probošt dokonce obvinil kapucíny z toho, že by z kazatelen nejraději vládli celému světu.⁹⁶⁸

Dále správa kazatelny při farním kostele sv. Jakuba v Brně⁹⁶⁹ nepřinášela kapucínům jen možnost jak oslovit a získat potencionální dobrodince, ale i řadu problémů. Spor o kazatelnu byl v tomto případě dlouhodobý. Kapucíni se totiž takto viditelného místa ve městě nechtěli jen tak lehce vzdát. Uvedenou při pokládám za modelovou, obdobně probíhaly i jiné pře o farní kazatelny, a z tohoto důvodu se jí budu zabývat blíže. Konflikt začal v roce 1665, kdy se městská rada obrátila na provinční představené kapucínského řádu se stížností, v níž vyjádřila nespokojenost s prací řádových kazatelů u sv. Jakuba (→Kryštofa Grebbina z Brandenburgu a →Amanda z Bavorska). Jejich kázání byla podle členů rady příliš prudká a vybízela lid dokonce k neposlušnosti vůči ní.⁹⁷⁰ Radní kapucínům dále sdělili, že pokud nedojde k výměně kazatele, bude kazatelna řádu odebrána. Provinciál →Michael Krieger z Degendorfu se snažil při urovnat, a proto P. Amandovi poslal pokyn, aby se zdržel škodlivých kázání, a dále slíbil, že na příští provinční kapitule dojde k výměně kazatele u sv. Jakuba, k čemuž skutečně došlo. Tím ale spor neskončil, došlo jen k prozatímnímu zklidnění situace, naopak začal dlouholetý a nakonec neúspěšný boj kapucínů o udržení této význačné kazatelny.⁹⁷¹

Další fáze konfliktu začala roku 1681 a byla vyvolána tehdejším administrátorem farnosti P. Ignácem Wohlhaubterem (†1694), pozdějším proboštem mikulovské kapituly. Toho roku totiž pověřil kapucínský brněnský kvardián a zároveň i kazatel u sv. Jakuba →Vilém z Bíliny jednoho ze svých spolubratrů, aby na shromáždění bratrstva Božího těla, působícího při svatojakubské farnosti,⁹⁷² místo něj pronesl jako obvykle exhorty o suchých dnech. Farář Wohlhaubter tomu zabránil s tím, že tento úkol patří jemu jakožto duchovnímu vůdci konfraternity. Zároveň se ohradil i vůči kazatelské službě kapucínů ve své farnosti, kterou chtěl ukončit, jelikož kapucíni dle něj z kazatelny nekážou Boží slovo, ale jen z ní

---

⁹⁶⁷ Viz dopis probošta ze dne 22. 8. 1664 kapucínskému kazateli Geminiánu Beyseru z Reinu. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 131, kart. č. 299, sign. G4.

⁹⁶⁸ Podrobně ke sporu M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 182.

⁹⁶⁹ Kazatelnu měli kapucíni ve správě od roku 1606. *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 101.

⁹⁷⁰ Ke konfliktům mezi kazateli a městskou radou či vrchností o obsah kázání blíže R. ZUBER, *Osudy moravské církve*, tom. II, s. 145, 147–148. Příkladem, na němž lze snadno pochopit, proč se radní kazatelen obávali, je úryvek z kázání známého barokního kazatele Tomáše Xaveria Laštovky (1688–1747): „*Takový, jako byl Pilát, jest každá vrchnost a magistrát, kteří jsou na to od Boha nařizeni, aby přerhovali, zakazovali, trestali to, co se v městě, na panství nedělá dobře, ale oni jak Pilát, aneb pro rešpekt, aneb pro přátelství, aneb pro nenávisť, aneb pro svůj z toho užitek, nechávají všeho tak, jako slepi, němi a hluši.*“ Milan KOPECKÝ (ed.), *Starí slezští kazatelé*, Ostrava 1970, s. 158 (v knize lze najít i další hojně příklady kritiky společenských nešvarů měšťanů kazateli).

⁹⁷¹ Berthold BRETHOLZ, *Pfarrkirche zu St. Jakob in Brünn*, Brno 1901, s. 134–135; M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 182.

⁹⁷² Kapucíni totiž bratrstvo pomáhali zakládat v roce 1609 a dlouhodobě při něm působili, viz kapitola 4.3.2.3 Bratrstvo Božího těla.

napadají význačné brněnské měšťany a tím vyvolávají ve městě neklid.⁹⁷³ Celá záležitost se dostala až před olomouckého biskupa Karla z Lichtenštejna-Kastelkornu (1624–1695), který kapucínům v kostele nadále ponechal kazatelský úřad, ale exhorta byla příznána faráři od sv. Jakuba.⁹⁷⁴

Problémy i přes toto rozhodnutí neustávaly. V roce 1690 nový farář Matouš Ignác Scholtz (†1710) chtěl, aby o titulárním svátku kostela pronesl slavnostní kázání nikoliv kapucín, ale jezuita, konkrétně P. František Neher (1687–1723),⁹⁷⁵ čemuž se kapucíni pochopitelně bránili. Požadavek M. Scholtze podpořila i městská rada. Nakonec kázání nepronesl ani kapucín a ani jezuita, nýbrž samotný M. Scholtz a celá záležitost skončila u olomoucké konzistoře. Ta znovu potvrdila práva na držbu kazatelny kapucínům, a to na základě listiny ze dne 2. 4. 1644,⁹⁷⁶ kterou vydal olomoucký biskup Leopold Vilém Habsburský (1614–1662), v níž byla kazatelna u sv. Jakuba kapucínům svěřena na věčné časy. Konzistoř dále vyzvala kanovníka brněnské kapituly Ignáce Františka Müllera (1724–1769), aby jménem olomouckého biskupa veřejně pokáral svatojakubského faráře Scholtze.⁹⁷⁷

Zdalo se, že konflikt bude vyřešen. Do pře se ale v roce 1691 opět vložila městská rada, která kapucínskému kvardiánovi →Řehořovi Kašparovi z Tachova zaslala dopis,⁹⁷⁸ v němž mu sděluje, že na základě patronátních práv jen ona má právo rozhodovat, kdo bude v kostele sv. Jakuba kázat, a že kapucíni si kazatelnu nezákonně uzurpují. Kvardián po poradě s kanovníkem Müllerem, který byl mj. podporovatelem kapucínů a ve sporu jim aktivně pomáhal, dopis přeposlal se suplikou olomoucké konzistoři, která měla zase v této věci

---

⁹⁷³ Postoj I. Wohlhaubtera nám nejlépe osvětluje dopis adresovaný provinčnímu ministrovi Ondřejovi z Brna ze dne 16. 12. 1681 (NA, ŘK, Spisy, inv. č. 131, kart. č. 299, sign. Brno G6), v němž vysvětluje, že mu obecně nevadí působení kapucínů na kazatelně v jemu svěřeném farním kostele a že nebude požadovat odebrání kazatelny, pokud se řeholník, který zde vykonává kazatelskou službu, zdrží nadále jakýchkoliv útoků vůči městským honoracím. Na závěr psaní vyjadřuje i osobní náklonnost vůči kapucínům a žádá provinčního mistra, aby v této věci řádovým kazatelům domluvil. To, že svá slova tehdejší děkan myslel opravdu upřímně, dokládá i fakt, že později jakožto probošt mikulovské kapituly patřil k podporovatelům kapucínů a dokonce napsal i jedno z prvních pojednání o mikulovské loretě. Ignaz WOHLHAUPTER, *Miracul Oder Wunderzeichen: Welche Gott der Allmächtige, durch Vorbitt seiner seeligsten Mutter vnd Jungfrawen Mariae, Vermittels dero Wunderthätigen Bildnuß, welche in dem Lauretanischen Hauß in der Fürstlichen Dietrichsteinischen Residentz=Statt Nicolspurg mit gröstem Zulauff deß Volcks verehret wird, gewürcket / Beschrieben von Dem Wohl=Ehrwürdigen vnd Hochgelehrten Herrn Ignatio Wohlhaubter, Der löblichen Collegiat-Kirchen S. Wenceslai zu Nicolspurg Canonico, vnd Lauretanischen Poenitentiario, jetzt zu Wienn bey vnser Lieben Frawen auff der Stiegen Rectore*, Wien 1675.

⁹⁷⁴ Viz rozhodnutí zasláné z kanceláře olomouckého biskupství ze dne 24. 12. 1681. Jeho opis lze najít v *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. I, fol. 163v. M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 183.

⁹⁷⁵ BBDR, Neher, Franciscus SJ, 1687–1723, <http://reholnici.hiu.cas.cz/katalog/l.dll?hal~1000152146>, nahlíženo 15. 2. 2019.

⁹⁷⁶ Její přepis lze najít v *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. I, fol. 161r–v; *Kapucínské letopisy*, tom. II, s. 254.

⁹⁷⁷ Viz rozhodnutí olomoucké konzistoře ze dne 14. 8. 1690, jeho přepis v *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. I, fol. 164r–v. M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 184.

⁹⁷⁸ Dopis městské rady ze dne 2. 3. 1691, jeho opis v *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. I, fol. 164v–165r.

rozhodnout.⁹⁷⁹ Kromě jiného pověřil tehdejšího představeného olomouckého řádového konventu, kterým tehdy byl nám už známý Vilém z Biliny, aby u konzistoře věc nepouštěl ze zřetele a pokusil se ji ovlivnit ve prospěch řádu. Ten byl se situací dobře obeznámen, jelikož jí jako kvardián v Brně již jednou řešil. Městské radě Řehoř Kašpar z Tachova mezitím odpověděl, aby se nevměšovala do církevních záležitostí, které nepřísluší patronátnímu právu a aby respektovala rozhodnutí svých předchůdců, kteří kapucínům kazatelnu svěřili. Rozhodnutí konzistoře se v pramenech nepodařilo dohledat, ale patrně bylo opět ve prospěch kapucínů, jelikož ti stále působili jako kazatelé u sv. Jakuba.⁹⁸⁰

Další fáze boje o kazatelnu začala v roce 1704, tentokrát ji iniciovala biskupská konzistoř, která si v tomto roce brněnskému kvardiánovi Kryštofovi Lehmannovi z Lužice stěžovala na tehdejšího řádového kazatele u sv. Jakuba → Matouše Blösera ze Statzendorfu, jenž dle ní místo aby z kazatelny vzdělával lid, tak ho z ní bouřil nepochopitelnými podobenstvími, které mj. snižovala i autoritu císaře. Z tohoto důvodu došlo k další výměně řádového kazatele.⁹⁸¹

Závěrečné dějství boje o kazatelnu u sv. Jakuba pak začalo v roce 1706, kdy se farář M. Scholtz snažil znovu pozvat na kazatelnu o titulárním svátku kostela jezuitského kazatele. Tomu se kapucíni, i přes počáteční ochotu ustoupit, opět snažili zabránit a obrátili se zase na olomouckou konzistoř, která znovu zaslala obvyklý dekret, že kapucíni nesmějí být vylučováni z kazatelny u sv. Jakuba a brněnský magistrát byl upozorněn, aby se nevměšoval do duchovních záležitostí, které mu nenáleží.⁹⁸² Magistrát se s touto odpovědí odmítl spokojit, dokonce se snažil kapucíny "uplatit" tím, že jim zvětší almužnu, kterou jim město udělovalo, o 1 vědro piva týdně pro kapucínské svatojakubského kazatele a dva zdejší zpovědníky (tj. o 12 sudů piva ročně), pokud dobrovolně ustoupí a pro výjimečné situace umožní na kazatelnu u sv. Jakuba pozvat jiné kazatele, než kapucínské.⁹⁸³ To kapucíni odmítli, načež radě města došla trpělivost a oznámila kvardiánovi, že jim odnímá veškeré almužny, které od města klášter dostává, především šlo o již zmíněné pravidelné dodávky piva z městského pivovaru a dřevo na otop. Rovněž biskupská konzistoř změnila názor a 4. 11. 1706 povolila svatojakubskému faráři a jeho nástupcům, aby si zval na kazatelnu o všech velkých církevních svátcích jakékoliv kazatele, které uzná za vhodné.⁹⁸⁴

⁹⁷⁹ Opis dopis ze dne 16. 3. 1691 TAMTÉŽ, fol. 165r–167v.

⁹⁸⁰ M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 184–185.

⁹⁸¹ *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. I, fol. 266v; M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 185.

⁹⁸² Opis dekretu konzistoře ze dne 14. 7. 1706 *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. I, fol. 168r.

⁹⁸³ TAMTÉŽ, fol. 168v–169r.

⁹⁸⁴ Opis dekretu konzistoře ze dne 4. 11. 1706 TAMTÉŽ, fol. 170r, M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 185–186.

Tomuto tlaku nakonec provinční představení kapucínů ustoupili, dokládá to mj. korespondence brněnského kvardiána s tehdejší provinčním vikářem Kryštofem Lehmannem z Lužice, který v ní doporučil rezignovat na kazatelskou službu u sv. Jakuba. Kázání by se dle něj mělo soustředit pouze do konventního kostela. Dále doslova uvádí, že řád potřebuje klidné soužití se svým okolím kvůli zajištění potřebných almužen, a to i vzhledem k tomu, že se počet bratří žijících v brněnské komunitě neustále zvětšuje. A tak roku 1707 došlo k definitivnímu vyřešení dlouhodobě neutěšené situace, jež ovšem nebylo ve prospěch kapucínů. Brněnský magistrát odňal kapucínům veškerá práva na zdejší pastorační službu u sv. Jakuba. Kromě kazatelské činnosti, kterou zde v budoucnu vykonávali už jen na požádání rady či místního faráře (ztratili tedy zdejší dominantní postavení), jim nadále neumožňoval zde vykonávat zpovědní službu, tu převzali františkáni-observanti. Dále se kapucíni již nikterak neměli podílet ani na chodu bratrstva Božího těla, tj. především na organizaci pravidelných velikonočních flagelantských procesí.⁹⁸⁵ Jedinou vazbou na svatojakubskou farnost, která kapucínům zůstala, byla spoluorganizace každoročního procesí do Mariazell, ačkoli i to vyvolávalo problémy.⁹⁸⁶

Celý spor je potřeba vnímat v rámci konkurenčního boje jednotlivých řeholních řádů o získání dobrodinců, čemuž mohla jakákoli pastorační (obzvláště kazatelská) činnost při hlavním farním kostele výrazně pomoci.⁹⁸⁷ Na základě četnosti obvinění, která jednotlivé kapucínské kazatele tepala za to, že pronášeli přehnaná, formálně i obsahově vypjatá moralizující kázání, která byla navíc skoro vždy útočná,⁹⁸⁸ lze usuzovat, že tato nařčení byla nezřídka pravdivá a že se nejednalo vždy jen o pomluvy, které konkurence vypouštěla za účelem odstavení kapucínů z význačných městských kazatelen. Je zcela zřejmé, že se kapucínští kazatelé vzhledem k potenciální ztrátě přízně dobrodinců měli takovýchto škodlivých kázání vyvarovat a že přehnaná útočnost byla záležitostí jen některých z nich. Na druhou stranu si ale myslím, že jistá přemrštěná horlivost a radikálnost v duchovních

---

⁹⁸⁵ Viz kapitola 4.3.2.3 Bratrstvo Božího těla.

⁹⁸⁶ Celý spor o kazatelnu sv. Jakuba je zevrubně popsán v NA, ŘK, Spisy, inv. č. 131, kart. č. 299, sign. G5–G10; *Kapucínské letopisy*, tom. X, s. 74–75, 172–175, tom. XIII, s. 398, tom. XIV, s. 132; Srov. B. BRETHER, *Pfarrkirche zu St. Jakob*, s. 134–137; M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 182–186; Tomáš MALÝ – Vladimír MAŇAS – Zdeněk ORLITA, *Vnitřní krajina zmizelého města. Náboženská bratrstva barokního Brna*, Brno 2010, s. 79–80, 310–311.

⁹⁸⁷ Obdobný, i když ne tak spleťtý spor vedli kapucíni ve druhé polovině 90. let 17. století s litoměřickou kapitulou o kazatelnu v katedrále sv. Štěpána v Litoměřicích, která jim zde byla též odňata. *Kapucínské letopisy*, tom. XI, s. 421; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 150.

⁹⁸⁸ Nevhodná kázání jednoho z kazatelů pronášena na počátku 70. let 17. století v konventním kostele v Horšovském Týně, která dle provinčních letopisů byla až příliš horlivá a prudká, vyvolala spor s místním diecézním knězem, který žádal jeho odvolání. Konflikt, který mohl ohrozit postavení řádu ve městě, nakonec urovnal kvardián místního konventu → Evarist Hettinger z Českého Krumlova, což jako významnou zásluhu neopomenul vyzdvihnout v jeho elogiu Lucian Hlawáček z Prahy. *Kapucínské letopisy*, tom. VI, s. 492; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 150–151.

a mravních otázkách je do určité míry i signifikantním znakem kapucínských kázání v raném novověku. Není náhoda, že do francouzštiny zavedl v roce 1714 francouzský dramatik Alain René Lesage (1668–1747) pojem *capucinade*, který se používá posměšně a označuje zveličené kazatelské moralizování.⁹⁸⁹

Kazatelská činnost kapucínů s sebou kromě velkého množství sporů, které řešily otázku, kdo bude kázat ve farním kostele, přinášela ještě jednu problematickou oblast, která zahrnovala neméně velký počet stížností a konfliktů. Ty se týkaly toho, že diecézní klérus s nelibostí nesl, že mu kapucíni odvádí farníky, kterým se jejich kázání zdála atraktivnější,⁹⁹⁰ což pro ně znamenalo menší příjmy ze sbírek a štolových poplatků.⁹⁹¹

Ze všech těchto sporů zde blíže popíši pouze jediný, který opět pokládám za modelový pro všechny ostatní a který byl ze strany diecézního kněze doveden až do značných extrémů. V září 1750 byli kapucíni slavnostně uvedeni do Mělníka, což nelibě nesl zdejší děkan Matěj Dědek (†1765), kterému záhy po jejich příchodu klesla návštěvnost na bohoslužbách, obzvláště pak na kázáních, na něž mělničtí začali nově docházet ke kapucínům. Kapucíni je provizorně konali v mázhausu domu Terezie Barbory Čebišové z Falkenberka (†1772), který si později přestavěli na klášter. Děkan se z tohoto důvodu⁹⁹² snažil jejich kazatelskou činnost co nejvíce ztížit, v době kdy sloužili bohoslužbu či pronášeli svá kázání, nechal proto co nejhlasitěji zvonit všemi velkými zvony děkanského kostela. Kapucíny ve svých kázáních označoval za svatokrádežníky a přirovnával je k podšitým liškám, přičemž obecný lid vyzýval, aby bojkotoval jejich pastorační činnost. Dále navedl děti, aby v době, kdy kapucíni pronášeli kázání, před jejich budoucím klášterem dělali co největší hluk a po lidech přicházejících na homilii házeli bláto, za což od něj dostali drobné sladkosti.⁹⁹³

---

⁹⁸⁹ *Dictionnaire de l'Académie Française*, tom. I., Paris 1932, s. 195; M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 185.

⁹⁹⁰ Samozřejmě nešlo jenom o kázání, obyvatelé města navštěvovali kapucínský kostel častěji než farní i z jiných důvodů (zpověď u anonymnějšího kněze, zvyk stavění jesliček a Božích hrobů, flagelantská procesí atd.), ale ta se v žalobách farářů objevují nejčastěji. Alfred KARASEK – Josef LANZ, *Krippenkunst in Böhmen und Mähren vom Frühbarock bis zur Gegenwart*, Marburg 1974, passim; R. ZUBER, *Osudy moravské církve*, tom. II., s. 246–247; H. THIESEN, *Die Kapuziner*, s. 210–224.

⁹⁹¹ Z obdobných důvodů si stěžovali u pražské konzistoře na kapucíny děkanové působící v Mnichově Hradišti, a to nejprve v roce 1695. *Kapucínské letopisy*, tom. XI, s. 155; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 302, kart. č. 341, sign. C1. Celá záležitost se opakovala v roce 1708 (TAMTÉŽ, sign. C2) a znovu pak s mnohem větší intenzitou v roce 1715, tentokrát v souvislosti s ustanovením nového německého kazatele Jana Maria Olitzera z Kutné Hory při řádovém kostele. Jeho kázání byla hojně navštěvována místním obyvatelstvem, naopak při exhortacích byl najednou farní kostel prázdný, což nesl místní děkan Jiří Fiala s velkou nelibostí. Obracel se proto opakovaně se stížnostmi na konzistoř, v nichž obviňoval kazatele z toho, že mluví posměšně a s úštipky o autoritě pražského arcibiskupa. Dále sděloval, že otec Jan Maria farníky svými promluvami jen mate, jelikož běžné prohršky lidí líčí jako neodpuštělné hříchy. Na kazatelně si měl kapucín počínat jako komediant a navíc tělesné hříchy rozebírat velmi neslýchaným způsobem, takže místo aby od nich posluchače odrazoval, tak k nim spíše sváděl. TAMTÉŽ, sign. C3; J. V. ŠIMÁK, *Máti kapucínů*, s. 167.

⁹⁹² Dále se mělnický děkan cítil být osobně uražen kvůli tomu, že první slavnostní mši v mázhausu nesloužil on, ale blíže neurčený tepelský premonstrát, který zrovna pobýval v Mělníku, aby dohlédl na sklizeň vína na jejich zdejší řádové vinici. J. KILIÁN, *Mělník*, s. 226.

⁹⁹³ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 277, kart. č. 336, sign. A12; J. KILIÁN, *Die Melniker Kapuziner*, s. 105–106.

Kapucíni se snažili řešit problematickou situaci po dobrém. Na jaře roku 1751 tehdejší hradčanský kvardián Serafín Melcher z Gluchořaz proto vykonal smírčí cestu za děkanem M. Dědkem. Ta však nemohla být úspěšná, protože se setkání s ním děkan jednoduše vyhnul, když záměrně odcestoval. Proto se kapucíni obrátili na litoměřickou konzistoř, aby zakročila v jejich prospěch. Ta si předvolala děkana M. Dědka k podání vysvětlení, ten však na biskupství odmítl dorazit, což odůvodňoval svým špatným zdravotním stavem. Celou záležitost proto osobně řešil litoměřický generální vikář Bernard Fischer (1703–1753), který v této záležitosti přicestoval do Mělníka, aby věc prošetřil a urovnal. Výsledkem byla smlouva z 27. 7. 1751 podepsaná všemi zúčastněnými stranami, v níž se mělnický děkan zavázal k tomu, že již nebude nikterak bránit volnému působení kapucínů ve městě, na oplátku se ale kapucíni zavázali, že budou bezplatně vypomáhat ve zdejší farnosti jako pomocní duchovní tzv. *operarii* při filiálním kostele Nanebevzetí Panny Marie v Záboří. Zároveň na sebe vzali povinnost při něm pravidelně vykonávat kazatelskou službu.⁹⁹⁴

Rozepří mezi děkanem M. Dědkem a mělnickými kapucíny je potřeba též vykládat v souvislosti s neustálým zápasem o prosazení se na tzv. trhu spásy,⁹⁹⁵ kdy v tomto případě mezi sebou soupeří o přízeň věřících, díky níž lze získat finanční prostředky, diecézní klérus a mendikantský řád. Není bez zajímavosti, že se kapucíni v rámci uklidnění situace, která z dlouhodobého hlediska ohrožovala i dobré jméno a pověst řádu, což v konečném důsledku mohlo znamenat i ztrátu dobrodinců, ujali regulérní farní služby při filiálním kostele v Záboří. Kromě zpovědní a kazatelské činnosti zde pravidelně zabezpečovali jak nedělní mše, tak i křty, svatby a pohřby.⁹⁹⁶ Tyto činnosti měli kapucíni dle řádových pravidel pravidelně vykonávat jen ve výjimečných případech, například v misijních oblastech či krátkodobě v rámci duchovní výpomoci, nikoliv však dlouhodobě.⁹⁹⁷

4.3 Třetí řády a náboženská bratrstva

Jedním z významných prostředků, který kapucínům napomáhal získávat světské podporovatele a nový řeholní dorost, byly komunity třetího řádu⁹⁹⁸ a náboženských

---

⁹⁹⁴ Spor je podrobně popsán *Vinea de colle Melnik*, s. 17–22, opis smlouvy z 27. 7. 1751 je na s. 21–22; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 277, kart. č. 336, sign. A12–A14; Srov. J. KILIÁN, *Mělník*, s. 226–227; TÝŽ (ed.), *Mělnická kronika Jana Albrechta*, s. 47–49, 192; TÝŽ, *Die Melniker Kapuziner*, s. 105–107.

⁹⁹⁵ Tento pojem v odborné literatuře začal používat brněnský historik Tomáš Malý. T. MALÝ, *Smrt a spása*, s. 198–236.

⁹⁹⁶ SOA Praha, Sběrka matrik a původní listinný materiál, Středočeský kraj, sign. Mělník 09, Záboří 01.

⁹⁹⁷ F. ELIZONDO (ed.), *Constitutiones Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum*, s. 613–620, 625–629.

⁹⁹⁸ K světským františkánským terciářům obecně M. ELBEL, *Bohemia Franciscana*, s. 73–75, 114; TÝŽ, *Město a klášter*, s. 95–105; Jiří MIKULEC, *Náboženská bratrstva a třetí řády při františkánských kláštřech v barokních Čechách*, in: Petr Regalát Beneš – Petr Hlaváček (edd.), *Historia Franciscana II, Kostelní Vydří 2005*, s. 188–203, s. 189–190; TÝŽ, *Barokní náboženská bratrstva*, s. 19–22; Kromě toho především v pozdním středověku existovali ještě tzv. řeholní terciáři – H. HOLZAPFEL, *Handbuch der Geschichte des*

bratrstev⁹⁹⁹ fungujících při jejich řádových kostelech. Ty kapucínům zároveň dávaly možnost jak propagovat svůj řeholní ideál a vytvářet tak o sobě i pozitivní obraz, jelikož skrze ně mohli velmi efektivně působit na okolní prostředí. Laiky ke vstupu do těchto společenství mohlo zase motivovat, že intenzivněji a náročnější formou rozvíjeli svůj duchovní život. Za předpokladu, že dotyční dodržovali všechny předepsané povinnosti podle jejich regulí. Oproti běžným farním bratrstvům poskytovaly kapucínské třetí řády i lepší příležitost k získání odpustků.¹⁰⁰⁰

4.3.1 Terciáři

Kapucíni měli zpočátku zakázáno zakládat svoje terciářské komunity, a to z důvodu formální podřízenosti řádu konventuálů.¹⁰⁰¹ V roce 1620 z rozhodnutí Kongregace pro biskupy a řeholní řády byl zákaz odvolán,¹⁰⁰² což ale vyvolalo dlouholeté spory s františkány-observanty,¹⁰⁰³ na něž jednotliví papežové nezastávali stejný názor.¹⁰⁰⁴ V roce 1725 se konflikt pokusil vyřešit papež Benedikt XIII. (1649–1730) tím, že všechny třetí řády sloučil v jediný celek podřízený autoritě generála františkánů-observantů bez ohledu na skutečnost, jestli se terciářská komunita nacházela při konventu františkánů-observantů, minoritů-konventuálů či kapucínů.¹⁰⁰⁵ Nicméně ani to nepřineslo uklidnění, a tak další nástupce na Petrově stolci Klement XII. (1652–1740) vydal bulu APOSTOLICAE SERVITUTIS OFFICIUM (23. 7. 1735), která kapucínům umožnila znovu volně zakládat pod pravomocí

Franziskanerordens, s. 664–665; v disertační práci bude ale řeč pouze o tzv. světských terciářích, tedy o těch jedincích, kteří sice vstoupili do třetího řádu, ale žili běžný světský život mimo kláštery.

⁹⁹⁹ K problematice barokních náboženských bratrstev v českých zemích existuje v dnešní době obsáhlá literatura, jedná se především o práce Jiřího Mikulce, Vladimíra Maňase a Zdeňka Orlity, z nich například J. MIKULEC, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000; T. MALÝ – V. MAŇAS – Z. ORLITA, *Vnitřní krajina zmizelého města*, Brno 2010; Vladimír MAŇAS – Zdeněk ORLITA – Martina POTUČKOVÁ (eds.), *Zbožných duší úl. Náboženská bratrstva v kultuře raněnovověké Moravy*, Olomouc 2010.

¹⁰⁰⁰ K odpustkům náboženských bratrstev obecně J. MIKULEC, *Barokní náboženská bratrstva*, s. 65–66; K dalším možným motivacím vstupu do třetích řádů M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 102–105.

¹⁰⁰¹ Kapucínský řád v roce svého založení (1528) nezískal plnou nezávislost, ale jeho tehdejší nejvyšší představitel tzv. generální vikář byl podřízen ještě autoritě generálního ministra minoritů-konventuálů. P. MATĚJKA, *Prvopočátky kapucínského řádu*, s. 18. Až na základě breve papeže Pavla V. ALIAS FELICIS RECORDATIONIS ze dne 23. 1. 1619 si kapucíni mohli zvolit svého generálního ministra, čímž řád získal úplnou samostatnost. M. TURRADO, *Historia generalis*, tom. I, s. 71; Znění breve je uvedeno v *Bullarium Ordinis (...) Capucinatorum*, tom. I, s. 62–63.

¹⁰⁰² Například ve Francii v 17. století většina františkánských třetích řádů fungovala při kapucínských kláštorech. L. IRIARTE, *Der Franziskusorden*, s. 347.

¹⁰⁰³ Třetí řády františkánů-observantů v Evropě postupně zanikly v 16. století. Pod vlivem reformace a humanismu o ně věřící přestali jevit zájem. Výjimku představovalo pouze Španělsko a Portugalsko s jejich zámořskými územími, kde se těšily velké oblibě. Františkáni-observanti je znovu plošně začali zakládat od 30. let 17. století. V českých zemích jsou obnovené třetí řády doloženy od počátku 18. století. M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 98.

¹⁰⁰⁴ M. TURRADO, *Historia generalis*, tom. II/1, s. 102–103; L. IRIARTE, *Der Franziskusorden*, s. 348–349. Viz znění papežských nařízení (Klement X., Klementa XI. atd.), které lze nalézt v NA, ŘK, Spisy, inv. č. 7, kart. č. 5, sign. K4.

¹⁰⁰⁵ J. MIKULEC, *Náboženská bratrstva a třetí řády*, s. 189–190; M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 182.

jejich generálního ministra při jakémkoli řádovém domě terciářské komunity.¹⁰⁰⁶ Tuto bulu potvrdil v roce 1745 Benedikt XIV. (1675–1758) a navíc ji rozšířil i na františkány-rekolekty a františkány-diskalceáty.¹⁰⁰⁷

V česko-moravské provincii se lze s třetími řády setkat od roku 1737,¹⁰⁰⁸ kdy provinční kapitula po předchozím souhlasu generálního ústředí¹⁰⁰⁹ a diecézní správy¹⁰¹⁰ nařídila jejich zřizování při všech řádových domech.¹⁰¹¹ To, že ustanovení bylo jednotlivými komunitami opravdu uposlechnuto,¹⁰¹² lze doložit na základě funkce *Director Terciarum Ordinis*, která se uvádí ve výročních katalogích provincie u některých domů od roku 1738, u všech klášterů je pak zmiňována od roku 1744.¹⁰¹³ Existenci většiny terciářských komunit lze potvrdit i na základě dalších pramenů. Například ve fondech guberniální správy se dochovaly prameny ke zrušení třetích řádů v Zákupích,¹⁰¹⁴ Chrudimi,¹⁰¹⁵ Mikulově,¹⁰¹⁶ Kyjově,¹⁰¹⁷ Jihlavě¹⁰¹⁸, Třebíči¹⁰¹⁹ a Náměšti nad Oslavou.¹⁰²⁰ V provinčním archivu kapucínů lze najít materiály k třetím řádům při konventech v Litoměřicích,¹⁰²¹ Mikulově,¹⁰²²

---

¹⁰⁰⁶ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 7, kart. č. 5, sign. K4.

¹⁰⁰⁷ L. IRIARTE, *Der Franziskusorden*, s. 349.

¹⁰⁰⁸ Před rokem 1737 byli v česko-moravské provincii mezi terciáře přijímáni pouze jednotlivci, kteří byli hlavně šlechtického původu, a to na základě souhlasu jednotlivých generálních ministrů. Viz například: SOA Zámorsk, Rodinný archiv Černínů-Morzinů, Vrchlabí, inv. č. 568, Jan Rudolf Morzin spolu s manželkou a syny byli přijati mezi terciáře kapucínského řádu (28. 11. 1695, Brno) – viz příloha č. 9, obr. č. 5; SOA Zámorsk, Rodinný archiv Leslie, Nové Město nad Metují, inv. č. 264, Jakub Arnošt Leslie s manželkou byli přijati mezi terciáře kapucínského řádu (5. 1. 1701, Praha-Hradčany).

¹⁰⁰⁹ Souhlas vydal v roce 1736 generální ministr → Bonaventura Barberini z Ferrary. *Protocollum PP. Capucinatorum Conventus Pontensis*, tom. I, s. 509–510.

¹⁰¹⁰ Například za pražskou arcidiecézi vydal dne 2. 3. 1737 souhlas ke zřizování kapucínských třetích řádů její generální vikář Jan Mořic Martini (†1743), přičemž dokument vyhotovil tehdejší vicekancléř Antonín Vokoun (1691–1757). Jeho opis *Kapucínské letopisy*, tom. XIX, s. 20 (1737), *Protocollum PP. Capucinatorum Conventus Pontensis*, tom. I, s. 510. Dále za litoměřickou diecézi vydal souhlas její generální vikář Fridrich Ignác Reintsch (1700–1744) dne 30. 6. 1737. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 258, kart. č. 331, sign. N2/3.

¹⁰¹¹ *Kapucínské letopisy*, tom. XIX, s. 13–20 (1737).

¹⁰¹² Například ve Fulneku byl třetí řád založen již v roce 1737, prvním terciářem, který do něj vstoupil, byl Bohumír Herbert, fulnecký měšťan a malíř. *Protocollum Conventus Fulnecensis Congestum et Restauratum ab A.V.P. Roberto Budischoviensi loci Guardiano et A.V.P. Antonino Brunensi Vic: anno Christi 1749*, s. 655; Z. ORLITA, *Dům v zahradě Páně*, s. 122–123; Stejně tak v Mostě došlo k jeho zřízení už v roce 1737. Prvními jeho terciáři byly místní měšťanky Marie Johana Medová, Anna Rozálie Grohová a Ludmila Vogtová. *Protocollum PP. Capucinatorum Conventus Pontensis*, tom. I, s. 510.

¹⁰¹³ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 133–135, Výroční katalogy česko-moravské provincie (1737–1781).

¹⁰¹⁴ NA, NB, inv. č. 66, sign. II/37.

¹⁰¹⁵ NA, NB, inv. č. 244, sign. VII/7, Kniha příjmů a vydání třetího řádu při kapucínském konventu v Chrudimi z let 1761–1782.

¹⁰¹⁶ MZA Brno, Gubernium, inv. č. 772, sign. B313/2, kart. č. 127, fol. 182v–185r, 190v–191r.

¹⁰¹⁷ MZA Brno, Gubernium, inv. č. 772, sign. B313/3, kart. č. 127, fol. 27v–28v, 63v–64r.

¹⁰¹⁸ MZA Brno, Gubernium, inv. č. 772, sign. B313/4, kart. č. 128, fol. 65v, 452v.

¹⁰¹⁹ MZA Brno, Gubernium, inv. č. 772, sign. B313/4, kart. č. 128, fol. 452v.

¹⁰²⁰ MZA Brno, Gubernium, inv. č. 772, sign. B313/9, kart. č. 132, fol. 392r–v.

¹⁰²¹ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 258, kart. č. 331, sign. N. Složka kromě tisků papežských bul týkajících se třetího řádu obsahuje mj. i několik předtištěných profesních lístků litoměřických kapucínských terciářů. Do nich se doplňovalo jen světské jméno a příjmení terciáře, jeho přijaté řeholní jméno, datum profese a jméno kapucínského představeného třetího řádu, který profesní lístek vyhotovil. Viz příloha č. 9, obr. č. 32, Profesní lístek Alžběty (řeholním jménem Konstancie) Schindlerin ze dne 26. 5. 1771.

Praze na Hradčanech,¹⁰²³ Roudnici nad Labem¹⁰²⁴ a Sušici.¹⁰²⁵ Dále v pamětních knihách konventů Most,¹⁰²⁶ Žatec¹⁰²⁷ a Fulnek¹⁰²⁸ je oddíl *Tertiarii* či *Tertius Ordo*, kde jsou uvedena jména členů či představených zdejších terciářských komunit. V některých konventních archivech (Kapucíni Zákupy,¹⁰²⁹ Kapucíni Žatec¹⁰³⁰) jsou též uloženy prameny k zdejším třetím řádům, které se ale opět týkají hlavně jejich zrušení v roce 1783. V kapucínské provinční knihovně se zase dochovala matrika německého třetího řádu při konventu v Horšovském Týně.¹⁰³¹ Při tamní kapucínské komunitě totiž existovaly dva třetí řády, jeden německy a druhý česky mluvící,¹⁰³² v ostatních lokalitách fungoval vždy jen jeden třetí řád.

Třetí řády při kapucínských konventech česko-moravské provincie se prokazatelně řídily pravidly, která sepsal →Benno Lussi ze Stansu, provinční ministr švýcarské provincie. Poprvé byly vydány v Zugu v roce 1730 pod názvem *Regul - und Andachts - Büchlein, deß dritten Ordens (...)*, a to se souhlasem tehdejšího generálního ministra →Hartmanna Hiltpranda z Brixenu. V českých zemích bylo dílo vytisknuto v Nise v roce 1742,¹⁰³³ a to na základě schválení generálního mistra →Josefa Marii Manessiho z Terni a provinčního ministra Serafina Melchra z Glucholaz. Český překlad *Náležitá Správa Regul neb Pravidla pobožného Života Chowánj a Cwjčenj Třetjho Ržádu Kagjých (...)* se souhlasem výše

---

¹⁰²² NA, ŘK, Spisy, inv. č. 295, kart. č. 340, sign. C6. Mj. zde uložen tištěný seznam pobožností třetího řádu při konventním kostele v Mikulově (1759).

¹⁰²³ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 358, kart. č. 363, sign. E24, Tištěný seznam pobožností třetího řádu při konventním kostele v Praze na Hradčanech (1751).

¹⁰²⁴ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 481, kart. č. 409, sign. G, Materiály k založení třetího řádu v Roudnici nad Labem (1737) a tisky papežských bul týkající se třetího řádu.

¹⁰²⁵ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 573, kart. č. 444. Mezi zde uloženými archiváliemi lze nalézt matriku (*Catalogus Fratrum et Sororum Sac. Tertii Ordinis Conventus Capucinatorum Sutticii*) zdejší terciářské komunity, založenou v roce 1763. Na jednom z titulních listů (fol. 2r) lze najít i velice zajímavou iluminaci (viz příloha č. 9, obr. č. 31, na níž je zachycen klečící sv. František z Assisi při modlitbě, jenž je oblečen v řeholním oděvu kapucínů, říkájící: „*Já zasadil*“, naproti němu se vkleče modlí sv. Klára, která praví: „*Já zalévala*“, a nad nimi je trůnící Kristus na nebi, přes jehož hruď je položen kříž, nástroj jeho umučení, který praví: „*Bůh potom dal vzrůst*“. Tím, co sv. František zasadil, sv. Klára zalévala a Bůh potom nechal vzrůst, je myšlen třetí řád. Srov. k terciářské ikonografii M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 102, 183.

¹⁰²⁶ *Protocollum PP. Capucinatorum Conventus Pontensis*, tom. I, s. 505–512.

¹⁰²⁷ *Protocollum huius Conventus Ziattecensis*, s. 131–135.

¹⁰²⁸ *Protocollum Conventus Fulnecensis Congestum et Restauratum ab A.V.P. Roberto Budischoviensi loci Guardiani et A.V.P. Antonino Brunensi Vic: anno Christi 1749*, s. 655.

¹⁰²⁹ SOA Litoměřice, Kapucíni Zákupy, inv. č. 23, Materiály k třetímu řádu z let 1767–1785. Kromě toho se v tomto fondu dochovala ještě listina (16. 6. 1777, Řím), vydaná Piem VI. (1717–1799), povolující kapucínům sloužit v jejich zdejších konventním kostele před oltářem mši svatou za zemřelé členy místní terciářské komunity, a tak pro ně získat plnomocné odpustky, a to v jednotlivé dny oktávu svátku Dušiček a v jeden den kteréhokoliv týdne, který určí místní diecézní biskup. TAMTĚŽ, inv. č. 1.

¹⁰³⁰ SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, inv. č. 54.

¹⁰³¹ KPK Praha, Rkp., inv. č. 92, *Fratres et Sorores Tertii Ordinis Sancti Patris Francisci Teinicii ad Sanctum Vitum ab anno 1738*.

¹⁰³² Česky mluvící představený třetího řádu při konventu v Horšovském Týně je uváděn od roku 1755. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 134–135, Výroční katalogy česko-moravské provincie (1755–1781).

¹⁰³³ Benno [Lussi] STATIENSE, *Regul - und Andachts - Büchlein, deß dritten Ordens deß Heiligen Seraphischen Vatters Francisci in drey Theil abgetheilet*, Neys 1742 (na titulním listě je mylně uváděn rok 1722).

uvedených představených vyšel o rok později (1743),¹⁰³⁴ další česká vydání jsou například z roku 1748 a 1762.

Pro terciáře františkánů-observantů sepsal obdobná pravidla Jarolím Veit, OFM (†1716),¹⁰³⁵ jež prvně vyšla v Olomouci 1701 pod názvem *Regel oder Weiss dess Lebens, Der Brüder und Schwestern dess dritten Ordens S. Francisci*,¹⁰³⁶ která se též dočkala překladu do češtiny.¹⁰³⁷ Z porovnání obou textů pravidel terciářského řádu je zřejmé, že se v pasážích týkajících se samotných regulí věcně neliší, jelikož oba autoři při jejich popisu museli vycházet z buly SUPRA MONTEM (1289), kterou vydal Mikuláš IV. a jež je vlastně řeholí františkánského třetího řádu. Kniha od Benna Lussiho ze Stansu je jinak obsáhlejší, jelikož o založení a rozšíření třetího řádu pojednává mnohem podrobněji než Jarolím Veit.

Co se týče četnosti a druhu pobožností, které kapucíni pro své terciáře organizovali, ty lze rekonstruovat jen částečně. Například hradčanští kapucíni v roce 1751 uspořádali celkem 32 akcí. Pravidelná běžná setkání terciářů se konala vždy třetí sobotu v měsíci, při nich proběhly i exhortace. Na ně pak druhý den v neděli navazovala mše svatá sloužená za všechny žijící a zemřelé terciáře. Čtyřikrát do roka pak byla uspořádávána větší pobožnost připadající vždy na první den tzv. suchých dnů, při níž byla slavena mše svatá za žijící členy třetího řádu a terciáři v rámci ní přistupovali ke svátosti smíření a přijímání. Jednou ročně na svátek stigmatizace sv. Františka z Assisi byla sloužena mše svatá za zemřelé terciáře s následným smutečním průvodem. Na svátek všech svatých serafínského řádu byla možnost získat plnomocné odpustky a noví terciáři skládali sliby. Nadto byly ještě připomínány svátky sv. Markéty z Cortony, františkánské terciářky, a Alžběty Uherské, patronky třetího řádu.¹⁰³⁸

Mikulovští kapucíni pro zdejší členy třetího řádu v roce 1759 připravili obdobné akce. Každoměsíční mše však byly slouženy s jiným úmyslem, a to jen za zemřelé terciáře. Kromě toho pobožnosti, kterých bylo celkem 33, nebyly slaveny pravidelně, například každou třetí sobotu v měsíci, ale tak, aby vycházely buď na významné církevní svátky (Zjevení Páně, sv. Petra a Pavla, Nanebevzetí Panny Marie, Všech svatých atd.), anebo svátky

---

¹⁰³⁴ Benno [Lussi] STANTIENSKÝ, *Náležitá Správa Regul neb Prawidla pobožného Života Chowánj a Cwjčenj Třetjho Ržádu Kagjčjch. Od Spasenj Dussých vyhľadawagjčjho S. Seraffinskýho otce frantisska vstanowené*, Praha 1743.

¹⁰³⁵ K jeho osobnosti Martin ELBEL – Jarmila KAŠPÁRKOVÁ, *Hieronimus Veit*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

¹⁰³⁶ Hieronymus VEIT, *Regel oder Weiss dess Lebens, Der Brüder und Schwestern dess dritten Ordens S. Francisci*, Olmütz 1701.

¹⁰³⁷ Jarolím VEITH, *Regule aneb způsob života bratrův a sester Třetího řádu Svatého Otce Františka*, Praha 1708 (další české vydání je například z roku 1731).

¹⁰³⁸ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 358, kart. č. 363, sign. E24, Tištěný seznam pobožností třetího řádu při konventním kostele v Praze na Hradčanech (1751).

františkánských světců (sv. Kláry, sv. Ludvíka IX., sv. Františka z Assisi atd.). Navíc byla slavena ještě tzv. 40 hodinová pobožnost,¹⁰³⁹ která se konala ve dnech 3. – 5. 6.¹⁰⁴⁰

Co se týče početnosti jednotlivých třetích řádů, lze ji doložit jen v některých případech. Například při německy mluvícím třetím řádu v Horšovském Týně je doloženo 519 členů (312 žen a 207 mužů) vstoupivších v letech 1738–1777.¹⁰⁴¹ Do třetího řádu v Sušici vstoupilo mezi léty 1740–1778 celkem 186 terciářů (104 žen a 82 mužů).¹⁰⁴² V Žatci známe jména 49 terciářů (35 žen a 14 mužů), kteří složili profesi v letech 1735–1743.¹⁰⁴³

Společenské postavení terciářů je v matrikách třetích řádů uvedeno jen u některých osob. Například u terciářů v Sušici ho známe jen u 69, z nichž většina byla zdejšími měšťany (40).¹⁰⁴⁴ Četně jsou ale zastoupeni i příslušníci šlechtického¹⁰⁴⁵ stavu (19).¹⁰⁴⁶ V Žatci máme bližší informace o 26 terciářích, majoritu mezi nimi opět tvořili zdejší měšťané (17), přičemž u dvou z nich byla ještě zapsána jejich profese (truhlář a řezník).¹⁰⁴⁷ Ojediněle jsou mezi kapucínskými terciáři doloženi i poustevníci.¹⁰⁴⁸

Členy terciářských komunit nebyli pouze obyvatelé města, kde fungoval kapucínský konvent, ale byli v nich zastoupeni lidé bydlící v jeho širokém okolí, jak ukazuje například matrika terciářů v Sušici.¹⁰⁴⁹ To kapucínům napomáhalo při sběru almužen, například

---

¹⁰³⁹ Tato pobožnost byla pěstována hlavně v kapucínském řádu, poprvé byla uspořádána v Miláně v roce 1537. K velkým propagátorům tzv. 40 hodinových modliteb patřil například Martin z Kochemu. A. CORETH, *Pietas Austriaca*, s. 21.

¹⁰⁴⁰ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 295, kart. č. 340, sign. C6, Tištěný seznam pobožností třetího řádu při konventním kostele v Mikulově (1759).

¹⁰⁴¹ *Fratres et Sorores Tertii Ordinis Sancti Patris Francisci Teinicii ad Sanctum Vitum ab anno 1738*, fol. 2r–27r.

¹⁰⁴² *Catalogus Fratrum et Sororum Sac. Tertii Ordinis Conventus Capucinatorum Sutticii*, fol. 3r–14r.

¹⁰⁴³ *Protocollum huius Conventus Ziatteensis*, s. 131–135. V Žatci bylo 5 jedinců přijato mezi terciáře kapucínů ještě před oficiálním ustanovením třetího řádu, ke kterému mohlo dojít nejdříve ve druhé polovině roku 1737.

¹⁰⁴⁴ *Catalogus Fratrum et Sororum Sac. Tertii Ordinis Conventus Capucinatorum Sutticii*, fol. 3r–14r.

¹⁰⁴⁵ Sušičtí terciáři byli Pöttingové, Dubští z Wittinau, Boryňové ze Lhoty, Zádubští ze Šontálu, Běšínové z Běšin, Malovcové z Malovic, Dohalští z Dohalic, Kocové z Dobrše, Janovští z Janovic a Dlouhoveští z Dlouhé Vsi. TAMTÉŽ, fol. 3r–4r, 6r–6v, 11r, 12r, 13r.

¹⁰⁴⁶ Dále byli zastoupeni tři duchovní (dva diecézní kněží – kaplani z Lažiště a ze Záblatí – a jeden poustevník z řádu ivanitů), dva měšťané z poddanského města Strakonice a dva měšťané z královských měst Klatovy a Kašperské Hory. U tří terciářů je uveden pouze status *civis*. TAMTÉŽ, fol. 3r, 10v, 12v–13r.

¹⁰⁴⁷ Dále šest terciářů pocházelo z vesnice Čeradice, jednalo se o tři místní sedláky s manželkami. Jeden terciář uváděn jako měšťan v královském městě Chomutově, jeden byl měšťanem v poddanském městě v Podbořanech a jeden byl diecézní kněz (kaplan v Liběšicích). U dalších šesti terciářek poznamenáno ještě vdova, z čehož ale nejde rozpoznat bližší sociální status. *Protocollum huius Conventus Ziatteensis*, s. 131–135.

¹⁰⁴⁸ Například členem třetího řádu v Opočně byl poustevník Ludvík Knínka. SOkA Hradec Králové, Biskupský archiv Hradec Králové, inv. č. 418, sign. IV o 3; Terciářem při konventu v Sušici byl zase blíže neurčený br. Arsenius z řádu ivanitů. *Catalogus Fratrum et Sororum Sac. Tertii Ordinis Conventus Capucinatorum Sutticii*, fol. 14r. Při třetím řádu v Horšovském Týně jsou doloženi poustevníci br. Pavel z Vohenstraußu a Wolfgang Disler. *Fratres et Sorores Tertii Ordinis Sancti Patris Francisci Teinicii ad Sanctum Vitum ab anno 1738*, fol. 18r–v. Poustevníci často přijímali mezi své terciáře také františkáni-observanti. Martin GAŽI – Jarmila HANSOVÁ, *Svatyně za hradbami měst. Křížová hora u Českého Krumlova v jihočeských a středoevropských souvislostech*, České Budějovice 2012, s. 81–82; M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 100.

¹⁰⁴⁹ Přímo ze Sušice pocházelo pouze 35% členů, do 15 km mělo své bydliště 15%, ze Strakonice vzdálených 33 km bylo 12%, ze sídel vzdálených 16–30 km bylo 6%, z lokalit nacházejících se 30–50 km (mimo Strakonice)

mj. i tím, že stodoly při usedlostech členů třetího řádu mohli využít jako skladovací místa. Odtud pak byly povozem, který opět často poskytl terciář, viktualie sváženy do kláštera. V řadě případů byl terciářem diecézní kněz (například mezi členy třetího řádu v Horšovském Týně jich lze nalézt 17),¹⁰⁵⁰ takže kapucíni mohli využít farní stodolu a povoz.¹⁰⁵¹ Z řad terciářů, kteří měli vyšší společenské postavení, se rekrutovali tzv. apoštolští syndikové, jež řád zastupovali během nutných finančních operací.

Třetí řády byly pro kapucíny jedním z nejdůležitějších nástrojů interakce se společnostmi, a to nejen z důvodu ekonomického (snazší sběr almužen, apoštolští syndikové),¹⁰⁵² ale především díky možnosti jak prezentovat a rozšiřovat řádovou spiritualitu mimo zdi kláštera. Mezi terciáře totiž často vstupovali diecézní kněží, hlavně se jednalo o duchovní z okolních měst a vesnic, kteří pod vlivem členství v třetím řádu mohli ve svých farnostech šířit úctu ke kapucínskému řádu, například připomínáním památek jeho světců. Dále v případech, kdy k terciářům vstoupilo více členů jedné rodiny, mohly jejich domácnosti fungovat jako místa šíření povědomí o kapucínském řádu.¹⁰⁵³

Třetí řády a náboženská bratrstva při kapucínských konventech zanikly za vlády Josefa II.. Jejich zrušení zapadá do převratných josefínských náboženských reforem. V duchu osvícenských názorů představovaly náboženská bratrstva a třetí řády jednoznačně zbytečné instituce, jež věřící vedou k pověrečným praktikám, čímž je odvádějí od pravé zbožnosti.¹⁰⁵⁴ Bratrstva dále dle osvícenců také kumulovala majetek a peníze, které by šlo využít mnohem lépe, například v charitativní činnosti. A tak nejdříve v prosinci roku 1782 došlo ke zrušení třetích řádů. Dekret o jejich rozpuštění byl opětovně publikován v březnu roku 1783. Nařízením z května 1783 pak byla zrušena i náboženská bratrstva. Tak jako v předešlém

---

bylo 9%, nad 50 km vzdálených sídel bylo 4%. U 19% členské základny nelze rozpoznat místo bydliště. *Catalogus Fratrum et Sororum Sac. Tertii Ordinis Conventus Capucinatorum Sutticii*, fol. 3r–14r.

¹⁰⁵⁰ Jakub Sell, kaplan v Horšovském Týně; Jan Pill, farář v Semněvicích; Jan Zirhut, kaplan v Nahošicích; Josef Minetti, farář v Horních Sekýřanech (člen premonstrátské kanonie v Teplé); Vavřinec Würtnitzer, farář v Munětíně; Kristián Vetter, kaplan v Munětíně; Josef Illing, farář v Újezdu Svatého Kříže; Antonín Sturm, farář v Horšovském Týně; Vavřinec Karel von Kroschovský, farář v Horšovském Týně; Jiří Kraus, kaplan v Dnešicích; František Willfert, kaplan v Čečovicích; Kašpar Petzelt, farář v Chudenicích; Benedikt Wilhelm, kaplan v Chudenicích; Herman Reittenberger, farář ve Všerubech; František Dietl, kaplan v Železně Rudě; Vojtěch Hanika, farář v Bernarticích; Jan Jiří Gennel, farář v Blížejově; *Fratres et Sorores Tertii Ordinis Sancti Patris Francisci Teinicii ad Sanctum Vitum ab anno 1738*, fol. 2v, 6r, 8r–v, 9v–10v, 13r, 19r, 20r, 21r.

¹⁰⁵¹ Obdobný systém využití terciářů při sběru potravin fungoval i u františkánů-observantů. M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 81, 100, 105.

¹⁰⁵² Světští terciáři se mj. podíleli na budování a opravách samotných domů, a to většinou bez nároku na plat. Například fulneckí terciáři, kteří byli povoláním malíři, se aktivně podíleli na výzdobě zdejšího konventu a přilehlé lorety, jak prokázal výzkum Zdeňka Orlity. *Protocollum Conventus Fulnecensis Congestum et Restauratum ab A.V.P. Roberto Budischoviensi loci Guardiani et A.V.P. Antonino Brunensi Vic: anno Christi 1749*, s. 177; Z. ORLITA, *Dům v zahradě Páně*, s. 101, 109, 122–123, 194.

¹⁰⁵³ Podobný význam, a to i ze stejných důvodů měly třetí řády pro františkány-observanty. M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 105.

¹⁰⁵⁴ K pojetí zbožnosti v době osvícenství například Jiří MIKULEC, *Katolická zbožnost mezi barokem a osvícenstvím*, in: TÝŽ – M. Ondo Grečenkova (edd.), *Církev a zrod racionality*, s. 143–163.

případě došlo též k jeho opakovanému vydání, a to ještě v srpnu stejného roku.¹⁰⁵⁵ Výtka osvícenců týkající se hromadění majetku je v případě kapucínských třetích řádů poněkud neopodstatněná, jelikož jejich majetek (nejčastěji zmiňována ciboria – většinou pouze měděná a různé textilie: mešní roucha, kasule, korporály, pally, bursy, vela atd.) dosahoval většinou hodnoty v desítkách¹⁰⁵⁶ či několika stovkách zlatých.¹⁰⁵⁷ Jedinou výjimkou je třetí řád v Zákupech, který vlastnil jmění za 1012 zlatých, když 985 zlatých představovalo sedm zbožných nadání učiněných v jeho prospěch (nejvyšší ve výši 460 zlatých).¹⁰⁵⁸ Ta u ostatních třetích řádů nedosahují takové výše či nejsou vůbec doložena.

4.3.2 Náboženská bratrstva

S náboženskými bratrstvy u kapucínských kostelů se lze setkat v mnohem menší míře než s terciáři, prozatím jsou doložena pouze tři. Při kostele Panny Marie Královny Andělů v Praze na Hradčanech bylo zřízeno flagelantské bratrstvo *Utrpení Ježíše Krista*, u hradčanské lorety pak bylo ustanoveno arcibratrstvo *Ježíš, Marie a Josef za zesnulé* a při poutním kostele Nanebevzetí Panny Marie v Mariánské u Jáchymova fungovalo bratrstvo *Smrtných úzkostí Kristových*.¹⁰⁵⁹ Kromě toho lze doložit pokus z roku 1736 o zřízení bratrstva *Ježíš, Maria a Josef* při fulnecké loretě. Tehdejší kvardián konventu Libor Winckelhofffer z Kraslic se rozhodl založit konfraternitu zasvěcenou sv. Rodině jako pobočné bratrstvo při arcibratrstvu *Ježíš, Marie a Josef* fungujícím při hradčanské loretě,¹⁰⁶⁰ a to z důvodu zlepšení konkurenceschopnosti vůči místním augustiniánům-kanovníkům. K uskutečnění záměru však nakonec nedošlo z důvodu záporného stanoviska provinčního ministra Kryšpína Höhla z Čilče. Ten nesouhlasil se vznikem nového bratrstva z důvodu obavy zhoršení již tak napjatých vztahů s místními augustiniány-kanovníky.¹⁰⁶¹

---

¹⁰⁵⁵ J. MIKULEC, *Barokní náboženská bratrstva*, s. 124–132.

¹⁰⁵⁶ Například majetek třetího řádu v Jihlavě byl vyčíslen na 36 zlatých. Tržní hodnota jmění terciářů v Třebíči byla stanovena na 41 zlatých. Zdeněk ORLITA, „Bildergalerie katholischer Missbräuche.“ *Náboženská bratrstva jihlavského kraje ve světle josefínských účetních výkazů*, in: Rudolf Schebesta (ed.), *Mezi Jihlavou a Vídní 1700–1900*, Jihlava 2006, s. 111–126, s. 114.

¹⁰⁵⁷ Například třetí řád v Chrudimi vlastnil majetek za 390 zlatých (z toho 111 zl. v hotových penězích v pokladně). NA, NB, inv. č. 237, kart. č. 54.

¹⁰⁵⁸ SOA Litoměřice, Kapucini Zákupy, inv. č. 23; NA, NB, inv. č. 66, sign. II/37.

¹⁰⁵⁹ NA, APA, inv. č. 1430, sign. B17/2, Kopíř papežských bul, fol. 122r–124v. Další prameny k bratrstvu prozatím nenalezeny, takže není jisté, zda skutečně začalo fungovat.

¹⁰⁶⁰ Viz kapitola 4.3.2.2 Arcibratrstvo *Ježíš, Maria a Josef*.

¹⁰⁶¹ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 175, kart. č. 312, sign. B11 (žádost kvardiána o založení bratrstva); *Kapucínské letopisy*, tom. XIX, s. 82 (1736). Srov. Z. ORLITA, *Dům v zahradě Páně*, s. 122.

4.3.2.1 Bratrstvo Utrpení Ježíše Krista

Flagelantské¹⁰⁶² bratrstvo Utrpení Ježíše Krista¹⁰⁶³ bylo založeno roku 1603.¹⁰⁶⁴ Cílem bratrstva bylo dle jeho stanov projevovat kající litost nad hříchy svých členů a celé společnosti,¹⁰⁶⁵ ale jeho založení mělo jistě i rekatolizační podtext. Pravidla bratrstva nejdříve schválil pražský arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé (1551–1606) a následně je potvrdil (1606) i papež Pavel V. (1552–1621),¹⁰⁶⁶ který konfraternitu bohatě vybavil odpustkovými privilegii.¹⁰⁶⁷

K členům bratrstva patřili mj. vysoce postavení šlechtici,¹⁰⁶⁸ už mezi jeho zakládajícími členy lze nalézt španělského vyslance při rudolfinském dvoře Guilléna de San Clemente y de Centellas (1539–1608)¹⁰⁶⁹ a císařského generála Baltasara Marradase (1560–1638).¹⁰⁷⁰ Dalšími jeho členy prokazatelně byli Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598–1667), pražský arcibiskup a protektor bratrstva; Jaroslav Bořita z Martinic (1582–1649), nejvyšší purkrabí; Martin de Hoeff-Huerta (1580–1637), císařský generál; Jindřich Libštejnský z Kolovrat (1570–1646), nejvyšší hofmistr; Jindřich Volf Berka z Dubé (†1650), prezident české komory; Jiří Maxmilián Vratislav z Mitrovic¹⁰⁷¹ (†1661).¹⁰⁷² Kromě těchto aristokratů, z nichž někteří byli španělského původu,¹⁰⁷³ bylo bratrstvo otevřeno¹⁰⁷⁴ i jedincům nižšího

¹⁰⁶² Obecně k hnutí mrskačů (flagelantů) například TÝŽ, *Tělo tvrdě chovey, Flagelace a její praxe v jezuitských sodalitách olomoucké diecéze v 17. století*, Studia Comeniana et historica 75–76, 2006, s. 134–144.

¹⁰⁶³ Ve stejné době kapucíni zakládali podobná bratrstva flagelantů po celé Evropě. Nejznámější z nich byla zřízena v Kolíně nad Rýnem a Bruselu. Kolínské Arcibratrstvo mělo titul *Přeukrutného utrpení Páně pro přestupování nekatolíků, jak obrácených od společenství augsburského vyznání, tak reformovaných protestantů*. Jednalo se o velmi elitní bratrstvo, mezi jeho členy lze nalézt evropské panovníky: Ferdinanda II. (1578–1637), Ferdinanda III. (1608–1657), Filipa III. (1578–1621), katolické kurfiřty, ale i šlechtice, a to i české aristokraty, například Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic (1568–1628). O. KAMSHOFF, *Eine Geislerbruderschaft in Prag*, s. 55; J. MIKULEC, *Barokní náboženská bratrstva*, s. 51. Blíže ke kultu smrtelných úzkostí Kristových, který byl velmi pěstován v prostředí kapucínského řádu TÝŽ, *Náboženský život*, s. 41–42.

¹⁰⁶⁴ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 69; *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 31.

¹⁰⁶⁵ Stanovy bratrstva lze nalézt v *Bullarium Ordinis (...) Capucinatorum*, tom. IV, s. 177–180 či v *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 90–94.

¹⁰⁶⁶ NA, ŘK, Listiny, inv. č. 10. Opis buly papeže Pavla V., kterou povoluje flagelantské bratrstvo, rovněž uveden v *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 89.

¹⁰⁶⁷ TAMTÉŽ, s. 94–95; O. KAMSHOFF, *Eine Geislerbruderschaft in Prag*, s. 59.

¹⁰⁶⁸ „Proto mnozí vynikající šlechtici zapálení láskou a zbožností k ukřižovanému Kristu, kteří hořeli žárem katolické víry (...) v Praze založili bratrstvo flagelantů.“ *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 31; „Členové bratrstva byli význační počtem, šlechtictvím a rozmnoženým rodokmenem.“ TAMTÉŽ, s. 36.

¹⁰⁶⁹ NA, ŘK, Rkp., inv. č. 66, Matrika flagelantského bratrstva, fol. 1r (zápis o vstupu do bratrstva je doprovázen iluminací znaku španělského vyslance).

¹⁰⁷⁰ TAMTÉŽ, fol. 2r (opět zápis o vstupu do konfraternity ozdoben rodovým erbem tohoto šlechtice).

¹⁰⁷¹ Jiří Maxmilián Vratislav z Mitrovic (†1661) byl kapucínskou spiritualitou natolik osloven, že na sklonku svého života dne 30. 11. 1657 vstoupil i do kapucínského řádu, kde přijal řeholní jméno →Serafín z Čech. *Catalogus Patrum et Fratrum Capucinatorum Provinciae Boëmiae*, s. 15.

¹⁰⁷² Viz seznamy úředníků bratrstva z let 1617 a 1630. *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 211–212 (1617), s. 477–478 (1630).

¹⁰⁷³ Ke spolupráci kapucínů s tzv. "španělskou" stranou v 1. pol. 17. století blíže M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu v českých zemích během stavovského povstání* (v tisku); Pavel MAREK, *Klientelní strategie*

původu. Členy bratrstva byli mj. také příslušníci z italské menšiny žijící v Praze,¹⁰⁷⁵ což patrně souvisí i s tím, že první generace kapucínů působící v českých zemích tvořili většinou Italové.¹⁰⁷⁶

Bratrstvo organizovalo každoročně¹⁰⁷⁷ na Velký pátek po západu slunce slavnostní flagelantské procesí.¹⁰⁷⁸ Průvod vycházel od hradčanského konventu a postupně procházel kolem paláce Thunů, hradčanské radnice, arcibiskupského paláce, kapitulního děkanství, pak obešel katedrálu sv. Víta a zamířil zpět kolem kláštera barnabitů, dnes řeholní dům bosých karmelitek, do kapucínského konventu.¹⁰⁷⁹ Velkopáteční průvod se skládal ze dvou skupin účastníků. První tvořili dobrovolníci, kteří konali skutky kajicnosti tím, že bičovali své tělo (tzv. flagelanti) či nesli veliké kříže (tzv. bajulanti). A jelikož měli v procesí kráčet nepoznaní, byli oblečeni do bílého pláště, který byl opásán jednoduchým provazovým cingulem a měl bílou kapuci s červeným křížem. Skupinu mrskačů doprovázeli členové bratrstva s pochodněmi, kteří byli oblečeni do černého oděvu.¹⁰⁸⁰ Druhou skupinu účastníků tvořili herci, kteří předváděli pašijové hry.¹⁰⁸¹ V jejich rámci byly ukazovány hlavně různé výjevy týkající se umučení Krista, ale zastoupeny byly i starozákonní příběhy znázorňující předobrazy, tj. důvody jeho utrpení. Za tímto účelem se průvod místy zastavoval a na malých přenosných jevištích, tzv. pegmatech, se hrály výše uvedené scény. Těchto dramatických

---

španělských králů na pražském císařském dvoře konce 16. a počátku 17. století, ČČH 105, 2007, s. 40–88, s. 64–65.

¹⁰⁷⁴ Dle stanov bratrstva se mohl stát jeho členem jakýkoliv katolík s neporušenou pověstí, na němž neležel stín hereze. Viz první článek stanov bratrstva *De condicionibus eorum, qui ad hanc sodalitatem adscribuntur. Bullarium Ordinis (...) Capucinatorum*, tom. IV, s. 178.

¹⁰⁷⁵ Mezi koordinátory flagelantské procesí jsou uváděni příslušníci rodiny Misseroni z Lisonu. Italského původu dle jména pravděpodobně byli i členové rodin Avancinus, Bresco a Mascone. *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 53, *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 447–448. Blíže k italské menšině žijící v Praze v 17. století například Josef JANÁČEK, *Italové v předbělohorské Praze (1526–1620)*, *Pražský sborník historický* 16, 1983, s. 77–118.

¹⁰⁷⁶ Viz příloha č. 8, graf č. 1; M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu v českých zemích během stavovského povstání* (v tisku)

¹⁰⁷⁷ K roku 1613 je doloženo, že bratrstvo navíc pořádalo i mimořádné prosebné procesí za odvrácení moru. *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 140.

¹⁰⁷⁸ Od roku 1625 je doloženo organizování pravidelného flagelantského procesí na Velký pátek kapucíny také v Olomouci. Kapucíni dostali na pořádání zdejšího mrskačského procesí i privilegium od olomouckého biskupa Františka z Ditrichštejna (1570–1636), které bylo vystaveno dne 21. 3. 1625 v Mikulově. *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 326; *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 73–74; *Historia domestica a prima Olomucensis monasterii fundatione*, fol. 35r; NA, ŘK, Listiny, inv. č. 15; Kapucíni pořádali flagelantské průvody také v Brně (viz kapitola 4.3.2.3 Bratrstvo Božího těla). K barokním velikonočním procesím blíže Zdeněk ORLITA, *Die Prozessionen in der Karwoche unter der Leitung von marianischen Kongregationen im 17. und 18. Jahrhundert*, in: Tomáš Černušák – Karl Kollermann – Irene Rabl (edd.), *Kommunikation zwischen Kloster und Welt in Spätmittelalter und Früher Neuzeit (= Monastica Historia 3)*, St. Pölten – Prag 2018, s. 255–278; Vojtěch RON, *Velkopáteční pašijová procesí*, *Český lid* 80, 1993, s. 293–304.

¹⁰⁷⁹ V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 151; *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 74, 84, 96, 111, 116, 126, 135, 156, 185, 199, 212, 225.

¹⁰⁸⁰ O. KAMSHOFF, *Eine Geislerbruderschaft in Prag*, s. 54.

¹⁰⁸¹ Pašijové hry jako součást procesí doloženy od roku 1623, původně se v jeho rámci prováděla pouze flagelace. *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 70–71.

výstupů je k roku 1702 doloženo 17, mezi nimi byly například zastoupeny: prvotní hřích Adama a Evy, závist mezi 12 Jákobovými syny, Pilátův polibek, obžalování Ježíše Krista Židy, ukřižování syna Božího, uložení jeho těla do hrobu, zmrtvýchvstání a nanebevstoupení Ježíše Krista.¹⁰⁸² Procesí se dále zúčastňovali studenti, členové cechů, hudebníci a vojáci. Hudebníci tomuto velkému baroknímu divadlu tvořili zvukovou kulisu. Hráli speciálně složené písně, jimiž podporovali flagelanty v jejich kajícím konání. Průvod uzavírali všichni členové hradčanského konventu. Kapucínské letopisy uvádějí, že i přes večerní hodinu byl průvod Pražany hojně navštěvován,¹⁰⁸³ lidé přihlíželi z okolních domů či stáli na chodnících lemujících trasu průvodu. Jakmile se průvod vrátil do kapucínského kláštera, byla těla těch, kteří se mrskali, náležitě ošetřena, a tím skončila tato velkopáteční slavnost.¹⁰⁸⁴

Flagelace v rámci procesí je v pramenech kapucínské proveniencie popisována dosti naturalisticky a s velkou dávkou sebe prezentace (*činili umrtvování skrze bolestné bičování; účastníci procesí zuřili a zle řádili důtkami na svých tělech; rozsápávali si svá těla důtkami; konali krvavá bičování*).¹⁰⁸⁵ Jak je patrné, zdůrazňovány jsou vždy její velice přehnané projevy. Sebe mrškačství jako jeden z projevů barokní zbožnosti je typické především pro kapucínský řád. U ostatních církevních společenství kromě jezuitů se s těmito brutálními důkazy zbožnosti nesetkáváme v takové míře.¹⁰⁸⁶

---

¹⁰⁸² *Rex Regum et Dominus Dominantium. I., ad Timoth. 6. v. 15., Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, Joannis I. v. 18., Salvator noster Jesus Christus, ut reconciliationis Sacrificium, sub figura Josephi Patriarchae ad salutiferam contemplationem devotionem animabus luctuos die Parasceves sancto in Caesarea annua consveta processione exhibitus a Conventu PP. Capucinatorum Pragae in Hratschin die 14. Aprilis, anno 1702. Král nad Krály a Pán nad panugicými. I. k Tim. 6. w. 15. Gednorozený Syn kterýž gest w Lúně Otce. (Jan I. w. 18.) Spasytel náss Krystus Gežjss ga kožto Obět Smjřenj pod Figurau Patryarchy Jozeffa žalostně nábožně Dussy k wraucnému Spolu=Virpenj při obyčejné weyročnj v Weliký Pátek Cýsařské Processy předstawený od Conventů P. P. Kapucynůw Pražského Hradčanského Klásstera dne 14. Měsýce Dubna Léta 1702. Der Koenig aller Koenigen und Herr aller Herren. I. Tim. 6. v. 15. Der Eingebohrne Sohn der in deß Patters Schoß ist. (Joan. I. v. 18.) Vnser Heyland Jesus Christus als ein angenehmes Versoehn=Opffer unter der Figur des Patriarchen Josephs zu heilsamer Betrachtung deren andaechtigen Seelen klaeglich an heiligen Charfreytag in dem Kayserliche Jaehrlichen gewoehnlichen Vmbgang vorgestellt von den Convent der PP. Capuciniern zu Prag auff dem Hratschin den 14. April im Jahr Christi 1702, 1702 (s. 1).*

¹⁰⁸³ To dokládá i deník Adama ml. z Valdštejna (1570–1638), který si do něj mj. zaznamenával i počty mrškačů. Procesí popsal jako velikou událost, kterou si nikdo nechtěl nechat ujít. Marie KOLDINSKÁ – Petr MAŤA (edd.), *Deník rudolfínského dvořana Adama mladšího z Valdštejna 1602–1633*, Praha 1997, s. 105, 124, 159, 228, 245.

¹⁰⁸⁴ Srov. V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 151–152. Obdobná velikonoční procesí v období baroka organizovali v Praze na Starém Městě jezuité. Kateřina BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, *Velikonoční slavnosti v Klementinu*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v residenčních městech raného novověku (=Opera historica 8)*, České Budějovice 2000, s. 575–592, s. 583–586.

¹⁰⁸⁵ Viz zápisy popisující průběh procesí z 30. až 40. let 17. století. *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 447, 657, tom. II, s. 81, 163.

¹⁰⁸⁶ Kapucíni během celého procesí organizovali pro Pražany vlastně velkolepé divadlo, jehož účelem bylo představit okolí svoji řádovou zbožnost, při níž flagelace měla demonstrovat soucit s trpícím Kristem. Disciplína skrze sebe mrškačství u kapucínů nebyla součástí jen veřejných procesí či kázání, ale setkáváme se s ní pravidelně i v komunitním řeholním životě, a to buď ve formě trestu za přestupky proti řádovým pravidlům (veřejnou flagelací v chóru či refektáři se trestalo například nedostavení se na modlitbu hodinek či nedovolené krátkodobé opuštění konventu), nebo dobrovolně, kdy skrze ni měl kapucín rozvíjet svou osobní zbožnost. F. ELIZONDO (ed.), *Constitutiones Ordinis Fratrum Minorum Capucinatorum*, s. 456, 462–463; Z. ORLITA,

Organizace bratrstva byla neobyčejně důkladná, čemuž nasvědčuje i to, že uspořádání mrskačského procesí bylo dosti náročné. Každoročně si mělo v tajné volbě volit své úředníky,¹⁰⁸⁷ v praxi se volby většinou konaly pouze v případě potřeby doplnění vedení bratrstva, například z důvodu úmrtí nějakého představeného.¹⁰⁸⁸ Dále je doloženo, že bratrstvo vlastnilo i svůj vlastní dům,¹⁰⁸⁹ kde se především uskladovala přenosná pegmata, proti větru chráněné svícny a pochodně, oděvy a rekvizity potřebné k hraní pašijových her atd. Bratrstvo si v roce 1606 založilo rovněž svoji matriku,¹⁰⁹⁰ která se dochovala dodnes, bohužel ale nebyla skoro vůbec vedena, popsáno je pouze sedm folií.¹⁰⁹¹

Velkopáteční procesí bylo zcela určitě velkou devízou bratrstva, ale zároveň pro něj představovalo obrovskou zátěž, protože jeho uspořádání stálo nemalé finanční prostředky. Například v roce 1631 dosáhly celkové náklady 48 zl. 42 kr.¹⁰⁹² Finanční částka potřebná na uspořádání průvodu se stále zvyšovala, a proto není divu, že v pramenech opakovaně nacházíme časté zmínky o nedostatku financí na konání velkopátečního procesí.¹⁰⁹³ A když na konci 17. století výrazně ubylo členů bratrstva, stal se tento problém ještě naléhavějším, proto se roku 1693 řád obrátil na tehdejšího pražského arcibiskupa Jana Bedřicha z Valdštejna (1642–1694) a dotázal se ho, jestli by nebyl ochoten nést náklady spojené s průvodem. Arcibiskup souhlasil, jenže už roku 1694 zemřel, a na kapucíny tak znovu dolehla tíživá starost o jeho financování. Kapucíni chtěli bratrstvo a jeho procesí zachránit, a proto hledali další dobrodince, kteří by byli ochotní platit výdaje za průvod. Roku 1695 se obrátili s prosbou o pomoc na samotného císaře Leopolda I. (1640–1705), který souhlasil, že bude

---

Dům v zahradě Páně, s. 73–75. K sebe prezentaci ve veřejném prostoru skrze flagelaci J. MIKULEC, *Náboženská bratrstva*, s. 105–106.

¹⁰⁸⁷ Viz druhý článek stanov bratrstva *De ministris sodalitatis deque eius officio. Bullarium Ordinis (...) Capucinatorum*, tom. IV, s. 178.

¹⁰⁸⁸ V pramenech se dochovala zpráva o volbě hodnostářů z roku 1617 a 1630, takže víme, že bratrstvo mělo svého duchovního vůdce z řad kapucínů, světského představeného neboli rektora, kterému pomáhali řídit chod bratrstva dva asistenti. Dále byli ustanovováni dva radní, pokladník-cirkátor, sekretář, dva vybírači almužen, dva sakristiáni, čtyři koordinátoři velikonočního průvodu a tři poslové (pro Malou Stranu, Staré a Nové Město). *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 53; *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 477–478.

¹⁰⁸⁹ První dům byl zakoupen již v roce 1617: „Pro větší pohodlí, lepší zachování předpisů a bezpečnější uložení předmětů používaných při procesí byl získán pro bratrstvo dům, ležící blízko našeho konventu za cenu 1 200 zlatých. O jeho získání se zasloužil R. P. kvardián Roman z Lodi a pán z Mitrovic, radní bratrstva, který také vydal mnoho peněz na jeho koupi.“ *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 53. Zmíněný dům po čase již svými rozměry nestačil, hlavně kvůli potřebě uskladovat přenosná pegmata, a proto ho bratrstvo v roce 1623 prodalo a koupilo větší. TAMTÉŽ, s. 70–71. Výměna domu se opakovala ještě v roce 1642. *Kapucínské letopisy*, tom. II, s. 105.

¹⁰⁹⁰ Její zřízení popisuje zápis v kronice hradčanského konventu: „Když bratrstvo bylo schváleno a potvrzeno, nechali první členové bratrstva pro větší důstojnost vyhotovit knihu, kterou svázali do červené kůže a stříbrnými plíšky ji ozdobili.“ *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 35–36.

¹⁰⁹¹ NA, ŘK, Rkp., inv. č. 66.

¹⁰⁹² *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 89–90. Dobrodincem hradicím náklady byl Baltasar Marradas, který nadto bratrstvu poskytl ještě další finanční dar ve výši 200 zl., který měl být použit na uspořádání velkopátečních průvodů v následujících letech.

¹⁰⁹³ TAMTÉŽ, s. 82.

hradit náklady na velkopáteční procesí a skutečně v letech 1695–1697 poskytl kapucínům skrze českou komoru 100 zlatých. Roku 1698 se kapucíni opět domáhali vyplacení částky, ale česká komora se jim ji zdráhala vydat, protože k tomu nedostala žádný příkaz z Vídně. Jelikož nebylo možné průvod na poslední chvíli odřící, byla velkopáteční slavnost sice uspořádána, ale veškeré náklady musel uhradit hradčanský konvent. Na začátku roku 1699 se tehdejší kvardián hradčanského konventu →Karel z Moravy pokusil vymoci u České komory finanční podpory. Jeho úsilí však bylo marné, a proto se písemně obrátil ještě na nejvyššího kancléře Františka Oldřicha Kinského (1634–1699) s prosbou o intervenci, nicméně i tato snaha nebyla úspěšná. Roku 1699 se tedy obvyklý průvod nekonal, protože kapucíni na něj neměli finanční prostředky. V roce 1700 bylo procesí znovu obnoveno, neboť na něj česká komora na příkaz Leopolda I. znovu přispívala.¹⁰⁹⁴

Další informace k flagelantskému bratrstvu se prozatím nepodařilo nalézt, ukončení jeho činnosti je tak poněkud nejasné. Auxilián Starcke z Velenic v kronice hradčanského konventu jen uvádí, že činnost bratrstva patrně zanikla se smrtí Leopolda I. (†1705), a to z důvodu nenalezení nového dobrodince ochotného financovat organizaci procesí. Poslední doložený průvod se konal v roce 1706.¹⁰⁹⁵ Jistou roli mohl sehrát i fakt, že se kapucíni od roku 1694 intenzivně věnovali rozvoji Arcibratrstva Ježíš, Marie a Josef, které fungovalo při hradčanské loretě, a flagelantské bratrstvo, kterému mohla postupně i vymřít členská základna, prostě upozadili. Ostatně v pramenech popisujících problémy spojené s financováním velkopátečního průvodu v 90. letech 17. století je opakovaně zmiňován jako důvod nedostatku peněz malý počet členů bratrstva.

4.3.2.2 Arcibratrstvo Ježíš, Marie a Josef za zesnulé

Arcibratrstvo bylo založeno v roce 1694¹⁰⁹⁶ z popudu Václava Ferdinanda z Lobkovic (1654–1697), patrona pražské loretě. Kapucíni si spolu s knížetem od něj slibovali další rozvoj pražské loretě jakožto poutního místa.¹⁰⁹⁷ Bratrstvo opravdu velice dobře napomohlo rozvoji kultu pražské loretě, protože do roku 1699, tedy pouhých pět let od jeho založení, evidovalo 44 322 členů (122 knížat a hrabat, 373 nižších šlechticů, 1779 biskupů, světských

---

¹⁰⁹⁴ *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 257–258; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 153.

¹⁰⁹⁵ *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 257–258; Podobně o konci bratrstva informují i provinční letopisy *Kapucínské letopisy*, tom. XIV, s. 105.

¹⁰⁹⁶ Viz opis potvrzující buly Inocence XII. (1615–1700). *Kapucínské letopisy*, tom. X, s. 556–562.

¹⁰⁹⁷ Okolnosti založení bratrstva jsou podrobně popsány v Petr SVOJANOVSKÝ, *Neznámý obraz Petra Brandla a loretánské bratrstvo Ježíše, Marie a Josefa*, *Umění* 49/2, 2001, s. 161–173, s. 161–163; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 153. Popis slavnosti veřejného vyhlášení arcibratrstva, které proběhlo na svátek Nanebevzetí Panny Marie lze nalézt v M. DVORÁK, *María Loreto am Hradschin zu Prag*, s. 45–46.

a řeholních duchovních a 42 048 ostatních věřících).¹⁰⁹⁸ Tento velký počet však nebyl konečný, z jednotlivých tisků arcibratrstva se dozvídáme, že k roku 1726 čítalo 873 898 členů,¹⁰⁹⁹ k roku 1749 – 1 502 058¹¹⁰⁰ a k roku 1759 – 1 877 891.¹¹⁰¹ Na základě doposud nejmladšího zjištěného tisku víme, že v roce 1767 přesáhl počet členů již 2 milionovou hranici. Konkrétně tehdy konfraternita měla 2 033 444 členů, z toho bylo 49 králů, vévodů a knížat;¹¹⁰² 3 118 hrabat; 13 912 nižších šlechticů; 51 759 biskupů, prelátů a duchovních; 1 844 243 ostatních věřících,¹¹⁰³ kteří pocházeli téměř z celé Evropy.¹¹⁰⁴ Nejedná se ovšem pouze o živé členy bratrstva k danému roku, arcibratrstvo bylo společenství živých i mrtvých, takže v tiscích je vlastně uveden celkový počet vstupů od jeho založení.¹¹⁰⁵

Důvodem, proč se bratrstvo tak rychle šířilo, bylo privilegium (součástí jeho stanov schválených Inocencem XII.), které mu umožňovalo mechanismus zřizování mateřských a filiálních bratrstev. Poutníci, kteří totiž navštívili pražskou loretu, ať už z blízkého či širokého okolí, se zapisovali do tohoto bratrstva s tím, že po návratu do své farnosti, mohli doma založit pobočné bratrstvo *Ježíše, Maria a Josefa za zesnulé*, čímž se vyhnuli zdoluhavému procesu zakládání a získali i stejné odpustkové nadání jako primární konfraternita při pražské loretě. Příkladem takovýchto pobočných bratrstev při arcibratrstvu Ježíš, Marie a Josef jsou v Čechách konfraternity ve Strýčicích, Ústí nad Orlicí, Vimperku, Všerubech, Záblatí a Zlonicích,¹¹⁰⁶ na Moravě pak například v Potštátu.¹¹⁰⁷ Za faktem, že tato

---

¹⁰⁹⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. XI, s. 142.

¹⁰⁹⁹ *Ehr und Glory der Löbliche Bruderschaft Jesus, Maria, Joseph für die Abgestorbene zu Prag bey Maria Lauretha, bey denen Ehrwürdigen Patribus Capuciniern*, Prag 1726, fol. 1v.

¹¹⁰⁰ *Die hochlöbliche Erz-Bruderschaft Jesus, Maria, Joseph für die Sterbende und Abgestorbene, in der königlichen Haupt-Stadt Prag bei S. Maria Laureta deren PP. Capuciniern auf Hradschin*, Prag 1749, fol. 1v.

¹¹⁰¹ *Die hochlöbliche Erz-Bruderschaft Jesus, Maria, Joseph für die Sterbende und Abgestorbene, in der königlichen Haupt-Stadt Prag bei S. Maria Laureta deren PP. Capuciniern auf Hradschin*, Prag 1759, fol. 1v.

¹¹⁰² Mezi nimi například uváděny Marie Eleonora Josefa Habsburská (1653–1697), Karel VI. (1685–1740) se ženou Alžbětou Kristýnou (1691–1750), Marie Alžběta Habsburská (1680–1741) či Marie Amálie Saská (1724–1760). NA, ŘK, Spisy, inv. č. 379b, kart. č. 368, Seznam zemřelých členů arcibratrstva z let 1696–1698; *Čest a sláva veleslawného bratrstva Jesus, Maria a Joseph za mrtvé w Praze w domě Lauretanském v Paterůw Kapucynůw*, Praha 1728, fol. 1v; *Die hochlöbliche Erz-Bruderschaft Jesus, Maria, Joseph (...)*, Prag 1749, fol. 1v. Vstup Alžběty Kristýny je velmi dobře popsán v Antonín NOVOTNÝ, *Praha Temna*, Praha 1946, s. 167–170, zejména s. 169.

¹¹⁰³ Pokud se sečtou počty členů v rámci jednotlivých skupin, ukáže se, že součet nevychází. Kapucínům přebývá či není v rámci některých kategorií uvedeno 120 363 členů.

¹¹⁰⁴ *Die hochlöbliche Erz-Bruderschaft Jesus, Maria, Joseph für die Sterbende und Abgestorbene, in der königlichen Haupt-Stadt Prag bei S. Maria Laureta deren PP. Capuciniern auf Hradschin*, Prag 1767, fol. 1v.

¹¹⁰⁵ Tisky, které byly vydávány každoročně, kromě počtu nově přijatých členů (uvedeno na versu titulní strany), v průměru jich přibývalo 25 000 až 30 000 ročně, čtenáře dále stručně informují o poslání bratrstva tj. umožnit jeho členům zkrácení očištcových muk. Poté je uveden seznam zemřelých členů bratrstva za minulý rok, za které se měli jeho členové modlit. Tisky lze dnes najít ve fondech Národní knihovny, Strahovské knihovny a samozřejmě Kapucínské provinční knihovny (viz závěrečný seznam vydaných pramenů k této disertační práci).

¹¹⁰⁶ Jiří MIKULEC, *Proměny náboženských bratrstev v Čechách v raném novověku*, in: Tomáš Jiránek – Jiří Kubeš (edd.), *Bratrstva. Světská a církevní sdružení a jejich role v kulturních a společenských strukturách od středověku do moderní doby (Sborník příspěvků z III. pardubického bienále, 29. – 30. dubna 2004)*, Pardubice 2005, s. 19–35, s. 33.

konfraternita nabyla mezinárodní charakter, stojí mj. okolnost, že do ní vstupovali příslušníci kapucínského řádu nejen z česko-moravské kapucínské provincie, ale i jejich spolubratři z rakouských a německých provincií, kteří zakládali jeho pobočky i v domovských provinciích, čímž se bratrstvo velice rozšířilo.¹¹⁰⁸

Kapucíni si pro nově ustanovené arcibratrstvo nechali roku 1694 od tehdy ještě neznámého umělce Petra Brandla (1668–1735) namalovat obraz, který byl zasazen po dobu existence bratrstva v jeho privilegovaném oltáři. Ten se nacházel při pražské loretě v kapli sv. Kříže.¹¹⁰⁹ Nyní ho lze nalézt v chóru hradčanského konventu. Dílo velmi dobře ztvárňuje zaměření bratrstva, protože je na něm zachycena sv. Rodina v nebi, pod níž v plamenech očistce trpí duše hříšníků, a sv. Josef svou rukou ukazuje andělům, která duše své smrtelné hříchy již vykoupila, a tudíž může být vyzdvížena za svatou Rodinou do nebe.¹¹¹⁰

Bratrstvo bylo vzhledem k svému poslání bohatě nadáno odpustkovými privilegii.¹¹¹¹ Pro jeho členy kapucíni sepsali i několik tisků, které je měly informovat o regulích¹¹¹² konfraternity a odpustcích, které skrze ni mohli získat. Například již v roce založení bratrstva vyšel tisk *Seelen-Hülff Oder Bruderschaft Büchlein (...) Jesu, Mariae, Joseph (...)*,¹¹¹³ jehož autorem je →Martin z Bíliny.¹¹¹⁴ Kromě toho arcibratrstvo disponovalo i svojí modlitební knížkou *Andachten Der Brudeschafft Unter den HH. Nahmen Jesus Maria Joseph (...)*,¹¹¹⁵ kterou sepsal dlouholetý sakristián pražské loretě Josef Wittaschek z Bíliny.¹¹¹⁶

Arcibratrstvo zaniklo spolu s ostatními náboženskými bratrstvy v roce 1783. Z inventáře majetku ze dne 31. 8. 1785, který byl v této souvislosti pořízen, se lze dozvědět, že konfraternita disponovala poměrně velkým jměním ve srovnání s jinými náboženskými

---

¹¹⁰⁷ V. MAŇAS, *Náboženská bratrstva na Moravě do josefínských reforem*, in: T. Jiránek – J. Kubeš (edd.), *Bratrstva. Světská a církevní sdružení*, s. 37–77, s. 68.

¹¹⁰⁸ J. MIKULEC, *Barokní náboženská bratrstva*, s. 29–31, 39–40, 81, 132–133.

¹¹⁰⁹ P. SVOJANOVSKÝ, *Neznámý obraz*, s. 161, 168.

¹¹¹⁰ Viz příloha č. 9, obr. č. 33.

¹¹¹¹ Viz papežské listiny v provinčním archivu (NA, ŘK, Listiny, inv. č. 88, 109) a kopiáře papežských bul ve fondu pražského arcibiskupství. NA, APA, inv. č. 1418, sign. B16/5, fol. 94v–96r, 249r–v; inv. č. 1419, sign. 16/6, fol. 109r; inv. č. 1420, sign. 16/7, fol. 96v; inv. č. 1421, sign. 16/8, fol. 36r; inv. č. 1426, sign. 16/13, fol. 178r–179r; inv. č. 1429, sign. 17/1, fol. 134r–v. Jednotliví papežové udělovali odpustky privilegovanému oltáři konfraternity vždy na dobu sedmi let a pak docházelo k jejich obnovování.

¹¹¹² Hlavní povinností člena arcibratrstva byla doživotní povinnost modlit se ke svaté Rodině za spásu duší svých zemřelých spolubratrů.

¹¹¹³ [MARTINUS BILINENSIS], *Seelen-Hülff Oder Bruderschaft Büchlein, der wohl-löblichen zu Prag, bey Laureta unter dem Namen Jesu, Mariae, Joseph für die Abgestorbene auffgerichten Bruderschaft*, Prag 1694.

¹¹¹⁴ Tato útlá brožura vyšla v nákladu 2000 výtisků a kapucíni za její tisk zaplatili 44 zl. a 40 kr. Za vyrytí měděné desky použité k vyobrazení titulního listu zaplatili další tři zlaté. *Kapucínské letopisy*, tom. X, s. 559; P. SVOJANOVSKÝ, *Neznámý obraz*, s. 161.

¹¹¹⁵ [WITTASCHEK] BILINENSIS, Josephus, *Andachten Der Brudeschafft Unter den HH. Nahmen Jesus Maria Joseph, Bey St. Maria Laureta zu Prag, zu Erlösung der Seelen deren Brüdern und Schwestern aus dem Fegfeuer Gezogen meistens auß dem Lauretanischen Blumen-Garten*, Prag 1739.

¹¹¹⁶ V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 160–161.

bratrstvy,¹¹¹⁷ a to v hodnotě 4386 zl. 28 kr. Většinu této částky tvořil nemovitý majetek, členové arcibratrstvo totiž nadáli šesti zbožnými nadáními ve výši 3066 zl. Dále disponovalo též obligacemi za 994 zl. 42 kr. Zbytek jmění představovaly hotové peníze v pokladně (325 zl. 46 kr.). K tomu je potřeba přičíst ještě movitý majetek, který byl tvořen převážně liturgickými předměty (zlaté a stříbrné kalichy, ornáty, umbely atd.), které jsou pouze sepsány, ale nejsou oceněny, tudíž celkový majetek arcibratrstva byl o dost vyšší.¹¹¹⁸

4.3.2.3 Bratrstvo Božího těla

Při kapucínských konventech ve sledovaném období jsou prozatím doložena pouze tři bratrstva, kapucíni se ale v této době¹¹¹⁹ aktivně podíleli na chodu nejméně ještě jedné konfraternity.¹¹²⁰ Brněnští kapucíni totiž působili v rámci bratrstva *Božího těla*¹¹²¹ u farního kostela sv. Jakuba.¹¹²² Kapucíni se spolupodíleli na vedení bratrstva z toho důvodu, že při chrámu vykonávali kazatelskou a zpovědní činnost.

Kapucíni s pomocí tohoto bratrstva organizovali v Brně slavná velkopáteční flagelantská procesí, která byla velmi podobná těm, jež se pořádala v Praze. V kronice hradčanského konventu se dochoval i popis prvního zdejšího mrskačského procesí uskutečněného v roce 1616: „*Stejně jako náš řád v Praze uvedl před několika roky průvod*

¹¹¹⁷ Srov. J. MIKULEC, *Náboženská bratrstva*, s. 116–118.

¹¹¹⁸ NA, NB, inv. č. 655, kart. č. 133, sign. XVII/55.

¹¹¹⁹ Před rokem 1673 kapucíni vypomáhali ještě při bratrstvu *Panny Marie Utěšitelky a sv. Moniky*, které působilo při brněnském augustiniánském kostele sv. Tomáše. Důvodem, proč se kapucíni spolupodíleli na vedení bratrstva, bylo, že ve zmíněném kostele vykonávali kazatelskou a zpovědní činnost. Kapucín → Mikuláš Barsotti z Luccy mj. vyjednal pro konfraternitu i papežské schválení (1644) a sepsal i její první pravidla. M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 155–156. Blíže k tomuto náboženskému bratrstvu T. MALÝ – V. MAŇAS – Z. ORLITA, *Vnitřní krajina zmizelého města*, s. 142–157. Kromě toho se účastnili aktivit bratrstva *Narození Panny Marie za šťastnou hodinku smrti* při kostele sv. Benedikta v Praze na Novém Městě. Tato konfraternita pravidelně organizovala poutě do Staré Boleslavi ke staroboleslavskému paladiu, jichž se kapucíni ve 40. letech 17. století zúčastňovali jako zpovědníci. V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 153. Podrobněji k tomuto náboženskému bratrstvu Isidor ZAHRADNÍK, *Historia Congregationis pro felici morte sub titulo Bmae Virginis Mariae Nascentis in ecclesia Sti Benedicti Vetero-Pragae Canonicorum Praemonstratensium Strahoviensium. Příspěvek k dějinám bratrstev církevních v Čechách v XVII. století*, ČKD 36, 1895, s. 417–433; Hedvika KUCHAROVÁ, *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze (1637–1785)*, Bibliotheca Strahoviensis 3, 1997, s. 15–57, s. 48–49.

¹¹²⁰ Pravděpodobně se kapucíni od roku 1660 též podíleli na založení a následném chodu bratrstva *Božího těla a Neposkvrněného početí Panny Marie* při kostele Nanebevzetí Panny Marie v Chrudimi. Tilman BERGER – Tomáš MALÝ (edd.), *Cereghetti, Josef: Historia chrudimská, v níž se vypisuje počátek města Chrudimě, jakož také zkáza a zase poznovu vystavení, a všelikých věcí v něm zběhlých*, tom. II, Chrudim 2005, s. 53–54; David NOVOTNÝ, *Chlumecká nadace a město Chrudim od poloviny 16. století do 2. poloviny 17. století*, Husitský Tábor 16, 2009, s. 309–342, s. 332–333.

¹¹²¹ Ke konfraternitě blíže T. MALÝ – V. MAŇAS – Z. ORLITA, *Vnitřní krajina zmizelého města*, s. 64–99.

¹¹²² V knihovně kapucínského konventu je například dochován exemplář modlitební knihy a zpěvníku tohoto bratrstva z roku 1690. *Kräftige Geistliche Seelen-Nahrung. Das ist Außeresene schöne Andachten Gebett und Lobgesänge sambt andern geistlichen Übungen; Zu grösserer Ehre Gottes Lieb und Preiß deß hochwürdigsten und zartesten Fronleichnams unsers Herrn Jesu Christi zu sonderbaren Trost Nutz und Heyl der Seelen; vor Die Hochlöbliche auffgerichte Bruderschaft Corporis Christi in der Königl: Stadt Brünn in Mähren in der uhralten Pfarr bey St. Jacob durch ein Mitglied der obbemelten Bruderschaftt zusammengetragen*, Brünn 1690. V. MAŇAS, *Náboženská bratrstva na Moravě*, s. 63.

*kajícníků na památku utrpení Páně, totéž zavedl v moravském městě Brně. (...) Kapucínský kazatel u sv. Jakuba přiměl věřící prostřednictvím svých kázání k tomu, že někteří se na Velký pátek bičovali (...), další nosili veliké kříže (...) Někteří tak tvrdě nakládali se svým tělem, že málem zemřeli. Jako jeden, který si svým ostrým nástrojem způsobil tak hluboké rány, že mu hojně tekla krev. Dále si vytrhával kousky masa a stále by v tom pokračoval, kdyby mu ten nástroj nevzali a nepřekazili tak jeho horlivost.*¹¹²³ Na úryvku je znovu jasně patrná řádová sebe prezentace, zdůrazňovány jsou opět až brutální projevy zbožnosti, které jsou tolik specifické pro kapucínský řád. Procesí dle stanov bratrstva Božího Těla z roku 1609 a 1690 vycházelo od kostela sv. Jakuba a postupně navštěvovalo Boží hroby v jednotlivých brněnských kostelích.¹¹²⁴

Další bližší informace o tomto průvodu máme až z roku 1696, kdy kapucíni žádali brněnský magistrát o svolení vytisknout synopse k procesí. Prosbu byla schválena a tištěný program k velkopátečním obřadům vyšel v nákladu 300 kusů. Od tohoto roku byla změněna i trasa procesí, které nyní od kostela sv. Jakuba směřovalo přímo do kapucínského kostela Nalezení sv. Kříže. Součástí velkopátečního procesí byly od uvedeného roku stejně jako v Praze také divadelní scény hrané na přenosných pegmatech. Dramatické vsuvky mohly být ale zavedeny již v předešlých letech. Dále víme, že průvod byl tvořen duchovenstvem, hudebníky, příslušníky bratrstva, flagelanty, bajulanty a členy městské rady, kteří nesli na nosítkách alegorický boží hrob. Procesí vycházelo obvykle kolem čtyř hodin odpoledne dle toho, jak časově připadly Velikonoce, aby se nemusela přenosná jeviště osvětlovat, z farního kostela sv. Jakuba přímo do kapucínského konventu Nalezení sv. Kříže.¹¹²⁵

Náklady na konání tohoto velkolepého procesí pomáhal kapucínům hradit brněnský magistrát, který každoročně poskytoval 30 zlatých, fůru dřeva (zelené stromky se používaly k ozdobě procesí, prkna a latě na výrobu přenosných jevišť) a vědro piva. Roku 1699 magistrát ještě navíc daroval i černé plátno na pokrytí pegmat. Samotné bratrstvo a farnost u sv. Jakuba přispívaly k financování procesí 20 zlatými.¹¹²⁶ S brněnskou městskou radou kapucíni projednávali i vydání synopsí k procesí i v dalších letech. Ta jim vycházela vstříc, dochované jsou z let 1699, 1702, 1703 a 1706.¹¹²⁷

Konání velkopátečního procesí bylo trnem v oku brněnským jezuitům, kteří v poslední čtvrtině 17. století organizovali podobné průvody, ale na Zelený čtvrtek. Jejich slavnost ovšem nebyla tak hojně navštěvována jako ta, kterou pořádali kapucíni ve spolupráci

¹¹²³ *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 52–53.

¹¹²⁴ T. MALÝ – V. MAŇAS – Z. ORLITA, *Vnitřní krajina zmizelého města*, s. 306–307.

¹¹²⁵ TAMTÉŽ, s. 306–311.

¹¹²⁶ TAMTÉŽ, s. 308.

¹¹²⁷ Přesné názvy tisků TAMTÉŽ, s. 306, 308, 342–345.

s bratrstvem Božího těla. Nejdříve jezuité uvažovali o jejím zrušení, ale pak se rozhodli, že tak neučiní a naopak se pokusí překazit kapucínům organizaci jejich průvodu. Proto se roku 1697 rektor brněnské koleje obrátil na brněnský magistrát a zpochybnil konání velkopátečního procesí pod záštitou kapucínského řádu. Jako důvod uvedl velké finanční náklady, které muselo město na uspořádání procesí vynaložit. Snaha jezuitů o převzetí organizace velkopátečního průvodů souvisí s jejich dlouholetým úsilím o získání kazatelny ve farním kostele sv. Jakuba, čehož, jak už víme, nakonec dosáhli v roce 1707. V této souvislosti pak kapucíni pozbyli výsadu pořádání velkopátečních flagelantských procesí, která přešla na Tovaryšstvo Ježíšovo. Nutno však poznamenat, že kapucínům organizace procesí mohla možná i zůstat. Brněnská městská rada se totiž na ně i přes ukončení jejich kazatelské služby ve farním kostele obrátila za účelem projednání programu velkopátečního průvodu, zároveň však současně jednala i s jezuitu. Tehdejší provinční ministr Kryštof Lehmann z Lužice, který byl mj. kvardiánem v Brně v letech 1703–1706, takže byl se zdejší situací dobře obeznámen, po odebrání kazatelny ovšem pokládal starost o procesí již za zcela zbytečnou námahu, a tak nařídil kvardiánovi konventu žádosti městské rady nevyhovět.¹¹²⁸ V této souvislosti se může potvrzovat i domněnka, že kapucíni flagelantské bratrstvo v Praze na Hradčanech nechali dobrovolně zaniknout (mj. i časové období se shoduje), jelikož pořádání velkopátečních procesí bylo pro řád časově i finančně vyčerpávající.

4.4 Zpovědníci a duchovní doprovázení

Vedle rozsáhlé kazatelské činnosti, správy poutních míst, terciářských komunit a náboženských bratrstev, pomáhala řádu získávat dobrodince zejména zpovědní¹¹²⁹ služba a s ní i často spojené duchovní doprovázení.¹¹³⁰ Součástí řádové formace u kapucínských kněží byla samozřejmě i příprava na výkon této činnosti,¹¹³¹ a to v rámci výuky morální

¹¹²⁸ TAMTĚŽ, s. 308–311; Z. ORLITA, *Die Prozessionen in der Karwoche*, s. 266–267.

¹¹²⁹ K aspektům svátosti zpovědi v barokní církvi R. ZUBER, *Osudy moravské církve v 18. století*, tom. I, s. 221–226; J. MIKULEC, *Náboženský život*, s. 108–110.

¹¹³⁰ V 17. a 18. století patřila zpovědní činnost a duchovní doprovázení k základním oblastem, na něž se kapucínští řeholníci soustřeďovali. Odkaz kapucínů jako oblíbených a vyhledávaných zpovědníků přetrval až do dnešních dnů, o čemž svědčí působení dvou velkých řádových světců 20. století Leopolda Mandiče z Castelnuovo (1866–1942) a Pia z Pietralciny (1887–1968). Navzdory tomu kapucíni z počátku neměli povoleno zpovídat laické osoby. Nicméně s rozšířením řádu mimo Itálii (1574) a jeho zapojením do protireformační činnosti, se tato pravidla změnila a kapucíni se začali věnovat i zpovědní činnosti a duchovnímu doprovázení.

¹¹³¹ Velmi rozšířenými zpovědními příručkami, které byly používány českými a moravskými kapucíny v období raného novověku, byla zpovědní zrcadla od španělského kapucína →Jakuba z Corella a italského kapucína →Bernarda Toselli z Boloně, jež jsou dochovaná v Kapucínské provinční knihovně v desítkách exemplářů, a to v nejrůznějších vydáních, například: Jacobus DE CORELLA, *Praxis confessionalis et explicatio propositionum damnatarum a Sanctitate D. N. Papae Alexandri VII. et Innocentii XI.*, tom. I–II, Augustae Vindelicorum 1735 (Překlad ze španělštiny do latiny); Bernardo [TOSELLI] A BONONIA, *Manuale Confessariorum Ordinis Capuccinorum*, Venetiis 1737. Ve velkém množství jsou v Kapucínské provinční knihovně zastoupena

teologie na řádových učilištích. Knězem-zpovědníkem se v kapucínském řádu mohl stát i kapucín, který neabsolvoval teologické studium. Řeholníci, kteří propadli na závěr filozofického studia u zkoušky z filozofie,¹¹³² měli možnost, pokud disponovali alespoň průměrným nadáním, být přeřazeni na studium morálky, které trvalo dva roky. Když v jeho závěru úspěšně složili zkoušku z morální teologie, stali se knězi-zpovědníky (*confessarii*).¹¹³³ Kapucíni se na povolání zpovědníka nepřipravovali pouze v rámci svého studia, ale i později po dokončení formace, a to v rámci interních disputací pravidelně probíhajících při jednotlivých klášterech, při nichž se probíraly závažné případy ze zpovědnice. Rozpravám vždy předsedal zkušený kněz-zpovědník, který byl ve výročních katalogích označován titulem *resolvens casuum*.¹¹³⁴

Kapucíni byli ve sledovaném období vyhledávanými zpovědníky u všech vrstev společnosti. Počínaje členy panovnické rodiny Habsburků, přes příslušníky šlechtických rodin, preláty, řeholníky až po prostý lid, dokázali všechny oslovit především skrze svou řádovou spiritualitu.

V panovnické rodině ve sledovaném období působili jako duchovní rádci Marek z Avianu a Emerich Sinelli, kteří byli v kontaktu s Leopoldem I. (1640–1705).¹¹³⁵ V první polovině 17. století jsou kapucíni jako zpovědníci a duchovní vůdci doloženi zejména u manželek jednotlivých Habsburků. U Anny Kateřiny Gonzagy (1566–1621), manželky Ferdinanda Tyrolského (1529–1595), postupně působili jako její zpovědníci Ludvík ze Saska, Damián z Benátek a Mikuláš Barchi z Mantovy.¹¹³⁶ Duchovním vůdcem Anny Tyrolské (1585–1618), manželky Matyáše (1557–1619), byl →Cherubín (Angelus) Pichler z Egny,

---

i zpovědní zrcadla, jejichž autoři jsou jezuité, a to hlavně od Hermanna Busenbauma (1600–1668) a Františka Hertzinga (1674–1732).

¹¹³² Viz kapitola 3.4 Členové česko-moravské provincie 1673–1783.

¹¹³³ Viz studijní řády vydané generálními ministry Stefanem Chiamonti z Ceseny z roku 1673 (jeho opis lze najít *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 713–714) a Serafinem Melchrem z Glucholaz z roku 1758. P. DAMIANUS A MÜNSTER, (ed.), *Bullarium Ordinis (...) Capucinatorum*, tom. I, s. 269–276, s. 270; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 68.

¹¹³⁴ Se stejnou funkcí se setkáme i v jezuitském řádu. I. ČORNEJOVÁ – A. FECHTNEROVÁ, *Životopisný slovník pražské univerzity*, s. 556.

¹¹³⁵ Jiří MIKULEC, *Leopold I. Život a vláda barokního Habsburka*, Praha 1997, s. 140, 172–173, 230; Elisabeth KOVÁCS, *Einflüsse geistlicher Ratgeber und höfischer Beichtväter auf das fürstliche Selbstverständnis, auf Machtbegriffe und politische Entscheidungen österreichischer Habsburger während des 17. und 18. Jahrhunderts*, Cristianesimo Nella Storia 4, 1983, s. 79–102, s. 83, 100; A. CORETH, *Das Eindringen der Kapuziner-Mystik*, s. 62–82; Onno KLOPP (ed.), *Corrispondenza epistolare tra Leopoldo I. imperatore ed il P. Marco d'Aviano cappuccino*, Graz 1888; Helga KIRCHBERGER (ed.), *Briefe Leopolds I. an Emerich Sinelli 1668–1675*, Disertační práce Universität Wien, Wien 1953.

¹¹³⁶ Elena TADDEI, *Anna Caterina Gonzaga und ihre Zeit. Der italienische Einfluss am Innsbrucker Hof*, in: Heinz Noflatscher – Jan Paul Niederkorn (edd.), *Der Innsbrucker Hof. Residenz und höfische Gesellschaft in Tirol von 15. bis 19. Jahrhundert*, Wien 2005, s. 213–240, s. 233; A. HOHENEGGER – P. ZIELER, *Geschichte der Tiroler Kapuzinerordensprovinz*, s. 16. V roce 1611 Mikuláš Barchi z Mantovy přestoupil do řádu servitů, kde přijal řeholní jméno Josef Maria. TAMTĚŽ, 18–19; V. ČAPSKÁ, *Představy společnosti*, s. 27, 29.

který císařovnu přiměl k založení konventu v Českých Budějovicích.¹¹³⁷ Zpovědníkem Marie Anny Španělské (1606–1646), manželky Ferdinanda III. (1608–1657), byl →Diego de Quiroga.¹¹³⁸ Klaudii Medicejskou (1604–1648), manželku Leopolda V. (1586–1632) duchovně doprovázel →Tomáš Acerbis z Olery.¹¹³⁹ Výjimkou byl →Štěpán z Verony,¹¹⁴⁰ který byl jedním z duchovních důvěrníků Ferdinanda II. Štýrského (1578–1637).¹¹⁴¹

Kapucíni jako zpovědníci jsou doloženi zejména v těch šlechtických rodinách, které materiálně podporovaly řád a v jejichž rezidenčních městech byly zřízeny kapucínské kláštery. Jedná se například o Ditrichštejn, Trauttmansdorff, Lobkovice, Valdštejn či Colloredy. Jedním z nejznámějších českým kapucínem, který působil jako osobní zpovědník v aristokratických kruzích,¹¹⁴² je →Jan Maria Olitzer z Kutné Hory (1653–1728), jenž duchovně doprovázel od roku 1717 tzv. „máti kapucínů“ Marii Markétu z Valdštejna (1687–1728). Jan Maria vedl svou svěřenyni nejen k zbožnému životu, ale i k rozsáhlým fundacím podporujícím kapucínský řád.¹¹⁴³ Ta pod zpovědníkovým vlivem, který značně zesílil po smrti jejího manžela Františka Josefa z Valdštejna (1688–1722), postupně darovala řádu nejméně 120 000 zlatých, které byly použity zejména pro potřeby konventů v Mnichově Hradišti (knihovna, kaple sv. Anny), v Praze na Hradčanech (lékárna, dílny, knihovna) a pražské lorety (kostel Narození Panny Marie, kaple sv. Kříže, hudební nadace atd.).¹¹⁴⁴

Působení Jana Marii jako zpovědníka u Marie Markéty mělo ale i své negativní stránky, jelikož tento kapucín, který byl navíc velmi vznětlivé povahy, se často dostával do sporů s členy komunity v Mnichově Hradišti, kteří ho kritizovali kvůli nedodržování pravidel

---

¹¹³⁷ J. PLETZER, *Josefínská likvidace knihovny kapucínů*, s. 65.

¹¹³⁸ Lothar HÖBELT, *Ferdinand III. (1608–1675). Mirový císař proti vůli*, České Budějovice 2015, s. 68, 277–278; Andreas SOMMER-MATHIS, *María Ana de Austira: spanische Infantin - Königin von Ungarn und Böhmen - römisch-deutsche Kaiserin (1606–1646)*, in: Bettina Braun – Katrin Keller – Matthias Schnettger (eds.), *Nur die Frau des Kaisers?*, s. 141–156, s. 144.

¹¹³⁹ C. CARAGNONI, *Po stopách kapucínských svatých*, s. 329.

¹¹⁴⁰ *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 109.

¹¹⁴¹ Podrobněji ke vztahu Habsburků a kapucínského řádu v 17. století M. BRČÁK, *Působení kapucínského řádu*, s. 80–89. Čeští kapucíni jsou doloženi jako zpovědníci i u dalších evropských panovníků, například →Wunibald Zirkauer ze Sokolova byl dlouholetým (1755–1775) zpovědníkem modenského vévody Františka III. d'Este (1698–1780). NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 134–135, Výroční katalogy česko-moravské provincie 1755–1775; K českým kapucínům, kteří byli zpovědníky Jakuba Ludvíka Sobieského (1667–1737), viz kapitola 3.2.1 Vnější misie v Uhrách a Polsku.

¹¹⁴² Další kapucín působící jako osobní zpovědník u zástupců šlechtického stavu ve sledovaném období například byl →Roman Khibeck ze Sušice, který duchovně doprovázel Josefa Adama ze Schwarzenberka (1722–1782). NA, ŘK, Spisy, inv. č. 173, kart. č. 311, *Historiae domesticae Conventus Budvicensis* (z let 1762–1770); J. KUNEŠ, *Kronika českobudějovického kapucínského konventu*, s. 73.

¹¹⁴³ Stejně postupovali i zpovědníci u šlechtických rodin, kteří byli členové jiných řeholních řádů. Srov. na příkladu jezuitů Jiří HAVLÍK, *Confessarii nobilem – Ordensmitglieder als Beichtväter bei böhmischen Adelsfamilien (16.–18. Jahrhundert)*, in: T. Černušák – K. Kollermann – I. Rabl (edd.), *Kommunikation zwischen Kloster und Welt*, s. 145–177.

¹¹⁴⁴ *Protocollum Conventus Hradistiensis PP. Capucinatorum*, s. 428–430; J. HRBEK, *Proměny valdštejnské reprezentace*, s. 356–359, 363; J. V. ŠIMÁK, *Máti kapucínů*, s. 168, 177–178.

řeholního života.¹¹⁴⁵ Všechny výtky byly ale vždy zamítnuty, a to hlavně na základě intervencí hraběnky. Členové zdejší komunity, kteří měli výhrady vůči svému spolubratrovi, pak byli opakovaně předkládáni do jiných klášterů. Celou záležitost dokonce řešil i generál řádu, který ji vyřešil ve prospěch hraběnky. Kapucínský řád si prostě nemohl dovolit přijít o tak významného dobrodince.¹¹⁴⁶

Velkou nevoli způsoboval nemalý vliv Jana Marii na Marii Markétu i uvnitř rodu Valdštejnů. Marie Markéta se sice snažila prezentovat svého zpovědníka jako „pravého a věrného dědečka“ svých synů a připisovala mu zásluhy, jež ho měly v očích příbuzenstva ospravedlňovat, například dlouho odkládané svolení ke sňatku staršího syna Františka Arnošta (1705–1748) udělila jen na základě přimluv otce Jana Marii. Ve skutečnosti to byl patrně právě on, kdo prohluboval propast mezi syny a jejich matkou. Napjatá situace uvnitř valdštejnského rodu se ještě více vyostřila, když se do celé záležitosti vložil strýc obou dospívajících chlapců Jan Josef z Valdštejna (1684–1737), který obvinil Marii Markétu z nedostatečné péče o její potomky. Jan Josef hledal zastání i u císařského dvora proti „despotické a skandální vládě takzvaného duchovního otce Jana Marii“, jehož důraz na asketickou střídmost měl mít dle něj na výchovu mladých Valdštejnů velmi negativní vliv. Spor, který skandalizoval nejen celý valdštejnský rod, ale i samotný kapucínský řád, se částečně zmírnil, když v roce 1727 Marie Markéta předala jí dočasně spravované statky svému synovi Františku Arnoštovi a i se svým zpovědníkem odešla do ústraní na Komorní Hrádek. Zde dne 2. 2. 1728 kapucín Jan Maria zemřel.¹¹⁴⁷ Hraběnka ho přežila jen o půl roku († 4. 7. 1728) a její tělo bylo pohřbeno do krypty kapucínského konventního kostela P. Marie Královny Andělů v Praze na Hradčanech.¹¹⁴⁸

Z tohoto příkladu je jasně patrné, že řád díky duchovnímu doprovázení šlechticů získával nemalou materiální podporu. Na druhou stranu kapucíni, kteří působili jako osobní zpovědníci šlechticů, často nemohli dodržovat jim předepsaná pravidla řeholního života.¹¹⁴⁹

---

¹¹⁴⁵ Jan Maria s pomocí Marie Markéty získal u papežské kurie dispens, který mu umožňoval nedodržovat pravidla řeholního života (nemusel pobývat v klášteře, nemusel chodit pouze pěšky), a tak mohl být hraběnce neustále na blízku. TAMTÉŽ, s. 169–171.

¹¹⁴⁶ TAMTÉŽ, s. 170–174.

¹¹⁴⁷ Marii Markétě natolik záleželo na spáse duše jejího zpovědníka, že za něj fundovala ročně čtyři zádušní mše v kostele Nanebevzetí Panny Marie v městečku Choceradech, nacházejících se nedaleko Komorního Hrádku. NA, České gubernium, inv. č. 370, sign. K6/4, kart. č. 249; J. HRBEK, *Proměny valdštejnské reprezentace*, s. 252.

¹¹⁴⁸ Jiří HRBEK, *Barokní Valdštejnové v Čechách*, Praha 2013, s. 333–341; Aleš VALENTA, *Lesk a bída barokní aristokracie*, České Budějovice 2011, s. 114–116; Prameny k tomuto konfliktu uvnitř rodu Valdštejnů jsou uloženy v SOA Praha, Rodinný archiv Valdštejnů, Mnichovo Hradiště, inv. č. 3366, kart. č. 31, sign. II-3/VI/1-3.

¹¹⁴⁹ Dalším příkladem kapucínského zpovědníka, který získal dispens umožňující mu nedodržovat cestování pouze pěšky a pobývat dlouhodoběji mimo klausuru, tentokrát z důvodu duchovního doprovázení šlechtičny

Dále velmi rušivý vliv měly i intervence šlechticů, pokud se rozhodli zasahovat do vnitřních záležitostí řádu ve prospěch svých zpovědníků.¹¹⁵⁰ Kapucínům bylo proto přísně zakázáno dovolávat se podpory světských osob v osobních záležitostech.¹¹⁵¹

Kapucíni jsou doloženi jako zpovědníci a spolupracovníci i u českých a moravských arcibiskupů a biskupů.¹¹⁵² Jedním ze zpovědníků Jana Bedřicha z Valdštejna (1642–1694) byl →Daniel z Kolína nad Rýnem, který ho mj. zabezpečil svátostmi těsně před jeho smrtí.¹¹⁵³ U olomouckého biskupa Maxmiliána z Hamiltonu (1714–1776) působili jako jeho dlouholetí zpovědníci →Deicola Šimana z Horních Moštenic v letech 1761–1772¹¹⁵⁴ a Prokop Schubert z Mikulova v letech 1772–1777.¹¹⁵⁵ Ten krátce duchovně doprovázel v letech 1777–1778¹¹⁵⁶ i jeho nástupce Antonína Theodora Colloredo-Waldsee-Mels (1729–1811). Poté ve službě u arcibiskupa pokračoval →Archelaus Kettler z Žatce, který byl jeho zpovědníkem v letech 1778–1781.¹¹⁵⁷ Dále Zosim Niemetz z Kyjova je uváděn jako teolog a zpovědník (1775–1779) na dvoře hradeckých biskupů Jana Ondřeje Kaysera z Kaysernu (1716–1776) a Josefa Adama Arca (1733–1802).¹¹⁵⁸

Kapucíni samozřejmě nevykonávali zpovědní službu jen u vyšších vrstev společnosti, ale hlavně u těch nejnižších, na které měli svou činnost v souladu s řádovými ideály především zaměřovat. A to nejen ve svých konventních kostelech, ale i ve farních a filiálních, kde velmi často s touto službou vypomáhali. Někde tato pomoc byla krátkodobého charakteru

---

Anny Marie Františky Toskánské (1672–1741), je →Vincenc Puppe z Vratislavi. *Bullarium Ordinis (...) Capucinatorum*, tom. IV, s. 224; O. KAMSHOFF, *Aus der böhmischen Kapuzinerprovinz*, s. 499–500.

¹¹⁵⁰ Další příklady intervencí šlechticů ve prospěch jednotlivých kapucínů V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 73.

¹¹⁵¹ MZA Brno, Kapucíni Mikulov, inv. č. 12, sign. B 14. Signatura obsahuje tři dokumenty. Breve papeže Klimenta IX. (2. 10. 1671 v Římě), které zakazuje kapucínským řeholníkům žádat o intervenci v osobních záležitostech nečleny kapucínského řádu. K breve přiložena listina generálního ministra Stefana Chiaramonti z Ceseny (25. 4. 1672, Řím), která obsahuje přepis uvedeného breve s nařízením, aby opis zmíněného nařízení byl uchován v každém konventním archivu. O nedodržování této normy pak svědčí výnos provinčního ministra Kolomana Kernerera z Olomouce (30. 8. 1725 v Brně), který příkazuje výše uvedené breve a nařízení generálního ministra z r. 1672 přísně dodržovat. Pro srovnání i v jiných řeholních řádech, například u františkánů-observantů, byly opakovaně vydávány výnosy zakazující bratřům obracet se o pomoc v osobních záležitostech k světským osobám. M. ELBEL, *Bohemia Franciscana*, s. 67.

¹¹⁵² Před rokem 1673 působili kapucíni Valerián Magni, →Basilus z Aire a →Řehoř z Fassa jako zpovědníci a spolupracovníci například u pražského arcibiskupa Arnošta Vojtěcha z Harrachu. A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, passim; TÝŽ, *Die Funktion der italienischen Sprache*, s. 99–134; Katrin KELLER – Alessandro CATALANO (edd.), *Die Diarien und Tagzettel des Kardinals Ernst Adalbert von Harrach*, tom. I.–VII, Wien 2010, passim.

¹¹⁵³ J. HAVLÍK, *Jan Fridrich z Valdštejna*, s. 233–235.

¹¹⁵⁴ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 134–135, Výroční katalogy česko-moravské provincie 1761–1771; *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 322r, 323r, 325r, 326v, 329v, 330v, 331v, 332v, 333v, 334v.

¹¹⁵⁵ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 135, Výroční katalog česko-moravské provincie 1772–1776; *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 335v, 337r, 338r, 339r

¹¹⁵⁶ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 135, *Catalogus Patrum et Fratrum Ordinis Minorum S. P. Francisci Capucinatorum Provinciae Boemiae et Moraviae in Capitulo Provinciali Brunae ad Inventionem S. Crucis die 29. Augusti anno 1777 celebrato concinnatus*, fol. 1r.

¹¹⁵⁷ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 135, Výroční katalog česko-moravské provincie 1778–1781.

¹¹⁵⁸ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 135, Výroční katalog česko-moravské provincie 1775–1779; *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 338r, 339r.

(hlavně v době poutí a o největších církevních svátcích v rámci tzv. *Obsequia závazků*), jinde měla zcela pravidelný celoroční ráz. Například mostečtí kapucíni v 50. letech 18. století celoročně zpovídali v děkanském kostele Nanebevzetí Panny Marie a příležitostně během velkých slavností u sv. Václava (křížovníci s červenou hvězdou) a u sv. Františka (františkáni-konventuálové).¹¹⁵⁹ Brněnští kapucíni zase pravidelně vykonávali zpovědní službu u kostelů sv. Jakuba (do roku 1707)¹¹⁶⁰ a sv. Petra a Pavla a občasně vypomáhali v kostelech sv. Tomáše (obutí augustiniáni), sv. Michala (dominikáni), sv. Anny (dominikánky) a Nanebevzetí Panny Marie (jezuité).¹¹⁶¹ Návštěvnosti kapucínských zpovědníků napomáhal zřejmě i fakt, že svátost pokání u relativně anonymního kapucínského řádového kněze mohla být v některých případech snazší než u důvěrně známého kněze z farnosti.

Co se týče zpovědní služby u řeholních komunit tak ve sledovaném období kapucíni duchovně zaopatřovali například magdalenitky v Zahražanech u Mostu (1674–1782)¹¹⁶² či brněnské alžbětinky (od roku 1755).¹¹⁶³ V případě magdalenitek vyhověli kapucíni žádosti jejich kardinála-protektora Vavřince Brancati (1612–1693), kterou podpořil svou autoritou i pražský arcibiskup Matouš Ferdinand Sobek z Bílenberka (1618–1675).¹¹⁶⁴

V neposlední řadě se kapucíni též zabývali duchovním doprovázením vězňů, obzvláště těch odsouzených k smrti. To souvisí s tím, že řád se dodnes zaměřuje na jedince na okraji běžné společnosti. Smyslem této služby bylo vyvolat u odsouzence lítost nad jeho skutky a vnitřní obrácení, čímž bylo umožněno jeho zaopatření svátostmi před popravou.¹¹⁶⁵ Kapucíni ve sledovaném období v Čechách a na Moravě s jistotou působili při věznicích v Praze, Brně (Špilberk), Olomouci, Českých Budějovicích, Znojmě, Žatci a Mikulově, ale je pravděpodobné, že se touto činností zabývali i v dalších městech, kde fungoval jejich klášter. Jména odsouzenců, které kapucíni doprovázeli na jejich poslední cestě, lze dohledat v pamětních knihách jednotlivých konventů, a to v oddíle *Deliquentes*. Například olomoucká pamětnice nás informuje o tom, že kapucíni →Crescentius z Chomutova a →Karel Neumann z Jihlavy zaopatřovali šumperského děkana Kryštofa Aloise Lautnera (1622–1685) a další odsouzené v rámci nechvalně známých čarodějnických procesů konajících se v letech 1678–

¹¹⁵⁹ *Protocollum PP. Capucinatorum Conventus Pontensis* (...), tom. I, s. 902–924.

¹¹⁶⁰ Kapucíni byli zbaveni zpovědní činnosti v kostele sv. Jakuba v souvislosti se ztrátou zdejšího kazatelského úřadu (viz kapitola 4.2 Kazatelsví).

¹¹⁶¹ *Directorium R. P. Guardiani Brunensis*, fol. 2r–10r; M. TEJČEK, *Kapucíni v Brně*, s. 79.

¹¹⁶² *Protocollum PP. Capucinatorum Conventus Pontensis*, tom. I, s. 431–432.

¹¹⁶³ *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. I, fol. 274v–278v; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 131, kart. č. 299, sign. G13.

¹¹⁶⁴ O. KAMSHOFF, *Aus der böhmischen Kapuzinerprovinz*, s. 499; *Bullarium Ordinis (...) Capucinatorum*, tom. IV, s. 220–221.

¹¹⁶⁵ H. THIESSEN, *Die Kapuziner*, s. 266–275.

1692 ve Velkých Losinách.¹¹⁶⁶ Dalším slavným odsouzcem, kterého duchovně doprovázel →Koloman Jugenitz z Olomouce během jeho pobytu ve vězení v Brně na Špilberku, byl František Trenck (1711–1749), velitel nechvalně proslulých rakouských pandurů, jednotek složených z již trestaných zločinců, který se dostal do nemilosti dvora a byl za nejasných okolností odsouzen k doživotnímu žaláři.¹¹⁶⁷

Duchovní službou v žalářích se ale též zabývalo Tovaryšstvo Ježíšovo, a tak se pastorační činnost u trestanců stala jednou z dalších oblastí, kde se kapucíni a jezuité střetávali. Například pražští novoměstští jezuité¹¹⁶⁸ vedli dlouholetý spor s kapucíny od sv. Josefa o to, kdo bude doprovázet odsouzené k trestu smrti na jejich poslední cestě v městech pražských. Celý spor vyvrcholil v roce 1670, kdy se jezuité a kapucíni přeli o křesťanské zaopatření zločince Jana Vavřince Hürdta. Do konfliktu se na obou stranách posléze vložili i nejvyšší provinční představení obou řádů. Celou rozepři nakonec rozřešil až pražský arcibiskup Matouš Ferdinand Sobek z Bílenberka, který roku 1670 rozhodl, že odsouzení na smrt si mohou vybrat jakéhokoliv kněze či řeholníka.¹¹⁶⁹ I přes toto rozhodnutí se spory mezi kapucíny a jezuity o duchovní doprovázení odsouzených čas o času znovu rozhořely, například v roce 1696, ale již s menší intenzitou.¹¹⁷⁰

Podobné spory vedli kapucíni s jezuity i v dalších městech,¹¹⁷¹ a to nejen o přípravu odsouzených na smrt, ale obecně o to, kdo bude vykonávat duchovní službu v žalářích. Dělo se tak například v Olomouci,¹¹⁷² kde jim byla v roce 1675 svěřena příprava odsouzců na smrt olomouckým biskupem Karlem II. z Lichtenštejna-Kastelkornu (1624–1695), potvrzeno

---

¹¹⁶⁶ *Historia domestica a prima Olomucensis monasterii fundatione*, fol. 189r.

¹¹⁶⁷ *Kapucínské letopisy*, tom. XXI, s. 85–86 (1751); Jiří PERNES – Josef FUČÍK – Petr HAVEL, *Pod císařským praporem. Historie habsburské armády 1526-1918*, Praha 2003, s. 174.

¹¹⁶⁸ Zajímavá je v tomto smyslu i pomlouvačná argumentace, kterou podporovali své požadavky členové Tovaryšstva Ježíšova a která ukazuje, že duchovní služba kapucínů ve věznicích byla do jisté míry i součástí jejich sebe prezentace: „Kapucíni prokazují křesťanskou službu trestaným pouze pro marnou slávu, aby se před lidmi mohli chlubit a tak si vynutit i větší almužny; kapucíni vyžebraávají od lidí pro trestance různou stravu a nápoje, které pak ale sami spotřebují.“ *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 179–180.

¹¹⁶⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 522–530; MZA Brno, Jezuité Brno, inv. č. 857, kart. č. 13, sign. 63 L.

¹¹⁷⁰ NA, APA, inv. č. 5504, kart. č. 4491. V roce 1701 pak arcibiskup J. J. Breuner znovu potvrdil, že veškeré odsouzené na smrt při pražských káznících by měli primárně zaopatřovat členové Tovaryšstva Ježíšova, s tím ale, že pokud si odsouzený vyžádá kněze jiné řehole, nemá mu v tom být bráněno. A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecéze pražské*, s. 284.

¹¹⁷¹ Například ve Znojmě v roce 1644, a to v souvislosti s odsouzením matky za záměrné usmrcení novorozence. Jedním z aktérů sporu byl slavný kapucínský kazatel Prokop z Templinu, který tehdy působil při zdejších klášteře jako nedělní a slavnostní kazatel. V rámci svých kázání se snažil získat veřejné mínění na stranu kapucínů, tím, že v nich napadal práva jezuitů na duchovní doprovázení odsouzců, což při ještě více eskalovalo. Konflikt, do nějž se zapojila nejen místní městská rada a děkan, ale i opat premonstrátského klášteře v Louce, nakonec ve prospěch kapucínů rozhodl olomoucký biskup Leopold Vilém (1614–1662). *Kapucínské letopisy*, tom. III, s. 264–285 (zde opisy dopisů městské rady, místního děkana, louckého opata, kvardiána, provinčního ministra). V. GADIENT, *Procopius von Templin*, s. 24.

¹¹⁷² MZA Brno, Jezuité Brno, inv. č. 856, kart. č. 13, sign. 63 K.

znovu v roce 1682.¹¹⁷³ Čeští kapucíni v raném novověku nezapomínali na popravené ani po jejich smrti, sloužili za ně pravidelné zádušní mše, a to nejen ve svých konventních kostelích, například na Novém Městě v Praze u sv. Josefa tak pravidelně činili u oltáře sv. Kříže,¹¹⁷⁴ ale i v příměstských svatyních, které vznikly poblíž městských popravišť. V těsné blízkosti Prahy za Novou branou při úpatí vrchu Žižkov byla kaple zasvěcená „dobrému lotrovi“ sv. Dismasovi, v níž sloužili novoměstští kapucíni v 18. století každý pátek mše za duše popravených.¹¹⁷⁵ Stejnou službu konali roudničtí kapucíni ve stejné době i při tamní kapli sv. Viléma Akvitánského.¹¹⁷⁶

4.5 Poutní místa ve správě kapucínů

Existence zavedeného poutního místa¹¹⁷⁷ byla pro kapucínský klášter, při kterém fungovalo, velice dobrým zdrojem financí, a tudíž i zajištění, jelikož poutníci přinášeli řeholníkům hojné almužny.¹¹⁷⁸ Poutní místa byla prospěšná pro řád i z jiných důvodů, například nabízela možnost, jak navázat první kontakt s významnými šlechtici, kteří se na základě jejich návštěvy mohli rozhodnout, že začnou kapucíny hmotně podporovat. To byl případ Kateřiny Benigny z Lobkovic (1594–1653), která se dle kroniky hradčanského konventu na základě návštěvy mikulovské lorety, kterou měli ve své správě právě kapucíni, rozhodla založit podobnou loretu v Praze na Hradčanech: „*Veliká zbožnost kardinála Ditrichštejna vůči bl. P. Marii a zbudování svatyně (...) v Mikulově, přinesla velké a hojné plody u nejsvětější paní Benigny Kateřiny provdané Poppel z Lobkovic. Tato zbožná ctitelka nejsvětější Bohorodičky P. Marie při svých cestách do Mikulova viděla posvátný loretánský domek, z něhož byla unešená, (...) v duchu ji hned napadlo postavit podobnou svatyni ke cti nejsvětější Matky Marie v Praze. Po svém návratu do Prahy se velice snažila svůj úmysl proměnit ve skutek.*“¹¹⁷⁹

Kapucíni byli z počátku stejně jako františkáni-observanti¹¹⁸⁰ svázáni řádovými pravidly prosazujícími jednoduchou a skromnou liturgii,¹¹⁸¹ což bylo ale poněkud v rozporu

¹¹⁷³ *Historia domestica a prima Olomucensis monasterii fundatione*, fol. 188r–v.

¹¹⁷⁴ F. EKERT, *Posvátná místa*, tom. I, s. 43–44.

¹¹⁷⁵ TAMTĚŽ, s. 514–515; A. NOVOTNÝ, *Praha Temna*, s. 225.

¹¹⁷⁶ M. GAŽI – J. HANSOVÁ, *Svatyně za hradbami měst*, s. 60.

¹¹⁷⁷ K problematice poutnictví a poutních míst v době baroka existuje dnes bohatá literatura, například J. MIKULEC, *Náboženský život*, s. 179–212; Jiří MIHOLA (ed.), *Na cestě do nebeského Jeruzaléma. Poutnictví v českých zemích ve středoevropském kontextu*, Brno 2010; J. ROYT, *Obraz a kult*, Praha 2011. V publikacích lze nalézt další odkazy na další literaturu k problematice.

¹¹⁷⁸ Stejně tomu bylo i u ostatních žebrevých řádu (františkáni-observanti, pauláni). Srov. Jiří MIHOLA, *K problematice barokní poutní tradice a jejímu místu v působení mendikantského řádu (na příkladě řádu paulánů)*, Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Řada společenských věd, 23, 2009, s. 49–62; M. ELBEL, *Bohemia Franciscana*, s. 89–93.

¹¹⁷⁹ *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 75.

¹¹⁸⁰ M. ELBEL, *Bohemia Franciscana*, s. 90.

se správou poutních míst. Byl to i jeden z důvodů, proč se z počátku zdráhali přijmout do své správy hradčanskou loretu.¹¹⁸² Dále je v této souvislosti třeba zmínit, že se bránili i přehnané zdobnosti vybavení ve svých kostelích. Například roku 1634 do mikulovského řádového kostela sv. Františka z Assisi pořídil kardinál Ditrichštejn, patron a fundátor zdejšího kláštera, zcela nový hlavní oltář, který nechal celý pozlatit, což se ale nelíbilo místním kapucínům, jelikož to odporovalo jejich řádovým nařízením o chudobě výzdoby jejich chrámů. Olomoucký biskup však veškeré výtky kapucínů stroze odbyl: „*místo je moje, klášter je můj, oltář a oltářní obraz jsou také moje.*“ Kapucíni z obavy ze ztráty tak významného podporovatele již neodporovali.¹¹⁸³ Z obdobných důvodů během druhé poloviny 17. století došlo k odklonu od přísného dodržování řádových norem týkajících se strohosti liturgie. Kapucíni vyšli vstříc dobové poptávce a součástí liturgie se postupně staly okázalé ceremonie.¹¹⁸⁴ Vedle pravidelných velkých církevních svátků, kanonizací a beatifikací řádových světců¹¹⁸⁵ právě poutě poskytovaly největší prostor pro uspořádání festivit, které nejen že měly věřící lid podněcovat ke zbožnosti, ale dávaly kapucínům také prostor k jejich propagaci.¹¹⁸⁶ Dokládají to nejen jednotlivé tisky vážící se k pražské loretě, jejichž autoři jsou Anastázus z Prahy, Martin z Cochemu a Josef Wittaschek z Bíliny,¹¹⁸⁷ ale i tisk, který vyšel v roce 1749 u příležitosti 100 let od zázraku krvácení obrazu Panny Marie Bolestné, jenž je uchovávan v sušickém řádovém kostele. Průběh zdejších oslav, který je v tisku zachycen, glorifikoval nejen milostný obraz, ale samozřejmě i zásluhy kapucínů na rozkvětu jeho slávy.¹¹⁸⁸

Rovněž je potřeba říci, že poutníci přinášeli řádu někdy i mnoho starostí. Právě přítomnost milostného obrazu Panny Marie Bolestné v řádovém kostele v Sušici z něj udělala

¹¹⁸¹ Zacharia BOVERIUS SALUTI, *De sacris ritibus juxta Romanam regulam, usui Fratrum Minorum Capuccinorum accomodatis libri tres*, Neapoli 1626.

¹¹⁸² V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 154; M. DVOŘÁK, *Maria Loreto am Hradschin zu Prag*, s. 12–13.

¹¹⁸³ D. FOLTÝN, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, s. 426.

¹¹⁸⁴ Z. ORLITA, *Dům v zahradě Páně*, s. 171–174, 185–190.

¹¹⁸⁵ Například při beatifikaci Fidela von Sigmaringen (1578–1622) v roce 1729 probíhaly při kapucínských konventech velké oslavy, a to dle předem nařízeného scénáře, který určil tehdejší provinční ministr Kryšpín Höhel z Čilče, jehož součástí byla i stavba slavobran při vstupu do kapucínských konventů. ZA Opava, pobočka Olomouc, Kapucíni Olomouc, inv. č. 58, kart. č. 6 (dopis provinčního ministra ze dne 10. 5. 1729 popisující instrukce k průběhu oslav); Petr TESAR, *Delineatio Porta Triumphalis: zajímavá drobnost k dějinám fulneckého kapucínského konventu v Národním archivu v Praze*, Vlastivědný sborník Novojičinska 63, 2013, s. 127–132; Vyobrazení jednotlivých slavobran při kapucínských konventech lze najít v NA, ŘK, Spisy, inv. č. 100, kart. č. 257, fol. 3r. Srov. k oslavám kanonizace Felixe z Cantalice probíhajícím v Praze v roce 1712 blíže Antonín NOVOTNÝ, *Praha v květu baroka*, Praha 1949, s. 385–387.

¹¹⁸⁶ Blíže k barokním slavnostem spojených s klášterním prostředím Jana OPPELTOVÁ, *Příspěvek k typologii barokních klášterních slavností na příkladu premonstrátské kanonie Klášterní Hradisko u Olomouce*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech*, s. 505–536.

¹¹⁸⁷ Viz kapitola 2.7.8 Historie.

¹¹⁸⁸ *Sedmero Vctěnj sedm Bolestj Marye Panny, které w přehořkém Vmučenj swého Božského Syna Gežjsse na swém Srdcy pocýtila, kteréžto Vctěnj skrze sedm Dnj w Tyhodnu před milostným Obrazem Bolestné Matky, w Kostele PP. Kapucýnůw w královským Měště Sussycy*, Praha 1749.

frekventované poutní místo, na což byl ale malý konvent velmi špatně uzpůsoben. V dopisech mezi provinčními představenými a místními kvardiány se opakovaně řeší otázka, jak zvládat nápor poutníků a doslova se v nich píše: "*poutníci klášter obléhají jako hrad*".¹¹⁸⁹ Například Serafín Melcher Glucholaz navrhoval ve svém dopise z 23. 12. 1743 při sušickém konventu vybudovat ještě kalvárii o pěti kaplích, která měla stát v horní části klášterní zahrady (dnes se na tomto místě nachází městský hřbitov). Cílem tohoto kroku mělo být rozproštění poutníků v areálu kláštera prostřednictvím nabídky další duchovní aktivity, k realizaci záměru však nedošlo.¹¹⁹⁰

Správa poutních míst byla problematická i vzhledem k tomu, že konventy, které při nich fungovaly, byly mnohem častěji v kontaktu se světskými osobami, což mohlo ohrožovat i v nich panující dobré mravy. Na toto nebezpečí bylo pamatováno, jak dokládají podmínky správy pražské loretě, které byly stanoveny provinčními představenými v roce 1676 v souvislosti s převzetím patronátu nad ní Václavem Ferdinandem Popem z Lobkovic (1654–1697). Hned v prvním bodě totiž nařizovaly, že kapucíni se mohou v loretě stýkat se ženami pouze z náboženských důvodů, dále že se v ní nemají konat hostiny při příležitosti primicí kapucínských novoknězů a také že je kapucínům zakázáno v loretě přijímat dary pro svou osobní potřebu.¹¹⁹¹

Uvedená pravidla informují ještě o dalších nešvarech a problémech. Druhý bod zakazoval půjčování posvátných věcí a vybavení loretě, obzvláště řetězy a jiné ozdoby Panny Marie neměly opustit areál. Třetí a čtvrtý bod se týkal slavení dostatečného počtu mší svatých dle potřeb věřících.¹¹⁹² Zajištění duchovního servisu při jednotlivých poutních místech bylo pro kapucíny mnohdy dosti obtížné, v pramenech je opakovaně zmiňován problém s nedostatkem zpovědníků, a to nejen při pražské loretě, ale i mikulovské. V letních měsících bylo při pražské loretě ustanoveno až deset zpovědníků, i to však často nedostačovalo návalu poutníků,¹¹⁹³ proto ve zpovědnicích vypomáhali studenti teologie, kteří již byli vysvěceni na

---

¹¹⁸⁹ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 534, kart. č. 427, sign. A12.

¹¹⁹⁰ M. GAŽI – J. HANSOVÁ, *Svatyně za hradbami měst*, s. 132.

¹¹⁹¹ *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 166. Podobné prohřešky řešily i další žebравé řády (františkáni-hybni, františkáni-observanti ad.), zejména problém zneužívání almužen pro osobní potřebu řeholníků, nedovolený kontakt řeholníků se ženami a konání okázalých hostin v konventech. Srov. Hedvika KUCHAROVÁ – Jan PAŘEZ, *Hybni v Praze – Éireannaigh i bPrág. Dějiny františkánské koleje Neposkvrněného početí Panny Marie v Praze (1629–1786)*, Praha 2001, s. 99–100; M. ELBEL, *Bohemia Franciscana*, s. 49, 51, 58.

¹¹⁹² *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 166.

¹¹⁹³ Například v roce 1695 byl počet komunikantů tj. věřících, kteří v loretě přistoupili k přijímání Nejsvětější svátosti, 20 963. *Kapucínské letopisy*, tom. XI, s. 211.

kněze.¹¹⁹⁴ V Mikulově pomáhali řešit problémy se zajištěním zpovědní služby u loretu místní piaristé.¹¹⁹⁵

Poutní místa, která ve sledovaném období a prostoru měli kapucíni ve své správě, lze rozdělit podle jejich charakteru do dvou základních kategorií. První skupina poutních chrámů se vyznačuje kultem P. Marie Loretánské.¹¹⁹⁶ O rozšíření tohoto původně italského kultu do střední Evropy se spolu s jezuitou¹¹⁹⁷ velice zasloužili právě kapucíni. *Santa casa* se totiž nacházela při jejich konventech v Mikulově (1623),¹¹⁹⁸ Praze na Hradčanech (1626),¹¹⁹⁹ Chrudimi (1664),¹²⁰⁰ Fulneku (1681)¹²⁰¹ a Rumburku (1704).¹²⁰² Kromě toho kapucíni spravovali i loretu, které nebyly zřízeny přímo u jejich domů. Například v Horšovském Týně pečovali od 2. poloviny 17. století o první loretu v českých zemích, jež se nacházela na okraji zdejšího zámeckého parku.¹²⁰³ Sakristiánem loretu v Chlumci nad Cidlinou, dostavěné roku 1740, byl až do jejího zrušení za vlády Josefa II. jeden člen kapucínského konventu v Kolíně či Chrudimi.¹²⁰⁴

Druhá skupina kapucínských poutních míst byla svázána s nějakou milostnou sochou či obrazem v určitém kapucínském konventu. Ve sledovaném období se tyto milostné

---

¹¹⁹⁴ V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 154.

¹¹⁹⁵ M. ZEMEK – J. BOMBERA – A. FILIP, *Piaristé*, s. 85.

¹¹⁹⁶ K loretánským svatyním obecně J. BUKOVSKÝ, *Loretánské kaple*, Praha 2000.

¹¹⁹⁷ Markéta HOLUBOVÁ, *Jezuité a významná mariánská poutní místa v českých zemích*, in: J. Mihola (ed.), *Na cestě do nebeského Jeruzaléma*, s. 99–116, s. 108–109.

¹¹⁹⁸ Z dobových tisků již zmíněný I. WOHLHAUPTER, *Miracul Oder Wunderzeichen (...) Lauretanischen Hauff in der Fürstlichen Dietrichsteinischen Residentz=Statt Nicolspurg (...)*, Wien 1675. K pramenům kromě provinčních letopisů viz jejich generální index (*Kapucínské letopisy*, tom. XXIV, s. 597–599), zejména pamětní kniha konventu Mikulov *Monumenta Familiae Niclasburgensis Ordinis Minorum S. P. Franc. Capucinatorum in ordinem congesta anno 1769*, oddíl E *Lauretum* (nečíslováno). K založení a prvním roků existence mikulovské loretu podrobně Tomáš PARMA, *Kardinál František Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii. Prostředky a metody politické komunikace ve službách moravské církve*, Brno 2011, s. 388–394.

¹¹⁹⁹ K barokním tiskům věnujícím se pražské loretě viz kapitola 2.7.8 Historie a k literatuře k ní viz kapitola 1.1 Odborná literatura. K pramenům kromě provinčních letopisů (jejich přehled je uveden v generálním indexu análů – *Kapucínské letopisy*, tom. XXIV, s. 565–581), zejména NA, ŘK, Spisy, inv. č. 409–425, 427, 431–432, kart. č. 383–393 a RALR, sign. R7/43–49 (Lobkovický patronát a mecenát). K hudebnímu provozu při loretě blíže Tomislav VOLEK, *Pražská Loreta jako hudební instituce*, in: Oldřich Pulkert (ed.), *Domus Lauretana Pragensis. Catalogus collectionis operum artis musicae*, Praha 1973, s. 12–15; Alena MARŠÍKOVÁ MICHÁLKOVÁ, *Anonymní oratorium Das siebenfältig Verunreinigte (1746) z loretánské hudební sbírky*, Bakalářská práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2014, s. 13–26, 31–35.

¹²⁰⁰ Fungování a stavební rozvoj chrudimské loretu je možné rekonstruovat zejména na základě provinčních letopisů, seznam odkazů lze najít v jejich generálním rejstříku *Kapucínské letopisy*, tom. XXIV, s. 605. Kromě ní byl při chrudimském řádovém kostele zbudován i Boží hrob, který byl zřízen pod samotnou loretou.

¹²⁰¹ Blíže k jejímu chodu, stavebnímu vývoji, kultu a zázračným uzdravením s ní spojených Z. ORLITA, *Dům v zahradě Páně*, s. 132–147 (zázračná uzdravení) a 175–207. V monografii Z. Orality lze nalézt i odkazy na prameny k fulnecké loretě, z nichž blíže upozorňuji pouze na provinční letopisy, viz jejich výčet v generálním indexu *Kapucínské letopisy*, tom. XXIV, s. 617–618.

¹²⁰² Podrobněji k mecenátu a patronátu Lichtenštejnů nad loretou v Rumburku jsou prameny v rodinném archivu Lichtenštejnů ve Vídni, kde se dochovalo k této problematice cca 100 dosud historickým bádáním nevyužitých dopisů z let 1699–1778. Hausarchiv der regierenden Fürsten von Liechtenstein Wien, sign. H-649 Rumburg 3 Loretokapelle. Z kapucínské proveniencie zejména opět provinční letopisy, viz generálním rejstříku *Kapucínské letopisy*, tom. XXIV, s. 609–610.

¹²⁰³ M. BUBEN, *Encyklopedie řádů*, tom. III/1, s. 422.

¹²⁰⁴ J. BUKOVSKÝ, *Loretánské kaple*, s. 27.

předměty nacházely při pěti kapucínských klášterech. V Praze na Hradčanech byla umístěna socha Panny Marie Rottenburské, v Brně byla vystavena kopie pasovského obrazu Panny Marie Pomocné, v Sušici se uchovával obraz Panny Marie Bolestné, před kostelem v Mnichově Hradišti stojí socha sv. Anny a v poutním kostele Nanebevzetí Panny Marie v Mariánské u Jáchymova, který kapucíni spravovali, se nacházela socha Panny Marie Mariánské.

Sochu Panny Marie,¹²⁰⁵ která pochází z Rottenburgu am Neckar, dostali roku 1602 hradčanští kapucíni darem od Jana Antonína Barvitia z Fernemontu (1550–1620).¹²⁰⁶ K Madoně se váže několik zázraků a legend,¹²⁰⁷ z nichž nejznámější je několikrát tajemný návrat sochy z pokladnice Rudolfa II. zpět do hradčanského kláštera,¹²⁰⁸ což zachycuje i votivní lunetový obraz od Petra Brandla (1668–1735),¹²⁰⁹ který zdobí oblouk nad boční kaplí Panny Marie v hradčanském řádovém kostele. Do této kaple byla roku 1694 ze zimního chóru přenesena i samotná divotvorná socha a je zde umístěna i v současné době.¹²¹⁰ Socha byla po celou barokní dobu hojně navštěvována poutníky, protože z jejího přičinění se děla mnohá zázračná¹²¹¹ uzdravení.¹²¹²

---

¹²⁰⁵ Viz příloha č. 9, obr. č. 19.

¹²⁰⁶ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 57.

¹²⁰⁷ Např. že v Rottenburgu přežila pokus o zničení kalvinisty, kteří se ji marně pokoušeli spálit. „V Rottenburgu nad řekou Neckar (...) se uchovávala památka na velikou úctu, která se jí [soše Panny Marie Rottenburské] vzdávala pro pomocnou ruku, již nad městem držela. Jenže pak přišli luteráni a po nich ještě horší kalvinisté. Z nenávisťi těch posledně jmenovaných, když nedbalostí těch prvních nepřestala být uctívána, byla odsouzena k upálení na hranici, jakoby se ohněm mělo umenšit její dřívější dobrodiní. (...) Socha P. Marie stála pak někdy v roce 1550 celých dvanáct hodin uprostřed ohně neporušená.“ *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 24.

¹²⁰⁸ „Velmi uctívanou sochu, naši slávu a radost, požadoval císař ze své moci (...), aby byla dána do jeho drahocenné pokladnice a zde bedlivě strážena. Když ji císař žádal, byla mu i předána, i když to bratři činili neradi (...), z projevu podřízenosti a s pokornou úctou k vlastnímu vládci mu ji odevzdali.(...) Ona [socha Panny Marie Rottenburské] si však přála žít s lidmi a navíc ona, přístupná brána nebes, milovala náš způsob života. (...) Proto, když bratři o půlnoci zpívali hodinky, se posvátná socha za pomoci andělů jednou, po druhé a i po třetí vždy v noci vrátila (...) do našeho kostela, nebo lépe, do svého kostela, poněvadž nesl titul Svaté Marie Andělské.“ TAMTÉŽ, s. 26–27.

¹²⁰⁹ Viz příloha č. 9, obr. č. 26.

¹²¹⁰ M. BUBEN, *Encyklopedie řádů*, tom. III/1, s. 395.

¹²¹¹ Obecně k problematice zázračných uzdravení v raném novověku například Karel ČERNÝ, *Zázraky, historie a biomedicína*, FHB 24/1, 2009, s. 7–19; K metodologickým úskalím studia tohoto tématu Martin GAŽI, *O rozumnosti bez rozumu a břečtanu příběhu. Proglomena k dějinám předmoderních zázraků*, in: M. Ondo Grečenková – J. Mikulec (edd.), *Církev a zrod moderní racionality*, s. 183–239.

¹²¹² Madoně bylo mj. přisuzováno i vyléčení neplodnosti Polyxeny z Lobkovic (1566–1644). „(...) že poté, co se rozhodli bratři kapucíni postit, modlit se k ní [soše Panny Marie Rottenburské] a činit další trýznění tělesná, konaná s tím úmyslem, aby to prospělo šlechtičně Lobkovicové, která v té době byla stížena celkovou neplodností, oznámila Socha Panny Marie, jak někteří říkají R. P. Vavřinci z Brindisi, jiní zase R. P. Samuelovi z Plzně a jiní jiným bratřím, že bude Polyxena milostivě zbavena této nemoci. Podivuhodně předpověděla, že jmenovaná šlechtična bude z Boží moci plodná a zajistí svému rodu velikou plodnost, což se též stalo a toto potomstvo žije až do dneška.“ *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 29. Další legendy vztahující se k ní v *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 57–60; *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 25–30; Wilhelm GUMPPENBERG, *Atlas Marianus, quo sanctae Dei genitricis Mariae imaginum miraculosarum origines duodecim historiarum centuriis explicantur*, Monachii 1672, s. 641–642.

Kopii obrazu P. Marie Pomocné, tzv. Pasovské,¹²¹³ obdrželi brněnští kapucíni kolem roku 1644 od Františka Antonína Cattaniho z Cattani (†1688), který si ho dle pamětní knihy konventu v Brně přivezl ze Sicílie a zároveň v roce 1685 daroval na zřízení věčného světla při něm 1000 zlatých. Obraz byl uchováván v kapucínském brněnském kostele Nalezení sv. Kříže, konkrétně v kapli sv. Františka, kde se kolem něj vytvořil barokní kult.¹²¹⁴ Dnes je k vidění ve stejném kostele, ale v kapli sv. Fidela.

Dějiny úcty k obrazu Panny Marie Bolestné v Sušici¹²¹⁵ jsou spojeny s událostí, která se stala při narození Františka Michala Hýzrleho z Chodů (1649–1709). Jeho matka Alžběta Hýzrle z Chodů rozená z Donína se před obrazem modlila po dobu svého těhotenství za šťastný porod, který skutečně proběhl bez komplikací. Když se pak rodička po porodu podívala na obraz, povšimla si přitom krvavé krůpěje velikosti groše, která vytékala z místa, kde do těla Panny Marie pronikal meč.¹²¹⁶ Alžběta ihned zavolala svého muže Jindřicha Michaela Hýzrleho z Chodů (1575–1665), který tuto podivuhodnou událost popisuje ve svém deníku následovně: „Zavolala mě, abych se podíval, co to je. Jak k tomu přijdu, vidím, že to je krev, ale věřit jsem tomu nechtěl. Dotknul jsem se toho tedy prstem a na něm kousíček krve zůstal, který byl jako prst dlouhý a jako stéblo slámy tenký. Strčil jsem prst do vody a vidím, že to je opravdu krev. Podíval jsem se tedy, odkud vytéká. Bylo to z obrazu naší milé Paní Sedmiboolestné, odkud pak na jiný osmiúhlý obrázek naší milé Paní Radostné stékala, a jak se Ježíškovi k nosu dostala, rozdělily se její dva praménky kolem nosu, pod ním se zase spojily a pak až k okraji pokračovaly.“¹²¹⁷

Kapucínské prameny událost ale líčí již v pozměněné podobě, která měla ještě více zvyšovat aureolu celé události. Dle nich se totiž dítě narodilo bez známek života. Proto byl k porodu šlechtičny zavolán její manžel Jindřich Michael, který když spatřil mrtvé dítě, začal se okamžitě modlit kající žalmy a litanie ke Všem Svatým. Přitom vzal do náručí zdánlivě mrtvé novorozeně, načež nečekaně obživlo. Jelikož ale neustále hrozilo, že dítě zemře, bylo ihned pokřtěno přítomnou ženou, která se jmenovala Napková. Po vykonání tohoto aktu se matka na výraz díky modlila k obrazu P. Marie, který začal náhle krváčet.¹²¹⁸ Manželé obraz

¹²¹³ Blíže ke kultu P. Marie Pomocné. J. MIKULEC, *Náboženský život*, s. 63–65.

¹²¹⁴ *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. I, fol. 74v–75r; D. FOLTÝN, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, s. 184.

¹²¹⁵ Obraz získal Jindřich Michal Hýzrle z Chodů (1575–1665) od saského kurfiřta Jana Jiřího I. (1585–1656) za prokázané diplomatické služby a následně ho daroval své ženě, která si ho vystavila ve svém pokoji. *Kapucínské letopisy*, tom. III, s. 530; Jan LHOTÁK, *Poutě a poutnictví v dějinách Sušice*, Minulosti Západočeského kraje 46, 2011, s. 132–151, s. 136; TÝŽ, *Poutě a procesí v dějinách Sušice*, in: *Být poutníkem v dobách minulých a dnes*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Poutní cesty na Šumavě, Hartmanice 2010, s. 39–51, s. 42.

¹²¹⁶ Viz příloha č. 9, obr. č. 30.

¹²¹⁷ Věra PETRÁČKOVÁ – Jan VOGELTANZ (edd.), *Příběhy Jindřicha Hýzrle z Chodů*, Praha 1979, s. 374–375.

¹²¹⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. III, s. 531–534; *Liber Conventus Suticensis Capucinatorum*, s. 26–30.

následně darovali sušickým kapucínům a na jejich náklady byl i v nově budovaném klášterním kostele zbudován speciální oltář pro jeho uložení, kde se nachází do dnešní doby.¹²¹⁹

K obrazu P. Marie Bolestné nacházejícímu se v kapucínském kostele začaly záhy putovat zástupy poutníků, arcibiskupská konzistoř vydala oficiální povolení k vykonávání těchto procesí dne 24. 4. 1669, zároveň však ustanovila, aby se procesí konalo vždy třetí neděli po Velikonocích, kdy je slavena slavnost P. Marie Sedmibolestné.¹²²⁰ Na přímluvu P. Marie Sušické začaly být evidovány také mnohé zázraky (spojené většinou s těžkými porody žen či uzdravením dětí ve velmi nízkém věku),¹²²¹ které velice napomohly zvětšení počtu poutníků směřujících do Sušice.¹²²²

Kult svaté Anny v Mnichově Hradišti, spojený nejdříve s její sochou umístěnou před zdejším konventem kapucínů, zesílil v roce 1713 v souvislosti s přesvědčením, že na přímluvy této světice bylo tamní panství uchráněno od morové rány. To byl rozhodující impulz k rozšíření úcty k soše sv. Anny, při níž byla zbudována tři věčná světla, která hořela nejdříve každé úterý a potom i osm dní v oktávu před svatoanenské pouti. Po výstavbě kaple sv. Anny (1723–1724) přiléhající ke kapucínskému kostelu, jejíž donátorkou byla již několikrát zmíněná Marie Markéta z Valdštejna, se kult přesunul právě sem. Ke kapli vznikala zbožná nadání, ze zdejšího valdštejnského dominia přicházela jednotlivá procesí, přičemž hlavní oslavy probíhaly na svátek sv. Anny za účasti vrchnostenských úředníků, cechů a věřících z širokého okolí, kterých v roce 1721 mělo být dokonce 15 000, z toho 4000 přijalo Nejsvětější svátost.¹²²³

Hospic v Mariánské (Mariasorg) u Jáchymova vznikl při poutním chrámu Nanebevzetí Panny Marie, který uchovával milostnou sochu P. Marie Mariánské, která měla přežít zázračným způsobem pokus o své zničení v době reformace, což byl pro věřící důkaz její nadpřirozené moci. Sochu Panny Marie, která ale pochází z období baroka, darovala v roce 1698 kapli, která stála na místě poutního kostela, jehož správy se v roce 1754 ujali kapucíni,

¹²¹⁹ V. PETRÁČKOVÁ – J. VOGELTANZ (edd.), *Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů*, s. 376.

¹²²⁰ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 542, kart. č. 430. Jeho opis lze nalézt v *Liber Conventus Suticensis Capucinatorum*, s. 32–34.

¹²²¹ Jejich výčet v NA, ŘK, Spisy, inv. č. 542, kart. č. 430, *Liber Continens varia memorabilia miraculosam imaginem Beatissimae Virginis Mariae Dolorosae Concernentia ab anno Domini 1649 usque ad annum 1776*; TAMTĚŽ, inv. č. 535, kart. č. 427, sign. B4, *Inventarium rerum oblatarum ad Dolorosam Matrem PP. Capucinatorum Suttici* (Inventář votivních darů je z roku 1732).

¹²²² Podrobněji k dějinám tohoto poutního místa J. LHOTÁK, *Poutě a poutnictví*, s. 133–140; TÝŽ, *Poutě a procesí*, s. 40–46.

¹²²³ *Protocollum Conventus Hradistiensis PP. Capucinatorum*, s. 80–81; SOA Praha, Velkostatek Mnichovo Hradiště, inv. č. 2476; SOA Praha, Rodinný archiv Valdštejnů, Mnichovo Hradiště, inv. č. 5821, kart. č. 306; J. HRBEK, *Proměny valdštejnské reprezentace*, s. 342–345.

jáchymovská měšťanka Lucie Mádrová. Dnes je socha uložena ve farním kostele sv. Jakuba v Jáchymově.¹²²⁴

Kapucíni se ve sledované době starali i o "svatyně za hradbami měst,"¹²²⁵ z nichž nejznámější je kaple sv. Šebestiána na Svatém kopečku u Mikulova¹²²⁶ a kaple Andělů Strážných¹²²⁷ na vrchu Stráž u Sušice,¹²²⁸ které vznikly na výraz poděkování za přečkání morových epidemií (1623, 1680). Kaple kapucínům poskytovaly opět možnost, jak se zapojit do duchovního života místních věřících, a tím řád prezentovat navenek a prosadit se tak na místním "trhu se spásou duše".

Ve sledovaném období a prostoru existovalo poutní místo téměř u jedné třetiny kapucínských domů (Praha-Hradčany, Brno, Mikulov, Sušice, Chrudim, Fulnek, Rumburk, Mnichovo Hradiště, Mariánská u Jáchymova).¹²²⁹ Zemského významu dosáhly však pouze lorety v Praze na Hradčanech¹²³⁰ a v Mikulově,¹²³¹ ostatní poutní místa měla lokální či krajský dosah. Výjimkou je Sušice, neboť úcta ke zdejšímu obrazu P. Marie Bolestné sice přesahovala hranice prácheňského i sousedního plzeňského kraje (od roku 1751 klatovského), ale nedosahovala ještě celozemského rozsahu.¹²³²

4.6 Kaplanská služba u vojska

Povolání vojenského kaplana má v kapucínském řádu¹²³³ velmi dlouhou tradici, již „zakladatel“ řádu Matouš z Bascia (1495–1552) sloužil jako duchovní u katolického vojska

---

¹²²⁴ *Kapucínské letopisy*, tom. XXI, s. 164, 191, 197, 295–297, 364–366, 447–448; M. BUBEN, *Encyklopedie řádů*, tom. III/1, s. 444–445.

¹²²⁵ Takto příměstská poutní místa nazývají ve své monografii M. Gaži a J. Hansová. Podrobněji k angažovanosti řeholních řádů u těchto kaplí a kostelů M. GAŽI – J. HANSOVÁ, *Svatyně za hradbami měst*, s. 109–135.

¹²²⁶ M. SVOBODA (ed.), *Mikulov*, s. 318; Jiří KROUPA, "Moderní fiori": kardinál z Ditrichsteina, protobarok a umělecká funkce na Moravě po roce 1600, in: Emil Kordiovský – Miroslav Svoboda (edd.), *Kardinál František z Ditrichštejna a jeho doba. XXIX. mikulovské sympozium*, 11. – 12. října 2006, Mikulov 2006, s. 55–67, s. 63.

¹²²⁷ Ke kultu Andělů strážných v době baroka J. MIKULEC, *Náboženský život*, s. 51–55.

¹²²⁸ J. LHOTÁK, *Poutě a poutnictví*, s. 140–143; TÝŽ, *Poutě a procesí*, s. 44–46.

¹²²⁹ Setkáme se však i s neúspěšnými snahami kapucínů o rozšíření úcty k milostnému obrazu. Například českobudějovičtí kapucíni se snažili zavést v roce 1698 pobožnosti u dotýkané kopie obrazu Panny Marie z Pötsch, jež se nacházela v jejich kostele. Tuto snahu ale překazil spor s místními dominikány, kteří se obávali, že by mohla být ohrožena přízeň zdejších měšťanů k milostnému obrazu Panny Marie Budějovické uloženému v jejich řádovém kostele. Kapucíni na příkaz pražské konzistoře tedy od tohoto záměru ustoupili. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 169, kart. č. 311, sign. A7; Martin GAŽI, *Vazby jihočeských městských komunit k mariánským ochranitelkám*, *Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech* 39, 2002, s. 13–42, s. 22–23.

¹²³⁰ J. ROYT, *Obraz a kult*, s. 278–283; K rozšíření kultu sochy P. Marie Loretánské, která se nachází v Praze na Hradčanech, velmi pomohlo především zdejší arcibiskupství Ježíš, Maria a Josef (viz podkapitola 4.3.2.2).

¹²³¹ Jiří MIHOLA, *Barokní poutnictví na Moravě*, in: TÝŽ (ed.), *Cesta do nebeského Jeruzaléma*, s. 49–82, s. 66–67.

¹²³² J. LHOTÁK, *Poutě a poutnictví*, s. 136–139; TÝŽ, *Poutě a procesí*, s. 41–43.

¹²³³ Kromě kapucínského řádu se duchovní službě u vojska v raném novověku věnovali především jezuité. Jiří HAVLÍK, *Vojenští kaplani z řad Tovaryšstva Ježíšova a válka s osmanskou říší 1683–1699*, in: Karel Mráz – Václav Chroust (edd.), *Barokní jezuitské Klatovy. Sborník textů ze symposia v Klatovech 27. – 29. 4. 2007*, Klatovy 2007, s. 59–63. Vzhledem k jiným sporům mezi kapucíny a jezuity je s podivem, že v pramenech

během tzv. šmalkaldské války (1546–1547).¹²³⁴ Vojenské kaplanství se stalo součástí běžných aktivit,¹²³⁵ na které se řád dlouhodobě zaměřoval, po bitvě u Lepanta (1571). Té se zúčastnilo na křesťanské straně na 30 kapucínů coby vojenských duchovních pod vedením →Anselma z Pietramelara.¹²³⁶

Součástí kaplanské služby u vojska nebylo jen morální povzbuzování v rámci kázání, ale úkolem kaplanů bylo především zabezpečovat vojáky svátostmi, a to zejména ty zraněné a umírající, a tak umožňovat i spásu jejich duší. K povinnostem kaplanů patřilo zejména sloužení mší svatých, zpovídání a udělování posledního pomazání.¹²³⁷ Pro tento případ disponovali mj. i širokou pravomocí udělování plnomocných odpustků vojákům v případě nebezpečí jejich smrti.¹²³⁸ Kromě toho vykonávali samozřejmě pohřby, s nimiž je spojena i péče o vojenské hřbitovy, oddávali vojáky a křtili jejich děti, s tím souvisí i povinnost vést matriky. V této oblasti však docházelo ke konfliktům s diecézním klérem, který tuto činnost chápal jako zasahování do svých práv.¹²³⁹ Jednalo se ale i o dosti nebezpečnou službu, neboť kaplan doprovázel vojáky také do pole. Mezi vojáky se často šířily nejrůznější epidemie, což řadu kapucínských duchovních stálo život.¹²⁴⁰

Na druhou stranu tuto službu oceňovali evropští panovníci, kteří se za ní řadu odvděčovali hmotnou podporou.¹²⁴¹ Působení kapucínů v kaplanské službě u vojska mj. pomohlo změnit i počáteční negativní postoj Rudolfa II. (1552–1612), který vůči řadu zaujal v době jeho příchodu do českých zemí.¹²⁴² Konkrétně tento panovník v roce 1601 velmi ocenil účast Vavřince z Brindisi, →Františka z Tarenta, →Beltranda z Udine

---

prozatím nebyly zjištěny žádné zmínky o konfliktech mezi těmito řeholními řády, které by se týkaly duchovní správy u vojska.

¹²³⁴ P. MATĚJKA, *Prvopočátky kapucínského řádu*, s. 40.

¹²³⁵ K apoštolátu kapucínů coby vojenských kaplanů blíže například M. TURRADO, *Historia generalis*, tom. II/2, s. 146–165; T. GRAF, *Die Kapuziner*, s. 144–149.

¹²³⁶ H. THIESEN, *Die Kapuziner*, s. 264–265.

¹²³⁷ V. VLNAS, *Princ Evžen Savojský*, s. 223–224; H. THIESEN, *Die Kapuziner*, s. 264.

¹²³⁸ Například Klement VIII. (1536–1605) udělil v roce 1601 Vavřinci z Brindisi právo udělovat vojákům plnomocné odpustky a jeho prostřednictvím i papežské požehnání. *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 20–21. Obdobným privilegiem z roku 1684 od Inocence XI. (1611–1689) disponoval i Marek z Avianu. *Bullarium Ordinis (...) Capucinatorum*, tom. II, s. 295.

¹²³⁹ Zdeňka KOKOŠKOVÁ, *Konstituování autonomní vojenské duchovní správy v habsburské armádě a vedení vojenských matrik polním klérem (Od třicetileté války k josefínským matričním reformám)*, SAP 65, 1995, s. 41–72, s. 46–48, 50–63.

¹²⁴⁰ Například dva českobudějovičtí kapucíni zemřeli v únoru roku 1758 na blíže neurčenou infekční nemoc, kterou se nakazili při péči o zraněné vojáky. *Extractus Ex Protocollo Conventus Budvicensis ad Sanctam Annam ab anno 1740 usque ad annum 1762*, fol. 14r; J. KUNEŠ, *Kronika českobudějovického kapucínského konventu*, s. 58, 66. Srov. H. THIESEN, *Die Kapuziner*, s. 264–265.

¹²⁴¹ R. P. HSIA, *The World of Catholic Renewal*, s. 30.

¹²⁴² F. TISCHER, *Uvedení řádu kapucínů*, s. 10–13.

a →Gabriela z Innsbrucku ve vojenské kampani proti Turkům, která tehdy vyvrcholila bitvou u Stoličného Bělehradu (Székesfehérvár).¹²⁴³

V rámci habsburského vojska jsou v 17. století jako vojenští kaplani doloženi i další kapucíni. Například →Marek z Wangenu a jeden blíže nejmenovaný spolubratr byli duchovními u císařského vojska obléhajícího v roce 1605 město Skalici, kterou tehdy drželi vojáci Štěpána Bočkaje (1557–1606). O jejich účasti svědčí dopis kardinála Scipiona Caffarelli-Borghese (1577–1633) adresovaný olomouckému biskupovi a kardinálovi Františkovi z Ditrichštejna (1570–1636) ze dne 10. 11. 1605, jehož obsahem byl dispens pro zmíněné kapucíny, který jim umožňoval vzhledem k jejich úkolům u vojska nedodržovat přísná řádová pravidla týkající se povinností postů a modliteb hodinek. Ty měly být nahrazeny pouze modlitbou růžence či jiným zbožným konáním podle uvážení kardinála Ditrichštejna.¹²⁴⁴

Nejslavnějším kapucínským vojenským kaplanem je bezesporu Marek z Avianu,¹²⁴⁵ který sehrál významnou roli v bitvě u Vídně (1683). Následně se osobně účastnil i dalších tažení proti Turkům (1683–1688), při kterých byly znovudobyté celé Uhry.¹²⁴⁶ Marek z Avianu stejně jako dva výše uvedení kapucíni disponoval pro výkon kaplanské služby širokým dispensem od papeže Inocence XI. (1611–1689), který mu umožňoval nedodržovat přísná řádová pravidla. Kromě toho, že se nemusel modlit řádové hodinky, které byly nahrazeny modlitbou růžencem, mohl například rozhřešit od hříchů, jež mohl odpustit pouze Svatý otec, držet a studovat zakázané heretické knihy, na přiměřeném místě sloužit mši svatou, a to i pod širým nebem a na oltáři bez ostatků svatých, a pokud to nejde jinak i v přítomnosti heretiků a exkomunikovaných.¹²⁴⁷

Kapucíni nepůsobili jako kaplani pouze u polních vojsk během vojenských konfliktů, ale vykonávali tyto funkce i u stálých vojenských posádek v době míru. V takovéto službě je

---

¹²⁴³ Prameny kapucínské provenience popisují bitvu jako obrovský zázrak, protože křesťanské vojsko čelilo pětinasobné převaze a zvítězilo jen díky hrdinství Vavřince z Brindisi, který v rozhodnou chvíli vyjel neohroženě proti nepřátelům, aniž by ho zasáhl jediný z nepřátelských šípů. Skupina, která vyrazila za ním, pak prorážela nespočetné řady nepřátel bez sebemenších ztrát, a tím byl zvrácen už skoro jistý nepříznivý výsledek boje. *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 20–22, *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 48–51. Z popisu bitvy je mj. jasně patrná snaha o vědomé utváření pozitivního obrazu řádu. Dle pramenů kapucínské provenience se mělo jednat o obrovskou bitvu, ale Josef Janáček ji ve své monografii o Rudolfovi II. popisuje jako bezvýznamnou „šarvátku“. Josef JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha – Litomyšl 1997, s. 380.

¹²⁴⁴ T. PARMA, *František kardinál z Ditrichštejna*, s. 395–396.

¹²⁴⁵ K osobnosti Marka z Avianu doposud nejobsáhlejší práce Marie Héyret, například: M. HÉYRET, *P. Markus von Aviano O. M. Cap., apostolischer Missionär und päpstlicher Legat beim christlichen Heere*, München 1931; TÁŽ, *P. Markus von Aviano (1631–1699)*, tom. I–IV, München 1937–1946.

¹²⁴⁶ Fidelis KRAUTSACK – Erhard MAYERL, *Markus von Aviano. Kunder eines geeinten Christlichen Europa*, Wien 1999, s. 54–57; V. VLNAS, *Princ Evžen Savojský*, s. 28–117, zejména s. 39, 51–53, 96–97.

¹²⁴⁷ *Bullarium Ordinis (...) Capucinorum*, tom. II, s. 295.

ve sledovaném období doloženo 12¹²⁴⁸ členů česko-moravské provincie: →Jordán Mítlacher z Jihlavy,¹²⁴⁹ →Meinradus Englert z Chomutova,¹²⁵⁰ →Tadeáš Korzinek z Brna,¹²⁵¹ →Atanáš Achmann z Prahy,¹²⁵² →Didymus Hertsch z Pardubic,¹²⁵³ →Nilus Faben z Křenova,¹²⁵⁴ →Magnus Chmeliczek z Litomyšle,¹²⁵⁵ →František Josef Koska z Prahy,¹²⁵⁶ →Firminián Beer z Neustadtu,¹²⁵⁷ →Zachariáš Cibulirz z Prahy,¹²⁵⁸ →Viktorián Pawliczek z Křemže¹²⁵⁹ a →Emil Brodau z Mikulova.¹²⁶⁰

Kapucíni se duchovní službě v armádě věnovali zejména proto, že v habsburském vojsku nebyli zastoupeni pouze katolíci, ale ve velké míře i protestanti, kteří mohli potenciálně konvertovat ke katolictví. Řád tak skrze tuto činnost mohl pokračovat i v původním rekatolizačním poslání, s nímž přišel do českých zemí. Úspěšnost kapucínů v této oblasti¹²⁶¹ potvrzuje například rukopis *Catalogus eorum, qui (...) ad fidem Catholicam conversi (...)*, který obsahuje jména cca 400 protestantských vojáků-konvertitů obrácených v letech 1740–1786.¹²⁶² Jiný katalog konvertitů *Liber conversorum* uložený ve fondu olomouckého konventního archivu¹²⁶³ informuje o tom, že tamní kapucíni v letech 1756–

---

¹²⁴⁸ Uvedeno na základě výročních katalogů česko-moravské provincie z let 1673–1783 (NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 131–135. Výčet vojenských kaplanů z kapucínského řádu působících v 18. století u habsburských vojsk lze též najít v seznamech řádového historika Mořice Šrutky. ZA Opava, pob. Olomouc, Kapucíni Olomouc, inv. č. 34–35.

¹²⁴⁹ V roce 1759 je uváděn jako vojenský kaplan u dragounského pluku *Pallavicini*. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 134, *Catalogus Patrum et Fratrum Capucinatorum Provinciae Bohemiae et Moraviae in Capitulo Brunae anno 1759 die 11. Maii celebrato concinnatus*, fol. 7r.

¹²⁵⁰ Kaplan u dragounského pluku *Württemberg*, který se v roce 1769 přejmenoval na 38. jezdecký pluk (1760–1781). NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 134–135, Výroční katalogy česko-moravské provincie 1760–1781.

¹²⁵¹ Kaplan při pevnosti v Mantově (1778–1780). NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 135, Výroční katalogy česko-moravské provincie 1778–1780.

¹²⁵² Kaplan u 4. jezdeckého pluku (1778–1783). NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 135, Výroční katalogy česko-moravské provincie 1778–1781; *Kapucínské letopisy*, tom. XXII, s. 604, tom. XXIII, s. 28.

¹²⁵³ Kaplan u 1. císařského švaliářského pluku (1778–1783). NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 135, Výroční katalogy česko-moravské provincie 1778–1781; *Kapucínské letopisy*, tom. XXII, s. 604, tom. XXIII, s. 28.

¹²⁵⁴ Kaplan u 41. pěšího pluku (1778–1783). NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 135, Výroční katalogy česko-moravské provincie 1778–1781; *Kapucínské letopisy*, tom. XXII, s. 604, tom. XXIII, s. 30.

¹²⁵⁵ Kaplan u 28. pěšího pluku (1778–1783). NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 135, Výroční katalogy česko-moravské provincie 1778–1781; *Kapucínské letopisy*, tom. XXII, s. 604, tom. XXIII, s. 28.

¹²⁵⁶ Kaplan u 21. pěšího (1779–1781) a u 7. pěšího pluku (1783). NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 135, Výroční katalogy česko-moravské provincie 1778–1781; *Kapucínské letopisy*, tom. XXIII, s. 28.

¹²⁵⁷ Kaplan u 47. pěšího pluku (1779–1782). NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 135, Výroční katalogy česko-moravské provincie 1778–1781; *Kapucínské letopisy*, tom. XXII, s. 604.

¹²⁵⁸ Kaplan u 57. pěšího pluku prince Sachsen-Coburg-Saalfeld (1782–1783). *Kapucínské letopisy*, tom. XXII, s. 604, tom. XXIII, s. 28.

¹²⁵⁹ Kaplan u 25. pěšího pluku (1783). *Kapucínské letopisy*, tom. XXII, s. 604.

¹²⁶⁰ Kaplan u 47. pěšího pluku (1783). *Kapucínské letopisy*, tom. XXIII, s. 30.

¹²⁶¹ Viz hlášení o konverzích zasílaná z jednotlivých konventů NA, ŘK, Spisy, inv. č. 62, kart. č. 212.

¹²⁶² KPK Praha, Rkp., inv. č. 477, *Catalogus eorum, qui cooperatione et sub instructione RR. et Adm. VV. Patrum nostrae Bohemiae Provinciae a sectis alienis ad fidem Catholicam conversi, eandemque in manibus eorum professi et amplexi sunt*.

¹²⁶³ ZA Opava, pob. Olomouc, Kapucíni Olomouc, inv. č. 21.

1784 obrátili na katolickou víru 171 vojáků a jejich rodinných příslušníků.¹²⁶⁴ Z těchto katalogů lze mj. též vyvodit, že kapucíni pastoračně působili u vojenských posádek ve všech městech, kde byl zřízen jejich konvent: v Praze, Brně, Olomouci, Českých Budějovicích,¹²⁶⁵ Mostě, Jihlavě, Znojmě, Kolíně, Chrudimi a Litoměřicích.¹²⁶⁶

Kapucíni nezapomínali na vojáky ani ve chvíli, kdy nebyli v aktivní službě, proto vykonávali duchovní službu ve vojenských špitálech či invalidovnách. Například roudničtí kapucíni působili jako kaplani ve zdejší vojenské nemocnici¹²⁶⁷ fungující ve městě v letech 1758–1763. V relacích, tzv. *Historiae domesticae Conventus Raudnicensis* (1760–1764),¹²⁶⁸ které posílali provinčnímu ústředí, je mj. zaznamenáno na 113 konverzí vojáků původně nekatolické konfese. Hradčanští kapucíni v 60. letech 18. století zase působili jako kaplani při pražské invalidovně.¹²⁶⁹

Kapucíni byli u vojáků oblíbeni patrně nejen kvůli obětavosti, s jakou se věnovali duchovní službě, ale také díky tomu, že v případě deliktů či prohřešků (nejčastěji zběhnutí) mohli viníci vyhledat azyl v jejich kláštorech. Kapucíni se pak snažili zasadit za mírnější formu trestu pro tyto vojáky, především zabránit jejich popravě. Až po obdržení příslibu, že k popravě nedojde, vydali¹²⁷⁰ zběhy z azylu.¹²⁷¹ Tuto pomoc vojákům poskytovali velmi často, například jen v Mikulově ji během let 1740–1770 poskytli deseti dezertérům,¹²⁷²

---

¹²⁶⁴ Pro srovnání olomoučtí františkáni-observanti, kteří se pastorační při zdejší vojenské pevnosti též usilovně věnovali, přivedli v letech 1749–1785 ke katolické konfesi přibližně 130 vojáků a jejich rodinných příslušníků. M. ELBEL, *Město a klášter*, s. 148–149.

¹²⁶⁵ Ke konverzím vojákům v Českých Budějovicích rovněž NA, ŘK, Spisy, inv. č. 173, kart. č. 311, *Historiae domesticae Conventus Budvicensis* (1757–1759); J. KUNEŠ, *Kronika českobudějovického kapucínského konventu*, s. 66–67, 100.

¹²⁶⁶ Potvrzují to i kapitoly *Conversi ad Fidem* v pamětních knihách těchto konventů například *Historia domestica a prima Olomucensis monasterii fundatione*, fol. 200r–206v; *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. I, fol. 464r–467r.

¹²⁶⁷ O zraněné vojáky během sedmileté války pečovali i českobudějovičtí kapucíni, když docházeli do provizorní nemocnice zřízené ve zdejším dominikánském klášteře. NA, ŘK, Spisy, inv. č. 173, kart. č. 311, *Historiae domesticae Conventus Budvicensis* (1757–1759); J. KUNEŠ, *Kronika českobudějovického kapucínského konventu*, s. 58, 66.

¹²⁶⁸ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 475, kart. č. 407; P. KOPIČKA – O. KOTYZA (edd.), *Paměti roudnických měšťanů z 18. století*, s. 172.

¹²⁶⁹ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 134, Výroční katalogy česko-moravské provincie 1760–1770.

¹²⁷⁰ Setkáme se však i s případy, že vojákům, které přijali do azylu kláštera, pomohli i utéct v přestrojení za kapucínského řeholníka, a to i přes přítomnost vojenské stráže. Například českobudějovičtí kapucíni takto pomohli vojákům v roce 1748 a 1750. *Extractus ex Protocollo Conventus Budvicensis ad Sanctam Annam ab anno 1740 usque ad annum 1762*, fol. 9r–v, 10v; J. KUNEŠ, *Kronika českobudějovického kapucínského konventu*, s. 85–86. Praxe, kterou pranýřovali osvícenští autoři, v souvislosti poskytování azylu zločincům v kláštorech, kterým řeholníci pomáhali pomoci přestrojení v jejich řádových oděvech utéct z azylu, se tak v případě kapucínů zakládala na pravdě. OBERMAYER [= Josef RICHTER], *Bildergalerie klösterliche Misbraüche*, s. 191, 195.

¹²⁷¹ Viz revers poručíka Altenhausena (ze dne 14. 1. 1757, Neusiedl am See) z dragounského pluku prince modenského, že dva dezertéři, kteří se uchýlili do kapucínského kláštera v Mikulově, nebudou trestáni na životě. MZA Brno, Kapucíni Mikulov, inv. č. 217, sign. H1.

¹²⁷² *Monumenta Familiae Niclasburgensis Ordinis Minorum S. P. Franc. Capucinatorum in ordinem congesta anno 1769*, oddíl Y (*Asylantes*) (nečíslováno).

či ve Znojmě v letech 1741–1769 přijali šest zběhů,¹²⁷³ i když věděli, že si tím proti sobě popudí panovníka a jeho úřady, které opakovaně žádaly řádové představené, aby tak nečinili.¹²⁷⁴

---

¹²⁷³ *Archivum PP. Capucinatorum Conventus Znoymensis*, oddíl P (*Asylantes*) (nečíslováno).

¹²⁷⁴ NA, ŘK, Spisy, inv. č. 81, kart. č. 231, sign. A39 (ze dne 9. 9. 1771) a A57 (ze dne 15. 9. 1775).

Závěr

Dějiny kapucínského řádu v Čechách a na Moravě v letech 1673–1783 tvoří dvě rozdílná období. První etapa, která je ohraničena z jedné strany rokem ustanovení česko-moravské provincie (1673) a z druhé rokem zahájení války o dědictví rakouské (1740), je bezesporu zlatým věkem řádu v tomto prostoru. Naopak následující časový úsek 1740–1783 uzavřený rokem 1783, kdy se česko-moravská provincie rozděluje na dvě samostatné provincie českou a moravskou, je dobou stagnace zdejších kapucínů.

V letech 1673–1740 došlo k založení osmi nových klášterů (Fulnek, Opočno, Žatec, Zákupy, Rumburk, Třebíč, Mnichovo Hradiště a Kyjov), čímž se počet zdejších konventů zvýšil o jednu třetinu. Rozkvět provincie se neprojevoval pouze v budování nových domů, ale také v rozšiřování těch stávajících (Brno, Vyškov, Jihlava, Mikulov, Roudnice nad Labem, Most, Znojmo a Olomouc), což se promítlo i do skutečnosti, že česko-moravská provincie byla kolem poloviny 18. století jednou z největších řádových provincií dle počtu členů.¹²⁷⁵ Její dlouholetý provinční ministr Serafín Melcher z Gluchořaz byl dokonce zvolen generálním představeným celého řádu (1754–1761).

Po roce 1740 v tomto prostoru však započala krize řádu, a to nejdříve v souvislosti s tím, že se kapucíni museli vyrovnat s negativními dopady válečných konfliktů, které tehdy mezi sebou opakovaně vedly rakouská a pruská monarchie. Z nich nejtěživější účinek mělo na nátlak Pruska nucené oddělení šesti slezských řeholních domů, při nichž působilo 142 řeholníků, od česko-moravské provincie v roce 1754. Po skončení těchto válek se pak naplno projevila změna postoje státu k řeholním institucím. Provincie sice ještě do začátku 60. let 18. století prožívala období částečného rozmachu, jelikož tehdy došlo k dobudování zdejší klášterní sítě zřízením hospiců v Českém Brodě, Mělníku, Mariánské u Jáchymova, Prostějově a Náměšti nad Oslavou. Od druhé poloviny 60. let se však zcela změnila situace, církevní reformy Marie Terezie a zejména pak jejího nástupce Josefa II. totiž změnily principy řeholního života kapucínů. Obzvláště negativně řád vnímal skutečnost, že od roku 1789 měl zakázáno sbírat almužny. Jako kompenzaci za ušlé příjmy dostával finanční podporu z pokladny Náboženského fondu. Zákaz žebrání narušil každodenní vazby s okolím, které byly vytvářeny a udržovány právě hlavně skrze výběr almužen. Navíc pravidelný příjem byl v rozporu s nezákladnějším řádovým ideálem chudoby. V 80. letech z rozhodnutí Josefa II. došlo ještě k rozdělení česko-moravské provincie (1783) a ke zrušení třetiny

---

¹²⁷⁵ Nejvíce řeholníků čítala česko-moravská provincie v roce 1752, konkrétně 816 řeholníků. *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 307r.

kapucínských klášterů, což spolu s ostatními reformami nastartovalo hlubokou krizi řádu v našich zemích, která trvala po celé 19. století.

Výběr lokalit, kde vznikl kapucínský klášter, byl dán potřebami samotné provincie (cestování mezi řeholními komunitami, snazší výběr almužen, nepřítomnost kláštera jiného mendikantského řádu), viz založení hospiců v Českém Brodě a Náměšti nad Oslavou, které usnadňovaly spojení mezi Prahou a Brnem. Dále místo vzniku ovlivnilo přání řádu zakládat svoje nové domy v místech, kde bylo obyvatelstvo vystavováno většímu působení nekatolických kněží, a proto se kapucíni v této době zaměřili na Slezsko a na příhraniční oblasti sousedící se Saskem. Argument vytvoření ochranné hráze proti pronikání luteránství se uvádí například při založení konventů v Rumburku a Zákupch. Nesmíme se však domnívat, že vznik nového kláštera kapucínů byl pouze výsledkem zájmu a potřeb samotné provincie. Bez podpory dobrodinců ochotných hradit jejich výstavbu by bylo jakékoliv nové založení nemožné. Naopak vybudování domu mohlo být zmařeno z mnoha příčin, nejčastěji se ale opakují tyto: konkurence jiného řeholního řádu, lpění na strohé řádové architektuře, malý stupeň urbanizace lokality, nedostatek financí a smrt donátora atd.

K dějinám kapucínského řádu v českých zemích se dochovalo v porovnání se situací v jiných řeholních řádech velké množství archiválií, což je dáno nejen tím, že se jim z velké části vyhnuly těžké ztráty, které utrpěly archivy jiných řeholních řádů v obdobích josefinismu a později komunismu, ale i především propracovanou řádovou organizací, při níž byl kladen velký důraz na archivní a historiografickou praxi. Každý klášter měl totiž povinnost svědomitě se starat nejen o svůj archiv, ale musel si vést svoji pamětní knihu a diárium. Kromě toho z něj byly každoročně zasílány do provinčního ústředí zprávy, které informují o dění v něm za uplynulý rok. Obdobný systém fungoval jen u Tovaryšstva Ježíšova. Prameny kapucínské proveniencí lze využít mnohem širěji než jenom ke studiu řádové historie, neboť obsahují významné informace i k politickým a kulturním dějinám celých českých zemí či k regionálním dějinám lokalit, v nichž řád působil.

Přibližně 2700 kapucínů, kteří působili v česko-moravské provincii v letech 1673–1783, po celou tuto dobu sdílelo osudy habsburské monarchie, které do určité míry i ovlivňovali. Česko-moravská provincie byla ve sledovaném období natolik personálně zajištěná, že se mohla věnovat ve velké míře i zahraniční misijní činnosti. Čeští kapucíni měli nemalý podíl na etablování kapucínského řádu v Uhrách a zejména pak v Polsku. Kromě toho působili jako misionáři ještě v Rusku, Gruzii a Persii. Velký rozvoj řádu, kromě dostatečně silného dorostu, umožnilo i několik dalších okolností. Jedním z určujících faktorů napomáhajících rozkvětu kapucínského řádu na našem území byla velká podpora, kterou řád

dostával od jednotlivých šlechtických rodů, z nich zejména Lichtenštejnové, Lobkovicové a Valdštejnové patřili k jeho velkým dobrodincům. Díky podpoře šlechty došlo k založení hned 10 kapucínských konventů z celkových 13 klášterů, které vznikly ve sledovaném období a prostoru. Za pomoci měšťanského kapitálu v druhé polovině 18. století byly zakládány jen tzv. hospice, tj. menší řeholní domy.¹²⁷⁶ Dalším rozhodujícím faktorem velkého rozmachu kapucínů u nás byla jejich malá finanční náročnost, díky které i snadněji získávali donátory. Jako důležitá se též ukázala být subvence, kterou řád získával od panovnické rodiny a pražských a olomouckých loci ordináriů, byť v porovnání s podporou, kterou od nich čerpal před rokem 1673, byla mnohem menší. Kapucíny totiž tehdy nevnímali již pouze pozitivně, především v souvislosti s jejich dřívějším velmi aktivním zapojením do probíhající rekatolizace českých zemích, ale už i jako nepřilíš užitečný mendikantský řád, který ekonomicky zatěžuje společnost.

Dalším jevem sledovaným u jednotlivých kapucínských klášterů byla jejich sebe prezentace a působení na jejich bezprostřední okolí, s nímž přicházeli do kontaktu hlavně během sběru almužen a každodenní pastorační činnosti, při níž kladli veliký důraz na kazatelství. Kapucíni ve sledovaném období a prostoru měli ve své správě alespoň po nějakou dobu často nejvýznamnější kazatelny, které se nacházely ve městech, v nichž působili, a to jak v metropolitních (Praha, Olomouc, Litoměřice), tak i hlavních farních kostelech (Brno, Mikulov, Roudnice nad Labem, České Budějovice, Most, Vyškov, Praha-Nové Město, Litoměřice, Sušice, Chrudim, Sokolov, Kolín, Třebíč, Kyjov), což jim výrazně pomáhalo při oslovování a získávání potencionálních podporovatelů.

Kapucíni kromě základního duchovního servisu (zpověď, přístup k odpustkům, zádušní mše, přímluvné modlitby, pohřeb v řádovém kostele atd.) nabízeli svým mecenášům či obyčejným věřícím navštěvujícím jejich řádové kostely, i možnost, jak obohatit svůj náboženský život o některé módní prvky dobové zbožnosti (poutě, loretánský kult, náboženské bratrstvo, terciářská komunita apod.). Z výzkumu sociální skladby členů vyplývá, že kapucínská náboženská bratrstva a třetí řády byly otevřeny všem příslušníkům společenských vrstev. Formálními členy jejich náboženských společenství byli ve vzácných případech i představitelé panovnické rodiny, dále se zde setkáváme se zástupci tehdejších předních šlechtických rodů, rovněž mezi nimi najdeme příslušníky městského patriciátu, ale i chudé měšťany či venkovany. Součástí sebe prezentace kapucínů byla i slavná velikonoční procesí, která řád organizoval například v Praze na Hradčanech a Brně. Některé kapucínské konventy byly také opředeny zázraky a legendami, čímž si lid mohl dokládat boží vyvolenost

---

¹²⁷⁶ Viz příloha č. 6.

tohoto řádu. Svoje renomé kapucíni získávali také díky obětavé pomoci těm nejpotřebnějším, tj. u lidí krátkodobě či dlouhodobě vyloučených na okraj společnosti, proto kapucíni pečovali o nakažené morem či se věnovali kaplanské službě v městských špitálech, žalářích a u vojenských posádek.

Každodennost kapucínského řádu byla v disertační práci průběžně srovnávána se situací panující v jiných řeholních řádech. Z komparace vyplývá, že kapucíni vykazují mnoho společných prvků především s řádem františkánů-observantů, od něhož se v 16. století odštěpili. Dalo by se dokonce s velkou dávkou nadsázky říci, že nejvýraznějším rozdílem mezi nimi byl plnovous, který si kapucíni museli pěstovat a naopak františkáni-observanti ho měli striktně zakázaný.

Lze uzavřít, že kapucínská sebezprezentace byla ve sledovaném prostoru a období velice úspěšná, a že ji ani časté konflikty neohrozily, jelikož řád získával stále nové podporovatele, a tudíž disponoval stabilní sítí svých příznivců. Její zdařilost lze nejlépe ukázat na tom, že řád v Čechách a na Moravě v raném novověku dokázal vybudovat celkem 30 klášterů, a na vývoji počtu členů česko-moravské provincie. Regrese přichází až v druhé polovině 18. století, a to v souvislosti s osvícenskými náboženskými reformami.

Seznam použitých zkratek

<i>AOMC</i>	Annalecta Ordinis Minorum Capuccinorum
<i>APA</i>	fond Archiv pražského arcibiskupství
<i>ASV</i>	Archivio Segreto Vaticano
<i>Bd.</i>	Band, svazek
<i>CERCOR</i>	Centre européen de recherches sur les congrégations et ordres religieux
<i>ČČH</i>	Český časopis historický
<i>ČKD</i>	Časopis katolického duchovenstva
<i>inv. č.</i>	inventarizační číslo
<i>FHB</i>	Folia historica Bohemica
<i>fol.</i>	folio, list
<i>HG</i>	Historická geografie
<i>kart.</i>	karton
<i>KPK</i>	Kapucínská provinční knihovna
<i>LF</i>	Listy filologické
<i>MZA</i>	Moravský zemský archiv v Brně
<i>MVGDB</i>	Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen
<i>NA</i>	Národní archiv v Praze
<i>NB</i>	fond České gubernium – Komise pro likvidaci náboženských
<i>NK</i>	Národní knihovna v Praze
<i>ÖNB</i>	Österreichische Nationalbibliothek
<i>PAKÖS</i>	Provinzarchiv der Kapuzinerprovinz Österreich-Südtirol
<i>PANTP</i>	Abteilung Provinzarchiv der ehem. Nordtiroler Kapuzinerprovinz
<i>pob.</i>	pobočka
<i>r</i>	recto, licho-pravá, lícová strana
<i>RALR</i>	Rodinný archiv Lobkoviců, Roudnice nad Labem
<i>Rkp.</i>	rukopis
<i>ŘF</i>	fond Františkáni – provincialát a konventy
<i>ŘK</i>	fond Kapucíni – provincialát a konventy
<i>s.</i>	strana
<i>SAP</i>	Sborník archivních prací
<i>SCetH</i>	Studia Comeniana et historica
<i>SHK</i>	Sborník historického kroužku
<i>sign.</i>	signatura

<i>SOA</i>	Státní oblastní archiv
<i>SOkA</i>	Státní okresní archiv
<i>tom.</i>	tomus, díl
<i>v</i>	verso, sudo-levá, rubová strana
<i>ZA Opava</i>	Zemský archiv v Opavě

Seznam pramenů a literatury

I. Seznam pramenů

A. Prameny nevydané (archivní)

Archiv města Brna, AI/10 Stará tereziánská registratura ekonomická, inv. č. 82, kart. č. 37, signatura C44, Stavba kapucínského kláštera a kostela 1645–1652.

Archiv Národní knihovny, Veřejná a univerzitní knihovna Praha (1777–1918), inv. č. 145/23, Dekret Josefa II. stanovující, že archiválie a knihy ze zrušených klášterů se mají předávat univerzitním knihovnám (20. 5. 1782).

Archiv Národní knihovny Praha, Veřejná a univerzitní knihovna Praha (1777–1918), inv. č. 508, Dopis ředitele knihovny Františka Posselta zemskému guberniu ze dne 10. 6. 1811.

Archiv Národní knihovny Praha, Veřejná a univerzitní knihovna Praha (1777–1918), inv. č. 560, Katalog knih klášterní knihovny v Mariánské u Jáchymova (1786).

ASV, Fondo Favoriti-Casoni, tom. XXXV, Dopis Matouše Ferdinanda Sobka z Bílenberka kardinálovi Agostinovi Favoritimu (1624–1682), tehdejšímu soukromému sekretáři papeže Klementa X., týkající se rozdělení česko-rakouské provincie (4. 4. 1671 v Praze).

Archivio Generale Cappuccini, signatura G24/I, Dva dekry Kongregace pro šíření víry (z roku 1627) a šest opisů listin o odpustkových privilegiích, které se vztahují k jednotlivým oltářům v konventních kostelech při klášterech v Praze a v Brně z let 1774–1778.

Archivio Generale Cappuccini, G24/II, Konsvetudinář česko-rakouské provincie z roku 1621.

Archivio Generale Cappuccini, G24/V, Korespondence z let 1631, 1644, 1647 mezi generalátem a konventem v Pasově, týkající se fungování zdejšího poutního místa.

Archivio Generale Cappuccini, G24/VII, Zápisy (včetně korespondence s řádovým vedením) z jednání jednotlivých provinčních kapitul (1709–1783), které se povětšinou týkají voleb provinčních ministrů a defínitorů.

Archivio Generale Cappuccini, G24/VIII, *Nomina Fratrum Provinciae Boemiae, Austriae et Moraviae cum tempore, quo habitum sumpsērunt (1642)*, Katalog česko-rakouské provincie z roku 1642.

Archiwum Archidiecezjalne we Wrocławiu, Archiwum Archidiecezjalne we Wrocławiu, sign. V B. 18/1 Kapucyni, dokumenty týkající se zbožného nadání kanovníka vratislavské kapituly Petra Antonína Zambraschena učiněného ve prospěch konventu v Prudniku (28. 9. 1792).

Archiwum Archidiecezjalne we Wrocławiu, Archiwum Archidiecezjalne we Wrocławiu, sign. V B. 18/2 Kapucyni; Opis listiny z 16. 8. 1754, kterou vydal generální ministr Serafin Melcher, jež ustanovovala oddělení slezských konventů od česko-moravské provincie. Ty od té doby tvořily až do svého zrušení v roce 1810 samostatnou generální kustodii podřízenou přímo generálnímu ministrovi.

Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Klasztor Kapucynów w Brzegu, inv. č. 1, Leopold I, císař římský a král český, dává se souhlas se vznikem konventu v Brzegu (5. 2. 1681, Linz).

Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Klasztor Kapucynów w Brzegu, inv. č. 3, Listina stanovující podmínky založení konventu v Brzegu mezi radou města a kapucíny (27. 10. 1681, Brzeg).

Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Zbiór rękopisów archiwalnych, inv. č. 55, Inhaltsverzeichnis aus den Urkunden des Kapuzinerklosters zu Breslau (z 19.in)

Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Zbiór rękopisów archiwalnych, inv. č. 67, Archiv der Kapuzinerklosters zu Brieg (z 19.in).

Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Zbiór rękopisów archiwalnych, inv. č. 96, Inhaltsverzeichnis des Urkunden Kapuzinerklosters zu Neisse (z 19.in).

Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Zbiór rękopisów archiwalnych, inv. č. 111, Archiv der Kapuzinerklosters zu Schweidnitz (z 19.in).

Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Zbiór rękopisów archiwalnych, inv. č. 410, *Fidelis Reverendorum Patrum seraphici Ordinis Sancti Francisci Minorum Capucinatorum in Provinciam Silesiae ingressus Relatio per Patrem Iovitam de Dola Burgundiae Sequanum eiusdem Ordinis Concionatorem accurate descripta anno 1660*. Jedná se o opis originálu, který se nachází v Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, oddělení rukopisů, sign. IV Q 198d.

Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Zbiór S. B. Klosego, inv. č. 93, Bernardiner und Capuciner in Breslau Abschriften von Roppen (1669–1670).

Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Oddział Rękopisów, sign. I Q 20a, *Explicatio Bibliorum*, Výklad bible od anonymního autora z roku 1516.

Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Oddział Rękopisów, sign. IV F 21, *Liber Particularis*, Astrologické pojednání od Michaelise Scotiho z roku 1438.

Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Oddział Rękopisów, sign. IV Q 198d, *Fidelis Reverendorum Patrum seraphici Ordinis Sancti Francisci Minorum Capucinatorum in Provinciam Silesiae ingressus Relatio per Patrem Iovitam de Dola Burgundiae Sequanum eiusdem Ordinis Concionatorem accurate descripta anno 1660*, Historie působení kapucínů ve Slezsku 1629–1660 (z roku 1660); autor Iovita Coquard z Dole.

Hausarchiv der regierenden Fürsten von Liechtenstein Wien, sign. H-649 Rumburg 3 Loretokapelle, Korespondence k mecenátu Lichtenštejnů nad loretou v Rumburku (1699–1778).

Hausarchiv der regierenden Fürsten von Liechtenstein Wien, sign. SL-HA, kart. č. 358, Johann Adam Andreas von Liechtenstein-Testamente, *Copia Testament Johann Adam Andreas Fürsten und Regierern des Hauses ad Wienn den 17. Julii anno 1711*, Testament Jana Adama I. Ondřeje z Lichtenštejna (17. 7. 1711).

Knihovna kláštera kapucínů v Pezinku (bez signatury), *Archivium summarium seu Acta memorabilia Familiae Baziniensis Patrum Capucinatorum ex omnibus dispersis scriptis ab anno MDCLXXIV in unum congesta et conscripta per Patrem Severum Modrensem Capucinatorum annis 1746 et 1747 usque ad annum MDCCXXVWVII*, Kronika konventu v Pezinoku 1674–1905 (z roku 1746).

Knihovna Národního Muzea, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. VIII. D 33, *Protocollum Conventus Hradistiensis PP. Capucinatorum*, Pamětní kniha konventu Mnichovo Hradiště 1690–1803 (z roku 1714).

KPK Brno, sign. 02F73, Konvolut tištěných kázání, která pronesli řádoví kazatelé, například Crescentius Mösserer z Rohrbachu a Josef Wittaschek z Bíliny, při nejrůznějších slavnostních příležitostech během 17. a 18. století.

KPK Praha, Rkp., inv. č. 83, *Protocollum Monasterii Teinicensis Fratrum Capucinatorum sive Annotationes rerum memorabilium ad utilitatem posterorum in hoc libro consignatarum ex*

mandato A.R.P. Ludovici Antonii Iglaviensis Ministri Provincialis noviter conscriptae opera A. V. Patris Vitalis Tynensis pro tempore gvardiani loci, Pamětní kniha konvetu v Horšovském Týně 1599–1911 (z roku 1722).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 89, *Protocolli Conventus Trebitzensis ad S. Salvatorem Ordinis FF. Minorum Capucinatorum Pars secunda ab anno MDCCLIII*, Diárium konventu Třebíč 1753–1761.

KPK Praha, Rkp., inv. č. 92, *Fratres et Sorores Tertii Ordinis Sancti Patris Francisci Teinicii ad Sanctum Vitum ab anno 1738*, Matrika třetího řádu v Horšovském Týně (1738–1783).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 100, *Protocolli Conventus Trebitzensis ad S. Salvatorem in Monte Thabor tranfiguratum Ord. Fratrum Minorum Capucinatorum Pars tertia, regente Ecclesiam Dei P. Clemente XIII., sub generalatu R. P. Pauli a Colindres Hispani et provincialatu A. R. P. Firminiani, Guardiano P. Reginaldo Trebitzensi, historiam hanc domesticam continuat P. Petrus de Alcantara*, Diárium konventu Třebíč (1761–1766).

KPK Praha, Rkp. inv. č. 103, *Catalogus Patrum et Fratrum Minorum Capucinatorum Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae 1751*, Výroční katalog česko-moravské provincie z roku 1751.

KPK Praha, Rkp. inv. č. 104, *Catalogus Patrum et Fratrum Minorum Capucinatorum Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae 1752*, Výroční katalog česko-moravské provincie z roku 1752.

KPK Praha, Rkp. inv. č. 105, *Catalogus Patrum et Fratrum Minorum Capucinatorum Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae 1753*, Výroční katalog česko-moravské provincie z roku 1753.

KPK Praha, Rkp., inv. č. 114, *Conventus Patrum Capucinatorum Teinicii redactum in ordinem cura et opera P. Victorii Carolo-Thermensis p. t. Guardiani anno MDCCLXVI*, Inventář archivu konventu Horšovský Týn (z roku 1766).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 117, *Compendium rerum notabilium in archivio existentium in ordinem concinnatum iuxta ordinationem novam A. R. P. Min. Provincialis Vito-Fontani P. Abdonis anno Domini MDCCLXXVII. ab Adm. V. Patre Bartholomaeo Niemczicensi p. t. Guardiano*, Inventář archivu konventu Sokolov (z roku 1777).

KPK Praha, Rkp. inv. č. 139, *Catalogus omnium instrumentorum originalium et aliorum scriptorum singulos Boemiae, Moraviae et Silesiae Conventus in particulari necnon totam Boemiae Provinciam et Ordinem nostrum PP. Capucinatorum in communi concernentium, in Archivio Provinciali Prageno Hradschinensi repositorum ac secundum signaturas literarum et numerorum facile inveniendorum, concinnatus anno 1770*, Inventář provinčního archivu (z roku 1770).

KPK Praha, Rkp. inv. č. 143, *Protocolium Conventus Coliniensis*, Pamětní kniha konventu v Kolíně 1660–1937 (z roku 1725).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 153, *Continuatio Historiae domesticae facta est anno 1760 die 26. Septembris sub gubernante Almam Boemo-Moravicam Provinciam Patrum et Fratrum Ordinis Minorum S. P. Francisci Capucinatorum Adm. R. P. Firminiano Palatino Neostadiensis Ministro Provinciali dignissimo, regente Venerabilem Familiam Teinicensem A. R. P. Luciano Weisagiensi Conc. et emerito Lectore p. t. Gvardiano, ab A. V. P. Ioanne a S. Facundo Neo-Forensi Conc. et p. t. Bibliothecario et Historico*, Diárium konventu Horšovský Týn 1760–1784.

KPK Praha, Rkp., inv. č. 157, *Annalis Discursuum Praedicabilium Collatio per modum compendii conscripta. Conscripta infra unum annum, completa 13. Maii A. 1694, materiarum*

dispersarum ordo invenitur retro in indice juxta alphabetum disposito. F.M.M.C.S., Ručně psaná kázání Ezechiela Köhlera z Brna z let 1693–1694.

KPK Praha, Rkp., inv. č. 320, *Pestilenz*, Pojednání o moru od dosud neznámého kapucínského řeholníka (s. d.).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 378, *Nekrologium* česko-moravské provincie 1600–1873 (z 19.ex).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 390, *Kapucínské letopisy*, tom. I, *Liber seu Protocollum totius Provinciae Boëmo-Austriacae Styriacae Ordinis Fratrum Minorum Capucinatorum*, Kronika česko-rakouské provincie 1599–1638 (z let 1727–1729).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 391, *Kapucínské letopisy*, tom. II, *Liber secundus Rerum memorabilium Provinciae Boëmiae, Austriae et Moraviae*, Kronika česko-rakouské provincie 1639–1651 (z let 1729–1730).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 392, *Kapucínské letopisy*, tom. III, *Liber tertius Rerum memorabilium Provinciae Boemiae, Austriae, Moravie et Silesiae*, Kronika česko-rakouské provincie 1652–1657 (z roku 1730).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 393, *Kapucínské letopisy*, tom. IV, *Liber quartus Rerum memorabilium Provinciae Boemiae, Austriae, Moraviae et Silesiae*, Kronika česko-rakouské provincie 1658–1665 (z let 1730–1731).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 394, *Kapucínské letopisy*, tom. V, *Liber quintus Rerum memorabilium Provinciae Boemiae, Austriae, Moraviae et Silesiae*, Kronika česko-rakouské provincie 1666–1673 (z roku 1731).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 395, *Kapucínské letopisy*, tom. VI, *Liber sextus Rerum memorabilium Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae, post illius divisionem a Provincia Austriae Liber I*, Kronika česko-moravské provincie 1673–1678 (z roku 1732).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 396, *Kapucínské letopisy*, tom. VII, *Liber septimus Rerum memorabilium Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae, post illius divisionem a Provincia Austriae Liber II*, Kronika česko-moravské provincie 1677–1682 (z roku 1733).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 397, *Kapucínské letopisy*, tom. VIII, *Liber octavus Rerum memorabilium Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae, post illius divisionem a Provincia Austriae Liber III*, Kronika česko-moravské provincie 1683–1685 (z let 1733–1734).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 398, *Kapucínské letopisy*, tom. IX, *Liber nonus Rerum memorabilium Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae, post illius divisionem a Provincia Austriae Liber IV*, Kronika česko-moravské provincie 1686–1689 (z let 1734–1735).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 399, *Kapucínské letopisy*, tom. X, *Liber decimus Rerum memorabilium Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae, post illius divisionem a Provincia Austriae Liber V*, Kronika česko-moravské provincie 1690–1694 (z let 1735–1736).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 400, *Kapucínské letopisy*, tom. XI, *Liber undecimus Rerum memorabilium Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae, post illius divisionem a Provincia Austriae Liber VI*, Kronika česko-moravské provincie 1695–1698 (z roku 1736).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 400a, *Kapucínské letopisy*, tom. XII, *Liber duodecimus Rerum memorabilium Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae, post illius divisionem a Provincia Austriae Liber VII*, Kronika česko-moravské provincie 1699–1700 (z let 1736–1737).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 401, *Kapucínské letopisy*, tom. XIII, *Liber primus cursus et saeculi II. Annalium Provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae*, Kronika česko-moravské provincie 1701–1705 (z let 1737–1747/1766).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 402, *Kapucínské letopisy*, tom. XIV, *Liber secundus cursus et saeculi II. Annalium Provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae*, Kronika česko-moravské provincie 1706–1710 (z let 1747/1766).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 403, *Kapucínské letopisy*, tom. XV, *Liber tertius cursus et saeculi II. Annalium Provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae*, Kronika česko-moravské provincie 1711–1715 (z let 1748/1766).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 404, *Kapucínské letopisy*, tom. XVI, *Liber quartus cursus et saeculi II. Annalium Provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae, annus 1716, 1717, 1718, 1719 et 1720*, Kronika česko-moravské provincie 1716–1720 (z let 1748/1766).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 405, *Kapucínské letopisy*, tom. XVII, *Liber quintus cursus et saeculi II. Annalium Provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae*, Kronika česko-moravské provincie 1721–1725 (z let 1748/1766).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 406, *Kapucínské letopisy*, tom. XVIII, *Liber sextus cursus et saeculi II. Annalium Provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae, annus 1726, 1727, 1728, 1729, 1730, 1731, 1732, 1733 et 1734*, Kronika česko-moravské provincie 1726–1734 (z let 1748/1766).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 407, *Kapucínské letopisy*, tom. XIX, *Liber septimus cursus et saeculi II. Annalium Provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae, annus 1735, 1736, 1737, 1738, 1739, 1740, 1741 et 1742*, Kronika česko-moravské provincie 1735–1742 (z let 1748/1766).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 408, *Kapucínské letopisy*, tom. XX, *Liber octavus cursus et saeculi II. Annalium Provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae, annus 1743, 1744, 1745, 1746, 1747, 1748, 1749 et 1750*, Kronika česko-moravské provincie 1743–1750 (z let 1748/1766).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 409, *Kapucínské letopisy*, tom. XXI, *Liber nonus cursus et saeculi II. Annalium Provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae, annus 1751, 1752, 1753, 1754, 1755, 1756, 1757, 1758, 1759, 1760, 1761, 1762, 1763, 1764 et 1765*, Kronika česko-moravské provincie 1751–1765 (z roku 1748/1766).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 410, *Kapucínské letopisy*, tom. XXII, *Liber decimus cursus et saeculi II. Annalium Provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae*, Anály česko-moravské provincie 1766–1782.

KPK Praha, Rkp., inv. č. 411, *Kapucínské letopisy*, tom. XXIII, *Liber undecimus cursus et saeculi II. Annalium Provinciae Bohemiae a Moravia separatae, annus 1783, 1784, 1785, 1786*, Anály česko-moravské provincie 1783–1786.

KPK Praha, Rkp., inv. č. 412, *Kapucínské letopisy*, tom. XXIV, *Index rerum totius archivi distributus secundum ordinem annorum a primordio nostrae Provinciae Boemicae elapsorum*, Generální rejstřík kapucínských letopisů 1599–1786.

KPK Praha, Rkp., inv. č. 453, *Iesus, Maria et Ioseph*, Konvolut materiálů týkající se arcibratrstva Ježíš, Maria a Josef fungujícím při pražské loretě, seznamy zemřelých členů (1694–1763).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 477, *Catalogus eorum, qui cooperatione et sub instructione RR. et Adm. VV. Patrum nostrae Bohemiae Provinciae a sectis alienis ad fidem Catholicam conversi, eandemque in manibus eorum professi et amplexi sunt*, Katalog konventitů obracených kapucíny (1740–1786).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 502, *Saeculum primum Monasterii Teinicensis Patrum et Fratrum S. P. Francisci Seraphici Capuccinorum*, Historie konventu v Horšovském Týně 1650–1750 (z roku 1751), autor Jan Reitenberger ze Všerub.

KPK Praha, Rkp., inv. č. 543, *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, Kronika konventu v Praze na Hradčanech 1599–1769 (z roku 1772), autor Auxilián Stracke z Velenic.

KPK Praha, Rkp., inv. č. 544, *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. II, Anály konventu v Praze na Hradčanech 1770–1782.

KPK Praha, Rkp., inv. č. 545, *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. III, Anály konventu pro léta 1783–1785.

KPK Praha, Rkp. inv. č. 546, KPK Praha, Rkp. inv. č. 546, *Res memorabiles et notatu dignae pro Conventu Brunensi PP. Capucinatorum conscriptae a P. Victorio Carolo-Thermense Guardiano Definitore et Custode Moraviae anno 1773*, Diárium konventu Brno 1773–1804.

KPK Praha, Rkp. inv. č. 601, *Catalogus Candidatorum Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci Capucinatorum Provinciae Boemiae et Moraviae renovatus anno 1758 dies primo Februarii*, Katalog kandidátů vstupu do česko-moravské provincie pro období 1758–1760.

KPK Praha, Rkp., inv. č. 609, *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. I, Pamětní kniha konventu Brno 1604–1773 (z roku 1773).

KPK Praha, Rkp., inv. č. 614, *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. II, Pamětní kniha konventu Brno 1773–1929 (z roku 1773).

Landesarchiv Salzburg, Geheimes Archiv, sign. XXV. T 7, s. 4–9, Testament Michala Osvalda z Thunu (1694).

Lobkowiczské sbírky Nelahozeves, Rodinný archiv Lobkoviců, Roudnice nad Labem, sign. E9/132, Lobkovická hrobka v kapucínském kostele v Roudnici nad Labem.

Lobkowiczské sbírky Nelahozeves, Rodinný archiv Lobkoviců, Roudnice nad Labem, sign. R5/24, Založení a stavba kapucínského kláštera v Roudnici nad Labem, jeho rozšiřování a opravy.

Lobkowiczské sbírky Nelahozeves, Rodinný archiv Lobkoviců, Roudnice nad Labem, sign. R5/25a, *Protocollum Conventus Raudnicensis*, Pamětní kniha konventu Roudnice nad Labem 1615–1771 (z roku 1734).

Lobkowiczské sbírky Nelahozeves, Rodinný archiv Lobkoviců, Roudnice nad Labem, sign. R5/25b, *Diarium Conventus Raudnicensis*, Diárium konventu Roudnice nad Labem 1737–1751.

Lobkowiczské sbírky Nelahozeves, Rodinný archiv Lobkoviců, Roudnice nad Labem, sign. R5/25c, *Ephemeris Conventus Raudnicensis, pars II*, Diárium konventu Roudnice nad Labem 1752–1775.

Lobkowiczské sbírky Nelahozeves, Rodinný archiv Lobkoviců, Roudnice nad Labem, sign. R5/25d, *Diarium Conventus Raudnicensis, pars III*, Diárium konventu Roudnice nad Labem 1776–1778.

Lobkowiczské sbírky Nelahozeves, Rodinný archiv Lobkoviců, Roudnice nad Labem, sign. R7/43–49, Pražská loreta – patronát a opravy.

MZA Brno, Bočkova sbírka, inv. č. 5248, Inventář archivu konventu Mikulov (18.med).

MZA Brno, Bočkova sbírka, inv. č. 5249–5251, Korespondence a výpis z jihlavské městské knihy týkající se rozšíření konventu (zvětšoval se především chór) v Jihlavě, stavbě muselo ustoupit část opevnění města (1638).

MZA Brno, Bočkova sbírka, inv. č. 5252, *Historia domestica Conventus Trebitschensis* (18. med).

- MZA Brno, Cerroniho sbírka I, inv. č. 28a, fol. 18v, Poznámky k dějinám knihovny konventu v Mikulově.
- MZA Brno, Cerroniho sbírka I, inv. č. 73, fol. 57v, Poznámky k dějinám konventu v Brně.
- MZA Brno, Cerroniho sbírka II, inv. č. 58, fol. 8r, Opis pramene popisujícího vyhnání kapucínů z Olomouce v roce 1619.
- MZA Brno, Cerroniho sbírka II., inv. č. 80, fol. 140r–156v, *Catalogus brevis SJ, Bohemia 1673/1674*.
- MZA Brno, Cerroniho sbírka II, inv. č. 249/9, fol. 9r, Poznámky k dějinám konventu kapucínů v Třebíči, zejména k jeho založení a k zdejší hrobce podporovatelů.
- MZA Brno, Gubernium, inv. č. 772, sign. B313, kart. č. 127–128, 132, Náboženská bratrstva a třetí řády na Moravě (17. a 18. století).
- MZA Brno, Gubernium, inv. č. 1138, sign. F10/5, Nadace kapucínských klášterů na Moravě, zkoumání pravosti listin (1747).
- MZA Brno, Gubernium, inv. č. 1138, sign. F10/7, Nadace bývalého plukovníka Františka barona Trenka pro kapucínský klášter v Brně (1753–1776).
- MZA Brno, Gubernium, inv. č. 1277, sign. G13/10, Vizitace kapucínských klášterů na Moravě (1726–1761).
- MZA Brno, Gubernium, inv. č. 1277, sign. G13/16, Povolení pro generálního ministra či jím pověřeného kapucína provádět vizitace moravských klášterů (1667–1780).
- MZA Brno, Gubernium, inv. č. 1285, sign. G21, Žádost kustoda česko-moravské provincie o dispenz k intabulaci obligace Zikmund Petřvaldský z Petřvaldu ve výši 1000 zl. pro klášter v Kyjově (1751).
- MZA Brno, Gubernium, inv. č. 1329, sign. G65, Materiály k výstavbě kapucínského konventu v Kyjově (1708–1723).
- MZA Brno, Gubernium, inv. č. 1420, sign. G157, Nařízení týkající se zrušení řádových klášterů kapucínů – provádění soupisů majetku, zaopatření řeholníků atd. (1782–1783).
- MZA Brno, Gubernium, inv. č. 2614, sign. N27, Udělení souhlasu hraběti Vilému Haugvicovi k zřízení hospice pro kapucíny při zámku v Náměšti nad Oslavou (1762).
- MZA Brno, Gubernium, inv. č. 2873, sign. P8, Materiály k vzniku hospice kapucínů v Prostějově při kapli sv. Anny – povolení k výstavbě, dále spisy ke koupi stavebního místa, korespondence mezi provinčním ministrem a moravským guberniem v této záležitosti (1749–1763).
- MZA Brno, Gubernium, inv. č. 3862, sign. T148, Spisy týkající se vymezení žebrového obvodu pro kapucínský klášter v Třebíči (1703–1712).
- MZA Brno, Gubernium, inv. č. 4212, sign. Z42, Korespondence k vydání zločince Jakuba Czacha z asyly v klášteře kapucínů ve Znojmě (1758–1759).
- MZA Brno, Gubernium církevní oddělení, inv. č. 60, Stížnost ovdovělé Marie Anny Baierové na kapucínského zpovědníka, že pořídil falešný testament její sestry Doroty Kuntové, která zemřela v alžbětinském klášteře v Brně (1782–1784).
- MZA Brno, Gubernium církevní oddělení, inv. č. 508, 533, 600, 606, 611, 630, 645, 650, 661, 671, 674, 1386, 1867, 2020: Nadace ve prospěch kapucínů v Brně (1760–1784).
- MZA Brno, Gubernium církevní oddělení, inv. č. 536, 1391: Nadace ve prospěch kapucínů v Mikulově (1764–1776);

MZA Brno, Gubernium církevní oddělení, inv. č. 838, 907, 1900: Nadace ve prospěch kapucínů v Olomouci (1773–1780).

MZA Brno, Gubernium církevní oddělení inv. č. 1204, 1597: Nadace ve prospěch kapucínů ve Znojmě (1776–1777).

MZA Brno, Gubernium církevní oddělení, inv. č. 1294, 1296, 1918: Nadace ve prospěch kapucínů v Kyjově (1764–1780).

MZA Brno, Gubernium církevní oddělení, inv. č. 1449: Materiály týkající se zrušení kapucínských klášterů v Prostějově, Kyjově, Mikulově a Náměšti nad Oslavou (1784–1785).

MZA Brno, Gubernium církevní oddělení, inv. č. 2127: Nadace Josefy z Valdštejna, roz. z Trauttmansdorffu ve prospěch kapucínů v Třebíči ve výši 400 zl. ročně.

MZA Brno, Hlavní registratura Ditrichštejnů v Mikulově, inv. č. 6906, kart. č. 1110.

MZA Brno, Hlavní registratura Ditrichštejnů v Mikulově, inv. č. 8418, kart. č. 1528.

MZA Brno, Jezuité Brno, inv. č. 856, kart. č. 13, sign. 63 K, Odpověď jezuitů na žádost olomouckých kapucínů, aby mohli také duchovně působit při zdejších žalářích (1670).

MZA Brno, Jezuité Brno, inv. č. 857, kart. č. 13, sign. 63 L, Žaloba kapucínů a pražského arcibiskupa Matouše Ferdinanda Sobka na jezuitu, že zabraňuje kapucínům chodit zpovídat vězně a provázet je na popraviště (1670).

MZA Brno, Kapucíni Brno, Listiny, inv. č. 1, Polyxena z Lobkovic daruje brněnským kapucínům ostatek sv. Kříže (Praha, 4. 1. 1636).

MZA Brno, Kapucíni Brno, inv. č. 2, *Directorium R. P. Guardiani Brunensis*. Kniha poznámek kvardiánů konventu v Brně 1774–18.ex.

MZA Brno, Kapucíni Kyjov, Knihy, inv. č. 1, *Historia et Prothocollum Conventus Gajensis*, Pamětní kniha konventu Kyjov 1707–1784 (z roku 1722).

MZA Brno, Kapucíni Kyjov, inv. č. 2–9, Materiály k dlouholetému sporu o přívod vody do konventu v Kyjově s milotickou vrchností, přes jejíž pozemky měl vodovod vést (1715–1722).

MZA Brno, Kapucíni Mikulov, inv. č. 12, sign. B14. Breve papeže Klimenta IX. (2. 10. 1671 v Římě), které zakazuje kapucínským řeholníkům žádat o intervenci v osobních záležitostech nečleny kapucínského řádu. K breve přiložena listina generálního ministra Stefana Chiaramonti z Ceseny (25. 4. 1672, Řím), která obsahuje přepis uvedeného breve s nařízením, aby opis zmíněného nařízení byl uchován v každém konventním archivu. Výnos provinčního ministra Kolomana Kernerera z Olomouce (30. 8. 1725 v Brně), který příkazuje výše uvedené breve a nařízení generálního ministra z r. 1672 přísně dodržovat.

MZA Brno, Kapucíni Mikulov, inv. č. 166–173, sign. F3–F10, materiály k testamentu Jana Bernarda z Weisbachu (1733–1757).

MZA Brno, Kapucíni Mikulov, inv. č. 217, sign. H1, Revers poručíka Altenhausena z dragounského pluku prince modenského, v němž se zavazuje, že dva dezertéři, kteří se uchýlili do azylu do kapucínského konventu v Mikulově, nebudou potrestáni za dezerci na hrdle (14. 1. 1757, Neusiedl am See).

MZA Brno, Kapucíni Mikulov, inv. č. 232, sign. H2, Dopis Isaura Richtra z Butovic, provinčního vikáře, Metodějovi Johnovi z Hustopečí, superiorovi v Prostějově, ohledně toho, že kapucíni konající sbírku almužen musejí chodit minimálně ve dvojicích (10. 1. 1775, Znojmo).

- MZA Brno, Kapucíni Prostějov, sign. A7, kart. č. 1, Prostějovská městská rada dává souhlas k založení hospice v Prostějově (6. 4. 1756, Prostějov).
- MZA Brno, Kapucíni Vyškov, inv. č. 1, *Protocollum Conventus Viscoviensis*, Pamětní kniha konventu Vyškov 1616–1785 (z roku 1714).
- MZA Brno, Kapucíni Znojmo, Knihy, inv. č. 1, *Archivum PP. Capucinatorum Conventus Znoymensis*, Pamětní kniha konventu Znojmo 1628–1834 (z roku 1774).
- MZA Brno, Kapucíni Znojmo, Knihy, inv. č. 2, *Descriptio nostri monasterii*, Pamětní kniha konventu Znojmo 1625–1828 (z roku 1714).
- MZA Brno, Rodinný archiv Ditrichštejnů, inv. č. 605, *Monumenta Familiae Niclasburgensis Ordinis Minorum S. P. Franc. Capucinatorum in ordinem congesta anno 1769*, Pamětní kniha konventu Mikulov 1613–1785 (z roku 1769).
- MZA Brno, Rodinný archiv Chorynských, Veselí nad Moravou, inv. č. 256, Dekret, kterým se kapucínský klášter v Brně zavazuje vzpomenout v modlitbách a bohoslužbách na rod Walldorfů (1731).
- MZA Brno, Sběrka matrik, sign. 1137, Matrika narozených farnost Dolní Kounice 1784–1804.
- MZA Brno, Sběrka Historického spolku Brno, inv. č. 270, *Historia Conventus Gajensis ab anno 1746*, Diárium konventu Kyjov (1710) 1760–1785.
- MZA Brno, Sběrka rukopisů, inv. č. 327, *Necrologium Conventus Capucinatorum Iglaviae*, Nekrologium česko-moravské provincie 1600–1787 (z roku 1769), uchovávané v konventu Jihlava.
- MZA Brno, Sběrka rukopisů, inv. č. 397, *Catalogus Patrum et Fratrum pie in Domino defunctorum ordinatione A. V. P. Romedii Teinicensis p. t. Gvardiani conscriptus in ordinem redactus in Conventu Viscoviensi anno 1770*, Nekrologium česko-moravské provincie 1600–1787 (z roku 1770), uchované v konventu Vyškov.
- NA, APA, inv. č. 1218–1224, 1226–1228, sign. B3/9–B3/15, B4/1–B4/3, Knihy světců pražské arcidiecéze z let 1654–1833.
- NA, APA, inv. č. 1418–1421, 1426, 1429–1430, sign. B16/5–B 16/8, B16/13, B17/1–B17/2, Kopíře papežských bul (1691–1788).
- NA, APA, inv. č. 3058, kart. č. 1287, Materiály týkající se výstavby kapucínského hospice v Českém Brodě (1744).
- NA, APA, inv. č. 3460, kart. č. 2099, Spisy ke kapucínským klášterům: Praha-Hradčany, Praha-Nové Město, České Budějovice, Roudnice nad Labem, Kolín Opočno, Sokolov a Sušice (1597–1709).
- NA, APA, inv. č. 3677, sign. C131/5a,b, kart. č. 2173–2174, Dokumenty k pražským konventům v Praze na Hradčanech a na Novém Městě (1597–1847).
- NA, APA, inv. č. 4107, sign. D151/2a, kart. č. 2734, Korespondence adresovaná arcibiskupovi Harrachovi týkající se jeho spolupracovníka Valeriána Magniho (1629–1667).
- NA, APA, inv. č. 5504, kart. č. 4491, Spor jezuitů s kapucíny pro zpovídání odsouzců na smrt (1696).
- NA, Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II., inv. č. 2501, *Protocollum disciplinae temporalis et externae ad mandatum Suae Caesareo-Regiae et Apostolicae Maiestatis Josephi II.*, Kniha normálií kapucínského konventu v Českých Budějovicích (1781–1787).

- NA, Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II., inv. č. 2728–2729, Pozůstatek archivu konventu kapucínů v Českých Budějovicích (1628–1787).
- NA, České gubernium, inv. č. 370, sign. K6/4, kart. č. 249, Fundace Marie Markéty z Valdštejna 4 zádušních mší za jejího zpovědníka Jan Mariu Olitzera z Kutné Hory ve farním kostele v Choceradech (1728).
- NA, České gubernium – Duchovní komise, inv. č. 16, Materiály ke klášterům v Českých Budějovicích a Praha-Nové Město.
- NA, České gubernium – Duchovní komise, inv. č. 44, Materiály k hospici v Mělníku.
- NA, České gubernium – Duchovní komise, inv. č. 48, Materiály ke konventu v Žatci.
- NA, České gubernium – Duchovní komise, inv. č. 50, Materiály ke konventu Litoměřice.
- NA, České gubernium – Duchovní komise, inv. č. 52, Materiály ke konventu Horšovský Týn.
- NA, České gubernium – Duchovní komise, inv. č. 61, Materiály ke konventu Mnichovo Hradiště.
- NA, České gubernium – Duchovní komise, inv. č. 66, Materiály k hospici Mariánská u Jáchymova.
- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 74, sign. KI/1–12, kart. č. 82, Nadace a inventáře majetku konventu a lorety v Praze na Hradčanech (1734–1782).
- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 79, sign. K VI/1–4, kart. č. 92, Nadace při konventu v Praze na Novém Městě (1684–1780).
- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 107, sign. S VII/2, kart. č. 110, Spisy týkající se využití kapucínských řeholníků v duchovní správě (1779).
- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 142, sign. B6/3, 5, 9, 10, 13, kart. č. 138, Nadace a majetek hospice v Českém Brodě (1728–1776).
- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 143, sing. B7/17, 22, 31, 32, kart. č. 139–140, Nadace a majetek konventu v Mostě (1761–1778).
- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 150, sign. B14/21, 25, kart. č. 148, Nadace při konventu v Českých Budějovicích (1682–1773).
- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 160, sign. B24/2, 6, 7, kart. č. 154, Nadace při konventu v Horšovském Týně (1662–1776).
- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 208, sign. C12/13, kart. č. 168, Nadace při konventu v Chrudimi (1668–1775).
- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 269, sign. E7/1, kart. č. 194, Nadace na vydržování kaplana kapucína, člena sušického konventu, v Nalžovech (1763).
- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 274, sign. F5/1–2, kart. č. 199, Nadace při konventu v Sokolově (1754–1775).
- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 351, sing. J1/2, 5, kart. č. 232, Nadace při hospici a poutním místu v Mariánské u Jáchymova (1752–1775).
- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 367, sign. K3/8, kart. č. 240, Nadace při konventu v Kolíně (1691–1775).
- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 445, sign. L3/7, kart. č. 283, Nadace při konventu v Litoměřicích (1629–1761).

- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 490, sign. M1/7–9, kart. č. 305, Nadace při hospici v Mělníku (1750–1776).
- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 491, sign. M2/3, 7, kart. č. 306, Nadace a inventáře majetku při konventu v Mnichově Hradišti (1710–1815).
- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 559, sign. O2/2–3, kart. č. 328, Nadace při konventu v Opočně.
- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 627, sign. R2/53, kart. č. 360, Fasse konventu v Zákupch (1763).
- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 632, sign. R7/2, 5, kart. č. 363, Nadace při konventu v Roudnici nad Labem (1677, 1772).
- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 641, sign. R16/1, kart. č. 369, Fasse, nadace, inventáře majetku ke konventu a loretě v Rumburku (1761–1768).
- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 667, sign. S4/7–8, kart. č. 374, Nadace při konventu v Žatci (1760–1772).
- NA, České gubernium – Fundační komise, inv. č. 683, sign. S20/2, 5–6, kart. č. 384, Nadace při konventu v Sušici (1668–1775).
- NA, České gubernium – Komise pro likvidaci náboženských bratrstev, inv. č. 66, kart. č. 22, sign. II/37, terciáři v Zákupch.
- NA, České gubernium – Komise pro likvidaci náboženských bratrstev, inv. č. 244, kart. č. 55, sign. VII/7, terciáři v Chrudimi.
- NA, České gubernium – Komise pro likvidaci náboženských bratrstev, inv. č. 655, kart. č. 133, sign. XVII/55, Arcibratrstvo Ježíše, P. Marie a sv. Josefa.
- NA, České gubernium – Publicum, inv. č. 2259, sign. 145/145–154, kart. č. 2744, Dotace řádu kapucínů a františkánů-observantů (1786).
- NA, České gubernium – Publicum, inv. č. 2358, sign. 96/8, Záležitosti jmění arcibratrstva Ježíš, Maria a Josef fungujícího při hradčanské loretě (1786–1795).
- NA, ŘF, Knihy, inv. č. 20, *Chronica de origine et constitutione Provinciae Bohemiae Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci Reformatorum ejusdemque conventuum. Tomus I. Auctore F. Bernardo Sannig SS. Theologiae Lectore Jubilato, praefatae provinciae p.t. Ministro Provinciale et totius ordinis Diffinitore Generale ab anno millesimo ducentesimo 24 usque ad annum 1678.*
- NA, ŘK, Listiny, inv. č. 7a, Povolení pro hradčanský konvent modlit se hodinky v zimním chóru (7. 3. 1603, Praha).
- NA, ŘK, Listiny, inv. č. 10, Pius V. potvrzuje statuta bratrstva Umučení Ježíše Krista fungujícím při hradčanském řádovém kostele (23. 1. 1606, Řím).
- NA, ŘK, Listiny, inv. č. 15, František z Ditrichštejna, biskup olomoucký, povoluje olomouckým kapucínům pořádat každoročně na Velký patek veřejné procesí flagelantů (21. 3. 1625, Mikulov).
- NA, ŘK, Listiny, inv. č. 23, Arnošt Vojtěch z Harrachu, arcibiskup pražský, povoluje zřídit kapucínské kláštery v Hradci Králové, Kutné Hoře, Mladé Boleslavi, Německém Brodě, Rokycanech, Sušici a Horšovském Týně (19. 12. 1641, Vídeň)
- NA, ŘK, Listiny, inv. č. 24, Polyxena z Lobkovic daruje kapucínům ostatky světců (s.d., Praha).

NA, ŘK, Listiny, inv. č. 25, Urban VIII. na žádost provinčního ministra česko-rakouské provincie Ludvíka z Rosenheimu, který obdržel tělo sv. Auratiana a dal je vystavit v řádovém kostele sv. Anny v Českých Budějovicích, zakazuje komukoliv z něj oddělit jakoukoliv jeho část (2. 10. 1643, Řím).

NA, ŘK, Listiny, inv. č. 28, Listina ujednávací podmínky založení konventu v Olomouci mezi kapucíny a radou města (1. 6. 1651, Olomouc).

NA, ŘK, Listiny, inv. č. 29, Druhý exemplář listiny ujednávací podmínky založení konventu v Olomouci mezi kapucíny a radou města (1. 6. 1651, Olomouc).

NA, ŘK, Listiny, inv. č. 30, Listina ujednávací podmínky založení konventu v Brně mezi kapucíny a radou města – řeší se hlavně stavební pozemek a výkup domů (26. 1. 1652, Brno).

NA, ŘK, Listiny, inv. č. 31, Druhý exemplář listiny ujednávací podmínky založení konventu v Brně mezi kapucíny a radou města – řeší se hlavně stavební pozemek a výkup domů (26. 1. 1652, Brno).

NA, ŘK, Listiny, inv. č. 32, Ferdinand III, císař římský a král český, potvrzuje listinu mezi radou města Brna a kapucíny ohledně výstavby konventu v Brně (5. 5. 1652, Vídeň).

NA, ŘK, Listiny, inv. č. 36, Kongregace římské a obecní inkvizice uděluje zkušeným misionářům a kazatelům z česko-rakouské kapucínské provincie právo držet a studovat *libri prohibiti* (17. 1. 1658, Řím).

NA, ŘK, Listiny, inv. č. 43, Kongregace římské a obecní inkvizice uděluje zkušeným misionářům a kazatelům z česko-rakouské kapucínské provincie právo držet a studovat *libri prohibiti* (23. 8. 1668, Řím).

NA, ŘK, Listiny, inv. č. 47, Leopold I, císař římský a král český, dává souhlas se vznikem kapucínského konventu v Žatci (28. 11. 1674, Vídeň)

NA, ŘK, Listiny, inv. č. 48, Kongregace římské a obecní inkvizice uděluje zkušeným misionářům a kazatelům z česko-moravské kapucínské provincie právo držet a studovat *libri prohibiti* (11. 1. 1675, Řím).

NA, ŘK, Listiny, inv. č. 52, Karel z Lichtenštejna, biskup olomoucký, povoluje zbudovat kapucínský konvent v Třebíči (6. 7. 1677, Mírov).

NA, ŘK, Listiny, inv. č. 53, Druhý exemplář listiny – Karel z Lichtenštejna, biskup olomoucký, povoluje zbudovat konvent v Třebíči (6. 7. 1677, Mírov).

NA, ŘK, Listiny, inv. č. 54, Karel z Lichtenštejna, biskup olomoucký, povoluje zbudovat kapucínský konvent v Třebíči (26. 5. 1679, Kroměříž).

NA, ŘK, Listiny, inv. č. 62, Kongregace římské a obecní inkvizice uděluje zkušeným misionářům a kazatelům z česko-moravské kapucínské provincie právo držet a studovat *libri prohibiti* (3. 7. 1681, Řím).

NA, ŘK, Listiny, inv. č. 66, Leopold I, císař římský a král český, dává souhlas se vznikem kapucínského konventu v Rumburku (5. 10. 1682, Ebersdorf).

NA, ŘK, Listiny, inv. č. 88, Inocenc XII. uděluje odpustky členům arcibratrstva Ježíš, Maria a Josef fungujícím při pražské loretě (11. 12. 1697, Řím).

NA, ŘK, Listiny, inv. č. 109, Kliment XI. uděluje odpustky členům arcibratrstva Ježíš, Maria a Josef fungujícím při pražské loretě (7. 2. 1697, Řím).

NA, ŘK, Listiny, inv. č. 121, Purkmistr a rada města Tovačova vydávají rodný a zachovací list Antonínovi Lieboswarskymu (14. 12. 1726, Tovačov).

- NA, ŘK, Listiny, inv. č. 123, Jan František Josef Rivola, probošt v Hradišti sv. Hypolita u Znojma, vydává rodný list Janu Wilibaldovi Simonikovi (3. 2. 1731, Hradiště sv. Hypolita).
- NA, ŘK, Listiny, inv. č. 137, Marie Terezie, císařovna římská a královna česká, povoluje založit kapucínský hospic v Českém Brodě (13. 7. 1744, Vídeň).
- NA, ŘK, Listiny, inv. č. 148, Marie Terezie, císařovna římská a královna česká, povoluje založit kapucínský hospic v Mariánské u Jáchymova (19. 1. 1754, Vídeň).
- NA, ŘK, Listiny, inv. č. 153, Fridrich Vilém Haugvic zřizuje kapucínský hospic v Náměšti nad Oslavou a stanovuje podmínky jejich zdejšího působení (10. 9. 1761, Náměšť nad Oslavou).
- NA, ŘK, Listiny, inv. č. 156, Kardinál Antonín Ondřej Galli (†1767), papežský penitenciář povoluje přestup františkána-observanta Alexandra Michálka ke kapucínům (23. 11. 1765, Řím).
- NA, ŘK, Listiny, inv. č. 167, Dekret sjednocující českou a moravskou provincii znovu v jednu provincii (1. 5. 1827, Brno).
- NA, ŘK, Mapy, sign. M36, kart. č. 459, Plány k výstavbě nového konventu v Opočně, po jeho vyhoření (1738).
- NA, ŘK, Mapy, sign. M38, kart. č. 459, Plány přestavby konventu v Roudnici nad Labem (1717–1720).
- NA, ŘK, Mapy, sign. M62, kart. č. 461, Plány k neuskutečněné výstavbě konventu v Bruntále (1730).
- NA, ŘK, Mapy, sign. M63, kart. č. 461, Plány k neuskutečněné výstavbě hospice na Uhlířském vrchu u Bruntálu (1766).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 3, *Protocollum Capucinatorum Monasterii Colinensis*, Pamětní kniha konventu v Kolíně 1660–1727 (z 18.in).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 4, *Liber Conventus Suticensis Capucinatorum isto anno e variis notatis noviter conscriptus, ut sequitur*, Pamětní kniha konventu v Sušici 1649–1727 (z roku 1715).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 5, Korespondence s řádovým ústředím (částečně opisy) týkající se etablování kapucínského řádu v českých zemích (1597–1663).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 33, *Calendarium seu Series omnium Patrum et Fratrum Ordinis Fratrum Minorum Capucinatorum totius Provinciae Boemo-Austriacae*, Nekrologium česko-moravské provincie 1600–1778 (z 18. ex).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 34, *Nomina omnium PP. et FF. Capucinatorum, qui in Provincia Bohemica vixerunt, vel adhuc vivunt, collegit P. Victorius Carolo-Thermensis* Seznam členů česko-rakouské a následně česko-moravské provincie 1601–1782 (z roku 1766).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 35, *Catalogus Patrum et Fratrum Ordinis Capucinatorum Provinciae Bohemiae et Moraviae facta studiorum mutatione anno 1772 concinnatus*, Výroční katalog česko-moravské provincie pro rok 1772.
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 36, *Catalogus Patrum et Fratrum Capucinatorum Provinciae Boemiae*, Katalog česko-moravské provincie 1599–1815 (z roku 1772).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 37, *Catalogus Patrum et Fratrum Capucinatorum Provinciae Boemiae ab origine eiusdem secundum seriem annorum, mensium et dierum in ea indutorum et Professorum anno 1772 compilatus*, Katalog česko-moravské provincie 1599–1811 (z roku 1772).

- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 37a, *Fratres Minores S. Francisci Capucini Almae Provinciae Bohemiae ab anno 1700 juxta seriem annorum, mensium et dierum suae inductionis professionis et obitus PP. nec non nomen, cognomen, patriam, qualitatem PP. consignati*, Katalog česko-moravské provincie 1700–1782 (z 18. ex).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 38, *Catalogus Candidatorum Capucinatorum Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae*, Katalog kandidátů vstupu do česko-moravské kapucínské provincie (1719–1744).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 40, *Catalogus Fratrum Minorum S. P. Francisci Capucinatorum Provinciae Bohemiae anno 1791*, Výroční katalog české provincie pro rok 1791.
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 41, *Catalogus Ordinis Fratrum Minorum S. P. Francisci Capucinatorum intra Bohemiam Moraviam et Silesiam professorum concinnatus anno 1794*, Výroční katalog české a moravské provincie a slezské kustodie pro rok 1794.
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 42, *Catalogus Fratrum Minorum S. Patris Francisci in Provincia Bohemiae, Moraviae, et Custodiae Silesiae professorum concinnatus 23. Junii anno 1797*, Výroční katalog české a moravské provincie pro rok 1797.
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 43, *Catalogus 3plex Patrum et Fratrum Capucinatorum nostrae Bohemiae Provinciae. Primus Alphabeticus Patrum et Fratrum Clericorum, secundus Alphabeticus Fratrum Laicorum, tertius Patrum et Fratrum quolibet anno ab origine Provinciae defunctorum*, Katalog česko-moravské provincie 1600–1780 (z 18 ex.).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 44, *Catalogus defunctorum Provinciae Bohemiae et Austriae*, Nekrologium česko-moravské provincie 1600–1785 (z 18 ex.).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 45, *Consignatio Clericorum neo Professorum Ponti sub Patre Christino Guariano Budvicensi et Patre Walthero Vicario Novitiorum Magistro ab anno Domini 1721*, Kniha slibů – noviciát Most 1721–1743.
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 46, *Catalogus Fratrum Novitiorum Clericorum pro Admodum Reverendo Patre Magistro Novitiorum Hradistium ab anno 1734 usque 1782*, Hodnocení noviců 1734–1782 (noviciát Mnichovo Hradiště).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 47, *Libellus Testimoniorum Investitionum et Professionum Fratrum Clericorum Novitiorum Budvicii in Conventu nostro annum probationis agentium inchoatus sub A. V. P. Polycarpo Neo-Coliniensi p. t. Guardiano et Novitiorum Magistro A. 1737*, Kniha slibů – noviciát České Budějovice 1737–1743.
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 49, *Ordinationes pro Capitulis Novitiatum et vocationibus super vita et idoneitate Novitiorum recte instituendis, factae in Definitorio Capitulari Olomucensi die 8. Septembris anno 1737, desumptae in Conventu nostro Budvicensi die 11. Novembris anno eodem*, Hodnocení noviců 1737–1762 (noviciát České Budějovice).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 50, *Protocollum vocationum super vita et idoneitate Novitiorum pro Admodum Reverendo P. Historico domestico*, Hodnocení noviců 1737–1765 (noviciát České Budějovice).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 51, *Consignatio Clericorum et Laicorum Neo-Professorum Ponti sub Admodum Reverendo Patre Polycarpo Neo-Coliniensi p. t. Vicario et Novitiorum Magistro ab anno Domini 1744*, Kniha slibů kleriků – noviciát Most 1744–1782.
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 52, *Consignatio Neo-Professorum Laicorum ab anno 1745 sub Adm. V. Patre Ioan. Petro Putzlicensi Guardiano Fratře Richardo Schwechensi Novitiorum Laicorum Magistro*, Kniha slibů laiků – noviciát Most 1745–1787.

- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 53, *Catalogus Candidatorum Ordinis FF. Minorum S: Francisci Capucinatorum Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae, anno 1749 conscriptus*, Katalog kandidátů vstupu do česko-moravské provincie (1749–1755).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 54, *Liber Testimoniorum Investitionum et Professionum FF. Clericorum et Laicorum Novitiorum Budvitii ad S. Annam*, Kniha slibů – noviciát České Budějovice 1762–1778.
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 56, *Notanda qvaedam pro Conventu Pragensi in Hradschin ad S. Mariam Angelorum anno 1743*, Kniha poznámek hradčanských kvardiánů 1743 (z roku 1743).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 57, *Consignatio Missarum cuiuslibet mensis quotidie celebratarum, instructa cum ordinatione et divisone tam in nostris ecclesiis, quam extraneis anno 1762*, Seznam bohoslužeb odsloužených členy konventu v Praze na Hradčanech (1762–1773).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 58, *Consignatio Missarum quotidie in nostra et Lauretana ac in extraneis ecclesiis celebratarum earumque divisio pro faciando computu mensili, instructa anno 1773*, Seznam bohoslužeb odsloužených členy konventu v Praze na Hradčanech (1773–1787).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 66, Pamětní kniha flagelantského bratrstva fungujícího při hradčanském konventu 1603–1631 (z roku 1606).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 69, *Verzeichnisz desz jenigen Geldte, so ausz Befehl Ihro Gräfl. Gnaden Herrn Herr Ferdinand Christoph Poppel von Lobkowitz et Herrn Obristen Landt Hofmeister Königreichs Böhheimben, durch den Herrn Hauptman Johann Jacobum Buz, zu unser Lieben Frauen Loretau ist ausgeben worden, nach der Gotseel. Frauen Mutter Todt*, Deník vydání pražské lorety 1654–1736.
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 70, *Die Heiligen Allmosen denen Wohl Ehrwürdigen. PP. Capuciner in Münchengratz*, Deník vydání konventu Mnichovo Hradiště (z 18.2).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 98, *Protocollum sive Liber provinciae*. Pamětní kniha česko-moravské provincie 1599–1777 (z 17.med).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 100, *Notata pro Conventu Sutticensi*, Kniha poznámek kvardiánů v Sušici (1730–1746).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 101, *Memoriale memorabilium seu Liber, in quem omnia, quae in Archivio Monasterii Chrudimensis inventa sunt*, Pamětní kniha konventu v Chrudimi 1656–1784 (z roku 1714).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 119, *Tractatus summulisticus sive Brevis in logicam Aristotelicam introductio*, Traktát o Aristotelově logice (z 17.2).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 121, *Offitiosus pietatis fasciculus cultu Divino Magnae Matri Mariae debitus*, Pojednání o kultu P. Marie (z roku 1770).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 122, Opisy korespondence s řádovým ústředím 1726–1749.
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 129, *Protocollum provinciae R. P. Procopii Nicolasburgensis pro tempore Ministri Provinciae*, Provinční nařízení 1780–1783.
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 134, *Decisiones et ordinationes in variis capitulis generalibus*, Nařízení generálních kapitul ze 17. a 18. století.
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 139, *Catalogus Ordinis Fratrum Minorum Capucinatorum Provinciae Bohemiae et Moraviae*, Katalog česko-moravské provincie 1600–1772 (z roku 1772).

- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 140, *Catalogus Omnium Fratrum Professorum Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae*, Katalog česko-moravské provincie 1638–1755 (z 18.med).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 143, *Syllabus Patrum et Fratrum Capucinatorum Provinciae Boemiae, Moraviae et Silesiae secundum nomen, patriam ac aetatem Religionis*, Katalog česko-moravské provincie 1701–1776 (z 18.ex).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 144, *Syllabus Patrum et Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci Capucinatorum Almae Provinciae Boemiae et Moraviae*, Katalog česko-moravské provincie 1714–1782 (z 18.ex).
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 298, *Liber Testimoniorum Investitionum et Professionum PP. Clericorum Novitiorum Budvitii in Conventu nostro annum Probationis agentium inchoatus sub A. V. P. Andrea Avellino Pontensi p. t. Vicario et Novitiorum Magistro A. 1753*, Kniha slibů – noviciát České Budějovice 1753–1762.
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 299, *Libellus Testimoniorum Investitionum et Professionum Novitiorum Hradistii ad Isera*, Kniha slibů – noviciát Mnichovo Hradiště 1699–1715.
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 300, *Libellus Testimoniorum Investitionum et Professionum Novitiorum Hradistii ad Isera*, Kniha slibů – noviciát Mnichovo Hradiště 1715–1722.
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 301, *Libellus Testimoniorum et Professionum Fratrum Novitiorum Hradistii ad Iseram ab anno 1752 die 29. Novembris*, Kniha slibů – noviciát Mnichovo Hradiště 1752–1782.
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 303, *Vinea de colle Melnik, in qua botrus cypri dilectus, scilicet dulcis Iesus, exivit et effloruit pro Domo Patribus Capucinis oblata seu Protocollum fidelis pennae de Hospitio Melnicense gratiae posteritati scribentis*, Nejdříve anály a poté diárium konventu v Mělníku (1749) 1757–1851.
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 305, *Libellus Testimonialis F. Novitiorum Professorum tam Clericorum, quam Laicorum ab anno 1710*, Kniha slibů – noviciát Nisa 1710–1722.
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 306, *Libellus Testimonialis Fratrum Novitiorum professorum tam Clericorum quam Laicorum sub Admodum V. Patre Adriano Silesio pro Tempore Vicario et Novitiorum Magistro Immerito et Novitiorum 1723*, Kniha slibů – noviciát Nisa 1723–1735.
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 312, *Libellus Iuramenti Formatu pro FF. Clericis novitiis ante Professione faciendi inceptus anno 1732 pro Conventu et Novitiatu loci Pontensis*, Kniha slibů – noviciát Most 1732–1782.
- NA, ŘK, Rkp., inv. č. 314, *Liber Neo-Professorum ab anno 1689*, Kniha slibů – noviciát Most 1689–1715.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 1, kart. č. 1, Katalog generálních ministrů (17. století).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 2, kart. č. 1, Volby generálních představených a seznam generálních kapitul (1581–1947).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 3, kart. č. 2–3, Nařízení generálních ministrů a kapitol tzv. *Ordinationes generales* (1618–1943).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 4–5, kart. č. 4–5, Odpustková privilegia udělaná kapucínskému řádu (1622–1775).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 6, kart. č. 5, Papežské buly a dekrety týkající se česko-moravské provincie (1599–1776).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 7, kart. č. 5, Papežské buly týkající se třetího řádu (1675–1782).

NA, ŘK, Spisy, inv. č. 8, kart. č. 6, Papežské buly a dekrety vztahující se obecně kapucínskému řádu (1528–1925), sign. Fasc. L9, Tisk papežského breve Inocence XI., jímž udělil německy mluvícím kapucínským provinciím stejné hlasovací právo, jako měly italské provincie (10. 1. 1679).

NA, ŘK, Spisy, inv. č. 8, kart. č. 6, Papežské buly a dekrety vztahující se obecně kapucínskému řádu (1528–1925), sign. Fasc. L19, Dokumenty týkající se zrovnoprávnění česko-moravské a rakouské provincie z hlediska jejich zastoupení na generální kapitule (1671–1679).

NA, ŘK, Spisy, inv. č. 8, kart. č. 6, Papežské buly a dekrety vztahující se obecně kapucínskému řádu (1528–1925), sign. Fasc. 35, Mapa rakousko-uherské provincie (1766).

NA, ŘK, Spisy, inv. č. 9, kart. č. 6, Generální vizitace česko-moravské provincie (1646–1927).

NA, ŘK, Spisy, inv. č. 12, kart. č. 8, Slavnosti a jubilea slavená v česko-moravské provincii (1657–1929).

NA, ŘK, Spisy, inv. č. 13, kart. č. 9, Řeholní kázeň a tresty (1602–1774).

NA, ŘK, Spisy, inv. č. 15b, kart. č. 11, *Liber Conventus FF. Minorum Capucinatorum in Civitate Neo-Pragensi ad S. Josephum*, Kronika konventu Praha-Nové Město 1630–1725 (z roku 1725); autor Oliverius Samuelis z Loučné.

NA, ŘK, Spisy, inv. č. 15b, kart. č. 11, *Diarium Conventus Znoymensis*, Diárium konventu Znojmo 1756–1783.

NA, ŘK, Spisy, inv. č. 20, kart. č. 15–16, Misie v Polsku (1680–1779).

NA, ŘK, Spisy, inv. č. 21, kart. č. 16–17, Misie v Rusku (1723–1779).

NA, ŘK, Spisy, inv. č. 24, kart. č. 113–115, Provinční a konventní kapituly (1642–1785).

NA, ŘK, Spisy, inv. č. 25, kart. č. 120–121, Nařízení provinčních ministrů tzv. *Ordinationes provinciales* (18. století).

NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 131–136, Výroční katalogy česko-rakouské, česko-moravské, české a moravské provincie (17.–19. století).

NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 132, *Nomina Candidatorum pro Provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae Ordinis Minorum Capucinatorum*, Katalog kandidátů vstupu do česko-moravské provincie pro období 1720–1735.

NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 135, *Catalogus studiorum Capucinatorum Provinciae Bohemiae*, Výsledky kapucínů ve zkouškách v rámci formace a kazatelské zkoušky (1673–1779).

NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 135, *Protocollum Provinciae Admodum Reverendi in Christo Obsequentissimi ac Religiosissimi Patris Victorii Carolo-Thermensis Ordinis Minorum S. Francisci Capucinatorum per Bohemiam et Moraviam actualis Ministri Provincialis Vicarii pro annis 1778, 1779 et 1780*, Pamětní kniha česko-moravské provincie 1778–1780.

NA, ŘK, Spisy, inv. č. 32, kart. č. 195, Korespondence s jinými kapucínskými provinciemi (1689–1884).

NA, ŘK, Spisy, inv. č. 51, kart. č. 205, Korespondence s řádovým ústředím (1604–1760).

NA, ŘK, Spisy, inv. č. 62, kart. č. 212, Konvertité (1715–1771).

- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 78, kart. č. 225–227, Korespondence s českými a moravskými arcibiskupy a biskupy a jednotlivými konzistory (1727–1950).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 81, kart. č. 230–231, Královské dekrety a patenty (1698–1780).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 83, kart. č. 232, Korespondence s panovníkem a jeho dvorem (1698–1841).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 85–87, kart. č. 234–235, Korespondence se světskými úřady, např. českým a moravským guberniem (1726–1837).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 100, kart. č. 257, Rytiny a kresby (1729–1884).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 131, kart. č. 299, Brno – bohoslužby a styk s cizími řády (1664–1762).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 169, kart. č. 311, České Budějovice – stavba konventu, záležitosti kostela (17. a 18. století).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 170, kart. č. 311, České Budějovice – věci týkající se kostela a duchovních záležitostí (1618–1758).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 173, kart. č. 311, *Extractus ex Protocollo Conventus Budvicensis ad Sanctam Annam ab anno 1740 usqve ad annum 1762*, Historie konventu České Budějovice 1740–1762 od Marcelliana Pichlera z Cetvin.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 173, kart. č. 311, *Historiae domesticae Conventus Budvicensis*, Výroční zprávy konventu v Českých Budějovicích pro léta 1757–1759, 1759–1762, 1762–1763, 1763–1764, 1764–1765, 1765–1766, 1766–1767, 1768–1769, 1769–1770.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 174, kart. č. 312, *Historiae domesticae Conventus Fulnecensis*, Výroční zprávy konventu ve Fulneku pro léta 1756–1759, 1765–1766, 1766–1767, 1768–1769, 1769–1770.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 175, kart. č. 312, Fulnek – loreta (1671–1765).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 184, kart. č. 313, *Historiae domesticae Conventus Teinicensis*, Výroční zprávy konventu v Horšovském Týně pro léta 1763–1764, 1765–1766, 1766–1767, 1767–1768, 1768–1769, 1769–1770.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 190, kart. č. 316, *Historiae domesticae Conventus Chrudimensis*, Výroční zprávy konventu v Chrudimi pro léta 1761–1762, 1762–1763, 1767–1768.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 218, kart. č. 321, *Historiae domesticae Conventus Coliniensis*, Výroční zprávy konventu v Kolíně pro léta 1763–1764, 1767–1768, 1768–1769, 1769–1770.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 240, kart. č. 326, *Historia domestica Conventus Gajensis*, Výroční zpráva konventu pro léta 1782–1783.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 255, kart. č. 328, Litoměřice – kostel děkanský a kapucínský sv. Ludmily – kázání a bohoslužby (1676–1843).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 258, kart. č. 331, Litoměřice – třetí řád (17. a 18. století).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 277, kart. č. 336, Mělník – uvedení kapucínů, zřízení hospice a kostela, stavební záležitosti (1749–1932).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 281, kart. č. 338, *Historiae domesticae Conventus Melnicensis*, Výroční zprávy hospice v Mělníku pro léta 1761–1762, 1762–1763, 1763–1764, 1768–1769, 1769–1770.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 295, kart. č. 340, Mikulov – Bohoslužby a procesí (1613–1738).

- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 298, kart. č. 340, *Historiae domesticae Conventus Niclasburgensis*, Výroční zprávy konventu v Mikulově pro léta 1767–1768, 1768–1769, 1782–1783.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 302, kart. č. 341, Mnichovo Hradiště – záležitosti týkající se kázání, kaple sv. Anny, ostatků konventu. (17. a 18. století).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 305, kart. č. 341, *Historia domestica Conventus Hradistiensis*, Výroční zpráva konventu v Mnichově Hradišti pro léta 1786–1787.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 309, kart. č. 343, *Historiae domesticae Conventus Pontensis*, Výroční zprávy konventu v Mostě pro léta 1761–1762, 1762–1763, 1763–1764, 1764–1765, 1766–1767, 1767–1768, 1768–1769.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 336, kart. č. 348, Opočno – nadace a almužny konventu (1673–1758).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 338, kart. č. 348, *Historiae domesticae Conventus Oppocznensis*, Výroční zprávy konventu v Opočně pro léta 1764–1765, 1765–1766, 1766–1767.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 358, kart. č. 363, Socha P. Marie, pohřbívání světských osob atd. (17. a 18. století).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 364, kart. č. 366, *Diarium P. Beati*, Osobní deník Beáta Rudowského z Horšovského Týny z let 1741–1743.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 364, kart. č. 366, *Diarium Conventus Hradschinensis*, Diárium konventu Praha-Hradčany 1741.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 364, kart. č. 366, *Diarium Conventus Hradschinensis*, Diárium konventu Praha-Hradčany 1742.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 379b, kart. č. 368, Praha-Hradčany – seznam zemřelých členů arcibratrstva Ježíš, Maria a Josef fungujícím při zdejší loretě (1696–1698).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 418a, kart. č. 387, *Diarium Conventus Hradschinensis*, Diárium konventu Praha-Hradčany (1761–1764 – zlomek rukopisu).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 463, kart. č. 407, Roudnice nad Labem – biskupství, konzistoř, duchovní záležitosti konventu (18. století)
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 475, kart. č. 407, *Historiae domesticae Conventus Raudnicensis*, Výroční zprávy konventu v Roudnici nad Labem pro léta 1760–1761, 1761–1762, 1762–1763, 1763–1764, 1764–1765, 1765–1766, 1766–1767, 1767–1768, 1768–1769.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 475, kart. č. 407, Roudnice nad Labem – poznámky V. Rabase k pamětní knize a diáriím zdejšího konventu (30. léta 20. století).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 481, kart. č. 409, Roudnice nad Labem – třetí řád (18. a 19. století).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 513, kart. č. 417, *Historiae domesticae Conventus Rumburgensis*, Výroční zprávy konventu v Rumburku pro léta 1764–1765, 1769–1770.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 516, kart. č. 418, Sokolov – misie, intence, procesí (1616–1733).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 518, kart. č. 418, *Historia domestica Conventus Falkenaviensis*, Výroční zpráva konventu Sokolov pro léta 1766–1767.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 534, kart. č. 427, Sušice – stavební záležitosti (1643–1743).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 535, kart. č. 427, Sušice – oslavy Panny Marie Bolestné, odpustky (1650–1771).

- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 538, kart. č. 428, *Liber memorabilium Conventum Sutticenum concernentium ab anno Domini 1746 usque ad annum 1754*, Kniha poznámek kvardiánů v Sušici 1746–1754 (1788).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 538, kart. č. 428, *Directorium Adm. V. Patris Gvardiani Conventus Sutticensis compilatum anno 1753*, Kniha poznámek kvardiánů v Sušici 1753–1768.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 538, kart. č. 428, *Historia Conventus Sutticensis PP. Capucinatorum*, Pamětní kniha konventu Sušice 1763–1849 (z roku 1763).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 538, kart. č. 428, *Liber Memorabilium Conventum Sutticenum Concernentium ab anno Domini 1768 usque ad annum 1795*, Diárium konventu Sušice 1768–1795.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 542, kart. č. 430, Sušice – obraz Panny Marie Bolestné (1669–1750).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 573, kart. č. 444, Sušice – třetí řád (1726–1884).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 590, kart. č. 451, *Historia domestica Conventus Trebitzensis*, Výroční zpráva konventu v Třebíči pro léta 1782–1783.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 592, kart. č. 452, Třebíč – bohoslužebné pořádky a úkony (1686–1824).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 606, kart. č. 454, *Historiae domesticae Conventus Viscoviensis*, Výroční zprávy konventu ve Vyškově pro léta 1740–1743, 1762–1763, 1763–1764, 1765–1766, 1766–1767, 1767–1768, 1768–1769, 1782–1783.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 612, kart. č. 456, *Historiae domesticae Conventus Znoymensis*, Výroční zprávy konventu ve Znojmě pro léta 1741–1742, 1757–1759, 1762–1763, 1764–1765, 1782–1783.
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 614, kart. č. 456, Znojmo – almužny, odkazy, nadace (17.–19. století).
- NA, ŘK, Spisy, inv. č. 627, kart. č. 458, *Historiae domesticae Conventus Ziattecensis*, Výroční zprávy konventu v Žatci pro léta 1762–1763, 1766–1767, 1767–1768, 1768–1769.
- NA, Sbírka patentů, inv. č. 2004, České gubernium vyhlašuje patent Josefa II., jímž se zakazuje novicům a řeholníkům odkazovat před složením slibu majetek církvi, kromě již povoleného vitacilicia 1500 zl. (9. 12. 1780, Praha).
- NA, Sbírka patentů, inv. č. 2005, Královský úřad vévodství Slezského vyhlašuje patent Josefa II., jímž se zakazuje novicům a řeholníkům odkazovat před složením slibu majetek církvi, kromě již povoleného vitacilicia 1500 zl. (19. 12. 1780, Opava).
- NA, Sbírka patentů, inv. č. 2006, Moravské gubernium vyhlašuje patent Josefa II., jímž se zakazuje novicům a řeholníkům odkazovat před složením slibu majetek církvi, kromě již povoleného vitacilicia 1500 zl. (22. 12. 1780, Brno).
- NA, Sbírka patentů, inv. č. 2013, Josef II. zakazuje klášterům a řádovým domům udržování spojení s duchovními v cizině, jmenování cizinců duchovními nebo řádovými hodnostáři a osobní cesty členů řádu do Říma, jakož i dovážení knih, potřebných k duchovním obřadům (24. 3. 1781, Vídeň).
- NA, Sbírka patentů, inv. č. 2053, Josef II. oznamuje zrušení papežského nařízení, jímž byly vyňaty obce, kláštery a řádové a světské duchovní osoby z pravomoci biskupů; těm nyní přísluší právo dozoru, péče o zlepšení řádové kázně a využívání řádových duchovních v diecézní správě; dále se nařizuje odevzdání všech listin, potvrzujících vynětí do 1. 11. 1782 (11. 9. 1782, Vídeň).

NA, Sbíрка přepisů z italských a vatikánských archivů, Acta Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, inv. č. 714, kart. č. 144 (jmenný seznam obrácených poddaných duchcovského panství (1669–1671).

NA, Sbíрка přepisů z italských a vatikánských archivů, Acta Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, inv. č. 740, kart. č. 170, List prefekta apoštolské kapucínské moskevské misie Amáta Knoblaucha ze Zákup ze dne 21. 6. 1766.

NK Praha, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. I A 31, *Protocollum Conventus FF. Minorum Seraphici Patriarchae S. Francisci Capucinatorum loci hujus Böemo-Budvicensis ad S. Annam ab initio foundationis, erectionis, consecrationis, clausurae etc. etc. instructum et inchoatum sub Superioratu A.V.P. Polycarpi Neo-Coliensis eiusdem loci p. t. Guardiani et Novitiorum Magistri anno reperate Salutis M.D.CC.XXXVIII*, Pamětní kniha konventu České Budějovice 1614–1785 (z roku 1738).

NK Praha, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. IX C 25, *Diarium domesticum Conventus Capucinatorum Hradistensis*, Diárium konventu v Mnichově Hradišti (1737–1782).

NK Praha, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. XII G 18b, *Necrologium Fratrum Minorum Capucinatorum Provinciae Austriacae spectans ad saec. XII. et XIII.*, Nekrologium česko-moravské a rakouské provincie 1600–1767 (z roku 1767).

NK Praha, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. XIII G 21, *Necrologium Ordinis Capucinatorum Provinciae Austriacae saec. XVII. et XVIII.*, Nekrologium česko-moravské a rakouské provincie 1600–1749 (z 18.in).

NK Praha, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. XIV C 5, *Syllabus Patrum et Fratrum nec non Parentum, qui in Domino obiverunt*, Katalog česko-moravské provincie 1763–1802 (z roku 1765).

NK Praha, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. XIV H 34, *Catalogus Fratrum Minorum Capucinatorum*, Katalog česko-moravské provincie 1681–1781 (z roku 1750).

NK Praha, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. XXIII C 105/8, *Litterae annuae Provinciae Bohemiae Societatis Jesu anni 1673*.

Österreichisches Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Unterricht und Kultus, Alter Kultus, Katholischer Kultus, Akten, inv. č. 845-2, Kapuziner in genere und in Prag (1676–1848).

Österreichisches Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Unterricht und Kultus, Alter Kultus, Katholischer Kultus, Akten, inv. č. 872-4, Kapuziner in genere und in Brünn (1652–1848).

Österreichisches Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Unterricht und Kultus, Alter Kultus, Katholischer Kultus, Akten, inv. č. 873-2, Kapuziner zu Breslau, Fulnek, Gaja und Iglau – Protokollabschriften (1674–1709).

Österreichisches Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Unterricht und Kultus, Alter Kultus, Katholischer Kultus, Akten, inv. č. 873-3, Kapuziner zu Namiest, Nikolsburg und Prossnitz (1756–1799).

Österreichisches Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Unterricht und Kultus, Alter Kultus, Katholischer Kultus, Akten, inv. č. 873-4, Kapuziner zu Olmütz, Schweidnitz, Trebitsch, Wischau und Znaim (1784–1847).

Österreichisches Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Unterricht und Kultus, Stiftungshofbuchhaltung, Fasc. 435 – přehled majetku kapucínů v Praze na Hradčanech a na Novém Městě (1783–1784).

Österreichisches Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Unterricht und Kultus, Stiftungshofbuchhaltung, Fasc. 437 – přehled majetku kapucínů v Českých Budějovicích a Sušici (1783–1784).

Österreichisches Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Unterricht und Kultus, Stiftungshofbuchhaltung, Fasc. 446, inventáře majetku klášterů Praha-Hradčany, Praha-Nové Město, Litoměřice, České budějovice, Český Brod (1786).

Österreichisches Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Unterricht und Kultus, Stiftungshofbuchhaltung, Fasc. 470 – inventář majetku zrušeného konventu v Praze na Novém Městě (1795).

Österreichisches Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Familienarchive, Familienarchiv Trauttmansdorff, Alte Reihe, kart. č. 46: sign J1/17–19, Prameny k založení konventu v Horšovském Týně (1646–1666).

Österreichisches Staatsarchiv Wien, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Diplomatie und Außenpolitik vor 1848, Österreichische Geheime Staatsregistratur, inv. č. 12-6, Prameny k rozdělení česko-rakouské provincie (1671–1679).

Österreichisches Staatsarchiv Wien, Finanz- und Hofkammerarchiv, Alte Hofkammer, Hoffinanz, Niederösterreichische Herrschaftsakten, W 61/B/22 Wien, Kirchen und Klöster: Kapuziner (1600–1732).

PAKÖS, Niederlassung Innsbruck, PANTP, sign. Fasc. 19, *Libri tre nei quali si scuopre in quanti modi si puo edificare vn Monasterio sia la Chiesa situata uerso qual delle IV. parti del Mondo si uogli, che quiui la si trouerà col suo disegno, conforme all'uso della Nostra Religione à beneficio della quale sono stati composti da Frate Antonio da Pordenon Sacerdote Capuccino Della Prouintia di Santo Antonio ouero Venetia, et in particolare per li paesi frigidi come di Germania, doue con le stufte, ò Refetteria si scaldano le Celle, nelqual paese sono stati composti nel luogo di Rosnam. Prouintia del Tirol sotto il Ducato di Bauiera l'anno 1607. Et questa è la secunda parte.* Rukopis Antonína z Pordenone, v němž popisuje, jak mají být stavěny kapucínské kláštery v provinciích se studeným klimatem (z roku 1607).

PAKÖS, Niederlassung Innsbruck, PANTP, sign. Fasc. 36a/13, *Relatio P. Francisci a Polonia de missione sua in Bohemia ad S. Congr. de Prop. fide 1624–1649*, Opis relace Františka z Rozdražova určené Kongregaci pro šíření víry o kapucínských misiích v českých zemích v letech 1624–1649.

PAKÖS, Niederlassung Innsbruck, PANTP, sign. Fasc. 36b/45, *Valeriani Magni Mediolanensis Ordinis Fratrum Minorum Capucinatorum Provinciae Bohemo-Austriacae provincialis et misionarii apostolici vita et gesta a R. P. Nicolao Lucensis, eiusdem Ordinis concionatore, collecta anno 1662 et a F. Ludovico de Salice, eiusdem Ordinis sacerdote, aucta et locupletata anno 1664*, Oslavný životopis Valeriána Magniho (z roku 1664), jehož jsou autoři Ludvík ze Salice a Mikuláš Barsotti z Lucey.

PAKÖS, Niederlassung Wien, Abteilung Provinzarchiv der ehem. Wiener Provinz, Provinzchroniken (bez signatury), *Annales PP. Capucinatorum Provinciae Boemo-Austriacae*, tom I–III, Kronika česko-rakouské provincie z let 1600–1699 (z roku 1690–1699).

SOA Litoměřice, Kapucíni Litoměřice, Knihy, inv. č. 1, *Protocollum Conventus Litomericensis*, tom. I, Pamětní kniha konventu Litoměřice 1637–1764 (z roku 1718).

SOA Litoměřice, Kapucíni Litoměřice, Knihy, inv. č. 2, *Protocollum Conventus Litomericensis continuatio anno 1764*, tom. II, Diárium konventu Litoměřice 1765–1834.

SOA Litoměřice, Kapucíni Litoměřice, inv. č. 6, *Archivum, in quo gesta praeterita inserta inveniuntur, thesaurus est, posteritati conservandus*, Inventář konventního archivu z roku 1759.

SOA Litoměřice, Kapucíni Litoměřice, Knihy, inv. č. 35, *Notata scitu necessaria pro directiones Guardiani Litomericensis*, Kniha poznámek kvardiánů v Litoměřicích 1772–18.ex.

SOA Litoměřice, Kapucíni Most, Knihy, inv. č. 3, *Protocollum PP. Capucinatorum Conventus Pontensis sub titulo et patrocinio Beatae Virginis Mariae in coelos Assumptae, partim ex veteri protocollo et partim ex nostri archivii scriptis concinnatum et in suos titulos ac paragraphos distributum. Pars I. continens septem titulos priores*, Pamětní kniha konventu Most, tom. I, 1528–1939 (z roku 1754).

SOA Litoměřice, Kapucíni Most, Knihy, inv. č. 4, *Protocollum PP. Capucinatorum Conventus Pontensis sub titulo et patrocinio Beatae Virginis Mariae in coelos Assumptae, partim ex veteri protocollo et partim ex nostri archivii scriptis concinnatum et in suos titulos ac paragraphos distributum. Pars II. continens octo titulos priores*, Pamětní kniha konventu Most, tom. II, 1528–1939 (z roku 1754).

SOA Litoměřice, Kapucíni Most, Knihy, inv. č. 5, *Historia domestica Conventus Pontensis juxta seriem annorum et materiarum occurrentium varietates ordine alphabetico sub suis titulis digesta*, tom. I, Pamětní kniha konventu Most, tom. I, 1421–1850 (z roku 1754).

SOA Litoměřice, Kapucíni Most, Knihy, inv. č. 6, *Historia domestica Conventus Pontensis juxta seriem annorum et materiarum occurrentium varietates ordine alphabetico sub suis titulis digesta*, tom. II, Pamětní kniha konventu Most, tom. II, 1421–1850 (z roku 1754).

SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, Knihy, inv. č. 1, *Protocollum Conventus Rumburgensis FF. Minorum Capucinatorum*, Pamětní kniha konventu Rumburk 1682–1892 (z roku 1718/1720).

SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, Knihy, inv. č. 2, *Diarium Conventus Rumburgensis*, Diárium konventu Rumburk 1738–1776.

SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, Knihy, inv. č. 3, *Diarium super visa et audita, acta et facta concernentia Conventum Rumburgense inchoatum die 23. Septembris anno 1774*, Diárium konventu Rumburk 1774–1786.

SOA Litoměřice, Kapucíni Zákupy, Listiny, inv. č. 1, Pius VI. povoluje kapucínům sloužit v konventním kostele v Zákupích před oltářem mši svatou za zemřelé členy místní terciářské komunity, a tak pro ně získat plnomocné odpustky, a to v jednotlivé dny oktávu svátku Dušiček a v jeden den kteréhokoliv týdne, který určí místní diecézní biskup (16. 6. 1777, Řím)

SOA Litoměřice, Kapucíni Zákupy, Knihy, inv. č. 2, *Diarium Conventus Reichstadiensis*, Diárium konventu Zákupy (1599) 1738–1757.

SOA Litoměřice, Kapucíni Zákupy, Knihy, inv. č. 3, *Protocollum Conventus Reichstadiensis*, Pamětní kniha konventu Zákupy 1679–1755 (z roku 1723/1725).

SOA Litoměřice, Kapucíni Zákupy, Knihy, inv. č. 4, *Historia domestica loci Capucinatorum Reichstadii*, Diárium konventu Zákupy 1777–1804.

SOA Litoměřice, Kapucíni Zákupy, inv. č. 23, Materiály k třetímu řádu (1767–1785).

SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, inv. č. 1, *Protocollum Conventus Ziattecensis*, Pamětní konventu Žatec 1676–1950 (z 18.med).

SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, inv. č. 2, *Liber historiae Monasterii Ziattecensis*, Pamětní konventu Žatec 1676–1887 (z roku 1720).

SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, inv. č. 3, *Protocollum huius Conventus Ziattecensis auspiciatum anno 1714 ex mandato Adm. Reverendi Patris Ludovici Antonii neo-electi Ministri Provincialis et Multum Reverendae Definitionis in Capitulo Chrudimensi 13. Julii celebrato*, Pamětní kniha konventu Žatec 1676–1946 (z roku 1714).

SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, inv. č. 54, Materiály k třetímu řádu (1704–1905).

SOA Litoměřice, Valdštejská sbírka, inv. č. 4780, Materiály týkající se podmínek správy kazatelny ve farním kostele sv. Martina v Třebíči kapucíny (z let 1687–1697).

SOA Litoměřice, Valdštejská sbírka, inv. č. 4812, Výroční katalog česko-moravské provincie z roku 1779.

SOA Litoměřice, Valdštejská sbírka, inv. č. 4816, Spisy a korespondence k přestupu minority Jana Nepomuka Deyma ke kapucínům (z let 1764–1766).

SOA Plzeň, pobočka Klášter u Nepomuku, Kapucíni Sokolov, Knihy, inv. č. 1, *Archivium Falkenaviense in ordinem concinatum iuxta ordinationem novam A. R. P. Ministri Provincialis Patris Abdonis Vito-Fontani anno Domini MDCCLXXVII A. V. Patre Batholomeo Niemczicensi p. t. Guardiano*, Pamětní kniha konventu Sokolov 1662–1932 (z roku 1777).

SOA Praha, Rodinný archiv Valdštejnů, Mnichovo Hradiště, inv. č. 338, *CLarer MarCt VnD safft oder Ein kostbahrer in dem Waldt hell leuchender Stein*, Oslavný německy psaný spis na Vincence z Valdštejna (1731–1797), jehož autorem je neznámý kapucínský řeholník (1755).

SOA Praha, Rodinný archiv Valdštejnů, Mnichovo Hradiště, inv. č. 3365, kart. č. 30, sign. II-2/V/7, Materiály týkající se udělení dispenzů pro Marii Markétu z Valdštejna (1687–1728), který ji umožňoval navštěvovat klausurované prostory kapucínských konventů (1718, 1724).

SOA Praha, Rodinný archiv Valdštejnů, Mnichovo Hradiště, inv. č. 3366, kart. č. 31, sign. II-3/VI/1-3, Dědické řízení po Františku Josefovi z Valdštejna (1680–1722) (1722–1763).

SOA Praha, Rodinný archiv Valdštejnů, Mnichovo Hradiště, inv. č. 4436, kart. č. 261, sign. VI-4, Zbožné nadání Marie Markéty z Valdštejna (1687–1728) ve prospěch kapucínské lorety v Praze na Hradčanech ve výši 30 000 zl. (1725).

SOA Praha, Ústřední správa valdštejských velkostatků, Mnichovo Hradiště, Bělá pod Bezdězem, Doksy, inv. č. 2381, kart. č. 97, sign. XLVII-77-9, Deputát pro konvent v Mnichově Hradišti (1699).

SOA Praha, Ústřední správa valdštejských velkostatků, Mnichovo Hradiště, Bělá pod Bezdězem, Doksy, inv. č. 2553, kart. č. 101, sign. L-80-27, Navýšení deputátu pro konvent v Mnichově Hradišti (1720).

SOA Praha, Sběrka matrik a původní listinný materiál, Středočeský kraj, sign. Mělník 09, Matrika narozených, oddaných a zemřelých při filiálním kostele Narození Panny Marie v Záboří náležejícímu do mělnické farnosti (1746–1784).

SOA Praha, Sběrka matrik a původní listinný materiál, Středočeský kraj, sign. Záboří 01, Matrika narozených, oddaných a zemřelých při farním kostele Narození Panny Marie v Záboří (1784–1822).

SOA Plzeň, Kapucíni Sušice, inv. č. 4–5, Knihy odsloužených mší svatých při konventu v Sušici (1770–1784).

SOA Třeboň, Velkostatek Hluboká nad Vltavou, Starý archiv do roku 1793, inv. č. 222, kart. č. 6, sign. I 3K beta No 1, Materiály k pravidelnému deputátu (60 sáhů palivového dřeva z lesů hlubockého panství), který dostávali českobudějovičtí kapucíni od roku 1630 až do zrušení jejich konventu (1630–1786).

SOA Zámrsk, Kapucíni Opočno, Knihy, inv. č. 3, *Protocollum Conventus Oppocznensis*, tom. I, Diárium konventu Opočno (1673) 18. med–1848.

SOA Zámrsk, Rodinný archiv Colloredů, kart. č. 36 (provizorní číslování, fond není zpracován), Nová fundační listina kapucínského konventu v Opočně (13. 12. 1701, Opočno).

SOA Zámrsk, Rodinný archiv Černínů-Morzinů, Vrchlabí, inv. č. 245, Pamětní spis o morzinské nadaci ve prospěch kláštera kapucínů v Sušici (18.ex).

SOA Zámrsk, Rodinný archiv Černínů-Morzinů, Vrchlabí, inv. č. 568, Jan Rudolf Morzin byl spolu s manželkou a syny byli přijati mezi terciáře kapucínského řádu (28. 11. 1695, Brno).

SOA Zámrsk, Rodinný archiv Lesliů, Nové Město nad Metují, inv. č. 264, Jakub Arnošt Leslie s manželkou byli přijati mezi terciáře kapucínského řádu (5. 1. 1701, Praha).

SOA Zámrsk, Ústřední správa šlikovských velkostatků Jičíněves, inv. č. 13, Opisy testamentů Jindřicha (†1650), Františka Arnošta (†1675) a Františka Josefa Šlika (†1740), v nichž testátoři pamatovali i na kapucínský řád.

SOkA Hradec Králové, Biskupský archiv Hradec Králové, inv. č. 20–21, Knihy svěcenců hradecké diecéze z let 1702–1715.

SOkA Hradec Králové, Biskupský archiv Hradec Králové, inv. č. 418, sign. IV o 3, Kapucíni v Opočně vydávají vysvědčení pro poustevníka Ludvíka Knínka, že je členem jejich zdejšího třetího řádu (1756).

SOkA Hradec Králové, Biskupský archiv Hradec Králové, inv. č. 508, České gubernium o omezení přijímání do klášterů, nutný souhlas fundační komise (1767).

SOkA Hradec Králové, Biskupský archiv Hradec Králové, inv. č. 523, České gubernium o přijímání kandidátů do klášterů (1767).

SOkA Hradec Králové, Biskupský archiv Hradec Králové, inv. č. 565, České gubernium o represivních opatřeních proti příslušníkům benátské republiky, zákaz přijímání do klášterů (1770).

SOkA Hradec Králové, Biskupský archiv Hradec Králové, inv. č. 588, České gubernium zakazuje, aby kláštery přijímali nové příslušníky před jejich 24. rokem (1770).

SOkA Hradec Králové, Biskupský archiv Hradec Králové, inv. č. 591, České gubernium o přijímání do klášterů (1770).

SOkA Hradec Králové, Biskupský archiv Hradec Králové, inv. č. 860, sign. i 35 (BB 6), Poskytnutí azylu v klášteře kapucínů v Opočně Antonínovi Fuxovi, výběřčímu berní z Trutnova, a Leopoldovi Dankemu, inspektorovi berní z Trutnova, kteří byli stíháni za zpronevěru peněz (1766).

SOkA Mladá Boleslav, Šimák Josef Vítězslav, PhDr, Přípravný materiál k druhému dílu *Dějinné paměti okresu Mnichovohradištského*, který nikdy nevyšel a jenž obsahuje řadu poznámek a výpisků pramenů k historii kapucínského konventu v Mnichově Hradišti.

Vědecká knihovna Olomouc, sign. M I 67, *Catalogus Fratrum Capucinatorum in Boemia, Moravia, Silesia et Austria ab anno 1606 defunctorum et anno 1714 in mense Iunio Nicolspurgi neo-descriptus*, Nekrologium česko-moravské a rakouské provincie 1606–1757 (z roku 1714).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, Knihy, inv. č. 6–17, 110–112, Knihy světců olomoucké diecéze (od roku 1777 arcidiecéze) 1671–1790.

ZA Opava, pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 528, kart. č. 83, Dopis pražského arcibiskupa Matouše Ferdinanda Sobka olomouckému biskupovi Karlu II. z Lichtenštejna, v němž se vyjadřuje k návrhu rozdělení česko-rakouské provincii (22. 3. 1671).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 573, sign. AIIIc11a6, Dispenz kapucinskému řeholníkovi Antonínovi Gröslovi ze Strakonice (1746–1813) kvůli předčasnému udělení kněžského svěcení (23. 8. 1769, Řím).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2044, sign. Bb62, Exempce kapucinských konventů z pravomocí biskupů, visitace konventů, seznamy členů a představených konventů, řádové sliby (1639–1810).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2045, sign. Bb63, Prameny ke kapucínům v Brně – stavba konventu, právo asyly, sbírání almužen, ošetřování nemocných kapucínů, obraz P. Marie Pomocné, dispence (1639–1806).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2046, sign. Bb64, Prameny ke kapucínům ve Fulneku – založení konventu a přilehlé lorety, fundace, zproštění řádových sibů (1668–1808).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2047, sign. Bb65, Prameny ke kapucínům v Jihlavě – založení konventu, vymezení žebrového obvodu (1629–1754).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2048, sign. Bb66, Prameny ke kapucínům v Kyjově – fundace, vysvěcení, právo asyly, sbírání almužen (1716–1754).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2049, sign. Bb67, Prameny ke kapucínům v Mikulově – sbírání almužen, oltáře (1625–1754).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2050, sign. Bb68, Prameny ke kapucínům v Náměšti nad Oslavou – zřízení hospice (1759).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2051, sign. Bb69, Prameny ke kapucínům v Olomouci – stavba konventu, zničení konventu Švédy, obnovení konventu, mešní fundace, právo asyly, almužny, protesty proti zbourání konventu – na jeho místě mělo stát městské divadlo (1614–1812).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2052, sign. Bb70, Prameny ke kapucínům v Prostějově – zřízení hospice, jednání ohledně rozšiřování kostela, vymezení žebrového obvodu (1749–1764)

ZA Opava, pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2053, sign. Bb71, Prameny ke kapucínům ve Vyškově – poskytování almužen, majetek konventu, přidělování deputátu z výnosů zdejšího biskupského statku, opravy konventu (materiál z biskupského velkostatku), poskytování asyly, zrušení kláštera (1619–1788).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2054, sign. Bb71, Prameny ke kapucínům v Třebíči – jednání týkající se zřízení konventu, jeho stavba a vysvěcení, stanovení obvodu pro sbírání almužen, ustanovení kapucína z třebíčské komunity zámeckým kaplanem v Miloticích (1665–1787)

ZA Opava, pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2055, sign. Bb72, Prameny ke kapucínům ve Znojmě – založení konventu, ordinace řádových kněží, vymezení obvodu pro almužny (1626–1754)

ZA Opava, pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 4303, sign. FIIIb30/1c; Testament Štěpána Unterholzera, biskupského stolníka, ve prospěch kapucínů v Brně (23. 5. 1667 Brno).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Kapucíni Olomouc, inv. č. 1–3, Ustanovení o správě a životě v kapucínskými konventech, přijaté na generální kapitule 1709, 1712, 1719.

ZA Opava, pobočka Olomouc, Kapucíni Olomouc, inv. č. 5, *Liber memorabilium notatu dignorum, quae contigerunt a prima nostri Olomouensis monasterii fundatione*, Nejdříve kronika, poté anály konventu v Olomouci 1613–1764 (z roku 1685).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Kapucíni Olomouc, inv. č. 6, *Historia domestica a prima Olomouensis monasterii fundatione*, Pamětní kniha konventu v Olomouci 1613–1872 (z roku 1768).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Kapucíni Olomouc, inv. č. 21, Seznam konvertitů obracených olomouckými kapucíny (1756–1784).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Kapucíni Olomouc, Rukopisy P. Maritia Kanicensis, inv. č. 34, Katalog a nekrologium česko-moravské-rakouské provincie 1615–1671.

ZA Opava, pobočka Olomouc, Kapucíni Olomouc, Rukopisy P. Maritia Kanicensis, inv. č. 35, Katalog česko-moravské provincie 1600–1868.

ZA Opava, pobočka Olomouc, Kapucíni Olomouc, Rukopisy P. Maritia Kanicensis, inv. č. 36, Přehled generálních a provinčních kapitul a držitelů zde zvolených funkcí (generálních a provinčních ministrů a definitorů) 1529–1782.

ZA Opava, pobočka Olomouc, Kapucíni Olomouc, Rukopisy P. Maritia Kanicensis, inv. č. 37, Katalog kardinálů-protektorů řádu, generálních ministrů, definitorů a prokurátorů (17.–19.století).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Kapucíni Olomouc, inv. č. 58, kart. č. 6, Dopis provinčního ministra Kryšpín Höhel z Čilče ze dne 10. 5. 1729 popisující instrukce k průběhu oslav beatifikace Fidela ze Sigmaringena.

ZA Opava, pobočka Olomouc, Kapucíni Olomouc, Písemnosti P. Mauritia Kanicensis, inv. č. 82, kart. č. 13, Sešit excerpt, řazených tematicky (premonstrácky Dolní Kounice).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Kapucíni Olomouc, Písemnosti P. Mauritia Kanicensis, inv. č. 83, kart. č. 13, Kapucínský hospic Mariasorg (dějiny obce a hospice, opisy listin, posloupnost superiorů).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Kapucíni Olomouc, Písemnosti P. Mauritia Kanicensis, inv. č. 84, kart. č. 13, Kapucínský hospic Mělník (opisy pramenů k založení hospice).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Kapucíni Olomouc, Písemnosti P. Mauritia Kanicensis, inv. č. 85, kart. č. 13, Kapucínský konvent Opočno (materiál a výpisky k dějinám konventu a panství).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Kapucíni Olomouc, Písemnosti P. Mauritia Kanicensis, inv. č. 87, kart. č. 13, Kapucínský konvent Sušice (opisy korespondence Ferdinanda III. k založení konventu 1650–1651).

ZA Opava, pobočka Olomouc, Kapucíni Olomouc, Písemnosti P. Mauritia Kanicensis, inv. č. 88, kart. č. 13, Posloupnost kvardiánů, statistiky a katalog členů česko-moravské provincie.

ZA Opava, pobočka Olomouc, Kapucíni Olomouc, Pisemnosti P. Mauritia Kanicensis, inv. č. 89, kart. č. 13, Archiválie, přípravný materiál, výpisky k historickým pracím mj. katalog kapucínů činných v diecézní správě v 2. polovině 18. století.

ZA Opava, pobočka Olomouc, Metropolitní kapitula Olomouc, inv. č. 4445, sign. HIIIa105, kart. č. 558, Pivní deputát pro olomoucké kapucíny (1758–1794).

ZA Opava, Augustiniáni ve Fulneku, inv. č. 35, sign. D-4, kart. č. 1, Korespondence a akta ohledně sporů mezi fulneckými augustiniány a kapucíny ohledně kázání.

ZA Opava, Kapucíni Fulnek, Knihy, inv. č. 2, *Liber historicus Coenobii Fulnecensis PP. Capucinatorum ab A. V. P. Onuphrio erectus*, Diárium konventu Fulnek 1743–1945.

ZA Opava, Kapucíni Fulnek, Knihy, inv. č. 3, *Protocollum Conventus Fulnecensis Congestum et Restauratum ab A.V.P. Roberto Budischoviensi loci Guardiano et A.V.P. Antonino Brunensi Vic: anno Christi 1749*, Pamětní kniha konventu ve Fulneku 1662–1945 (z roku 1749).

ZA Opava, Kapucíni Fulnek, Spisy, inv. č. 39, sign. 17, kart. č. 2, Deputát pro konvent ve Fulneku od zdejší vrchnosti (1769–1887).

ZA Opava, Kapucíni Fulnek, Spisy, inv. č. 41, sign. 18, kart. č. 3, Spor o ranní kázání v konventním kostele mezi kapucíny a augustiniány (1684–1807).

ZA Opava, Kapucíni Fulnek, Spisy, inv. č. 57, sign. 31, kart. č. 4, Ustanovení o správě a životě v kapucínských konventech, přijaté na generální kapitule přijaté na generální kapitule 1691, 1695, 1699, 1702, 1726.

ZA Opava, Velkostatek Fulnek, inv. č. 1956, sign. XXII/2, kart. č. 73. Materiály k hmotné podpoře kapucínů z jednotlivých vrchnostenských úřadů z fulneckého velkostatku (důchodní, purkrabský, lesní) z období let 1720–1753 a 1755–1773.

ZA Opava, Velkostatek Kobylá, inv. č. 24, Jan Kryštof z Wimmersbergu, jeho choť Marie Anna a jejich potomci byli přijati mezi terciáře kapucínského řádu (14. 7. 1756, Řím).

ZA Opava, Velkostatek Sovinec-Dolní Dlouhá Loučka, inv. č. 851, Dokumenty, jejichž původci jsou Balthazar Schindler, správce panství a Melchior Riedl, důchodní písař, kteří píšou vrchnosti (Řádu německých rytířů) ve věci předání deputátního dřeva kapucínům v Prudniku (1660).

B. Prameny vydané

[ANASTASIUS PRAGENSIS], *EIN KURZER BERICHT von der Kapell Loreth genant bei denen PP. Kapuzinern zu Prag auf dem Hradschin*, Prag 1670 (NA, ŘK, Spisy inv. č. 100, kart. č. 257, fol. 69r–77v).

AVARUCCI, Giuseppe (ed), *Registrum scripturarum della procura generale dell'ordine cappuccino, 1698–1701* (=Monumenta Historica Ordinis Minorum Capuccinatorum 40), Roma 2018.

BERGER, Tilman – MALÝ, Tomáš (edd.), *Cereghetti, Josef. Historia chrudimská, v níž se vypisuje počátek města Chrudimě, jakož také zkáza a zase poznovu vystavení, a všelikých věcí v něm zběhlých*, tom. II, Chrudim 2005.

BOVERIUS SALUTI, Zacharia, *De sacris ritibus juxta Romanam regulam, usui Fratrum Minorum Capuccinatorum accomodatis libri tres*, Neapol 1626.

BOVERIUS SALUTI, Zacharia, *Annalium seu Sacrarum historiarum Ordinis Minorum S. Francisci, qui Capucini nuncupantur*, tom. I, Lugduni 1632 (KPK Praha, sign. SPr 07152).

BOVERIUS SALUTI, Zacharia, *Annalium seu Sacrarum historiarum Ordinis Minorum S. Francisci, qui Capucini nuncupantur*, tom. II, Lugduni 1639 (KPK Praha, sign. SPř 09802).

BOVERIUS SALUTI, Zacharia, *Seraphischen Paradyß – Gartens, oder Jahrs – Geschichten, und Lebens – Beschreibungen, Deren in Tugenden und Wunderwercken vortrefflichen Männer deß Seraphischen Ordens der Mindern Brüder die Capucciner genannt*, tom. I, Salzburg 1664 (KPK Praha, sign. STř P 0135).

BOVERIUS SALUTI, Zacharia, *Seraphischen Paradyß – Gartens, oder Jahrs – Geschichten, und Lebens – Beschreibungen, Deren in Tugenden und Wunderwercken vortrefflichen Männer deß Seraphischen Ordens der Mindern Brüder die Capucciner genannt*, tom. II, Salzburg 1666 (KPK Praha, sign. SPř 04711).

CATALANO, Franco – CARAGNONI, Constanzo – SANTARELLI, Giuseppe (eds.), *Le prime Costituzione dei frati minori Cappuccini, Roma – S. Eufemia 1536*, Roma 1982.

Constitutiones Fratrum Minorum Sancti Francisci Capuccinorum, Romae 1638 (KPK Praha, sign. 07 D 108).

Constitutiones Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum saeculorum decursu promulgatae, tom. II, *Constitutiones recentiores (1909–1925)*, Romae 1980 (editor neueden).

Constitutiones Fratrum Minorum Capuccinorum una cum Regula et Testamento Sancti Francisci, Romae 2013.

Constitutioni de Fratri Minori Capuccini di S. Francesco, Romae 1609 (KPK Praha, sign. 110 07 D).

CRISCUOLO, Vincenzo (ed.), *Acta Ordinis. Tabulae capitulorum generalium Fratrum Minorum Capuccinorum*, tom. I. (1529–1623) (=Monumenta Historica Ordinis Minorum Capuccinorum, 32), Romae 2008.

CYGAN, Jerzy (ed.), *Valerianus Magni (1586–1661). „Vita prima“, operum recensio et bibliographia*, Romae 1989.

Čest a sláva veleslavného bratrstva Jesus, Maria a Joseph za mrtvé w Praze w domě Lauretanském v Paterůw Kapucynůw, Praha 1728 (Strahovská knihovna, sign. CQ III 37/2).

DAMIANUS A MÜNSTER, Petrus (ed.), *Bullarium Ordinis FF. Minorum S. P. Francisci Capucinatorum, sev Collectio bullarum, brevium, decretorum, rescriptorum oraculorum etc, quae a Sede Apostolica pro Ordine Capucino emanarunt*, tom. I, Oeniponte 1883 (KPK Praha, sign. PK 02116).

DAMIANUS A MÜNSTER, Petrus (ed.), *Bullarium Ordinis FF. Minorum S. P. Francisci Capucinatorum, sev Collectio bullarum, brevium, decretorum, rescriptorum oraculorum etc, quae a Sede Apostolica pro Ordine Capucino emanarunt*, tom. II, Oeniponte 1883 (KPK Praha, sign. PK 02117).

DAMIANUS A MÜNSTER, Petrus (ed.), *Bullarium Ordinis FF. Minorum S. P. Francisci Capucinatorum, sev Collectio bullarum, brevium, decretorum, rescriptorum oraculorum etc, quae a Sede Apostolica pro Ordine Capucino emanarunt*, tom. III, Oeniponte 1884 (KPK Praha, sign. PK 03394).

DAVID, Jiří, *Novodobý stav Velké Rusi neboli Moskevská: přijetí a vyhnání Tovaryšstva Ježíšova, zburcované převraty a revoluce, mravy a ctnosti lidu, jak politické, tak církevní, krátce popsané* (přeložil Josef Kolářek), Olomouc 2008.

DE ARENBERG, Carolus, *Flores Seraphici ex amoenis Annalium hortis Adm. R. P. F. Zachariae Boverii Ord. FF. Minorum S. Francisci Capucinatorum Definitoris Generalis*

collecti sive Icones vitae et gesta virorum illustrium, qui ab anno 1525 usque ad annum 1580 in eodem ordine miraculis et vitae sanctimonia claruere, compendiose descripta, Coloniae Agrippinae 1640

DE ARENBERG, Carolus, *Flores Seraphici ex amoenis Annalium hortis Adm. R. P. F. Zachariae Boverii Ord. FF. Minorum S. Francisci Capucionorum Definitoris Generalis collecti sive Icones vitae et gesta virorum illustrium, qui ab anno 1580 usque ad annum 1612 in eodem ordine miraculis et vitae sanctimonia claruere, compendiose descripta*, Coloniae Agrippinae 1642.

DE ARENBERG, Carolus, *Vitae et gesta virorum illustrium, qui in Ordine Fratrum Minorum Sancti Francisci Capucinatorum ab anno 1525 usque ad annum 1612 virtutibus, signis, miraculis ac vitae sanctimonia claruerunt. Ex Annalibus Boverianis compendiose descripta*, Pragae 1694.

DE CORELLA, Jacobus, *Praxis confessionalis et explicatio propositionum damnatarum a Sanctitate D. N. Papae Alexandri VII. et Innocentii XI.*, tom. I–II, Augustae Vindelicorum 1735 (KPK Praha, sign. Chr 1421a-n)

ÖNB Wien, Sammlung von Handschriften und alten Drucken, sign. 306596-B, *Decretum divisionis totius Provinciae Boemo-Austriacae FF. Capucinatorum in duas, scilicet Boemicam et Austriacam, factae auctoritate Pontificia, a Reverendissimo Patre Stephano a Cesena, Ministro Generali, in Comitibus Provincialibus, habitis in loco nostro Viennae intra urbem, anno Domini 1673, die 28. Aprilis, et typis mandatum in eadem Civitate*, Vienae 1673 (ÖNB Wien, Sammlung von Handschriften und alten Drucken, sign. 306596-B).

DE-PISE MATISCONENSIS, Marcellino, *Annalium seu Sacrarum historiarum Ordinis Minorum S. Francisci, qui Capucini nuncupantur*, tom. III, Lugduni 1676 (KPK Praha, sign. SPr 05568).

Die hochlöbliche Erz-Bruderschaft Jesus, Maria, Joseph für die Sterbende und Abgestorbene, in der königlichen Haupt-Stadt Prag bei S. Maria Laureta deren PP. Capucinern auf Hradschin, Prag 1749 (Strahovská knihovna, sign. CQ III 37/16).

Die hochlöbliche Erz-Bruderschaft Jesus, Maria, Joseph für die Sterbende und Abgestorbene, in der königlichen Haupt-Stadt Prag bei S. Maria Laureta deren PP. Capucinern auf Hradschin, Prag 1759 (Strahovská knihovna, sign. CQ III 37/20).

Die hochlöbliche Erz-Bruderschaft Jesus, Maria, Joseph für die Sterbende und Abgestorbene, in der königlichen Haupt-Stadt Prag bei S. Maria Laureta deren PP. Capucinern auf Hradschin, Prag 1767 (Strahovská knihovna, sign. CQ III 37/21).

Die Rekreationszeiten der Kapuziner, Nurnberg 1783 (ÖNB Wien, Sammlung von Handschriften und alten Drucken, sign. 304831-A)

[DRAGHETTA] A MEDIOLANO, Silvestro, *Annales Ordinis Minorum Capuccinatorum. Appendicis ad Tomum Tertium*, Pars I, Mediolani 1737 (KPK Praha, sign. SPr 07045).

[DRAGHETTA] A MEDIOLANO, Silvestro, *Annales Ordinis Minorum Capuccinatorum. Appendicis ad Tomum Tertium*, Pars II, Mediolani 1737 (KPK Praha, sign. SPr 09573).

DRENAS, Andrew J. G., *Lorenzo da Brindisi's Commentariolum de rebus Austriae et Bohemiae. An Introduction to, and Translation of, the Document in English*, *Collectanea Franciscana* 85, 2015, s. 595–629.

[ELIZONDO, Fidel (ed.)], *Constitutiones Ordinis Fratrum Minorum Capuccinatorum saeculorum decursu promulgatae*, tom. I, *Constitutiones antiquae (1529–1643)*, Romae 1980.

Ehr und Glory der Löbliche Bruderschaft Jesus, Maria, Joseph für die Abgestorbene zu Prag bey Maria Lauretha, bey denen Ehrwürdigen Patribus Capuciniern, Prag 1726 (Strahovská knihovna, sign. CQ III 37/1).

GINT, Zdeněk (ed.), *Nejnovější přírodopis mnišstva*, Praha 1934.

[GINTHER] PRAGENSIS, Bonifacius, *Abgefallene Und wiederumb Empor erhobene Cron, Das ist: Schuldigste und höchst-verdiente Lob- und Ehren-Rede Uber das Leben, rühmliche Thaten und Tugenden, Deß Weyland Hochgebohrnen Fürsten und Herrn, Herrn Caroli, Von Gottes Gnaden Bischoffen zu Ollmütz, Hertzogen deß Heil. Röm. Reichs-Fürsten, Der Königlichen Böhmeibischen Capellen, und zu Liechtenstein Graffen. Welcher den 23. Septemb. 1695 das Zeitliche geseegnet und das Ewige angetreten. Vorgetragen Einem Hochwürdigisten und Betreuen Thumb-Capittel: Wie auch Einem Hoch-Adelichen und Volckreichen Auditorio, In deß Hohen Thumb-Stifts Cathedral-Kirchen S. Wenceslai zu Ollmütz. Bey Dreytägiger Leich-Begängnuß den 26. Octobris anno 1695 / Durch Fr. Bonifacium, Pragensem Capucinum, Ordinarium Thumb-Prediger allda, Ollmütz 1695 (NK Praha, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. 46 A 000091).*

GUMPPENBERG, Wilhelm, *Atlas Marianus, quo sanctae Dei Genitricis Mariae imaginum miraculosarum origines duodecim historiarum centuriis explicantur*, Monachii 1672.

[HAGEK] Z TEYNCLE, Petr Štěpán, *Vox clamantis in Deserto. Aneb Hlas wolagjcyho na Pausstj. To gest: Na někdy gmenowaný Wysoký před Léty pustý / W Kragi Czáslawským / na Panstw Malessowským ležjcy / nynj pak slawným Gednoho a Trogjho Boha Chrámem / spolu s Paustewnickým Přejbytkem ozdobený / a Swatého Jana Křtitele rčený Hoře prohlášená / a w Českém gazyku přednessená Chwála Téhož S° Jana Křtitele. Od Petra Sstěpána rozeného z Teyncle / Ržádu S° Frantisska Kapucýnského / Kazatele na ten čas v S° Jozeffa w Nowým Městě Pražským. Léta Páně gak se nInI přItOMně VkazVge / Dne XXIII CzerVVna. Cum Licentia Superiorum. Wytisstěno w Starém Městě Pražském w Welké Karlowé Kolegi / v Giřjho Labauna. Léta 1697, Praha 1697 (Knihopis, K15594).*

HANBRIDGE, Paul (ed.), *The Capuchin Constitutions of 1536. A New Translation in English*, Roma 2007.

Ignác Antonín HRDINA (ed.), *Dokumenty Tridentského koncilu*, Praha 2015.

Incominciano le Costitutioni de' Frati Minori Cappuccini di San Francesco. Corrette et riformate, Vinegia 1577 (ÖNB Wien, Sammlung von Handschriften und alten Drucken, sign. 4. G. 94).

JAKSCH, Peter Karl (ed.), *Gesetzlexikon im Geistlichen-, Religions- und Toleranzsache wie auch in Güter, Stiftungs-, Studien- und Zensursachen für das Königreich Böhmen vo 1600 bis Ende 1800*, tom. I–VI, Prag 1828.

JUJECZKA, Stanisław – GERLIC, Henryk – KÖNIGHAUS, Waldemar (eds.), *Katalog duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego na podstawie ksiąg święceń biskupów wrocławskich 1650–1810/12*, Wrocław 2014.

KELLER Katrin – Alessandro CATALANO (edd.), *Die Diarien und Tagzettel des Kardinals Ernst Adalbert von Harrach*, tom. I.–VII, Wien 2010

KILIÁN, Jan (ed.), *Mělnická kronika Jana Josefa Albrechta ze sklonku baroka*, Mělník 2005.

KIRCHBERGER, Helga (ed.), *Briefe Leopolds I. an Emerich Sinelli 1668–1675*, Disertační práce Universität Wien, Wien 1953.

KLOPP, Onno (ed.), *Corrispondenza epistolare tra Leopoldo I. imperatore ed il P. Marco d'Aviano cappuccino*, Graz 1888.

KOLDINSKÁ, Marie – MAŤA, Petr (edd.), *Deník rudolfinského dvořana Adama mladšího z Valdštejna 1602–1633*, Praha 1997.

KOLLMANN, Hynek (ed.), *Acta Sacrae Congregationis de Propaganda Fide res gestas Bohemicas illustrantia*, Praha 1939.

KOPECKÝ, Milan (ed.), *Starí slezští kazatelé*, Ostrava 1970.

KOPIČKA, Petr – KOTYZA, Oldřich (edd.), *Paměti roudnických měšťanů z 18. století: Brodští & Jílkové*, Litoměřice – Praha 2009.

Kräftige Geistliche Seelen-Nahrung. Das ist Außerlesene schöne Andachten Gebett und Lobgesänge sambt andern geistlichen Übungen; Zu grösserer Ehre Gottes Lieb und Preiß deß hochwürdigsten und zartesten Fronleichnams unsers Herrn Jesu Christi zu sonderbaren Trost Nutz und Heyl der Seelen; vor Die Hochlöbliche auffgerichtete Bruderschaft Corporis Christi in der Königl. Stadt Brünn in Mähren in der uhralten Pfarr bey St. Jacob durch ein Mitglied der obbemelten Bruderschaft zusammengetragen, Brünn 1690 (KPK, pobočka Brno, sign. 19j40).

[KROPATSCHEK, Joseph] (ed.), *Handbuch aller unter der Regierung des Kaisers Joseph II. für die k.k. Erbländer ergangenen Verordnungen und Gesetze in einer sistematischen Verbindung*, tom. I–XVIII, Wien 1785–1790.

Laurentii a Brundusio Ordinis FF. Min. S. Francisci Capuccinorum opera omnia a Patribus Min. Capuccinis Provinciae Venetae e textu originali nunc primum in lucem edita notisque illustrata, Summo Pontifici Pio XII. dicata, tom. I–X, Paduae 1928–1956 (editor či editoři neuvedeni).

[LECORNEY] D'ALENCON, Eduardo (ed.), *S. Laurentii Brundusini Ord. Min. Cap. De Rebus Austriae et Bohemiae 1599–1622 Commentariolum Autographum*, Romae 1910.

[LEHMAN], CHRISTOPHORUS LUSATIUS, *Capucinus Meditans seu Via regia tutissima ac rectissima, nec non commoda, facilis, summopere utilis apprimeque necessaria ethodus ac modus meditandi, qualiter pius, devotus ac fervidus Capucinus et quicumque religiosus alius, mediante mentali oratione sacra, vitia ex anima sua exstirpare, virtutes in ipsam implantare ac summum perfectionis apicem adipisci queat. Pars Prima - [Pars Quarta] / Opera Fr. Christophori Lusatii Capucini. Haec meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus*, Nissae 1705 (KPK Praha, sign. SPr 02256).

[Lussi] BENNO STATIENSE, *Regul - und Andachts - Büchlein, deß dritten Ordens deß Heiligen Seraphischen Vatters Francisci in drey Theil abgetheilet*, Neys 1742.

[Lussi] BENNO STANTIENSKÝ, *Náležitá Správa Regul neb Prawidla pobožného Života Chowánj a Cwjčenj Třetjho Ržádu Kagjých. Od Spasenj Dussých vyhledáwagjýho S. Seraffinskýho otce frantisska vstanowené*, Praha 1743.

MAROSZOVÁ, Jana (ed.), *Vera Mundi Lumina. Výbor dominikánských barokních kázání*, Praha 2016.

MARTIN VON COCHEM, *Prager Lauretanen Büchlein, Darin neben einer Ausführlichen Beschreibung der heiligen Lauretanischen Capellen und des Creuzgangs bey denen Capuzinern auff dem Hradschin. Andächtige Gebächter In der heiligen Laureta und vor allen Kapellen und Altärlein in dem Kreuzgang zu sprechen enthalten seynd. Zur Beförderung der Ehr Mariä und ihrer lieben Loreta-Capellen beschreiben durch P. Martin von Cochem Capuciner Ordens*, Prag 1694, Tisk věnující se pražské loretě (KPK Praha, sign. 07 E 071).

[MARTINUS BILINENSIS], *Seelen-Hülff Oder Bruderschaft Büchlein, der wohl-löblichen zu Prag, bey Laureta unter dem Namen Jesu, Mariae, Joseph für die Abgestorbene auffgerichteten Bruderschaft*, Prag 1694.

[MÖSSERER] AUSTRIACUS, Crescentius, *Planctus Sion, daß ist: Wehe - Klagen des Sion, uber den Tödlichen Hintritt, Weyland des Hochwürdigten, Hochgelährten, in Gott Andächtigen Herrn, Herrn Vincentii Macarii, des Heil. Praemonstratenser Ordens/ Königlichen Stiffts Strahoffs (oder des Bergs Sion in Prag) und zu Mühlhaußen Abbtens/in denen kayserl. Erbländern Visitoris Perpetui Ihr Kays: und Königlicher May: Rath. Welches bey dessen Leichbegaengnuß vorgestellet Der Ehrwürdige P. Crescentius Austriacus Capucinus, Definitor und Custos Boëmiae, jetzt Ordinari Prediger bey S. Thomas der königl. Kleinen Stadt Prag. Von denen Wohl-Ehrwürdigen Patribus, gedachten bergs Sion, zur Kindlichen Liebs Erstrdung im Drunk verfertigt den 10. Januarii 1670, Prag 1670 (KPK Praha, sign. SMo 0510d).*

NOVOTNÝ, Michal (ed.), *Kniha Josefova*, Praha 1941.

PATER, Józef (ed.), *Schematismus des Fürstentums Breslau 1724 und 1738*, Forschungen und Quellen zur Kirchen- und Kulturgeschichte Ostdeutschlands 26, Köln – Weimar – Wien 1994.

PETRÁČKOVÁ, Věra – VOGELTANZ, Jan (edd.), *Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů*, Praha 1979.

Regula und Testament sambt denen Constitutionibus der Mindern Brüder des heiligen Francisci Ordens, die Capuciner gennant, Preßburg 1735 (NA, APA, inv. č. 2071, sign. B 65/18).

[RICHTER, Josef], *Bildergalerie klösterliche Misbräuche eine nöthige Beylage zur Bildergalerie katholischer Misbräuche*, Frankfurt – Leipzig 1784.

Rex Regum et Dominus Dominantium. I., ad Timoth. 6. v. 15., Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, Joannis I. v. 18., Salvator noster Jesus Christus, ut reconciliationis Sacrificium, sub figura Josephi Patriarchae ad salutiferam contemplationem devotionem animabus luctuos die Parasceves sancto in Caesarea annua consveta processione exhibitus a Conventu PP. Capucinatorum Pragae in Hratschin die 14. Aprilis, anno 1702. Král nad Krály a Pán nad panugicými. I. k Tim. 6. w. 15. Gednorozený Syn kterýž gest w Lúně Otce. (Jan I. w. 18.) Spasytel náss Krystus Gežjss ga kožto Obět Smjřenj pod Figurau Patryarchy Jozeffa žalostně nábožné Dussy k wraucnému Spolu=Vtrpenj při obyčegné weyročnj v Weliký Pátek Cýsařské Processy předstawený od Conventu P. P. Kapucynůw Pražského Hradčanského Klástera dne 14. Měsýce Dubna Léta 1702. Der Koenig aller Koenigen und Herr aller Herren. I. Tim. 6. v. 15. Der Eingebohrne Sohn der in deß Patters Schoß ist. (Joan. I. v. 18.) Vnser Heyland Jesus Christus als ein angenehmes Versoehn=Opffer unter der Figur des Patriarchen Josephs zu heilsamer Betrachtung deren andaechtigen Seelen klaeglich an heiligen Charfreytag in dem Kayserliche Jaehrlichen gewoehnlichen Vmbgang vorgestellet von den Convent der PP. Capucinern zu Prag auff dem Hratschin den 14. April im Jahr Christi 1702, 1702 (s. 1.). (Strahovská knihovna, sign. AB XII 22-15).

Rituale Romano-Capucinicum, praecipue ad usum Provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae, dispositum ac in duas partes divisum. In quarum prima agitur de ritibus certis anni temporibus tam in Sacrificio Missae, quam in Officio Divino servandis; deinde quomodo obscuriores rubricae tam Missalis, quam Breviarii intelligendae ac in praxim redigendae sint; demum qualiter Fratribus moribundis Sacramenta administranda ac subsidia ferenda defunctorumque corpora sepelienda, clare explicatur. In secunda vero parte tractatur de externis quibusdam ritibus ad Religionis politiam et domestica munia recte obeunda pertinentibus, Pragae 1696 (KPK Praha, sign. SPr 09331a).

ROMER, Augustin, *Servitus Mariana auspiciis Austriacis in Germaniae, Hungariae et Bohemiae Regnis reparata seu Historia Ordinis Servorum Beatae Mariae Virginis medium saeculum a sui reductione continens*, Viennae Austriae 1667.

Sedmero Vctěnj sedm Bolestj Marye Panny, které w přehořkém Vmučenj swého Božského Syna Gežjsse na swém Srdcy pocýtila, kteréžto Vctěnj skrze sedm Dnj w Tyhodnu před milostným Obrazem Bolestné Matky, w Kosteie PP. Kapucýnůw w králowském Městě Sussycy, Praha 1749 (Knihovna Národního Muzea, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. 40 D 7).

SLÁDEK, Miloš (ed.), *Malý svět jest člověk aneb výbor z české barokní prózy*, Praha 1995.

SLÁDEK, Miloš (ed.), *Svět je podvodný verbíř aneb Výbor z českých jednotlivě vydaných svátečních a příležitostných kázání konce 17. a prvních dvou třetin 18. století*, Praha 2005.

SLÁDEK, Miloš – PEISERTOVÁ, Lucie – BREŇ, Tomáš (eds.), *Veliký život Pána a Spasitele našeho Krista Ježíše a jeho nejsvětější a nejmilejší matky Marie Panny*, Praha 2007.

SPINDELHAUER, Joseph, *Beichtkind und Beichtvater oder Kapuziner und Dorfpfarrer*, Rom 1786 (ÖNB Wien, Sammlung von Handschriften und alten Drucken, sign. 16683-A).

ŠUBERT, Václav (ed.), *Apologie druhá stavův království českého, těla a krev Páně Ježíše Krista pod obojí spůsobou přijímajících, která, roku 1618 na ospravedlnění Čechův před Evropou od týchž pánův stavův v českém i německém jazyku tiskem vydána*, Praha 1862.

TANNER, Mathias, *Societas Jesu usque ad sanguinis et vitae profusionem militans, in Europa, Africa, Asia et America, contra gentiles, Mahometanos, Judaeos, Haereticos, impios, pro Deo, fide, ecclesia, pietate sive Vita et mors eorum, qui ex Societate Jesu in causa fidei et virtutis propugnatae violenta morte toto orbe sublati sunt*, Pragae 1678.

TANNER, Mathias, *Societas Jesu apostolorum imitatrix sive Gesta praeclara et virtutes eorum, quae Societate Jesu in procuranda salute animarum, per apostolicas missiones, conciones, sacramentorum ministeria, evangelii inter fideles et infideles propagationem ceteraque munia apostolica, per totum orbem terrarum speciali zelo desudarunt. Pars prima Societatis Jesu Europaeae*, Pragae 1694 (NK Praha, sign. 51 A 000023).

[TOSELLI] A BONONIA, Bernardus, *Manuale Confessariorum Ordinis Capuccinorum*, Venetiis 1737 (KPK Praha, sign. Chr 1311).

[TOSELLI] A BONONIA, Bernardus, *Bibliotheca scriptorum Ordinis Minorum S. Francisci Capucinatorum*, Venetiis 1747 (NK Praha, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. 1 B 000003).

VEIT, Hieronymus, *Regel oder Weiss dess Lebens, Der Brüder und Schwestern dess dritten Ordens S. Francisci*, Olmütz 1701 (Strahovská knihovna, sign. BU X 33).

VEITH, Jarolim, *Regule aneb způsob života bratrův a sester Třetího řádu Svatého Otce Františka*, Praha 1708 (KPK Praha sign. SPr 02673).

[WICKART] A TUGIO, Michael (ed.), *Bullarium Ordinis FF. Minorum S. P. Francisci Capucinatorum, sev Collectio bullarum, brevium, decretorum, rescriptorum oraculorum etc, quae a Sede Apostolica pro Ordine Capucino emanarunt*, tom. I, Romae 1740 (KPK Praha, sign. SPr 02960a).

[WICKART] A TUGIO, Michael (ed.), *Bullarium Ordinis FF. Minorum S. P. Francisci Capucinatorum, sev Collectio bullarum, brevium, decretorum, rescriptorum oraculorum etc, quae a Sede Apostolica pro Ordine Capucino emanarunt*, tom. II, Romae 1743 (KPK Praha, sign. SPr 02960b).

[WICKART] A TUGIO, Michael (ed.), *Bullarium Ordinis FF. Minorum S. P. Francisci Capucinatorum, sev Collectio bullarum, brevium, decretorum, rescriptorum oraculorum etc, quae a Sede Apostolica pro Ordine Capucino emanarunt*, tom. III, Romae 1745 (KPK Praha, sign. SPr 09683a).

[WICKART] A TUGIO, Michael (ed.), *Bullarium Ordinis FF. Minorum S. P. Francisci Capucinatorum, sev Collectio bullarum, brevium, decretorum, rescriptorum oraculorum etc, quae a Sede Apostolica pro Ordine Capucino emanarunt*, tom. IV, Romae 1746 (KPK Praha, sign. SPr 09683b).

[WICKART] A TUGIO, Michael (ed.), *Bullarium Ordinis FF. Minorum S. P. Francisci Capucinatorum, sev Collectio bullarum, brevium, decretorum, rescriptorum oraculorum etc, quae a Sede Apostolica pro Ordine Capucino emanarunt*, tom. V, Romae 1748 (KPK Praha, sign. SPr 02911a).

[WICKART] A TUGIO, Michael (ed.), *Bullarium Ordinis FF. Minorum S. P. Francisci Capucinatorum, sev Collectio bullarum, brevium, decretorum, rescriptorum oraculorum etc, quae a Sede Apostolica pro Ordine Capucino emanarunt*, tom. VI, Romae 1751 (KPK Praha, sign. SPr 02911b).

[WICKART] A TUGIO, Michael (ed.), *Bullarium Ordinis FF. Minorum S. P. Francisci Capucinatorum, sev Collectio bullarum, brevium, decretorum, rescriptorum oraculorum etc, quae a Sede Apostolica pro Ordine Capucino emanarunt*, tom. VII, Romae 1752 (KPK Praha, sign. SPr 03000).

[WITTASCHEK] BILINENSIS, Josephus, *Andachten Der Brudeschafft Unter den HH. Nahmen JESUS MARIA JOSEPH, Bey St. MARIA Laureta zu Prag, zu Erlösung der Seelen deren Brüdern und Schwestern aus dem Fegfeuer Gezogen meistens auß dem Lauretanischen Blumen-Garten*, Prag 1739 (NK Praha, sign. 36 F 000539).

[WITTASCHEK] BILINENSIS, Josephus, *Lauretanischer Blumengarten, das Aussergewöhnliche Gebetter wie man die ohne Mackem empfangene und von den Heiligen Ertzengel benente Mutter Mariam und Die Glorwürdige heiligen deren liebeiche Bildnussen als sonderbahren Nothelfer in dem Gnaden-vollen-Orths des H. Lauretanischen Haus zu Prag auff dem Hratschin fürgestellt seyn zu verehren*, Prag 1700 (KPK Praha, sign. 01 C 045).

[WITTASCHEK] BILINENSIS, Josephus, *Sonderliche Verehrung und Andachten zu der seeligsten Lauretanischen Jungfrauen Mariae, Dero Liebstens Gesponß Josephi, des h. Seraphischen Vatters Francisci, Antonii von Padua, des seeligen Felicis, deren hl. Anna, Wilgefortis oder Kummernuß, Agathae, Barbarae, Lidvinae, und Viertzehn Noththelffern. Gezogen auß dem Lauretanischen Blumen-Garten*, Prag 1703 (KPK Praha, sign. 05 F 082).

[WITTASCHEK] BILINENSIS, Josephus, *Andachten Der Brudeschafft Unter den HH. Nahmen JESUS MARIA JOSEPH, Bey St. MARIA Laureta zu Prag, zu Erlösung der Seelen deren Brüdern und Schwestern aus dem Fegfeuer Gezogen meistens auß dem Lauretanischen Blumen-Garten*, Prag 1739 (KPK Praha, sign. SPr 02671).

WOHLHAUPTER, Ignaz, *Miracul Oder Wunderzeichen: Welche Gott der Allmächtige, durch Vorbitt seiner seeligsten Mutter vnd Jungfrawen Mariae, Vermittels dero Wunderthätigen Bildnuß, welche in dem Lauretanischen Hausß in der Fürstlichen Dietrichsteinischen Residentz=Statt Nicolspur mit gröstem Zulauff deß Volcks verehret wird, gewürcket / Beschrieben von Dem Wohl=Ehrwürdigen vnd Hochgelehrten Herrn Ignatio Wohlhaubter, Der löblichen Collegiat-Kirchen S. Wenceslai zu Nicolspur Canonico, vnd Lauretanischen Poenitentiario, jetzt zu Wienn bey vnser Lieben Frawen auff der Stiegen Rectore*, Wien 1675 (KPK Praha, sign. SPr 07348).

II. Seznam literatury

ADAM, Petr, *Působení řádu kapucínů v Českých Budějovicích v 18. století*, Diplomová práce, Historický ústav Jihočeské univerzity, České Budějovice 2001.

ALBRECHT, Dieter, *Maximilian I. von Bayern 1573–1651*, München 1998.

- BABIRÁT, Marián, *Uvedenie kapucínov do Pezinka v roku 1674*, in: Tomáš Konc – Ladislav Tkačík (edd.), *Dejiny kapucínov na Slovensku*, Pezinok 2007.
- BAHLCKE, Joachim – STROHMEYER, Arno (edd.), *Konfessionalisierung in Ostmitteleuropa. Wirkungen des religiösen Wandels im 16. und 17. Jahrhundert in Staat, Gesellschaft und Kultur*, Stuttgart 1999.
- BAJGER, Matyáš, *Knihovny kapucínských klášterů v Čechách a na Moravě*, Diplomová práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2004.
- BAJGER, Matyáš, *Česká františkánská knižní kultura. Knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí*, Rigorózní práce, Filozofická fakulta Ostravské univerzity, Ostrava 2007.
- BAJGER, Matyáš, *Knihovny kapucínských klášterů v Čechách a na Moravě*, *Knihy a dějiny* 11–15, 2004–2008, s. 44–62.
- BACHHOFER, Heidemarie – BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, Kateřina – ČERNUŠÁK, Tomáš (eds.), *Ordenshistoriographie in Mitteleuropa Gestaltung und Wandlung des Institutionalen und Persönlichen Gedächtnisses in der Frühen Neuzeit* (=Monastica Historia 2), St. Pölten – Praha 2015.
- BALIŃSKI, Michał, *Pisma historyczne*, tom. IV, Varšava 1843.
- BARTOŇ, Bernard, *Dějiny řádu kapucínského se zřetelem na českomoravskou provincii*, samizdat 1980.
- [BARTŮŇEK, Václav], *Jan Greifenfels z Pilsenburku zbraslavský opat 1634–1650*, ČKD 84, 1944, 217–229, 284–291, 321–354.
- BARTŮŠEK, Václav, *Šíření piaristických kolejí a škol v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v 17. a 18. století*, *Paginae historiae* 11, 2003, s. 32–68
- BARTŮŠKOVÁ, Alice, *Paolo Piazza pinxit. Kapucínský bratr malířem na sklonku rudolfínské doby*, Praha 2017.
- BASTL, Ondřej, *Rušení klášterů v Čechách a na Moravě za Josefa II.*, HG 28, 1995, s. 155–173.
- BAŠTA, Petr – BAŠTOVÁ, Markéta, *Ars Moriendi. Loretánské krypty. Z historie pohřbívání v kapucínských konventech*, Katalog z výstavy *Ars Moriendi* konané v Praze ve dnech 4. 5. – 30. 9. 2012, Praha 2012.
- BAŠTA, Petr – BAŠTOVÁ, Markéta (edd.), *Skrytá tvář loretánského pokladu*, Praha 2016.
- BENEDIK, Metod, *Die Kapuziner in Slowenien 1600–1750*, Roma 1974.
- BENEDIK, Metod, *Kapucini v notranjeavstrijskih deželah*, in: France Martin Dolinar – Maximilian Liebmann – Helmut Rumpler (eds.), *Katholische Reform und Gegenreformation in Innerösterreich 1564–1628*, Klagenfurt – Ljubljana – Wien 1994, s. 85–98.
- BENEŠ, Zdeněk, *Historický text a historická skutečnost. Studie o principech českého humanistického dějepisectví*, Praha 1993.
- BENZ, Stefan, *Geschichtsschreibung der Frauenklöster Zentraleuropas im 18. Jahrhundert*, in: Veronika Čapková – Ellinor Forster – Jaine Christina Maegraith – Christine Schneider (eds.), *Between Revival and Uncertainty. Monastic and Secular Female Communities in Central Europe in the Long Eighteenth Century / Zwischen Aufbruch und Ungewissheit. Klösterliche und weltliche Frauengemeinschaften in Zentraleuropa im „langen“ 18. Jahrhundert*, Opava 2012, s. 241–265.

- BERÁNEK, Karel – BERÁNKOVÁ, Věra, *Rušení klášterů v Čechách za Josefa II.*, in: Zdeňka Hledíková – Jaroslav Polc (edd.), *Pražské arcibiskupství 1344–1994. Sborník statí o jeho působení a významu v české zemi*, Praha 1994, s. 209–224.
- BERNÁTKOVÁ, Lenka, *Knihovna kapucínského kláštera v Sušici. II. Provenience*, *Vlastivědný sborník Muzea Šumavy* 10, 2018, s. 155–169.
- BRETHOLZ, Berthold, *Pfarrkirche zu St. Jakob in Brünn*, Brno 1901.
- BĚLINA, Pavel – KAŠE, Jiří – KUČERA, Jan Pavel, *Velké dějiny zemí Koruny české*, tom. X, Praha – Litomyšl 2001
- BĚLINA, Pavel – KAŠE, Jiří – MIKULEC, Jiří – VESELÁ, Irena – VLNAS, Vít, *Velké dějiny zemí Koruny české*, tom. IX, Praha – Litomyšl 2011.
- BĚLŠÍKOVÁ, Šárka – GAŽI, Martin – HANSOVÁ, Jarmila, *Opat Bylanský a obrazy zlatokorunské školy. Osvícenství zdola v Okrsku světa*, České Budějovice 2013.
- BÍLEK, Tomáš Václav, *Statky a jmění kollejí jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených*, Praha 1893.
- BLÁHOVÁ, Marie, *Klasifikace předhusitských narativních pramenů české provenience*, in: Lubomír Věbr (ed.), *200 let pomocných věd historických na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy*, Praha 1988, s. 165–199.
- BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, Kateřina, *Velikonoční slavnosti v Klementinu*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v residenčních městech raného novověku (=Opera historica 8)*, České Budějovice 2000, s. 575–592.
- BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, Kateřina, *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*, Praha 2006.
- BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, Kateřina, *Litterae annuae provinciae Bohemiae 1623–1755*, FHB 25/1, 2010, s. 23–49.
- BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, Kateřina – OPPELTOVÁ, Jana, *Historiografické a biografické prameny v prostředí českých, moravských a slezských řeholních domů raného novověku. K formám zpřístupňování rukopisů a metodám jejich formálního a obsahového popisu*, FHB 30/1, 2015, s. 197–219.
- BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, Kateřina – HOLUBOVÁ, Markéta, *Ad quae ministeria talentum habet? Pro historico domus*, in: Heidemarie Bachhofer – Kateřina Bobková-Valentová – Tomáš Černušák (eds.), *Ordenshistoriographie in Mitteleuropa. Gestaltung und Wandlung des Institutionalen und Persönlichen Gedächtnisses in der Frühen Neuzeit (=Monastica Historia 2)*, St. Pölten – Praha 2015, s. 192–218.
- BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, Kateřina – KAŠPÁRKOVÁ, Jarmila (edd.), *Historiam scribere. Nástin řádové historiografie*, tom. I., Praha – Olomouc (v tisku)
- BOČKOVÁ, Alena, *Historia S. Joannis Nepomuceni. Zpráva historická o životě sv. Jana Nepomuckého aneb Podoby barokního překlada*, Praha 2015.
- BOK, Václav, *Knihovna kapucínů v Sušici jako typická knihovna venkovského kláštera mezinárodního církevního řádu*, in: Jaroslav Radimská (ed.), *K výzkumu zámeckých měšťanských a církevních knihoven (=Opera Romanica I, Edice Universitatis Bohemiae Meridionalis)*, České Budějovice 2000, s. 225–238.
- BOMBERA, Jan, *Počet a původ piaristů v českých zemích do r. 1748*, *Jižní Morava* 10/2, 1974, s. 92–94.

- BOROVÍČKOVÁ, Jana – STOČES, Jiří, *Nové metody – prosopografie*, in: Hana Barvíková – David Pazdera (eds.), *K dějinám vědy a vědeckých institucí*, *Práce z Archivu Akademie věd*, řada A, 7, Praha 2002, s. 47–53.
- BORROMEO, Agostino, *Clemente VIII.*, in: Girolamo Arnaldi a kol. (eds.), *Enciclopedia dei Papi*, tom. I, Roma 2000, s. 249–269.
- BOSSY, John, *Křesťanství na západě 1400–1700*, Praha 2008.
- BOTEK, Andrej, *Kapucínska rehoľa a jej rozšírenie na Slovensku*, *Zborník slovenského národného múzea* 98, 2004, *História* 44, s. 5–40.
- BRADY, Philip, *Prokop von Templin. „Redner“ und „Poet“*. *Zur volksbezogenen Praxis eines dichtenden Kapuziners*. in: Wolfgang Brückner (ed.), *Literatur und Volk im 17. Jahrhundert. Probleme populärer Kultur in Deutschland*, Wiesbaden 1985, s. 527–541
- BRČÁK, Marek, *Ustavení české kapucínské provincie v první polovině 17. století. Obraz kapucínského řádu v letech 1599–1618 v narativních pramenech a korespondenci podporovatelů řádu*, *Bakalářská práce*, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2010.
- BRČÁK, Marek, *Annales Patrum Capucinatorum provinciae Boemiae: Písemné prameny k dějinám kapucínského řádu v českých zemích v 17. století a možnosti jejich využití*, *Historica Olomucensia* 41, 2012, s. 143–169.
- BRČÁK, Marek, *Kapucínský řád a společnost v Čechách a na Moravě v letech 1618–1673*, *Diplomová práce*, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2013.
- BRČÁK, Marek, *Kroniky českých a moravských kapucínských řeholních domů ze 17. a 18. století*, *FHB* 29/2, 2014, s. 383–407.
- BRČÁK, Marek, *Působení kapucínského řádu v Čechách a na Moravě (1618–1673)*, *Rigorózní práce*, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2014.
- BRČÁK, Marek, *Strategie kapucínského řádu při zakládání řeholních domů v českých zemích v raném novověku*, *FHB* 33/1, 2018, s. 217–237.
- BRČÁK, Marek, *Kapucíni*, in: Hedvika Kuchařová – Jana Opeltovej (edd.), *Historiam scribere. Nástin řádové historiografie*, tom. II, Praha – Olomouc (v tisku)
- BRČÁK, Marek, *Kapuziner und Stadt. Die Wirkung des Kapuzinerordens in böhmischen und mährischen Städten in der zweiten Hälfte des 17. und der ersten Hälfte des 18. Jahrhunderts*, in: Tomáš Černušák – Jarmila Hlaváčková – Karl Kollerman (eds.), *Orden und Stadt, Orden und ihre Wohltäter (= Monastica Historia, Band 4)*, Praha – St. Pölten (v tisku).
- BRČÁK, Marek, *Kdo jsou praví synové sv. Františka? Soužití františkánů-observantů a kapucínů v českých zemích v 17. a 18. století*, in: Petr Hlaváček (ed.), *Proměny františkánské tradice (= Europaeana Pragensia 11 – Historia Franciscana VII.)*, Praha (v tisku).
- BRČÁK, Marek, *Působení kapucínského řádu v českých zemích během stavovského povstání (1618–1620)*, in: Marie Koldinská (ed.), *Dveře všech béd*, Praha (v tisku).
- BRECHT, Martin (ed.), *Geschichte der Pietismus, I. Der Pietismus vom siebzehnten bis zum frühen achtzehnten Jahrhundert*, Göttingen 1993.
- BUBEN, Milan, *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, tom. III/I, Praha 2006.
- BUDZIAREK, Marek, *Kapucyni w Lublinie. Dzieje klasztoru w latach 1721–1864*, Warszawa – Lublin 1996.
- BUKOVSKÝ, Jan, *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*, Praha 2000.

- BURKE, Peter, *Historie jako sociální paměť*, in: TÝŽ (ed.), *Variety kulturních dějin*, Praha 2006, s. 50–67.
- BURKE, Peter, *Sebe prezentace v renesančním portrétu – obraz jako jeviště*, in: TÝŽ (ed.), *Žebráci, šarlatáni, papežové. Historická antropologie raně novověké Itálie. Eseje o vnímání a komunikaci*, Praha 2007, s. 224–244.
- BŮŽEK, Václav (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků* (= Opera historica 13), České Budějovice 2009.
- CACCAMO, Domenico, *Šíření víry, česká církev a dobově podmíněná tolerance Valeriána Magniho*, in: Vilém Herold – Jaroslav Pánek (edd.), *Baroko v Itálii – baroko v Čechách. Setkávání osobností, idejí a uměleckých forem. Sborník příspěvků z italsko-českého symposia*, Praha 19.–21. dubna 1999, Praha 2003, s. 159–186.
- CALLONI, Francesco, *Interpretazione iconologica della architettura cappuccina. Le case die preghiera nella storia e spiritualità francescana*, Studi scelti di francescanesimo 7, 1978, s. 151–157.
- CARGNONI, Constanzo (ed.), *I Frati Cappuccini. Documenti e testimonianza del primo secolo*, tom. I–V, Perugia 1988–1993.
- CARGNONI, Constanzo, *Po stopách kapucínských svatých: kapucínský kalendář svatých, blahoslavených, ctihodných a služebníků Božích*, Kostelní Vydří 2007.
- CATALANO, Alessandro, *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598–1667) a protireformace v Čechách*. Praha 2008.
- CATALANO, Alessandro, *Die Funktion der italienischen Sprache während des Episkopats des Prager Erzbischofs Ernst Adalbert von Harrach (1623–1667) und die Rolle des Kapuziners Basilius von Aire (1591–1665)*, FHB 27/1, 2012, s. 99–134.
- CONSTABLE, Giles, *The Study of Monastic History Today*, in: Vaclav Mudroch – G. S. Couse (edd.), *Essays on the Reconstruction of Medieval History*, Montreal – London 1974, s. 21–51.
- CORETH, Anna, *Das Eindringen der Kapuziner-Mystik in Österreich*, Jahrbuch für mystische Theologie 3, 1957, s. 9–95.
- CORETH, Anna, *Pietas Austriaca. Fenomén rakouské barokní zbožnosti*, Roma – Velehrad 2013.
- CRISCUOLO, Vincenzo (ed.), *I Cappucini. Fonti documentarie e narrative del primo secolo (1525–1619)*, Roma 1994.
- CRISCUOLO, Vincenzo (ed.), *Ludovico da Fossombrone e l'Ordine dei Cappucini*, Roma 1994.
- CRISCUOLO, Vincenzo, *Tre diplomatici cappuccini al „Kurfürstentag“ di Regensburg del 1636–1637: Valeriano Magni, Francesco Rozdrzewski e Diego de Quiroga*, Laurentianum 45, 2004, s. 59–107.
- CRUDO, Giunluca, *Padre Zaccaria Boverio da Saluzzo e le sue annotazioni sui frati cappuccini della Calabria (1525–1612)*, Italia Franciscana 85, 2010, s. 499–530.
- CYGAN, Jerzy, *Das Verhältnis Valerian Magnis zu Galileo Galilei und seinen wissenschaftlichen Ansichten*, Collectanea Franciscana 38, 1968, s. 135–166.
- CYGAN, Jerzy, *Der Anteil Valerian Magni an der Verteidigung des Piaristenordens*, Collectanea Franciscana 38, 1968, s. 364–372.

- CYGAN, Jerzy, *Zum Übertritt des kalviner Pastors Batholomäus [sic] Nigrin zur katholischen Kirche (1636–1643): ein Beitrag zur Geschichte des Ökumenismus in Polen*, *Collectanea Franciscana* 39, 1969, s. 282–303, 40, 1970, s. 97–152.
- CYGAN, Jerzy, *Opera Valeriani Magni velut manuscripta tradita aut typis impressa*, *Collectanea Franciscana* 42, 1972, s. 119–178, 309–352.
- CYGAN, Jerzy, *Vita prima Valeriani Magni a Nicolao de Lucca et Ludovico de Salice descripta*, *Collectanea Franciscana* 45, 1975, s. 213–249.
- CYGAN, Jerzy, *Franz von Polen, Kapuzinermissionar in Böhmen und Mähren 1625–1649*, *Collectanea Franciscana* 55, 1985, s. 225–254.
- CYGAN, Jerzy, *I tentativi di Sigismondo III Wasa per l'introduzione dell'ordine dei cappuccini in Polonia (1617–1627)*, *Collectanea Franciscana* 56, 1986, s. 303–317.
- CYGAN, Jerzy, *Związki Polaków i Polski z Zakonem Braci Mniejszych kapucynów w XVI i XVII wieku*, in: *Trzysta lat kapucynów w Polsce (1681–1981)*, Zakroczym–Warszawa–Kraków 1987, s. 23–64.
- ČAŇOVÁ, Eliška, *Mor v Čechách v roce 1680*, *SAP* 31, 1980, s. 265–339.
- ČAPSKÁ, Veronika, *Vytváření prostoru pro působení servitů v českých zemích v 17. a 18. století*, in: Ivana Čornejová (ed.), *Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci. Sborník příspěvků z pracovního semináře konaného ve Vranově u Brna ve dnech 4.–5. 6. 2003*, Praha 2003, s. 152–164, s. 160–162.
- ČAPSKÁ, Veronika, *Misionářky mikrosvěta. Řeholní ideál v kázáních při příležitosti vstupu žen do olomouckých klášterů*, in: Martin Elbel – Ondřej Jakubec (edd.), *Olomoucké baroko. Proměny ambicí jednoho města*, tom. I., Olomouc 2010, s. 197–203.
- ČAPSKÁ, Veronika, *Představy společenství a strategie seberepresentace. Řád servitů v habsburské monarchii (1613–1780)*, Praha 2011.
- ČAPSKÁ, Veronika, *Členové servitského řádu mezi anonymitou a věhlasem. Možnosti a meze biografického studia servitského řeholníka*, *FHB* 26/2, 2011, s. 335–354.
- ČAPSKÁ, Veronika, *Das Kloster als Hinterbühne? Die Problematik der Selbstrepräsentation eines Mendikantenordens am Beispiel der Serviten*, in: Heidemarie Specht – Tomáš Černušák (edd.), *Leben und Alltag in böhmisch-mährischen und niederösterreichischen Klöstern in Spätmittelalter und Neuzeit (=Monastica Historia 1)*, St. Pölten – Brünn 2011, s. 125–135.
- ČECHURA, Jaroslav, *Die Struktur der Grundherrschaften im mittelalterlichen Böhmen unter besonderer Berücksichtigung der Klosterherrschaften*. Stuttgart – Jena – New York 1994.
- ČEMUS, Petronila – ČEMUS, Richard (edd.), *Bohemia Jesuitica 1556–2006*, tom. I–II, Praha 2010.
- ČERNUŠÁK, Tomáš, *Pražská nunciatura a počátky Katolické ligy*, *ČČH* 108, 2010, s. 114–125.
- ČERNUŠÁK, Tomáš, *Papežská politika v českých zemích za nunciatury Antonio Caetaniho (1607–1609)*, *FHB* 25/1, 2010, s. 7–22.
- ČERNÝ, Karel – HAVLÍK, Jiří, *Jezuité a mor*, Praha 2009.
- ČERNÝ, Karel, *Zázraky, historie a biomedicína*, *FHB* 24/1, 2009, s. 7–19.
- ČORNEJOVÁ, Ivana – FECHTNEROVÁ, Alena, *Životopisný slovník pražské univerzity. Filozofická a teologická fakulta 1654–1773*, Praha 1986.
- ČORNEJOVÁ, Ivana, *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*, Praha 1995.

- ČORNEJOVÁ, Ivana, *Rekatolizace ve Slezsku v 17. a na počátku 18. století (na příkladu jezuitského řádu)*, in: Helena Dáňová – Jan Klípa – Lenka Stolárová (eds.), *Slezsko – země Koruny české. Historie a kultura 1300–1740*, Praha 2008, s. 69–76.
- ČORNEJOVÁ, Ivana – KAŠE, Jiří – MIKULEC, Jiří – VLNAS, Vít, *Velké dějiny země koruny české*, tom. VIII, Praha – Litomyšl 2008.
- D'ALATRI, Mariano, *I Cappucini. Storia d'una famiglia francescana*, Roma 1994.
- DA CEVA, Vittorio, *Padre Zaccaria Boverio teologo e annalista*, Italia Franciscana 24, 1949, s. 133–141.
- DA MONTECASTELLI, Anastasio, *Il diritto di questua negli ordini mendicanti dal suo sorgere fino al codice di diritto canonico*, Collectanea Franciscana 21, 1951, s. 241–354.
- DE CERTEAU, Michel, *Sœur Jeanne des Anges, Supérieure du couvent des Ursulines de Loudun (XVIIIe siècle). Autobiographie d'une hystérique possédée*, Montbonnot – St. Martin 1985.
- DELUMEAU, Jean, *Le Catholicisme entre Luther et Voltaire*, Paris 1971.
- DEVENTER, Jörg, *Gegenreformation in Schlesien. Die habsburgische Rekatholisierungspolitik in Glogau und Schweidnitz 1526–1707*, Köln – Weimar – Wien 2003.
- DEVENTER, Jörg, „*Confessionalisation – a Useful Theoretical Concept for the Study of Religion, Politics and Society in Early Modern East-Central Europe?*“, *European Review of History* 11/3, 2004, s. 403–425.
- D'HAARLEM, Zacharie, *Les premières tentatives d'une mission des Capucins en Russie*, Collectanea Franciscanae 11, 1941, s. 223–255.
- D'HAARLEM, Zacharie, *Le premier diplôme concédé par Pierre le Grand aux Capucins*, Collectanea Franciscanae 11, 1941, s. 438–473.
- D'HAARLEM, Zacharie, *L'expédition des Capucins en Russie*, Collectanea Franciscanae 12, 1942, s. 41–65.
- D'HAARLEM, Zacharie, *Les Capucins à Saint-Pétersbourg (1720–1725)*, Collectanea Franciscanae 12, 1942, s. 201–245, 351–376.
- D'HAARLEM, Zacharie, *Les Capucins à Astrakhan (1710–1725) et à Moscou (1720–1725)*, Collectanea Franciscanae 12, 1942, s. 530–551.
- [DICKERS] von MEHR, Bonaventura, *Das Predigtwesen in der Kölnischen und Rheinischen Kapuzinerprovinz im 17. und 18. Jahrhundert*, Rom 1945.
- DIVIŠ, Jan, *Pražská loreta*, Praha 1972.
- DOBROTKOVÁ, Marta *Verum an falsum*, *Středočeský sborník historický* 41, 2015, s. 241–262.
- DOKOUPIL, Vladislav, *Dějiny moravských klášterních knihoven ve správě Universitní knihovny v Brně*, Brno 1972.
- DOLA, Kazimierz, *Kapucyni w Nysie 1658–1810*, Opole 2012.
- DOMPNIER, Bernard, *Enquête au pays des frères des anges: les Capucins de la province de Lyon aux XVIIe et XVIIIe siècles (=CERCOR, Travaux et recherches 3)*, Saint-Étienne 1993.
- DRENAS, Andrew J. G., *„Spiritual War of Words“: Lorenzo da Brindisi and Capuchin Polemical Preaching in Early-Modern Prague*, *The Catholica Historical Review* 103/1, 2017, s. 50–72.

- DRENAS, Andrew J. G., *The Standard-bearer of the Roman Church: Lawrence of Brindisi and Capuchin Missions in the Holy Roman Empire (1599–1613)*, Hardcover 2018.
- DUCREUX, Marie-Elizabeth, *Affrontements et reconquês, églises et étos: dans les États des Habsbourgs*, in: Marc Venard (ed.), *Histoire du Christiane 9, L'âge de raison, 1620–1750*, Paris 1997.
- DUCREUX, Marie Elisabeth, *Několik úvah o barokní zbožnosti a rekatolizaci Čech*, FHB 22, 2006, s. 143–177.
- DVOŘÁK, Max, *Maria Loreto am Hradschin zu Prag*, Praha 1883.
- EBERL, Angelikus, *Geschichte der Bayrischen Kapuziner-Ordensprovinz (1593–1902)*, Freiburg 1902.
- ECK, Werner (ed.), *Prosopographie und Sozialgeschichte. Studien zur Methodik und Erkenntnismöglichkeit der kaiserzeitlichen Prosopographie*, Köln 1993.
- EKERT, František, *Posvátná místa královského hlavního města Prahy*, tom. I-II, reprint, Praha 1996.
- ELBEL, Martin, *Česká františkánská provincie sv. Václava (1570–1790)*, *Historica Olomucensia* 29, 2000, s. 83–96.
- ELBEL, Martin, *Bohemia Franciscana. Františkánský řád a jeho působení v českých zemích 17. a 18. století*, Olomouc 2001.
- ELBEL, Martin, *The Making of a Perfect Friar. Habit and Reforms in the Franciscan Tradition*, in: Jaroslav Miller – Laszlo Kontler (edd.), *Friars, Nobles and Burghers-Sermons, Imagess and Prints, Studies of Culture and Society in Earl Modern Europe*, Budapest 2010, s. 149–175.
- ELBEL, Martin, *Město a klášter. Františkánský konvent v raně novověké Olomouci*, Praha 2017.
- ELM, Kaspar, *Termineien und Hospize der westfälischen Augustiner-Eremitenklöster Osnabrück, Herford und Lippstadt*, *Jahrbuch für Westfälische Kirchengeschichte* 70, 1977, s. 11–49.
- ELPERT, Jan Bernd, *Kein Bruder soll sich anmaßen, ein eigentliches Studium zu verfolgen. Die Kapuziner und die Philosophie - Ein Streifzug durch die intellektuelle, philosophische Entwicklung des Kapuzinerordens im 16. und frühen 17. Jahrhundert*, in: Sabrina Ebbersmeyer – Helga Pimer-Pareschi – Thomas Ricklin (edd.), *Sol et homo. Mensch und Natur in der Renaissance. Festschrift zum 70. Geburtstag für Eckhard Keßler*, Paderborn 2008, s. 349–393.
- EMŐDI, András, *Kapucinusok és könyvtárak Nagyváradon a 18. században (1727–1785)*, Nagyvárad – Budapest 2006.
- FEJTOVÁ, Olga, *„Já pevně věřím a vyznávám ...“ Rekatolizace na Novém Městě pražském v době pobělohorské*, Praha 2012.
- [FELDER] VON LUZERN, Hilarin, *Die Studien im ersten Jahrhundert des Kapuzinerordens*, in: Melchior [Pineda Capo] a Benisa (ed.), *Liber Memorialis Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci Capuccinorum Quarto Jam Pleno Saeculo ab Ordine Condito (1528–1928)* (=Supplementum ad AOMC 44), Roma 1928, s. 79–130.
- FLOROVSKÝ, Antonín Vasilejič, *Čeští jezuité na Rusi. Jezuité české provincie a slovanský východ*, Praha 1941.

- FOLTÝN, Dušan – SOMMER, Petr – VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997.
- FOLTÝN, Dušan a kol, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005.
- FORBELSKÝ, Josef, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století*, Praha 2006.
- FRANK, Karl Suso, *Gebaute Armut. Zur südwestdeutsch-schweizerischen Kapuzinerarchitektur des 17. Jahrhunderts*, Franziskanische Studien 58, 1976, s. 55–77.
- FUCHS, Achim, *Die Durchführung der Gegenreformation in der Oberpfalz*, in: Karl Otto Ambronn (ed.), *Die Oberpfalz wird bayerisch. Die Jahre 1621 bis 1628 in Amberg und der Oberpfalz*, Amberg 1978, s. 49–60.
- FUKALA, Radek, *Slezsko – neznámá země Koruny české: knížecí a stavovské Slezsko do roku 1740*, České Budějovice 2007.
- GADACZ, Jan Ludvik, *Słownik polskich kapucynów*, tom. I–II, Wrocław 1985–1986.
- GADACZ, Kornel, *The mission of the Czech Capuchins in Russia during the 18th Century*, *Collectanea Franciscana* 55, 1985, s. 289–312.
- GADIANT, Veit, *Procopius von Templin. Sein Leben und seine Werke*, Regensburg 1912.
- GACH, Piotr Paweł, *Straty kapucynów w XIX wieku*, in: *Trzysta lat kapucynów w Polsce (1681–1981)*, Zakroczym–Warszawa–Kraków 1987, s. 97–123.
- GAŽI, Martin, *Vazby jihočeských městských komunit k mariánským ochranitelkám*, *Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech* 39, 2002, s. 13–42.
- GAŽI, Martin, *O rozumnosti bez rozumu a břečtanu příběhu. Proglomena k dějinám předmoderních zázraků*, in: Martina Ondo Grečenková – Jiří Mikulec (edd.), *Církev a zrod moderní racionality, Věra – pověra – vzdělanost – věda v raném novověku (= FHB Supplementum II)*, Praha 2008, s. 183–239.
- GAŽI, Martin – HANSOVÁ, Jarmila, *Svatyně za hradbami měst. Křížová hora u Českého Krumlova v jihočeských a středoevropských souvislostech*, České Budějovice 2012.
- GEYER, Roderich, *Wovon lebten die Kapuziner? Die Finanzgebarung eines Kleinstädtischen Bettelordensklosters im 17. und 18. Jahrhundert am Beispiel des Kapuzinerklosters in Tulln*, in: Thomas Aigner (ed.), *Abgekommene Stifte und Klöster in Niederösterreich*, St. Pölten 2001, s. 212–219.
- GINDELY, Anton, *Rudolf II. und seine Zeit*, tom. II, Praha 1865.
- GOFFMAN, Erving, *Všichni hrajeme divadlo. Sebe prezentace v každodenním životě*, Praha 1999.
- GOLL, Jaroslav, *Der Vertrag von Alt-Ranstaedt. Oesterreich und Schweden 1706–1707. Ein Beitrag zur Geschichte der österreichischen Politik während des nordischen Krieges*, Prag 1879.
- GRAF, Theophil, *Die Kapuziner*, Freiburg 1955.
- HÄHNER, Olaf, *Historische Biographik: Die Entwicklung einer geschichtswissenschaftlichen Darstellungsform von der Antike bis ins 20. Jahrhundert*, Frankfurt am Main – Bern 1999.
- HALBWACHS, Maurice, *Kolektivní paměť*, Praha 2009.
- HANUŠ, Jiří – STRÍBRNÝ, Jan, *Stát a církev v roce 1950*, Brno 2000.

- HANZAL, Josef, *Rekatolizace v Čechách – její historický smysl a význam*, Sborník historický, 37, 1990, s. 37–91.
- HARC, Lucyna, *Samuel Benjamin Klose (1730–1798). Studium historiograficzno-źródłoznawcze*, Wrocław 2012.
- HAVLÍK, Jiří, *Vojeňští kaplani z řad Tovaryšstva Ježíšova a válka s osmanskou říší 1683–1699*, in: Karel Mráz – Václav Chroust (edd.), *Barokní jezuitské Klatovy. Sborník textů ze symposia v Klatovech 27. – 29. 4. 2007*, Klatovy 2007, s. 59–63.
- HAVLÍK, Jiří, *Jan Fridrich z Valdštejna. Arcibiskup a mecenáš doby baroka*, Praha 2016.
- HAVLÍK, Jiří, *Confessarii nobilem – Ordensmitglieder als Beichtväter bei böhmischen Adelsfamilien (16.–18. Jahrhundert)*, in: Tomáš Černušák – Karl Kollermann – Irena Rabl (edd.), *Kommunikation zwischen Kloster und Welt*, s. 145–177.
- HAWLIK-VAN DE WATER, Magdalena, *Der schöne Tod. Zeremonialstrukturen des Wiener Hofes bei Tod und Begräbnis zwischen 1640–1740*, Wien – Basel – Freiburg 1989.
- HAWLIK-VAN DE WATER, Magdalena, *Die Kapuzinergruft. Begräbnisstätte der Habsburger in Wien*, Freiburg – Basel – Wien 1993.
- HEHENBERGER, Susanne, *Armut und Vertrauen. Die Kapuziner am Neuen Markt in Wien als Hüter eines kaiserlichen Schatzes*, in: Heinz-Dieter Heimann – Angelica Hildebrand – Bernd Schmies (eds.), *Gelobte Armut. Armutskonzepte der franziskanischen Ordensfamilie vom Mittelalter bis in die Gegenwart*, Paderborn – München – Wien 2012, s. 477–501.
- HEIMBUCHER, Max, *Die Orden und Kongregationen der Katholischen Kirche*, II. Band, reprint, Paderborn – München – Wien 1933.
- HELCLOVÁ, Eliška, *Úmrtí a pohřební slavnost knížete Filipa Hyacinta z Lobkovic roku 1734*, Podřipský muzejník 2, 2006, s. 77–86.
- HÉYRET, Marie, *P. Markus von Aviano O. M. Cap., apostolischer Missionär und päpstlicher Legat beim christlichen Heere*, München 1931.
- HÉYRET, Marie, *P. Markus von Aviano (1631–1699)*, tom. I–IV, München 1937–1946.
- HEROLD, Miroslav, *Operarius a příbuzné funkce v jezuitském řádu*, FHB 26/1, 2011, s. 105–115.
- HERZOG, Urs, „*Der Beerin Ampt und Dienst*“, *geistlicherweise: Zur emblematischen Predigt des Prokop von Templin*, *Simpliciana* 11, 1989, s. 149–159.
- HEYNE, Johann, *Dokumentierte Geschichte des Bisthums und Hochstiftes Breslau. Aus Urkunden, Aktenstücken, älteren Chronisten und neueren Geschichtsschreibern*, tom. III, Breslau 1868.
- HLAVÁČEK, Petr, *Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku*, Praha 2005.
- HOHENEGGER, Agapit – ZIELER, Peter, *Geschichte der Tirolischen Kapuziner-Ordensprovinz (1593–1893)*, Bd. I–II, Innsbruck 1913–1915.
- HOLODŇÁK, Petr – EBELOVÁ, Ivana (edd.), *Žatec*, Praha 2004.
- HOLUBOVÁ, Markéta, *Jezuité a významná mariánská poutní místa v českých zemích*, in: Jiří Mihola (ed.), *Na cestě do nebeského Jeruzaléma*, s. 99–116.
- HOLUBOVÁ, Markéta, *Panna Marie Svatohorská. Příspěvek k barokním vazbám jezuitské rezidence a poutního místa*, Praha 2015.
- HOLZAPFEL, Heribert, *Handbuch der Geschichte des Franziskanerordens*, Freiburg im Breisgau 1909.

- HORYNA, Mojmír, *Jan Blažej Santini-Aichel*, Praha 1998.
- HÖBELT, Lothar, *Ferdinand III. (1608–1675). Mírový císař proti vůli*, České Budějovice 2015.
- HRADILOVÁ, Marta, *Rukopisy knihovny kapucínského konventu Panny Marie Andělské v Praze na Hradčanech ve světle dochovaných knižních katalogů*, Studie o rukopisech 35, 2005, s. 99–114.
- HRADILOVÁ, Marta, *Italština v knihovně kapucínského konventu na Hradčanech*, in: Alena Císařová-Smítková – Andrea Jelínková – Milada Svobodová (eds.), *Libri magistri muti sunt. Pocta Jaroslavě Kašparové*, Praha 2013, s. 335–346.
- HRADILOVÁ, Marta, *Neznámý středověký rukopis nedělní postily Hortulus reginae z knihovny kláštera kapucínů v Žatci*, in: Eva Doležalová – Petr Sommer, *Středověký kaleidoskop pro muže s hůlkou. Věnováno Františku Šmahelovi k životnímu jubileu*, Praha 2016, s. 114–125.
- HRADILOVÁ, Marta, *Knihovna kapucínského kláštera v Mnichově Hradišti (Historické knižní katalogy jako pramen pro studium klášterních knihoven)*, *Kniha a dějiny* 25/1-2, 2018, s. 68–81.
- HRBEK, Jiří, *Barokní Valdštejnové v Čechách*, Praha 2013.
- HRBEK, Jiří, *Proměny valdštejnské reprezentace. Symbolické sítě valdštejnského rodu v 17. a 18. století*, Praha 2015.
- HRUDNÍKOVÁ, Mirjam, *Řeholní život v českých zemích*, Kostelní Vydří 1997.
- HSIA, Ronnie Po-chia, *The World of Catholic Renewal 1540–1770*, Cambridge 1998.
- HÜMMERICH, Walter, *Anfänge des kapuzinischen Klosterbaues, Untersuchungen zur Kapuzinerarchitektur in der rheinischen Ordensprovinzen*, Mainz 1987.
- ILG, Mathias, *Die Kapuziner*, in: Friedhelm Jürgensmeier – Regina Elizabeth Schwerdtfeger (edd.), *Orden und Klöster im Zeitalter von Reformation und katholischer Reform (1500–1700)*, Band III (=Katholisches Leben und Kirchenreform im Zeitalter der Glaubensspaltung 67), Münster 2007, s. 214–237.
- IRIARTE, Lázaro, *Der Franziskusorden. Handbuch der franziskanischen Ordensgeschichte*, Altötting 1984.
- JACOBS, Arsenius, *Die Rheinischen Kapuziner 1611–1725. Ein Beitrag zur Geschichte der katholischen Reform*, Münster 1933.
- JAKŠIČOVÁ, Dana, *Kolektivní sebeprezentace řeholnic a reakce vnějšího světa na sklonku podunajské monarchie a v éře první republiky*, in: Václav Bůžek – Jaroslav Dibelka (edd.), *Utváření identity ve vrstvách paměti (=Opera historica 15)*, České Budějovice 2011, s. 365–405.
- JAKŠIČOVÁ, Dana, *Dcery své doby? Školské sestry v českých zemích v letech 1851–1938 (1950)*, tom. I–II, Jihočeský sborník historický 81, 2012.
- JANÁČEK, Josef, *Italové v předbělohorské Praze (1526–1620)*, *Pražský sborník historický* 16, 1983, s. 77–118.
- JANÁČEK, Josef, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha – Litomyšl 1997.
- JEDIN, Hubert, *Katholische Reformation oder Gegenreformation? Ein Versuch zur Klärung der Begriffe nebst einer Jubiläumsbetrachtung über das Trienter Konzil*, Luzern 1946.
- JIRÁSEK, Zdeněk (ed.), *Slezsko v dějinách českého státu*, tom. II, Opava 2012.

- JIRÁSKO, Luděk, *Církevní řády a kongregace v českých zemích*, Praha 1991.
- JIRKOVÁ, Pavla, *Od Sperata ke Strobachovi. Jihlava v převratech konfesionalizace v 16. až 17. století*, in: *Město v převratech konfesionalizace v 15. až 18. století* (=Documenta Pragensia 33), Praha 2014, s. 159–184.
- JOUZOVÁ, Miroslava, *Kapucíni a důležité vodní stavby kolínského konventu*, Archivní prameny Kolínska 9, 2004, s. 119–126.
- JOUZOVÁ, Miroslava, *Kapucínský klášter v Kolíně a jeho knihovna*, Archivní prameny Kolínska 15, 2009, s. 3–46.
- JURÍKOVÁ, Erika – SIPEKIOVÁ, Nicol, *Kronika pezinského kapucínského kláštera z 18. století*, in: Rostislav Krušínský – Tereza Vintrová (edd.), *Bibliotheca Antiqua 2012. Sborník z 21. konference 7.–8. listopadu 2012 Olomouc*, Olomouc 2012, s. 177–182.
- JURÍKOVÁ, Erika, *Správa o stave apoštolskej misie v Uhorskom kráľovstve z roku 1675*, Studia Capuccinorum Boziniensia 1, 2014, s. 79–88.
- JURÍKOVÁ, Erika – TKÁČÍK, Ladislav, *Kniha ako obraz rehoľnej komunity* in: Jaroslav Radimská (ed.), *K výzkumu zámeckých měšťanských a církevních knihoven* (=Opera Romanica 16, Edice Universitatis Bohemiae Meridionalis), České Budějovice 2015, s. 82–93.
- JURÍKOVÁ, Erika – TKÁČÍK, Ladislav, *Rovnaké no predsa rôzne. Komparatívna analýza kroník kapucínských kláštorov*, Studia Capuccinorum Boziniensia 2 – Suplementum, 2016, s. 25–35.
- JUST, Jiří – NEŠPOR, Zdeněk – MATĚJKA, Ondřej, *Luteráni v českých zemích v proměnách staletí*, Praha 2009.
- KADLEC, Jaroslav, *Klášter augustiniánských kanovníků v Třeboni*, Praha 2004.
- KALISTA, Zdeněk, *Česká barokní gotika a její žďárské ohnisko*, Brno 1970.
- KAMSHOFF, Otto, *Bunte Bilder aus der Kapuzinerwelt*, Varnsdorf 1905.
- KAMSHOFF, Otto, *Die Passionsbruderschaft bei den Kapuzinern in Köln*, Varnsdorf 1909.
- KAMSHOFF, Otto, *Zur Geschichte der Kapuziner in Böhmen*, MVGDB 47, 1909, s. 247–252.
- KAMSHOFF, Otto, *Eine Geislerbruderschaft in Prag*, MVGDB 48, 1910, s. 54–59.
- KAMSHOFF, Otto, *Aus der böhmischen Kapuzinerprovinz*, MVGDB 48, 1910, s. 496–506.
- KAMSHOFF, Otto, *Schriftsteller der böhmischen Kapuzinerprovinz*, MVGDB 50, 1912, s. 281–286.
- KAMSHOFF, Otto, *Die Provinziale der böhmischen Kapuzinerprovinz*, MVGDB 50, 1912, s. 445–450.
- KARASEK, Alfred – LANZ, Josef, *Krippenkunst in Böhmen und Mähren vom Frühbarock bis zur Gegenwart*, Marburg 1974.
- KASÍK, Stanislav, *Znaková aliance Lobkowitz-Pernštejn v kostele sv. Václava při kapucínském klášteře v Roudnici nad Labem*, Podřipský muzejník 3, 2007, s. 67–70.
- KASPER, Walter (ed.), *Lexikon für Theologie und Kirche*, tom. IX, Freiburg – Basel – Rom – Wien 2000.
- KAŠPÁRKOVÁ, Jarmila, *„Und ist zur Gedächtnus, daß...“ Ženské františkánské kláštery a utváření paměti v kontextu nároků řádového dějepisce*, FHB 30/2, 2015, s. 369–386.

KAVKA, František – SKÝBOVÁ, Anna, *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepce Habsburské rekatolizace v Čechách*, Praha 1968.

KILIÁN, Jan (ed.), *Mělník*, Praha 2010.

KILIÁN, Jan, *Die Melniker Kapuziner von der Gründung des Hospizes bis zu den Josephinischen Reformen*. in: Heidemarie Specht – Tomáš Černušák (edd.), *Leben und Alltag in böhmisch-mährischen und niederösterreichischen Klöstern in Spätmittelalter und Neuzeit* (=Monastica Historia 1), St. Pölten – Brno 2011, s. 101–112.

KNESPL, Pavel, *Dějiny archivu české provincie řádu kapucínského*, Praha 1949.

KOKOŠKOVÁ, Zdeňka, *Konstituování autonomní vojenské duchovní správy v habsburské armádě a vedení vojenských matrik polním klérem (Od třicetileté války k josefínským matričním reformám)*, SAP 65, 1995, s. 41–72.

KOKOŠKOVÁ, Zdeňka – RYANTOVÁ, Marie, *Sociální a kulturní úroveň nižšího kléru ve druhé polovině 17. století a v prvních desetiletích 18. století*, in: Zdeňka Hledíková – Jaroslav Polc (edd.), *Pražské arcibiskupství 1344–1994. Sborník statí o jeho působení a významu v české zemi*, Praha 1994, s. 150–163.

KOLLMANN, Hynek, *O archivu Sv. Kongregace de propaganda fide*, Časopis Musea Království českého 66, 1892, s. 423–442.

KOLLMANN, Hynek, *P. Bonaventura z Kolína, kapucín, reformátor města Fulneku. Studie z archivu Sv. kongregace de propaganda fide*, SHK 3, 1894, s. 87–105.

KOMOSIŃSKI, Zdzisław, *Rekatholisierungsversuche in Schlesien durch Ansiedlung von Kapuzinern in den Jahren 1629–1654*, Collectanea Franciscana 48, 1978, s. 77–104.

KOPECKÝ, Milan, *K české barokní homiletice*, in: TÝŽ (ed.), *O barokní kultuře*, Brno 1968, s. 61–74.

KOPECKÝ, Milan, *Bratři Tannerové*, SCeH 23, 1993, s. 72–82.

KOPIČKA, Petr, *Listy Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic sestře Johance z Lobkovic z roku 1612. "Lux in tenebris" poznání světa rodiny nejvyššího českého kancléře, 1609–1617*, SAP 62/1, 2012, s. 41–83.

KOTRBA, Viktor, *Česká barokní gotika. Dílo Jan Santiniho-Aichla*, Praha 1976.

KOVÁCS, Elisabeth, *Einflüsse geistlicher Ratgeber und höfischer Beichtväter auf das fürstliche Selbstverständnis, auf Machtbegriffe und politische Entscheidungen österreichischer Habsburger während des 17. und 18. Jahrhunderts*, Cristianesimo Nella Storia 4, 1983, s. 79–102.

KRAUTSACK, Fidelis – MAYERL, Erhard, *Markus von Aviano. Kúnder eines geeinten Christlichen Europa*, Wien 1999.

KRÁL, Pavel, *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550–1650*, České Budějovice 2002.

KRÁSL, František, *Arnošt hrabě Harrach, kardinál sv. církve římské a kníže arcibiskup pražský*, Praha 1886.

KRONUS, Václav Š., *Apoštolská činnost kapucína P. Elisea na Sibiři*, Serafínské květy 7, 1907–1908, s. 182–183.

KUBEC, Vojtěch, *Vivimus hic quasi extra mundo? Gruzínské písmácké zápisky z Achalciche (2. pol. 18. stol.) jako kontrapunkt k misionářským relacím kapucínů české provincie*, in: Věra

Lendělová – Michal Řoutil (edd.), *"Rýžoviště zlata a doly drahokamů"*. Sborník pro Václava Huňáčka, Červený Kostelec 2006, s. 135–145.

KUBEŠ, Jiří, *Colloredové z Wallsee a jejich pokus o integraci do prostředí panovnického dvora v habsburské monarchii. Edice instrukcí Jeronýma Colloreda o výchově jeho nejstaršího syna z let 1723–1725*, Sborník prací východočeských archivů 11, 2007, s. 37–63.

KUČERA, Jan – RAK, Jiří, *Bohuslav Balbín a jeho místo v české kultuře*, Praha 1983.

KUCHAŘOVÁ, Hedvika, *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze (1637–1785)*, Bibliotheca Strahoviensis 3, 1997, s. 15–57.

KUCHAŘOVÁ, Hedvika – PAŘEZ, Jan, *Hyberní v Praze – Éireannaigh i bPrág. Dějiny františkánské koleje Neposkvrněného početí Panny Marie v Praze (1629–1786)*, Praha 2001.

KUCHAŘOVÁ, Hedvika, *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, Praha 2011.

KUNEŠ, Jiří, *Kronika českobudějovického kapucínského konventu*, Diplomová práce, Historický ústav Jihočeské univerzity, České Budějovice 2003.

KÜNZLE, Magnus (ed.), *Die schweizerische Kapuzinerprovinz. Ihr Werden und Wirken. Festschrift zur vierten Jahrhundertfeier des Kapuzinerordens*, Einsiedeln 1928.

KUŠKA, Maksymilian, *Historia konwentu prudnickiego w latach 1764–1781*, in: Lucyna Rotter – Andrej Giza (edd.), *Krajobraz i dziedzictwo kulturowe Europy*, Kraków 2017, s. 244–262.

KUTNAR, František – MAREK, Jaroslav, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*, Praha 2009.

[LECORNEY] D'ALENCON, Eduardo, *De confessione saecularium in ordine nostro*, AOMC 19, 1903, s. 251–255, 279–284, 370–373; 20 1904, s. 27–30, 125–128, 150–152.

[LECORNEY] D'ALENCON, Eduardo, *De S. Laurentio a Brundusio*, AOMC 25, 1909, s. 79–86, 136–141, 187–190, 210–214, 246–249, 295–300, 351–355; 26, 1910, s. 154–157.

LE GOFF, Jacques, *Paměť a dějiny*, Praha 2007.

Lexicon Capuccinum. Promptuarium historico-bibliographicum Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum (1525–1950), Romae 1951.

LINDEN, Raimund, *Die Regelsobservanz in der Rheinischen Kapuzinerprovinz von der Gründung bis zur Teilung (1611–1686)*, Münster 1936.

LIŠKOVÁ, Marie, *Praha za války o země Koruny české (1741–1742)*, Pražský sborník historický 4, 1967–1968, s. 58–81, s. 70, 72.

LHOTÁK, Jan, *Poutě a poutnictví v dějinách Sušice*, Minulosti Západočeského kraje 46, 2011, s. 132–151.

LHOTÁK, Jan, *Poutě a procesí v dějinách Sušice*, in: Být poutníkem v dobách minulých a dnes. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Poutní cesty na Šumavě, Hartmanice 2010, s. 39–51.

LHOTÁK, Jan, *Město Sušice a jeho poddaní. K úloze a významu vrchnostenského hospodaření královských měst v raném novověku*, Praha 2018.

LOIDL, Franz, *Geschichte des Erzbistums Wien*, München – Wien 1983.

LOMÍČKOVÁ, Radka, *Znaková řeč cisterciáků kolem roku 1300*, in: TÁŽ (ed.), *Sedlec. Historie, architektura a umělecká tvorba sedleckého kláštera ve středoevropském kontextu*

kolem roku 1300 a 1700, Mezinárodní symposium Kutná Hora, 18.–20. září 2008, Praha 2009, s. 263–275.

LOTTI, Leonardo, *San Lorenzo da Brindisi. Dottore della Chiesa*, Terlizzi 2005.

LÜDTKE, Alf, *Einleitung. Was ist und wer treibt Alltagsgeschichte?*, in: TÝŽ (ed.), *Alltagsgeschichte. Zur Rekonstruktion historischer Erfahrungen und Lebensweisen*, Frankfurt am Main – New York 1989, s. 9–47.

MALÝ, Tomáš, „*Mentalita*“, *zbožnost a smrt chrudimského měšťana v raném novověku (Chrudimské křafty ze 16. –18. století)*, Chrudimský vlastivědný sborník 7, 2003, s. 19–70.

MALÝ, Tomáš, *Konec barokní caritas? Od tradiční strategie spásy k racionální charitě*, in: Martina Ondo Grečenkova – Jiří Mikulec (edd.), *Církev a zrod moderní racionality, Víra – pověra – vzdělanost – věda v raném novověku (= FHB Supplementum II)*, Praha 2008, s. 165–182.

MALÝ, Tomáš, *Smrt a spása mezi Tridentinem a sekularizací. Brněnští měšťané a proměny laické zbožnosti v 17. a 18. století*, Brno 2009.

MALÝ, Tomáš – MAŇAS, Vladimír – ORLITA, Zdeněk, *Vnitřní krajina zmizelého města. Náboženská bratrstva barokního Brna*, Brno 2010.

MANZ, Georg, *Die Kapuziner im rechtsrheinischen Gebiet des Bistums Speyer im 17. und 18. Jahrhundert*, Freiburg 1979.

MANDZIUK, Józef, *Historia Kościoła katolickiego na Śląsku*, tom. II. (*Czasy reformacji, reformy katolickiej i kontrreformacji*), Warszawa 1995.

MAŇAS, Vladimír, *Náboženská bratrstva na Moravě do josefínských reform*, in: Tomáš Jiránek – Jiří Kubeš (edd.), *Bratrstva. Světská a církevní sdružení a jejich role v kulturních a společenských strukturách od středověku do moderní doby (Sborník příspěvků z III. pardubického bienále, 29. – 30. dubna 2004)*, Pardubice 2005, s. 37–77.

MAŇAS, Vladimír – ORLITA, Zdeněk – POTŮČKOVÁ, Martina (eds.), *Zbožných duší úl. Náboženská bratrstva v kultuře raněnovověké Moravy*, Olomouc 2010.

MARECKI, Jozef – PREJS, Roland, *Zarys historii kapucynów w Polsce*, Kraków 2004.

MAREK, Pavel, *Klientelní strategie španělských králů na pražském císařském dvoře konce 16. a počátku 17. století*, ČČH 105, 2007, s. 40–88.

MARŠÍKOVÁ MICHÁLKOVÁ, Alena, *Anonymní oratorium Das siebenfältig Verunreinigte (1746) z loretánské hudební sbírky*, Bakalářská práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2014.

MARTELENC, Tanja, "*Libri tre nei quali si scuopre in quanti modo si può edificare vn Monast.o sy la Chiesa*": *architectural treatise of Capucin friar Antonio da Pordenone*, in: Michaela Rosso (ed.), *Investigating and Writing Architectural History Subjects, Methodologies and Frontiers*, Torino 2014, s. 1058–1071.

MARTELENC, Tanja, *Arhitekturni traktat beneškega kapucina Antonia da Pordenone in njegov vpliv na kapucinsko arhitekturo srednje Evrope. Primer nekdanjega kapucinskega samostana na Ptuju (The Architectural Treatise of the Venetian Capuchin Antonio da Pordenone and Its Influence on the Architecture of Central Europe. The Slovenian Capuchin Monastery in Ptuj as an Example)*, Acta historiae artis slovenica 20/2, 2015, s. 31–56.

MARTELANC, Tanja, *Kapucinska arhitektura v slovenskem etničnem prostoru do nastanka Ilirskih provinc*, Disertační práce, Filozofická fakulta Univerzity v Mariboru, Maribor 2016.

- MAŠKOVÁ, Lenka, *Knihovna kapucínského kláštera v Sušici. I. charakteristika knižního fondu*, Vlastivědný sborník Muzea Šumavy 9, 2016, s. 225–248.
- MAUR, Eduard a kol., *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1995.
- MATĚJKA, Pacifik, *Ne mečem a měšcem, ale bezbranností lásky*, Praha 1999.
- MATĚJKA, Pacifik, *Milostná socha Panny Marie v klášteře kapucínů na Hradčanech*, Poutník 7/1999, s. 16–18.
- MATĚJKA, Pacifik, *Vzpomínka na jednu z velkých postav galerie staropražských hudebníků*, Poutník 8/1999, s. 22–23.
- MATĚJKA, Pacifik, *Počátek kapucínské reformy a br. Matouš z Bascia (Matteo da Bascia)*, Poutník 5/2000, s. 17–19, 6/2000, s. 16–17.
- MATĚJKA, Pacifik, *Kapucíni a astronomie*, Poutník 5/2002, s. 32.
- MATĚJKA, Pacifik, *Prvopočátky kapucínského řádu*, Praha – Olomouc 2002.
- MATĚJKA, Pacifik, *Strípek z pobělohorské rekatolizace, P. František z Rozdražewa*, in: Ivana Čornejová (ed.), *Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci. Sborník příspěvků z pracovního semináře konaného ve Vranově u Brna ve dnech 4.–5. 6. 2003*, Praha 2003, s. 111–151.
- MATĚJKA, Pacifik, *Seznamy představených kapucínských klášterů podřízených provincialátu v Praze (1599–2005)*, *Paginae historiae* 13, 2005, s. 140–267.
- MATĚJKA, Pacifik, *Seznam provinciálů, definitorů a ostatních představených správních jednotek kapucínského Řádu s historickým sídlem v Praze (a Vídni)*, *Paginae historiae* 14, 2006, s. 259–343.
- MATĚJKA, Pacifik (ed.), *Necrologium Capucinatorum Provinciae Boemo-Moraviae*, Praha 2009.
- MATĚJKA, Pacifik, *Literárně činní členové a příznivci kapucínského řádu v Čechách*, *Paginae historiae* 18, 2010, s. 217–264.
- MATĚJKA, Pacifik, *Pamětní spis De rebus Austriae et Bohemiae kapucínského kazatele sv. Vavřince z Brindisi*, in: Petr Hlaváček (ed.), *Františkánský kontext teologického a filosofického myšlení (= Historia Franciscana IV.)*, Praha 2012, s. 356–387.
- MATHIS, Burchard, *In der Volksseelsorge*, in: Magnus Künzle (ed.), *Die schweizerische Kapuzinerprovinz. Ihr Werden und Wirken. Festschrift zur vierten Jahrhundertfeier des Kapuzinerordens, Einsiedeln 1928*, s. 209–226.
- [MATHIS] A WOLFENSCHIESSEN, Burchardus, *De influxu legislationis camaldulensium in ordinem*, *Collectana Franciscana* 1, 1931, s. 59–78.
- METZLER, Joseph (ed.), *Sacrae Congregationis de Propaganda Fide memoria rerum*, tom. I–III, Roma – Freiburg – Wien 1971–1976.
- MINDERMANN, Arend, *Das franziskanische Termineisystem*, in: Volker Honemann (ed.), *Von den Anfängen bis zur Reformation (= Geschichte der Sächsischen Franziskanerprovinz von der Gründung bis zum Anfang des 21. Jahrhunderts, Bd. 1)*, Paderborn 2015, s. 195–263.
- MIHOLA, Jiří, *FRATRES MINIMI. Německo-česká provincie řádu paulánů v 16.–18. století (s hlavním zřetelem k dějinám moravských konventů)*, Disertační práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2007.

- MIHOLA, Jiří, *K problematice barokní poutní tradice a jejímu místu v působení mendikantského řádu (na příkladě řádu paulánů)*, Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Řada společenských věd, 23, 2009, s. 49–62.
- MIHOLA, Jiří, *Barokní poutnictví na Moravě*, in: TÝŽ (ed.), *Na cestě do nebeského Jeruzaléma. Poutnictví v českých zemích ve střeoevropském kontextu*, Brno 2010, s. 49–82.
- MIKULEC, Jiří, *Leopold I. Život a vláda barokního Habsburka*, Praha 1997.
- MIKULEC, Jiří, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000.
- MIKULEC, Jiří, *31. 7. 1627 – Rekatolizace šlechty v Čechách. Či je země, toho je i náboženství*, Praha 2005.
- MIKULEC, Jiří, *Náboženská bratrstva a třetí řády při františkánských kláštorech v barokních Čechách*, in: Petr Regalát Beneš – Petr Hlaváček (edd.), *Historia Franciscana II*, Kostelní Vydří 2005, s. 188–203.
- MIKULEC, Jiří, *Proměny náboženských bratrstev v Čechách v raném novověku*, in: Tomáš Jiránek – Jiří Kubeš (edd.), *Bratrstva. Světská a církevní sdružení a jejich role v kulturních a společenských strukturách od středověku do moderní doby (Sborník příspěvků z III. pardubického bienále, 29. – 30. dubna 2004)*, Pardubice 2005, s. 19–35.
- MIKULEC, Jiří, *Katolická zbožnost mezi barokem a osvícenstvím*, in: Martina Ondo Grečenková – Jiří Mikulec (edd.), *Církev a zrod moderní racionality, Víra – pověra – vzdělanost – věda v raném novověku (= FHB Supplementum II)*, Praha 2008, s. 143–163.
- MIKULEC, Jiří, *Kláster a barokní společnost. K vlivu řeholního prostředí na spiritualitu laiků*, in: Ivana Čornejová – Hedvika Kuchařová – Kateřina Bobková-Valentová (eds.), *Locus pietatis et vitae*, Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13. – 15. září 2007, Praha 2008, s. 281–300.
- MIKULEC, Jiří, *Poznámky ke vnímání řeholního života mezi barokem a osvícenstvím*, *Theatrum historiae* 3, 2008, s. 275–287.
- MIKULEC, Jiří, *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*, Praha 2013.
- MINAŘÍK, Klemens, *Provinciál P. Bernard Sannig, učenec, spisovatel a organizátor františkánské provincie (1637–1704)*, ČKD 61, 1920, s. 81–91.
- MORÁN, Manuel – ANDRÉS-GALLEGO, José, *Kazatel*, in: Rosario Villari (ed.), *Barokní člověk a jeho svět*, Praha 2014, s. 127–158.
- MOSER-RATH, Elfriede, *Dem Kirchenvolk die Leviten gelesen. Alltag im Spiegel süddeutscher Barockpredigten*, Stuttgart 1991.
- MOSER-RATH, Elfriede, *Münchener Volksprediger der Barockzeit*, in: TÁŽ, *Kleine Schriften zur populären Literatur des Barock*, Hgg. von Ulrich Marzolph – Ingrid Tomkowiak, Göttingen 1994, s. 76–105.
- NEDBALOVÁ, Alice, *Hlavní inspirační zdroje v díle kapucínského bratra malíře Paola Piazzzy na příkladu pražského oltáře kostela Panny Marie Andělské*, in: Magdaléna Nová – Marie Opatrná (edd.), *Cultural Transfer. Umělecká výměna mezi Itálií a střední Evropou. Sborník příspěvků mezinárodní konference studentů doktorských studijních programů*, Praha 2014, s. 147–152.
- NESMĚRÁK, Karel – KUNEŠOVÁ, Jana, *Farmaceutická historie kapucínského kláštera v Praze na Hradčanech. Část I. Klášterní lékárna*, *Česká a slovenská farmacie* 64, 2015, s. 79–94.
- NEUMANN, Augustin Alois, *Piaristé a český barok*, Přerov 1933.

- NORA, Pierre, *Mezi pamětí a historií. Problematika míst*, in: Alban Bensa (ed.), *Politika paměti. Antologie francouzských společenských věd*, Praha 1998, s. 7–31.
- NOVOTNÝ, Antonín, *Praha Temna*, Praha 1946.
- NOVOTNÝ, Antonín, *Praha v květu baroka*, Praha 1949.
- NOVOTNÝ, David, *Chlumecká nadace a město Chrudim od poloviny 16. století do 2. poloviny 17. století*, Husitský Tábor 16, 2009, s. 309–342.
- NOVOTNÝ, David, *Stavební a historický vývoj kapucínského konventu v Chrudimi*, Chrudimský vlastivědný sborník 21, 2017, s. 155–201.
- NOVOTNÝ, David, *Nad počátky kapucínského konventu v Chrudimi*, Sborník východočeských archivů 16, 2018, s. 33–64.
- NOVOTNÝ, Robert R., *Turnovští františkáni a (re)katolizace regionu v 17. století*, in: Petr Hlaváček, *Františkánství v kontaktech s jiným a cizím (= Historia Franciscana III – Europaea Pragensia 1)*, Praha 2009, s. 244–265.
- OPPELTOVÁ, Jana, *Příspěvek k typologii barokních klášterních slavností na příkladu premonstrátské kanonie Klášterní Hradisko u Olomouce*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v residenčních městech raného novověku (=Opera historica 8)*, České Budějovice 2000, s. 505–536.
- OPPELTOVÁ, Jana, *Tempus scribendi. Narativní prameny vzniklé v prostředí premonstrátských kanonií v Čechách a na Moravě*, Disertační práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2005.
- OPPELTOVÁ, Jana, *Aloysius a s. Balbino. Život a dílo Aloise Jana Hackenschmidta, tepelského analisty a přítele Bohuslava Balbína*, *Acta Universitatis Carolinae. Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 50/1, 2010, s. 85–98.
- ORLITA, Zdeněk, *„Bildergalerie katholischer Missbräuche.“ Náboženská bratrstva jihlavského kraje ve světle josefínských účetních výkazů*, in: Rudolf Schebesta (ed.), *Mezi Jihlavou a Vídní 1700–1900*, Jihlava 2006, s. 111–126.
- ORLITA, Zdeněk, *Tělo tvrdě chovey, Flagelace a její praxe v jezuitských sodalitách olomoucké diecéze v 17. století*, *SCetH* 75–76, 2006, s. 134–144.
- ORLITA, Zdeněk, *Dům v zahradě Páně. Fulnecký kapucínský klášter v proměnách staletí*, Nový Jičín 2016.
- ORLITA, Zdeněk, *Die Prozessionen in der Karwoche unter der Leitung von marianischen Kongregationen im 17. und 18. Jahrhundert*, in: Tomáš Černušák – Karl Kollermann – Irene Rabl (edd.), *Kommunikation zwischen Kloster und Welt in Spätmittelalter und Früher Neuzeit (= Monastica Historia 3)*, St. Pölten – Prag 2018, s. 255–278.
- PARMA, Tomáš, *Kardinál František Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii. Prostředky a metody politické komunikace ve službách moravské církve*, Brno 2011.
- PÁTEK, Jakub, *Umělecké objednávky Michaela Osvalda Thuna jako nedílná součást reprezentace českého aristokrata ve 2. polovině 17. století*, Disertační práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2013.
- PERNES, Jiří – FUČÍK, Josef – HAVEL, Petr, *Pod císařským praporem. Historie habsburské armády 1526-1918*, Praha 2003.
- PETR, Stanislav, *Rukopisy kláštera kapucínů v Litoměřicích*, *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků = Miscellanea Department of the Manuscript and Early Printed Books* 10/1, 1993, s. 117–163.

- PETŘIVALSKÝ, Petr, *Počátky kapucínů v Olomouci ve světle řádových narativních pramenů*, Diplomová práce, Teologická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2007.
- PETŘIVALSKÝ, Petr, *Kapucínská krajina*, HG 36, 2010, s. 147–149.
- PICHL, Robert, *Die Bedeutung des Kapuzinerordens für die neuere literaturwissenschaftliche Predigtforschung*, Collectanea Franciscana 50, 1980, s. 85–106.
- PLETZER, Karel, *Josefínská likvidace knihovny kapucínů v Českých Budějovicích*, Jihočeský sborník historický 65, 1996, s. 65–72.
- PODLAHA, Antonín, *Dějiny arcidiecéze pražské od konce století XVII. do počátku století XIX*, tom. I, Doba arcibiskupa Jana Josefa hraběte Breunera (1694–1710), Praha 1917.
- PREISS, Pavel, "Sola est invicto Caesare digna". *Úvahy o Sandrartově Nalezení sv. Kříže v brněnském kapucínském kostele*, Opuscula Historiae Artium Studia Minora Facultatis Philosophiae Universitatis Brunensis F 40, 1996, s. 59–73.
- PREISS, Pavel, *Jak nebyl v Manětíně založen kapucínský klášter*, in: Jiří Fák (ed.), *Městské památkové zóny Manětín a Rabštejn. Sborník příspěvků ze semináře pořádaného v Manětíně 15. – 17. května 1996*, Mariánská Týnice 1997 s. 71–72.
- PREISS, Pavel, *Kapucínský kostel v Chrudimi. Obrazy z hlavního oltáře*, Chrudim 2002.
- PREISS, Pavel, *České královny z rodu Gonzagů a kapucíni. K habsburskému kultu sv. Heleny jako předobrazu císařoven a sv. Josefa a Svaté rodiny v Čechách*, in: TÝŽ (ed.), *Kořeny a letorosty výtvarné kultury baroka v Čechách*, Praha 2008, s. 126–152.
- PRCHAL-PAVLÍČKOVÁ, Radmila, *Triumphus in mortem. Pohřební kázání nad biskupy v raném novověku*, České Budějovice 2008.
- PRCHAL, Vítězslav, *Střet s jinou kulturou: císařská diplomacie v Rusku*, in: Jiří Kubeš (ed.), *V zastoupení císaře. Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640–1740*, Praha 2018, s. 318–349.
- PROKOPOVÁ, Zdeňka, *Každodenní život mariánského poutního místa Kájov v letech 1656–1725*, Jihočeský sborník historický 66–67, 1997–1998, s. 51–63.
- PUMPR, Pavel, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách. Na příkladu panství Třeboň na přelomu 17. a 18. století*, Brno 2010.
- RABAS, Vavřinec, *Prvopočátky řádu kapucínského*, ČKD 71, 1930, s. 63–71, 569–609.
- RABAS, Vavřinec, *Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století*, ČKD 77, 1936, s. 217–238, 329–349, 78, 1937, s. 25–41, 393–406.
- RABAS, Vavřinec, *Průvodce po Loretě v Praze na Hradčanech*, Praha 1937;
- RABAS, Vavřinec, *Kapucíni a katolická restaurace v Čechách*, ČKD 79, 1938, s. 16–38.
- RABAS, Vavřinec, *Valerianus de Magni, nejslavnější muž českomoravské provincie*. ČKD 79, 1938, s. 289–338.
- RABAS, Vavřinec, *Stručný přehled činnosti kapucínů v XVII. století*, ČKD 79, 1938, s. 369–384.
- RABAS, Vavřinec, *Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století*, Praha 1938.
- RABAS, Vavřinec, *Svatý Vavřinec z Brindisi, zakladatel Česko-moravské provincie řádu kapucínského*, Olomouc 1941.
- REBAN, Karel, *Po stopách sv. Auratina, patrona Českých Budějovic*, ČKD 59, 1918, s. 422–437, 530–545.

- REINHARD, Wolfgang, *Gegenreformation als Modernisierung? Prolegomena zu einer Theorie des konfessionellen Zeitalters*, Archiv für Reformationsgeschichte 68, 1977, s. 226–252.
- REINHARD, Wolfgang, *Konfession und Konfessionalisierung in Europa*, in: TÝŽ (ed.), *Bekenntnis und Geschichte. Die Confessio Augustana im historischen Zusammenhang*, München 1981, s. 165–189;
- REINHARD, Wolfgang, *Zwang zur Konfessionalisierung? Prolegomena zu einer Theorie des konfessionellen Zeitalters*, Zeitschrift für historische Forschung 10, 1983, s. 257–277.
- REINHARD, Wolfgang – SCHILLING, Heinz (edd.), *Die katholische Konfessionalisierung*, Münster 1995.
- RON, Vojtěch, *Velkopáteční pašijová procesí*, Český lid 80, 1993, s. 293–304.
- ROTH, Konradin, *Kapuziner in Süddeutschland 1596–1851*, Koblenz 1978.
- ROTH, Konradin, *Pater Martin von Cochem 1634–1712. Versuch einer Bibliographie*, Koblenz – Ehrenbreitstein 1980.
- RYANTOVÁ, Marie, *Jazyková otázka v církevní správě pražské arcidiecéze kolem roku 1700*, FHB 27/1, 2012, s. 135–154.
- RYANTOVÁ, Marie, *Polyxena z Lobkovic, obdivovaná i nenáviděná první dáma království*, Praha 2016.
- ŘÍČAN, Rudolf, *Dějiny Jednoty bratrské*, Praha 1957.
- SANDER, Rudolf, *České zemské gubernium a církevní záležitosti v době josefínské*, SAP 45, 1995/1, s. 73–130.
- SCHEBEK, Edmund, *Die Schweden und die Kapuziner im dreißigjährigen Kriege*, Oesterreichisch-Ungarische Revue 14, 1886, Juni, s. 1–7.
- SCHILLING, Heinz, *Konfessionskonflikt und Staatsbildung. Eine Fallstudie über das Verhältnis von religiösem und sozialem Wandel in der Frühneuzeit am Beispiel der Grafschaft Lippe*, (= Quellen und Forschungen zur Reformationsgeschichte 48), Gütersloh 1981.
- SCHRÖDER, Wilhelm Heinz, *Kollektive Biographien in der historischen Sozialforschung*, in: TÝŽ (ed.), *Lebenslauf und Gesellschaft*, Stuttgart 1985, s. 7–17.
- SCHULTE, Chrysostomus (ed.), *Aus dem Leben und Wirken des Kapuziner-Ordens: Mit besonderer Berücksichtigung der deutschsprachigen Provinzen: Festschrift zum 400 jährigen Jubiläum des Ordens*, München 1928.
- SCHWAB, Emanuel, *Der Iglauer Kapuziner – Necrolog*, Zeitschrift des Deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens 38, 1938, s. 107–118.
- SKŘIVÁNEK, Milan, *K počátkům piaristického školství*, in: Emil Kordiovský – Metoděj Zemek (edd.), *Pokrokové proudy ve výchově a vzdělávání na jižní Moravě v uplynulých 350 letech. XI. mikulovské sympozium 16. a 17. října 1981*, Praha 1982, s. 203–208.
- SNOPEK, František, *Olomoucký kníže biskup Karel z Lichtenštejna a ctihodný sluha boží Marek d' Aviano*, ČKD 57, 1917, s. 749–755.
- SOMMER-MATHIS, Andreas, *María Ana de Austira: spanische Infantin - Königin von Ungarn und Böhmen - römisch-deutsche Kaiserin (1606–1646)*, in: Bettina Braun – Katrin Keller – Matthias Schnettger (eds.), *Nur die Frau des Kaisers?*, s. 141–156.

- SOUSEDÍK, Stanislav, *Valerián Magni. Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*, Praha 1983.
- STONE, Lawrence, *Prosopography*, Daedalus 100, 1971, s. 46–79.
- STELLNER, František, *Fridrich Veliký. Cesta Pruska k velmocenskému postavení*, Praha 1998.
- STELLNER, František, *Sedmiletá válka v Evropě*, Praha 2010.
- STUHLÁ, Pavla, *Prachatický vikariát 1676–1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004.
- SVÁTEK, Josef, *Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy*, SAP 2, 1970, s. 505–624.
- SVATOŠ, Martin, *Mathias Tanner: Societas Jesu militans, imitans, laborans. Slavné skutky, ctnosti i mučednictví jezuitů v podání Matěje Tannera TJ., Karla Škréty a Johanna Georga Heinsche*, LF 118, 1995, s. 288–305.
- SVATOŠ, Martin, *Jezuitské litterae annuae a jejich podání náboženského života v Kutné Hoře v morovém roce 1680*, in: Vojtěch Vaněk – Jiří Kroupa (edd.), *Kutná Hora v době baroka*, Praha 2005, s. 168–196.
- SVOBODA, Miroslav (ed.), *Mikulov*, Praha 2013.
- SVOJANOVSKÝ, Petr, *Neznámý obraz Petra Brandla a loretánské bratrstvo Ježíše, Marie a Josefa*, Umění 49/2, 2001, s. 161–173.
- ŠÍPEK, Richard, *Několik slov k fragmentům starších knižních sbírek v Knihovně roudnických kapucínů*, Acta Musei Nationalis Pragae – Historia litterarum 63, 2018, s. 20–34.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Kapucínské letopisy*, Národní listy 68/312, 10. 11. 1928, s. 1–2.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Několik zpráv k dějinám barokního umění v Čechách*, Památky archeologické 36, 1928–1929, s. 138–141.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Máti kapucínů*, in: *Od pravěku k dnešku (sborník prací z dějin československých k šedesátým narozeninám Josefa Pekaře)*, Praha 1930, s. 163–183.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Kapucínská zpráva o selské bouři r. 1775 v severních Čechách*, Bezděz 1, 1930, s. 2–4.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Kdo stavěl kapli sv. Anny při kapucínském klášteře v Mn. Hradišti r. 1724?*, *Od Ještěda k Troskám* 16, 1937–1938, s. 31.
- ŠMILAUEROVÁ, Adéla, *Bosí augustiniáni v Čechách jako objednavatelé uměleckých děl v 17. a 18. století*, Praha 2018.
- ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita, *Exulantská útočiště v Lužici a Sasku*, Praha 2014.
- ŠVANKMAJER, Milan, *Kateřina II. Lesk a bída impéria*, Praha 2001.
- TADDEI, Elena, *Anna Caterina Gonzaga und ihre Zeit. Der italienische Einfluss am Innsbrucker Hof*, in: Heinz Noflatscher – Jan Paul Niederkorn (edd.), *Der Innsbrucker Hof. Residenz und höfische Gesellschaft in Tirol von 15. bis 19. Jahrhundert*, Wien 2005, s. 213–240.
- TAPIÉ, Victor Lucien, *Marie Terezie a Evropa. Od baroka k osvícenství*, Praha 1997.
- TEJČEK, Michal, *Kapucíni v Brně v 17.–18. století*, *Brno v minulosti a dnes* 18, 2005, s. 145–200.

TESAŘ, Petr, *Delineatio Porta Triumphalis: zajímavá drobnost k dějinám fulneckého kapucínského konventu v Národním archivu v Praze*, Vlastivědný sborník Novojičínska 63, 2013, s. 127–132.

THIESEN von, Hillard, *Die Kapuziner zwischen Konfessionalisierung und Alltagskultur. Vergleichende Fallstudie am Beispiel Freiburgs und Hildesheims (1599–1750)*, Freiburg im Breisgau 2002.

THIESEN von, Hillard, *Intendierte Randständigkeit und die „Macht der Schwachen“: Zur Wahrnehmung des erneuerten Armutsideals der Kapuziner in der Gesellschaft der Frühen Neuzeit*, in: Heinz-Dieter Heimann – Angelica Hildebrand – Bernd Schmies (edd.), *Gelobte Armut. Armutskonzepte der franziskanischen Ordensfamilie vom Mittelalter bis in die Gegenwart*, Paderborn – München – Wien 2012, s. 423–447.

TINKOVÁ Daniela, *Jakobíni v sutaně: neklidní kněží, strach z revoluce a konec osvícenství na Moravě*, Praha 2011.

TISCHER, František, *Uvedení řádu kapucínů do Čech okolo roku 1600*, Věstník Královské české společnosti nauk 8, 1907, s. 1–55.

TOPPI, Francesco Saverio, *Marie Laurencie Longo*, Roma 1993.

TOŠNEROVÁ, Marie (ed.), *Původce po rukopisných fondech v České republice*, tom. IV, *Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven v České republice*, Praha 2004.

[TURRADO] DE PODLABURA, Melchiorre, *Historia generalis Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum*, tom. I–IV, Romae 1947–1951.

URBANELLI, Callisto, *Storia dei cappuccini delle Marche*, tom. I–III., Ancona 1978–1984.

URFUS, Valentin, *Jan Tomáš Vojtěch Berghauer 1684–1760*, Kostelní Vydří 1997.

VÁCHA, Štěpán, *Joachim von Sandrarts Keuzauffindung in Brünn im Lichte neuer Erkenntnisse*, Umění 65/5–6, 2017, s. 514–530.

VALENTA, Aleš, *Lesk a bída barokní aristokracie*, České Budějovice 2011.

VÁLKA, Josef, *Dějiny Moravy*, tom. II, *Morava renesance, reformace a baroka*, Brno 1995.

VAŠICA, Josef, *České literární baroko*, Praha 1938

VAŠKO, Václav, *Neumlčená*, tom. II, Praha 1990.

VÁVRA, Josef, *Jan st. Kavka z Říčan*, SHK 5, 1904, s. 79–82, 143–147.

VEIT, Ludwig Andreas – LENHART, Ludwig, *Kirche und Volksfrömmigkeit im Zeitalter des Barocks*, Freiburg im Breisgau 1956.

VILÍMKOVÁ, Milada, *Stavebně historický průzkum Prahy. Hradčany č. p. 100/IV blok č. 1228a, Loretánská ul., Kapucínská ul a Loretánské náměstí*, Praha 1974.

VLČEK, Vojtěch, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc 2004.

VLNAS, Vít, *Česká fáma. Divadlo, divadelnost a umění slavností v barokních Čechách*, in: TÝŽ (ed.), *Sláva barokní Čechie. Umění, kultura a společnost 17. a 18. století*, Praha 2001, s. 63–66.

VLNAS, Vít, *Princ Evžen Savojský. Život a sláva barokního válečníka*, Praha – Litomyšl 2001.

VOCELKA, Karl, *Geschichte Österreichs. Kultur-Gesellschaft-Politik*, 6. vyd., München 2002.

- VÖCKLER, Matthias, *Einige Anmerkungen zur Entstehung und Bedeutung der Termineien der Bettelorden im mittelalterlichen Thüringen*, Mitteilungen des oberhessischen Geschichtsvereins. Neue Folge 76, 1991, s. 1–11.
- VOLEK, Tomislav, *Pražská Loreta jako hudební instituce*, in: Oldřich Pulkert (ed.), *Domus Lauretana Pragensis. Catalogus collectionis operum artis musicae*, Praha 1973, s. 12–15.
- VRATISLAVSKÁ, Ester, *Piaristické školství v Kyjově v letech 1760–1775*, Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně, 2000, s. 43–53.
- VYDRA, Zdeněk – ŘOUTIL, Miloš – KOMENDOVÁ, Jitka – HLOUŠKOVÁ, Kateřina – TĚRA, Michal, *Dějiny Ruska*, Praha 2017.
- WALLMANN, Johannes, *Der Pietismus*, Göttingen 2005.
- WEIS, Dieter, *Katholische Reform und Gegenreformation*, Darmstadt 2005.
- [WILLÖCHER] von BRIGHTON, Cubbert, *Die Kapuziner. Ein Geschichtsbild aus Renaissance und Restauration*, München 1931.
- WINKELBAUER, Thomas (ed.), *Vom Lebenslauf zur Biographie. Geschichte, Quellen und Probleme der historischen Biographik und Autobiographik. Referate der Tagung "Vom Lebenslauf zur Biographie" am 26. Oktober 1997 in Horn, Horn – Waidhofen an der Thaya* 2000.
- WINTER, Eduard, *Josefinismus a jeho dějiny: Příspěvek k duchovním dějinám Čech a Moravy 1740–1848*, Praha 1945.
- WINTER, Zikmund, *Život církevní v Čechách I–II*, Praha 1895–1896.
- WIRTH, Zdeněk, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Náchodském XXXIV*, Praha 1910.
- WOLF, Jiří, *Mor na Mostecku v roce 1680 a zdejší řeholníci. Heuristická poznámka k jejich misijnímu působení*, Ústecký sborník historický 14, 2005, s. 185–192.
- WOLF, Jiří, *Katolické misie u luteránů ve východní části Krušných hor mezi léty 1660 – 1730*, in: Zdeněk Nešpor (ed.), *Čeští nekatolíci v 18. století*, Ústí nad Labem 2007, s. 220–231.
- ZAHRADNÍK, Isidor, *Historia Congregationis pro felici morte sub titulo Bmae Virginis Mariae Nascentis in ecclesia Sti Benedicti Vetero-Pragae Canoniorum Praemonstratensium Strahoviensium. Příspěvek k dějinám bratrstev církevních v Čechách v XVII. století*, ČKD 36, 1895, s. 417–433.
- [ZATTONI] DA FORLÌ, Peregrino, *Annali dell'Ordine dei frati minori cappuccini*, tom. I–IV, Milano 1882–1885.
- ZDICHYNEC, Jan, *Ad vitiorum correctionem et caritatis conservationem? Proměny řeholní vizitace v raném novověku na příkladu cisterciáckého řádu*, in: Dušan Foltýn – Kateřina Charvátová – Petr Sommer (edd.), *Historia Monastica I., Sborník z kolokvií a konferencí pořádaných v letech 2002–2003 v cyklu „Život ve středověkém klášteře“ (=Colloquia mediaevalia Pragensia 3)*, Praha 2003, s. 103–132.
- ZDICHYNEC, Jan, *Přístupy k výzkumu ženských klášterů kontemplativních řeholí v raném novověku*, in: Martin Nodl – Daniela Tinková (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2008, s. 95–135.
- ZDICHYNEC, Jan, *Monasteriologie a klášterní problematika v raném novověku*, in: Marie Šedivá-Koldinská – Ivo Cermman (edd.), *Základní problémy studia raného novověku* Praha 2013, s. 230–267.

ZDICHYNEC, Jan, *Narativní prameny vybraných klášterů cisterciáček v českých zemích*, FHB 29/2, 2014, s. 347–370.

ZEMEK, Metoděj – BOMBERA, Jan – FILIP, Aleš, *Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950*, Prievidza 1992.

ZOUHAR, Jakub, *Česká dominikánská provincie v raném novověku (1435–1790)*, Praha 2010.

ZUBER, Rudolf, *Osudy moravské církve v 18. století*, tom. I, Praha 1987.

ZUBER, Rudolf, *Osudy moravské církve v 18. století*, tom. II, Olomouc 2003.

Seznam příloh

<i>Příloha č. 1</i>	Životopisy kapucínů
<i>Příloha č. 2</i>	Typologie raně novověkých narativních pramenů řeholní provenience
<i>Příloha č. 3</i>	Přehled pamětních knih kapucínských konventů vzniklých v 18. století
<i>Příloha č. 4</i>	Přehled diáří kapucínských konventů vzniklých v 18. století
<i>Příloha č. 5</i>	Přehled dochovaných výročních zpráv (tzv. <i>Historiae domesticae conventuum</i>) kapucínských konventů a hospiců z 18. století
<i>Příloha č. 6</i>	Řeholní domy kapucínského řádu v českých zemích 1599–1783
<i>Příloha č. 7</i>	Početní stav česko-moravské kapucínské provincie 1673–1783
<i>Příloha č. 8</i>	Grafy
<i>Příloha č. 9</i>	Obrazová příloha

Příloha č. 1 Životopisy kapucínů¹²⁷⁷

ABDON VITOFONTANUS (vlastním jménem Matouš Hauer), narozen 4. 9. 1722 v Sedleci u Mikulova, obláčka 27. 8. 1744 v Mostu, sliby 27. 8. 1745 v Mostu, kněžské svěcení 19. 5. 1749 ve Vyškově, po dokončení studií působil jako řadový kněz při konventu v Praze na Hradčanech (1755–1757). Pak se stal i díky svým vynikajícím studijním výsledkům v rámci formace lektorem na řadových studiích. Nejdříve byl ustanoven lektorem filozofie v Opočně (1757–1759) a poté teologie v Olomouci (1760–1764). Následně byl kvardiánem ve Fulneku (1764–1767), Olomouci (1767–1768), Mikulově (1768–1770, 1778–1781), Brně (1771–1773) a Praze na Hradčanech (1773–1774). V 70. a 80. letech 18. století zastával nejvyšší provinční úřady: provinčního definitora (1771–1774, 1780–1783) a provinčního ministra (1774–1777). V letech 1779–1780 byl pověřen generálním ministrem provést důkladnou vizitaci polské provincie. V roce 1783, tj. v roce rozdělení česko-moravské provincie, se stal členem moravské provincie, kde vykonával úřad provinčního definitora (1783–1785) a kvardiána ve Fulneku (1782–1786). Závěr svého života prožil jako řadový kněz při tomto konventu (1786–1803). Zemřel dne 30. 3. 1803 ve Fulneku. M. BRČÁK, *Abdon Vitofontanus*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

AEMILIUS NICOLSBURGENSIS (vlastním jménem František Brodau), narozen 20. 9. 1744 v Mikulově, obláčka 12. 3. 1764 v Mostu, po dokončení formace byl řadovým členem konventu v Praze na Hradčanech (1774–1775) a Litoměřicích (1775–1776). Následně je uváděn jako lektor filozofie v Třebíči (1776–1777), Mikulově (1777–1779) a Chrudimi (1779–1780) a teologie v Mikulově (1780–1781) a Praze na Hradčanech (1781–1782). V roce 1783 se stal členem moravské provincie, přičemž ale působil jako vojenský kaplan u 47. pěšího pluku (1783). V této funkci i zemřel, a to dne 29. 11. 1783 v Olomouci.

ALESIIUS REICHENBERGENSIS (vlastním jménem Jan Josef Benedikt Rössel), narozen 21. 3. 1725 v Liberci, obláčka 25. 3. 1744 v Mnichově Hradišti, po dokončení formace byl členem konventu v Zákupích (1754–1756) a Praze na Hradčanech (1756–1760), kde vykonával funkci svátečního kazatele. Dále je uváděn jako představený třetího řádu v Litoměřicích (1760–1763) a jako nedělní kazatel v Žatci (1763–1764) a Roudnici nad Labem (1764–1765). Nato byl knězem při konventu v Mostě (1765–1768). Následně se stal představeným třetího řádu v Praze na Hradčanech (1768–1772). Poté je doložen jako misionář v Gruzii (1772–1785). Po návratu do domácí provincie byl členem moravské provincie, závěr života prožil jako řadový kněz při konventu v Brně (1785–1788).

ALEXANDER FRIDBERGENSIS, obláčka 3. 5. 1629, působil jako lektor, kvardián, definitor a provinční ministr. Kvardiánem byl ve Znojmě (1648–1650), Welsu (1650–1651), v Praze na Novém Městě (1651–1652), kde zároveň zastával úřad lektorem filozofie, a v Pasově-Za Hradbami¹²⁷⁸ (1652–1653). Dále při tomto konventu vykonával i funkci lektora

¹²⁷⁷ Pokud není uvedeno jinak na konci medailonku, tak pro vytvoření životopisů byly využity následující prameny: NA, ŘK, Rkp., inv. č. 36, *Catalogus Patrum et Fratrum Capucinatorum Provinciae Boemiae*; KPK Praha, Rkp., inv. č. 378, *Nekrologium česko-moravské provincie 1600–1873*; NA, ŘK, Rkp., inv. č. 98, *Protocollum sive Liber provinciae*; NA, ŘK, Spisy, inv. č. 30, kart. č. 131–136, *Výroční katalogy česko-rakouské, česko-moravské, české a moravské provincie (17.–19. století) – bohužel se dochovaly mezerovitě, z toho důvodu se v medailoncích kapucínů objevují bílá místa*; *Knihy světců: pražské arcidiecéze NA, APA, inv. č. 1218–1224, 1226–1228, sign. B3/9–B3/15, B4/1–B4/3; olomouckého biskupství: Za Opava, pob. Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, Knihy, inv. č. 6–17, 110–112; vratislavského biskupství: S. JUJECZKA – H. GERLIC – W. KÖNIGHAUS (edd.), *Katalog duchowieństwa diecezjalnego*, Wrocław 2014; hradecká diecéze: SOkA Hradec Králové, Biskupský archiv Hradec Králové, Knihy, inv. č. 20–21; P. MATĚJKA, *Seznamy představených*, s. 140–269; TÝŽ, *Seznam provinciálů*, s. 259–343.*

¹²⁷⁸ V Pasově existovaly v raném novověku dva kapucínské kláštery, jeden při městských hradbách (kostel Dvanácti sv. pomocníků), který je uváděn v pramenech jako Pasov-Za Hradbami, a druhý se nacházel na zdejším vyvýšeném poutním místě (kostel Panny Marie Pomocné), který je zmiňován jako Pasov-Na Hoře.

filozofie (1653–1655). Nato se stal kvardiánem ve Steyru (1655–1656). V letech 1656–1660 působil při konventu v Linzi, kde zastával posty lektora filozofie (1656–1658), teologie (1658–1660), a zároveň zde byl i kvardiánem (1657–1660). V tomto úřadě pokračoval ve Welsu (1660–1662). V roce 1662 se zúčastnil jako zástupce česko-rakouské provincie generální kapituly v Římě. Po návratu byl ustanoven představeným domu ve Vídni-Město (1663–1665).¹²⁷⁹ V letech 1665–1668 vykonával úřad provinciála česko-rakouské provincie. Poté stál v čele konventů ve Vídni-Město (1669–1670) a Linzi (1671–1673). Souběžně v letech 1655–1673 zastával úřady: provinčního definitora (1655–1656, 1658–1665), provinčního vikáře a vizitátora (1655, 1670), kustoda pro Horní Rakousy (1658–1661, 1672–1673), pro Dolní Rakousy (1662–1665) a pro Moravu a Slezsko (1671–1672). V roce 1673 se stal členem rakouské provincie, mj. byl zvolen i jejím prvním provinčním ministrem (1673–1674). Poté se stal vikářem kláštera v Linzi (1674–1675). Zemřel dne 6. 6. 1676 v konventu Vídeň-Město.

ALIPIUS LITOMERICENSIS (vlastním jménem Vojtěch Slanina), narozen 16. 4. 1734 v Litoměřicích, obláčka 1. 3. 1755 v Českých Budějovicích, po dokončení formace působil jako lektor filozofie v Českých Budějovicích (1766–1767) a Žatci (1767–1769) a teologie v Brně (1769–1775) a Olomouci (1775–1777). Poté byl ustanoven kvardiánem v Horšovském Týně (1777–1780) a Brně (1780–1783). Dále zastával jen vyšší funkce, a to nejdříve provinčního definitora (1780–1783) a moravského kustoda (1780–1783). V roce 1783 se stal členem české provincie, kde dlouhodobě vykonával úřad provinčního ministra (1783–1798). Zemřel 4. 2. 1798 v Praze na Hradčanech.

ALOISIUS PRAGENSIS (vlastním jménem Josef Fidel Jan Straus), narozen 3. 2. 1732 v Praze, obláčka 14. 10. 1749 v Mnichově Hradišti, po dokončení formace je uváděn jako kněz při konventu v Praze na Hradčanech (1759–1760) a lektor filozofie v Opočně (1760–1761) a Praze na Novém Městě (1761–1762). Následně odešel na misie do Ruska (1762–1765) a Gruzie (1765–1770), kde byl mj. i prefektem zdejší katolické mise (1767–1770). Zemřel dne 11. 10. 1770.

ALPHONSUS NICOLASBURGENSIS (vlastním jménem František Dominik Kopfinger), narozen 4. 8. 1723 v Mikulově, obláčka 26. 4. 1740 v Českých Budějovicích, sliby 26. 4. 1741 v Českých Budějovicích, kněžské svěcení 25. 9. 1747 v Olomouci, po dokončení formace je doložen jako řadový kněz při konventu v Mostu (1750–1752). Poté v provincii vykonával kazatelské úřady, a to při domech: Žatec (1752–1754), Mikulov (1754–1756), Sokolov (1756–1759), Rumburk (1759–1761). Následně působil jako vikář a historik konventu v Žatci (1761–1762). Poté opět plnil poslání kazatele, a to při klášterech ve Znojmě (1762–1764) a Jihlavě (1764–1765). Nato se stal vikářem v Mikulově (1766–1767). A pak znovu byl ustanoven kazatelem tentokrát v Mostě (1768–1769). Následně zastával již jen funkce představených, nejdříve byl vikářem a historikem (1769–1771) a kvardiánem ve Fulneku (1771–1774). Poté pokračoval v kariéře jako představený v Českých Budějovicích (1774–1777). Následně poslán do Znojma, kde mu bylo svěřeno poslání vikáře a historika konventu (1777–1780) a kvardiána (1780–1781). Poté byl kvardiánem v Třebíči (1781–1784). Po rozdělení provincie 1783 se stal členem moravské provincie, v níž byl až do své mrti provinční definitorem. Zemřel dne 24. 4. 1784 v Třebíči. M. BRČÁK, *Alphonsus Nicolasburgensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

ALTMANNUS BUDVICENSIS (vlastním jménem Václav Neitzer), narozen 27. 9. 1723, obláčka 27. 4. 1745 v Mostu, po dokončení formace byl knězem při konventu v Rumburku

---

¹²⁷⁹ Ve Vídni se též v 17. a 18. století nacházely dva konventy, které řád odlišoval podle polohy k městským hradbám: Vídeň-Za Hradbami (dnes klášter kongregace mechitharistů při kostele Zjevení P. Marie) a Vídeň-Město (P. Marie Andělské, habsburská hrobka).

(1755–1759), Zákupcích (1759–1760) a Litoměřicích (1760–1765). V roce 1767 odešel na misie do Ruska (1767–1776). Po návratu do domácí provincie se stal členem konventů v Praze na Hradčanech (1778–1782) a Českých Budějovicích (1783–1786) Závěr života prožil jako řadový kněz při klášteře v Mostu (1786–1793), kde dne 18. 3. 1793 zemřel.

AMANDUS BAVARUS, obláčka 7. 5. 1638, v řádu působil jako kvardián kazatel. Kvardiánem byl v Litoměřicích (1655–1658) a Korneuburgu (1658–1660). Dále je doložen jako kazatel při řádovém kostele ve Waidhofen an der Ybbs (1664–1665) a poté krátce při farním kostele u sv. Jakuba v Brně (1665), kde se dostal do konfliktu s místní městskou radou, které se nelíbila úroveň a obsah jeho kázání, proto byl přeložen do Olomouce, kde zastával úřad kvardiána (1665–1668). Dále vykonával funkci kazatele při farním kostele sv. Otmaru v Mödlingu (1671–1676). Po rozdělení česko-rakouské provincie se stal členem rakouské provincie. Závěr života prožil jako řadový kněz při konventu Vídeň-Za Hradbami (1676–1677). Zemřel dne 1. 3. 1677 v konventu Vídeň-Město. B. BRETHOLZ, *Pfarrkirche zu St. Jakob*, s. 134–135.

AMANDUS GRAECENSIS, obláčka 1653, byl členem štýrské provincie, v řádu se proslavil především jako kazatel. Po většinu života působil jako kazatel při lublaňské katedrále. Tiskem vyšla například *Quadragesimale primum, quod agit torpore animae*, Salisburgi 1698. V letech 1682–1685 zastával úřad provinčního ministra. Zemřel dne 13. 2. 1700 ve Štýrském Hradci. *Lexicon Capuccinum*, s. 54; Bernardus [TOSELLI] A BONONIA, *Bibliotheca scriptorum Ordinis Minorum S. Francisci Capucinatorum*, Venetiis 1747, s 7–8; M. BENEDIK, *Die Kapuziner in Slowenien*, s. 48–51.

AMATUS A LAMBALLE (vlastním jménem Landehen), sliby 1711, byl členem bretaňské provincie, které byl dlouholetým provinčním ministrem (1741–1744; 1747–1750; 1753–1754). V letech 1754–1761 zastával úřad generálního prokurátora. V roce 1768 byl zvolen jako první francouzský kapucín generálním ministrem, v této funkci působil až do své smrti. Zemřel dne 17. 5. 1773 v Paříži. *Lexicon Capuccinum*, s. 54–55.

ANASTASIUS PRAGENSIS, obláčka 11. 11. 1646 v Praze na Novém Městě, působil v provincii především při konventu v Praze na Hradčanech. Uváděn je při něm jako řadový kněz a kazatel (1664–1665, 1682–1685), sakristián lorety, která při něm fungovala (1669–1672, 1675–1677), provinční historik (1676–1678) či jako zdejší vikář (1675–1682). Mezi lety 1672–1675 vykonával funkci kvardiána při konventu v Praze na Novém Městě. Zemřel dne 4. 2. 1685 v Praze na Hradčanech. *Kapucínské letopisy*, tom. VIII, s. 440–448 (elogium). M. BRČÁK, *Anastasius Pragensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

ANDREAS BRUNENSIS, obláčka 27. 2. 1658, po vysvěcení na kněze působil jako lektor filozofie v Nise (1666–1669) a teologie v Linci (1669–1672) a v Pasově (1672–1673). Následně se stal kvardiánem v Brně (1673–1676) a Olomouci (1676–1677). V roce 1678 zastupoval domácí provincii na generální kapitule v Římě jako její volitel. Po návratu byl poprvé zvolen provinčním ministrem (1679–1682). Poté vykonával funkci vikáře (1682–1683) a kvardiána (1683–1684) v Brně. V letech 1684–1687 znovu zastával úřad provinčního ministra. Následně působil jako vikář (1687–1688) a kvardián (1688–1690) v Brně. Třetí funkční období jako provinční ministr zastával v letech 1690–1693. V závěru života vykonával úřad vikáře (1693–1694) a kvardiána (1694) v Brně. V letech 1674–1679, 1688–1690 a 1694 byl zároveň provinčním definitivem. Zemřel dne 15. 12. 1694 v Brně.

ANDREAS BRUNENSIS (vlastním jménem Karel Josef Keller), narozen 15. 10. 1698 v Brně, obláčka 30. 11. 1714 v Nise, sliby 30. 11. 1715 v Nise, kněžské svěcení 24. 9. 1718 v Praze, po dokončení formace byl lektorem filozofie na řádových studiích v Nise (1724–1726) a Vratislavi (1726–1728). Následně působil jako lektor teologie na řádových studiích ve Vratislavi (1728–1729) a v Praze na Novém Městě (1729–1731). Poté se stal kvardiánem

ve Vyškově (1734–1737), v Brně (1737–1739) a v Praze na Hradčanech (1740–1743). V letech 1737–1743 působil zároveň jako provinční definitor, který byl zároveň i kustodem moravské (1737–1740) a české kustodie (1740–1743). V roce 1740 zastupoval svoji mateřskou provincii jako volitel na generální kapitule v Římě. V roce 1743 byl zvolen provinčním ministrem (1743–1745). Tento úřad zastával až do své smrti 1. 11. 1745 v Mikulově. M. BRČÁK, *Andreas Brunensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

ANDRONICUS NEOTITSCHINENSIS (vlastním jménem František Gedeck), narozen 29. 1. 1699 v Novém Jičíně, obláčka 14. 11. 1716 v Nise, sliby 14. 11. 1717 v Nise, po dokončení formace působil v Mikulově (1728–1729). Poté se stal lektorem filozofie v Chrudimi (1729–1731) a Brně (1731–1732). Dále byl ustanoven lektorem teologie v Mikulově (1732–1738). Následně zastával úřady představených: kvardiánem v Třebíči (1738–1740), Brně (1740–1743), Mikulově (1743–1744) a poté zde i vikářem (1744–1745). Nato byl kvardiánem v Olomouci (1745–1748), opět v Třebíči (1748–1749) a Praze na Hradčanech (1749–1751, 1752–1753). Kromě uvedených postů zastával v letech 1740–1746 a 1749–1754 i úřad provinčního definitora. V roce 1754 zastupoval domácí provincii na generální kapitule v Římě, na níž byl zvolen její dosavadní ministr Serafin Melcher z Gluchořaz generálním ministrem, díky čemuž se P. Andronik z funkce provinčního vikáře stal provinčním ministrem. Tento úřad zastával až do roku 1759. Poté již nevykonával nejvyšší funkce a je uváděn pouze jako řadový kněz, přičemž se u jeho jména v řádových katalozích objevuje poznámka *ex provincialis*, při konventech v Praze na Hradčanech (1759–1760), Mikulově (1760–1767) a Brně (1767–1771). Zemřel dne 5. 10. 1771 v Brně.

ANGELUS A BORGOMANERO byl členem římské provincie, přičemž v řádu působil především jako postulátor (1676–1691), tj. osoba, která shromažďuje podklady pro blahořečení a svatořečení jednotlivých kapucínských řeholníků. V roce 1673 se podílel na vizitaci české části česko-rakouské provincie, která předcházela jejímu rozdělení. Zemřel roku 1693. *Lexicon Capuccinum*, s. 72.

ANSELMUS A PIETRAMELARA (příjmení Franceschi) byl člen piceanské provincie. V roce 1571 se jako vojenský kaplan zúčastnil bitvy u Lepanta. Poté se jako generální komisař podílel na uvedení kapucínů do Francie. Zemřel v Camerinu v roce 1584. *Lexicon Capuccinum*, s. 84.

ANTONIUS A ZDIANNE (vlastním jménem Kornélius Przedwojewski), narozen 4. 3. 1728 ve Ždžanne, obláčka 4. 3. 1748 v Lubartówě, byl členem polské kustodie (od roku 1755 provincie), po dokončení formace zde působil jako lektor filozofie a teologie při konventu v Olesku (1754–1759). V roce 1761 zastupoval polskou provincii jako její volitel na generální kapitule v Římě. V následujícím roce byl zvolen jejím provinčním ministrem (1762–1765). Poté zastával úřad provinčního definitora a kustoda (1765–1768). Věnoval se i historiografické činnosti. V letech 1768–1793 byl pomocným biskupem v hnězdenské diecézi. Zemřel dne 3. 8. 1793 ve Varšavě. J. L. GADACZ, *Słownik polskich kapucynów*, tom. II, s. 199–203.

ANTONIUS BRUNENSIS (vlastním jménem Jiří Grimm), narozen 25. 4. 1712 Brně, obláčka 2. 6. 1729 v Mnichově Hradišti, sliby 2. 6. 1730 v Mnichově Hradišti, kněžské svěcení 25. 10. 1735 v Olomouci. Pocházel z významné brněnské měšťanské rodiny stavitelů, která byla silně propojena s kapucínským řádem. Jeho otec Mořic Grimm a bratr František Antonín byli stavitelé brněnského konventu při jeho postupném rozšiřování v průběhu 18. století. Jeho bratr Jan Jakub Grimm byl též kapucínem, v řádu je uváděn pod řeholním jménem →František Ludvík. P. Antonín v provincii nejdříve působil jako lektor na řádových studiích, lektor filozofie: v Nise (1740–1741), Znojmě (1741–1743), ve Vratislavi (1743–1744), lektor teologie: ve Vratislavi (1744–1746) a v Praze na Novém Městě (1746–1748).

Poté se stal vikářem konventu ve Fulneku (1748–1751) a kvardiánem konventu v Litoměřicích (1751–1754). V letech 1754–1761 byl generálním ministrem kapucínského řádu člen česko-moravské provincie Serafín Melcher z Glucholaz, který si P. Antonína odvedl s sebou do Říma. Zde po celou dobu uvedeného generalátu vykonával funkci sekretáře pro německy mluvící kapucínské provincie. Zároveň zastupoval domácí provincii na generální kapitule, která se v Římě konala v roce 1761. Po návratu, patrně i díky svým římským zkušenostem, byl zvolen provinčním mistrem česko-moravské provincie (1762–1765). Následně zastával funkci provinčního definitora a moravského kustoda (1765–1768), pak se opět stal provinčním ministrem (1768–1771). V letech 1771–1773 je uváděn pouze jako řádový kněz při brněnském konventu, kde také dne 11. 11. 1773 zemřel.

ANTONIUS DE PORDENONE (příjmení Pisollo), obláčka 1581, byl členem benátské provincie. Před vstupem do řádu pracoval jako asistent (1577–1580) u architekta Andrea Palladia (1508–1580). V řádu zastával nejdříve úřad kvardiána, například v Arcu (1592–1593), a od roku 1601 funkci provinčního stavitele, podílel se mj. na výstavbě konventu v Arzignano. V roce 1605 působil jako hostující kapucín v tyrolsko-bavorské provincii, kde vedl stavbu zdejších prvních kapucínských klášterů, například v Rosenheimu. V roce 1620 je doložen opět v domácí provincii, kde řídil rozšíření konventu v Oderzu. Zemřel v roce 1628 poblíž Castelfranca. T. MARTELANC, *Kapucínska architektura*, s. 129–130.

ARCHELAUS ZIATTECENSIS (vlastním jménem David Kettler), narozen 31. 10. 1738 v Žatci, obláčka 17. 9. 1756 v Českých Budějovicích, po dokončení formace je doložen jako kněz při hospici v Mělníku (1767–1768). Dále je uváděn jako lektor filozofie v Opočně (1768–1770) a teologie v Chrudimi (1770–1771), Praze na Novém Městě (1771–1773), Olomouci (1773–1775), Mikulově (1775–1775), opět v Praze na Novém Městě (1776–1777) a Olomouci (1777–1778). Poté se stal zpovědníkem a teologem ve službách olomouckého arcibiskupa Antonína Theodora Colloredo-Waldsee-Mels (1778–1804). Zemřel 6. 1. 1804 v Olomouci.

AUXILIUS WELLNICENSIS (vlastním jménem Antonín Josef Starcke), narozen 8. 7. 1732 ve Velenicích, obláčka 7. 11. 1753 v Mnichově Hradišti, sliby 7. 11. 1754 v Mnichově Hradišti, kněžské svěcení 24. 9. 1757 v Olomouci, po dokončení formace působil nejdříve rok jako řádový kněz v Mostu (1763–1764) a následně se stal lektorem filozofie v Opočně (1764–1767). Po této zkušenosti byl jeho život spjat už pouze s konventem v Praze na Hradčanech, kde dlouhodobě až do své smrti zastával úřad provinčního historika (1767–1781). Zároveň se v této době u jeho jména v provinčních katalozích objevuje poznámka *Scriptor historiae*. Zemřel dne 22. 5. 1781 v Praze na Hradčanech. M. BRČÁK, *Auxilius Wellnicensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

BARTHOLOMEUS NIEMCZICENSIS (vlastním jménem Jan Jakub Smrž), narozen 2. 9. 1731 v Němčicích u Kolína, obláčka 9. 4. 1752 v Českých Budějovicích, sliby 9. 4. 1753 v Českých Budějovicích, kněžské svěcení 18. 9. 1756 v Olomouci, po dokončení formace v provincii působil jako lektor na řádových studiích: filozofie v Kolíně (1763–1764) a teologie v Olomouci (1764–1767, 1768–1771) a Fulneku (1767–1768). Poté byl vikářem (1771–1772) a kvardiánem (1772–1773) konventu v Českých Budějovicích. Následně se stal kvardiánem v Třebíči (1773–1776), Sokolově (1776–1777) a Mnichově Hradišti (1777–1778). Poté krátce zastával úřad českého kazatele při konventu v Praze na Hradčanech (1778–1779). Zbytek jeho života je spojen s konventem v Roudnici nad Labem, kde byl nejdříve představeným zdejší terciářské komunity (1779–1780), pak historikem a knihovníkem (1780–1782) a posléze řádovým knězem (1782–1800). Zemřel dne 9. 2. 1800 v Roudnici nad Labem. M. BRČÁK, *Bartholomeus Niemczicensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

BASILIVS DE AIRE, narozen 1591 v Aire sur la Lys, obláčka 20. 9. 1613, byl členem česko-rakouské provincie, ve 20. letech 17. století působil jako sekretář kapucína Hyacinta z Cassale (1575–1627), který jakožto papežský diplomat byl v úzkém kontaktu s Maxmiliánem Bavorským (1573–1651). Následně se stal spolupracovníkem Valeriána Magniho a Arnošta Vojtěcha z Harrachu, v této době často pobýval na vídeňském dvoře. V roce 1636 se přesunul do Prahy, což vedlo ještě k intenzivnější spolupráci s pražským arcibiskupem Harrachem. Zemřel 25. 4. 1667 v Praze na Hradčanech. A. CATALANO, *Die Funktion der italienischen Sprache*, s. 99–134.

BEATUS TEINICENSIS (vlastním jménem Matěj Maxmilián Rudovský, v pramenech se vyskytuje i varianta příjmení Rudowský), narozen 5. 11. 1687 v Horšovském Týně, obláčka 16. 8. 1708 v Mostu, sliby 16. 8. 1709 v Mostu, kněžské svěcení 23. 12. 1713 Olomouc, po dokončení studií působil jako řadový kněz při konventu v Olomouci (1719–1721). Následně se stal členem konventu v Sušici, kde vykonával úřad českého kazatele při řádovém kostele (1721–1726). Poté je uváděn při konventu v Praze na Hradčanech, kde zastával funkci provinčního archiváře (1726–1754) a historika konventu (1740–1743). Zemřel dne 12. 9. 1754 v Praze na Hradčanech. M. BRČÁK, *Beatus Teinicensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

BELTRANDUS UTINENSIS, narozen 1675 v Udine, obláčka 1594, byl členem benátské provincie a je jedním ze 13 kapucínů, kteří byly vysláni do Prahy za účelem založení prvního řádového konventu v českých zemích. V roce 1601 se jako vojenský kaplan zúčastnil bitvy u Stoličného Bělehradu (1601). Zemřel dne 7. 12. 1614 v Benátkách. P. MATĚJKA (ed.), *Nekrologium*, s. 347.

BENNO STANTIENSIS (příjmení Lussi), narozen 1679 ve Stans, byl členem švýcarské provincie, které byl opakovaně provinčním ministrem (1738–1741; 1744–1747, 1750–1753). Je autorem regulí třetího řádu *Regul - und Andachts - Büchlein, deß dritten Ordens deß Heiligen Seraphischen Vatters Francisci in drey Theil abgetheilet*, které poprvé vyšly v Zugu v roce 1730. Zemřel v roce 1755. B. [TOSELLI] A BONONIA, *Bibliotheca scriptorum*, s. 42; *Lexicon Capuccinum*, s. 731.

BERNARD BARTOŇ (křestním jménem Josef), narozen 4. 1. 1920 v Mořkově, vstoupil do řádu 1. 1. 1937, věčné sliby 8. 9. 1941, kněžské svěcení 7. 11. 1943, byl absolvent kapucínské serafínské školy v Olomouci. Po druhé světové válce v řádu působil jako lektor církevních dějin a novicmistr. Poté co proběhla akce K, byl odveden jako voják k PTP, zde v roce 1953 zatčen z politických důvodů, odsouzen ke třem letům vězení. Po propuštění pracoval jako automechanik, od roku 1968 směl opět vykonávat kněžské povolání. Po sametové revoluci byl členem kapucínské řeholní komunity v Olomouci. Zemřel dne 11. 10. 2000 v Olomouci. P. MATĚJKA, *Literárně činní členové*, s. 252–253.

BERNARDINUS AB ASTI (příjmení Palli) narozen 1485 v Asti, obláčka 1499 (vstup k františkánům-observantům), přestup ke kapucínům 1533, pocházel ze šlechtické rodiny. Již jako člen františkánského-observantského řádu byl uznávaným teologem, mj. byl svými současníky považován za velkého znalce díla Jana Dunse Scota. V letech 1535–1538 a 1546–1552 byl generálním vikářem kapucínskému řádu. Mezitím v letech 1538–1546 zastával úřad provinčního ministra římské provincie, které byl zároveň kvardiánem konventu v Římě, generálním prokurátorem a definitorem. Od svého druhého zvolení generálním vikářem se aktivně účastnil tridentského koncilu. Zemřel v roce 1557 v Římě, přičemž je pokládán za jednoho z "otců" kapucínské reformy, jelikož se velice zasloužil o rozvoj řádu v jeho prvopočátcích. *Lexicon Capuccinum*, s. 200–201; M. TURRADO, *Historia generalis*, tom. I, s. 44–48, 51–52, 214–222; L. IRIARTE, *Der Franziskusorden*, s. 154–166.

BERNARDUS A BONONIA (příjmení TOSELLI), narozen 1699, byl členem boloňské provincie, věnoval se spisovatelské činnosti, mj. je autorem v řádu velmi používaného

zповědního zrcadla *Manuale Confessariorum Ordinis Capuccinorum*, Venetiis 1737 a monografie o řádových spisovatelích *Bibliotheca scriptorum Ordinis Minorum S. Francisci Capucinorum*, Venetiis 1747. Zemřel v roce 1768.

BERTHOLDUS SILESIUS (vlastním jménem Martin Hoffman), obláčka 29. 7. 1636, většinu svého řeholního života působil ve funkci kvardiána, a to v Praze na Novém Městě (1648–1650, 1669–1672, 1677–1681), Litoměřicích (1651–1652, 1658–1659), Vyškově (1653–1656, 1661–1662, 1663–1666, 1667–1669), Sušici (1656–1658), Prudniku (1660–1661), Mikulově (1662–1663), Chrudimi (1672–1673) a Praze na Hradčanech (1674–1677). Po rozdělení česko-rakouské provincie se stal členem česko-moravské provincie, přičemž v ní zastával úřady provinčního vikářem (1673–1676), kustoda slezské kustodie (1673–1674) a české kustodie (1674–1676). Závěr svého života prožil v konventu v Praze na Novém Městě, kde nejprve pracoval jako zdejší vikář (1681–1684) a posléze jako obyčejný řádový kněz (1684–1686). Zemřel dne 9. 2. 1686 v Praze na Novém Městě.

BOLESLAUS NOVODOMENSIS (vlastním jménem Mikuláš Müller), narozen 6. 12. 1704 v Jindřichově Hradci, obláčka 15. 10. 1721 v Mostu, v provincii je doložen jako nedělní kazatel při farních kostelech ve Vyškově (1737–1739), Sušici (1739–1742) a Chrudimi (1742–1744). Následně byl ustanoven vikářem v Kyjově (1744–1747). Poté odešel na misie do Ruska (1747–1753), kde se podílel i na malířské výzdobě nově zřízeného katolického kostela v Nižynu. Zemřel 17. 9. 1753 v Nižynu.

BONAVENTURA A FERRARA (příjmení Barberini), narozen 30. 10. 1674 ve Ferrara, obláčka 1694, kněžské svěcení 1702, byl člen boloňské provincie. V řádu působil především jako kazatel, v letech 1721–1740 byl apoštolským kazatelem v Římě. V letech 1733–1740 zastával úřad generálního ministra. Poté se stal arcibiskupem ferrarské diecéze. Zemřel dne 15. 10. 1743 ve Ferrare. *Lexicon Capuccinum*, s. 169.

BONAVENTURA RUTHENUS (je uváděn i jako BONAVENTURA COLONIENSIS), narozen v Kolíně nad Rýnem, obláčka 24. 6. 1613 v Brně, v provincii je doložen krátce jako provinční stavitel (1621–1622) a misionář ve Fulneku (1623). Zemřel dne 22. 1. 1661 v Linzi. Vzhledem k faktu, že nezastával vyšší řádové funkce a chybějící pramenné základně pro toto období, nelze prozatím více uvést k jeho životu. H. KOLLMANN, *P. Bonaventura z Kolína*, s. 87–105.

BONIFACIUS PRAGENSIS (vlastním jménem Matouš Ginther), obláčka 13. 5. 1661, v řádu je doložen jako kazatel, a to při konventech v Mikulově (1675–1677), Opočně (1679–1682), Olomouci (1682–1683), Vratislavě (1683–1694), kde byl kazatelem při katedrálním kostele, Olomouci (1695–1696), Praze na Hradčanech (1697–1698), tehdy u jeho jména uvedena poznámka nemocen, Jihlavě (1698–1699), Sušici (1701–1702), v Kolíně (1705–1706) a u sv. Jakuba v Brně (1706–1707). Zemřel dne 3. 1. 1712 v Brně.

BRICTIUS POLNENSIS (vlastním jménem Jan Sazawsky) narozen 5. 5. 1736 v Polné, obláčka 11. 1. 1757 v Českých Budějovicích, po dokončení formace poslán jako misionář do Ruska (1767–1780). Po návratu do domácí provincie se stal členem konventu v Opočně (1781–1811), kde dne 17. 4. 1811 zemřel. V Opočně zastával i funkce představených, a to vikáře (1791–1799) a kvardiána (1799–1803).

CAROLUS A BRUXELLES (příjmení Arenbeberg), narozen 1593 v Bruselu, obláčka 1616, sliby 1617, pocházel z významného říšského knížecího rodu, jehož državy se rozprostíraly především v tehdejší rakouské Nizozemí. V kapucínském řádu zastával významné úřady, mj. byl provinčním ministrem domácí flanderské provincie (1649–1652) a dlouholetým generálním definitorem (1643–1656). P. Karel je autorem biografii významných kapucínů působících v řádu v prvním století jeho existence – *Flores Seraphici (...)*, tom. I–II, Coloniae Agrippinae 1640–1642. Zemřel dne 5. 6. 1669. *Lexicon Capuccinum*, s. 348–349.

CAROLUS IGLAVIENSIS (vlastním jménem Jan Neumann), narozen 1648 v Jihlavě, obláčka 7. 10. 1673 v Mostu, po dokončení formace je uváděn jako kněz při konventu v Olomouci (1682–1691). Poté je doložen jako kvardián v Žatci (1693–1695) a vikář v Třebíči (1697–1699), Mnichově Hradišti (1701–1702), Horšovském Týně (1705–1706) a Rumburku (1706–1707). Bohužel pro následující desetiletí nejsou dochovány výroční katalogy a vzhledem k faktu, že Karel Neumann z Jihlavy nezastával tehdy již vyšší funkce, tak nelze zbytek jeho kariéry přesně zrekonstruovat. Zemřel dne 17. 8. 1717 v Brně.

CAROLUS MARIA A MACERATA (příjmení Mandirolí) byl členem pisánské provincie, v řádu působil nejdříve jako lektor teologie a provinční definitor. Poté vykonával úřad generálního definitora (1671–1685). Následně zastával funkci generálního ministra (1685–1691). Zemřel dne 15. 7. 1697 v Maceratu. *Lexicon Capuccinum*, s. 351.

CAROLUS MORAVUS, obláčka 9. 11. 1654, v provincii zastával úřad kvardiána v Chrudimi (1668–1671), Korneuburgu (1671–1672), v Mikulově (1672–1673), Prudniku (1691–1693), Jihlavě (1673–1674), Horšovském Týně (1675–1677), Mostu (1677–1681, 1682–1684), zde zároveň zastával úřad novicmistra pro kleriky, Nise (1684–1687), opět byl i místním novicmistrem pro kleriky. Následně byl krátce novicmistrem pro kleriky v Prudniku (1687–1688). Poté se stal opět kvardiánem a novicmistrem v Nise (1688–1691), Prudniku (1691–1693), Nise (1693–1694) a Praze na Hradčanech (1697–1700). V této době zároveň vykonával funkci provinčního definitora (1694–1695, 1697–1700). Následně je uváděn jako vikář (1701–1702) a řadový kněz (1705–1709) v Praze na Hradčanech, kde dne 9. 9. 1709 zemřel.

CHERUBINUS AB EGNIA (příjmení Pichler, je uváděn i jako ANGELUS AB EGNIA či TYROLENSIS), obláčka 1597 ve Veroně, byl členem bavorsko-tyrolské provincie. Patřil mezi 13 kapucínů, kteří pod vedením Vavřince z Brindisi přišli v roce 1599 do Prahy, kde založili první konvent v českých zemích. V česko-rakouském generálním komisariátu (do roku 1608 česko-rakousko-štyrském) působil jako provinční definitor (1612–1614, 1616–1617), stavitel (1611–1617), mj. se podílel na výstavbě konventu v Mikulově, Českých Budějovicích a Linzi. Dále zastával úřad kvardiána v Linzi (1612–1614) a Českých Budějovicích (1614–1616). V roce 1617 se vrátil do domácí provincie, kde působil hlavně jako provinční stavitel, vedl výstavbu konventu v Neumarktu (1617–1621) a Branau am Inn (1621–1624). Věnoval se také kazatelské činnosti a duchovnímu doprovázení, mj. je uváděn jako zpovědník Anny Tyrolské (1585–1618). Zemřel dne 8. 10. 1649 v Neumarktu.

CHRISTOPHORUS BRANDENBURGENSIS (vlastním jménem Ondřej Grebin), obláčka 2. 2. 1641, v kapucínském řádu působil především jako kazatel a kvardián. Úřad kvardiána zastával v Nise (1659–1660, 1661–1662). V letech 1663–1664 vykonával funkci kazatele v Brně ve farním kostele sv. Jakuba. Kvůli sporu s místní městskou radou, jíž se nelíbil obsah jeho kázání, přeložen do Nisy (1664–1665), kde byl ustanoven vikářem domu a kazatelem při řádovém kostele. Dále je doložen jako kazatel při špitálním kostele v Linzi (1671–1674). Po rozdělení česko-rakouské provincie se stal členem rakouské provincie. Následně byl jako řadový kněz členem klášterů v Mödlingu (1675–1676), Vídeň-Město (1676–1677) a Vídeň-Za Hradbami (1679). Zemřel na mor dne 20. 9. 1679 v konventu Vídeň-Za Hradbami. *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 902; B. BRETHOLZ, *Pfarrkirche zu St. Jakob*, s. 134–135.

CHRISTOPHORUS LUSATIUS (vlastním jménem Jan Lehman), narozen 1653, obláčka 7. 10. 1673 v Mostu, kněžské svěcení 21. 9. 1679 ve Vratislavi, vykonával v řádu funkce novicmistra, kvardiána, provinčního definitora a ministra. Je autorem knihy *Capucinus Meditans seu Via regia tutissima ac rectissima (...)*, která byla užívána v česko-moravské provincii jako dlouholetá příručka novicistrů. Po dokončení formace je doložen jako řadový kněz při konventech v Praze na Hradčanech (1686–1687) a v Mostu (1687–1688; 1690–1691). Jako novicistr pro kleriky působil při noviciátu v Mostu (1688–1689; 1693–1695;

1697–1700, 1701–1702), přičemž byl po většinu této doby zároveň i představeným zdejší komunity (1693–1695, 1697–1700, 1701–1702). Mezitím zastával úřad kvardiána v Sokolově (1700–1701). Následně byl zvolen provinčním definitorem (1703–1706), pověřeným funkcí kustoda moravské části provincie, který současně byl kvardiánem v Brně. Poté se stal provinčním ministrem (1706–1709). Následně se stal opět moravským kustodem a kvardiánem v Brně (1711–1714). Zemřel dne 14. 5. 1716 v Mostu. P. MATĚJKA, *Literární činní členové*, s. 240.

CLETUS FREYBERGENSIS (vlastním jménem Baltazar Kresta), narozen 5. 1. 1693 v Příboru, obláčka 22. 11. 1712 v Mostu, sliby 22. 11. 1713 v Mostu, kněžské svěcení 18. 12. 1717 Praha, po dokončení formace působil jako řadový kněz při konventu v Třebíči (1723–1724). Poté vykonával úřad lektora filozofie na řadových studiích v Opočně (1724–1726), Nise (1726–1728) a Chrudimi (1728–1729). Následně se stal lektorem teologie na řadovém studiu v Mikulově (1729–1732). Pak byl kvardiánem ve Fulneku (1732–1734) a v Kyjově (1734–1737). Poté byl ustanoven vikářem a historikem konventu v Sušici (1737–1739) a řadovým knězem při konventech v Českých Budějovicích (1739–1740) a Litoměřicích (1740–1741). Následně se znovu stal vikářem a historikem konventu tentokrát však v Roudnici nad Labem (1741–1743). Od roku 1743 byl členem hradčanského konventu, působil zde nejdříve jako vikář a historik konventu (1743–1744), následně jako kazatel (1744–1746) a poté jako provinční historik (1746–1759). Zemřel dne 27. 10. 1759 v Praze na Hradčanech. M. BRČÁK, *Cletus Freybergensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

CLETUS MONACENSIS (vlastním jménem Jiří Widman), obláčka 30. 9. 1651, v kapucínském řádu působil především jako lektor a kvardián. Úřad lektora filozofie zastával v Brně (1661–1662), v Krems an der Donau (1662–1665). Dále byl ustanoven lektorem teologie v Linzi (1665–1669). Nato se stal kvardiánem ve Welsu (1669–1671). Poté zastával funkce lektora morálky a kvardiána (1671–1673) v Krems an der Donau. V roce 1673 se nejdříve stal členem česko-moravské provincie, kde jej zvolili provinčním definitorem a zároveň byl kvardiánem ve Znojmě (1673–1674), ale již o rok později přestoupil do rakousko-uherské provincie, kde opakovaně zastával nejvyšší řádové funkce. Nejdříve vykonával úřad provinčního definitora, kvardiána a lektora morální teologie ve Welsu (1674–1677). Provinčním ministrem rakousko-uherské provincie byl v letech 1681–1684 a 1688–1690. Mezitím působil jako kustod hornorakouské kustodie, provinční definitor, a kvardián v Linzi (1687–1688). Zemřel dne 30. 11. 1692 v Linzi.

COSMA A CASTROFRANCO (vlastním jménem Paolo Piazzo), narozen 1560 v Castelfranco, sliby 27. 9. 1598, byl členem benátské provincie. Jako bratr laik působil jako řadový malíř. V roce 1600 poslán do střední Evropy, kde se podílel na výzdobě nově zakládaných řádových kostelů a klášterů, v českých zemích jsou doloženy jeho práce v Praze na Hradčanech a v Brně. Do domácí provincie se vrátil v roce 1608, kde tvořil tři roky. V letech 1611–1618 (s výjimkou roku 1616, kdy byl činný v Umbrii) pracoval v Římě pro papeže Pavla V. a kardinála Scipiona Caffarelliho-Borghese (1577–1633), poté se vrátil opět do domácí provincie. Zemřel dne 20. 12. 1620 v Benátkách. A. BARTUŠKOVÁ, *Paolo Piazza*, s. 10, 20–22; *Lexicon Capuccinum*, s. 471.

CRESCENTIUS COMMOTOVIENSIS, obláčka 26. 6. 1661, po dokončení formace je uváděn jako kněz při konventu v Mostu (1675–1676). Dále byl ustanoven kazatelem při farním kostele sv. Mikuláše v Českých Budějovicích (1676–1677) a u Panny Marie pod řetězem na Malé Straně (1679–1680). Následně je doložen jako kvardián v Českých Budějovicích (1681–1683). Nato byl členem konventu v Mostě (1683–1684) a vikářem v Prudniku (1684–1686). Potom znovu zastával úřad kvardiána tentokrát ve Fulneku (1686–1687). Pak se stal kazatelem u sv. Jakuba v Brně (1687–1688). Potom byl kvardiánem ve Znojmě (1690–1693) a Olomouci (1693–1695). V závěru života působil jako řadový kněz při

konventech v Nise (1697–1699), Brzegu (1701–1702) a Olomouci (1703–1704), kde dne 14. 6. 1704 zemřel.

CRESCENTIUS CRUMLOVIENSIS (vlastním jménem Matouš Pramhoffer), obláčka 3. 5. 1661, po dokončení formace je doložen jako kněz při konventu v Českých Budějovicích (1672–1673). V roce 1673 se stal členem česko-moravské provincie, při níž nejdříve působil jako lektor filozofie v Nise (1673–1674). Poté byl zpovědníkem a řadovým knězem při konventu v Českých Budějovicích (1674–1680), kde také předčasně zemřel na mor dne 1. 10. 1680.

CRESCENTIUS RORBACENSIS (vlastním jménem Ondřej Mösserer, je uváděn též jako CRESCENTIUS AUSTRIACUS), obláčka 9. 7. 1646, působil v řádu jako kvardián a řadový kazatel, a to ve Vídni-Za Hradbami (1664–1667, 1671–1673), Mödlingu (1667–1668) a Praze na Hradčanech (1670–1671). Dále zastával funkci provinčního definitora česko-rakouské provincie a kustoda pro Čechy (1668–1670). V roce 1673 se stal členem rakouské provincie, kde nejdříve vykonával úřad provinčního definitora, kustoda pro Horní Rakousy a kvardiána v Linzi (1673–1677). Poté se stal jejím provinčním ministrem (1677–1681). Zemřel dne 21. 3. 1684 ve Vídni-Město.

CRISPINUS CILCENSIS (vlastním jménem Bohumír Höhel), narozen 28. 2. 1681 v Čilči, obláčka 24. 8. 1701 v Mostu, v provincii působil jako lektor filozofie (1711–1715) a teologie (1715–1720) v Olomouci. Poté byl ustanoven kvardiánem v Olomouci (1720–1723) a Praze na Hradčanech (1723–1725). Následně zastupoval domácí provincii jako její volitel na generální kapitule v Římě (1726). Dále zastával v provincii nejvyšší úřady, a to definitora (1720–1726, 1731–1734) a ministra (1726–1729, 1734–1737). V době vykonávání úřadu provinčního definitora byl ještě krátce kvardiánem v Praze na Hradčanech (1731–1732). Závěr života prožil jako člen komunity v Olomouci (1737–1742), kde dne 29. 3. 1742 zemřel.

CYRILLUS BOEMUS (vlastním jménem Václav Vojtěch Kramarzik, v pramenech je uváděn i jako CYRILLUS HORAZDOVICENSIS), obláčka 3. 10. 1659, v provincii nejdříve je doložen ve funkci kazatele, a to při konventech ve Vyškově (1671–1672) a Roudnici nad Labem (1672–1674). Následně působil jako misionář v uherském království (1674–1679), konkrétně byl členem komunity v Pezinku. Po návratu do mateřské provincie se stal řadovým knězem při konventech v Praze na Novém Městě (1679–1680), Sušici (1681–1682), Mostě (1682–1684), Roudnici nad Labem (1684–1685) a Litoměřicích (1686–1695), kde dne 22. 4. 1695 zemřel.

DANIEL COLONIENSIS, obláčka 21. 10. 1664, je uváděn jako kněz při konventu v Prudniku (1675–1676). Následně byl ustanoven novicmistrem pro kleriky v Prudniku (1676–1682), Nise (1683–1684), Mostu (1684–1688). Zároveň v této době zastával úřad kvardiána v Prudniku (1677–1681), Nise (1681–1683) a Mostu (1684–1687, 1690–1693). Následně se stal řadovým knězem při konventu v Mostu (1693–1695). Závěr života prožil jako kněz při konventu v Praze na Hradčanech (1697–1705), kde dne 11. 10. 1705 zemřel.

DEICOLA MOSCHTIENICENSIS (vlastním jménem Josef Ignác Šimana), narozen 6. 7. 1723 v Horních Moštěnicích, obláčka 12. 8. 1742 v Českých Budějovicích, v provincii po dokončení formace byl členem konventu v Brně (1752–1753). Dále je doložen jako lektor filozofie v Třebíči (1753–1755) a Znojmě (1755–1756) a teologie v Praze na Novém Městě (1756–1757), Mikulově (1757–1758), opět v Praze na Novém Městě (1758–1759) a Praze na Hradčanech (1759–1761). Poté je uváděn jako zpovědník a teolog ve službách olomouckého biskupa Maxmiliána z Hamiltonu (1761–1772). Dále byl ustanoven kvardiánem v Opočně (1774–1777) a Brně (1777–1779). Následně zde působil jako řadový kněz (1779–1785). Závěr života prožil jako kněz při klášteře ve Fulneku (1785–1800), kde 8. 2. 1800 zemřel.

DEMETRIUS GYNSBURGENSIS, obláčka 7. 8. 1639, z důvodu nedochování pramenů máme informace k jeho řeholní kariéře až z roku 1658, kdy vykonával funkci lektora teologie při řádovém studiu ve Vídni-Město. Od roku 1659 působil ve funkci kvardiána při konventech: Waidhofen an der Ybbs (1659–1662), Korneuburg (1662–1665), Bruck an der Leitha (1668–1670), Sokolov (1670–1673) a České Budějovice (1673–1674). Poté byl vikářem konventu v Brně (1674–1676), pak byl ustanoven opět kvardiánem a zároveň lektorem morální teologie v Chrudimi (1676–1679). Dále zastával úřad lektora teologie v Praze na Novém Městě (1679–1681). Následně se stal opět kvardiánem, a to v Mikulově (1681–1683), Nise (1683–1684), Olomouci (1684–1686), Znojmě (1687–1690) a Horšovském Týně (1690–1691). Mezi léty 1686–1687 byl vikářem konventu v Praze na Hradčanech, kde následně prožil závěr svého života jako řádový kněz (1691–1695). Zemřel dne 17. 8. 1695 v Praze na Hradčanech. M. BRČÁK, *Demetrius Gynsburgensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

DIDYMUS PARDUBICENSIS (vlastním jménem František Hertsch) narozen 2. 2. 1734 v Pardubicích, obláčka 20. 1. 1753 v Mostu, po dokončení formace je doložen jako kněz při konventu ve Vyškově (1763–1764) a Kyjově (1764–1778). Následně působil jako vojenský kaplan u 1. císařského švaliářského pluku (1778–1788). V roce 1783 se stal členem české provincie. Zemřel 7. 8. 1788 v Kyjově.

DIEGO DE QUIROGA (pocházel ze šlechtické rodiny de Somoza Quiroga, je uváděn i jako DIDACUS DE QUIROGA), narozen 1574, obláčka 1598, byl členem kastilské provincie, kde působil jako lektor filozofie a teologie, ale dosáhl i úřadu provinčního ministra (1622–1627). Byl dlouholetým zpovědníkem (1628–1646) Marie Anny Španělské (1606–1646), s níž v roce 1629 odcestoval do střední Evropy a při vídeňském dvoru byl jedním z nejvýznamnějších exponentů španělské strany. Působil v diplomatických službách Filipa IV. (1605–1665) a Ferdinanda III. (1608–1657). Zemřel dne 10. 10. 1649. *Lexicon Capuccinum*, s. 502, 964.

DOMINICUS VIENNENSIS (Ludvík Bonaventura Marradas), narozen ve Valencii, obláčka 8. 3. 1609 v Brně, je doložen jako provinční stavitel (1632–1633). Zemřel 9. 2. 1657 v Mödlingu. Pocházel ze španělského šlechtického rodu, před složením profese odkázal řádu 6000 zl. Vzhledem k faktu, že nezastával vyšší řádové funkce a chybějící pramenné základně pro toto období, nelze prozatím více uvést k jeho životu.

DONATUS PASSAVIENSIS, obláčka 4. 2. 1647, v česko-rakouské provincii působil jako kvardián a řádový kazatel. Kvardiánem byl v Brně (1665–1666), Pasově-Na Hoře (1666–1668), ve Vídni-Za Hradbami (1668–1671) a opět v Brně (1672–1673), kde zároveň kázal ve farním kostele u sv. Jakuba. V roce 1673 se stal členem rakouské provincie, zde vykonával nejvyšší provinční funkce provinčního definitora, kustoda a ministra (1684–1686, 1693–1694). Mezitím je doloženo, že zastával funkci kvardiána v Pasově-Za Hradbami (1673–1676) a Vídeň-Město (1681–1682) a superiora v Pasově-Na Hoře (1676–1677, 1686–1689). Během působení v Pasově, kde byl ustanoven kazatelem i při katedrálím kostele, se proslavil právě jako kazatel. Jeho kázání vyšla i tiskem, například *Rosetum dolorosum centifoliatum seu Centum conciones morales de Passione Domini Jesu Christi*, Solisbaci 1693. Zemřel dne 10. 7. 1694 ve Waidhofen an der Thaya. B. [TOSELLI] A BONONIA, *Bibliotheca scriptorum*, s. 76; *Lexicon Capuccinum*, s. 1815.

EDUARDUS AB ALENCONIO (příjmení Lecorney), narozen 1859 v Alençon, obláčka 1879, byl člen pařížské provincie. Od roku 1892 působil jako archivář při generálním archivu v Římě, je autorem řady článků a monografií k dějinám kapucínského řádu, například jako první vydal edici pamětí Vavřince z Brindisi. Zemřel dne 1. 9. 1928 v Římě. *Lexicon Capuccinum*, s. 525.

EDUARDUS NIKLOSDORFFENSIS (vlastním jménem Jan František Göbel), narozen 16. 9. 1725 v Mikulovicích, obláčka 28. 10. 1742 v Českých Budějovicích, sliby 28. 10. 1743

v Českých Budějovicích, po dokončení formace působil jako kněz při konventu v Žatci (1753–1754). Poté se stal lektorem na řádových studiích: filozofie ve Vyškově (1754–1755) a Brně (1755–1757); teologie v Brně (1757–1759) a Praze na Novém Městě (1759–1763). Následně byl kvardiánem ve Znojmě (1763–1766), Mostu (1766–1769, 1770–1771) a v Praze na Hradčanech (1771–1773). V letech 1769–1770 zastával funkci historika, knihovníka a tzv. *resolvens casuum* při konventu v Mostu. Zároveň v letech 1768–1773 vykonával úřad provinčního definitora a kustoda české kustodie (1771–1773). Zemřel dne 21. 4. 1773 v Praze na Hradčanech.

ELECTUS A PLURS (vlastním jménem Jakub Serta, je uváděn i jako ELECTUS AUSTRIACUS), obláčka 25. 6. 1652, byl synem významného vídeňského obchodníka, mj. majitele dolů na zlato v Kremnici. Z peněz mu odkázaným otcem, které následně daroval kapucínskému řádu, byl především vystaven v pořadí již třetí konvent v Olomouci (1653). Jako řádový kněz je doložen při konventech v Gmundenu (1664–1665), Wiener Neustadtu (1671–1673) a Praha-Nové Město (1675–1680). V roce 1673 se stal členem česko-moravské provincie. Zemřel dne 25. 6. 1680 v Praze na Novém Městě na mor, poté co se nakazil během péče o nemocné zasažené touto chorobou. *Kapucínské letopisy*, tom. III, s. 202–207.

ELIZAEUS BUDVICENSIS (vlastním jménem Jakub Schütz), narozen 1. 5. 1747 v Českých Budějovicích, obláčka 28. 7. 1767 v Českých Budějovicích, po dokončení formace je uváděn jako kněz při konventu v Českých Budějovicích (1778–1779). Následně odešel jako misionář do Ruska (1779–1798). Zemřel v roce 1798 v Tobolsku. V. Š. KRONUS, *Apoštolská činnost kapucína P. Elisea*, s. 182–183.

ELZEARIUS PORICZENSIS (vlastním jménem Matěj Matiegka), narozen 8. 2. 1703 v Poříčí, obláčka 16. 5. 1721 v Mostu, sliby 16. 5. 1722 v Mostu, kněžské svěcení 8. 3. 1727 ve Vratislavi, Po dokončení formace se stal lektorem filozofie na řádovém studiu v Nise (1732–1736). Poté byl ustanoven lektorem teologie na řádovém studiu v Brně (1736–1738) a Mikulově (1738–1740). V letech 1740–1744 se podílel na budování budoucí samostatné polské provincie nejdříve jako lektor teologie ve Varšavě (1740–1742), později jako historik tehdejšího polského generálního komisariátu a tzv. *resolvens casuum*, přičemž byl opět členem konventu ve Varšavě (1742–1744). Poté se stal kvardiánem ve Vyškově (1744–1747) a Sušici (1747–1750). Zde byl následně vikářem a historikem konventu (1750–1751). V závěru života byl členem konventu v Praze na Hradčanech, kde působil nejdříve jako provinční archivář (1751–1756), potom jako řádový kněz (1756–1758). Zemřel dne 8. 5. 1758 v Praze na Hradčanech. M. BRČÁK, *Elzearius Poriczensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

EMERICUS UNGARUS (vlastním jménem hrabě Jan Antonín SINELLI), narozen 29. 6. 1622 v Komárně, obláčka 4. 10. 1643 ve Steyeru, sliby 1644 v Gmundenu, kněžské svěcení 1649 v Pasově. Rodina Sinelli je italského původu, jeho otec Michal byl rezníkem původem z Říma, který později získal majetek v Horních Uhrách za služby rakouské větvi Habsburků. Před vstupem do řádu studoval filozofii na biskupském semináři v Ingolstadtu. V roce 1649 je doložen jeho pobyt v Praze, při němž se staral o nakažené morem. Po dokončení formace působil jako misionář v Dolních Rakousech (1651–1652), dle kapucínských letopisů během této doby obrátil na katolickou konfesi více jak 4000 protestantů. Poté je doložen jako kazatel při obou pražských konventech (1652–1659), přičemž byl zároveň nedělním a svátečním kazatelem při katedrále sv. Víta. Další jeho život je spjat s městem Vídeň, kde vykonával dlouhodobě úřad kazatele v kostele P. Marie u Skotů (Schottenkirche, 1659–1680) a kvardiána či vikáře při obou vídeňských konventech. Jako kvardián konventu Za Hradbami je uváděn v letech 1661–1664, 1667–1668. Mezitím při něm působil jako vikář (1664–1665). Funkci kvardiána při klášteře ve městě zastával v letech 1670–1673 a 1675–1676. Vikářem při něm byl v letech 1676–1677. Úřad provinčního definitora česko-rakouské provincie vykonával v letech 1668–1670 a 1671–1673, v této době byl zároveň kustodem pro Dolní

Rakousy. V roce 1670 byl papežem Klementem X. (1590–1676) jmenován apoštolským prefektem kapucínských misí v rakouských dědičných zemích a v celém úředním obvodu vídeňské nunciatury. Z jeho popudu pak byly založeny první konventy v Uhrách, a to v Pezinku (1674) a v Bratislavě (1676). V roce 1673 se stal členem rakouské provincie, přičemž byl jejím provinčním definitorem a kustodem pro Dolní Rakousy (1673–1681). V roce 1681 napodruhé přijal nabídku stát se vídeňským biskupem (1681–1685), přičemž byl prvním kapucínem na sever od Alp, který získal biskupské svěcení. Od 60. let 17. století byl jeho život též významně spojen s vídeňským dvorem, císař ho mj. pověřoval také řadou diplomatických posláních. V červnu 1682 se stal tajným radou Leopolda I. Zemřel dne 23. 2. 1685 ve Vídni. *Kapucínské letopisy*, tom. VIII., s. 540–550; Helga KIRCHBERGER (ed.), *Briefe Leopolds I. an Emerich Sinelli 1668–1675*, Wien 1953; Franz LOIDL, *Geschichte des Erzbistums Wien*, München – Wien 1983, s. 93–100.

EVARISTUS CRUMLOVIENSIS (vlastním jménem Zacheus Matouš Hettinger) obláčka 11. 11. 1655, po dokončení formace knězem v Praze na Hradčanech (1664–1665). Dále je doložen jako kvardián v Horšovském Týně (1670–1673) a Litoměřicích (1673–1675). V roce 1673 se stal členem česko-moravské provincie. Zemřel 13. 7. 1676 ve Vratislavi.

EZECHIEL BRUNENSIS (vlastním jménem Václav Köhler), narozen 1664, obláčka 20. 8. 1681 v Mostu, po dokončení formace je doložen jako kazatel v Brně (1693–1694). Poté vykonával funkci kazatele při farním kostele v Sokolově (1697–1698), kde nato byl vikářem (1698–1699). Dále působil jako kvardián v Jihlavě (1701–1702), Znojmě (1702–1703), Sokolově (1703–1706) a vikář v Českých Budějovicích (1706–1708). Následně byl ustanoven kvardiánem ve Vyškově (1708–1711), opět ve Znojmě (1711–1714), Olomouci (1715–1717), znovu v Sokolově (1717–1718) a Mikulově (1718–1721). Poté se stal vikářem (1721–1723) a kazatelem (1723–1724) v Mikulově. V závěru života byl členem konventu v Brně (1725–1726), kde dne 27. 4. 1726 zemřel.

FABIANUS CHRASTENSIS (vlastním jménem Rudolf Machaczek), narozen 2. 8. 1688 v Chrastu, obláčka 17. 11. 1709 v Mostu, sliby 17. 11. 1710 v Mostu, po dokončení teologie působil při konventu v Chrudimi (1721–1722). Nato se stal členem konventu v Jihlavě (1723–1725), přičemž byl ustanoven kazatelem v nedaleké Polné. Poté byl kazatelem při farním kostele sv. Martina v Třebíči (1725–1728). Dalším jeho působištěm byl konvent v Mnichově Hradišti (1728–1730), kde měl na starosti česká kázání při konventním kostele. Působil rovněž ve funkci představených konventů: kvardián ve Vyškově (1732–1734), Roudnici nad Labem (1734–1737), Třebíči (1737–1738), vikář v Třebíči (1738–1739) a kvardián v Praze na Novém Městě (1739–1742). V letech 1742–1746 se podílel na budování polského generálního komisariátu nejdříve jako kvardián v Krakově a konzultor generálního kustoda (1742–1745) a poté jako vikář a novicmistr při téže domu (1745–1746). Po návratu do mateřské provincie opět vykonával úřad představeného: kvardián v Chrudimi (1746–1749), Opočně (1749–1750), Praze na Novém Městě (1750–1752) a superior v Českém Brodě (1752–1753). Poté se stal dlouhodobě členem chrudimského konventu (1755–1770), přičemž nejdříve byl ustanoven rektorem konventního kostela (1755–1757), pak představeným zdejší terciářské komunity (1757–1759). V závěru života je uváděn jako řadový kněz při tomto konventu. Zemřel dne 28. 9. 1770 v Chrudimi, v pramenech je označován jako senior provincie.

FELICISSIMUS NEORODENSIS (vlastním jménem Siegfried Hosper, objevuje se i varianta Hasper), narozen 28. 8. 1701 v Nowa Ruda v Kladsku, obláčka 5. 12. 1722 v Nise, po dokončení formace je doložen jako lektor filozofie v Nise (1736–1738) a teologie v Nise (1739–1740), Praze na Novém Městě (1740–1743) a na Hradčanech (1742–1743). Dále působil jako kvardián v Sokolově (1743–1746) a v Nise (1746–1749). V roce 1749 byl poslán do polské kustodie, kde zastával úřad kustoda (1749–1752). Po návratu do mateřské provincie se stal kvardiánem v Olomouci (1752–1754). V roce 1754 byl ustanoven kustodem generální

slezské kustodie, tuto funkci zastával až do roku 1759. Zbytek života prožil jako řadový kněz při konventu v Nise, kde dne 27. 6. 1764 zemřel. K. DOLA, *Kapucyni w Nysie*, s. 91.

FIRMINIANUS PALATINUS (vlastním jménem Štěpán Urban Beer), narozen 28. 5. 1712 v Neustadtu an der Waldnaab, obláčka 13. 1. 1729 v Opočně, sliby 13. 1. 1730 v Opočně, po dokončení formace byl nejdříve lektorem filozofie na řadových studiích ve Znojmě (1739–1741) a Brně (1741–1742). Poté se stal lektorem teologie na řadových studiích v Praze na Novém Městě (1742–1745) a Praze na Hradčanech (1745–1746). Následně krátce zastával úřad kvardiána v Sokolově (1746–1747). Nato působil na generalátu v Římě (1747–1754), kde byl sekretářem pro německy mluvící kapucínské provincie. V roce 1754 se stal zástupcem a volitelem za českou provincii na generální kapitule v Římě. Následujícího roku 1755 byl jmenován generálním komisařem pro povýšení polské kustodie na samostatnou provincii. Po návratu do mateřské provincie byl zvolen provinčním definitorem (1755–1759), který byl zároveň kustodem české kustodie a kvardiánem konventu v Praze na Hradčanech. Poté se stal provinčním ministrem (1759–1762), následně zastával posty kvardiána v Olomouci (1763–1764) a v Praze na Hradčanech (1764–1765). V letech 1765–1768 se stal podruhé provinčním ministrem, poté opět působil jako kvardián v Olomouci (1769–1770). V letech 1771–1772 byl provinčním definitorem a kvardiánem konventu Praha-Nové Město (1771–1772). Zemřel dne 27. 9. 1772 v Praze-Nové Město.

FIRMINIANUS PALATINUS (vlastním jménem Antonín Beer), narozen 14. 6. 1749 v Neustadtu an der Waldnaab, obláčka 27. 4. 1765 v Mnichově Hradišti, po dokončení formace je doložen jako kněz při konventech v Jihlavě (1776–1777) a Fulneku (1777–1779). Dále se stal vojenským kaplanem u 47. pěšího pluku (1779–1782). V roce 1783 se stal členem moravské provincie. Zemřel 4. 10. 1783 v Olomouci.

FRANCISCUS A ROZDRAZEN (křestním jménem Václav Kryštof Jeroným, v pramenech je uváděn i jako FRANCISUS POLENSIS), narozen 1590, obláčka 8. 9. 1618, byl polského šlechtického původu. Nejprve vstoupil v Polsku k františkánům-observantům, kde přijal řádové jméno Antonín, přičemž působil jako kazatel a misionář. Po roztržce se svými provinčními představenými odešel do Itálie, kde vstoupil do kapucínského řádu, konkrétně byl členem římské provincie. V ní pobýval do roku 1625, následně byl vyslán do česko-rakouské provincie jako apoštolský misionář Kongregace pro šíření víry. V českých zemích působil až do roku 1649, mj. se podílel na rekatolizaci těchto měst: Mladé Boleslavi, Litoměřic, Žatci, Litomyšli a Náměště nad Oslavou. Habsburskou monarchii musel opustit v roce 1649 na základě dekretu Ferdinanda III., a to z důvodu toho, že se v roce 1648 stavěl proti jeho výnosu, že i řehonící mají se zbraní v ruce podílet na obraně Prahy proti Švédům. Kromě jiného se věnoval také duchovnímu doprovázení, například byl dlouholetým zpovědníkem Zuzany Černínové z Harasova (1600–1654). Dále byl velice literárně činný, jeho největším počinem je překlad bible z latiny do češtiny, tímto úkolem ho pověřili František z Ditrichštejna a Arnošt Vojtěch z Harrachu. Zemřel dne 9. 9. 1653 v Římě. H. KOLLMANN (ed.), *Acta Sacrae Congregationis de Propaganda Fide*, s. 156, 166, 178, 191–192, 296, 424, 602; J. CYGAN, *Franz von Polen*, s. 225–254; TÝŽ, *Związki Polaków i Polski z Zakonem Braci Mniejszych kapucynów w XVI i XVII wieku*, in: *Trzysta lat kapucynów w Polsce (1681–1981)*, Zakroczym – Warszawa – Kraków 1987, s. 23–64; P. MATĚJKA, *Strípek z pobělohorské rekatolizace*, s. 111–151; TÝŽ, *Literárně činní členové*, s. 230–232 (zde výčet jeho literárního díla).

FRANCISCUS IOSEPHUS PRAGENSIS (vlastním jménem František Koska), narozen 4. 3. 1741 v Praze, obláčka 19. 11. 1759 v Českých Budějovicích, po dokončení formace je uváděn jako kněz při konventech v Roudnici nad Labem (1770–1772), Mnichově Hradišti (1774–1776), znovu v Roudnici nad Labem (1776–1777) a Chrudimí (1777–1779). Poté působil jako kaplan u 21. pěšího (1779–1781) a u 7. pěšího pluku (1783–1786). Poté přešel do

diecézní správy, kde je doložen jako kaplan v Bystrém. V roce 1783 se stal členem moravské provincie. Zemřel 12. 5. 1807 v Bystrém.

FRANCISCUS ITALICUS (příjmení Petroni), narozen 1655, obláčka 21. 9. 1674 v Prudniku, v řádu nejdříve působil jako laik při konventech v Prudniku (1675–1676), Olomouci (1676–1677) a v Litoměřicích (1679–1683). V letech 1683–1684 se stal členem polské misie, kde pomáhal s budováním konventu ve Varšavě. Po návratu do domácí provincie je doložen jako člen konventu v Litoměřicích (1686–1688), Vyškově (1688–1694), Olomouci (1697–1698), Třebíči (1698–1699), Mikulově (1701–1702), Chrudimi (1705–1706), Zákupch (1706–1707) a Fulneku (1713–1714). Zemřel dne 4. 5. 1714 ve Fulneku. J. L. GADACZ, *Słownik polskich kapucynów*, tom. II, s. 165.

FRANCISCUS LUDOVICUS BRUNENSIS (vlastním jménem Jan Jakub Grimm, v pramenech je uváděn i jako FRANCISCUS LUDOVICUS VIENNENSIS), narozen 3. 7. 1703 ve Vídni, obláčka 20. 9. 1719 v Mostě, sliby 20. 9. 1720 v Mostě, v provincii po dokončení formace je doložen nejdříve jako slavnostní kazatel v Mikulově (1736–1737) a Jihlavě (1737–1739) a nedělní kazatel v Žatci (1739–1742). Poté byl krátce vikářem, historikem a knihovníkem ve Svídnici (1742–1743). Dále je uváděn jako řadový kněz při komunitě v Brně (1743–1747). Potom zastával post vikáře v Kyjově (1747–1749) a Třebíči (1751–1752). Následně byl členem konventu v Brně, kde vykonával úřad vikáře (1754–1760) a zpovědníka řeholních sester alžbětinek a kaplana při jejich nemocnici (1755–1756; 1760–1768). Závěr života prožil jako zdejší řadový kněz (1768–1769). Zemřel 14. 10. 1769 v Brně. *Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis*, tom. I, fol. 272r–277v.

FRANCISCUS LUDOVICUS SILESIUS (vlastním jménem František Leopold Sedlnický z Choltic), narozen 12. 4. 1667, obláčka 22. 5. 1688 v Nise, po dokončení formace knězem při konventech v Zákupch (1698–1699), Prudniku (1701–1707), Vratislavi (1717–1718), znovu v Prudniku (1718–1729), Brzegu (1736–1738), Nise (1738–1742) a opět v Prudniku (1742–1743), kde dne 14. 11. 1743 zemřel.

FRANCISCUS TARENTINUS byl členem apulijské provincie, do česko-rakouského-štyrského generálního komisariátu přišel jako hostující kapucín v roce 1600. Zúčastnil se jako vojenský kaplan bitvy u Stoličného Bělehradu (1601). Zemřel dne 1. 8. 1613 v Manfredonii.

GABRIEL ANIPONTANUS byl jedním ze 13 zakladatelů konventu v Praze na Hradčanech, který byl prvním kapucínským klášterem v českých zemích. Jako vojenský kaplan se účastnil bitvy u Stoličného Bělehradu (1601). V česko-rakouském prostoru dále působil jako kazatel, a to při řadovém kostele v Linzi (1607–1612) a u sv. Jakuba v Brně (1617–1618).

GANDULPHUS REGINA HRADECENSIS (vlastním jménem Jan Strengl), narozen 2. 6. 1707 v Hradci Králové, obláčka 15. 3. 1727 v Mostu, sliby 15. 3. 1728 v Mostu, kněžské svěcení 19. 9. 1733 v Olomouci, po dokončení formace byl poslán do polského generálního komisariátu, kde pomáhal s formací kapucínských řeholníků jako lektor filozofie ve Lvově (1738–1740) a Lublinu (1740–1742). Po návratu do mateřské provincie v roce 1742 nadále vykonával funkci lektora filozofie, a to v Brně (1742–1744), následně se stal lektorem teologie na řadovém studiu v Mikulově (1744–1747). Potom působil jako kvardián v Roudnici nad Labem (1747–1750) a Sušici (1750–1753). Poté se vrátil k lektorskému působení, lektorem teologie byl ustanoven v Olomouci (1753–1754), Chrudimi (1754–1756) a Praze na Hradčanech (1756–1757). Následně se stal členem konventu v Opočně (1757–1760), kde působil ve funkci vikáře konventu a v době od 12. 4. – 22. 10. 1758 byl prozatímním superiorem z důvodu úmrtí tehdejšího kvardiána. Poté zastával posty historika a knihovníka konventu v Mnichově Hradišti (1760–1761) a Brně (1761–1762), kde je následně je uváděn jako řadový kněz (1762–1766). Závěr své řeholní kariéry prožil jako řadový kněz při konventech v Kyjově (1766–1769), Vyškově (1769–1771) a Olomouci (1771–1775). Zemřel dne 10. 1. 1775 v Olomouci. M. BRČÁK, *Gandulphus Regina*

Hradecensis, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

GEMINIANUS REINENSIS (vlastním jménem Jakub Beyser), obláčka 8. 10. 1650, v řádu je doložen jako kazatel u cisterciáček na Starém Brně (1663–1664), Welsu (1664–1665) a ve Wiener Neustadt (1672–1673) a při farním kostele sv. Václava v Mikulově (1675–1677). Dále dlouhodobě vykonával úřad kvardiána v Horšovském Týně (1668–1670), Korneuburgu (1670–1671), Freistadtu (1671–1672), Mikulově (1677–1681), opět v Horšovském Týně (1681–1683), ve Znojmě (1684–1687) a Chrudimi (1687–1690). Krátce působil i jako vikář, a to při konventu v Horšovském Týně (1683–1684). V roce 1673 se stal členem česko-moravské provincie. Zemřel 14. 1. 1690 v Chrudimi.

GEMINIANUS MONACENSIS, narozen v Mnichově, obláčka 1622, byl členem tyrolsko-bavorské provincie (od roku 1668 bavorské), kde působil jako kazatel, kvardián a provinční definitore. Proslavil se však především jako kazatel, jeho kázání vyšla i tiskem, a to pod názvem *Geistlicher Weegweiser gen Himmel*. Zemřel dne 10. 4. 1672 v Mnichově. E. MOSER-RATH, *Münchener Volksprediger der Barockzeit*, s. 80.

GREGORIUS DE FASSA, obláčka 14. 10. 1615, v druhé polovině 20. let 17. století působil jako misionář Kongregace pro šíření víry. Dále víme, že v roce 1636 vykonával funkci vikáře hradčanského konventu. Ve 30. a 40. letech byl též zpovědníkem pražského arcibiskupa Arnošta Vojtěcha z Harrachu. Poté je doložen jako člen řádové komunity v Roudnici nad Labem, mj. se stal zpovědníkem Polyxeny z Lobkovic. Zemřel dne 13. 12. 1649 v Praze na Hradčanech.

GREGORIUS TACHOVIENSIS (vlastním jménem Jan Kašpar), obláčka 15. 8. 1671, po dokončení formace byl členem konventu v Nise (1681–1682) a Prudniku (1682–1683). Dále v řádu je doložen jako kvardián v Prudniku (1683–1686) a Horšovském Týně (1686–1688). Následně byl ustanoven vikářem v Brně (1688–1690) a kvardiánem v Brně (1690–1693). Poté byl kvardiánem v Praze na Hradčanech (1693–1694). V roce 1673 se stal členem česko-moravské provincie. Zemřel dne 21. 3. 1695 v Praze na Hradčanech.

GUILIELMUS BILINENSIS, obláčka 26. 8. 1656, po dokončení formace je doložen jako kazatel u sv. Jakuba v Brně (1671–1673), sv. Tomáše na Malé Straně (1673–1674), v katedrále sv. Václava v Olomouci (1675–1677) a opět u sv. Jakuba v Brně (1679–1681). Následně byl ustanoven kvardiánem v Brně (1681–1683), tehdy zároveň byl i kazatelem u sv. Jakuba, a v Mikulově (1683–1686), současně působil jako kazatel u sv. Václava. Poté se stal kazatelem u Panny Marie pod řetězem na Malé Straně (1686–1689). Následně byl zvolen provinční definitorem (1690–1693, 1695–1697), i proto zastával opět úřad kvardiána v Olomouci (1690–1693), Brně (1693–1694), Sokolově (1694–1695) a Mikulově (1697–1698). Dále je uváděn jako kazatel při konventu v Praze na Hradčanech (1698–1710), kde dne 12. 7. 1710 zemřel.

HARTMANNUS A BRIXEN (příjmení Hilprandt von Reinneg), narozen 1657 v Brixenu, obláčka 1676, byl členem tyrolské provincie, kde po dokončení formace působil jako kazatel. Poté se stal opakovaně jejím provinčním definitorem a ministrem (1704–1707, 1710–1713, 1716–1719, 1722–1725). V letech 1719–1726 se stal generálním definitorem pro německy mluvící provincie, následně v roce 1726 byl zvolen generálním ministrem, tuto funkci vykonával až do roku 1733. Během svého generalátu se soustředil především na vizitace jednotlivých provincií, kterých navštívil celkem 32. V česko-moravské provincii pobýval v roce 1731. Po skončení svého generalátu odešel do mateřské provincie, zemřel dne 28. 12. 1734 v Meranu. *Lexicon Capuccinum*, s. 726, 1712; *Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis*, tom. I, s. 457.

HERMANNUS POSTELBERGENSIS (vlastním jménem Josef Schneider), narozen 14. 8. 1737 v Postoloprtech, obláčka 21. 6. 1755 v Mostu, sliby 21. 6. 1756 v Mostu, po dokončení formace byl členem konventu v Litoměřicích (1765–1766). Poté krátce vykonával úřad provinčního historika (1766–1767) v Praze na Hradčanech. Pak v provincii působil jako lektor filozofie v Kyjově (1767–1769) a v Třebíči (1769–1770) a jako lektor teologie v Olomouci (1770–1773) a Mikulově (1773–1774). Následně se stal sekretářem provincie v Praze na Hradčanech (1774–1777). Poté byl kvardiánem v Zákupích (1777–1780) a Rumburku (1780–1782). V letech 1782–1783 opět zastával funkci provinčního historika v Praze na Hradčanech. S tímto konventem je pak spojen zbytek jeho řeholní kariéry, jelikož zde až do své smrti dne 19. 2. 1796 působil jako provinční sekretář (1783–1796).

HILARION LITTOERICENSIS (vlastním jménem Václav Wlasatý), narozen 9. 10. 1678 v Litoměřicích, obláčka 25. 7. 1699 v Mostu, sliby 25. 7. 1700 v Mostu, působil v provincii nejdříve jako kazatel a to například při řádovém kostelu v Kolíně (1714–1715). Dále je doložen jako kazatel při řádových konventech v Opočně (1717–1718), Roudnici nad Labem (1718–1720) a Třebíči (1721–1724). Pak dlouhodobě zastával funkce představených: vikář v Třebíči (1725–1727), Jihlavě (1728–1729) a Roudnici nad Labem (1734–1735), kvardián v Sušici (1729–1732) a Kolíně (1732–1734). Závěr své řeholní kariéry prožil jako řádový kněz při konventech v Českých Budějovicích (1736–1738) a Sušici (1738–1740). Zemřel dne 9. 6. 1740 v Sušici. M. BRČÁK, *Hilarion Littomericensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

HYGINUS OLOMOUCENSIS (vlastním jménem Josef Langer), narozen 21. 5. 1716 v Olomouci, obláčka 4. 2. 1734, po dokončení formace členem konventů v Chrudimi (1745–1746) a Olomouci (1746–1747). Následně odešel na misie do Ruska (1747–1748), kde dne 11. 3. 1748 v Moskvě zemřel.

IACOBUS A CORELLA, narozen 1657, obláčka 1673, byl členem navarské provincie, kde zastával postupně všechny vedoucí funkce, v letech 1693–1696 byl jejím provinčním ministrem. Byl velice literárně činný a mj. je autorem v řádu velmi používaného zpovědního zrcadla, které ve španělském originálu vyšlo pod názvem *Practica de el Confesonario*. Zemřel v roce 1699. *Lexicon Capuccinum*, s. 784, 1202.

IACOBUS A RAVENNA (příjmení Merini), narozen 1641 v Ravenně, obláčka 1660, byl členem boloňské provincie, kde působil jako lektor filozofie a teologie. V letech 1681–1683 zastával úřad generálního komisaře polského komisariátu. Zemřel v roce 1687 ve Varšavě. *Lexicon Capuccinum*, s. 787.

INNOCENTIUS A CALTAGIRONE (příjmení Marcinno), narozen 1589 v Caltagirone, obláčka 1607, byl členem syrakuské provincie, v níž působil jako novicmistr, lektor teologie, provinční definitor a provinční ministr (1635–1638). V letech 1644–1650 zastával úřad generálního ministra. Zemřel dne 16. 11. 1655. *Lexicon Capuccinum*, s. 820.

IOANNES A FACUNDO NEOFORENSIS (vlastním jménem Herman František Reitenberger), narozen 4. 11. 1710 ve Všerubech, obláčka 13. 11. 1732 v Českých Budějovicích, sliby 13. 11. 1733 v Českých Budějovicích, kněžské svěcení 21. 12. 1737 ve Vratislavi, většina jeho řeholní kariéry je spojena pouze s konventy v Horšovském Týně (1743–1756, 1760–1776) a Sokolově (1756–1760), přičemž v Horšovském Týně působil především jako historik a knihovník kláštera (1748–1750, 1752–1756, 1760–1776). Ve zbylých letech je uváděn při obou konventech jako řádový kněz. Zemřel dne 4. 4. 1776 v Horšovském Týně. M. BRČÁK, *Ioannes a Facundo Neoforensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

IOANNES BAPTISTA VISCOVIENSIS (vlastním jménem Jan Koblowski), narozen 20. 8. 1673 ve Vyškově, obláčka 24. 6. 1692 v Prudniku, sliby 24. 6. 1693 v Prudniku, kněžské

svěcení 19. 9. 1699 v Olomouci, byl dlouholetý provinční stavitel (1712–1729). Po dokončení formace byl nejdříve ve službách polského prince Jakuba Ludvíka Sobieského (1667–1737) jako jeho zповědník během jeho uvěznění na Königsteinu (1704–1706), kam ho nechal zavřít saský kurfiřt August II. (1670–1733). Po návratu do domácí provincie působil hlavně jako provinční stavitel (tzv. *fabricatores* či *architectus*). Podílel na například na výstavbě konventu v Kyjově (1712–1715), na rekonstrukci kláštera v Mikulově (1715–1716) a přestavbě domů v Roudnici nad Labem (1717–1722), v Mostu (1722–1723), ve Znojmě (1724–1726) a Vyškově (1727–1729). K jeho vrcholným dílům patří výstavba kaple sv. Anny při konventním kostele v Mnichově Hradišti (1723–1724). Zemřel dne 6. 11. 1729 ve Vyškově.

IOANNES FRANCISCUS PRACHATICENSIS (vlastním jménem Jeroným Augustýn Weissenregner, v pramenech je uváděn i jako IOANNES FRANCISCUS STRAKONICENSIS či BOEMUS), obláčka 24. 10. 1667, po dokončení formace je v českomoravské provincii doložen jako řadový kněz a kazatel při konventech v Praze na Novém Městě (1676–1677) a v Jihlavě (1679–1680). V roce 1681 poslán jako misionář do Uher, kde pomáhal s budováním budoucí uherské provincie. Působil zde v letech 1681–1712, a to jako člen konventu v Pezinku (1681–1686, 1702–1712) a v Bratislavě (1686–1702), kde zastával funkce kazatele pro zdejší slovenské komunity. V závěru života pak zastával úřad faráře v Pezinku, kde dne 18. 12. 1712 zemřel.

IOANNES IOSEPHUS PRAGENSIS (vlastním jménem František Jiří z Valdštejna), narozen 24. 4. 1709, obláčka 1. 4. 1760 v Českých Budějovicích, pocházel z významného šlechtického rodu. Do kapucínského řádu vstoupil na sklonku života, po absolvování noviciátu působil jako laik při konventech v Praze na Hradčanech (1761–1764) a v Mnichově Hradišti (1764–1771), kde den 6. 2. 1771 zemřel.

IOANNES MARIA KUTTENBERGENSIS (vlastním jménem Václav Vavřinec František Olitzer), narozen 1653 v Kutné Hoře, obláčka 21. 11. 1708, před vstupem do řádu byl diecézním knězem (mj. měl doktorát z teologie a církevního práva), působil jako kaplan ve Slatinách a jako farář v Trojovicích a Chroustovicích na Chrudimsku. V roce 1715 byl ustanoven německým kazatelem při řádovém kostele v Mnichově Hradišti. Jeho kázání odváděla věřící z farního kostela, což vyvolávalo spory s místním děkanem, který kvůli tomu posílal četné stížnosti na konzistoř. Velmi brzo po příchodu do Mnichova Hradiště se stal oblíbencem místní hraběnky Marie Markéty z Valdštejna, která si ho vybrala za svého zповědníka, v této pozici je uváděn od roku 1717. Hraběnka pro něj u papežské kurie získala i dispens umožňující mu nedodržovat klášterní klausuru, aby jí mohl být neustále na blízku, což ale vyvolávalo velké spory v řádové komunitě v Mnichově Hradišti. Pod vlivem Jana Maria, který byl jejím duchovním vůdcem po zbytek svého života (dle výročních katalogů byl oficiálně členem konventu v Praze na Hradčanech), se šlechtična stala velkou mecenáškou kapucínského řádu. Zemřel 2. 2. 1728 v Komorním Hrádku. J. V. ŠIMÁK, *Máti kapucínů*, s. 163–183; J. HRBEK, *Barokní Valdštejnové*, s. 333–341; TÝŽ, *Proměny valdštejnské reprezentace*, s. 345–346, 356–359.

IOANNES PETRUS CRUX PUTZLICENSIS (vlastním jménem Josef Wostroczyk), narozen 10. 3. 1696 v Puclicích, obláčka 5. 2. 1724 v Mostu, po dokončení formace je doložen jako kazatel v Chrudimi (1736–1737) a vikář v Roudnici nad Labem (1737–1738). Dále zastával post novicmistra a vikáře v Mostu (1738–1740). Poté se stal vikářem v Mnichově Hradišti (1740–1743). Dále zastával úřad kvardiána v Mostu (1743–1746) a Litoměřicích (1746–1749). Nato byl vikářem v Brně (1749–1750). V roce 1750 poslán do polské kustodie (od roku 1755 provincie), kde působil jako kvardián ve Varšavě (1750–1752), kustod (1752–1755) a provinční ministr (1755–1756). Po návratu do mateřské provincie krátce členem konventu v Praze na Hradčanech (1756–1757), následně byl ustanoven kvardiánem v Chrudimi (1757–1760), Praze na Novém Městě (1760–1762), Roudnici nad Labem (1762–1763). Závěr života prožil jako řadový kněz v Praze na Hradčanech (1763–

1774), kde dne 2. 4. 1774 zemřel. J. L. GADACZ, *Słownik polskich kapucynów*, tom. II, s. 436–437.

IODANUS IGLAVIENSIS (vlastním jménem Josef Mítlacher), narozen 11. 9. 1707 v Jihlavě, obláčka 21. 6. 1724, po dokončení formace byl knězem při konventu v Mnichově Hradišti (1736–1737). Dále je doložen jako kazatel při konventu ve Vratislavi (1737–1738), Fulneku (1738–1739), Brně (1739–1742) a Vyškově (1742–1743). Poté je uváděn jako knihovník a historik konventu v Litoměřicích (1743–1746). Následně poslán do polské kustodie, kde je uváděn jako německý kazatel v Krakově (1746–1750). Po návratu do domácí provincie byl historik a knihovník klášteru ve Fulneku (1751–1753). Nato byl ustanoven kazatelem v Brzegu (1753–1754) a Rumburku (1754–1756). Dále vykonával funkci vikáře v Opočně (1756–1757). Potom byl členem konventu v Kolíně (1757–1759). Poté se stal vojenským kaplanem, působil při dragounského pluku *Pallavicini* (1759–1760). Zemřel 25. 4. 1760 ve Freibergu.

IOSEPHUS BILINENSIS (vlastním jménem Jan Wittaschek), narozen 1663 v Bílině, obláčka 8. 7. 1684 v Mostu, sliby 8. 7. 1685 v Mostu, působil především při konventu v Praze na Hradčanech, nejdříve je zde doložen jako řadový kněz (1695–1696) a poté jako sakristián přílehlé lorety (1696–1724). Zemřel dne 16. 8. 1724 v Praze na Hradčanech. M. BRČÁK, *Iocephus Bilinensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

IOSEPHUS DE LEONISSE DURCHLASSENSIS (vlastním jménem Jakub Klammert), narozen 7. 7. 1741, obláčka 30. 9. 1759 v Mostu, po dokončení formace je uváděn jako kněz při konventu v Třebíči (1774–1781), kde dne 9. 4. 1781 zemřel.

IOVITA DE DOLE (příjmení Coquard), obláčka 26. 5. 1630 v Krems an der Donau či Pasově (prameny uvádějí obě možnosti), v provincii působil především jako kvardián: v Olomouci (1643–1644), Vyškově (1645–1646), Mikulově (1646–1648), Tullnu (1651–1654), Prudniku (1654–1660), Brně (1660–1662), Vídni-Město (1662–1663, 1665–1666), Welsu (1664–1665) a Wiener Neustadtu (1666–1668). Současně v letech 1655–1656 a 1661–1662 zastával úřad provinčního stavitele. Od 60. let 17. století vykonával i nejvyšší provinční funkce: provinčního definitora (1663–1666) a kustoda pro Horní Rakousy (1663–1665) a pro Dolní Rakousy (1665–1666). V roce 1666 se stal druhým mužem provincie tj. provinčním vikářem a provinčním vizitátorem, přičemž v těchto úřadech setrval do roku 1668. V letech 1668–1671 byl provinčním ministrem česko-rakouské provincie. Dále jeho kariéra pokračovala na nejvyšší řádové úrovni, v letech 1671–1678 totiž působil jako generální definitor pro německy mluvící kapucínské provincie v Římě. Závěr života prožil jako řadový kněz ve Vídni-Město (1678–1680), jako člen rakouské provincie. Zemřel dne 29. 6. 1680 ve Vídni. M. BRČÁK, *Iovita de Dole*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

IOSEPHUS MARIA A TERNI (příjmení Interamna), narozen 1685, obláčka 1712, byl členem umbrijské provincie, kde zastával nejdříve úřady lektora filozofie a teologie. Následně se stal jejím provinčním ministrem (1726–1729, 1732–1735, 1738–1740). Poté byl zvolen generálním ministrem (1740–1747). Zemřel v roce 1762 v Todí. *Lexicon Capuccinum*, s. 875, 1762.

ISAURUS BOTTENWALDENSIS (vlastním jménem Josef Richter), narozen 2. 2. 1725 v Butovicích, obláčka 15. 2. 1745 v Mnichově Hradišti, sliby 15. 2. 1746 v Mnichově Hradišti, po dokončení formace působil jako kněz při konventu v Praze na Hradčanech (1755–1756). Poté vykonával funkci tzv. *resolvens casuum* a svátečního kazatele při konventu ve Fulneku (1756–1759). V kazatelské činnosti dále pokračoval v Brně, kde byl nejdříve nedělním kazatelem při konventním kostele (1759–1761) a pak při kostele sv. Petra a Pavla (1761–1763), v Českých Budějovicích (1763–1766), kde působil jako nedělní kazatel

při tehdejších děkanském kostele sv. Mikuláše, Mikulově (1766–1768), kde se stal nedělním kazatelem při kapitulním kostele sv. Václava, a v Rumburku (1768–1769), kde byl nedělním kazatelem v konventním kostele. V provincii dále působil především jako kvardián v Mnichově Hradišti (1769–1770), Sokolově (1770–1773), Znojmě (1773–1774), Brně (1774–1775), Olomouci (1776–1779) a opět v Brně (1779–1780). Mezi lety 1775–1776 byl řadovým členem konventu v Olomouci. V letech 1774–1780 zároveň zastával funkci provinčního definitora. Zemřel dne 30. 9. 1780 v Brně.

IULIANUS NICOLSBURGENSIS (vlastním jménem Jakub Meller), narozen 22. 7. 1740 v Mikulově, obláčka 29. 7. 1758 v Českých Budějovicích, sliby 29. 7. 1759 v Českých Budějovicích, kněžské svěcení 24. 8. 1763 ve Vyškově. V provincii působil především jako lektor filozofie (1768–1771 v Žatci; 1771–1773 v Chrudimi) a teologie (1773–1774, 1777–1781 v Praze na Novém Městě; 1774–1775 v Brně; 1775–1777 v Olomouci). Poté zastával úřady vikáře ve Znojmě (1781–1782) a kvardiána v Praze na Novém Městě (1782–1783). V roce 1783 se stal členem moravské provincie, kde byl nejdříve kvardiánem v Brně (1783–1785). V roce 1785 byl zvolen provinčním ministrem moravské provincie, přičemž tuto funkci vykonával až do své smrti (4. 10. 1814 v Brně).

IULIANUS THURINGUS (vlastním jménem Daniel Wallensheimb), obláčka 3. 9. 1631, z dostupných pramenů víme, že P. Julián v provincii působil především jako kazatel, ale je uváděn i jako misionář. V roce 1652 je doloženo jeho misijní působení v Dolních Rakousech. V roce 1664 je uváděn jako kazatel při konventu Vídeň-Město. Z jedné zmínky v hradčanské kronice se dále dozvídáme, že v letech 1665–1669 vykonával funkci sakristiána pražské lorety. V roce 1671 byl kazatelem při konventu v Mikulově. V roce 1673 se stal členem česko-moravské provincie, přičemž závěr svého života prožil v Praze na Hradčanech, kde od roku 1674 až do své smrti zastával post kazatele. Zemřel dne 15. 8. 1675 v Praze na Hradčanech.

IVANUS OLOMUCENSIS (vlastním jménem Dominik Jaksch), narozen 10. 6. 1711 v Olomouci, obláčka 13. 2. 1730 v Mnichově Hradišti, sliby 13. 2. 1731 v Mnichově Hradišti, po dokončení studií působil jako historik konventu ve Znojmě (1740–1742). Dále byl řadovým knězem při konventu v Žatci (1742–1743) a svátečním kazatelem při děkanském kostele Nanebevzetí Panny Marie v Mostu (1743–1745). V kazatelské činnosti pokračoval i v Mikulově (1745–1746), kde působil jako sváteční kazatel při kapitulním kostele sv. Václava, v Sokolově (1746–1748), kde byl nedělním kazatelem při děkanském kostele sv. Jakuba, v Praze na Hradčanech (1748–1752), kde se stal nedělním kazatelem při katedrále sv. Víta, v Českých Budějovicích (1752–1756), kde působil jako nedělní kazatel při děkanském kostele sv. Mikuláše, a v Žatci (1756–1759), kde byl nedělním kazatelem při děkanském kostele Nanebevzetí Panny Marie. Následně se stal vikářem a ředitelem třetího řádu v Mikulově (1759–1761). Poté zastával úřad provinčního historika (1761–1765) a archiváře (1765–1766), přičemž byl členem konventu v Praze na Hradčanech. Zemřel dne 17. 10. 1766 v Praze na Hradčanech.

KOLOMANUS OLOMUCENSIS (vlastním jménem Antonín Kerner), narozen 15. 5. 1672 v Olomouci, obláčka 17. 6. 1690 v Mostu, po dokončení formace byl členem konventu v Olomouci (1701–1702). Dále je doložen jako lektor filozofie (1705–1707) a teologie (1707–1712) v Olomouci. Poté byl ustanoven kvardiánem ve Vratislavi (1714–1715) a Praze na Hradčanech (1715–1717), v této době zároveň zastával funkci provinčního definitora (1714–1717). Následně byl opakovaně zvolen provinčním ministrem (1717–1720, 1723–1726, 1729–1731). Mezitím vykonával úřad kvardiána v Mikulově (1721–1723) a v Praze na Novém Městě (1728–1729). Potom se stal kvardiánem ve Znojmě (1731–1732). Zemřel 19. 1. 1735 v Praze na Hradčanech.

KOLOMANUS OLOMUCENSIS (vlastním jménem František Jugenitz), narozen 9. 12. 1717 v Olomouci, obláčka 5. 8. 1736 v Českých Budějovicích, po dokončení formace je uváděn jako lektor filozofie v Olomouci (1746–1747), Opočně (1747–1748) a Brně (1748–1749). Věnoval se také zpovědní činnosti, mj. krátce duchovně doprovázel Františka Trencka (1711–1749). Zemřel 21. 9. 1749 ve Vídni-Město.

LAURENTIUS A BRUNDISIO (vlastním jménem Giulio Cesare Russo), narozen 22. 7. 1559 v Brindisi, obláčka 19. 2. 1575 ve Veroně, sliby 24. 3. 1576, kněžské svěcení 18. 12. 1582 v Benátkách, teologické vzdělání získal v rámci formace (1576–1582) na univerzitách v Padově a následně v Benátkách. Vavřinec z Brindisi byl velice jazykově nadaný, mj. ovládal všechny biblické jazyky. Následně působil jako lektor filozofie na zdejším řádovém učilišti (1583–1586) a pak zastával úřad novicmistra a kvardiána při konventu v Bassano del Grappa (1586–1589). Načež začal rychle stoupat v řádové hierarchii: byl toskánským provinčním ministrem (1590–1593), pak i benátským (1594–1597) a švýcarským (1598–1599). Dále se v letech 1593–1597 úspěšně podílel na uvedení řádu do Tyrolska, Tridentska a Salcburska a i díky tomu byl zvolen generálním definitorem řádu (poprvé 1596–1599, podruhé 1599–1602). V letech 1599–1602 působil v českých zemích, Horních a Dolních Rakousech a Štýrsku, kde se podílel na úspěšném etablování řádu v tomto prostoru (mj. se podílel na založení konventů v Praze na Hradčanech, Vídni a Štýrském Hradci). V letech 1602–1605 stál v čele celého kapucínského řádu, následně byl podruhé zvolen generálním představeným, ale Vavřinec tento úřad nepřijal a vstoupil do služeb papežského stolce. Coby papežský vyslanec působil ve Svaté říši římské národa německého, kde se podílel na formování budoucí *Katolické ligy* (1605–1609). Díky tomu často pobýval v Praze, kde byl důležitým členem tzv. španělské katolické strany. Roku 1608 byl ustanoven generálním komisařem česko-rakousko-štýrského generálního komisariátu, jenž byl pověřen jeho rozdělením na česko-rakouskou a štýrskou část. V letech 1609–1610 vykonal diplomatickou misi na Pyrenejském poloostrově, kde měl přesvědčit španělského krále Filipa III, aby finančně podpořil Katolickou ligu. Mezi lety 1610–1613 působil jako apoštolský nuncius na dvoře Maxmiliána Bavorského v Mnichově. V roce 1613 se kvůli konání generální kapituly v Římě vrátil do Itálie, přičemž byl potřetí zvolen generálním definitorem řádu. Poté byl nově zvoleným generálním vikářem Paolem Angelinem z Ceseny vyslán vizitovat janovskou provincii, kde následně byl zvolen jejím provinčním ministrem. V roce 1616 coby papežský zmocněnec zprostředkovával mír mezi španělským královstvím a savojským vévodstvím v Candii. Ve službách papeže se zúčastnil dalších diplomatických misí v Neapolsku, Milánsku a opět na Pyrenejském poloostrově, kde ho roku 1619 zastihla smrt. Zemřel v Lisabonu v den svých šedesátých narozenin. Budoucí patron kapucínského řádu byl beatifikován roku 1783 papežem Piem VI. a kanonizován roku 1881 Lvem XIII. Roku 1959 jej Jan XXIII. zařadil mezi učitele církve. Anton GINDELY, *Rudolf II. und seine Zeit*, tom. II, Praha 1865, s. 50–55; V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 3–25, 83–87, 156–158; Dieter ALBRECHT, *Maximilian I. von Bayern 1573–1651*, München 1998, s. 391–418; Leonardo LOTTI, *San Lorenzo da Brindisi. Dottore della Chiesa*, Terlizzi 2005; Josef FORBELSKÝ, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století*, Praha 2006, s. 15–102; C. CARGNONI, *Po stopách kapucínských svatých*, s. 157–164; T. ČERNUŠÁK, *Pražská nunciatura a počátky Katolické ligy*, ČČH 108, 2010, s. 114–125; M. BRČÁK, *Ustavení české kapucínské provincie*, passim; M. BRČÁK, *Laurentius a Brundisio*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

LIBORIUS GRASLICENSIS (vlastním jménem Jan Kristián Winckelhoffer), narozen 4. 5. 1692 v Kraslicích, obláčka 11. 6. 1711 v Mnichově Hradišti, po dokončení formace je v provincii nejdříve je doložen jako německý kazatel: v Roudnici nad Labem (1721–1722), Sokolově (1723–1724) a Českých Budějovicích (1725–1729). Potom vykonával úřad kvardiána ve Znojmě (1732–1734), ve Fulneku (1734–1737) a v Olomouci (1737–1738).

V roce 1738 poslán do polské kustodie (od roku 1755 provincie), kde působil jako generální komisař (1738–1739) a kustod (1739–1743). Po návratu do domácí provincie byl ustanoven kvardiánem v Českých Budějovicích (1743–1746), Brně (1746–1748), Olomouci (1748–1749). Zároveň byl provinčním definitorem a kustodem (1746–1749). Poté se stal vikářem v Olomouci (1749–1750) a znovu kvardiánem v Českých Budějovicích (1750–1753) a ve Znojmě (1753–1756). Závěr života prožil jako řádový kněz při klášteře ve Znojmě (1756–1761), kde také dne 11. 5. 1761 zemřel. J. L. GADACZ, *Słownik polskich kapucynów*, tom. II, s. 417–418.

LUCIANUS PRAGENSIS (vlastním jménem Jan Hlawáček), narozen 12. 5. 1683 v Praze, obláčka 17. 11. 1699 v Mostu, sliby 17. 11. 1700 v Mostu, po vysvěcení na kněze se stal lektorem filozofie na řádových studiích v Brně (1712–1714, 1715–1717) a Chrudimi (1714–1715). Následně byl lektorem teologie na řádovém studiu v Praze na Hradčanech (1717–1720, 1721–1723). Nato vykonával úřad provinčního definitora česko-moravské provincie (1723–1731), zároveň v tomto období zastával funkci kvardiána pražských konventů na Hradčanech (1726–1729) a na Novém Městě (1723–1725, 1729–1731). V roce 1726 zastupoval mateřskou provincii jako její volitel na generální kapitule v Římě. Roku 1731 byl zvolen provinčním ministrem, v této funkci působil do roku 1734. Poté byl ustanoven vikářem hradčanského konventu (1734–1736). Zemřel dne 29. 4. 1736 v Praze na Hradčanech. *Kapucínské letopisy*, tom. XIX, s. 24 (1736) – zde naleznete elogium L. Hlawáčka. M. BRČÁK, *Lucianus Pragensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

LUDOVICUS ANTONIUS IGLAVIENIS (vlastním jménem František Czepany), narozen 28. 9. 1668 Jihlavě, obláčka 22. 4. 1690 v Nise, sliby 22. 4. 1691 v Nise, po dokončení formace je doložen jako lektor: filozofie (Vratislav 1701–1702, Brno 1705–1706) a teologie (Brno 1706–1707). Dále se stal kvardiánem ve Vratislavi (1709–1711) a v Praze na Hradčanech (1712–1714). Posléze byl zvolen poprvé provinčním ministrem česko-moravské provincie (1714–1717). Následně se v letech 1717–1718 jako zástupce česko-moravské provincie zúčastnil generální kapituly v Římě. Po svém návratu byl ustanoven vikářem konventu v Praze na Hradčanech (1718–1720). V letech 1720–1723 podruhé vykonával úřad provinčního ministra. Poté opět zastával post vikáře v Praze na Hradčanech (1723–1725). Dále dlouhodobě působil jako kvardián při různých konventech: Praha (1725–1726), Brno (1726–1727), Olomouc (1728–1729) a opět Brno (1729–1731). Kromě všech výše uvedených funkcí vykonával v letech 1709–1714, 1718–1720, 1726–1732 úřad provinčního definitora. Zemřel dne 7. 5. 1732 v Brně.

LUDOVICUS DE SALICE, narozen v Salice Salentino, v letech 1642–1662 působil jako hostující kapucín v česko-rakouské provincii. V této době patřil k bližším spolupracovníkům Valeriána Magniho. Poté se vrátil do mateřské provincie (*Provincia Hydruntina*), která se nachází na salenstském poloostrově na samém jihu Itálie. Je autorem oslavného elogia o Valeriánu Magnim, které nese název *Valeriani Magni Mediolanensis Ordinis Fratrum Minorum Capucinatorum Provinciae Bohemo-Austriacae provincialis et misionarii apostolici vita et gesta a R. P. Nicolao Lucensis, eiusdem Ordinis concionatore, collecta anno 1662 et a F. Ludovico de Salice, eiusdem Ordinis sacerdote, aucta et locupletata anno 1664*. M. BRČÁK, *Ludovicus de Salice*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

LUDOVICUS PONTENSIS (vlastním jménem Jan Jindřich Schuch), narozen 6. 7. 1669 v Mostu, obláčka 28. 8. 1691 v Mostu, v řádu působil jako laik. Jeho původní profese před vstupem byl řezník. Nejdříve je doložen jako člen při konventu v Mostu (1693–1694), v Zákupích (1697–1699) a opět v Mostě (1701–1702). V roce 1705 vyslán spolu s Janem Koblowským z Vyškova do Saska (1705–1707), kde poskytovali základní duchovní servis Jakubu Ludvíku Sobieskému (1667–1737), během jeho uvěznění na Königsteinu. Po jeho

propuštění pobýval na jeho dvoře v Olawě (1707–1713). Po návratu do domácí provincie byl členem konventu v Nise (1717–1718). V roce 1718 se jako *socius* Ludvíka Antonína Czepanyho z Jihlavy zúčastnil generální kapituly v Římě. Poté se stal novicmistrem pro laiky při klášteře v Nise (1719–1722). Závěr svého života prožil jako laik při konventu v Praze na Hradčanech (1723–1744), kde dne 10. 10. 1744 zemřel. J. L. GADACZ, *Słownik polskich kapucynów*, tom. II, s. 275.

LUDOVICUS ROSENHEIMENSIS, obláčka 24. 8. 1614 v Brně, po většinu svého života působil při vídeňských konventech, kterých byl opakovaně také představený: Vídeň-Za Hradbami (1629–1632); Vídeň-Město (1633–1635; 1640–1642, 1647–1649). Krátce byl též představeným klášteře ve Wiener Neustadt (1632–1633). Od 30. let 17. století zastával nejvyšší provinční úřady v česko-rakouské provincii: provinční definitor (1629–1636; 1640–1642; 1647–1649); provinční kustod pro rakouské konventy (1633–1634), následně pro dolnorakouské konventy (1633–1635; 1640–1642, 1647–1649) a provinční stavitel (1641–1642). Provinčním ministrem byl zvolen třikrát (1636–1639; 1642–1646; 1649–1650). Česko-rakouskou provincii opakovaně zastupoval jako její volitel na generální kapitule v Římě, například v roce 1633. Generální kapitula kapucínů ho dokonce dvakrát po sobě zvolila za generálního definitora (1643–1650; 1650–1656) pro německy mluvící provincie. Zemřel dne 27. 1. 1657 v konventu Vídeň-Město. *Kapucínské letopisy*, tom. II, s. 168–171; 647–650 (volby generálním definitorem), tom. III, s. 663–667 (elogium).

MAGNUS LITTOMISCHLINENSIS (vlastním jménem František Chmeliczek), narozen 11. 9. 1743 v Litomyšli, obláčka 4. 7. 1761 v Třebíči, po dokončení formace je uváděn jako kněz a slavnostní kazatel v Kolíně (1771–1778) Dále působil jako vojenský kaplan u 28. pěšího pluku (1778–1789). Zemřel 26. 4. 1789 v Pančevu.

MARCELLINUS MATISCONENSIS (příjmení De-Pise) narozen roku 1613 v Mâcon, byl členem lyonské provincie a v řádu působil především jako uznávaný teolog, mj. je autorem rozsáhlého díla o morální teologii *Moralis Encyclopedia*, tom. I–IV, Lugduni 1637–1656. Po smrti Zachariase a Saluzzo (1638) byl pověřen úkolem pokračovat v psaní řádových generálních análů (*Annalium seu Sacrarum historiarum Ordinis Minorum S. Francisci, qui Capucini nuncupantur*, tom. III, Lugduni 1676), díky čemuž od té doby často pobýval v Římě. Zemřel v roce 1656 v Mâconu. *Lexicon Capuccinum*, s. 1033.

MARCELLINUS ZETTVIGENSIS (vlastním jménem Jan Pavel Pichler), narozen 25. 6. 1720 v Cetvinách, obláčka 14. 2. 1739 v Mostu, sliby 14. 2. 1740 v Mostu, po dokončení formace působil nejdříve jako řádový kněz při konventu ve Vratislavi (1749–1751), následně při něm jako jeho historik a knihovník (1751–1754). Jeho další životní dráha byla nadále spojena jen s konventem v Českých Budějovicích, kde posléze vykonával úřad zástupce novicmistra (1754–1761) a historika a knihovníka domu (1761–1773). Zemřel dne 6. 5. 1773 v Českých Budějovicích. M. BRČÁK, *Marcellinus Zettvigensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

MARCUS DE AVIANO (vlastním jménem Karel Dominik Cristofori), narozen 17. 11. 1631 v Avianu, obláčka 21. 11. 1648 v Coneglianu, sliby 21. 11. 1649 v Coneglianu, kněžské svěcení 18. 9. 1655 v Benátkách, byl členem benátské provincie. Před vstupem do řádu získal vzdělání na jezuitském gymnáziu v Gorizii. V domácí provincii působil nejdříve jako kazatel a kvardián, v této funkci je doložen v Bellunu (1672–1674) a Oderzu (1674–1675). Od roku 1676, kdy se v Padově měl odehrát první zázrak na jeho přimluvu, začal cestovat jako kazatel a diplomat po Evropě, přičemž mu byla přičítána řada zázračných uzdravení a předcházela ho pověst světce. Během svých cest navštívil například území dnešní Francie, Belgie, České republiky, Německa, Nizozemí, Rakouska Švýcarska atd. Písemně jej o vyprošení zdraví žádal i olomoucký biskup Karel II. z Lichtenštejna (1624–1695). S Leopoldem I. (1640–1705), kterého byl později duchovním rádcem a diplomatem, se poprvé setkal v roce 1680.

Roku 1683 se jako papežský legát podílel na vytvoření aliance proti Turkům. Před rozhodující bitvou 12. 9. 1683, která ukončila druhé obležení Vídně, sloužil Marek z Avianu mši v kapli sv. Leopolda poblíž vrchu Kahlenberg (dnešní poutní kostel na kopci Leopoldsberg) za zdárný výsledek bitvy. Na základě těchto politicko-církevních aktivit bývá označován jako *Strážný duch Vídně* či *Rakouska*. Následně se zúčastnil jako vojenský kaplan u císařského vojska dalších protitureckých tažení (1683–1689). Zemřel dne 13. 8. 1699 ve Vídni. Blahořečen byl papežem Janem Pavlem II. v roce 2003. F. KRAUTSACK – E. MAYERL, *Markus von Aviano. Kunder eines geeinten Christlichen Europa*, Wien 1999; C. CARAGNONI, *Po stopách kapucínských svatých*, s. 191–196; A. CORETH, *Das Eindringen der Kapuziner-Mystik*, s. 57–84; M. HÉYRET, *P. Markus von Aviano (1631–1699)*, tom. I–IV, München 1937–1946; František SNOPEK, *Olomoucký kníže biskup Karel z Lichtenštejna a ctihodný sluha boží Marek d' Aviano*, ČKD 57, 1917, s. 749–755.

MARCUS WANGENSIS (vlastním jménem Filip Kieni), narozen 1575 ve Wangenu, obláčka 5. 4. 1597, byl členem švýcarské kapucínské provincie, do níž vstoupil již jako vysvěcený kněz. Do česko-rakouského prostoru jako hostující kapucín přišel v roce 1605. Po svém příchodu nejdříve působil jako vojenský kaplan u císařského vojska bojujícího proti Štěpánu Bočkajovi. Následně se stal kazatelem u P. Marie pod řetězem v Praze na Malé Straně (1606–1608), ve Vídni-Za Hradbami (1608–1614) a Pasově (1616–1618). V česko-rakouském komisariátu a provincii (po r. 1618) zastával vedoucí funkce počínaje kvardiánem až po provinčního vikáře. Kvardiánem byl postupně v Praze na Hradčanech (1622, 1629–1630, 1638–1639), Olomouci (1630–1632), Znojmě (1632–1633), Steyru (1633–1635), Praze na Novém Městě (1636–1637, 1639–1640) a Gmundenu (1640–1642). Dále byl provinčním definitivem (1617–1618, 1622–1626, 1630–1635, 1636–1637, 1638–1639, 1640–1641), stavitelem (1611–1621, 1624–1626), kustodem (1629–1630 pro Horní Rakousy, 1630–1632 pro Čechy), provinčním vikářem a vizitátorem (1632–1633), Kromě toho zastupoval provincii jako její kustod na generální kapitule v Římě v roce 1637. Zemřel 25. 2. 1648 ve Vídni-Město. *Kapucínské letopisy*, tom. II, s. 450–452 (elogium).

MARIANUS DILLINGANUS (v pramenech se uvádí i varianta MARIANUS LUCEMBURGENSIS), obláčka 2. 10. 1626, působil v kapucínském řádu především jako lektor a kvardián. Úřad kvardiána zastával v Korneuburgu (1643–1645), v Pasově-Za Hradbami (1646–1647), Mödlingu (1647–1648), ve Welsu (1649–1650), Vídni-Za Hradbami (1650–1653), Českých Budějovicích (1653–1655), Wiener Neustadt (1655–1656), ve Welsu (1656–1657), znovu v Pasově-Za Hradbami (1661–1662), znovu ve Welsu (1662–1664), Linzi (1665–1668), opět ve Welsu (1668–1669) a Nise (1679–1681). Lektorem kazuistiky byl ve Vídni-Město (1645–1646), filozofie v Olomouci (1671–1674) a teologie v Praze na Novém Městě (1674–1679). V letech 1665–1666 zároveň zastával funkci provinčního definitivy česko-rakouské provincie a kustoda pro Horní Rakousy. V roce 1673 se stal členem česko-moravské provincie, ale v roce 1681 přestoupil do rakousko-uherské provincie, kde působil jako řadový kněz při konventu ve Vídni-Město, zde také zemřel dne 6. 10. 1682.

MARQUARDUS HALBERSTADIENSIS, obláčka 29. 9. 1649 v Gmundenu, v řádu působil hlavně jako kvardián a lektor. V letech 1659–1660 byl lektorem teologie kazuistiky ve Vídni-Město. Poté se stal kvardiánem v Prudniku (1661–1662) a lektorem filozofie v Brně (1662–1663). Následně vykonával úřad kvardiána a lektora filozofie v Mostu (1663–1665). V letech 1665–1668 zastával post kvardiána a lektora teologie v Krems an der Donau. Poté působil jako představený konventů ve Vídni-Město (1668–1669), v Pasově-Na Hoře (1669–1670), v Pasově-Za Hradbami (1670–1671) a v Praze na Hradčanech (1671–1673), přičemž v tomto období zároveň zastával úřady provinčního definitivy česko-rakouské provincie (1666–1668 a 1671–1673) a kustoda pro Dolní Rakousy (1666–1667) a pro Čechy (1671–1673). V roce 1673 se stal členem česko-moravské provincie, jejímž byl dlouholetým provinčním definitivem (1673–1674, 1677–1682 a 1686–1694) a kustodem české kustodie

(1673–1674, 1679–1682, 1686–1694). V roce 1674 byl zvolen provinčním ministrem česko-moravské provincie, přičemž v této funkci setrval do roku 1677. Podruhé zastával tento nejvyšší provinční úřad v letech 1682–1684. Po rozdělení provincie byla jeho řeholní kariéra spojena pouze s konventem v Praze na Hradčanech, kde působil jako vikář (1677–1679, 1684–1686, 1688–1690, 1693–1694), kvardián (1673–1674, 1679–1682, 1686–1688, 1690–1693) a v závěru svého života řadový kněz (1694–1697). Zemřel dne 2. 11. 1697.

MARTINUS BILINENSIS, obláčka 30. 7. 1662, po dokončení formace je uváděn jako kněz při konventu v Chrudimi (1675–1677). Dále byl dlouhodobým sakristiánem pražské lorety (1679–1692). Zemřel 20. 6. 1692 v Praze na Hradčanech.

MARTINUS COCHEMSIS (vlastním jménem Martin Linus), narozen 13. 12. 1634 v Cochemu an der Mosel, obláčka 2. 3. 1653 v Kolíně nad Rýnem, kněžské svěcení 1659, v domácí rýnské provincii nejdříve působil jako lektor teologie a filozofie v Mohuči (1664–1668). Poté byl řadovým členem konventu v Bensheimu (1668–1670) a v Nothgottes (1670–1675), přičemž zde vykonával funkci kazatele, zpovědníka a katechety (tyto posty zastával i v dalších konventech, pokud nebude uvedeno jinak). Potom žil v konventu v Königsteinu im Taunus (1675–1678), kde se stal vojenským kaplanem u zdejší vojenské pevnosti mohučského kurfiřta. Poté se stal členem konventu v Dieburgu (1678–1682), přičemž působil jako misionář ve většinově protestantské oblasti Kondominat Umstadt. V letech 1682–1687 byl členem konventu v Mohuči a Dieburgu, pracoval ale ve službách mohučského arcibiskupa jako diecézní vizitátor. Následně se stal řadovým členem konventu v Koblenz-Ehrenbreitstein (1687–1688) a Bernkaselu (1688–1689). V roce 1689 odešel z domácí provincie do bavorské provincie. V této době rýnskou provincii opustily desítky kapucínů, jež našly obživu v okolních kapucínských provinciích, protože velká část konventů v rýnské provincii byla zničena během tzv. devítileté války (1688–1697). V bavorské provincii působil P. Martin při konventu v Günzburgu (1689–1692), poté přešel do rakouské provincie, konkrétně do Pasova, kde působil při zdejším poutním místě Mariahilf (1692–1693). Na konci roku 1693 odešel do česko-moravské provincie, kde se stal kazatelem při konventu v Praze na Hradčanech (1693–1696). Nekázal pouze zde, ale i v řadě měst a vesnicích nacházejících se v okolí Prahy. Členem česko-moravské provincie se navzdory svému úsilí nikdy nestal. Na příkaz představených se v roce 1697 vrátil do domácí rýnské provincie. V letech 1698–1700 byl ve službách trevírského kurfiřta (arcibiskupa) a působil jako diecézní vizitátor trevírské diecéze. Od roku 1700 až do své smrti dne 10. 9. 1712 pobýval s menšími přestávkami (mezi léty 1705–1709 členem konventů v Aschaffenburgu a v Mohuči) v konventu Waghäusel nedaleko Špýru. P. Martin byl i velice literárně činný, psal především náboženskou literaturu určenou pro nejširší laickou veřejnost. Jeho knihy se dočkaly velké obliby a byly opakovaně vydávány ve velkých nákladech. Jeho nejznámější díly jsou tzv. nebeklíče: *Celý nebeklíč*, *Velké štěpné zahrady*, *Malé štěpné zahrady* či životopis Ježíše Krista a jeho matky Marie *Veliký život Pána a Spasitele našeho Krista Ježíše a jeho nejsvětější a nejmilejší matky Marie Panny* (názvy knih jsou uváděny podle českých vydání, původně vyšly německy). Konradin ROTH, *Pater Martin von Cochem 1634–1712. Versuch einer Bibliographie*, Koblenz – Ehrenbreitstein 1980, s. 282–296; M. SLÁDEK – Lucie PEISERTOVIÁ – Tomáš BREŇ (eds.), *Veliký život Pána a Spasitele našeho Krista Ježíše a jeho nejsvětější a nejmilejší matky Marie Panny*, Praha 2007, s. 5–45; P. MATĚJKA, *Literárně činní členové*, s. 237–240; M. BRČÁK, *Martinus Cochemsis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

MARTINUS FREYBERGENSIS (vlastním jménem Jiří Ignác Geyroar, v pramenech je uváděn i jako MARTINUS MORAVUS), obláčka 15. 8. 1635, byl dlouholetý kvardián (1652–1653, 1655–1658, 1659–1661, 1662–1665, 1666–1669) a vikář konventu (1661–1662, 1665–1666) v Praze na Novém Městě. V letech 1658–1659 působil jako kvardián konventu v Sušici. Od 60. let 17. století zastával v česko-rakouské provincii vysoké funkce:

provinčního definitora (1661–1666, 1670–1671), provinčního vikáře a vizitátora (1661–1662), kustoda české kustodie (1661–1667) a provinčního ministra (1671–1673). Dále v letech 1667 a 1671 zastupoval provincii jako volitel na generálních kapitulách v Římě. Po jejím rozdělení v roce 1673 se stal členem česko-moravské provincie a byl zvolen prvním provinčním ministrem (1673–1674). Poté opět byl vikářem (1674–1676) a kvardiánem (1676–1677) konventu v Praze na Novém Městě, přičemž zároveň vykonával úřad provinčního definitora (1676–1677). V roce 1677 byl znovu zvolen provinčním ministrem, v této funkci působil až do své smrti 28. 8. 1678, která ho zastihla v Innsbrucku, když se vracel do Prahy z generální kapituly.

MATTHAEUS STATZENSIS (vlastním jménem Matěj Blöser), obláčka 13. 8. 1681 v Prudniku, po dokončení formace je doložen jako kazatel ve Vratislavi (1693–1694), u Panny Marie pod řetězem na Malé Straně (1697–1699), u sv. Václava v Mikulově (1701–1702), u sv. Jakuba v Brně (1703–1704), v katedrálním kostele sv. Václava v Olomouci (1705–1707) a Praze na Hradčanech (1718–1718). Zemřel dne 7. 8. 1718 v Praze na Hradčanech.

MAXIMUS MILBACENSIS (Jan Jiří Cyriak hrabě Troyer, je uváděn i jako MAXIMUS TYROLENSIS), narozen 8. 1. 1689 v Mühlbachu, obláčka 14. 9. 1710, byl původně členem tyrolské provincie. Jeho působení v česko-moravské provincii je doloženo od druhé poloviny 30. let 18. století, kdy je uváděn jako kazatel při konventech v Mikulově (1736–1739), Fulneku (1739–1742), Roudnici nad Labem (1742–1743) a Českých Budějovicích (1743), kde dne 2. 12. 1743 zemřel.

MEDARDUS LICHTENSTADIENSIS (vlastním jménem Jan Josef Eben), narozen 11. 5. 1684 v Hroznětíně, obláčka 23. 7. 1708 v Opočně, v řádu působil jako laik (světským povoláním švec) při konventu v Českých Budějovicích (1718–1762), kde dne 1. 2. 1762 zemřel.

MEINRADUS COMMOTOVIENSIS (Jan Ignác Zikmund Englert), narozen 3. 5. 1730 v Chomutově, obláčka 26. 3. 1749 v Českých Budějovicích, po dokončení formace krátce knězem při konventu v Mostu (1759–1760). Dále působil jako kaplan u dragounského pluku *Württemberg*, který se v roce 1769 přejmenoval na 38. jezdecký pluk (1760–1781). Zemřel dne 31. 7. 1781 v Peči.

MEINRADUS MONACENSIS (příjmení Staudinger), obláčka 22. 6. 1661, kněžské svěcení 18. 11. 1666 ve Vratislavi, se v roce 1673 stal členem rakouské provincie. Dlouhodobě působil při konventu Vídeň-Město (1675–1693), kde se věnoval zejména historiografické činnosti, mj. je hlavním autorem trojdílných *Annales PP. Capucinatorum Provinciae Boemo-Austriacae*, které popisují dějiny česko-rakouské a rakouské provincie (od roku 1673) v letech 1600–1699. Zemřel dne 1. 5. 1693 v konventu Vídeň-Město.

METHUDIUS AUSPICENSIS (vlastním jménem Antonín John), narozen 23. 5. 1729 v Hustopečích, obláčka 20. 10. 1746 v Českých Budějovicích, po dokončení formace byl knězem při konventech v Horšovském Týně (1757–1759) a Sokolově (1759–1760). Dále je uváděn jako kazatel v Mikulově (1760–1762), Znojmě (1763–1765), Praze na Hradčanech (1767–1770) a Fulneku (1770–1772). Dále byl ustanoven superiorem v Prostějově (1774–1775) a Náměšti nad Oslavou (1775–1777) a kvardiánem v Kyjově (1777–1780). Následně působil jako kazatel v Třebíči (1781–1783) a Vyškově (1783–1784). V roce 1783 se stal členem moravské provincie. Dále je doložen v diecézní správě, a to jako kaplan v Laškově (1794–1797), kde dne 8. 5. 1797 zemřel.

MICHAEL ANGELUS A RIMINI (příjmení Diotallevi), narozen 1570 v Rimini byl členem původně boloňské provincie, ale následně přešel do toskánské, kde vykonával i úřad provinčního ministra (1594–1597). Poté působil jako generální komisař ve Francii

a Flandrech (1605–1606). V letech 1608–1613 generálním prokurátorem. Potom byl zvolen generálním definitorem (1613–1618), zemřel v prosinci 1625. *Lexicon Capuccinum*, s. 1120, 1409, 1749.

MICHAEL ANGELUS DEGGENDORFFENSIS (příjmení Krieger), obláčka 21. 5. 1634, se po dokončení studií podílel na formaci kleriků jako lektor filozofie v Pasově (1646–1648) a lektor teologie ve Vídni-Město (1648–1649). Poté dlouhodobě působil při konventu v Linci, kde zastával úřad kvardiána (1649–1650, 1655–1656, 1660–1662), vikáře (1671–1672) či kustoda pro oblast Horní Rakousy (1649–1650, 1655–1656, 1666–1672). Současně v tomto období střídavě vykonával funkci provinčního definitora (1649–1650, 1655–1656, 1661–1662, 1666–1672). Provinčním ministrem česko-rakouské provincie byl v letech 1650–1653, 1656–1659 a 1662–1665). Česko-rakouskou provincií mj. též zastupoval dvakrát (1656, 1662) jako volitel na generální kapitule v Římě. Zemřel dne 26. 6. 1672 v Linci. *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 852–858 (elogium).

MICHAEL A TUGIO (příjmení Wickart), narozen v Zugu, byl lektor a německý kazatel z švýcarské provincie. Ve 40. a 50. letech 18. století působil ve funkci generálního sekretáře v Římě. Autorem několika svazkové edice *Bullarium Ordinis FF. Minorum S. P. Francisci Capucinatorum, sev Collectio bullarum, brevium, decretorum, rescriptorum oraculorum etc, quae a Sede Apostolica pro Ordine Capucino emanarunt*, tom. I–VII, Romae 1740–1752. Zemřel v roce 1755. *Lexicon Capuccinum*, s. 1118.

MICHEAS LUDICENSIS (vlastním jménem Jan František Matěj Kanheiser), narozen 4. 10. 1722 ve Žluticích, obláčka 13. 4. 1751 v Českých Budějovicích, po dokončení formace byl členem konventu ve Fulneku (1759–1760). Následně je uváděn jako lektor filozofie v Kyjově (1761–1764) a teologie v Mikulově (1764–1767) a Brně (1767–1769). Poté vykonával funkci vikáře v Žatci (1769–1771) a kvardiána v Rumburku (1771–1774). Nato byl ustanoven kvardiánem (1774–1777) a vikářem (1777–1780) v Horšovském Týně. V roce 1783 se stal členem české provincie, kde byl zvolen provinčním ministrem (1783–1785). Závěr svého života prožil jako kvardián při konventu v Zákupích (1780–1799), kde dne 8. 4. 1799 zemřel.

MOŘIC ŠRUTKA (vlastním jménem František, často je uváděn i jako Schrutka) narozen 19. 11. 1804 v Dolních Kounicích,¹²⁸⁰ vstoupil do řádu 18. 10. 1822, sliby 10. 9. 1826) byl dlouholetý provinční historik česko-moravské provincie. V řádu působil po dokončení formace nejdříve jako novicmistr (1830–1831) a vikář (1831–1833) konventu v Opočně. Následně v provincii dlouhodobě zastával post kvardiána v Mariánské u Jáchymova (1833–1836), v Opočně (1837–1842) a ve Znojmě (1842–1848), zároveň v této době zpovědníkem brněnských alžbětinek (1843–1845). Poté dosáhl vysokých řádových funkcí: provinční ministr (1848–1853) a generální definitor (1853–1859). Po návratu z Říma (1860) až do své smrti byl trvale členem kapucínské komunity v Olomouci, jíž byl zároveň i kvardiánem (1867–1880). Zemřel dne 10. 6. 1880. M. KOUŘIL, *Inventář – Kapucíni Olomouc*, s. 8.

NICASIUS OSTROVIENSIS (vlastním jménem Josef Jarzik), narozen 19. 3. 1725 v Ostrově, obláčka 15. 12. 1744 v Českých Budějovicích, po dokončení formace byl knězem při konventu ve Vyškově (1755–1756). Dále je uváděn jako provinční stavitel, podílel se na výstavbě hospice v Prostějově (1756–1758). Následně působil jako kazatel při konventu ve Vyškově (1758–1759) a Kyjově (1759–1761). Poté odešel na misie do Ruska (1762–1772), kde pobýval v Nižynu. Po návratu do domácí provincie je doložen jako kazatel při konventu

¹²⁸⁰ P. Matějka uvádí jako místo narození M. Šrutky Kanice (P. MATĚJKA, *Seznam provinciálů*, s. 312), což je nepravděpodobné vzhledem k tomu, že si zmíněný do svého sešitu poznámek – ZA Opava, pob. Olomouc, Kapucíni Olomouc, inv. č. 82 – zaznamenal řadu informací k historii konventu *Rosa Coeli*, který, jak zde sám uvedl, se nachází v jeho rodišti v Dolních Kounicích). Kromě jiného místo narození v Dolních Kounicích potvrzuje i dohledaný zápis v matrice: MZA Brno, Sbirka matrik, sign. 1147, Matrika narozených farnost Dolní Kounice 1784–1804, s. 209.

v Olomouci (1774–1776), Vyškově (1776–1781), Kyjově (1781–1784) a znovu v Olomouci (1784–1805), kde den 16. 6. 1805 zemřel.

NICEPHORUS KUTTENBERGENSIS (vlastním jménem Karel Ignác Skalský), obláčka 20. 6. 1652, v řádu působil především jako lektor a kvardián. Lektorem filozofie byl v Praze na Hradčanech (1660–1661) a Praze na Novém Městě (1661–1664). Poté se stal lektorem teologie (1664–1665) a kvardiánem (1665–1666) v Praze na Novém Městě. V letech 1666–1668 vykonával funkci kvardiána a lektora filozofie v Mostu. Potom byl lektorem teologie v Krems an der Donau (1668–1669). V letech 1669–1672 se opět stal členem pražského novoměstského konventu, kde působil jako lektor filozofie (1669–1670) a teologie (1671–1672). Následně zastával stejnou funkci v Praze na Hradčanech (1672–1674), přičemž v roce 1673 se stal členem česko-moravské provincie. Poté byl kvardiánem v Nise (1674–1675), ve Vyškově (1674–1675), v Litoměřicích (1676–1677). Zbytek svého života prožil jako řadový kněz při konventu v Praze na Hradčanech, kde také dne 28. 4. 1687 zemřel.

NICOLAUS A BUSTILLO (příjmení Alvarez), narozen 1731, obláčka 1748, byl členem kastilské provincie. Při níž působil jako dlouholetý lektor na řádových studiích. V letech 1779–1782 byl jejím provinčním ministrem. Následně se stal dlouholetým generálním definitorem (1782–1796) pro španělsky mluvící provincie. V letech 1796–1798 vykonával úřad generálního ministra. Zemřel v roce 1809. *Lexicon Capuccinum*, s. 1215.

NICOLAUS LUCENSIS (příjmení Barsotti), obláčka 20. 5. 1621, v provincii působil jako německý a italský kazatel. Katalogy provincie, které nejsou pro jeho dobu života dochovány kompletně, uvádějí, že v letech 1629–1630 zastával úřad kvardiána a německého kazatele při konventu ve Vyškově. Na přelomu 30. a 40. let 17. století je doložen jako kazatel v Brně při augustiniánském řádovém kostele sv. Tomáše, v němž měli kapucíni dlouhodobě ve správě kazatelnu. Zde se též významně podílel na založení zdejšího bratrstva *Panny Marie Utěšitelky a sv. Moniky*, mj. mu vyjednal papežské povolení a sepsal i jeho první pravidla. Na počátku 60. let 17. století byl německým a italským kazatelem při konventu ve Vídni. Závěr svého života prožil jako německý kazatel při poutním kostele P. Marie Pomocné v Pasově, při němž byl zřízen i kapucínský konvent. Je známo, že byl úzkým spolupracovníkem Valeriána Magniho, mj. pracoval i jako jeho dlouholetý sekretář, což se dozvídáme i z oslavného elogia tohoto kapucína, jehož je Mikuláš z Luccy spoluautorem. Zemřel dne 7. 7. 1669 v Pasově. M. BRČÁK, *Nicolaus Lucensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

NILUS KRÖNAVIENSIS (vlastním jménem Václav Faben), narozen 30. 8. 1741 v Křenově, obláčka 16. 2. 1762 v Mostu, Zemřel 20. 4. 1793.

OLIVERIUS LOUCZINENSIS (vlastním jménem František Samuelis), narozen 25. 11. 1674 v Loučné, obláčka 27. 8. 1695 v Mostu, sliby 27. 8. 1696 v Mostu, kněžské svěcení 17. 12. 1701 v Olomouci, je uváděn v řádových katalogích poté, co byl vysvěcen na kněze, vždy jen jako řadový kněz (není u něj nikdy zaznamenána žádná funkce), přičemž působil v Mikulově (1714–1715), Brně (1717–1718), Opočně (1718–1722) a Praze na Hradčanech (1722–1743). Zemřel dne 14. 5. 1743 v Praze na Hradčanech. M. BRČÁK, *Oliverius Louczinensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

PAULINUS PRAGENSIS (vlastním jménem Karel Leopold Segmiller de Hohenfurth), obláčka 13. 5. 1662, po dokončení formace je doložen jako řadový kněz, katecheta a kazatel při konventech v Kolíně (1675–1676), Praze na Novém Městě (1676–1677) a Jihlavě (1679–1680). V letech 1681–1684 misijně působil v Uhrách, a to jako člen konventu v Pezinku, kde dne 11. 3. 1684 zemřel.

PAULINUS TREBICZENSIS (v pramenech se objevují též varianty PAULINUS TREBITSCHENSIS či MORAVUS), obláčka 18. 3. 1648 v Gmundenu, po většinu svého života působil v kapucínském řadu jako kvardián a lektor. V letech 1661–1663 byl kvardiánem v Sušici, následně se stal lektorem filozofie v Brně (1665–1666) a v Praze na Novém Městě (1666–1667). Potom vykonával úřad kvardiána ve Vratislavi (1667–1668), lektora filozofie v Mostu (1668–1669) a teologie v Krems an der Donau (1669–1670), Pasově (1670–1672) a Linzi (1672–1673). V roce 1673 se stal členem česko-moravské provincie, jejímž byl dlouholetým provinčním definitorem (1673–1676 a 1677–1688) a kustodem české (1678–1679, 1682–1686) a moravské (1674–1676, 1677–1678, 1679–1682) kustodie. V česko-rakouské provincii poté zastával především úřad kvardiána v Olomouci (1673–1676, 1679–1682), Brně (1676–1678), Praze na Hradčanech (1678–1679, 1682–1684) a Praze na Novém Městě (1686–1688), kde předtím byl vikářem konventu (1684–1686). Závěr svého života prožil jako řadový kněz v Olomouci, kde také zemřel dne 22. 6. 1691.

PAULUS EMERITA PRAGENSIS (vlastním jménem Jan Rákos), narozen 25. 4. 1712 v Praze, obláčka 18. 10. 1731 v Mostu, sliby 18. 10. 1732 v Mostu, po dokončení formace se stal historikem konventu v Chrudimi (1742–1743). Poté vykonával různé kazatelské úřady při konventech v Kyjově (1743–1746), kde byl svátečním a postním kazatelem v konventním kostele a zároveň tzv. *resolvens casuum*, v Kolíně (1746–1747), kde působil jako sváteční kazatel při konventním kostele a místní historik a knihovnikem, ve Vyškově (1747–1751), kde se stal českým kazatelem při farním kostele Nanebevzetí Panny Marie, Opočně (1751–1753), kde byl nedělním kazatelem při konventním kostele, a v Litoměřicích (1753–1754), kde působil jako nedělní kazatel při děkanském kostele Všech svatých. Následně byl superiorem v Českém Brodě (1754–1759), kvardiánem v Mnichově Hradišti (1759–1762, 1764–1765) a Sušici (1762–1764). Poté zastával funkce provinčního historika (1765–1766) a provinčního archiváře (1766–1768), přičemž byl členem konventů v Praze na Hradčanech (1765–1766) a Praze na Novém Městě (1766–1768). V posledním uvedeném klášteře pak prožil zbytek svého života jako obyčejný řadový kněz. Zemřel dne 21. 5. 1773 v Praze na Novém Městě.

PEREGRINUS A FORLI (příjmení Zatonni), narozen 1812 ve Forli, obláčka 1828, sliby 1829, byl členem boloňské provincie, kde působil jako lektor filozofie a teologie. V letech 1860–1872 a 1884–1885 zastával úřad provinčního ministra v domácí provincii, jenž zároveň vykonával funkci generálního definitora. Věnoval se mj. sepisování řádové historie, mj. je autorem novodobých řádových análů (*Annali dell'Ordine dei frati minori cappuccini*, tom. I–IV., Milano 1882–1885). Dále v letech 1872–1878 byl konzultorem generálního ministra Egidiona Baldesioho z Cortony (†1878). Zemřel dne 8. 6. 1885. *Lexicon Capuccinum*, s. 1814.

PETRONIUS PRISNENSIS (vlastním jménem Jan Josef Frühauf), narozen 11. 3. 1722 v Březně, obláčka 3. 6. 1746 v Mnichově Hradišti, sliby 3. 6. 1747 v Mnichově Hradišti, po dokončení formace působil jako kněz při konventu v Olomouci (1756–1757). Potom se stal členem konventu v Mostu (1757–1761), kde nejdříve působil jako kazatel a katecheta při kostele magdalenitek v Zahražanech (1757–1759) a poté byl svátečním kazatelem při místním kapucínském kostele (1759–1761). Dále v provincii působil především jako novicmistr v Mnichově Hradišti (1761–1767), kde zároveň zastával funkci vikáře konventu, a v Českých Budějovicích (1767–1770), kde též vykonával úřad vikáře a představeného místní německy mluvící terciářské komunity. Poté se stal kvardiánem v Mnichově Hradišti (1770–1774) a Rumburku (1774–1776). Zbytek jeho řeholní kariéry je spojen s konventem v Praze na Hradčanech (1776–1796), kde nejdříve působil jako vikář konventu (1776–1783), zároveň byl duchovním představeným arcibratrstva Ježíš, Marie a Josef, jež fungovalo při pražské loretě. Dále zde zastával post provinčního archiváře (1783–1785) a historika (1785–1786). V letech 1786–1796 je v řádových katalogích uváděn jako řadový kněz při hradčanském konventu. Zemřel dne 14. 3. 1796 v Praze na Hradčanech.

PETRUS MARIA A LUCCA (vlastním jménem Pieri), narozen 1667 v Lucce, obláčka 1685, byl členem toskánské provincie. V řádu působil především jako kazatel, lektor, provinční definito, generální postulátor (1729–1733) a generální prokurátor (1721–1726; 1733–1740). Zemřel dne 22. 10. 1740 v Římě. *Lexicon Capuccinum*, s. 1348.

PRIMITIVUS BUDVICENSIS (vlastním jménem Jan Augustýn Bayer), narozen 25. 4. 1725 v Českých Budějovicích, obláčka 19. 12. 1743 v Mostu, po dokončení formace byl knězem při konventech v Českých Budějovicích (1754–1763), Kyjově (1763–1764), znovu Českých Budějovicích (1764–1765), Praha-Hradčany (1767–1768), Opočně (1769–1770), Mnichově Hradišti (1770–1772), Roudnici nad Labem (1774–1776), znovu v Mnichově Hradišti (1776–1778), opět v Českých Budějovicích (1778–1779) a Praze na Novém Městě (1779–1781). Závěr života prožil jako člen kláštera v Roudnici nad Labem (1781–1789), kde dne 17. 10. 1789 zemřel.

PRIMUS RAUDNICENSIS (vlastním jménem Jan Melichar Dietl, varianty Titl či Tittel), narozen 6. 7. 1706 v Roudnici nad Labem, obláčka 7. 11. 1721 v Nise, po dokončení formace v provincii je doložen jako lektor filozofie ve Znojmě (1734–1737) a Chrudimi (1737–1738) a teologie v Praze na Novém Městě (1738–1740) a na Hradčanech (1740–1742). Dále vykonával úřad kvardiána v Roudnici nad Labem (1742–1744), Litoměřicích (1744–1746) a Sušici (1746–1747). Poté se stal vikářem v Chrudimi (1747–1748) a v Olomouci (1748–1749). Následně zastával opět funkci kvardiána, tentokrát v Chrudimi (1749–1752). V roce 1752 poslán do polské kustodie (od roku 1755 provincie), kde působil jako kvardián ve Varšavě (1752–1756), v této době byl zároveň konzultorem provinčního kustoda (1753–1755) a provinčním definitorem (1755–1756). Následně byl ustanoven provinčním ministrem (1756–1759). Poté se vrátil do domácí provincie a stal se členem konventu v Praze na Hradčanech (1759–1761), kde dne 27. 7. 1761 zemřel. J. L. GADACZ, *Słownik polskich kapucynów*, tom. II, s. 368–369.

PROCOPIUS A TEMPLIN (křestním jménem Ondřej, je uváděn i jako PROCOPIUS BRANDENBURGENSIS), narozen 1607 v Templinu, obláčka 3. 6. 1627 ve Vídni-Město, sliby 3. 6. 1628 v Krems an der Donau, kněžské svěcení 1635, je známý kazatel. Po dokončení formace v letech 1635–1642 působil jako misionář v Horních a Dolních Rakousech, jižním Německu a v Čechách. V letech 1642–1644 byl členem konventu Pasov-Za Hradbami, kde zastával post kazatele při zdejším poutním kostele P. Marie Pomocné. V Pasově v roce 1642 mj. vydal jedno ze svých nejslavnějších děl *Mariae Hülf Ehren-Krüntzel*. V letech 1644–1645 je doložen jeho pobyt při konventu ve Znojmě, kde působil jako nedělní a slavnostní kazatel. V roce 1645 se vrátil do Vídně, kde zastával až do roku 1652 pozici kazatele při benediktinském kostele P. Marie u Skotů (Schottenkirche). V létě 1651 vykonal pout' do Říma. Poté pobýval znovu krátce v českých zemích, konkrétně v Českých Budějovicích, kde v letech 1652–1653 vykonával úřad kvardiána. Poté byl přeložen opět do Vídně-Město (1653–1656), od podzimu roku 1656 dlouhodobě působil při hospici v Pasově-Na Hoře. Odtud vypomáhal jako pomocný duchovní při filiálním kostele sv. Severína, zároveň zastával post kazatele při poutním kostele P. Marie Pomocné a při farním kostele sv. Pavla. Pasov opustil v roce 1666. Stalo se tak proto, že po zemětřesení a následném velkém požáru města v roce 1662 bylo velmi těžké najít dobrodince, kteří by byli ochotni financovat vydávání jeho děl. V letech 1656–1666 vydal většinu svých sbírek písní a část svých kázání, z nichž z této doby je nejznámější *Hertzen – Freud und Seelen – Trost*. V roce 1666 proto dočasně opustil domácí česko-rakouskou provincii (po jejím rozdělení v roce 1673 se stal členem rakouské provincie) a odešel do Salcburku, kde bylo možné snáze najít nové mecenáše. V Salcburku působil jako kazatel při zdejším řádovém konventu, který tehdy byl součástí tyrolské provincie. Během Prokopova působení v Salcburku pak byla publikována většina jeho sbírek kázání, která byla vydávána dle příležitosti, při nichž byla pronášena (nedělní, mariánská, postní, adventní, velikonoční, pohřební atd.), z nichž

nejrozsáhlejší jsou mariánská – *Mariale*. Na úplný závěr života se vrátil do mateřské provincie, zemřel jako řadový kněz při konventu v Linzi, dne 22. 11. 1680. V. GADIENT, *Procopius von Templin. Sein Leben und seine Werke*, Regensburg 1912.

PROCOPIUS NICOLSBURGENSIS (vlastním jménem Leopold Ondřej Schubert), narozen 31. 10. 1734 v Mikulově, obláčka 30. 8. 1752 v Českých Budějovicích, sliby 29. 8. 1753 v Českých Budějovicích, kněžské svěcení 24. 9. 1758 v Praze (katedrála sv. Víta). V provincii zastával nejdříve post lektora filozofie (1763–1766 v Horšovském Týně) a teologie (1766–1768 v Praze na Novém Městě; 1768–1769 v Praze na Hradčanech; 1769–1772 v Brně). Poté působil ve službách olomouckého biskupa Maxmiliána z Hamiltonu (1773–1777) a arcibiskupa Antonína Theodora Colloredo-Waldsee (1777–1778) jako spolupracovník a zpovědník. V roce 1777 byl zvolen provinčním definitorem (1777–1780), v roce 1778 byl ustanoven kvardiánem v Praze na Hradčanech (1778–1780). Dále vykonával úřad provinčního ministra česko-moravské (1780–1783) a moravské provincie (1783–1785). Následně se stal dlouholetým kvardiánem konventu ve Znojmě (1785–1794), kde prožil i zbytek svého života jako řadový kněz (1794–1796), zemřel dne 18. 1. 1796.

PROCOPIUS PONTENSIS (vlastním jménem Kristián Ignác Grinding), obláčka 1. 8. 1659, působil v řádu jako lektor a kvardián. Nejprve zastával funkci lektora filozofie (1669–1672) a teologie (1673–1674) v Nise. Poté se stal lektorem teologie v Praze na Hradčanech (1674–1675), kde zároveň vykonával funkci vikáře konventu. Následně zastával úřad kvardiána v Nise (1675–1678) a v Brně (1678–1681, 1682–1684). V letech 1681–1682 byl vikářem a lektorem filozofie v Brně. Poté se stal vikářem (1684–1686) a kvardiánem (1686–1688) v Olomouci. V závěru života působil jako kvardián v Praze na Hradčanech (1688–1690). V letech 1674–1679, 1682–1686 a 1687–1690 zároveň zastával post provinčního definitora. Zemřel dne 4. 10. 1690 v Praze na Hradčanech.

QVARTUS KUTSCHEROVIENSIS (vlastním jménem Matěj Schneider), narozen 5. 9. 1726 v Kučerově, obláčka 3. 3. 1748 v Českých Budějovicích, po dokončení formace byl řadovým členem při konventu v Praze na Hradčanech (1758–1759). Dále je doložen jako lektor filozofie v Chrudimi (1759–1762) a teologie v Brně (1762–1763), Mikulově (1763–1764), Znojmě (1764–1765) a Praze na Hradčanech (1765–1768). Poté se stal kvardiánem v Horšovském Týně (1768–1771), Jihlavě (1771–1774). Následně byl ustanoven vikářem v Praze na Hradčanech (1774–1775) a následně opět kvardiánem v Sušici (1775–1776), Fulneku (1776–1777), Mostu (1777–1780), Jihlavě (1780–1781). Poté byl vikářem (1781–1782) a kvardiánem v Olomouci (1782–1783). Zároveň vykonával úřad provinčního definitora (1777–1780). V roce 1783 se stal členem moravské provincie, kde zastával úřad provinčního definitora (1783–1785), kvardiána v Třebíči (1784–1787). Závěr svého života prožil jako člen konventu v Olomouci (1788–1792), kde dne 11. 7. 1792 zemřel. *Historia domestica a prima Olomucensis monasterii fundatione*, s. 145–146.

QVIRINUS STOLZENHANENSIS (vlastním jménem František Grundt), narozen 14. 6. 1741 v Pyšné, obláčka 4. 7. 1761 v Českých Budějovicích, sliby 4. 7. 1762 v Českých Budějovicích. Po dokončení formace se stal členem konventu v Praze na Hradčanech (1771–1774). Dále působil při konventu v Roudnici nad Labem jako tzv. *operarius* ve Štětí (1774–1776). Poté se stal svátečním a postním kazatelem při konventních kostelích v Praze na Hradčanech (1776–1777), Znojmě (1777–1778) a Mariánské u Jáchymova (1778–1780). V letech 1780–1781 byl německým kazatelem v Náměšti nad Oslovou. Zbytek jeho života je spojen s konventem v Praze na Hradčanech, kde zastával až do své smrti 10. 3. 1795 úřad provinčního archiváře.

RAPHAEL COMMOTOVIENSIS, obláčka 26. 8. 1656, působil v řádu jako novicmistr pro novice-kleriky, misionář a kvardián. V letech 1670–1671 prováděl rekatolizační činnost ve městě Kraslice. Novicmistrem pro novice-kleriky byl v Mostu (1673–1677), přičemž v letech

1673–1676 zde zároveň zastával úřad kvardiána. Následně se stal kvardiánem (1677–1681) a vikářem (1681–1682) v Jihlavě. Potom vykonával funkci kvardiána ve Vyškově (1682–1684), superiora v Rumburku (1684–1687), vikáře v Litoměřicích (1687–1688) a Českých Budějovicích (1688–1690). Pak byl znovu zvolen kvardiánem v Jihlavě (1690–1691, 1693–1694) a vikářem v Horšovském Týně (1695–1697). Posléze působil jako vikář (1697–1698) a zpovědník v Mostu (1701–1706). V závěru života je uváděn jako řadový kněz při konventu v Praze na Hradčanech (1706–1708), kde také zemřel dne 6. 2. 1708.

RAYMUNDUS DE PENNAFORTE GAJENSIS (vlastním jménem Josef Tempel), narozen 18. 5. 1715 v Kyjově (uváděna varianta i 30. 5.), obláčka 17. 10. 1732 v Českých Budějovicích, kněžské svěcení 19. 9. 1739 ve Vratislavi, po dokončení formace je doložen jako řadový kněz v Praze na Hradčanech (1743–1744) a lektor filozofie v Opočně (1744–1747), Chrudimi (1747–1748) a Vratislavy (1748–1749). V roce 1749 poslán do polské kustodie (od roku 1755 provincie), kde působil jako lektor teologie v Krakově (1749–1752). Po návratu lektorem teologie v Praze na Novém Městě (1752–1753), v Brně (1753–1754), Olomouci (1754–1755) a Mikulově (1755–1756). Poté znovu poslán do Polska, kde byl kvardiánem ve Varšavě (1756–1759), zároveň v této době zastával funkci provinčního definitora a kustoda. Následně byl ustanoven zdejším provinčním ministrem (1759–1762). Po návratu do domácí provincie řadovým členem konventu v Olomouci (1762–1765). Dále vykonával úřad kvardiána ve Vyškově (1765–1767), v Roudnici nad Labem (1767–1768) a v Kyjově (1768–1770). Závěr života prožil jako kněz při konventu v Kyjově (1770–1784) a Fulneku (1784–1787), kde dne 27. 4. 1787 zemřel. J. L. GADACZ, *Słownik polskich kapucynów*, tom. II, s. 366.

REMBERTUS SKUCZENSIS (vlastním jménem Tomáš Tichý), narozen 12. 10. 1707 ve Skutči, obláčka 6. 7. 1728 v Opočně, sliby 6. 7. 1729 v Opočně, po dokončení formace se stal historikem konventu v Kolíně (1739–1742). Následně působil v nejrůznějších kazatelských funkcích: v Prostějově (1742–1743, členem konventu v Olomouci), v Chrudimi (1743–1746), kde svátečním kazatelem v místním děkanském kostele Nanebevzetí Panny Marie, v Litoměřicích (1746–1748), kde nedělním kazatelem v kostele Všech svatých, opět v Chrudimi (1748–1751), kde tentokrát nedělním kazatelem v místním děkanském kostele, a v Kolíně (1751–1752), kde nedělním kazatelem v konventním kostele. Poté se stal vikářem konventů v Žatci (1752–1753) a Roudnici nad Labem (1753–1756), kde zároveň historikem a knihovníkem konventu. V letech 1756–1757 je uváděn jako historik, knihovník a tzv. *resolvens casuum* v Sušici. V letech 1757–1761 byl členem konventu v Praze na Hradčanech, kde působil jako provinční archivář (1757–1759) a po smrti Kléta Kresty jako provinční historik (1759–1761). Na závěr života byl řadovým knězem v Praze na Novém Městě (1761–1763). Zemřel dne 31. 1. 1763 v Praze na Novém Městě.

ROBERTUS BUDISCHOVIENSIS (vlastním jménem Baltazar Urban), narozen 6. 7. 1699 v Budišově, obláčka 17. 9. 1720 v Nise, sliby 17. 9. 1721 v Nise, kněžské svěcení 16. 3. 1726 ve Vratislavi, v provincii nejdříve zastával nejrůznější kazatelské úřady, a to při konventech ve Fulneku (1734–1735), Českých Budějovicích (1736–1737, 1740–1743) a Svídnici (1737–1740). Poté dlouhodobě vykonával funkce představených. Jako vikář je uváděn při konventu ve Fulneku (1743–1744, 1751–1752). Potom byl kvardiánem ve Svídnici (1744–1747), Fulneku (1747–1750) a Prudniku (1752–1754). Mezi lety 1750–1752 působil jako historik a knihovník ve Fulneku. V roce 1754 se stal členem nově ustanovené samostatné slezské generální kustodie, kde prožil zbytek své řeholní kariéry, přičemž v letech 1754–1757 byl kvardiánem ve Svídnici. Zemřel dne 18. 1. 1772 v Nise. M. BRČÁK, *Robertus Budischoviensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

ROGATUS NICOLSBURGENSIS (vlastním jménem Jiří Plech), narozen 20. 10. 1704 v Mikulově, obláčka 3. 8. 1723 v Nise, sliby 3. 8. 1724 v Nise, po dokončení formace

vykonával dlouhodobě nejrůznější kazatelské úřady. Nejdříve je uváděn v Brně jako sváteční kazatel při farním kostele sv. Petra a Pavla (1734–1736), poté v Praze na Hradčanech (1736–1738), kde byl svátečním kazatelem při katedrále sv. Víta, následně v Brzegu (1738–1742), kde působil jako nedělní kazatel při konventním kostele, pak opět v Brně, kde byl tentokrát ustanoven nedělním kazatelem při farním kostele sv. Petra a Pavla (1742–1743), a naposledy zase v Praze, kde působil jako kazatel při pražské loretě (1743–1745). Následně zastával funkce představených: kvardián v Žatci (1745–1747), Jihlavě (1747–1750), Fulneku (1750–1751), vikář v Praze na Hradčanech (1751–1752), kvardián v Rumburku (1752–1753). Od roku 1753 byl trvale členem konventu v Praze na Hradčanech, kde je zároveň uváděn nejen jako archivář lorety, ale i jako představený arcibratrstva Ježíš, Marie a Josef pro prosby za duše v očistci, které fungovalo při pražské loretě. Zemřel dne 11. 11. 1783 v Praze na Hradčanech.

ROMANUS SUTTICENSIS (vlastním jménem Ferdinand Khibeck), narozen 20. 7. 1707 v Sušici, obláčka 18. 11. 1726 v Mostu, po dokončení formace byl členem konventů v Horšovském Týně (1738–1742), Sušici (1742–1744) a Praze na Hradčanech (1744–1747), kde je uváděn jako kazatel v Českém Brodě. Následně po zřízení komunity v tomto městě se stal zdejším prvním superiorem (1747–1748). Poté byl ustanoven vikářem v Horšovském Týně (1748–1751). Pak opět vykonával úřad superiora v Českém Brodě (1751–1752). Následně působil jako vikář a představený třetího řádu v Sušici (1752–1753) a Horšovském Týně (1753–1754). Závěr života prožil jako řadový kněz v Českých Budějovicích (1754–1775), kde dne 18. 2. 1775 zemřel.

ROMUALDUS PONTENSIS (vlastním jménem Jan Nepomucký Ignác Zepll), narozen 5. 4. 1725 v Mostu, obláčka 21. 3. 1743, po dokončení formace odešel jako misionář do Ruska (1754–1781), působil v Moskvě (1754–1760) a Astrachani (1760–1781), kde dne 11. 7. 1781 zemřel.

RUPERTUS PRAGENSIS (vlastním jménem Leopold Lažanský z Bukové), narozen 1664 v Praze, obláčka 25. 9. 1684 v Mostu, po dokončení formace je uváděn jako kněz při konventech ve Fulneku (1693–1694), Sušici (1697–1698), Znojmě (1698–1702), Třebíči (1705–1706) a Litoměřicích (1706–1711), kde dne 25. 11. 1718 zemřel.

SAMUEL PILSENSIS (příjmení Greifenfels; je uváděn též jako SAMUEL PILSENBURGENSIS), narozen 1597, obláčka 2. 4. 1615, byl synem rytíře Václava Greifenfels, který před povýšením do šlechtického stavu byl úředníkem cisterciáckého kláštera v Tišnově. Jeho bratr Jan (1596–1650) byl opatem cisterciáckého kláštera na Zbraslavi a sestra Anna abatyší kláštera cisterciacek v Tišnově. V česko-rakouské provincii je nejdříve je doložen jako kvardián, a to v Roudnici nad Labem (1628–1629, 1630–1633), v Praze na Novém Městě (1633–1635, 1638–1639, 1643–1644) a v Praze na Hradčanech (1635–1638, 1644–1646, 1652–1653). V česko-rakouské provincii zastával nejvýznamnější funkce: provinčního definitora (1636–1638, 1644–1646, 1652–1653, 1663–1664), provinčního vikáře a vizitátora (1636–1637), provinčního stavitele (1637–1638), kustoda české části provincie (1644–1646, 1652–1653) a provinčního ministra (1639–1642, 1646–1649, 1653–1656, 1659–1662). Kromě toho jako volitel zastupoval česko-rakouskou provincii na generální kapitule v Římě v letech 1643 a 1650. V roce 1662 byl dokonce zvolen generálním definitorem kapucínského řádu za německy mluvící provincie. Zemřel dne 8. 7. 1664 v Roudnici nad Labem. *Kapucínské letopisy*, tom. IV, s. 489–491 (volba generálním definitorem), 665–675 (elogium). [Václav BARTŮNĚK], *Jan Greifenfels z Pilsenburku zbraslavský opat 1634–1650*, ČKD 84, 1944, 217–229, 284–291, 321–354.

SERAPHINUS BOEMUS (vlastním jménem Jiří Maxmilián Vratislav z Mitrovic), obláčka 30. 11. 1657, pocházel ze šlechtického rodu. Do kapucínského řádu vstoupil na sklonku

života, po absolvování noviciátu je doložen jako laik při konventu v Litoměřicích (1663–1664), kde dne 1. 4. 1664 v Litoměřicích.

SERAPHINUS CAPRICOLLENSIS (vlastním jménem František Melcher), narozen 16. 8. 1693 v Gluchořezích, obláčka 3. 6. 1711 v Nise, sliby 3. 6. 1712 v Nise, po dokončení formace byl ustanoven knězem v Brzegu (1721–1722). Poté byl lektorem na řádových studiích: filozofie ve Vratislavi (1723–1724) a teologie v Olomouci (1724–1730). Následně se stal kvardiánem v Nise (1731–1733), Brně (1733–1736), Olomouci (1736–1737) a Praze na Hradčanech (1738–1739, 1745–1746, 1751–1752). Od roku 1734 opakovaně působil jako jeden z definitů provincie, který byl zároveň pověřen funkcí provinčního historika (1736–1740, 1743–1746, 1749–1752), jehož hlavním úkolem bylo psaní provinčních letopisů. Mezi léty 1740–1743, 1746–1749, 1752–1754 zastával funkci provinčního ministra česko-moravské provincie a následně dokonce generálního ministra celého řádu (1754–1761). Zemřel dne 24. 10. 1763 v Mělníku, dle kapucínských pramenů na mor. M. BRČÁK, *Seraphinus Capricollensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

SIGISMUNDUS A FERRARA (vlastním jménem Guidotti), narozen 1681 ve Ferarre, obláčka 1699, byl členem boloňské provincie, při které působil jako lektor, provinční definit a ministr (1725–1728, 1740–1741). V roce 1740 byl zvolen generálním definitorem a prokurátorem (1740–1747). Poté se stal generálním ministrem (1747–1753). Zemřel dne 19. 11. 1753 v Římě. *Lexicon Capuccinum*, s. 1592.

SILVESTER MEDIOLANENSIS (příjmení Draghetta), narozen 1676 v Miláně, obláčka 1699, sliby 1700, je autorem dodatků ke třetímu dílu řádových análů *Annales Ordinis Minorum Capuccinorum. Appendicis ad Tomum Tertium*, Pars I–II, Mediolani 1737. Zemřel v roce 1736. *Lexicon Capuccinum*, s. 1596.

SIMPLICIANUS BOHDANECENSIS (vlastním jménem Maximus Siruczek), narozen 18. 11. 1716 v Bohdalcích, obláčka 21. 12. 1737 v Českých Budějovicích, sliby 21. 12. 1737 v Českých Budějovicích, po dokončení formace v provincii působil nejdříve jako řádový kněz v Praze na Novém Městě (1748–1749) a v Horšovském Týně (1749–1750). Následně vykonával dlouhodobě úřad lektora filozofie: v Horšovském Týně (1750–1753), Znojmě (1753–1754) a teologie: v Chrudimi (1754–1755, 1756–1757), Praze na Novém Městě (1755–1756, 1757–1758) a Mikulově (1758–1760). Následně krátce kvardiánem ve Fulneku (1760–1761). Po této zkušenosti se stal sekretářem generálního prokurátora v Římě (1761–1768). Po návratu do mateřské provincie byl ustanoven kvardiánem v Praze na Hradčanech (1768–1771). V letech 1765–1771 zároveň zastával post provinčního definitora. Nato poprvé vykonával úřad provinčního ministra (1771–1774). Poté zastupoval česko-moravskou provincii na generální kapitule v Římě. Po návratu byl kvardiánem v Brně (1775–1777). V roce 1777 byl zvolen podruhé provinčním ministrem, zemřel během tohoto druhého funkčního období, a to dne 3. 9. 1778 v Brně.

SOTER KOSLENSIS (vlastním jménem Jiří Kuczerek), narozen 1. 4. 1710 v Kožle, obláčka 18. 1. 1734 v Českých Budějovicích, po dokončení formace byl knězem při konventech v Litoměřicích (1745–1747), Kolíně (1747–1748) a Brzegu (1748–1752). Dále působil jako misionář v Rusku (1752–1758), kde pobýval především v Astrachani, a Gruzii (1758–1764). Zemřel na zpáteční cestě do domácí provincie, a to 20. 10. 1764 v Istanbulu.

STEPHANUS A CESANA (příjmení Chiaramonti), narozen 1605 v Césane, obláčka 1625, sliby 1626. Po vysvěcení na kněze v mateřské boloňské provincii nejdříve působil jako kazatel a lektor teologie. V letech 1658–1661, 1664–1667, 1670–1671 zde zastával úřad provinčního ministra. V 60. letech působil jako generální vizitátor, přičemž navštívil provincie nacházející se na území tehdejšího neapolského království a dnešního Švýcarska.

V roce 1671 byl zvolen generálním ministrem, v této funkci setrval do roku 1678. Zemřel dne 3. 8. 1682 v Bologni. *Lexicon Capuccinum*, s. 1631–1632.

STEPHANUS TEINICENSIS (vlastním jménem Václav Hagek), narozen 1656 v Horšovském Týnu, obláčka 19. 8. 1676 v Mostu, po dokončení formace nejdříve je uváděn jako kazatel při konventech v Kolíně (1688–1689), Chrudimi (1690–1694), Praze na Novém Městě (1696–1697) a Kolíně (1697–1698). Dále je doložen jako kvardián v Kolíně (1698–1701), Horšovském Týně (1701–1702), Chrudimi (1702–1703), znovu v Kolíně (1705–1708), Roudnici nad Labem (1708–1711) a opět v Chrudimi (1714–1717). Zemřel 23. 2. 1721 v Litoměřicích.

STEPHANUS VERONENSIS, obláčka 1592, byl členem benátské provincie. Od roku 1605 působil jako hostující kapucín v česko-rakouském prostoru. K tomuto kapucínovi, který byl i důvěrníkem Ferdinanda II., máme v řádových pramenech mnoho zpráv, jež ho líčí jako světce. Prý vynikal trpělivostí a pokorou, po nočních chórových pobožnostech setrval na modlitbách až do rána a často měl zjevení duší z očištěnce, jimž pomáhal svou modlitbou. Zemřel ve Vídni-Za Hradbami dne 12. 6. 1625. *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 347 (elogium).

SULPITIUS RAKONICENSIS (vlastním jménem František Clarius), narozen 6. 9. 1735 v Rakovníku, obláčka 15. 10. 1753 v Mostu, po dokončení formace členem konventu v Kyjově (1763–1764). Následně zastával funkci lektora filozofie v Kyjově (1764–1767) a teologie v Praze na Novém Městě (1767–1771) a Mikulově (1771–1773). Dále byl ustanoven kvardiánem v Mnichově Hradišti (1774–1777), Roudnici nad Labem (1777–1779) a opět v Mnichově Hradišti (1779–1780). Poté byl vikářem v Chrudimi (1780–1783). V roce 1783 se stal členem české provincie, kde byl zvolen provinčním definitorem (1783–1785). Závěr života prožil jako kvardián v Chrudimi (1783–1789), kde dne 8. 5. 1789 zemřel.

SYMPHORIANUS RICHNOVIENSIS (vlastním jménem Kryštof Čermák), narozen 10. 10. 1706 v Rychnově nad Kněžnou, obláčka 22. 1. 1728 v Mostu, sliby 28. 1. 1729 v Mostu, kněžské svěcení 30. 5. 1733 v Olomouci, absolvoval po dokončení studií kněžskou praxi v Kyjově (1738–1742), přičemž v letech 1740–1742 zde působil i jako postní kazatel. Dalším jeho působištěm byl konvent v Litoměřicích, kde je uváděn jako kazatel při děkanském kostele Všech svatých (1742–1746). Poté se stal kazatelem ve farních kostelích sv. Martina v Kyjově (1746–1749) a v Třebíči (1749–1751). Vyšší úřady zastával až na závěr svého života: vikář v Litoměřicích (1751–1752), superior v Mělníku (1752–1760) a kvardián v Sušici (1760–1762). Zemřel dne 13. 3. 1762 v Sušici. M. BRČÁK, *Symphorianus Richnoviensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

SYMPHORIANUS TYROLENSIS, obláčka 25. 7. 1655, byl bratrem laikem a v řádu působil jako dlouholetý novicmistr pro novice-laiky v Gmundenu (1668–1669), Waidhofen an der Ybbs (1671–1673), Prudniku (1673–1675) a v Nise (1681–1687). Řádovým bratrem byl při konventech v Mikulově (1664–1665), v Prudniku (1675–1679), ve Vratislavi (1679–1681 a 1687–1688), v Brně (1688–1697) a v Nise (1697–1699). Zemřel dne 2. 12. 1699 v Nise.

TERTIUS PRZEHISCHENSIS (vlastním jménem Martin Straka), narozen 12. 2. 1726 v Přehýšově, obláčka 15. 11. 1747 v Mostu, po dokončení formace byl knězem při konventu v Jihlavě (1756–1759). Následně odešel jako misionář do Ruska (1759–1767), kde působil v Hluchivu a Moskvě. Zemřel 1. 6. 1767 v Moskvě.

THADDAEUS BRUNENSIS (František Borgiáš Jan Nepomucký Korzinek), narozen 6. 10. 1735 v Brně, obláčka 30. 8. 1752 v Mnichově Hradišti, po dokončení formace byl knězem při klášterech v Brně (1763–1765) a Prostějově (1767–1768). Dále je uváděn jako kazatel ve Vyškově (1768–1771, 1774–1778). Následně se stal vojenským kaplanem při pevnosti

v Mantově (1778–1780). Po návratu do domácí provincie je doložen jako kněz při konventech ve Vyškově (1781–1782), Kyjově (1783–1784) a Brně (1784–1798), kde dne 23. 11. 1798 zemřel.

THOMAS DE OLERA (příjmení Acerbis), narozen 1563, obláčka 12. 9. 1580 ve Veroně, byl členem benátské provincie. V řádu působil nejdříve při konventech ve Veroně (1584–1605), Vincenze (1605–1612) a v Roveretu (1613–1617), kde se věnoval hlavně sběru almužen. Následně se stal vrátným při konventu v Padově (1618–1619). V roce 1619 odešel do tyrolsko-bavorské provincie, kde opět vykonával poslání sběrače almužen, až do své smrti dne 3. 5. 1631 v Innsbrucku. Zároveň se však věnoval i duchovnímu doprovázení členů panovnických rodů Habsburků a Wittelsbachů, v důsledku čehož často pobýval i na jejich dvorech. Prohlášen za blahoslaveného byl v roce 2013. C. CARAGNONI, *Po stopách kapucínských svatých*, s. 327–330.

UBALDUS LANDSKRONENSIS (vlastním jménem Vavřinec Streit), narozen 29. 7. 1694 v Lanškrounu, obláčka 11. 5. 1715 v Nise, sliby 11. 5. 1716 v Nise, kněžské svěcení 22. 9. 1720 v Olomouci. Po dokončení formace byl lektorem filozofie na řádových studiích v Žatci (1725–1726), Chrudimi (1726–1728) a Českých Budějovicích (1728–1729). Následně se stal lektorem teologie na řádových studiích v Nise (1729–1731), v Praze na Novém Městě (1731–1733) a v Praze na Hradčanech (1733–1736). Poté byl ustanoven kvardiánem v Prudniku (1736–1737), Mnichově Hradišti (1737–1740) a Třebíči (1740–1742). V letech 1742–1743 zastával P. Ubalduš úřad vikáře při konventu v Roudnici nad Labem. Potom opět dlouhodobě vykonával funkci kvardiána v Sušici (1743–1746), Horšovském Týně (1746–1749, 1752–1755), Kolíně (1751–1752) a Chrudimi (1755–1757). Mezi lety 1749–1751 zastával post vikáře při konventu ve Znojmě. V letech 1757–1759 působil jako vikář, historik a knihovník konventu v Chrudimi. Následně se stal vikářem konventu v Horšovském Týně (1759–1760). V letech 1760–1761 působil při tomto konventu jako řádový kněz. Závěr života prožil jako řádový kněz v Praze na Hradčanech (1761–1779). Zemřel dne 17. 1. 1779 v Praze na Hradčanech. M. BRČÁK, *Ubalduš Landskronensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

VALERIÁN MAGNI (v pramenech je uváděn i jako VALERIANUS MEDIOLANENSIS), narozen 15. 10. 1586 v Miláně, obláčka 25. 3. 1602 v Praze, sliby 1603 ve Vídni, byl apoštolský misionář Kongregace pro šíření víry, úspěšný diplomat (působil ve službách rakouských Habsburků) a blízký spolupracovník pražského arcibiskupa Arnošta Vojtěcha z Harrachu. Pocházel z bohaté a vlivné rodiny, jeho otec byl tajným radou Maxmiliána II. a Rudolfa II. Po dokončení formace působil jako italský kazatel v kostele sv. Petra ve Vídni (1609–1616). Mezi léty 1613–1614 je doložen jako dvorní kazatel, kvůli morové epidemii pobýval s panovníkem v Linzi. V roce 1616 vykonal první diplomatickou misi, konkrétně u polského krále ve Varšavě a u papežského dvora v Římě ve věci založení nového rytířského řádu Neposkvrněného početí. Po návratu byl ustanoven lektorem filozofie v Linzi (1617–1618) a kvardiánem v Linci (1619–1621), přičemž v době povstání musel uprchnout do Itálie a do Linze se vrátil až po bitvě na Bílé hoře. Následně byl přesunut do konventu ve Vídni-Za Hradbami (1621–1622), kde vykonával funkci představeného. Následně zastával úřad provinčního definitora (1622–1624). V roce 1622 poslán na další diplomatickou misi tentokrát do Paříže, kde měl přemluvit francouzského krále ke vstupu do Katolické ligy, což se nepodařilo. Po skončení tohoto poslání členem konventu v Praze na Hradčanech (1623–1624). V této době také navázal přátelství s pražským arcibiskupem Harrachem. Následně byl zvolen provinčním ministrem (1624–1626). V květnu 1626 se zřekl funkce provinčního ministra, aby se mohl naplno věnovat politickým aktivitám, diplomatickým cestám, literární a rekatolizační činnosti (v roce 1628 jmenován apoštolským misionářem Kongregace pro šíření víry pro protestantské oblasti střední Evropy). Zemřel dne 29. 7. 1661 v Salzburgu. Podrobněji k životu otce Valeriána po roce 1626, který je velmi dobře popsán v sekundární

literatuře, například S. SOUSEDÍK, *Valerián Magni*, Praha 1983; J. CYGAN (ed.), *Valerianus Magni (1586–1661)*, Romae 1989; Domenico CACCAMO, *Šíření víry, česká církev a dobově podmíněná tolerance Valeriána Magniho*, in: Vilém Herold – Jaroslav Pánek (edd.), *Baroko v Itálii – baroko v Čechách. Setkávání osobností, idejí a uměleckých forem. Sborník příspěvků z italsko-českého sympozia*, Praha 19.–21. dubna 1999, Praha 2003, s. 159–186; A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, Praha 2008.

VAVŘINEC RABAS (křestním jménem František), narozen 30. 9. 1901 v Žatci, vstoupil do řádu 25. 8. 1918, věčné sliby 10. 1. 1925, vysvěcen na kněze 15. 3. 1925, v řádu působil především jako pedagog (vyučoval latinu, řečtinu, němčinu) a ředitel na tzv. serafinských školách v Třebíči a hlavně v Praze, což byla vzdělávací zařízení pro chudou mládež zřizována kapucinským řádem. Během 2. světové války pobýval v Olomouci, kde učil morálku na zdejší řádovém učilišti. Od roku 1945 je uváděn jako kněz v litoměřické diecézi, zde mj. od roku 1948 je rektorem zdejšího biskupského semináře. V tomto období získal také doktorát z teologie. Po uzavření semináře komunistickým režimem následně ustanoven farářem ve Cvikově (1950–1953), kde je v roce 1953 zatčen a o rok později ve vykonstruovaném procesu, kde byl hlavním obžalovaným kardinál Štěpán Trochta, odsouzen na 20 let vězení (věznice Valdice). Propuštěn byl při amnestii v roce 1968. V následujícím roce mu bylo umožněno odcestovat za bratrem, který byl diecézním knězem v Rottendorfu u Mnichova. Zemřel dne 30. 10. 1969 v Rottendorfu u Mnichova. P. MATĚJKA, *Literárně činní členové*, s. 247.

VENANTIUS SUTTICENSIS (vlastním jménem Martin Gregoriades), narozen 16. 11. 1727 v Sušici, obláčka 27. 4. 1749 v Českých Budějovicích, sliby 27. 4. 1750 v Českých Budějovicích, kněžské svěcení 22. 12. 1753 ve Vratislavi, po dokončení formace je doložen jako řádový kněz při konventu ve Vyškově (1759–1760). Poté byl členem hospice v Českém Brodě (1760–1765) a představeným tamějšího třetího řádu. Následně působil při konventu v Praze na Novém Městě (1765–1768), a to jako kazatel při nedalekém poříčském kostele sv. Petra a Pavla. Poté přeložen do Sušice (1768–1771), kde zastával úřad kazatele ve farním kostele sv. Matěje, a do Třebíče (1771–1772). Pak vykonával funkce představených: superior v Prostějově (1772–1774); kvardián v Kolíně (1774–1777), Opočně (1777–1779) a Sušici (1779–1780); vikář a zároveň historik v Opočně (1780–1782) a Kyjově (1782–1783). Závěr svého života prožil jako dlouholetý kvardián v Opočně (1783–1796). V letech 1783–1785 byl zároveň provinčním definitorem. Zemřel dne 18. 3. 1796 v Opočně. M. BRČÁK, *Venantius Sutticensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

VENCESLAUS STRAKONICENSIS (vlastním jménem Jan Pavel Pfeffer), narozen 8. 1. 1691 ve Strakonících, obláčka 22. 7. 1706 v Mostu, po dokončení formace byl členem konventu v Horšovském Týně (1717–1718). Dále v provincii je doložen jako lektor filozofie v Chrudimi (1718–1720) a Olomouci (1720–1723). Poté se stal lektorem teologie v Olomouci (1723–1724). Dále je uváděn jako zdejší vikář (1725–1726) a kvardián ve Vyškově (1726–1729) a Mikulově (1729–1731). Dále zastával v provincii nejvyšší úřady, a to definitora (1731–1737, 1743–1752) a ministra (1737–1740). Poté byl vikářem v Praze na Hradčanech (1740–1742) a kvardiánem v Litoměřicích (1742–1743). Jako provinční definitor zároveň držel ještě funkci kvardiána (1731–1732, 1743–1746, 1748–1751) a vikáře (1747–1748, 1751–1752) v Brně a kvardiána v Praze na Hradčanech (1734–1737, 1746–1747). Nato byl ustanoven kvardiánem v Mikulově (1752–1753). Závěr života prožil jako člen komunity v Brně (1753–1755), kde dne 22. 4. 1755 zemřel.

VENDELINUS RAKONICENSIS (vlastním jménem Jan Ignác Stach de Hrziwitz), narozen 9. 3. 1734 v Rakovníku, obláčka 4. 5. 1753 v Českých Budějovicích, po dokončení formace je uváděn jako kazatel při konventech v Chrudimi (1764–1765), Mnichově Hradišti (1767–1769), opět v Chrudimi (1769–1772), Kolíně (1774–1775) a Litoměřicích (1775–1776). Dále

byl ustanoven vikářem v Litoměřicích (1776–1777) a kvardiánem v Kolíně (1777–1780) a Chrudimi (1780–1783). Zároveň v této době zastával úřad provinčního definitora (1780–1783). V roce 1783 se stal členem české provincie, kde byl zvolen provinčním definitorem (1783–1785), v této době též vikářem konventu v Praze na Hradčanech. Závěr svého života prožil jako vikář konventu v Chrudimi (1785–1805), kde dne 22. 8. 1805 zemřel.

VENUSTUS PRAGENSIS (vlastním jménem František Rohr), narozen 26. 3. 1739 v Praze, obláčka 11. 8. 1758 v Mnichově Hradišti, po dokončení formace je doložen jako řadový kněz při konventu v Brně (1768–1770). Dále působil jako lektor filozofie v Třebíči (1770–1771), Opočně (1771–1772), Znojmě (1772–1774) a Chrudimi (1774–1775) a teologie v Mikulově (1775–1776) a Praze na Novém Městě (1776–1777). Potom se stal členem hospice v Českém Brodě (1777–1779). V roce 1779 poslán do Ruska, kde je uváděn jako misionář v Zelenivce (1780–1781, 1783–1785), Nižynu (1781–1783) a Saratově (1786). Zemřel dne 27. 10. 1786 v Saratově.

VICTORIANUS CREMBSSENSIS (vlastním jménem Maxmilián Pawliczek), narozen 24. 12. 1745 v Kremži, obláčka 9. 5. 1764 v Českých Budějovicích, po dokončení formace byl krátce knězem v Českých Budějovicích (1775–1776). Poté působil jako misionář v Rusku (1776–1782). Po návratu do domácí provincie se stal vojenským kaplanem u 25. pěšího pluku (1783–1796). Zemřel dne 8. 10. 1796 v Písku.

VICTORIUS CAROLO:THERMENSIS (vlastním jménem Jan Jiří Lippert), narozen 15. 12. 1728 v Karlových Varech, obláčka 11. 12. 1744 v Mostu, sliby 11. 12. 1745 v Mostu, kněžské svěcení 18. 10. 1751 v Olomouci, po dokončení formace působil při konventu v Praze na Hradčanech (1755–1756). Následně byl lektorem filozofie v Horšovském Týně (1756–1758) a Znojmě (1758–1759) a poté teologie v Praze na Novém Městě (1759–1762) a na Hradčanech (1762–1765). Pak se stal kvardiánem v Horšovském Týně (1765–1767), Brně (1767–1768, 1770–1771, 1773–1774), Olomouci (1768–1769, 1772–1773), Znojmě (1769–1770) a Praze na Hradčanech (1775–1778 a 1780–1783). V letech 1771–1783 byl zároveň provinční definitorem česko-moravské provincie. V roce 1774 se stal druhým mužem provincie, neboť zastával úřad provinčního vikáře a kustoda české kustodie (1775–1778). V roce 1778 zemřel tehdejší provinční ministr Simplicianus Siruczek z Bohdalce, načež P. Viktor řídil provincii do konce jeho volebního období coby provinční vikář (1778–1780). Na provinční kapitule dne 25. 8. 1780 v Praze na Hradčanech byl pak opět zvolen provinčním vikářem (1780–1783), který byl zároveň kustodem české kustodie a kvardiánem hradčanského konventu. S tímto klášteřem byl pak spojen celý zbytek jeho úspěšné řeholní kariéry, až do své smrti 25. 1. 1797 při něm působil jako řadový kněz. M. BRČÁK, *Victorius Carolo:Thermensis*, in: K. Bobková-Valentová – J. Kašpárková (edd.), *Historiam scribere*, tom. I (v tisku).

VINCENTIUS WRATISLAVIENSIS (vlastním jménem Daniel Puppe), narozen 1663 ve Vratislavi, obláčka 4. 10. 1680 v Nise, po dokončení formace byl knězem při konventu v Mostu (1690–1691). Dále je doložen jako kazatel při konventech v Brzegu (1693–1694), Nise (1697–1698) a Rumburku (1701–1702). Zbytek života prožil jako kněz při konventu v Zákupích (1705–1726), kde dne 26. 1. 1726 zemřel.

WOLFGANGUS BRITHALENSIS (vlastním jménem Václav Temel), narozen 26. 12. 1681, obláčka 24. 1. 1705 v Mostu, po dokončení formace je doložen jako kněz při konventech v Nise (1717–1718), Svídnici (1721–1722), Rumburku (1723–1724), Horšovském Týně (1725–1726), Českých Budějovicích (1726–1727), Jihlavě (1728–1729) a opět v Nise (1736–1741), kde dne 2. 11. 1741 zemřel.

WUNIBALDUS FALKENAVIENSIS (vlastním jménem Antonius Zirkauer), narozen 2. 7. 1700 v Sokolově, obláčka 12. 10. 1720 v Mostu, po dokončení formace je doložen jako kněz při klášteřu v Praze na Hradčanech (1738–1740). Dále je uváděn jako kazatel při konventech

v Jihlavě (1740–1742), Vratislavi (1742–1743) a Mnichově Hradišti (1743–1746). V roce 1746 se jako socius Serafína Melchra z Gluchořaz zúčastnil generální kapituly v Římě. Následně byl ustanoven vikářem v Nise (1747–1749), Rumburku (1749–1752) a Svídnici (1752–1754). V roce 1754 byl generálním ministrem zvolen Serafin Melcher z Gluchořaz, který Wunibalda téže roku povolal do Říma, kde navázal kontakt s modenským vévodou Františkem III. d'Este (1698–1780), jehož se následně stal dlouholetým zpovědníkem (1755–1775). Zemřel dne 17. 12. 1775 ve Fidenze.

ZACHARIAS A SALUZZO (vlastním jménem Jan Boverius), narozen 1568 v Saluzzo, obláčka 1590, sliby 9. 6. 1591 v Alessandrii, pocházel z vyšší úřednické rodiny. Jeho otec pracoval pro markýze ze Saluzzy, jenž byl v té době poddaným francouzského krále. Vzdělání získal na univerzitě v Turíně, kde vystudoval práva a až poté vstoupil do kapucínského řádu. Po vysvěcení na kněze v řádu nejdříve působil jako misionář v Savojsku (1601–1612), kde obracel na katolickou víru zdejší protestanty, jelikož sever Itálie byl též částečně zasažen reformací. Poté byl zapůjčen do lyonské provincie, kde zastával úřad lektora teologie při konventech v Lyonu (1616–1618) a Dijonu (1618–1620). V této době publikoval teologicko-polemické dílo proti nekatolickým konfesím *Demonstrationes Symbolorum vereae et falsae religionis*, tom. I-II, Lugduni 1617. V roce 1620 se vrátil do mateřské piemontské (turínské) provincie, kde vykonával post provinčního definitora (1620–1623) a kvardiána při konventech v Mondovi [I] (1620–1621), Salluze (1621–1622) a Turíně (1622–1623). V roce 1623 doprovázel generálního ministra jako konzultor na jeho vizitační cestě po Francii a Španělsku. Po návratu do Itálie byl krátce členem konventu v Turíně (1624–1625), kde na příkaz představených pracoval na předpisech upravující řádovou disciplínu či průběh liturgie při řádových slavnostech (*Directorium fori judicialis pro regularibus, usui Fratrum Minorum Capuccinorum*, Augustae Taurinorum 1624; *De sacris ritibus juxta Romanam regulam, usui Fratrum Minorum Capuccinorum accomodatis libri tres*, Neapoli 1626). Poté byl vyslán jako papežský legát spolu s kardinálem Francescem Barberinim (1597–1679) do Francie a Španělska (1625–1626). Po splnění této diplomatické mise byl pověřen úkolem sepsat řádovou historii (*Annalium seu Sacrarum historiarum Ordinis Minorum S. Francisci, qui Capucini nuncupantur*, tom. I–II, Lugduni 1632, 1639), přičemž od té doby dlouhodobě členem konventu v Římě (1626–1638), kde měl k dispozici generální řádový archiv. Od roku 1632 až do své smrti byl zároveň jedním z generálních definitorů. Zemřel dne 31. 3. 1638 v Janově. *Lexicon Capuccinum*, s. 1851–1852; Vittorio DA CEVA, *Padre Zaccaria Boverio teologo e annalista*, Italia Franciscana 24, 1949, s. 133–141; G. CRUDO, *Padre Zaccaria Boverio*, s. 500–503.

ZACHARIAS PRAGENSIS (vlastním jménem Ignác Cibulirz), narozen 29. 4. 1749 v Praze, obláčka 14. 7. 1766 v Mnichově Hradišti, po dokončení formace byl knězem při konventu v Praze na Novém Městě (1777–1778), Horšovském Týně (1778–1779), Kolíně (1779–1780) a opět v Horšovském Týně (1781–1782). Dále působil jako vojenský kaplan u 57. pěšího pluku (1782–1799). Dále působil v diecézní správě, uváděn je jako děkan v Klatovech (1799–1814), kde dne 16. 12. 1814 zemřel.

ZOSIM GAJENSIS (vlastním jménem František Niemetz), narozen 23. 7. 1736 v Kyjově, obláčka 24. 6. 1755 v Českých Budějovicích, po dokončení formace působil jako kazatel při konventu ve Vyškově (1767–1768), Praze na Novém Městě (1768–1770), Mnichově Hradišti (1770–1772) a Opočně (1774–1775). Potom je uváděn jako teolog a zpovědník hradeckých biskupů (1775–1780). Nato byl ustanoven kvardiánem v Opočně (1780–1783). V roce 1783 se stal členem moravské provincie, kde byl zvolen provinčním definitorem (1783–1785), přičemž byl zároveň vikářem konventu v Třebíči. Následně odešel do diecézní správy a je doložen jako kaplan v Žebětíně (1794–1800)¹²⁸¹ u Brna, kde dne 3. 6. 1800 zemřel.

¹²⁸¹ P. Matějka ho mylně uvádí jako kaplana v Šebětově. P. MATĚJKA, *Seznamy představených*, s. 303

HISTORIOGRAFIE	Název pramene	Zachycují	Základní kapitola a nastínění jejího obsahu	Různé varianty
	Diarium/deník	Současnost	záznam dne (počasí, konkrétní události uvnitř i vně domu, zprostředkované novinky), někdy jsou doprovázeny úvodem či závěrem (zhodnocení měsíce, roku, soupisy řeholníků, obecnější informace), záznamy nemusí být každodenní, důležitá je jejich fixace ke dni a chronologická posloupnost (někdy psány do tištěných kalendářů)	deníky řeholního domu, představeného či někoho jiného s určitou funkcí, osobní tj. konkrétního řeholníka
	Anály/letopisy		záznam roku (mohou být psány chronologicky /obvykle po měsících/ nebo členěny věcně: život domu, stavební a hospodářské záležitosti, externa...)	anály řeholního domu, poutního místa, domácího studia
	Literae annuae		záznam roku psaný z úřední potřeby v řádu jezuitů, kde má předepsanou strukturu (počet členů, počty vstoupivších, zemřelých, výsledky práce členů, duchovní růst, působení navenek, školy, protivenství proti řádu) i funkci (byly posílány nadřízeným), částečně známy také u piaristů	domu (posíláno provinciálovi) provincie (posíláno generálovi a kolovaly po provincii) řádu (posíláno do provincií a domů)
	Knihy poznámek		pamětní záznam důležitý pro pisatele (často svázaný s jeho funkcí), ty řazený nepravidelně chronologicky či věcně	knihy poznámek představeného (opata, provisor, novicmistra)
	Pamětní knihy	současnost- minulost	zápisy důležité pro paměť jsou rozčleněny dle charakteru, tj. rukopis má více kapitol (např. historie domu, seznamy představených, stavební akce, hospodářské záležitosti – nadace, dobrodinci, externa), zápisy jsou připisovány do kapitol chronologicky a místy mohou přecházet v anály	pamětní kniha řeholního domu, poutního místa, konkrétní farnosti, ale i provincie
	Memoáry/paměti		vzpomínky, nemusí být členěny (vzpomínky na události vlastního života spojené s jinými lidmi, událostmi - nemusí to být celý život pisatele)	paměti konkrétního řeholníka
	Gesta	Minulost	záznam působení jednoho představeného (může být dále strukturován, bývá doprovázen lemmaty, elogii, heraldickou výzdobou)	gesta představených konkrétního řeholního domu
	Kroniky		záznam jednoho roku (připomíná anály, ale zápisy jsou psány na základě pramenů a mohou být dále členěny: život domu, hospodářské záležitosti, externa...)	většinou jen konkrétního řeholního domu
	Historie		konkrétní období širší než jeden rok či období působení jednoho představeného (dílo má širší záběr, jasnou koncepci a promyšlenou periodizaci)	historie řádu, provincie i konkrétního domu
Kalendárium/ kalendář	seřazené dny (od 1.1. do 31.12.) a k nim přiřazená výročí událostí z historie domu, provincie či řádu (i často i externa) řazená podle denního data		kalendárium řeholního domu (provincie, řádu)	

Příloha č. 3   **Přehled pamětních knih kapucínských konventů vzniklých v 18. století¹²⁸²**

Konvent	Název rukopisu	Datace vzniku	Datace obsahu	Místo uložení
Brno	Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis, tom. I	1773	1604–1773	KPK Praha, Rkp., inv. č. 609
	Protocollum rerum memorabilium utriusque Conventus Brunensis, tom. II.	1773–1929	1773–1929	KPK Praha, Rkp., inv. č. 614
České Budějovice	Protocollum Conventus (...) Bōemo-Budvicensis ad S. Annam (...) A.V.P. Polycarpi Neo-Coliensis eiusdem loci p. t. Guardiani et Novitiorum Magistri anno (...) M.D.CC.XXXVIII.	1738–1785	1614–1785	NK Praha, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. I A 31
Fulnek	Protocollum Conventus Fulnecensis Congestum et Restauratum ab A.V.P. Roberto Budischoviensi loci Guardiani et A.V.P. Antonino Brunensi Vic: anno Christi 1749	1749–1945	1662–1945	ZA Opava, Kapucíni Fulnek, Knihy, inv. č. 3
Horšovský Týn	Protocollum Monasterii Teinicensis (...) opera A. V. Patris Vitalis Tynensis pro tempore Gvardiani loci	1722–1911	1599–1911	KPK Praha, Rkp., inv. č. 83
Chrudim	Memoriale memorabilium seu Liber, in quem omnia, quae in Archivio Monasterii Chrudimensis inventa sunt	1714–1784	1656–1784	NA, ŘK, Rkp., inv. č. 101
Kolín	Protocollum Capucinatorum Monasterii Colinensis	1714 post/1727	1660–1727	NA, Rkp., inv. č. 3
	Protocollum Conventus Coliniensis	1725–1937	1660–1937	KPK Praha, Rkp. inv. č. 143
Kyjov	Historia et Prothocollum Conventus Gajensis	1722–1784	1707–1784	MZA Brno, Kapucíni Kyjov, Knihy, inv. č. 1
Litoměřice	Protocollum Conventus Litomericensis, tom. I.	1718–1764	1637–1764	SOA Litoměřice, Kapucíni Litoměřice, Knihy, inv. č. 1

¹²⁸² Podrobný kodikologický a obsahový rozbor jednotlivých zde uvedených pamětních knih viz <http://reholnici.hiu.cas.cz/katalog/> nahlíženo 15. 2. 2019.

Mikulov	Monumenta Familiae Niclasburgensis Ordinis Minorum S. P. Franc. Capucinatorum in ordinem congesta anno 1769	1769–1785	1613–1785	MZA Brno, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 605
Mnichovo Hradiště	Protocollum Conventus Hradistiensis PP. Capucinatorum	1714–1803	1690–1803	Knihovna Národního Muzea, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. VIII. D 33
Most	Protocollum PP. Capucinatorum Conventus Pontensis (...) Pars I. (...)	1754–1939	1528–1939	SOA Litoměřice, Kapucíni Most, Knihy, inv. č. 3
	Protocollum PP. Capucinatorum Conventus Pontensis (...) Pars II. (...)	1754–1939	1599–1939	SOA Litoměřice, Kapucíni Most, Knihy, inv. č. 4
	Historia domestica Conventus Pontensis (...) tom. I	1754–1850	1421–1850	SOA Litoměřice, Kapucíni Most, Knihy, inv. č. 5
	Historia domestica Conventus Pontensis (...) tom. II	1754–1850	1421–1850	SOA Litoměřice, Kapucíni Most, Knihy, inv. č. 6
Olomouc	Historia domestica a prima Olomucensis monasterii fundatione	1768–1872	1613–1872	ZA Opava, pobočka Olomouc, Kapucíni Olomouc, inv. č. 6
Roudnice nad Labem	Protocollum Conventus Roudnicensis	1734–1771	1615–1771	Lobkowiczské sbírky Nelahozeves, Rodinný archiv Lobkoviců, Roudnice nad Labem, sign. R5/25a
Rumburk	Protocollum Conventus Rumburgensis FF. Minorum Capucinatorum	1718/1720– 1892	1682–1892	SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, Knihy, inv. č. 1
Sokolov	Archivium Falkenaviense (...) anno Domini MDCCLXXVII R. A. V. Patre Batholomeo Niemiczicensi p. t. Guardiano	1777–1932	1662–1932	SOA Plzeň, pob. Kláster u Nepomuku, Kapucíni Sokolov, Knihy, inv. č. 1

Sušice	Liber Conventus Suticensis Capucinatorum (...)	1715–1727	1649–1727	NA, ŘK, Rkp., inv. č. 4
	Historia Conventus Sutticensis PP. Capucinatorum	1763–1849	1763–1849	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 538, kart. č. 428
Vyškov	Protocollum Conventus Viscoviensis	1714–1785	1616–1785	MZA Brno, Kapucíni Vyškov, inv. č. 1
Zákupy	Protocollum Conventus Reichstadiensis	1723/1725–1755	1679–1755	SOA Litoměřice, Kapucíni Zákupy, Knihy, inv. č. 3
Znojmo	Archivum PP. Capucinatorum Conventus Znoymensis	1774–1834	1628–1834	MZA Brno, Kapucíni Znojmo, Knihy, inv. č. 1
	Descriptio nostri monasterii	1714–1828	1625–1828	MZA Brno, Kapucíni Znojmo, Knihy, inv. č. 2
Žatec	Protocollum Conventus Ziattecensis	18.med–1950	1676–1950	SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, inv. č. 1
	Liber historiae Monasterii Ziattecensis	1720–1887	1676–1887	SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, inv. č. 2
	Protocollum hujus Conventus Ziattecensis auspiciatum anno 1714 (...)	1714–1946	1676–1946	SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, inv. č. 3

Příloha č. 4 **Přehled diáří kapucínských konventů vzniklých v 18. století¹²⁸³**

<u>Konvent</u>	<u>Název rukopisu</u>	<u>Datace</u>	<u>Místo uložení</u>
Brno	Res memorabiles et notatu dignae pro Conventu Brunensi PP. Capucinatorum conscriptae a P. Victorio Carolo-Thermense Guardiano Definitore et Custode Moraviae anno 1773	1773–1804	KPK Praha, Rkp. inv. č. 546
Fulnek	Liber historicus Coenobii Fulnecensis PP. Capucinatorum ab A. V. P. Onuphrio erectus	1743–1945	ZA Opava, Kapucíni Fulnek, Knihy, inv. č. 2
Horšovský Týn	Continuatio Historiae domesticae facta (...) regente Venerabilem Famialiam Teinicensem A. R. P. Luciano Weisagiensi Conc. et emerito Lectore p. t. Gvardiano, ab A. V. P. Ioanne a S. Facundo Neo-Forensi Conc. et p. t. Bibliothecario et Historico	1760–1784	KPK Praha, Rkp., inv. č. 153
Kyjov	Historia Conventus Gajensis ab anno 1746	(1710) 1760–1785	MZA Brno, Sbíрка Historického spolku Brno, inv. č. 270
Litoměřice	Protocollum Conventus Litomericensis continuatio anno 1764, tom. II.	1765–1834	SOA Litoměřice, Kapucíni Litoměřice, Knihy, inv. č. 2
Mnichovo Hradiště	Diarium domesticum Conventus Capucinatorum Hradistensis	1737–1782	NK Praha, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. IX C 25

¹²⁸³ Podrobný kodikologický a obsahový rozbor jednotlivých zde uvedených diáří viz <http://reholnici.hiu.cas.cz/katalog/> nahlíženo 15. 2. 2019 (autor popisů M. Brčák).

Opočno	Protocollum Conventus Oppocznensis, tom. I	(1673) 18.med–1848	SOA Zámorsk, Kapucíni Opočno, Knihy, inv. č. 3
Praha-Hradčany	Diarium Conventus Hradschinensis (jedná se o zlomek rukopisu)	1761–1764	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 418a, kart. č. 387
	Diarium Conventus Hradschinensis	1741	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 364, kart. č. 366
	Diarium Conventus Hradschinensis	1742	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 364, kart. č. 366
Roudnice nad Labem	Diarium Conventus Raudnicensis	1737–1751	Lobkowiczské sbírky Nelahozeves, Rodinný archiv Lobkoviců, Roudnice nad Labem, sign. R5/25b
	Ephemeris Conventus Raudnicensis, pars II	1752–1775	Lobkowiczské sbírky Nelahozeves, Rodinný archiv Lobkoviců, Roudnice nad Labem, sign. R5/25c
	Diarium Conventus Raudnicensis, pars. III	1776–1778	Lobkowiczské sbírky Nelahozeves, Rodinný archiv Lobkoviců, Roudnice nad Labem, sign. R5/25d
Rumburk	Diarium Conventus Rumburgensis	1738–1776	SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, Knihy, inv. č. 2
	Diarium super visa et audita, acta et facta concernentia Conventum Rumburgense inchoatum die 23. Septembris anno 1774	1774–1786	SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, Knihy, inv. č. 3
Sušice	Liber Memorabilium Conventum Sutticenum Concernentium ab anno Domini 1768 usque ad annum 1795	1768–1795	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 538, kart. č. 428

Třebíč	Protocolli Conventus Trebitzensis (...) Pars secunda ab anno MDCCLIII	1753–1761	KPK Praha, Rkp., inv. č. 89
	Protocolli Conventus Trebitzensis (...) continuat P. Petrus de Alcantara	1761–1766	KPK Praha, Rkp., inv. č. 100
Zákupy	Diarium Conventus Reichstadiensis	(1599) 1738–1757	SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, Knihy, inv. č. 2
	Historia domestica loci Capucinatorum Reichstadii	1777–1804	SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, Knihy, inv. č. 4
Znojmo	Diarium Conventus Znoymensis	1756–1783	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 15b, kart. č. 11

Příloha č. 5 Přehled dochovaných výročních zpráv (tzv. *Historiae domesticae conventuum*) kapucínských konventů a hospiců z 18. století¹²⁸⁴

<u>Konvent</u>	<u>Datace</u>	<u>Místo uložení</u>
České Budějovice	1757–1759, 1759–1762, 1762–1763, 1763–1764, 1764–1765, 1765–1766, 1766–1767, 1768–1769, 1769–1770	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 173, kart. č. 311
Fulnek	1756–1759, 1765–1766, 1766–1767, 1768–1769, 1769–1770	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 174, kart. č. 312
Horšovský Týn	1763–1764, 1765–1766, 1766–1767, 1767–1768, 1768–1769, 1769–1770	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 184, kart. č. 313
Chrudim	1761–1762, 1762–1763, 1767–1768	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 190, kart. č. 316
Kolín	1763–1764, 1767–1768, 1768–1769, 1769–1770	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 218, kart. č. 321
Kyjov	1782–1783	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 240, kart. č. 326
Mělník	1761–1762, 1762–1763, 1763–1764, 1768–1769, 1769–1770	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 281, kart. č. 338
Mikulov	1767–1768, 1768–1769, 1782–1783	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 298, kart. č. 340
Mnichovo Hradiště	1786–1787	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 305, kart. č. 341
Most	1761–1762, 1762–1763, 1763–1764, 1764–1765, 1766–1767, 1767–1768, 1768–1769	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 309, kart. č. 343
Opočno	1764–1765, 1765–1766, 1766–1767	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 338, kart. č. 348
Roudnice nad Labem	1759–1760, 1760–1761, 1761–1762, 1762–1763, 1763–1764, 1764–1765, 1765–1766, 1766–1767, 1767–1768, 1768–1769	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 475, kart. č. 407
Rumburk	1764–1765, 1767–1768, 1769–1770	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 513, kart. č. 417
Sokolov	1766–1767	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 518, kart. č. 418

¹²⁸⁴ Kodikologický a obsahový rozbor jednotlivých zde uvedených *Historia domestica conventus* viz <<http://reholnici.hiu.cas.cz/katalog/> nahlíženo 15. 2. 2019> (autor popisů M. Brčák).

Třebíč	1782–1783	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 590, kart. č. 451
Vyškov	1740–1743, 1762–1763, 1763–1764, 1765–1766, 1766–1767, 1767–1768, 1768–1769, 1782–1783	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 606, kart. č. 454
Znojmo	1741–1742, 1757–1759, 1762–1763, 1764–1765, 1782–1783	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 612, kart. č. 456
Žatec	1762–1763, 1766–1767, 1767–1768, 1768–1769	NA, ŘK, Spisy, inv. č. 627, kart. č. 458

Příloha č. 6 Řeholní domy kapucínského řádu v českých zemích 1599–1783

Zkratky D.P.Z.K.=Datum položení základního kamene; D.V.K.=Datum vysvěcení kostela, ABP=Arcibiskup pražský, SBP=Světící biskup pražský, GVABP=Generální vikář arcibiskupství pražského, OB=Olomoucký biskup, SBO=Světící biskup olomoucký, LB=Litoměřický biskup, GVLB=Generální vikář litoměřického biskupství, KHB=Královéhradecký biskup, SBV=Světící biskup vratislavský

1) Konventy:¹²⁸⁵

<i>Konvent</i>	<i>Zasvěcení</i>	<i>Období</i>	<i>Fundátor</i>	<i>D.P.Z.K.</i>	<i>D.V.K.</i>	<i>Konsekrátor</i>
Praha-Hradčany	Panny Marie Královny Andělů	1600–(1950), 1990–	Zbyněk Berka z Dubé, Arnošt z Molartu	21.5.1600	16.6.1602	Zbyněk Berka z Dubé (ABP)
Brno	1) sv. Františka z Assisi 2) Nalezení sv. Kříže	1) 1604–1645 2) 1645–(1950), 1990–	1) Ladislav Berka z Dubé 2) František Magni, Pavel Kryštof z Lichtenštejna- Kastelkornu Ferdinand Václav z Kolsdorfu	1) 4.4.1604 2) 1652	1) 17.7.1606 2) 7.5.1656	1) František z Ditrichštejna (OB) 2) Jan Gobbar (SBO)
Mikulov	sv. Františka z Assisi	1611–1784	František z Ditrichštejna	3.5.1612	22.8.1613	František z Ditrichštejna (OB)
Olomouc	1+2) Zvěstování Panny Marie (před Střední bránou) 3) Zvěstování Panny Marie	1) 1614–1619 2) 1623–1642; 3) 1653–(1950), 1997–	1) Jan Jeroným Kavka z Říčan 2) J. J. Kavka z Říčan, Ferdinand II. Habsburský 3) Jakub Serta de Plurs (P. Electus Italicus, OFMCap.)	1) 13.7.1615 2) 1622 3) 1653	3) 19.4.1661	3) Jan Gobbar (SBO)

¹²⁸⁵ Příloha vytvořena na základě NA, ŘK, Rkp., inv. č. 98, *Protocollum sive Liber provinciae*, fol. 14v–23v.

České Budějovice	sv. Anny	1614–1786	Anna Tyrolská a Matyáš Habsburský	1) konventu 24.6.1614 2) kostelu 1.6.1615	1.2.1621	Jan Lohelius (ABP)
Roudnice nad Labem	sv. Václava	1614–1950	Zdeněk Vojtěch Popel a Polyxena z Lobkovic	3.5.1615	2.8.1628	Šimon Brosiem z Horštejna (SBP)
Most	Nanebevzetí Panny Marie, sv. Viléma a sv. Anežky Římské	1616–1950	Vilém Popel z Lobkovic	1) konventu září 1616 2) kostelu 10.5.1618	16.5.1627	Arnošt Vojtěch z Harrachu (ABP)
Vyškov	Panny Marie Královny Andělů	1616–1787	František z Ditrichštejna	16.5.1617	10.8.1624	Hynek Ignác Novohradský z Kolovrat (SBO)
Znojmo	sv. Jana Křtitele	1625–1950	Jan z Wärtenbergu Ceasar Gall, František z Ditrichštejna, František Magni	24.6.1628	1.9.1632	Filip Fridrich Breuer (SBO)
Jihlava	sv. Františka z Assisi	1630–1784	Jan Jakub Magni, Bianca Polyxena Colleto	srpen 1631	29.8.1632	Filip Fridrich Breuer (SBO)
Praha-Nové Město	sv. Josefa	1633–1795, 1833–(1950), 1990–	Gerard z Questenberka	1) konventu 13.5.1638 2) kostelu 13.5.1636	benedikován už 1642, 25.5.1653	Arnošt Vojtěch z Harrachu (ABP)
Litoměřice	sv. Ludmily	1637–1950	František Šlik, Maxmilián z Valdštejna	27.8.1649	7.10.1657	Maxmilián Rudolf ze Schleinitz (LB)
Horšovský Týn	sv. Víta, sv. Václava a sv. Vojtěcha	1650–1950	Maxmilián z Trauttmansdorff	27.8.1651	25.7.1654	Arnošt Vojtěch z Harrachu (ABP)

Sušice	sv. Felixe z Cantalice	1644–(1950), 1993–	Ferdinand III. Habsburský Jindřich Liebštejnský z Kolovrat	17.9.1651	24.10.1655	Arnošt Vojtěch z Harrachu (ABP)
Prudník	Zvěstování Panny Marie	1654–(1754) ¹²⁸⁶ 1810	Jan Baltazar Liesch z Hornau Jan Jiří Maxmilián z Hodic	1.11.1654	2.7.1656	Jan Baltazar Liesch z Hornau (SBV)
Nisa	sv. Františka z Assisi	1654–(1754) ¹²⁸⁷ 1810	Leopold Vilém Habsburský	3.6.1659	31.10.1660	Jan Baltazar Liesch z Hornau (SBV)
Chrudim	sv. Josefa	1656–1947	Eleonara Gonzaga Jiří Vykročil z Bílenberka	27.8.1662	25.7.1665	Matouš Sobek z Bílenberku (KHB)
Sokolov	sv. Antonína Paduánského	1663–1950	Jan Hartwig z Nostic	1665	13.6.1667 (20.10.)	Maxmilián Rudolf ze Schleinitz (LB)
Kolín	Nejsvětější Trojice	1664–1950	Eleonora Nosticová, roz. Lobkovic	13.6.1666	28.6.1671	Matouš Sobek z Bíleberku (ABP)
Vratislav	sv. Hedviky	1654–(1754) ¹²⁸⁸ 1810	Leopold Habsburský Karel Hanibal z Donína	1671	21.4.1675	Karel František Neander (SBV)
Fulnek	sv. Josef	1668–1950	Jan František z Vrbna	11.10.1674	29.7.1683	Jan Josef Breuner (SBO)
Opočno	Narození Páně	1674–1950	Ludvík Colloredo z Walsee	30.6.1674	14.8.1678	Jan František z Talmbergu (KHB)
Žatec	Nanebevzetí Panny Marie	1675–1950	Ludmila Eva Františka Kolovratová Marie Sidonie z Warrensbachu	9.8.1675	10.10.1683	Jan Ignác Dlauhoveský z Dlouhé Vsi (SBP)

¹²⁸⁶ Datum oddělení konventu od české provincie a vzniku Slezské kustodie podřízené přímo gen. ministru kapucínského řádu. V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 38–39.

¹²⁸⁷ Datum oddělení konventu od české provincie a vzniku Slezské kustodie podřízené přímo gen. ministru kapucínského řádu. TAMTÉŽ, s. 38–39.

¹²⁸⁸ Datum oddělení konventu od české provincie a vzniku Slezské kustodie podřízené přímo gen. ministru kapucínského řádu. TAMTÉŽ, s. 38–39.

Svídnice	Neposkvrněného početí Panny Marie	1676–(1754) ¹²⁸⁹ 1810	Kryštof Václav z Nostic	20.5.1680	18.7.1688	Karel František Neander (SBV)
Zákupy	Ran sv. Františka	1681–1950	Julius František vévoda z Sasko-Lauenburg	24.4.1681	17.9.1684	Jan Bedřich z Valdštejna (ABP)
Brzeg	sv. Leopold	1682–(1754) ¹²⁹⁰ 1810	Leopold Habsburský Kryštof Schaffgotsch	28.5.1682	2.5.1706	Jan František Engelbert Barbo z Waxensteinu (SBV)
Rumburk	sv. Vavřinec	1682–1950	František Eusebius z Pöttingenu Antonín Florián z Lichtenštejnu	20.5.1683	9.4.1690	Jaroslav Ignác ze Šternberka (LB)
Třebíč	Zjevení Páně	1686–1950	František Augustin z Valdštejna Karel Ferdinand z Valdštejna	3.6.1687	15.10.1693	Jan Josef Breuner (SBO)
Mnichovo Hradiště	sv. Tří králů	1690–(1787) 1814 ¹²⁹¹	Arnošt Josef z Valdštejna	1690	10.10.1699	Bohumír Kapoun ze Svojkova (SBP)
Kyjov	Nanebevzetí Panny Marie sv. Cyril a Metoděj	1710–1784	Jan Adam Ondřej z Lichtenštejna	15.5.1713	17.10.1723	František z Braidy (SBO)
Český Brod	sv. Máří Magdalény	1745–1786	Jan Křtitel Janauschek Václav Hertl Fassmanová	19.4.1747	19.7.1750	Gabriel Václav Kašpar (GVABP; Strahovský opat)
Mělník	Čtrnácti svatých pomocníků	1750–1950	Marie Teresie Barbora Tschebischová Jiří Tadeáš Glaser Jan a Alžběta Širerovi	3.4.1753	25.7.1754	Jan Ignác Jarschel (GVLB)

¹²⁸⁹ Datum oddělení konventu od české provincie a vzniku Slezské kustodie podřízené přímo gen. ministru kapucínského řádu. TAMTÉŽ, s. 38–39.

¹²⁹⁰ Datum oddělení konventu od české provincie a vzniku Slezské kustodie podřízené přímo gen. ministru kapucínského řádu. TAMTÉŽ, s. 38–39.

¹²⁹¹ K zrušení konventu sice došlo v roce 1787, ale kapucíni měli v konventu možnost dožít, takže k faktickému zániku dochází až v roce 1813. J. HRBEK, *Proměny valdštejnské reprezentace*, s. 346–347; D. FOLTÝN – P. SOMMER – P. VLČEK, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 376.

Kappelenberg u Prudniku	Panny Marie Bolesné	1751–(1754) ¹²⁹² 1810	Paulus Werdinger	14.4.1753	19.9.1753	Jan Jindřich Vietz (děkan z Prudniku)
Mariánská u Jáchymova	sv. Františka (konventní kostel) Nanebevzetí Panny Marie (poutní kostel)	1754–1950	Radní města Jáchymov v čele s Felixem Grimmem	6.6.1754	1765	
Prostějov	sv. Barbora (dnes sv. Cyrila a Metoděje)	1756–1784	Jan Václav z Lichtenštejna Václav Ptáček s manželkou	31.5.1756	16.7.1765	Maxmilián Hamilton (BO)
Náměšť nad Oslavou	P. Marie Královny Andělů	1762–1784	Bedřich Vilém Haugwitz z Biskupic	1759	26.7.1772	Jan Václav z Freyenfelsu (SBO)

2) Lorety

<i>Místo</i>	<i>Zasvěcení poutního kostela</i>	<i>Období</i>	<i>Fundátor</i>	<i>D.P.Z.K.</i>	<i>D.V.K.</i>	<i>Konsekrátor</i>
Mikulov	sv. Anny	1623–1784	František z Ditrichštejna	1623	1625	František z Ditrichštejna (OB)
Praha-Hradčany	Narození Páně	1626	Kateřina Benigna z Lobkovic	3.6.1626	25.3.1631	Arnošt Vojtěch z Harrachu (ABP)
Chrudim	sv. Josefa	1657	Jiří Vykročil z Bílenberka	1657	25.7.1665	Matouš Sobek z Bílenberku (KHB)
Fulnek	Panny Marie Královny Andělů	1674–1783	Jan František z Vrbna	1674	30.6.1683	Jan Josef Breuner (SBO)
Rumburk	Panny Marie sv. Vavřince	1704	Antonín Florián z Lichtenštejnu	9.9.1704	15.9.1707	Tobiáš Hübner (GVLB)

¹²⁹² Datum oddělení konventu od české provincie a vzniku Slezské kustodie podřízené přímo gen. ministru kapucínského řádu. V. RABAS, *Řád kapucínský*, s. 38–39.

3) Dočasně osídlené konventy a neúspěšné pokusy o založení:

<i>Místo</i>	<i>Období</i>	<i>Okolnosti</i>
Strakonice	1621	<i>Počáteční úspěšná jednání s řádem maltézských rytířů (místní vrchnost) nakonec byla neúspěšná. Kapucínům k osazení konventu chyběl patrně lidský potenciál. V této době dali přednost vzniku tří nových konventů v Dolních Rakousech (v Korneuburgu, Vídni a Wiener Neustadtu), a navíc stále dokončovali výstavbu konventů započatou před vypuknutím stavovského odboje.</i>
Kutná Hora	1624, 1641	
Mladá Boleslav	1625–1628, 1641	<i>Konvent ve městě měl vzniknout v souvislosti se zdejší rekatolizační činností kapucínů. Měl být financován z prostředků z prodeje domů po exulantech. Pro nedostatek zdrojů však k realizaci projektu nedošlo.</i>
Hustopeče	1628	<i>Kapucíni nabídku městské rady odmítli, kvůli nemožnosti zajištění obživy komunity.</i>
Kaplice	1628–1629, 1649	<i>Nabídky Marie Magdalény Buquoy z neznámých příčin nerealizovány.</i>
Litomyšl	1629	
Vratislav	1629	<i>Karel Hanibal z Donína, prezident královské komory ve Slezsku, se stal donátorem konventu. Byl položen i základní kámen pro stavbu konventu, ale kvůli válečným událostem nebyl tento projekt uskutečněn.</i>
Moravský Krumlov	1630	<i>Kapucíni odmítli nabídku Gundakera z Lichtenštejnu, jelikož jejich konvent měl vzniknout již při existujícím gotickém kostele, který původně spravovali obutí augustiniáni, což bylo pro kapucíny vzhledem k jejich pravidlům týkajících se řádové architektury nepřijatelné</i>
Moravská Třebová	1631	<i>Nabídka Maxmiliána z Lichtenštejnu z neznámých příčin nerealizována</i>
Tábor	1639	<i>Od fundace upuštěno pro odpor žebrového řádu bosých augustiniánů (přicházejí do Tábora ve stejnou dobu)</i>
Hradec Králové	1641	
Rokycany	1641	
Havlíčkův Brod	1641	

Jičín	1641–1642, 1648–1657	<i>V roce 1642 jsou ukončena jednání o výstavbě konventu kvůli zavraždění plánovaného fundátora Albrechta z Valdštejna. Donátoři při druhém pokusu o založení konventu v Jičíně měly být Rudolf z Tiefenbachu (†1653) a jeho žena Marie, roz. ze Štenberka, majitelé kumburského panství. V roce 1657 vydal pražský arcibiskup Arnošt Vojtěch z Harrachu souhlas se založením kláštera, přesto k realizaci fundace nedošlo.</i>
Náchod	1651	<i>Nabídku Ottavia Piccolominiho na založení konventu v Náchodě, kde měli kapucíni zároveň spravovat i poutní místo, vedení provincie odmítlo s tím, že fundátorův velkolepý stavební projekt (plány vytvořil Carlo Lurago) neodpovídá řádové architektuře a zvyklostem. Jednání však pokračovala a byla ukončena až brzkou smrtí potencionálního donátora.</i>
Hlohov	1654	<i>Odpor žebravého řádu františkánů-observantů, který podpořila i městská rada města</i>
Zielona Góra	1655	<i>Odpor protestantského obyvatelstva a katolického diecézního kléru</i>
Frýdlant	1655	
Bruntál	1670, 1729, 1766	<i>Počáteční úspěšná jednání s řádem německých rytířů (místní vrchnost), nakonec vždy neúspěšná. V roce 1670 (se nedohodnou podmínky působení) a 1729 (přednost dostanou piaristé) zde měl vzniknout konvent přímo ve městě pro 12 bratří. V roce 1766 hospic u poutního kostela Panny Marie Pomocné na Uhlířském vrchu pro 5 bratří. Barokní kostel neodpovídá jejich řeholní pravidlům, požadují, aby u hospice vznikl ještě řádový kostel, což spolu s odporem konventu v Prudniku, kterému by se zmenšil žebravý obvod, způsobí krach jednání.</i>
Kosmonosy	1674	<i>Kapucíni odmítli nabídku Jana Černína z Chudenic, jelikož jejich konvent měl vzniknout již při existujícím barokním kostele, který neodpovídal pravidlům jejich skromné řádové architektury. Nakonec zde vznikla kolej piaristů.</i>
Trutnov	1676	<i>Od fundace upuštěno pro odpor žebravého řádu františkánů-observantů, kteří měli klášter v nedalekém Hostinném</i>
Grodków	1676	
Lehnice	1685	

Zásmuky	1690	<i>Od fundace upuštěno, kapucíni se zdráhali nabídku přijmout, aby tím neohrozili příjmy z almužen nedalekého konventu v Kolině. Fundátor nadále v jednání nepokračoval a dal nakonec přednost jinému žebravému řádu a to františkánům-observantům</i>
Krasnice u Jihlavy	1694	<i>Kapucíni nabídku Karla Maxmiliána Františka z Thurnu odmítli z důvodu že Krasnice nebyly městem</i>
Ledeč nad Sázavou	1694	<i>Kapucíny do Ledče nad Sázavou pozval Michael Oswald Thun, k fundaci však nedošlo z důvodu jeho náhle smrti. Dědic panství Konstantin Romedius z Thunu, i přes závazek v testamentu M. O. Thuna ke stavbě nepřikročil. Založení konventu zabránil vleklý spor mezi příbuznými, kteří uvedenou závěť úspěšně napadli</i>
Lanškroun	1712	<i>Nabídku Jana Adama I. Ondřeje z Lichtenštejna (1662–1712), který ve svém testamentu odkázal 30 000 zlatých na výstavbu konventu v Lanškrouně, kapucíni uvítali, ale přáli si, aby peníze byly použity na výstavbu jejich řeholního domu v Kyjově, kde jim pro stavbu kláštera dlouhodobě chyběly prostředky, což jim jeho dědicové (někteří z nich požadovali, aby odkaz byl použit na výstavbu konventu v Hodoníně) po dlouhých jednáních nakonec umožnili.</i>
Manětín	1743	<i>Marie Gabriela Lažanská z Bukové (1690–1758) přišla s nabídkou výstavby hospice pro 6 bratří. Založení však patrně zabránil konkurence piaristů.</i>
Javorná u Jeseníku (Ondřejovice)	1751–1759	<i>Nabídka Lazara Michaela z Wimmersbergu, nebyla po dlouhých jednáních přijata pro odpor vratislavského biskupa Gottharda Filipa Schaffgotsche</i>
Teplice nad Metují	1753	<i>Do Teplic nad Metují kapucíny pozval Jan Maxmilián Edler z Peytersbergu, doktor medicíny a filosofie, přičemž kapucíni měli působit v poustevně postavené při poutním kostele P. Marie Pomocné, již byl fundátor. Tu však odmítli, jelikož tento stavební projekt neodpovídal jejich řádovým pravidlům.</i>
Nový Bor	1761	<i>Fundátor Josef Kinský (1705–1780) dal nakonec přednost piaristům</i>
Javorník u Jeseníku	1762–1766	<i>Vratislavský biskup nabídl alternativu vzniku kapucínského hospice na svém panství v Javorníku u Jeseníku místo Javorné (viz výše). Z počátku se dokonce uvažovalo, že hospic vznikne v Jeseníku. Jednání však skončila nezdarem. Po uzákonění tzv. numeru clausu, již pro osazení konventu chyběly lidské zdroje.</i>

Příloha č. 7   **Početní stav česko-moravské kapucínské provincie 1673–1783**

Rok	Kněží	Kleriků	Laiků	Celkem
1673	222	59	119	400 (413) ¹²⁹³
1674	227	58	124	409
1676	243	54	128	425
1677	240	67	140	447
1679	251	65	123	439
1682	248	54	123	425 ¹²⁹⁴
1683	251	56	141	448
1684	198	63	164	425
1686	251	66	153	470
1687	258	73	162	493
1688	260	71	159	490
1690	266	83	162	511
1691	272	93	160	525
1693	297	87	176	560
1694	310	95	180	585
1695	323	78	185	586
1697	330	74	186	590
1698	334	74	187	595
1700	346	65	186	597
1701	341	68	183	592
1702	340	72	183	595
1703	353	59	180	592
1705	336	58	170	564
1706	343	50	170	563
1708	358	41	164	563
1709	348	48	163	559
1711	340	59	163	562
1712	329	77	166	572
1714	328	85	167	580
1715	334	89	174	597
1717	355	85	176	616

¹²⁹³ V závorce je uváděn celkový počet řeholníků v provincii i s novici.

¹²⁹⁴ Morem při epidemii v roce 1680 zemřelo celkem 63 kapucínů, ale v tabulce se tento pokles příliš neodráží díky silnému domácímu dorostu.

1718	369	85	183	637
1719	380	67	182	629
1720	374	77	180	631
1721	382	76	178	636
1723	388	89	179	656
1724	392	101	183	676
1725	400	94	186	680
1726	414	81	189	684
1728	417	77	188	682
1729	419	82	183	684
1731	421	74	179	674
1732	424	82	183	689
1733	421	90	186	697
1734	427	94	192	713
1736	429	100	193	722
1737	445	83	194	722
1738	465	66	191	722
1739	472	63	194	729
1740	476	73	195	744 ¹²⁹⁵
1741	478	74	195	747
1742	480	63	189	732
1743	489	65	175	729
1744	489	78	185	752
1745	492	86	190	768
1746	478	107	191	776
1747	486	96	187	769
1748	506	80	188	774
1749	514	82	193	789
1750	514	95	197	806
1751	532	85	193	810
1752	541	86	189	816
1753	550	72	187	809
1754	472	61	164	697 ¹²⁹⁶
1755	473	66	167	706
1756	478	57 (28) ¹²⁹⁷	192	727
1758	480	56	198	734

¹²⁹⁵ V tomto roce působí 22 kapucínů v nově ustanovené polské kustodii.

¹²⁹⁶ V roce 1754 byly od provincie odděleny slezské konventy, v nichž žilo 142 řeholníků (91 kněží, 17 kleriků a 34 laiků).

¹²⁹⁷ V závorce uveden počet trvalých kleriků, zbylí klerici jsou studenti, kteří v případě úspěšného studia stanou kněžími.

1759	478	52 (28)	192	722 (727)
1761	471	99	181	751
1762	473	95	188	756
1763	490	108	181	779
1764	470	108	193	771
1765	511 (102) ¹²⁹⁸	49 (45)	199	804
1766			196	801
1767	521	81 (33)	189	791
1768			199	785 ¹²⁹⁹
1769	460	137 (27)	189	786
1770	458	139 (30)	188	785
1771			186	780 (790)
1772	459	117 (31)	183	759 (773)
1773	459	116 (33)	179	754
1774	457	117 (34)	177	751
1775	450	118 (35)	174	742
1776	457	114 (33)	174	745 (767)
1780				700
1783	486	56	147	688 ¹³⁰⁰

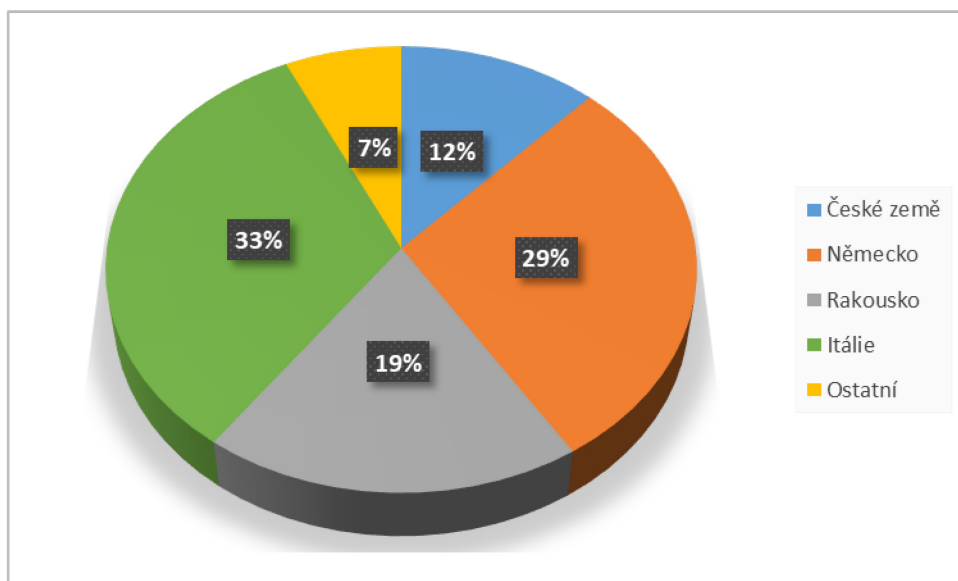
¹²⁹⁸ V závorce uveden počet kněží, kteří již byli vysvěceni na kněze, ale stále dokončovali studium teologie.

¹²⁹⁹ Z toho na českou kustodii připadalo 283 kněží, 62 kleriků-studentů, 19 trvalých kleriků a 119 laiků (celkem 483 řeholníků). Na moravskou kustodii 168 kněží, 53 kleriků-studentů, 14 trvalých kleriků a 70 laiků (celkem 305 řeholníků).

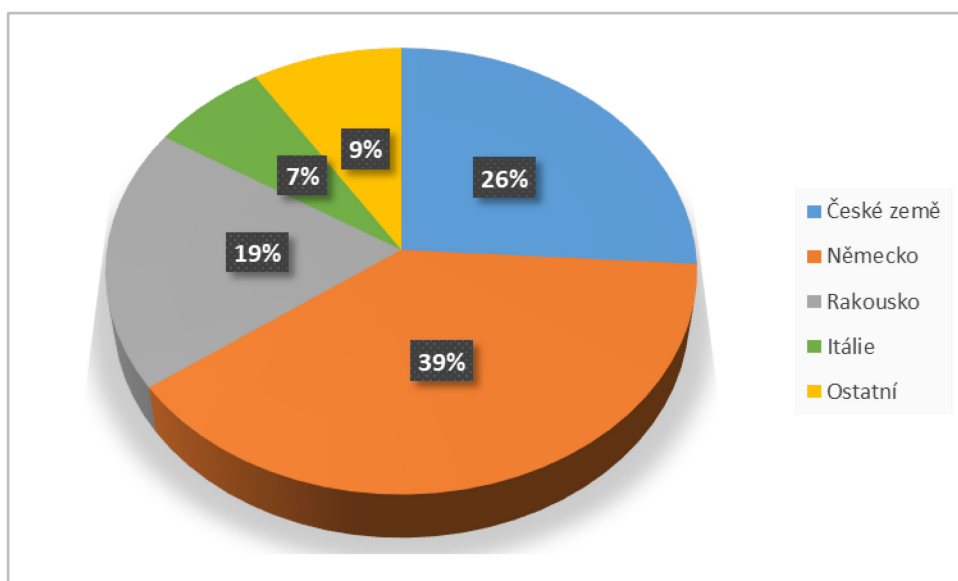
¹³⁰⁰ Provincie byla v roce 1783 rozdělena na dvě části českou (316 kněží, 32 kleriků, 94 laiků) a moravskou (170 kněží, 24 kleriků, 52 laiků).

Příloha č. 8 **Grafy**

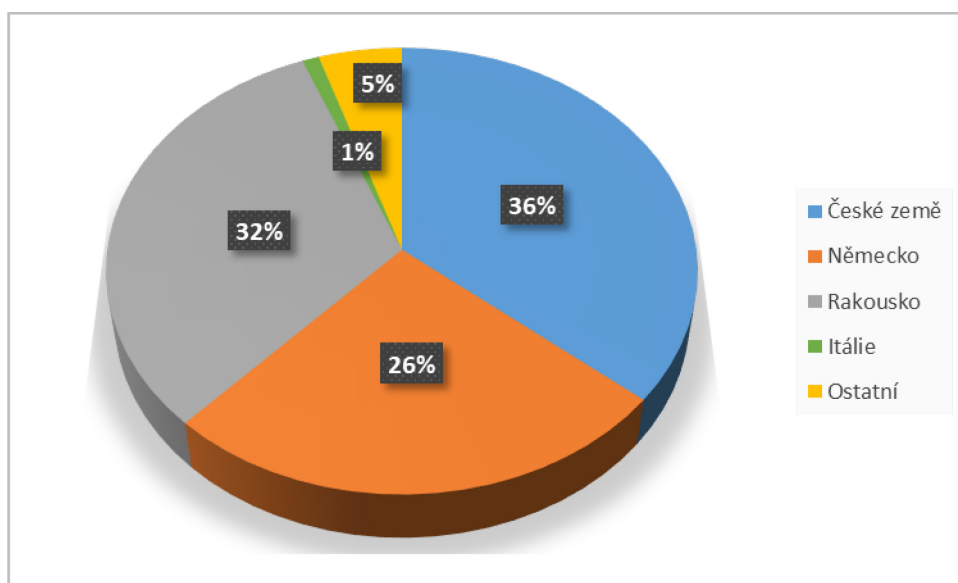
Graf č. 1 *Geografický původ členů žijících v česko-rakouské provincii v roce 1618*

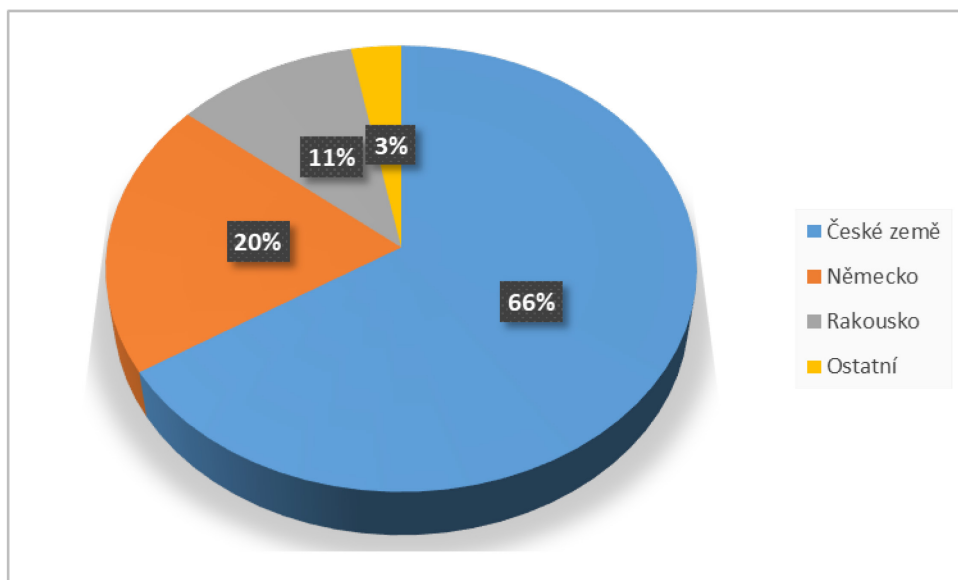
Graf č. 2 *Geografický původ členů žijících v česko-rakouské provincii v roce 1648*

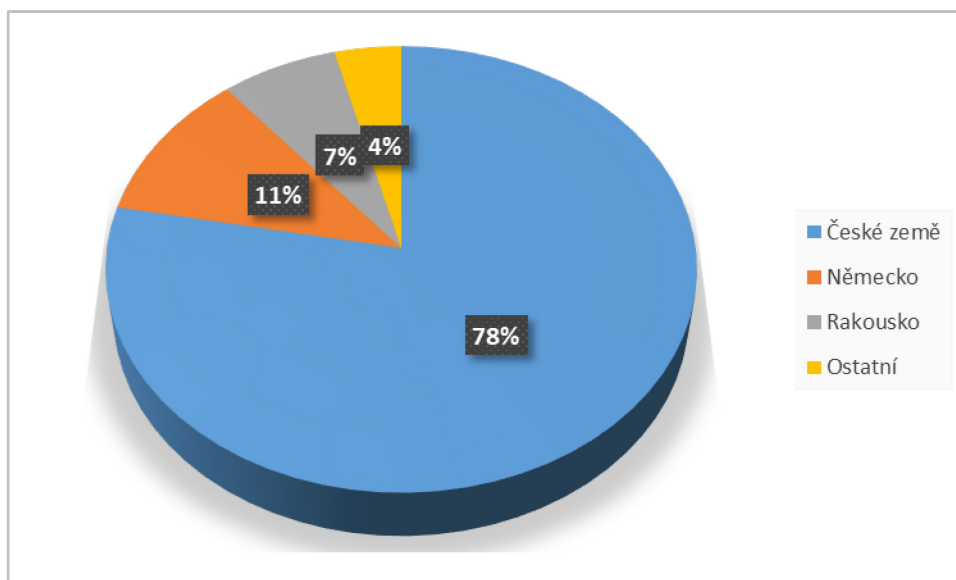
Graf č. 3 *Geografický původ členů žijících v česko-rakouské provincii v roce 1673*

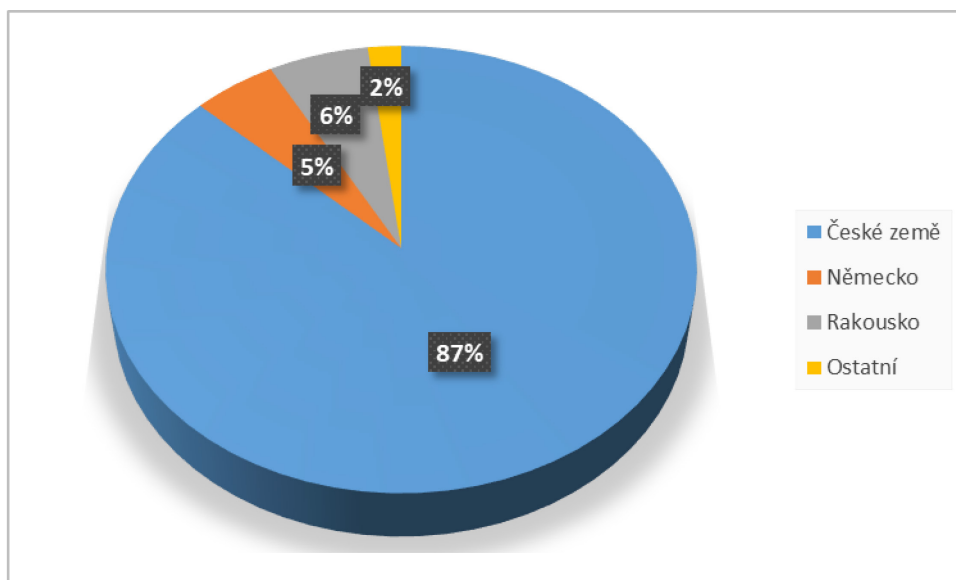
Graf č. 4 *Geografický původ členů žijících v česko-moravské provincii v roce 1673*

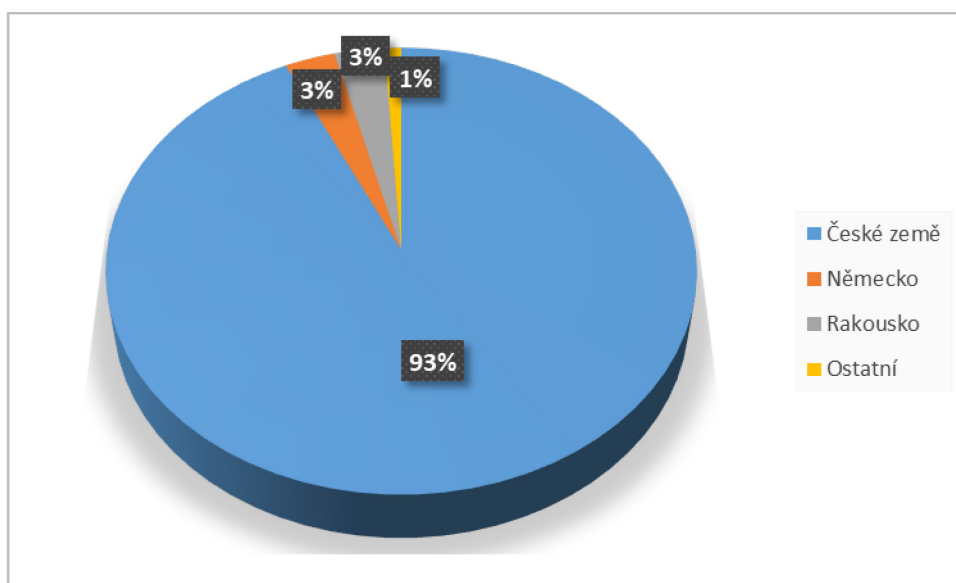
Graf č. 5 *Geografický původ členů žijících v česko-moravské provincii v roce 1693*

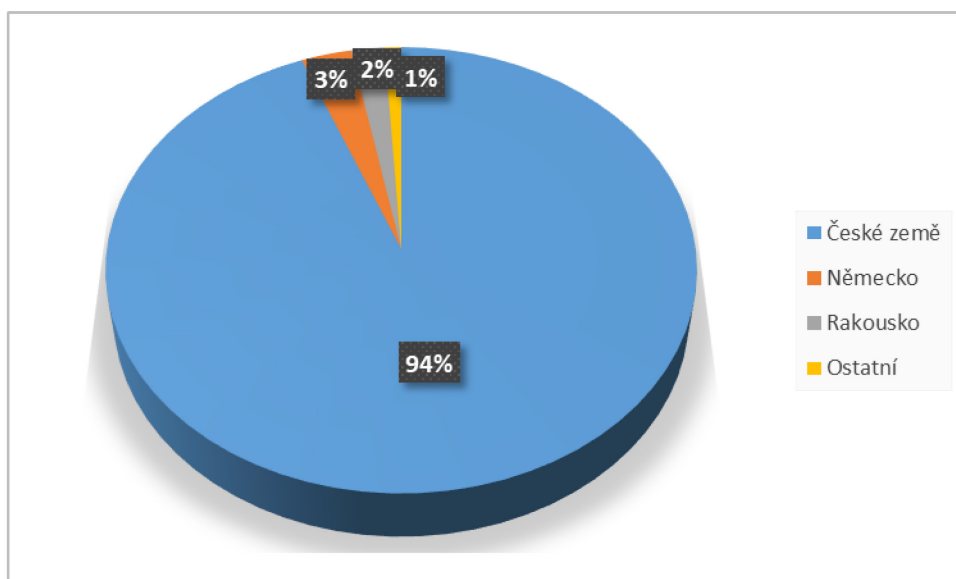
Graf č. 6 *Geografický původ členů žijících v česko-moravské provincii v roce 1714*

Graf č. 7 *Geografický původ členů žijících v česko-moravské provincii v roce 1753*

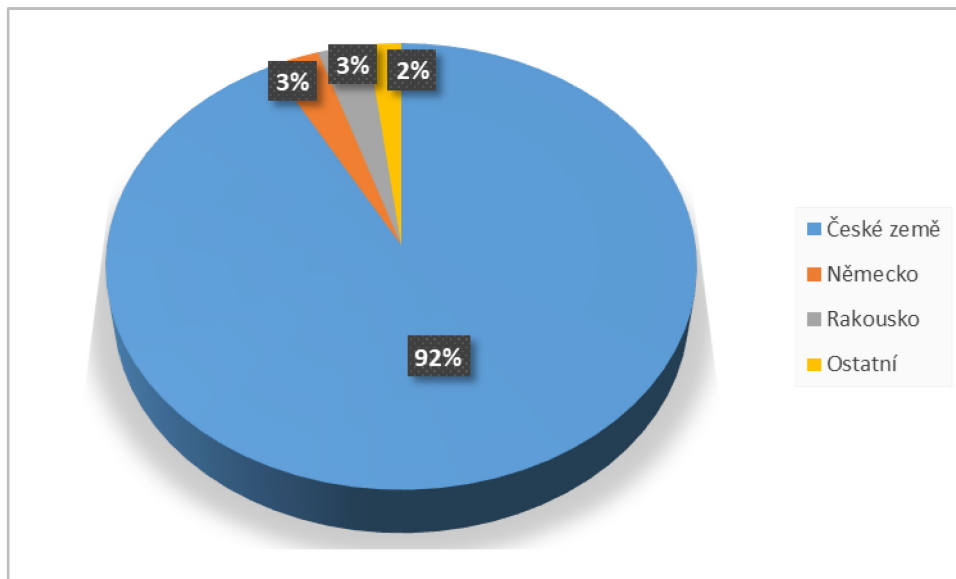

Graf č. 8 *Geografický původ členů žijících v česko-moravské provincii v roce 1783*

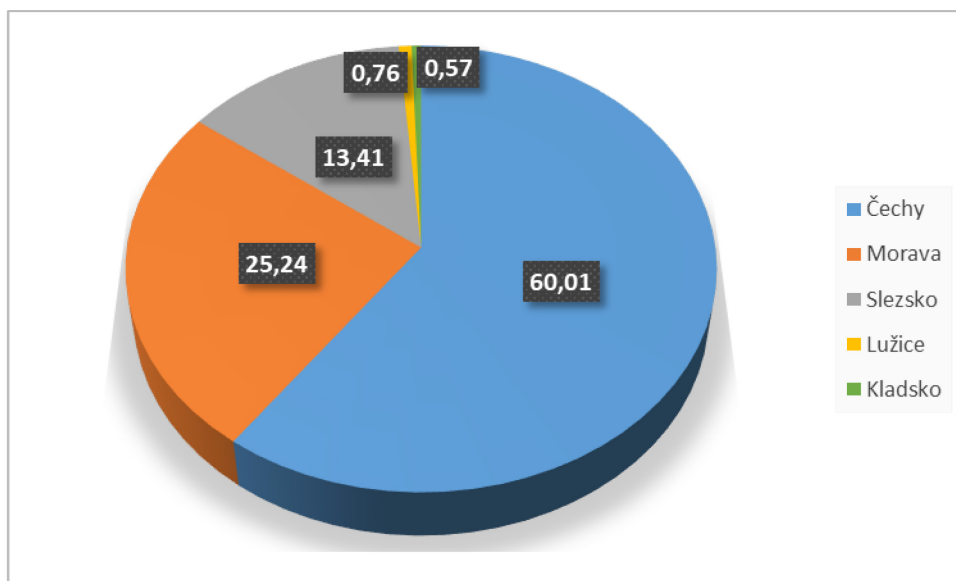

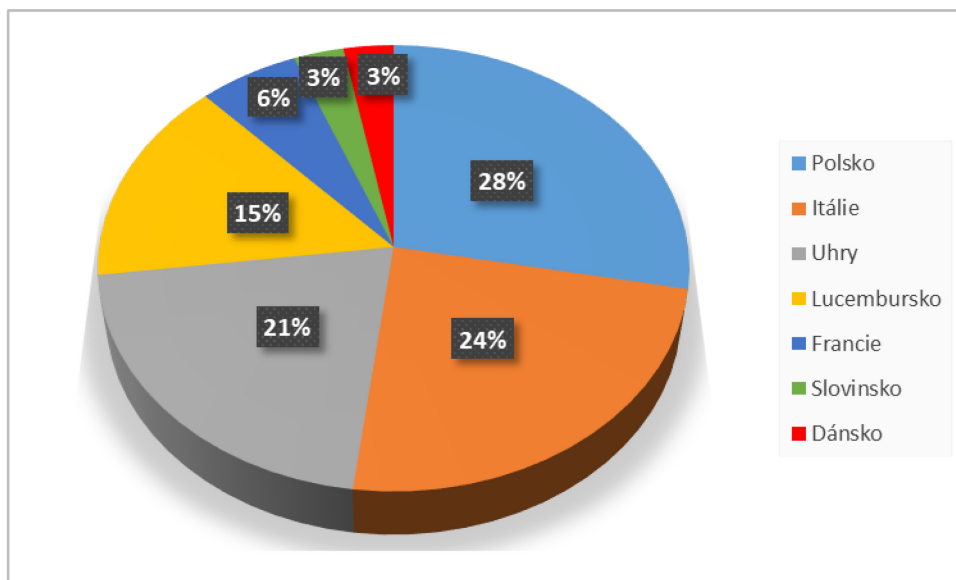
Graf č. 9 *Geografický původ členů vstoupivších do česko-moravské provincie v letech 1673–1783*

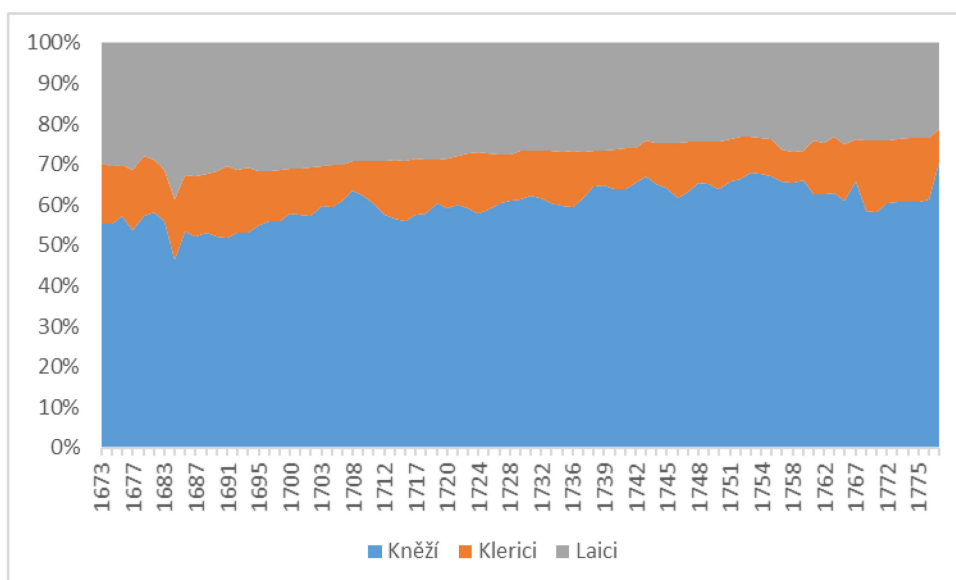
Graf č. 10 *Geografický původ členů vstoupivších do česko-moravské provincie pocházejících z českých zemí (1673–1783)*

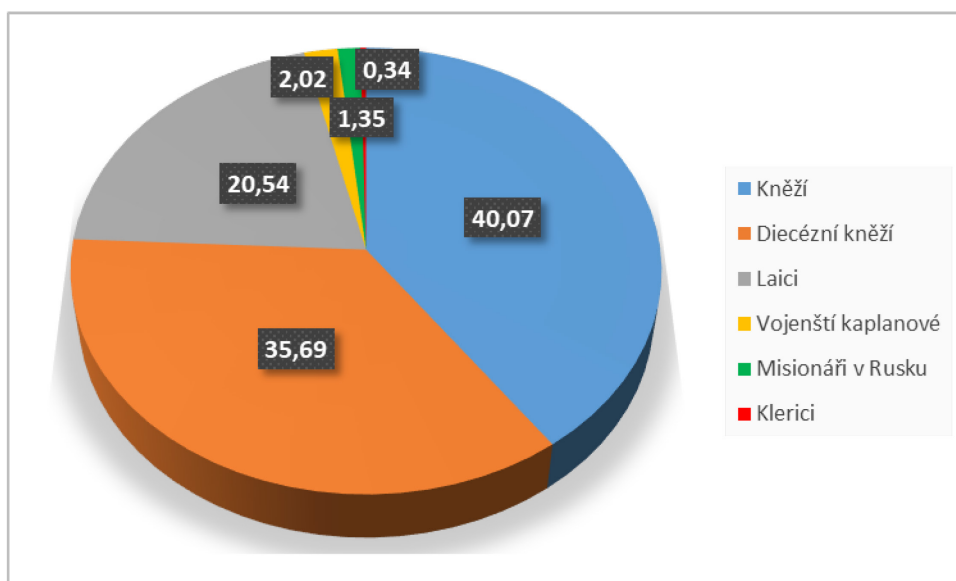
Graf č. 11 *Geografický původ členů vstoupivších do česko-moravské v letech 1673–1783 (podrobněji znázorněna kategorie – Ostatní)*

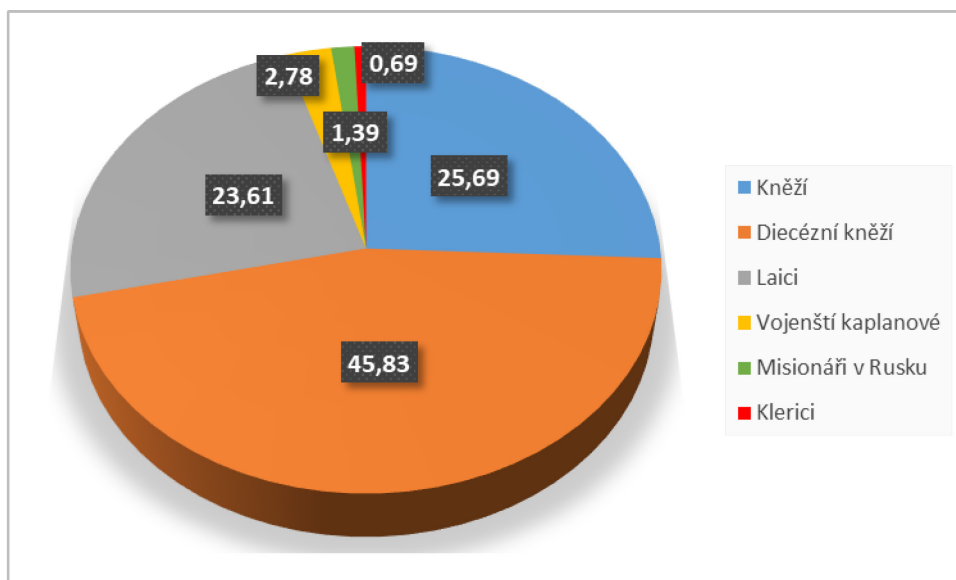
Graf č. 12 *Vývoj profesního složení česko-moravské provincie v letech 1673–1783*

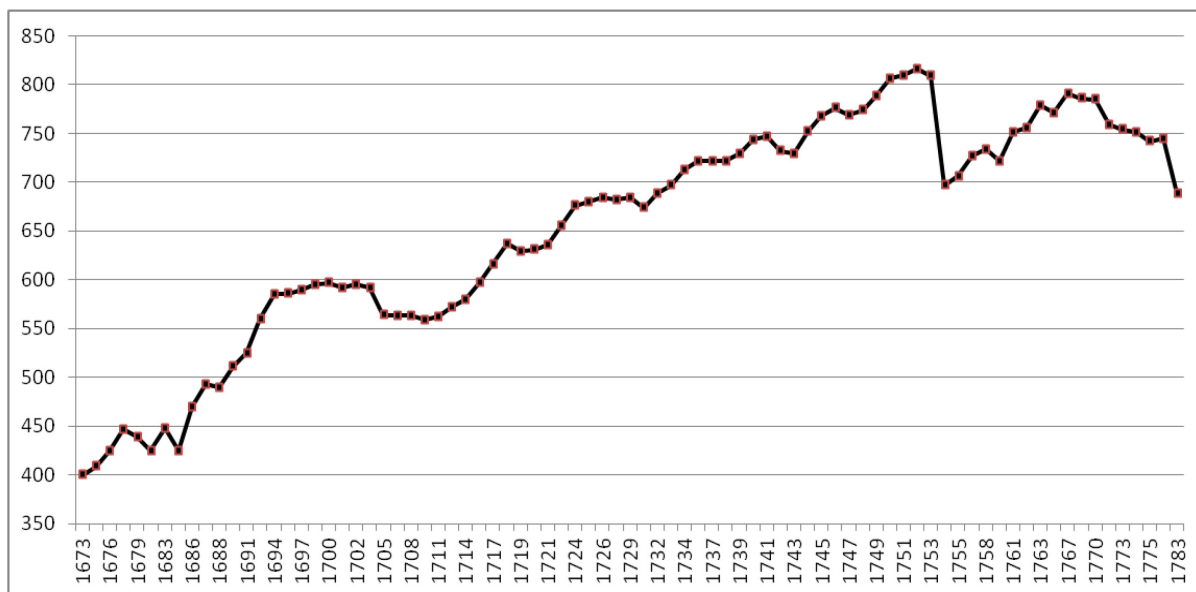
Graf č. 13 *Profesní složení české provincie v roce 1797*

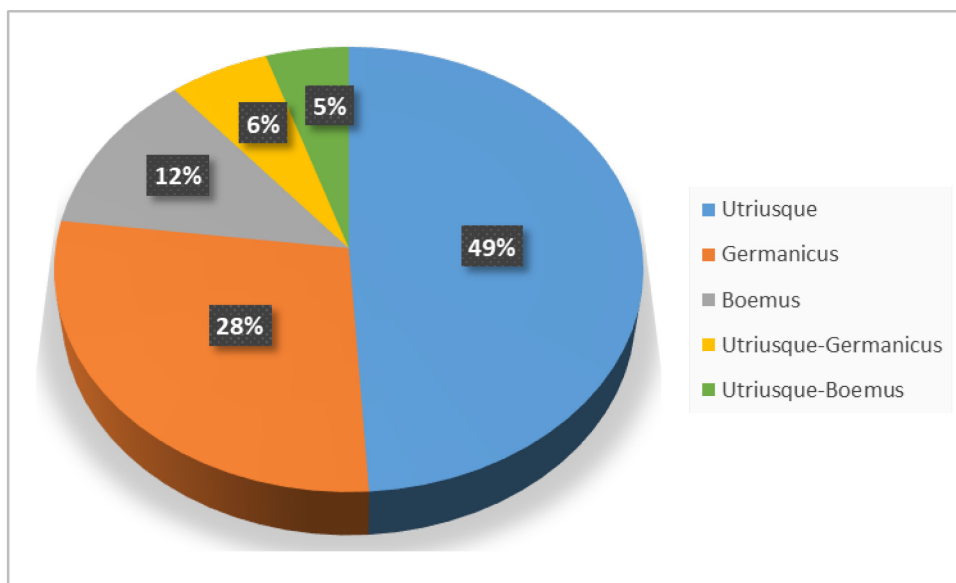
Graf č. 14 *Profesní složení moravské provincie v roce 1797*

Graf č. 15 *Vývoj počtu členů v česko-moravské provincii v letech 1673–1783*

Graf č. 16 *Jazykový profil kandidátů vstupu do česko-moravské provincie pro období 1720–1735*

L. F. F.

Scribentibus; et Legentibus Historiam conventuum
à Domino Salutem, et Benedictionem.

Omnis enim libertati adversa, dum aut operatione præcepta tollit otia, aut prohibendo plura
 restringit opera, quodam offendit adversarios: quorum alij ad eò antiquitatibus
 obstricti, ut omne, quod novum aliquid videtur, sicut cibum immaturalem Romacando
 avertentur, alij non solâ vi directivâ regantur, ut ingenii, sed ut Levi vi coactivâ
 expectent coerceri. Illi his sensu abundantiores novi usus non expendunt, an non ex
 meliori antiquitate erutum recentis defectus suppleat, et novitatem contra leges
 inductam ad perfectam antiquitatem aducat. Ita autem antiquitati patrocinantur,
 quod futura posteritati nihil de se ipsis antiquum memoria dignum transcribi velint. Sicut velut
 illi Athenienses, qui pro antiqua nova jurius illegalitate sibi magis plura contendunt Patrum
 habere Polygenem, qui quod Archaicis senatus-consultis plura audiebat, ait: hoc neum est, quod
 displicat. Pitonis projectum Græcorum fide dicebat: fides autem seducit, ut reserentur antiquitas,
 et antiquitates fructus in posterum fideliter transtulit. dum Polygenis vos per auram et aures
 juvenutis libertatis magis, quam legum amica transijt, evanuit.

Nemo ergo sapiens, ut novum spernat, ut supervacuum fitoris inventum credet historia Religionis
 protegens a Divinum ac institutum. In enim antiquissimum Deo inspirante per Moysen incipitum,
 in omni hanc culta Republica prosecutum, in optime ordinatis Religionibus stabilitum, in nostra
 Religione per Ordinationes Generales ecclesiis commendatum, est in nostra Provincia à paucis præsti-
 tum, quorum aliqui usque ad tempora diligentissimi, ac clarissimi Scriptoris A. R. Luciani
 Pragensei nuncum romæ floruisse ad aliena placè manu scriptam relinquerunt.

Perierit, mox primo visis, dum merito dicendus primus Provincia fionista A. R. Lucianus Pragenseis
 Provincia Annales et tam diversis fragmentis per integram primam Provincia sculion con-
 scripsit, et à quo calamus et Idigia, in cuius compositione, et traditione lectorum memorem præ-
 cellente videmus, ad historiam diversis, solite et urgeter quæque notabilia notiorum temporum
 congregavit. Sed paulatim ad eas fenus historia Provincia legitur, dum ab ejus obitu admodum
 pauci aliquid notabile scriptum ad Archivium Provincia perreperunt. Ut quò reconvalescat,
 et plus quàm unquam viget historia Studium, A. R. Definitio acurimi suffragio Historicos in
 singulis conventibus instituire decrevit, et in conventu Hradistiensi ad Epiphaniam Domini
 instituit A. R. Emeramum Pragensem, quem omnibus boni, et veracis Historici qualitatibus
 ornatum reperit. Ille quò pro Dei gloria, Religionis honore, et grate posteritatis
 documento sedulam navet operam, ut quod ad discipulos generalis indicis, qui pro directione
 aliqua hæc comunicatur, spectat, aut redire potest, dictum amotare non intermittat. Dum
 verò aliquid juxta Ordinem dierum notat, statim ad titulum indicis generalis illum diem

Obr. č. 1

Et annum addat vs. in suo Diario scribit. A. 1737 die 24 Novemb. celebrata est Beatificatio S. Josephi et ad titulum in indice Festa Ordinis etc. addat 1738 die 24 Novemb. et sic toties quoties alijs ad hunc titulum in diario occurrit, quemadmodum alias in libro pagina notantur in indice, ita sic annus et dies.

Diary domestici copiam descriptam dabunt ad Capitula et congregationes pro Archibus Provinciae singuli Patres historici. Ut autem minuantur pro possibili labore, non erit opus mittere descriptum indicem cum novis citationibus, sed ponantur solum litterae Alphabeticæ indicis, deinde numerus tituli, et post hanc citationes novae 29. d. s. A. 1738 die 24 Novemb. et sic de alijs titulis et materijs. Post descriptum diarium loco indicis sic ponantur citationes, ut ad indicem generalis Provinciae possint transferri, et citationes universaliter concordent.

Scripta historici domesticæ, cum sint pars Archivij, gaudere debent privilegio Archivij, ut nempe bene custodita et clausa servantur, ne cuiusvis Curioso aut inspectioni pateant.

Quia autem ad plurimos historiae titulos conscribendos et necessarius concertus A. M. J. Quadiani localis non gravabitur suam operam promptè conferre, documenta et notitiam eorum Patri Historico communicare, ut occurrentia suo loco et ordine notare possit.

Si quidam hujus indicis tituli leviori momenti viderentur, noverint nos si solùm mirabilia, sed non, moria digna pro posteritatis notitia, aut Antecessorū bonæ memoriæ notanda scripsisse, et ab antiquissimis Religionibus immortis momenti res diligentissime non abq̃s emolumento notari.

Describantur facta cum omnibus circumstantijs juxta historiae notissima elementa, quæ sunt: Persona, causa, tempus, modus, instrumentum, materia, res, aut etiam quis q̃d, ubi etc. in quibus ut sollicito conamine legetur ordinata compositio, quæ meam imbecillitatem et Successorum industriam in continuandis Annalibus Provinciae adjuvet, antehabens exopto. Affertat nobis divini lamina illustratio, ut labor notter sit rectus, et gratus in oculis Domini per manus nostras virtutes Virorum illustrium post fata vivant, et sint alijs norma vivendi, qui nostram bonam recognoscant intentionem, et operam, ac nobis exorabunt lucem, et Requiem æternam.

Josephus Melchior
S. Seraphinus Capucinorum
Provincia Provincia
Cap. ind.

Obr. č. 1–2: Nařízení Serafina Melchra z Glucholaz ze dne 24. 11. 1737
o historiografické praxi
NK Praha, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. IX C 25, *Diarium domesticum*
Conventus Capucinatorum Hradistensis, s. V–VI

© Marek Brčák

BULLARIUM

Ordinis FF. Minorum S. P. FRANCISCI

CAPUCINORUM

S E U

Collectio Bullarum, Brevium, Decretorum, Rescriptorum
Oraculorum &c. quæ à Sede Apostolica
pro Ordine Capucino emanarunt

J O S S U

REVERENDISSIMI PATRIS

BONAVENTURÆ A FERRARIA

Sac. Palatii Apostolici Concionatoris, Episcoporum Examinatoris, Sacrarum
Congreg. Rituum, & Romanæ ac universalis Inquisitionis Consultoris,
necnon totius memorati Ordinis MINISTRI GENERALIS
nunc verò Archiepiscopi Ferrariensis.

Variis notis, & Scholiis elucubrata

A

P. F. MICHAELE A TUGIO IN HELVETIA

*Ejusdem Ordinis Concionatore, Sacre Theologiæ ex-Lectore, ac pro
Natione Germanica Secretario Generali.*

Tomus Primus.

Complectens Bullas, Brevia, Decreta &c. Ordinem
Capucinum generaliter concernentia.

ROMÆ, MDCCXL.

Typis JOANNIS ZEMPEL AUSTRIACI prope Montem Jordanum.
SUPERIORUM FACULTATE.

Obr. č. 3 – Titulní list

Michael WICKART A TUGIO (ed.), *Bullarium Ordinis FF. Minorum S. P. Francisci Capucinatorum, sev Collectio bullarum, brevium, decretorum, rescriptorum oraculorum etc, quae a Sede Apostolica pro Ordine Capucino emanarunt*, tom. I–VII, Romae 1740

© Marek Brčák

Obr. č. 4 – Začátek předmluvy konstitucí kapucínského řádu, na níž je ztvárněn motiv, že konstituce nejsou dílem světským, ale že byly dány od Boha
Constitutiones Fratrum Minorum Sancti Francisci Capuccinorum, Romae 1638, s. 3.

© Marek Brčák

Obr. č. 5 – Jan Rudolf Morzin spolu s manželkou a syny byli přijati mezi terciáře kapucínského řádu (28. 11. 1695, Brno)

SOA Zámorsk, Rodinný archiv Černínů-Morzinů, Vrchlabí, inv. č. 568

© Marek Brčák

PROTOCOLIUM.

CONVENTUS CHRUDIMENSIS.

Sub Admodum Reverendo Patre Ludovico Antonio Iglaviensi
Ministro Provinciali.

Prefatio

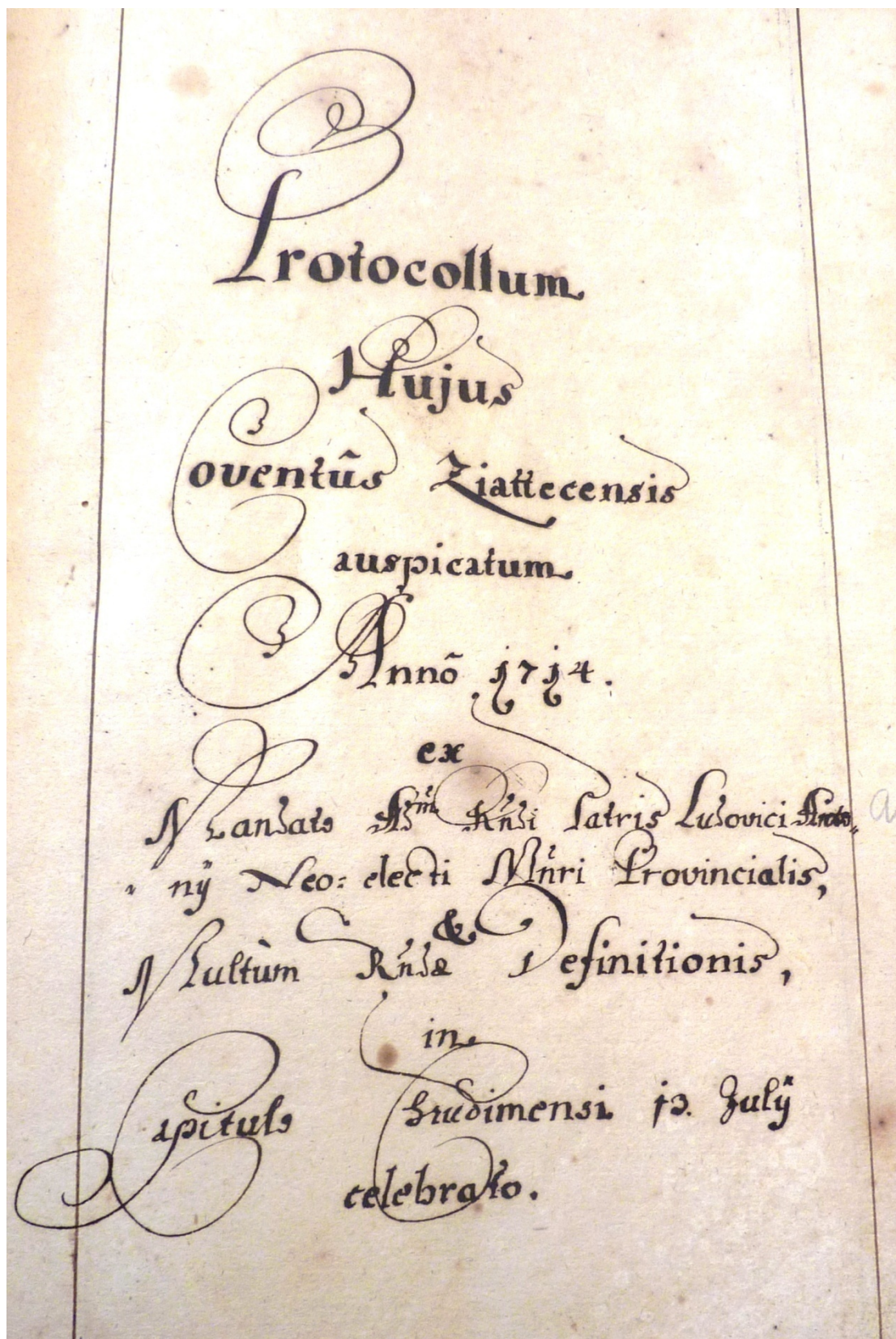
Traxi et laudabili Observantia in omnibus bene ordinatis
Communitatibus, Religionibus, Monasteriis et conventibus satis respectum est,
quanti intersit curam habere Archiviorum, et quae posteritati Servare possunt
Protocolis, et Libris Archiviorum consignare. Valent enim antiqua exempla
facta, et gesta Archivis conservata posteris spe nota et regula in actionibus.
Eam ob causam Libri Archiviorum, et Protocolla apud Legistas cum recta
sunt auctoritate, ut equipolleant testibus et plene probent.

Operae pretium ergo visum est ea omnia quae hunc Chrudimensem
Conventum concernunt in unum conferre, et in primis quidem initium conventus
Fundationem, Erectionem, consecrationem. Idem Guardianorum, imo et
Concionatorum quo ad possibile fuit successiones. Idem Virorum in Provincia
meritorum, et etiam eorum, qui in hoc conventu fideles locarunt operas
pro honore Religionis, Provinciae et Conventus. Idem Benefactores,
ut eorum in precibus memoria vivat posteris. Idem Notata digna
quae circa Religionem in Capitulis Generalibus, aut Provinciam aut
Conventum Chrudimensem contingere. Idem commendationem nostrae
Religionis. Per viros insignes. Idem tempora Regni Bohemiae, et
hujus conventus funesta et infesta. Idem Vires per etiam publica
scandala, et mala, quae vel per Sententiam, vel publicam fidem publici
Juris facti sunt, est enim de Stylo omnium Religionum, etiam
mala Archivis consignare ad multos honores fuit.

Obr. č. 6 – Předmluva pamětní knihy konventu Chrudim (z roku 1714)
NA, ŘK, Rkp., inv. č. 101, *Memoriale memorabilem seu Liber, in quem omnia, quae in
Archivio Monasterii Chrudimensis inventa sunt*, s. 35

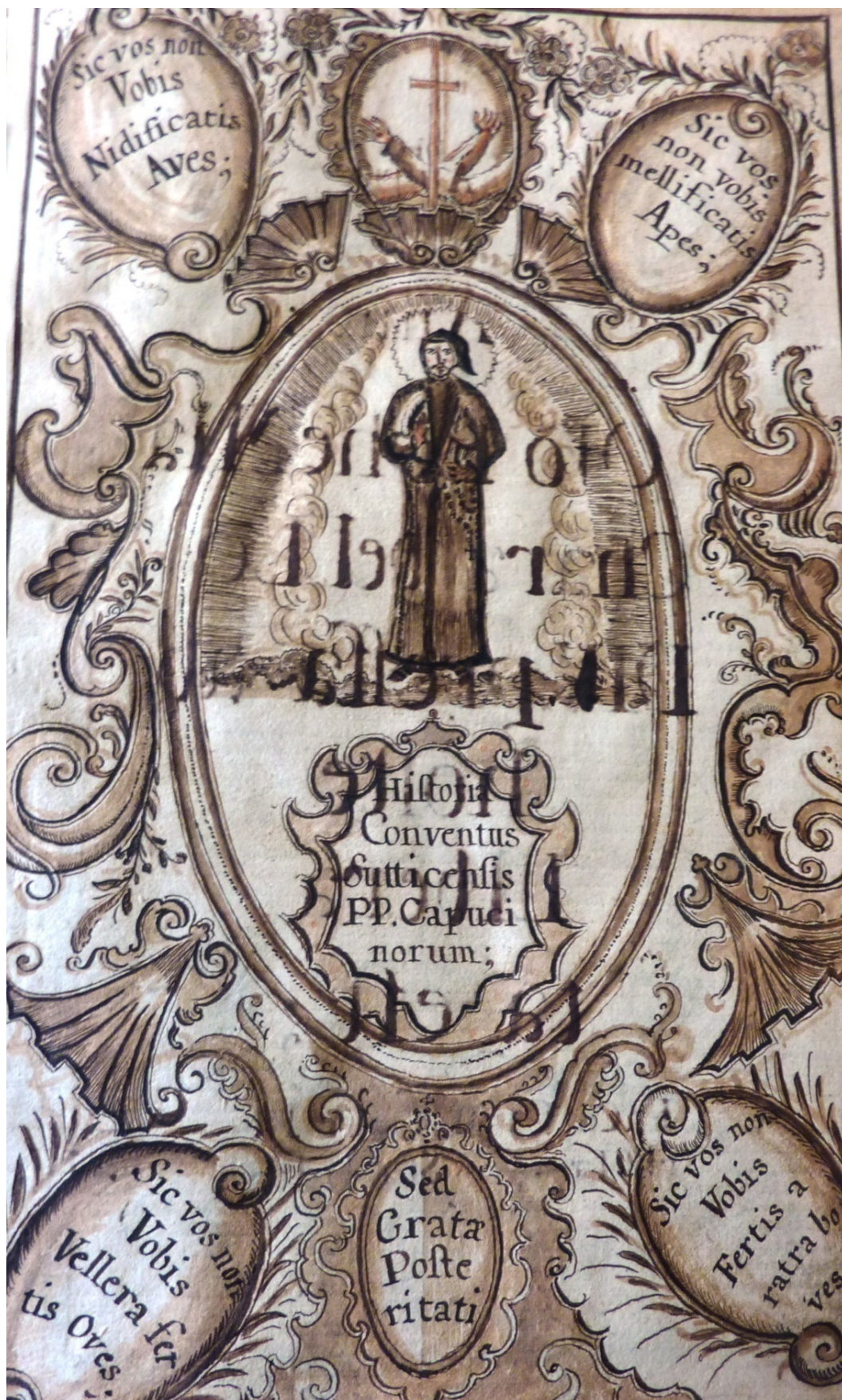
© Marek Brčák

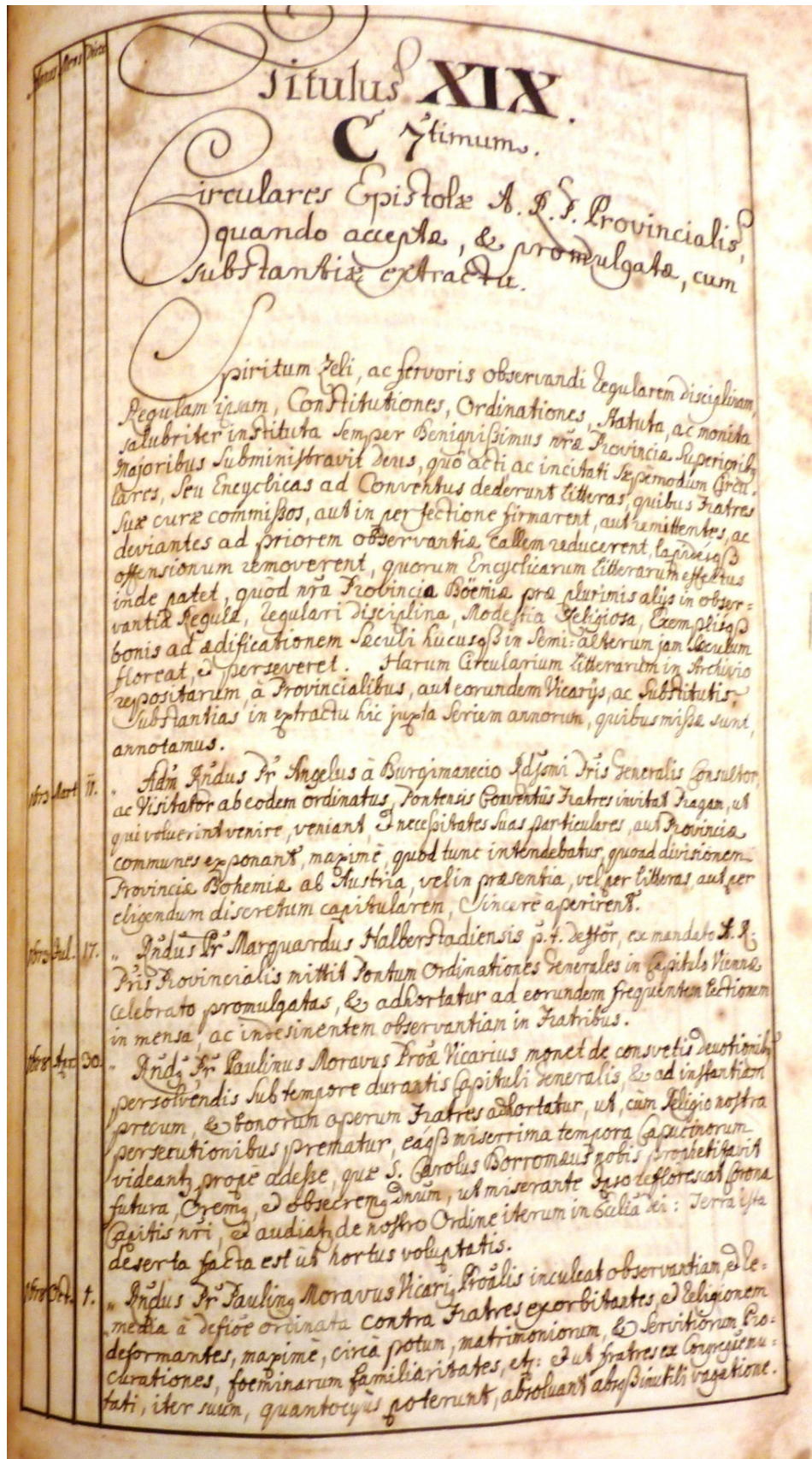
Obr. č. 7 – Titulní list pamětní knihy konventu Žatec (z roku 1714)
SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, inv. č. 3, *Protocolum hujus Conventus Ziatecensis
auspiciatum anno 1714 (...)*, s. 39
© Marek Brčák

Obr. č. 8 – Titulní list pamětní knihy konventu Sušice (z roku 1763)
 NA, ŘK, Spisy, inv. č. 538, kart. č. 428, *Historia Conventus Sutticensis PP. Capucini norum*
 © Marek Brčák

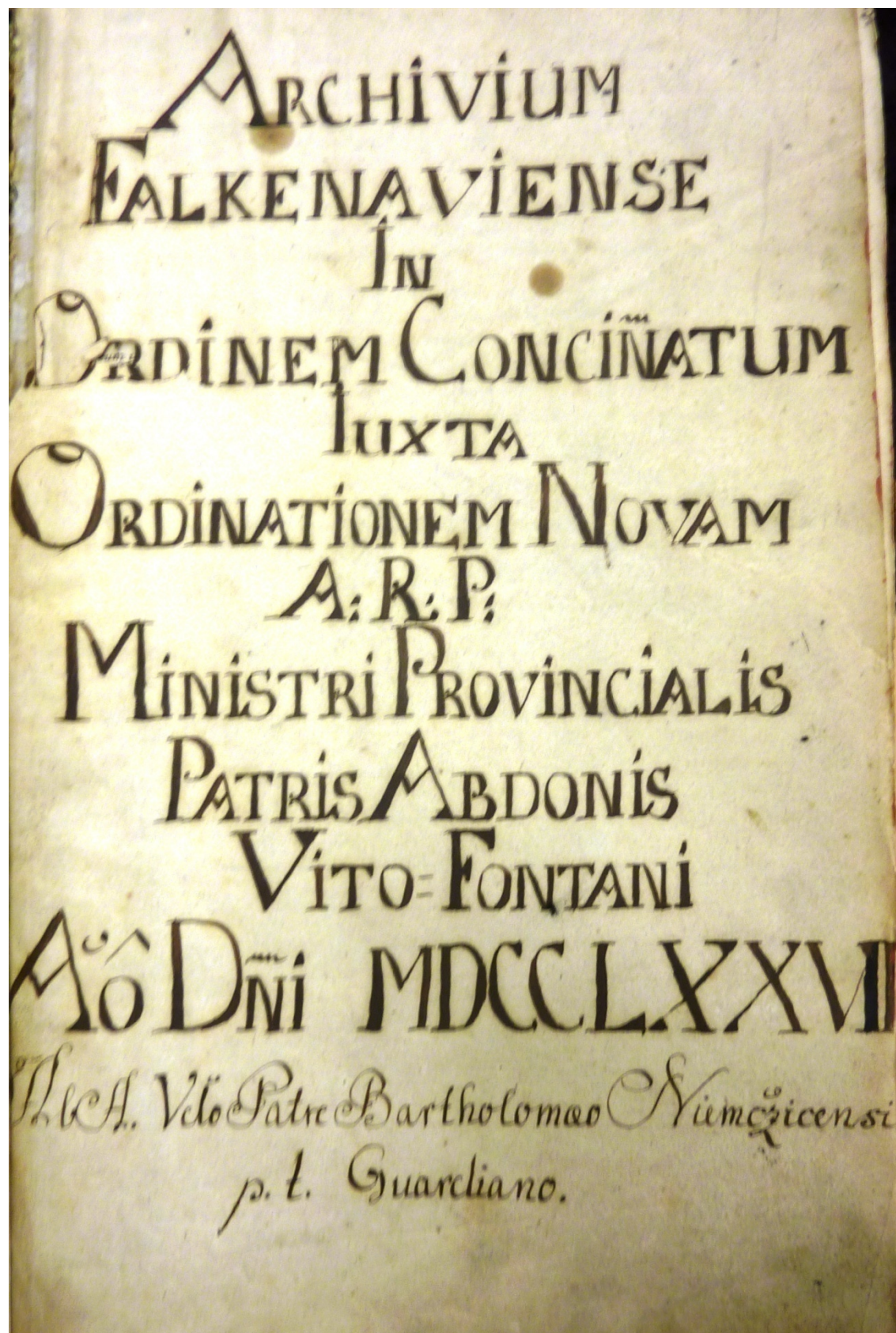

Obr. č. 9 – Ukázka korálkové podoby textu, konkrétně výpis provinčních nařízení uvedených v pamětní knize konventu Most (z roku 1754)

SOA Litoměřice, Kapucíni Most, inv. č. 5, *Historia domestica Conventus Pontensis*, tom. I

© Marek Brčák

Obr. č. 10 – Titulní list pamětní knihy konventu Sokolov (z roku 1777)
SOA Plzeň, pob. Klášter u Nepomuku, Kapucíni Sokolov, Knihy, inv. č. 1, *Archivium
Falkenaviense (...)*, s. I
© Marek Brčák

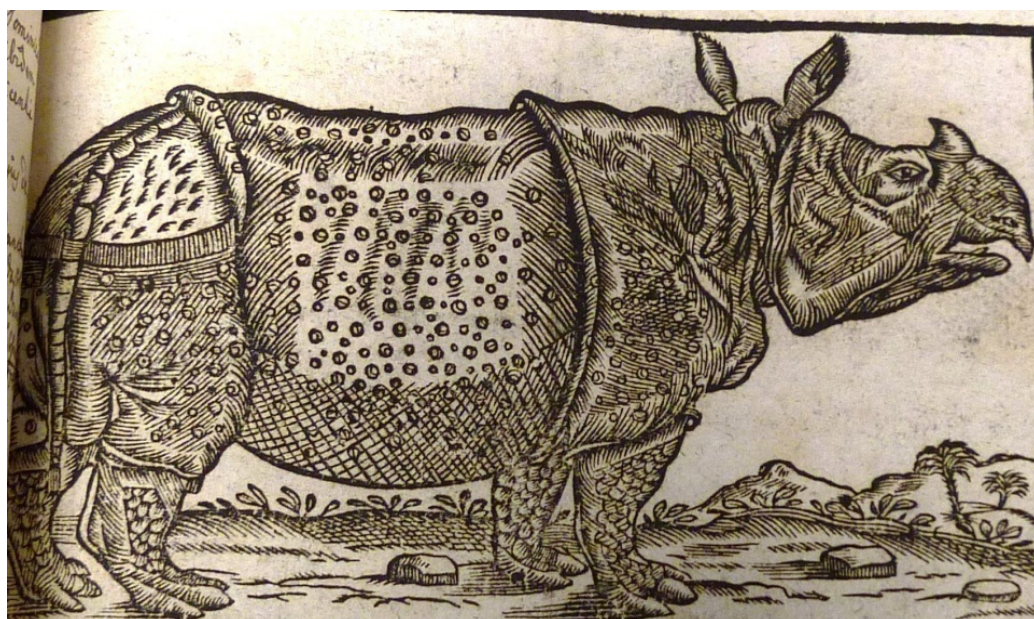
INDEX TITULORUM
 Secundum Alphabeticas Litteras
 accomodatus.

A	Fundatio Conventus, et Fabrica.	Q
B	Caelia, Perotio, et Pratia. obtenta.	R
C	Beatificatio, Canonizatio	S
D	Pontifices, & Pontificia.	T
E	Episcopi, et Episcopalia.	U
F	Imperatoris, Regis, et Regia.	V
G	Cathedra ad S. Jacobum, Processio seuen- sis, et cathedra ad S. Leopoldum.	W
H	Generales, horum Ordinationes, et sa- pitula. Penitentialia.	X
I	Provinciales, horum Ordinationes, Sapi- tula, Congregationes, et Monasteria Provin-	Y
K	Familia Brunensis	Z
L	S. S. Laurentes Spirituales	
M	Historia Ordinis	
N	Historia Provinciae, Missionis, et Tractatus de Ingressu ac progressu Silesiae.	
O	Historia Pomedica.	
P	Historia Civitatis	

INDEX TITULORUM
 secundum Alphabeticas Litteras
 accomodatus.

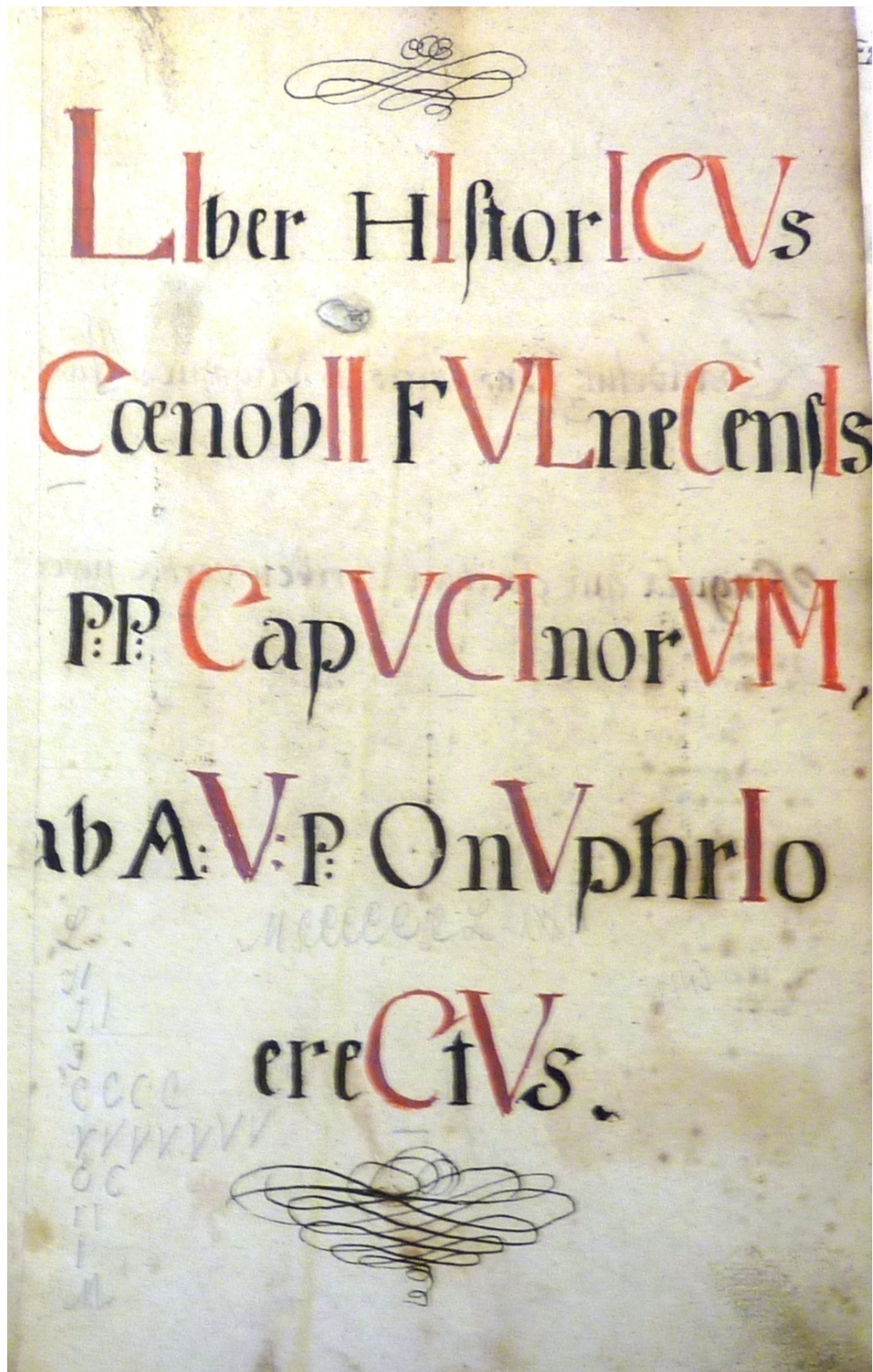
Q	Historia diversa.	A
R	Obsequia, Mendicatio, Celemosyna	B
S	Lia ligata, Fundationes, et Obligationes	C
T	Sanctium, et Fullonium.	D
U	Conversi ad Fidem	E
W	Mortui et Sepultura.	F
X	Miorum Conventuum ratio	G
Y	Miscellanea.	H
Z	Spontanea, Skylantes, et Delinquentes	I
		J
		K
		L
		M
		N
		O
		P

Obr. č. 11–12: Index kroniky brněnského konventu
 MZA Brno, Kapucíni Brno, inv. č. 1, *Protocollum rerum memorabilium utriusque
 Conventus Brunensis*, fol. 4r–4v
 © Marek Brčák

Obr. č. 13 – Rytina nosorožce, jehož mohli Pražané poprvé na vlastní oči spatřit r. 1751
 KPK Praha, Rkp., inv. č. 409, Kapucínské letopisy, tom. XXII., s. 53.
 © Marek Brčák

Obr. č. 14 – Titulní list diária konventu Fulnek (z let 1743–1945)
ZA Opava, Kapucíni Fulnek, Knihy, inv. č. 2, *Liber historicus Coenobii Fulnecensis*
PP. Capucinatorum ab A. V. P. Onuphrio erectus
© Marek Brčák

Annus Domini. MDCCCLXXVIII

Die 15. Januarij. celebratae sunt exequiae more regio pro defuncto serenissimo D. D. Maximiliano Josepho Duce Electore, et pietissimo Fundatore, ut supra defuncto. Die missa prius sub pulsu consueto Solemni Officio defunctorum hora 8va dicebatur exequies cum conductu, applicabant singuli, et singuli C. D. Officiales praevie invitati comparabant. *Sicdem*

Die 18. hujus parentabat Eadem Ecclesia Decanalis confluentibus vicinis V. U. E. D. D. Curatis, et Capellanis, et Familia applicabant. Et cum aliis hospitibus ad prandium invitati. Cogitabat Stipendium Miserarum cervisiae reddendi, quod deprecabatur, et cum aliis pro qualibet, etiam in Conventu celebrata florenus dabat.

Die 19. hujus ad Cryptam fratrum inter numerum summi populi concursum depositum est corpus S. V. D. Adriani Brauneri, olim nominati Augustini Plachwitz, professi, et sacerdotio Subis actus ab a. 1701. et phys. 70. deliq. 56. aetatis. Et hujus ante duodecimam noctis, post diuturnas exulceratione pedum dolores, qua vivebat, animi inquietate, et fontitudine peragror, febri lenta, demum gangraena consumpti, hunc secuta.

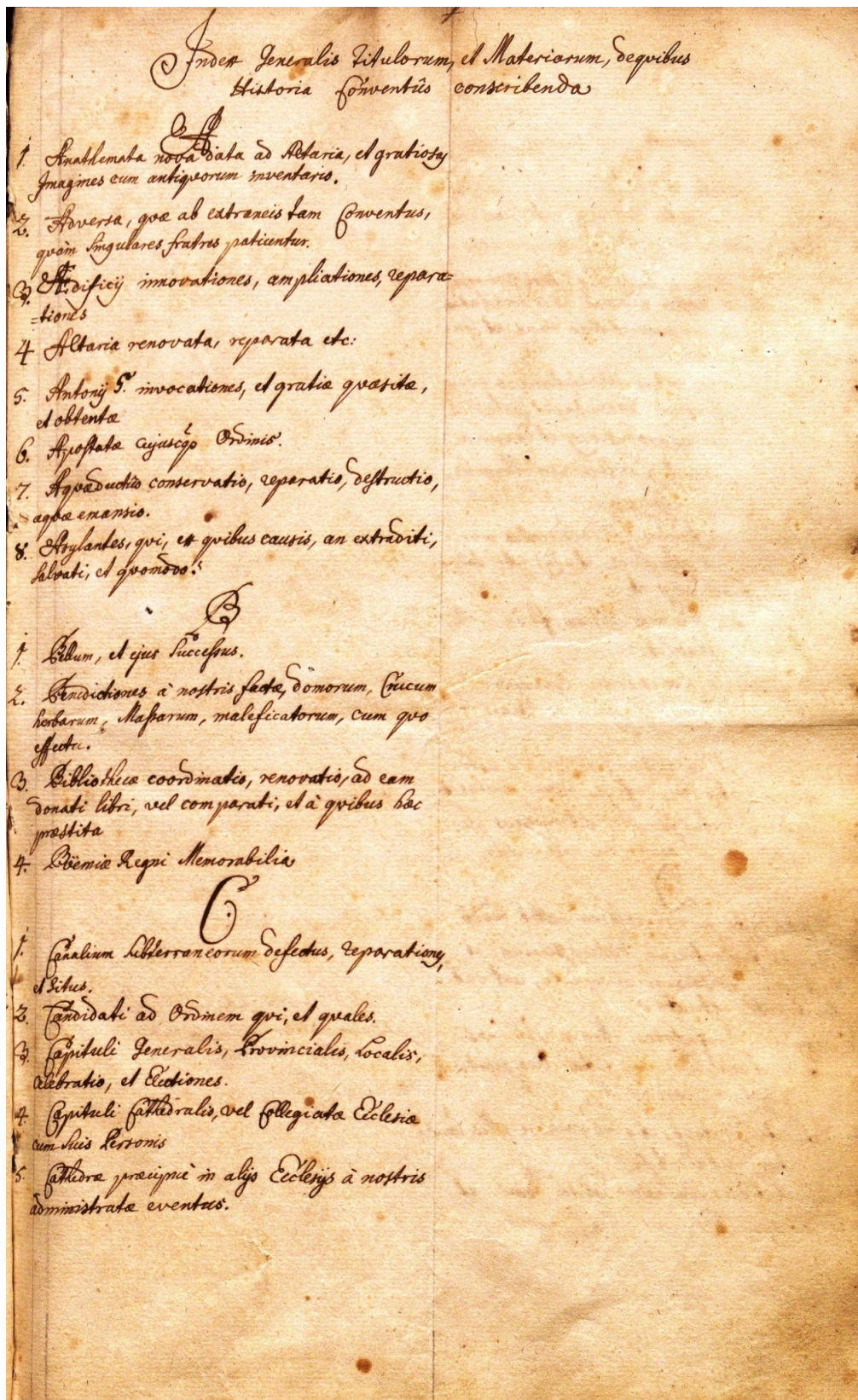
Die 9. Febru. D. Theresia Müllerin Lippens, et D. Ernesti Guarri, et Consul. in Silesia, et D. Caroli ad. Vicarij optima glator: comitabantur funus invitati D. Guarri, D. Spothardus, D. Nemesius, D. Jereon, D. Leo Lani.

Die 10. ejusdem. hora 4. Vesperaria pie in Domino obiit V. C. D. Antonius Schuch Curatus Werlbergen, pastor optimus, ad invitationem comitanti funus D. Guarri, D. Nemesius, D. Jereon, D. Trophimus. Successit V. C. D. Josephus Fürth Nimonenf antea Curatus in Königs-hayndusatorum.

Die 7. April. post inuisor Benefactorum in Langenau et in Mayda pro prandio venit S. C. D. M. D. Pröndl, usque ad 21. absolvendo D. 10. dierum exercitia hic commoratur est. Annuit propositionibus sibi factis, quae in de Lytanis Lauretanis in Sabbatho feriali ad Statum B. M. Virg. Mariae in sacello decantandis, ad morem

Obr. č. 15 – Ukázka záznamů z roku 1778 v diáriu konventu Zákupy (z let 1777–1804)
SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, Knihy, inv. č. 4, *Historia domestica loci Capucinatorum Reichstadii*
© Marek Brčák

Obr. č. 16 – Ukázka z *Index generalis titulorum et materiarum, de quibus Historia conventus conscribenda* (příloha nařízení Serafina Melchra z Glucholaz z 24. 11. 1737 o historiografické praxi)

NK Praha, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. IX C 25, *Diarium domesticum Conventus Capucinatorum Hradistensis*, s. VII–XII

© Marek Brčák

HISTORIA

Domes^{1765. 66.}tica E. 2.

FAMILIÆ BUDVICENSIS

à

Tempore Capituli

Conscripta à P. Marcelliano

Historico.

Solemnitatem S. B. N. Francisci celebravimus ubi mox est Budvicij cum duplicibus Vesperej figurabilibus Pontificavit autem Pius ac Episcopus Dominus Prior Dominicanorum in assistentia duorum Patrum Confraternitatis et Thronatarij, eorum Dominicanorum, ubi et Concionem suam Matutinam, dum Benedictionem dixerunt R. R. Patres Dominicani, conclusimus autem hanc nostram Solemnitatem more Casuarico cum Litanij et Benedictione.

Primum suum Romagium hocce tempore deposuit R. P. Salomon ex Capitulis Budvicium ordinatus Serenissimo Principi de Schwarzenberg ob infirmitate Romani associavit R. P. Cunibetum, qui usq. ad 10 Octob. Traunberga ad Austria Principis fuit, sedna autem Serenissimo Principi denuo R. P. Gradinarij fuit reverentiam jam cum Bre Romano Valentinario.

Die 3^a Novemb. incepserunt R. R. Patres Beatiffi huj. Scholæ cum minori numero Audientiam, quam ante annum, hoc anno accrevit Septimum hujusmodi Clericorum.

Ad initium hujus mensis Novemb. promulgata sunt Ordinationes à Ministro Provinciali Slovaca vice in Provinciales noviter electo R. P. Grominero Galatino, transmissa, ut gratum ordinatum est. 1° ut post Completorium semper dicto Responsorio Sancti Antonij Budvici dicatur Antiphona et Oratio de Sancto Florianiano à Omni mente in honorem ipsius Sancti celebratur una Missa, ut per Illius intercessionem Deus nostra monasteria et hos ritus ab incendio protegat.

2° ordinatum est à R. P. Salomone p. 4. Graduario, ut hac missa semper celebratur post Dominicam medietatem, seu post Communionem generalem feria 2^a que etiam ex cathedra promulgata et 18 Novemb. prima vice hora 1^a cum solemnibus Benedictione, qua Benedictio monasterium semper observabitur, celebrata fuit, et missa conventuali lecta est in Laterali.

3° ordinatum est, ut nubes Fratrum pro sua necessitate aliquod peculium habeat depositum sed ut commisceatur cum Elemosyna Conventus et Responsorij

Obr. č. 17 – Ukázka výroční zprávy konventu (tzv. *Historia domestica conventus*) České Budějovice za období od září 1765 do července 1766
 NA, ŘK, Spisy, inv. č. 173, kart. č. 311, *Historia domestica Conventus Budvicensis* (1765–1766), fol. 1r

© Marek Brčák

Obr. č. 18 – Úvodní listy kapucínských letopisů – sv. Vavřinec z Brindisi
 KPK Praha, Rkp., inv. č. 390, *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 2

© Marek Brčák

Velmi důstojný otec Vavřinec z Brindisi, generální definitor a první generální komisař této provincie, který jednak uvedl řád kapucínů 13. 11. 1599, ale ozdobil jej i četnými insigniemi a zázraky

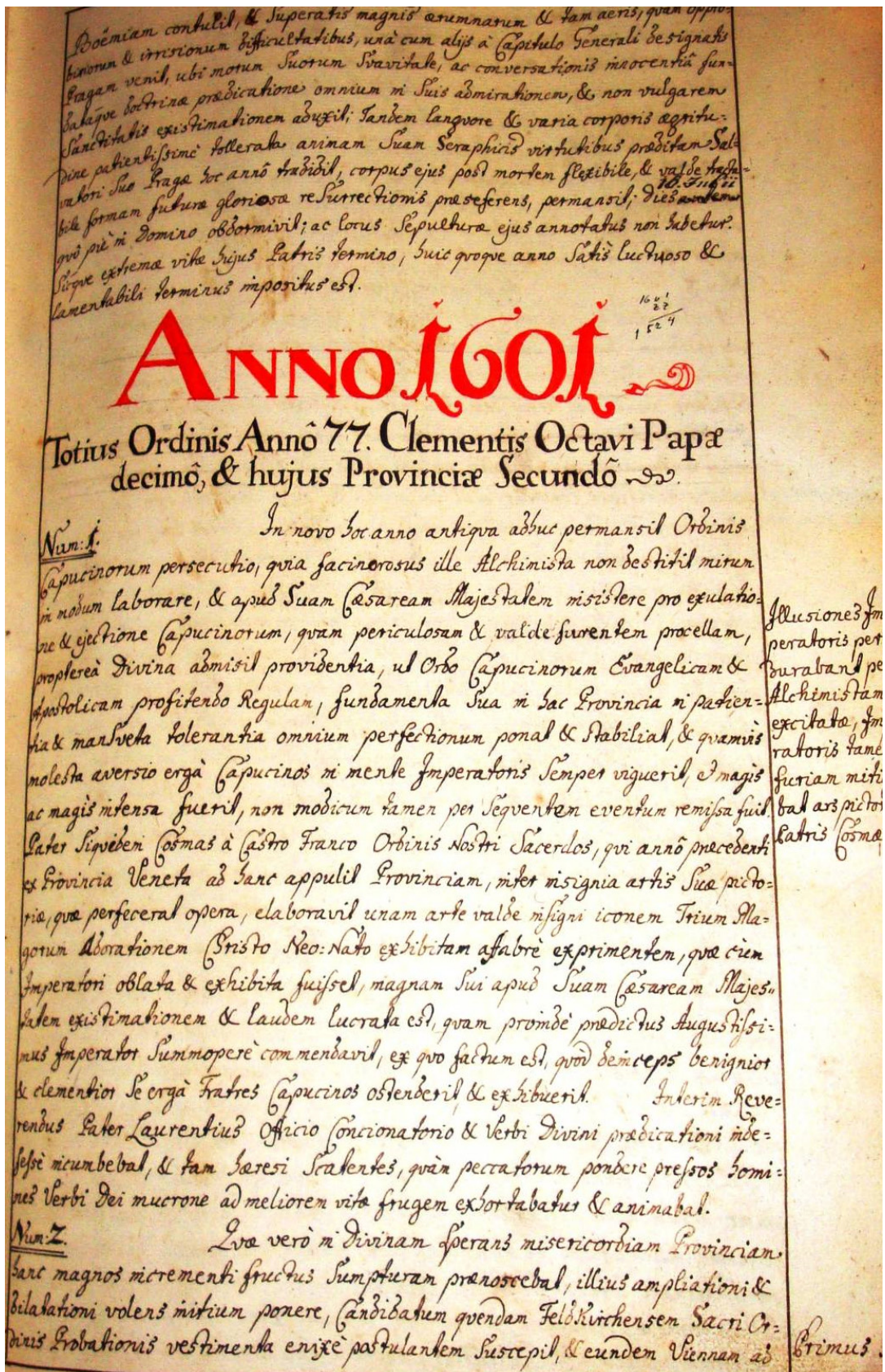

Obr. č. 19 – Úvodní listy kapucínských letopisů – socha Panny Marie Rottenburské
KPK Praha, Rkp., inv. č. 390, *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 5

© Marek Brčák

*Pravý obraz Panny Marie, kterou klášteru kapucínů na Hradčanech roku 1607 daroval
slovutný pan Jan Barvitijs, rytíř z Fernemontu, a která dodnes září četnými svými zázraky*

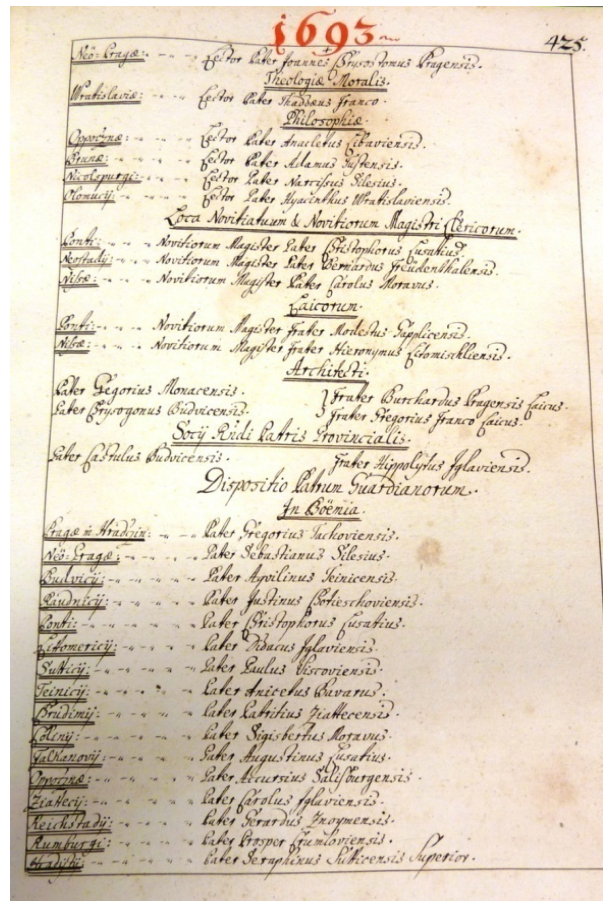
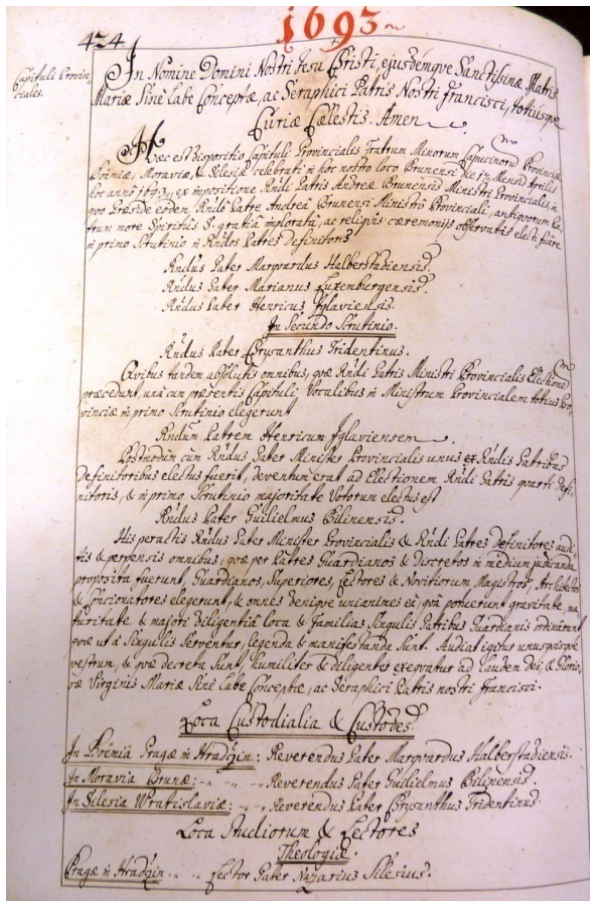

Obr. č. 20 – Ukázka z kapucínských provinčních letopisů
 Záznam o tom, jak kapucíni získali přízeň císaře Rudolfa II. skrze obraz od jejich
 řádového umělce P. Kosmy z Castrofranco
 KPK Praha, Rkp., inv. č. 390, *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 47
 © Marek Brčák

Obr. č. 22–23
 Ukázky z kapucínských provinčních
 letopisů
 Záznam o konání provinční kapituli v Brně
 17. 4. 1693 a seznam zvolených provinčních
 představitelů (provinciální ministr, definitoři,
 kustodi).

Personální stav provincie po této kapitule
 (soupis kvardiánů, lektorů, novicmistrů,
 provinčních stavitelů atd.)
 KPK Praha, Rkp., inv. č. 399, tom. X,
 s. 424–425
 © Marek Brčák

Obr. č. 24
 Ukázky z kapucínských provinčních
 letopisů
 Catalogus Patrum et Fratrum Minorum
 Capucinatorum Provinciae Boemiae,
 Moraviae et Silesiae (1693)
 KPK Praha, Rkp., inv. č. 399, tom. X,
 s. 429
 © Marek Brčák

Obr. č. 25 – Titulní list a předsádka
 MARTIN VON COCHEM, *Prager Lauretanen Büchlein (...)*, Prag 1694
 © Marek Brčák

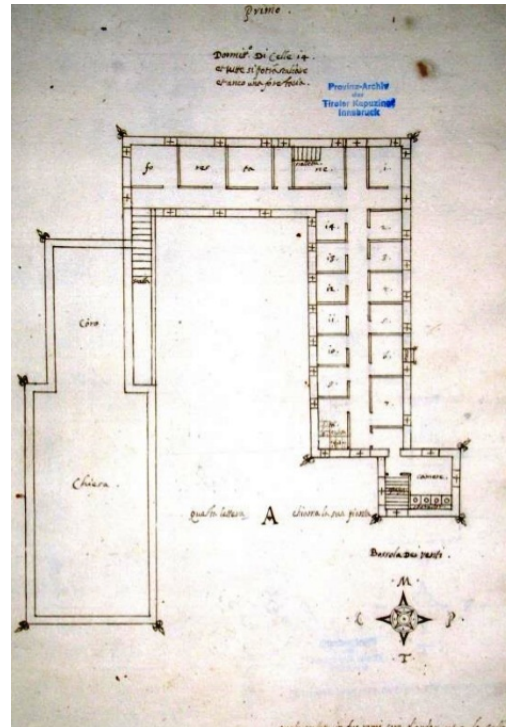
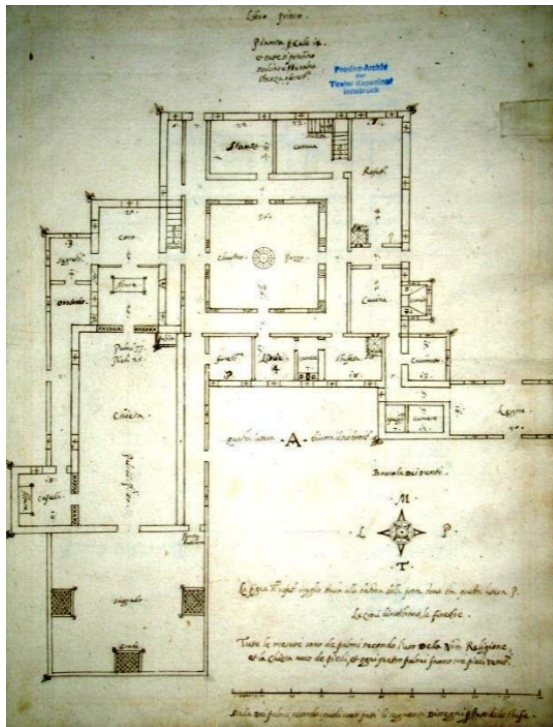
Obr. č. 26 – Obraz Zázrak Panny Marie Rottenburské
 Sbírký Provincie kapucínů v ČR
 © Marek Brčák

Obr. č. 27 – Illuminace, na níž je znázorněn zakládací akt založení konventu
v Horšovském Týně
KPK Praha, Rkp., inv. č. 502, *Saeculum primum Monasterii Teinicensis Patrum et
Fratrum S. P. Francisci Seraphici Capuccinorum*
© Marek Brčák

Obr. č. 28–29: Ideální půdorys přízemí (č. 28) a prvního patra (č. 29) kapucínského konventu (pro 14 členů) pro země se studenějším podnebím PAKÖS, Niederlassung Innsbruck, PANTP, sign. Fasc. 19, *Libri tre nei quali si scuopre in quanti modi si puo edificare vn Monasterio (...)*

© Manfred Massani

Obr. č. 30 – Milostný obraz P. Marie Bolesné Sušické Sbírký Provincie kapucínů v ČR

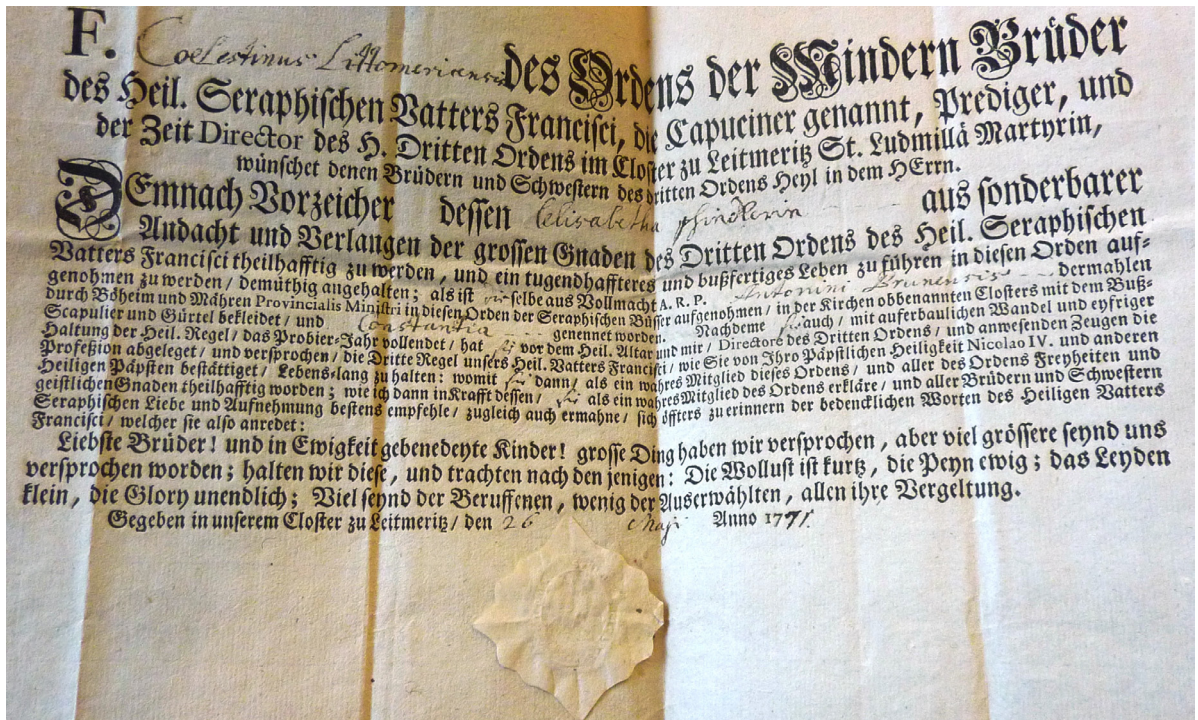
© Marek Brčák

Obr. č. 31 – Titulní list matriky tericářů při konventě v Sušici z let 1740–1778
NA, ŘK, Spisy, inv. č. 573, kart. č. 444, *Catalogus Fratrum et Sororum Sac. Tertii Ordinis
Conventus Capucinatorum Sutticij*
© Marek Brčák

Obr. č. 32 – Profesní lístek terciářky při litoměřickém konventu Alžběty (řeholním jménem Konstancie) Schindlerin ze dne 26. 5. 1771
NA, ŘK, Spisy, inv. č. 258, kart. č. 331, sign. N
© Marek Brčák

Obr. č. 33 – Oltářní obraz arcibratrstva Ježíš, Maria a Josef fungující při pražské loretě
Sbírký Provincie kapucínů v ČR
© Marek Brčák

Obr. č. 34 – Castrum Doloris Václava Ferdinanda z Lobkovic (1654–1697), které bylo zřízeno v pražské loretě (1698)
 NA, ŘK, Spisy, inv. č. 100, kart. č. 257, fol. 39r
 © Marek Brčák